

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

VOJTĚCH NOVOTNÝ

**PROLEGOMENA
K DĚJINÁM ČESKÉ KATOLICKÉ TEOLOGIE
DRUHÉ POLOVINY 20. STOLETÍ**

Praha 2006

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom pouze uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 10. dubna 2006

.....

Bože, dlouho již tě moje duše hledá,
a jest stále táž, tak šeda,

slunce na obzoru mdlé, jak v přehrštli
by tvójí mládě ukryté, jež potloukli

a jehož teplá krev ti z prstů kane...
– Neptám se tě, dojdu-li, můj Pane,

vím, že dojdu, ale kdy a kam?
Všemu svěřuji se: světlu, tmám,

ale cesta moje šeda v noci, ve dne,
na obzoru nic, neb ono slunko bédné,

mládě ztracené, jež, skleslý, nevím již,
zda, Bože, dechem zahříváš, neb zabíjíš...

Bohuslav Reynek, *Únava*

PŘEDMLUVA

Tomáš Akvinský dne 6. prosince 1273 během mše svaté upadl do vytržení. Od té chvíle již odmítal pokračovat v teologické práci se slovy: „omnia quae scripsi videntur mihi palae respectu eorum quae vidi et revelata sunt mihi“.

Také autor této práce nahlíží finální marnost všeho, co napsal – ovšem bez onoho srovnání, které bylo dáno světcům. Všechny smysly, který nalézáme v zacílení svého jednání a který mu sami dáváme (neboť jinak ani žít nemůžeme), je radikálně relativizován a zpochybněn, jakmile je naše konání u konce. Cíl byl dosažen, ale smysl uniká. A to tím spíše, že naše počínání bývá ve svých cílech i jejich dosahování velmi průměrné. Zkušenost s nesmyslností pak působí, že vědomí marnosti v předjímání smrti provází všechny naše skutky, i ty nejvznešenější.

Ferdinand Ulrich má ovšem za to, že naše počínání má být vědomě „Umsonst“, což znamená současně „frustra“ i „gratis“ – nadarmo a zdarma. Marné je samo o sobě, gratis je máme konat sami. Tím se totiž v naději otevírá ke smyslu, který netvoříme, ale který je nám – jak doufáme – dán, aniž bychom jej vnímali. Zatím ovšem trvá životní příběh, který tak krásně popsal výše citovaný Bohuslav Reynek. Za sebe, za mne, za mnohé, za českou katolickou teologii v jejích dějinách.

Děkuji svému školiteli, prof. PhDr. Ludvíku Armbrusterovi, za laskavost, s níž se ujal patronátu nad mou disertací. Děkuji také všem, kteří mne jakkoli povzbuzovali a byli mi nápomocni, zejména své drahé ženě Tereze.

Dne 10. dubna 2006

Vojtěch Novotný

ÚVOD

Obrat „Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století“, vložený do názvu této práce, je natolik neobvyklý a problematický, že první povinností autora je objasnit, co jím míní. Smysl použitých slov přitom postuluje potřebu, aby dříve, nežli bude studie představena v jednotlivostech své artikulace, byla nastolena otázka epistemologické povahy jejího celku. Právě k němu totiž název odkazuje.

Následující stránky proto hledají odpověď na pět zásadních otázek: Co jsou to dějiny teologie? Co jsou to prolegomena k dějinám teologie? Co je to česká katolická teologie? Proč studovat dějiny české katolické teologie? Co ospravedlňuje jejich periodizaci druhou polovinou 20. století a jak lze teologii v tomto období dále diferencovat? Teprve poté budou představena dále studovaná témata, shrnutá v názvu „Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století“.

Bylo by jistě namístě představit také stav poznání dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Vzhledem k tomu, že následující kapitoly této práce obsáhle dokumentují dosažený stav bádání ve studovaných tématech, je neúčelné, aby byla daná literatura citována i zde. Prezentace by za tohoto stavu věcí mohla bibliografii doplnit, sama o sobě by však byla neúplná. Proto je zde od ní úplně upuštěno. Nejdůležitější publikace jsou ostatně uvedeny v poslední kapitole a v bibliografii na konci této práce.

1. Dějiny teologie a jejich prolegomena

1.1 Dějiny teologie jako součást teologie¹

Postup poznání spočívá v tom, že se výchozí vědomí skutečnosti díky otázce (údivu) stane pro poznávajícího nesamozřejmým a nedostatečným, a on na svou otázku hledá odpověď, která pak představuje kvalitativně nové poznání skutečnosti.² Hledání odpovědi je ve svém prvním – pozitivním – momentu věnováno stanovení (*positio*) výchozího stavu vědomostí o skutečnosti, jež se stala předmětem otázky, v druhém momentu je upřesněna otázka, s níž se k tématu přistupuje, ve třetím momentu je v úvaze hledána odpověď, tj. kvalitativně nové poznání téhož, jež představuje čtvrtý moment celého procesu.³

Uvedené čtyři momenty vědomě ukázněného – kritického – procesu poznání, jimž existenciálně předchází (často intuicí probuzený) údiv a zaujetí jako trvalý motivační základ reflexe, lze schématicky pojmově členit do dvou etap, *auditus* a *intellectus*. Nutno ovšem konstatovat, že intelekt je přítomen od počátku, nikoli až ve druhé fázi. V prvním případě jde o intelektuální činnost přednostně receptivní, tedy o uvědomělé poznání toho, jak je skutečnost dána v tom, co je o ní již – v neindividuálním smyslu – známo, a o prověření vztahu mezi těmito vědomostmi a skutečností samou. V druhém případě jde o intelektuální činnost přednostně aktivní, tedy o vědomou snahu dosáhnout hlubšího porozumění díky odpovědím na otázky, proč je skutečnost taková, jaká je, a jaký je její vztah ke skutečnostem dalším. Celý proces poznání je završen až v tomto novém porozumění.

¹ Samostatně navazují na Carlo ROCCHETTA – Rino FISICHELLA – Guido POZZO, *La teologia tra rivelazione e storia. Introduzione alla teologia sistematica*, Bologna 1985; Yves CONGAR, „Théologie“, in *Dictionnaire de théologie catholique* XV/1, Paris 1946, sl. 341-502; Cipriano VAGAGGINI, „Teologia“, in Giuseppe BARBAGLIO – Severino DIANICH (ed.), *Nuovo dizionario di teologia*, Cinisello Balsamo⁸2000, s. 1549-1652; Giampiero BOF, „Teologia“, in Giuseppe BARBAGLIO – Giampiero BOF – Severino DIANICH (ed.), *Teologia*, Cinisello Balsamo 2002, s. 1601-1674; Karl RAHNER, „Theologiegeschichte“, in Karl RAHNER (ed.), *Sacramentum Mundi. Theologisches Lexikon für die Praxis*, IV, Freiburg-Basel-Wien 1969, sl. 874-883; Alois MADRE, „Theologiegeschichte“, in Josef HÖFER – Karl RAHNER (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, 10, Freiburg 1966, sl. 71-76; Ctirad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*, Praha 2005, zejm. s. 67-135; TÝŽ, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha²2002, s. 22-40; Gianfranco COFFELE, „Storia della teologia“, in Giacomo CANOBBIO – Piero CODA (ed.), *La Teologia del XX secolo: un bilancio*, 1., *Prospettive storiche*, Roma 2003, s. 249-325.

² Vojtěch NOVOTNÝ, „Ježíš se podivil...“ (Mt 8,10): Význam jeho údivu dle Tomáše Akvinského“, in Jaroslav BROŽ – Mlada MIKULICOVÁ, *Sborník Katolické teologické fakulty k 80. narozeninám ThDr. Františka Nováka*, Praha 2000, s. 257-287.

³ Ponechávám stranou moment axióze a aplikace: srov. Oto MÁDR, *Slovo o této době. Výbor z díla*, [vybrala a uspořádala Jolana POLÁKOVÁ], Praha 1992, s. 192-202 (text Základní cyklus vědeckého poznání).

Řečené obecné principy platí také v teologii, která se utváří jako věda ve světle dvojího metodologického principu: *auditus fidei* a *intellectus fidei*.⁴ I teologické poznání spočívá nejprve ve stanovení toho, jak je poznávaná skutečnost dána ve výchozích vědomostech poznávajícího jednotlivce i společenství, tj. v pramenech, s nimiž poté reflexe dále pracuje v diskursivním procesu tázání po příčinách a spojitostech skutečnosti jako takové v částech, celku a souvislostech. Zachování pořadí mezi *prius* a *posterius* je přitom zásadním předpokladem pro to, aby se prameny reflexe nestaly uměle konstruovanými důkazy předem dané teze jakési racionalisticky ahistorické *theologiae perennis* („*probatur ex*“). *Auditus fidei* je dokonán v *intellectus fidei*, ten však bez naslouchání není možný.

Konstitutivní rozložení procesu teologického poznání v auditivní a intelektivní část znamená, že je toto poznání skutečnost dějinná, a to jak ze strany subjektu, který se jí věnuje a činí o ní dějinně podmíněné výpovědi, tak i ze strany objektu, resp. způsobu, jímž se objekt stává pro člověka poznatelným – tajemství trojjediného Boha zjevené a spásně účinné v dějinách světa. Dějinnost teologie nebyla ovšem vždy jasně reflektována a dostala se plně do života katolické církve až s Druhým vatikánským koncilem, který byl již od svého svolání nesen rozlišením mezi trvale platnou pravdou víry a jejím dějinně podmíněným a proměnlivým vyjádřením (a – dodejme – poznáním vůbec). Dodnes náleží otázky vztahu mezi dějinností poznání a platností poznávané pravdy k těm nejtěžším.⁵ Na tomto místě však není zapotřebí dané problémy otevírat, stačí na ně poukázat a konstatovat, že je-li teologické poznání podstatně dějinné, pak z toho neplyne pouze jeho nedefinitivnost, ale i metodická potřeba, aby byly jeho dějiny v soudobé reflexi zpřítomněny.

Zobecnění, s nímž naše úvaha dosud pracovala, vrhá světlo na teologické poznání jako takové, tedy ještě dříve, nežli věnujeme pozornost jednotlivým teologickým oborům. Procesu teologického poznání nicméně odpovídá také pomyslná stavba teologických disciplín, jež je do značné míry jeho výrazem. Metodickým omezením – procesem specializace – dochází ke vzniku oborů auditivních a oborů spekulativních. V obou případech jde o činnost intelektuální a distinkce je pomocně schématická, takže sama tíhne k vlastnímu překonání. Auditivní obory proto směřují ke zpracovávání dílčích témat v teologickou syntézu a spekulativní obory se vždy znovu obrací k výchozím faktům. Bez tautologie platí, že teolog je teolog spíše nežli exegeta, dogmatik, moralista atd.

⁴ JAN PAVEL II., *Fides et ratio* 65 (Praha 1999). Pojem *auditus fidei* je odvozen od Gal 3,2,5 a reminiscence na Řím 10,14.17 (srov. 1 Sol 2,13). Biblická spojitost víry a slyšení odkazuje k mnohem hlubší gnoseologii nežli k pouhému smyslovému zachycení zvuku.

⁵ Walter KASPER, *Uvedení do víry*, Řím 1987, s. 131 cituje názor Ernsta Troelsche z r. 1913, že setkání teologie s dějinami v budoucnosti vyvolá daleko větší problémy než setkání teologie s přírodní vědou, a pokračuje: „Dějiny jsou dnes naším největším problémem.“

Přednostním cílem teologických oborů auditivních je uvědomělé poznání toho, jak je Boží zjevení dáno ve výpovědích, které o něm již byly – v eklesiálním smyslu – učiněny. Vzhledem k tomuto svému cíli byly též nazvány „pozitivní“ nebo „historická“ teologie (smysl této terminologie se ovšem v dějinách měnil). Jejich úkolem je aktuální a věrná recepce Božího sebedarujícího zjevení v dějinách spásy a v jejich transcendentním završení, Ježíši Kristu, jež je zprostředkováno bytím a vírou církve, tj. apoštolskou tradicí živě předávanou, inspirovaně sepsanou a autoritativně vykládanou.⁶

Ta ovšem není přístupna jinak nežli prostřednictvím více či méně vhodného dějinného porozumění a vyjádření, k němuž církev dospěla – míněno je vyjádření nejen ve slovech, ale i v osobách, projevech života a jejich institucionalizaci. Auditivní teologické obory se proto věnují historickým formám apoštolské tradice a prostřednictvím jejich poznání naslouchají tomu, jak „Bůh, který kdysi promluvil, nepřestává mluvit se Snoubenkou svého milovaného Syna a Duch svatý (...) uvádí věřící do veškeré pravdy a působí, aby v nich Kristovo slovo přebývalo v celém svém bohatství“.

Skutečnost, že se auditivní obory nezastavují u rekonstrukce a deskripce toho, co bylo, ale směřují k přijetí a pochopení Božího zjevení – jež je završeno v oborech spekulativních – je tím, co je jednoznačně řadí do teologické epistemologické rodiny. Díky nim lze ale také říci, že teologie jako taková je „historická věda“, protože se stále vztahuje k jedinečné, dějinné události spásy a k jejímu eschatologickému vrcholu v Ježíši Kristu, k trvalé přítomnosti této definitivní spásy, tedy k dějinám církve, a k tomu, jak „církev během staletí stále směřuje k plnosti Boží pravdy“.⁷

Zde je také místo dějin teologie, které, řečeno optimistickými slovy citované konstituce *Dei Verbum*, spočívají v hledání poznatků (*i`stori,a*) o tom, jak v církvi „přemýšlením a studiem věřících“ (včetně všech souvisejících omylů a nepřesností) – ve spojení s „hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti“ a s „hlásáním těch, kteří s posloupností v biskupském úřadě přijali bezpečné charisma pravdy“ – „vzrůstá chápání předaných slov a věcí“ (*qeologi,a*).

Auditus fidei a dějiny teologie jako jeho součást tak zprostředkovává teologii diachronní rozměr společenství církve.⁸ Teologická práce je z podstaty věci vždy *sunqeolo,gein*. Jak řekl Karl Barth, „zde se uplatňuje *communio sanctorum*: hříšníci zde v Kristu shromáždění nesou jeden druhého, kladou si vzájemně otázky a musí za sebe

⁶ Promýšlím a dále též cituji DRUHÝ Vatikánský koncil, *Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum* 8 (český překlad *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 113).

⁷ Srov. Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teologický slovník*, Praha 1996, s. 351 (heslo „Teologie“).

⁸ Ctirad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria*, s. 72.

vzájemně odpovídat. I pokud jde o teologii, nebudeme v církvi, pokud se k teologii minulosti nepostavíme stejně odpovědně jako k teologii své přítomnosti.“ Nutno zdůraznit, že to platí za předpokladu, že nepůjde o religionisticky nezaujaté dějiny křesťanských nauk: „i jako předmět historického zkoumání vyžaduje teologie teologickou pozornost, teologické myšlení a teologické zaujetí“.⁹

1.2 Dějiny teologie jako součást církevních dějin¹⁰

Až dosud byly dějiny teologie definovány ve vztahu k úhrnnému procesu teologického poznání a k jeho vnitřnímu členění na *auditus* a *intellectus fidei*. Poukaz k diachronnímu společenství církve otevírá otázku, jaký je vztah mezi dějinami teologie a církevními dějinami (terminologicky zde rozlišuji církevní dějiny jako vědní obor a dějiny církve jako dění týkající se církve). Vedle epistemologií, které chápou dějiny teologie jako součást teologie, totiž existují i jiné, které je pojímají jako specializaci uvnitř církevních dějin.

Není ovšem správné vycházet apriori z předpokladu, že tuto otázku lze řešit pouze nalezením přesných hranic vědních oborů a takové definice dějin teologie, která by je vymanila ze spojitosti s teologií i s církevními dějinami nebo je prostě převedla na jednu z uvedených věd. Takový předpoklad by neuvědoměle vycházel z premis pozitivistické filosofie. Místo aut-aut je z dobrých důvodů přijatelné spíše et-et. Teze této úvahy spočívá v tvrzení, že církevní dějiny, ač nejsou samy o sobě teologií, vyžadují znalost dějin teologie, a že teologie se v dějinách teologie vztahuje k církevním dějinám jako ke svým prolegomenům.

1. Tvrzení, že církevní dějiny samy o sobě nejsou teologií, navazuje na metodologickou diskusi o tomto oboru, která je vedena zhruba od poloviny 20. století. Do té

⁹ Karl BARTH, *Protestantská teologie v XIX. století*, 1. *Prehistorie*, Praha 1986, s. 5 a 7. Barth zde od teologa žádá „nejen ostřejší, nýbrž především otevřenější oči pro dějinnou skutečnost teologického spolučlověka včerejška a předvčerejška: otevřenost a zájem o jeho konkrétní podobu s jejími zvláštními konturami, pochopení pro souvislosti jemu dané, mnoho trpělivosti a také mnoho humoru tváří v tvář zjevným mezím a slabostem; trochu elegance při nehlubší kritice, kterou máme na srdci, a vposled dokonce stále jistou pokojnou radost z jeho bytí (a to i v tom nejhorším případě).“

¹⁰ Samostatně navazují na Saverio XERES, „Storia della Chiesa“, in Giacomo CANOBBIO – Piero CODA (ed.), *La Teologia del XX secolo: un bilancio*, 1., *Prospettive storiche*, Roma 2003, s. 203-246; Jiří HANUŠ, *Pozvání ke studiu církevních dějin*, Brno 1999, s. 44-60; František J. HOLEČEK, „Církevní dějiny a dějinná církev. K metodologii teologické introspekce na poli církevních dějin“, in Libor JAN (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 7-14; Václav BABIČKA, „Dějepisectví konfesní, ekumenické a sekulární“, tamtéž, s. 15-17; Jaroslav KADLEC, *Dějiny katolické církve*, I. díl, Olomouc³1993, s. 3-18; Jaroslav NĚMEC, *Vybrané kapitoly z dějin evangelizace světa*, I. díl, Olomouc 1991, s. 7-12; Rudolf ŘÍČAN – Amadeo MOLNÁR, *12 století církevních dějin*, Praha 1989, s. 5-26. Viz také Friedhelm KRÜGER, „Ekumenické církevní dějepisectví a obecné dějiny“, in *Teologický sborník* 3 (2000) 69-72; Lorenz HEIN, „Uzdravení dějin“ jako spiritualita ekumenického církevního dějepisectví“, in *Teologický sborník* 1 (2002) 73-80; Jiří HANUŠ (ed.), *Ekumenické církevní dějepisectví. Dějiny, analýzy, perspektivy*, Brno 2003. Též Yves CONGAR, „Dějiny církve jako „locus theologicus““, in *Teologický sborník* 3 (2000) 61-68.

doby nezpochybně platilo, že církevní dějiny jsou jedna z posvátných věd (*scientiae sacrae*) a že je lze právem pokládat za historickou teologii.

Východiskem pro tuto pozici je mínění, že církevní dějiny přijímají předmět svého zkoumání od dogmatické teologie: ta stanoví, co je církev, kterou potom církevní dějiny zkoumají svými postupy a nástroji (Hubert Jedin).¹¹ Diktát dogmatiky na poli historiografie měl pak počátkem sedmdesátých let řešit přesun teologického pojetí církve na pole historikova hermeneutického předporozumění: víra jej uschopňuje přistoupit adekvátně k tématu, kterému se věnuje (Norbert Brox). Vedle tohoto názoru se pak v evangelické teologické epistemologii uplatňuje teze Gerharda Ebelinga, která usiluje o integraci církevních dějin se systematickou teologií. Východiskem je tvrzení Karla Bartha, podle něhož jsou církevní dějiny dějinami svědectví o Ježíši Kristu neboli dějinami výkladu Písma svatého. Ebeling ale rozšířil pole interpretace Písma i na celek života církve. V polovině sedmdesátých let aktualizoval tuto tezi Wolfhart Pannenberg.

Všechny předchozí názory se staly předmětem kritiky, jejíž podstata spočívá v poukazu na skutečnost, že v praxi je metodicky svébytná historiografie pouze „obalena“ teologií, ať již ante nebo post rem. V každém případě jde o přechod od jedné metody k druhé a tedy také od jedné vědy k druhé. Pokud jde o předporozumění historiků zabývajících se církví, platí, že z hlediska jejich vědy jsou si všechna rovná. Církevní dějiny sice vyžadují jisté souznění s předmětem studia (tak jako u každého jiného poznávaného předmětu), v principu však se jim může věnovat kdokoli, kdo tuto podmínku splní. Spojitost s učením církve a podřízenost magisteriu zde nemají místo. Věřící historik do procesu poznání vstupuje se subjektivním postojem víry, nikoli s teologickým obsahem. Církevní dějiny jsou prostě dějiny, disciplína neteologická (Victor Conzemius).

Tyto otázky je z teologického hlediska třeba nejprve řešit v analogii k poznání historické postavy Ježíše z Nazareta. Historická a viditelná existence církve sama o sobě je skutečností vyplývající z Božího působení ve světě. To, co činí z církve historický subjekt, je tajemství (*musth, rion* v biblickém smyslu). Je-li tedy církev poznávána jako historický subjekt, může být v empirických projevech existence a působení církve resp. jednotlivých křesťanů současně poznáváno tajemství víry ve svém vnějším projevu, který však sám o sobě zůstává stále týž. K tomu je třeba poznání víry, jež se ztotožňuje s hermeneutickou tradicí, jejímž nositelem je církev sama. V jiném řádu poznání se dospívá pouze k projevům jako

¹¹ Ve stejném smyslu zřejmě DRUHÝ Vatikánský koncil, *Dekret o výchově ke kněžství Optatum totius* 16 (český překlad *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 355): „Podobně při výuce církevního práva a církevních dějin se má přihlížet k tajemství církve podle věroučné konstituce o církvi, vyhlášené tímto posvátným sněmem.“ Interpretace tohoto textu mohou být nicméně různé.

takovým, k jejich výkladu na základě vnitrosvětských skutečností a případně též k prosté registraci nebo výslovnému odmítnutí výkladu, který těmto projevům dávají sami křesťané.

Z řečeného vyplývá, že ve věci empirických projevů církve se oba řády poznání mohou shodnout ve svých východiscích a dokonce i ve výkladu vnitrosvětských významových souvislostí poznávaného, ale liší se konečným výkladem smyslu dané skutečnosti. Protože pak je prvopoznání spíše vzácností, je třeba připustit, že u věřícího i nevěřícího člověka, kteří se setkávají s vnějším projevem církve, operuje konečný výklad ve formě předporozumění. Historická podoba církve je proto vždy poznávána s jistým předporozuměním, jež se týká výkladu jejího posledního smyslu. Principiální odlišení dvou řádů poznání a jejich průmět do předporozumění však nevede eo ipso k existenci dvou řádů historických věd. Jedna a táž věda může být konána „pouhým rozumem“ i „rozumem osvíceným vírou“, přičemž přítomnost nebo nepřítomnost víry nebude mít na historiografii přímý metodologický dopad.¹²

Předporozumění samo o sobě také nemusí znamenat větší ani menší objektivitu poznání dějinně-empirických projevů existence a působení církve resp. jednotlivých křesťanů (proto také není sekulární dějepisectví o nic vědecktější než dějepisectví konfesní a tzv. ekumenické církevní dějepisectví není možné v bezkonfesním smyslu). Bude mít nicméně vliv motivační: věřící se bude o církev zpravidla zajímat intenzivněji nežli nevěřící. Může mít také vliv na míru ukázněné snahy o objektivitu, s níž poznávající usiluje o seznámení s fakty – ovšem v obou smyslech. Sehraje také pravděpodobně jistou roli ve výkladu zjištěných skutečností, který tvoří nedílnou součást vědeckého procesu poznání – ovšem pouze jako zdroj určité (nezaručené) potřebné erudice a diachronní empatie.

Klíčový je tento moment: Církevní dějiny chápané jako dějiny empiricky daného a projevujícího se společenství osob spojených specifickými vazbami a institucionálními formami, včetně všech projevů kulturních a politických, jsou konstituovány uvědomělou snahou o pravdivou evidenci faktů a o postižení jejich dokazatelných nebo alespoň pravděpodobných vnitrosvětských souvislostí. K nim patří z hlediska historiografie i význam, který těmto skutečnostem přikládali daní křesťané, ten je však registrován vědomě jako fakt, aniž by byla posuzována jeho pravdivost či nepravdivost.

¹² Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil, *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes* 59 (český překlad *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 233-234). Viz PRVNÍ Vatikánský koncil, *Věřoučná konstituce o katolické víře Dei Filius*, kap. IV (Heinrich DENZINGER – Peter HÜNERMANN, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Bologna³2000, s. 1052-1057, č. 3015-3020).

Jakmile historik postoupí k tomuto soudu, opouští své striktně profesní pole působnosti a přechází k jiné rovině poznání a k jiné poloze své existence.¹³ Toto vyjítí do nesespecializovaného sapienciálního vědního meziprostoru nebo přímo na pole teologie nicméně není prohrěškem, neboť je zakódováno v dynamice všeho poznání, jež se neptá pouze na bezprostřední danosti, nýbrž na smysl skutečnosti vůbec. Reálně bylo u historika v rámci předporozumění o pravdivosti daného výkladu vždy již nějakým způsobem rozhodnuto, avšak tento aspekt byl „uzávorkován“, aby byl dán prostor historickým skutečným. V „exodickém“ pravdivostním soudu má být historik ochoten na základě poznání své předporozumění a s ním i konečnou interpretaci korigovat. Potud tedy platí, že církevní dějiny jsou věda metodicky neteologická: mohou být agnostické, ateistické, ale i k teologii otevřené a pro teologii obohacující.

2. Druhá část výše uvedené teze zněla: církevní dějiny vyžadují znalost dějin teologie. Doložme ji touto úvahou:

Historik musí zohledňovat sebepochopení společnosti (instituce, jednotlivce), o níž pojednává. Kvalita jeho vědomostí o tomto sebeporozumění má přímý vliv na jeho práci. Ta zase jeho vědomosti zpětně kultivuje. Podobně je tomu i u církevních dějin. Vždy, když je o církvi pojednáváno, děje se tak s jistým porozuměním pro to, co církev je a jak sama sebe chápe. Kvalita tohoto porozumění, jeho kultivovanost a osobitost má přímý vliv na historikovu práci, včetně všech omezení a nebezpečí. Právě zde se ukazuje, do jaké míry jsou církevní dějiny – výše definované jako dějiny empiricky se projevujícího společenství osob spojených specifickými vazbami a institucionálními formami, včetně všech projevů kulturních a politických – spojeny s dějinami teologie (ve smyslu dějin vědomého a reflektovaného přijetí křesťanské víry). Znalost teologického sebepochopení církve – dějin teologie – a jeho kultivace je pro církevní dějiny nezbytná.

3. Třetí část teze zněla: Teologie se v dějinách teologie vztahuje k církevním dějinám jako ke svým prolegomenům.

Teologie je dějinný projev církve resp. jednotlivých věřících, a potud také součást dějin církve a jejich historického poznání, církevních dějin. Teologická reflexe je vždy spojena s neopakovatelnými historickými skutečnostmi: osobami, vztahy, institucemi, spisy, prostředky, pojmy. V systematické teologické reflexi (*intellectus fidei*) lze do jisté míry od těchto konkrétností odhlédnout a řídit se pouze tím, jakého vyjádření Boží zjevení v dějinách

¹³ Věřící historik, který se jako historik o pravdě či nepravdě křesťanské interpretace skutečnosti nevyslovuje, své vyznání v průběhu práce nevyslovuje, ale implicitně si je ponechává. Teolog – zejména systematický – je naproti tomu nepřetržitý *confessor*, neboť říká, jak se to s pravdou víry má.

došlo (*auditus fidei* resp. jeho část, dějiny teologie). To však již nelze bez těchto faktů a souvislostí pravdivě a celistvě poznat. Teologie tedy potřebuje poznání svých dějin, a toto poznání je možné pouze tak, že jsou studovány i historické reálie teologické reflexe. V tomto smyslu lze říci, že dějiny teologie jsou součástí církevních dějin.

1.3 Historická prolegomena a teologická hermeneutika

Obě výše uvedené formulace – dějiny teologie jako aspekt prvního stádia teologického poznání nebo jako speciální kapitola církevních dějin – jsou nicméně neúplné. *Přesně vzato jsou dějiny teologie ustaveny na pomezí mezi církevními dějinami a systematickou teologií, přičemž tato dvojí spojitost odpovídá jejich dvěma částem, jimiž jsou historická prolegomena a teologická hermeneutika.*

Úhrnem řečeno: Dějiny teologie jsou auditivní teologický obor, který usiluje o uvědomělé poznání toho, jak je Boží zjevení chápáno v dějinách církve. Jejich vlastním cílem je poznání Boží pravdy, ovšem tak, že je studován specifický dějinný projev církve, totiž reflexe věřících, její dobová podmíněnost a souvislost se zkušeností víry a učitelským úřadem. Přednostním předmětem studia je proto teologická reflexe autorů žijících v určitém čase, u nichž má být dosaženo poznání o tom, jak bylo Boží zjevení pochopeno a vyjádřeno. Tato hermeneutická část dějin teologie však předpokládá celou řadu poznatků dalších, které jsou pro historicky korektní interpretaci textů nezbytné, neboť samotná logická pravidla a principy verifikace a falsifikace nepostačují. Věcně i metodicky je zapotřebí, aby byla studována i témata, jež umožňují stanovit, kdo se teologii věnoval, jaká byla vnitřní chronologie jeho díla, jaké měl prameny, prostředky a podmínky v kontextu církve a společnosti své doby. A právě v těchto předběžných tématech se zřetelně ukazuje spojitost dějin teologie s dějinami církve. Jde o skutečnosti, jež jsou obsaženy v pojmu prolegomena k dějinám teologie.

Tak jsou dějiny teologie – jakožto historie a historiografie křesťanské teologie – na jedné straně součástí dějin církve a na druhé straně součástí teologie. Vzhledem k teologii spekulativní mají dějiny teologie služební, propedeutický charakter. S církevními dějinami sdílí prolegomena k dějinám teologie metodologii kritického dějepisceví i část vybraných témat. S teologií sdílí její hermeneutická část metodologii, část svých témat a celkové nasměrování.

Jsou-li však dějiny teologie ve své první části kapitolou církevních dějin a jsou-li církevní dějiny oborem neteologickým, otevírá se otázka, zda jsou dějiny teologie jako takové obor teologický nebo neteologický. Odpověď nemůže být jednoznačná. Spíše zřejmě platí:

Dějiny teologie jsou ve své první části, historických prolegomenech, samy o sobě neteologické, avšak teologické intencionálně; jejich druhá část, teologická hermeneutika, je výslovně teologická; o celku lze říci, že je spíše teologický. Teologická intencionalita historických prolegomen spočívá v tom, že jejich studium je vedeno teologickým, nikoli pouze historickým zájmem. Jejím vnějším projevem je tématická selekce: studována jsou ta historická témata, která jsou zapotřebí ke korektní teologické hermeneutice.

2. Česká katolická teologie

Přesnější obsah je třeba dát i slovnímu spojení „česká katolická teologie“. Proto mu zde bude věnována pozornost – nejprve objasněním dvou specifických pojetí české teologie, která byla formulována v druhé polovině 20. století, a poté vlastní reflexí nad „nespecifickým“ pojetím české teologie, jež by bylo adekvátní pro dějiny teologie, o něž tu jde.

2.1 Program spojený s interpretací přítomnosti

První specifické vymezení pojmu česká teologie je spojeno především s Josefem Zvěřinou. Jeho interpretace stavu české společnosti druhé poloviny 20. století byla nesena detekcí „patologie nenávisti“, která se postupně rozmohla od konce druhé světové války.¹⁴ Obraty česká teologie a česká škola teologická pak míní fakt, že teologie je v Čechách volána na nové cesty, které byly vyznačeny velkým utrpením místní církve a které jsou schopny poskytnout z patologie nenávisti východisko.¹⁵

„Z krve a křivd, z nesvobody a útisku“, „z kajícího a modlitby“, „za zdi vězení, uprostřed nenávisti velkých a malých žalářníků“, „uprostřed třídního a rasového boje“, vytvořila „škola oběti, utrpení a ponížení“ nadosobní předpoklady pro vznik české teologie a české školy teologické, jež ve svých představitelích – Silvestr Braitó OP, Adolf Kajpr SJ, Antonín Mandl, Jan Ev. Urban OFM „a jejich druzi“ – svědectvím ukázala, že „nejvyšší základ bytí a tedy též první ontický princip je láska“ a že „církev je v tomto nešťastném světě jedinou a odpovědnou nositelkou lásky“.¹⁶ Tato škola se ale zrodila také „z radosti“. Spolu se Zvěřinou na ní pracovali jeho posluchači, přátelé a spolupracovníci. Ačkoli tedy podle Zvěřiny „teologická škola“, která existovala ve vězeních a ve skrytu, „vykristalizovala v teologii lásky“, nechápal českou školu teologickou nijak výlučně ve vztahu ke svému projektu *Teologie agapé*, o níž ostatně přiznává, že je současně inspirována díly řady dalších domácích i zahraničních myslitelů.

¹⁴ Josef ZVĚŘINA, *Odvaha být církví*, Mnichov 2013, s. 160-169 (text Nežít v nenávisti. Přátelům i nepřátelům).

¹⁵ Josef ZVĚŘINA, *Pět cest k radosti*, Praha 2003, s. 45 (text Teologie ve světle agapé), 100 (text Církevní diagnózy a prognózy), 154 (text K novému pojetí teologie a situování naší teologické fakulty do současného kontextu) a 171 (text Za novou cestu teologie; srov. TÝŽ, *Teologie agapé. Dogmatika*, I., Praha 2003, s. 3-4); TÝŽ, *Vzdor ducha. Z dopisů a kratších zamyšlení*, Praha 2002, s. 46 (text Redakci časopisu Orientierung); TÝŽ, *Odvaha být církví*, s. 42-43 (text Odvaha být církví).

¹⁶ „Pravdu víry zachránila síla lásky“ – to byla podle Oty Mádra zkušenost, kterou byl Zvěřina při tvorbě teologie agapé veden: Oto MÁDR, *Slovo o této době*, s. 149 (text Největší je láska).

Česká teologie podle Zvěřiny „nemůže být paní vševědoucí o Bohu, ani pedantskou, nesnášenlivou a stárnoucí učitelkou, nýbrž sestrou lidí v hledání pravdy, spojenkyní svobody a služkou životu“. „Má co do činění s tajemstvím člověka v Bohu a Boha v člověku.“ Jejím nahlížením na toto tajemství bude proto vnímavější k imanentním i ekonomickým formám a analogiím trinitární lásky. Bude více myslet na celého člověka, aby mu přiblížila Boha. V r. 1990 se v Čechách obrací „k člověku zraněnému a hledajícímu, teď k člověku vzkříšenému z mrtvých“. Proto také musí spolu s tímto člověkem v poušti ducha i srdce „svým podílem přispívat k odhalování pravdy, k chápání celistvosti a objevovat její poslání a nejvyšší logos – Boží smysl“. Teologie lásky bude v syntézu spojovat pravdu a spravedlnost, svobodu a lásku.

Ve svém postulátu české teologické školy Zvěřina výslovně navazoval na myšlenku, kterou v r. 1968 formuloval akční program Díla koncilové obnovy. Ten v tomto bodě doznal od původního návrhu k třetímu definitivnímu znění drobných změn, ale pro pochopení daného pojmu jsou důležité obě verze:¹⁷

Návrh akčního programu

DKO svou činnost realizuje mj. „šířením a rozvíjením koncilové teologie a myšlení (na všech církevních učilištích, v tisku, v přednáškových cyklech), s cílem připravit půdu pro vytvoření naší domácí teologické myšlenkové školy, která by v navázání na naše duchovní tradice hledala cestu k dialogu s ostatními myšlenkovými proudy v naší společnosti. Sem spadá i konkrétní aplikace myšlenky míru a výchovy k míru na poli domácím i mezinárodním.“

Akční program Díla koncilové obnovy

DKO stojí před několika úkoly. „Především je to naléhavý úkol šířit a rozvíjet koncilovou teologii a myšlení na všech rovinách církevního vyučování a působení. Je totiž třeba připravit co nejpríznivější půdu, z níž by vyrostla naše domácí katolická myšlenková škola. Ve spojitosti se světovou teologií a v navázání na naše duchovní tradice bude hledat cestu k dialogu s ostatními myšlenkovými proudy v naší společnosti.“

„Domácí teologická myšlenková škola“ resp. „domácí katolická myšlenková škola“ má být teprve vytvořena (nebo – v méně technickém a organičtějším pojetí definitivní verze – má vyrůst), a to šířením a samostatným rozvíjením koncilní teologie a myšlení. Jejím cílem pak má být jednak navázání na domácí „duchovní tradice“, jednak dialog s ostatními, tj. nekatolickými myšlenkovými proudy v české společnosti.

Záměr vyjádřený v akčním programu Díla koncilové obnovy lze blíže upřesnit ze dvou dalších pramenů. Personální i ideové propojení měli tvůrci tohoto textu s redakcí periodika *Via. Časopis pro teologii*, jejímž vedoucím byl Josef Zvěřina (srov. kap. VI.2). Tento časopis vycházel z předpokladu, že celková současná bilance české teologie je chudá. Kněží buditelé i autoři 20. století vykonali záslužnou práci v oblasti slavistiky a historie, ale „nemožno jim

¹⁷ „Návrh akčního programu“, in *Katolické noviny* 14 (7. 4. 1968) 3; „Akční program Díla koncilové obnovy“, in *Katolické noviny* 19 (12. 5. 1968) 3.

přičíst stejnou zásluhu na poli teologickém“. A laikům se od nich nedostalo takřka ničeho. K těm se více obraceli Josef Florian, olomoučtí dominikáni a nakladatelství Ladislava Kuncíře. Vlastní teologické myšlení ale neexistuje, takže prvním úkolem je přijmout „roli žáků“, kteří budou naslouchat velkým obrodným myšlenkám a práci současné teologie. Původní přínos pak bude spočívat v tom, že časopis přijme otázky a problémy, které kladou spoluobčané, učiní je svými v myšlení i životě a odpoví na ně „tak, aby i nám bylo rozuměno“, tj. ne řečí „formulovanou nebeským nářečím a ozdobenou našimi citáty“. Každodenní praxe a konkrétní myšlení by tak mohlo „být zúrodněno velikými ideami, kterými se obnovuje církev“. Teologie zde rozvíjená by měla překlenovat rozdíl mezi pojmovým věděním víry a běžným životem, projasňovat to běžné a ukázat širší horizont, v němž je to vše situováno, a tím i hlubší povahu bezprostřednosti.

Zde se projevuje myšlenková spojitost s konceptem tzv. „živé teologie“, který přinesl Jan Ev. Urban OFM a jehož objasněním otevřel v r. 1968 stejnojmenný přednáškový cyklus.¹⁸ Živou teologií Urban nazývá teologii, která své impulsy nebere sama ze sebe, ale „zpracovává, co život chce, na co se život a realita ptá“. Jejím vůdčím principem je láska, jejím imperativem je proto otevřenost pokládající za rozhodující „to, co vede a pomáhá ke Kristu“: chce „plně pomáhat a vyjít ze sebe, aby byla teologií křesťanské existence v daném světě“. Vycházení živé teologie spočívá v tom, že nereaguje pouze na přímou výzvu, ale iniciativně nalézá předmět svého zkoumání „všude, kde je otázka, na kterou je odpověď v Bohu“. Má osud živého: není vždy zralá a dospělá, musí skromně hledat. Je tedy služebná a pokorná: neurčuje sama počátky svých cest, ale přijímá je jako výzvu a oslovení; má silný ráz charismatický (prorocký) a ve své odpovědi je srozumitelná – mluví současným jazykem ke křesťanům i k celé společnosti. „Živá teologie se sama stává životem, mění se v život tak, že v člověku budí poznání nejvyšších hodnot, víru v nejvyšší Dobro a Lásku.“ Člověk jí roste do plnosti Kristovy.

Neživá teologie je jednak teologie teoretická, metodicky čistě vypracovávající pojmy a teze, ale schopná dialogu pouze mezi teology (v tomto smyslu je to teologie nutná, ale neúplná, vzdálená životu jako chemie chlebu), jednak teologie, která se bojí „porušení své čisté myšlenky dotekem skutečnosti, protože skutečnost života je příliš svá a nedbá na to, jak má smýšlet, jak se má chovat podle teologických norem a zásad“. Převážně taková byla podle Urbana česká teologie do první poloviny dvacátých let: „to tehdy mělo být její ctí a kritériem její vědeckosti“. Situace se změnila po r. 1925, když dominikáni reagovali „na potřeby

¹⁸ Srov. kap. V.2.1; Jan Evangelista URBAN, *Dnešní přístup k teologii. Křesťan v současném světě*, [Praha] 1969, s. 1-17; TÝŽ, „Živá teologie“, in *Katolické noviny* 5 (2. 2. 1969) 1.

skutečného života“ časopisem *Na hlubinu*, filosoficko-teologickými kursy v místnostech filosofické fakulty Karlovy university a posléze Akademickými týdny; od r. 1937 ve stejné linii živé teologie pokračovalo Urbanovo Studium catholicum.¹⁹ „A potom přišla doba mlčení a po ní dnešek.“ V něm se podle Urbana na českou teologii kladou tyto požadavky: vnitřní – existenciálnost, reálnost, souvislost a jednota (hledat organickou souvislost / syntézu božských věcí), prostota, ucelenost (multa, non multum); vnější – podstatnost, soudobost výrazu, ozvučnost teologické formulace.

S takto formulovaným pojetím teologie se ve svém působení ztotožnil i Oto Mádr, který je dalším významným protagonistou Díla koncilové obnovy a následných teologických aktivit církve.²⁰ Také on žádá, aby česká teologie byla především živá, „tj. vůbec k něčemu dobrá“. Je oživována třemi základními způsoby: jejím „předmětem“ je Bůh, který se nám sděluje v jedinečné přitažlivosti své lásky, zvoucí k opětování; toto poznání proměňuje teologa samého; jeho práce má přímý a podstatný dopad na působení církve. Teologie tedy „má smysl jen jako služba lásce“. Proto je živá teologie „odpověď“ na otázky živých lidí, věřících, polověřících i nevěřících“, odpověď „do jejich myšlenkového a hodnotového světa a v jejich jazyce“.

Mádrův požadavek je stejně jako u Zvěřiny a Urbana spojen s ohlédnutím: Třicátá léta nebyla pro českou teologii nijak slavná, na pražské teologické fakultě dozníval styl potridentské manualistiky, k jejímuž průlomu začalo docházet – alespoň v dogmatice a liturgice – na náhradním bohosloveckém učilišti za války. Mezinárodně slavná byla pouze jména historických oborů. Inspirující vliv představoval Josef Florian. Po válce se začal projevovat nejprve impuls nové pastorace mládeže (JOC) a teologie pozemských skutečností a první podněty ekumenismu. Velká jména obnovné teologie se ale výrazněji neprojevila. Výrazný obnovný vliv mělo působení Jana Ev. Urbana OFM. Vězení tuto duchovně teologickou dynamiku ještě rozvinulo. „Teologie u nás tehdy rostla ze zápasu o život církve a víry“, „ze života pronásledované církve“. Ta se obejde „bez konzistorií, ba i biskupů, bez škol, nemocnic a tisku, bez klášterů a poutí, bez biblí, eucharistie a kněží v nejkrajnějším případě – ale nepřežije bez lidí, kteří vzali Boží věc za svou, kteří nedožívají, ale žijí církev, protože nemohou jinak, protože se dali proniknout životodárným Duchem; jejich život je

¹⁹ K této dějinné četbě nutno ovšem dodat, že Metoděj Habáň OP prý „živou teologii“ nazýval „lživá teologie“: srov. Jiří FUCHS, „Příčiny polarizace“, in *Distance. Revue pro kritické myšlení* 3 (2000) 6.

²⁰ Oto MÁDR, *Slovo o této době*, s. 37 (text Umění číst periodikum), 52 (text Duchovní vertikála), 149 (text Největší je láska), 223 (text Církev dnes a zítra), 301 (text Z projevu při udělení čestného doktorátu teologie v Bonnu 4. 5. 1991); TÝŽ, „Živá teologie včera a zítra“, in *Teologické texty* 6 (1998) 193-195.

Kristus a umřít zisk“. V souvislosti s tím Mádr svou teologii charakterizuje slovy „živá teologie církve v ohrožení“.

Veškerá uvedená orchestrace textů objasňuje, jaký význam tito autoři dávali pojmu česká teologie resp. česká teologická škola (výraz „škola“ v této souvislosti není příliš šťastný, protože míří přesně opačným směrem, než intence jeho tvůrců – jestli jej ovšem nepoužili v záměrném jinočtení). Opírali jej o takřka shodnou reflexi stavu české teologie ve 20. století a o své zkušenosti z doby vězení. Ty se staly součástí „duchovních tradic“, na které bylo třeba podle Díla koncilové obnovy navázat. Současně se tato teologie měla poučit Druhým vatikánským koncilem a souvisejícím katolickým myšlením. Jejím předním úkolem a charakteristikou však bylo to, že zůstane dialogicky v neustálém kontaktu s přítomností, že bude teologií zúrodnující každodenní existenci a proto také srozumitelně hovořící. V této jednotné orientaci – kterou Karel Skalický sám za sebe vyjádřil větou „loci theologici“ nejsou jen Písmo a Tradice, ale teologickým "místem" musí být i naše přítomná situace, v níž žijeme a kterou žijeme“²¹ – existuje pochopitelně i odlišnost akcentů.

Výraz „česká teologie“ zde tedy ve svém specifickém smyslu míní kvalitativně nový styl teologické reflexe – „živou teologii“, „teologii agapé“ – který se vědomě distancuje od forem předchozích, rovněž nazývaných česká teologie a charakterizovaných jako teologie nedostatečná a neživá. Je proto výrazem programovým, pastoračně obnovným, spojeným s četbou posledních dějin české společnosti a místní církve: s chápáním potřeb dané doby, společenské samototality²² a toho, co se projevilo při pronásledování církve. Nelze se nepovšimnout hluboké souvislosti s tím, jak církev sama k sobě a ke své teologii přistoupila v průběhu Druhého vatikánského koncilu. Dodejme, že „přesvědčivost "živé teologie" (...) leží (...) v "převaze obsahu nad formou", v strhující a sympatické disproporcii mezi autenticky prožívanou, draze placenou a opravdově promyšlenou zkušeností víry a chudobou forem, jimiž se tato zkušenost vyjadřuje. Šlo o teologii neakademickou, hluboce inkarnovanou v dramatických dějích pronásledované církve. Nelze jí porozumět a náležitě ocenit bez stálého zřetele k dobovému a společenskému kontextu jejího vznikání.“²³

²¹ Karel SKALICKÝ, „Pokus o nástin ideové linie Studí“, in *Studie* 132 (1990) 410; srov. Antonín MANDL, „Srdce věci“, in *Souvislosti* 4 (1990) 8; pravdu skutečnosti a smysl věci lze poznat jen „z přítomné chvíle“.

²² Srov. Václav HAVEL, *Moc bezmocných*, Praha 1990.

²³ Tomáš HALÍK, *Víra a kultura. Pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie*, Praha 1995, s. 15.

2.2 Program spojený s interpretací národní povahy

Hlavním představitelem tohoto specifického vymezení pojmu česká teologie je Tomáš Špidlík. Jeho teologické práce jsou nesené studiem spirituální teologie v tradicích různých národů křesťanského Východu. Promýšlí proto také otázku, v jakém smyslu lze hovořit o teologii a spiritualitě nějakého národa. Vzhledem k závažnosti tohoto tématu v jeho díle nutno ovšem kriticky dodat, že své úvahy rozvíjí spíše jen v náznaku – alespoň ve stěžejních dílech. Za nejpříhodnější považuje hovořit „o postupném "vtělení" Božího života, který je v Kristu a v církvi, do konkrétního lidství národů, do jejich tradic a mentality“, o „ponenáhlem a dynamickém zbožštění“.²⁴

Na jiném místě pak existenci národní spirituality zdůvodňuje tak, že jako je Ježíš Logos vtělený do konkrétních míst a časů, včetně národa, „tak se i Duch svatý "vtěluje" v běhu času do života různých národů a zde se zjevuje. Je to stále on, identický, ale v konkrétních a na první pohled dosti odlišných lidských podobách. Jediná pravá a autentická "Tradice" církve vystupuje z "tradic". K tvorbě této Tradice a ustavení tohoto společného pokladu přispěly jednotlivé národy rozhodujícím způsobem. (...) Každý lid, který po staletí intenzivně žije z víry, je nezbytně kreativní a přináší jistě univerzální církvi svůj příspěvek.“²⁵

Toto konstatování Špidlík doplňuje poukazem na skutečnost, že křesťanství a národní povahu nelze srovnávat jako dva uzavřené systémy: jako je universálnímu křesťanství vlastní logika vtělení, inkulturace, tak národy spontánně tíhnou k vlastní universalizaci. V tomto smyslu pak lze hovořit o národní církvi a o spiritualitě národa. Vztah mezi spiritualitou národní a katolickou je vztahem mezi mnohotvárností a jednotou Boží moudrosti.²⁶ Špidlík toto své porozumění národní teologii a spiritualitě dále rozvíjí se sympatiemi k ruským autorům, kteří se snaží o postizení tzv. ruské ideje. Spolu s nimi má Špidlík za to, že křesťanská víra je život, jenž odpovídá povolání Božímu, které je dějinné, osobní i národní, takže nejenom jednotliví lidé, ale i národy mají své zvláštní poslání.²⁷

Česká teologie a spiritualita je zde tedy vymezena především teologickým pojmem národa a jeho poslání, a potud i spojitostí s tzv. českou otázkou.²⁸ Toto přesvědčení sdílí i Špidlíkův žák Pavel Ambros, který vyslovil tezi, že „pojem "česká spiritualita" lze vymezit

²⁴ Tomáš ŠPIDLÍK, *Spiritualita křesťanského Východu*, Řím 1983, s. 14.

²⁵ Tomáš ŠPIDLÍK, „Tratti salienti della spiritualità slava“, in Roger AUBERT [ET ALII], *The Common Christian Roots of the European Nations. An International Colloquium in the Vatican, 2, Written contributions to the twelve carrefours*, Florence 1982, s. 342-343.

²⁶ Tomáš ŠPIDLÍK, „Národní církev“, in *Nový život* 9-10 (1977) 181-183; Týž, „Spiritualita národa“, in *Nový život* 7-8 (1995) 127-129.

²⁷ Tomáš ŠPIDLÍK, *Ruská idea. Jiný pohled na člověka*, Velehrad 1996.

²⁸ Srov. Miloš HAVELKA, *Spor o smysl českých dějin 1895-1938*, Praha 1995; Týž, *Dějiny a smysl. Obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895-1989*, Praha 2001.

výlučně v rámci teologického pochopení národa“ a že „základní koncepty pojetí "české spirituality" vychází z konceptů českých dějin“. Sám tuto spiritualitu definuje jako „postupné zakořenění přítomnosti Ducha svatého v českém národě, projevující se osobitým liturgickým, spirituálním a modlitebním životem“ a současně i „trvalou synchronní a diachronní korelací s křesťanskou spirituální zkušeností“ univerzální církve.²⁹

Teologické pojetí národa, o které se Špidlík i Ambros opírají, vychází z myšlení ruských autorů, zejména Vladimíra Solovjova, podle něhož „idea určitého národa není v tom, co si on o sobě myslí v čase, ale v tom, co si o něm Bůh myslí ve věčnosti“.³⁰ Kosmos jakožto jednota jsoucího je podle Božího záměru sjednocován v boholidské jednotě Krista, jež je dějinně zpřítomněna v církvi. Týká se to i společenského organismu v celku i v jednotlivých národech, které neexistují samy pro sebe, nýbrž pro lidstvo. Zříkání jednotlivce i národů ve prospěch druhých a celku je cesta, kterou otevřel Kristus v obecné církvi a kterou má být dosažena universální theokracie. V ní je plnost všech pozitivních konkrétností nového stvoření, včetně těch národnostních. Proto ono zříkání neznamená popření sebe sama, nýbrž vlastní obrácení a oddání se službě dílu, které jednotlivci a národu svěřil Kristus, takže si jimi může Bůh sloužit. Myšlenku určitého národa lze proto pochopit ve vztahu k všeobecnému Božímu plánu spásy: jeho „idea“ spočívá v tom, co Bůh od věčnosti chce, aby tento národ dal celému lidstvu jako svůj díl pravdy a vtělení. Proto je důležité, aby poznával sám sebe.

S těmito premisami přistupuje tedy Špidlík k otázce, co je typické pro českou spiritualitu.³¹ Podotýká, že doposud neexistuje žádná kniha, která by českou spiritualitu studovala, a že je „dílo, které by sbíralo, jak se v našich dějinách projevovalo vání Ducha svatého, jak a kdy se jeho síla ukázala podivuhodně“, zapotřebí. Základní charakteristické rysy nicméně odvozuje ze studia spirituality obecně slovanské, což v jeho případě znamená především ruské. Pokládá za ně:

²⁹ Pavel AMBROS, „Česká spiritualita“, in Michal ALTRICHTER [ET ALII], *Otázky české spirituality*, Olomouc-Velehrad 2001, s. 15.

³⁰ Tomáš ŠPIDLÍK, *Ruská idea*, s. 5-7, 161-192; Pavel AMBROS, *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí*, Velehrad 1999, s. 99-103; Maria CAMPATELLI, „Esistono le vocazioni dei popoli? Alcuni spunti a partire da Vladimir Solov'ev“, in Tomáš ŠPIDLÍK [ET ALII], „*Lezioni sulla Divinumanità*“, Roma 1995, s. 409-447.

³¹ Tomáš ŠPIDLÍK, „Slovanská spiritualita“, in Tomáš ŠPIDLÍK [ET ALII], *Spiritualita, formácia & kultúra (zborník Centro Aletti)*, Velehrad 1995, s. 23-31; TÝŽ, „Slovanský personalizmus“, tamtéž, s. 33-35.

- ontologická svatost (svatý je ten, v kom se zvláštním způsobem projevila síla Ducha svatého, nikoli ten, kdo je mravně dokonalý: především mučedník)
- antropologický charakter (vychází se od člověka, Božího obrazu, a míří se skrze Bohočlověka k Bohu)
- poznání srdce (důraz je položen na poznání nedělitelného celku člověka)

Vedle české spirituality zkoumá Špidlík i identitu české teologie.³² Neopírá se přitom o teologická pojednání, nýbrž především o českou kulturu, zejména poezii a prózu, duchovní a lidové písně, způsoby jednání, zbožnost prostých věřících. Jejich studium v této souvislosti často doporučuje. Kriticky ovšem dodejme, že jejich hlubší analýzu sám nepředkládá. Podle jeho názoru je česká teologie

- kosmická (duchovně vnímavá ke světu, který jí není pouze předmětem, nýbrž je jako Boží dílo spontánně nahlížen jako živá bytost, k níž lze přistupovat dialogicky a s láskou, tj. nikoli abstraktně, nýbrž se schopností ukázat pravdu, kterou „dýchá vesmír“ – *istina*)
- historická i metahistorická (chápe pro to, že dějiny jsou uskutečňováním podobnosti Bohu, že vlastní minulost je živá a přítomná v Boží prozřetelnosti)
- antropologická (nespokojující se s abstraktní pravdou oddělenou od osoby, která ji hájí, od jejího duchovního života, a proto také potřebující rozvedení v dialogu a kolegiálně a změkčení v teologii ženství).

Její důležitým úkolem je, aby se inspirovala českou kulturou, ale především aby sama kultuře svého národa posloužila. Mimo jiné tím, že bude opravdovou teologií kříže a pomůže tak smíření s druhými i se sebou samými.

Špidlík otázku identity české teologie nastoluje výslovně jako aktualizaci tzv. české otázky (aniž by tuto souvislost objasnil) a snaží se postihnout, jak se česká národní povaha v teologii projevuje. Současně chce zjistit, co může česká teologie světu přinést, jaké je její poslání.³³ Je to stejný přístup, jako když chce ve zkoumání ruské spirituality najít na slovanském Východě prvky, o nichž si myslí, že doplňují spiritualitu a civilizaci západní Evropy.³⁴ Tak je vlastně uvedený popis české teologie veden autorovým přesvědčením o tom, co současná západní Evropa potřebuje a potud i jeho pastoračním programem. Nepřekvapuje

³² Tomáš ŠPIDLÍK, „K otázce identity české teologie“, in *Jezuité* 6 (1999) 22-24, 1 (2000) 19-21, 2 (2000) 22-23, 3 (2000) 18-20, 4 (2000) 24-25; TÝŽ, „Cesty české teologie“, in Michal ALTRICHTER [ET ALII], *Otázky české spirituality*, s. 9-14; TÝŽ, „K prvním pramenům české teologie“, in *Teologické texty* 6 (1998) 183; *Duše poutníka: Tomáš Špidlík v rozhovoru s Janem Paulasem*, Kostelní Vydří 2004, passim.

³³ Tomáš ŠPIDLÍK, „Cesty české teologie“, s. 9.

³⁴ Tomáš ŠPIDLÍK, *Ruská idea*, s. 7.

proto zjištění, že Špidlíkova charakteristika české teologie se do značné míry kryje s jeho analýzou teologie slovanské resp. ruské.

2.3 Reflexe místní církve

V předchozích kapitolách bylo představeno dvojí specifické pojetí obratu „česká teologie“. V prvním případě tento obrat vycházel z bezprostřední historické zkušenosti s českou společností, a byl chápán jako kvalitativně nový způsob teologické reflexe, který se akcentuací určitého celkového tématického zaměření (teologie agapé) a metodologického postupu (živá teologie) stává pro přítomnost pastoračně obnovným programem. Ve druhém případě je česká teologie chápána jako teologická reflexe specifikovaná projevy české národní povahy, přičemž je tento průmět čten optikou „poslání“ české teologie ve prospěch současné české společnosti a západní Evropy. Obě pojetí, ač s různými východisky, finálně konvergují.

Programovost těchto vymezení obratu česká teologie je však z hlediska dějin teologie překážkou. Příliš jej spojuje s určitým dějinným obdobím a ve svých důsledcích vylučuje všechnu teologickou reflexi, která se s daným programem neztotožňuje. Dějiny teologie naproti tomu musí pracovat s pojmem široce otevřeným a přesto dostatečně významonosným. Je proto nutné pokusit se o jiné, „nespecifické“ (obecně popisné) vymezení obratu česká katolická teologie.

Nejprve se nabízí myšlenka, že výraz česká katolická teologie označuje teologickou reflexi českých křesťanů římsko- a řecko- katolického vyznání. Váha leží na sousloví „český křesťan“ resp. na adjektivu „český“. Národnost byla ale v dějinách chápána různým způsobem a dosud se nepodařilo nalézt adekvátní charakteristiku této skutečnosti, neboť objektivní kritéria – etnická příslušnost, jazyk, společné území, společné dějiny, společné kulturní dědictví, odlišnost od okolí atd. – vždy nalézají nějaké výjimky.³⁵ Nezbyvá tedy nežli užívat obrat česká teologie obezřetně a dějinně. U jednotlivých autorů se bude rozhodovat případ od případu.

Jednoduchým příkladem, který nastíněnou problematiku objasní, mohou být tyto otázky: Věnovali se české teologii až do poloviny 20. století „Böhmen“ nebo pouze „Tschechen“? Co nás opravňuje, abychom pokládali za české teology myslitele, kteří se narodili v českých zemích, ale většinu svého teologicky aktivního života prožili v exilu, kde

³⁵ Srov. Ernest André GELLNER, *Národy a nacionalismus*, Praha 1993; Eric. J. HOBBSBAWM, *Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita*, Brno 2000; Hagen SCHULZE, *Stát a národ v evropských dějinách*, Praha 2003.

nalezli svůj druhý domov? Je teolog, který se narodil z nečeských rodičů v zahraničí, ale působí v Čechách, teologem českým?

Existuje nicméně jedno kritérium, které nesmí opomenout právě dějiny teologie a které do jisté míry uvedené problémy projasňuje: *deklarované přednostní pouto s místní katolickou církví v Čechách a na Moravě*, jež je teologicky synonymem pojmu český křesťan římsko- a řecko- katolického vyznání. Jeho velkou předností je skutečnost, že pracuje primárně se sebevymezením daného teologa, zatímco vnější aktuální okolnosti nejsou tolik významné. A protože teologie je především reflexí eklesiální, zdá se být postižení tohoto faktoru v práci dějin teologie určující.

Pojmem místní církev se – narodil od partikulární církve, tj. Božího lidu shromážděného pod vedením diecézního biskupa – obvykle rozumí svazek několika partikulárních církví, který je vymezen spíše geopoliticky, jazykově a kulturně. Toto vymezení pochopitelně nechybí ani církvi partikulární, definuje však spíše církev místní, jež je „inkulturovanou podobou církve univerzální“.³⁶

Diecéze, které k sobě mají na základě geografické blízkosti, náležitosti ke stejnému státu a k jednotné kultuře (při vši její různorodosti, i jazykové), jakož i na základě společných dějin a aktuální kooperaci mimořádně blízko, vnímají určitý stupeň jednoty, který je pro ně zároveň odlišením od dalších podobných místních církví. Velmi významnou roli zde hraje otázka souvislosti mezi geopolitickou jednotou státu a jemu odpovídajícím uspořádáním církevních poměrů. Tyto skutečnosti zpravidla docházejí vyjádření ve vnějším uspořádání církevních provincií a společných mezidiecézních orgánů.

Vazbu k místní církvi pociťují ze stejných důvodů i jednotliví věřící. Náležitost k církvi vůbec a tedy i k církvi místní však není věcí nezbytné, nýbrž svobodného rozhodnutí (v tomto smyslu je církev *societas libera et spontanea*).³⁷ Věřící proto potvrzují svou náležitost k místní církvi vědomým jednáním, jež je v této věci rozhodující. Všichni katoličtí věřící, kteří se k dané místní církvi přiznávají jako ke své, k ní také reálně patří.

S přihlédnutím k těmto okolnostem je nepochybné, že v Čechách a na Moravě jde o jednu jedinou místní církev. *Pojem česká katolická teologie pak na základě těchto premis můžeme pro potřeby dějin teologie definovat takto: teologická reflexe křesťanů katolické*

³⁶ Ctirad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria*, s. 156. Srov. TÝŽ, „Některé otázky spojené s eklesiologií společenství (4)“, in *Teologické texty* 4 (1998) 119-120; TÝŽ, „Problematika partikulární církve v současné eklesiologii a její význam pro život diecéze“, in Jan HOJDA (ed.), *Identita církve – identifikace s církví*, Svitavy 2002, s. 70-79.

³⁷ Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „Societas libera et spontanea. John Locke a "empirický" pojem církve“, in Petr KUBÍN – Mlada MIKULICOVÁ – David SVOBODA, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty, VII., In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005, s. 43-60.

konfese, kteří se hlásí k místní církvi v českých zemích jako ke své a podílejí se svou prací na jejím bytí a poslání. Plurál české teologie by také měl své opodstatnění. Nezáleží přitom na tom, zda jsou trvale přítomni na teritoriu, v němž je místní církev rozšířena, ani na tom, zda všichni hovoří stejným jazykem nebo zda vzešli ze stejné kultury. Nezáleží ani na tom, jak přesně chápou potřeby dané církve a společnosti, nebo které prvky své národní identity vnímají jako obohacující.

V jistém smyslu se zde vrací myšlenka Tomáše Špidlíka, podle níž je třeba českou teologii definovat pomocí pojmu inkulturace.³⁸ Domnívám se však, že zde inkulturace neznamenaá přímou vazbu mezi národními rysy a teologií. Tato spojitost je totiž eklesiálně proměněná: prochází svobodou a universální konkrétností, které sám v sobě přinesl Ježíš Kristus. Navíc musíme připomenout prostý fakt, že česká kultura (i teologie) v sobě podstatně zrcadlí i kulturu (a teologii) nečeskou, takže definovat ji pouze s ohledem na „češství“ je vlastně abstrakce.

³⁸ K inkulturaci srov. Ctírad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria*, s. 145-158; Marcello DE CARVALHO AZEVEDO, *Inkulturace a požadavky modernosti*, Velehrad 2000; Pavel AMBROS, *Pastorální teologie*, 5, *Církev, kultura, společnost, misie*, Olomouc 2000, s. 39-63; Jarosław PASTUSZAK, „Inkulturace křesťanství či křesťanská kultura?“, in Michal ALTRICHTER [ET ALII], *Křesťanství a kultura*, Velehrad 2003, s. 44-51; Karel VRÁNA, *Křesťanství a kultura*, Svitavy 2004; Michael MARTINEK, „Inkulturace, spiritualita a pastorační“, in *Teologické texty* 5 (2005) 194-198.

3. Důvody pro studium dějin české teologie

Pokusme se nyní objasnit další z položených otázek: Proč studovat dějiny české katolické teologie?

Dříve nežli dáme vlastní odpověď, je namístě připomenout hlas, který označil zpracování dějin české teologické tvorby za „velký úkol naší generace“ a zároveň uvedl: „Česká teologie si neváží sebe samé. Svědčí o tom především dvě věci. Stačí pohlédnout do přehledu citovaných děl v českých teologických studiích. Čeští autoři nejenže často dobře neznají, co vytvořili jejich nebližší kolegové, a proto česky psaná díla necitují, ale namnoze toho také moc nevědí o českých dějinách své vlastní disciplíny. Nit je notně potrhána jak vzhledem k tomu, co nabízela česká teologická tvorba před rokem 1948, tak bohužel často i vzhledem k tomu, co se za nesmírných obtíží podařilo vytvořit mezi lety 1948 – 1989. Pokud má česká teologie nabýt sebevědomí a vyléčit se z komplexů méněcennosti, pokud chce usilovat o větší vážnost v církvi i ve společnosti, musí se nevyhnutelně zahledět velmi pozorně do svých vlastních dějin, které rozhodně nejsou bezvýznamné. Výše zmíněná neznalost české teologické tvorby doma plodí pochopitelně také neznalost české teologické tvorby v zahraničí.“³⁹

Naléhavou potřebu zpracování dějin českého teologického myšlení konstatuje i české církevní dějepisceví. Upřesňuje ji jako nutnost zkoumat oficiální, samizdatový a exilový teologický periodický i neperiodický tisk, teologické fakulty a bohoslovecké semináře, jejich osobnosti a uplatňovaný výchovně-vzdělávací model, neoficiální teologické kurzy, osobnosti teologů a jejich díla, „aby tak postupně krystalizovalo poznání nosných linií a proudů českého teologického myšlení 20. století“ a dvou staletí předcházejících.⁴⁰

Nyní k odpovědi na položenou otázku: Opakujme nejprve, k čemu dospěla obecná úvaha o dějinách teologie: Teologické poznání spočívá nejprve ve stanovení toho, jak je poznávaná skutečnost dána ve výchozích vědomostech poznávajícího jednotlivce i společenství. Uvnitř takto definované auditivní části teologie mají vedle dalších oborů své místo i dějiny teologie. Se získanými prameny poté reflexe dále pracuje v diskursivním

³⁹ Ctírad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria*, s. 66; Týž, „Česká trinitární teologie a její kontext v letech 1800 – 2005. Komentovaná bibliografická sonda do dějin české teologie“, in *Theologická revue* (v tisku). Srov. Oto MÁDR – Ctírad V. POSPÍŠIL, „Jan Evangelista Urban“, in *Teologické texty* 1 (2001) 32.

⁴⁰ František J. HOLEČEK, „Církevní dějiny a dějinná církev“, s. 11; Ondřej BASTL – Jiří HANUŠ – Rudolf VÉVODA, „Česká a moravská církev od josefinismu k modernismu“, in Libor JAN (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, s. 66-67; Jaroslav ŠEBEK, „Zkoumání církevních dějin v období první republiky – bílá místa a další směry bádání“, tamtéž, s. 71 a 73; Jan STRÍBRNÝ, „Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit“, tamtéž, s. 101-103; Pavel MAREK, „Katolická moderna a směry dalšího výzkumu“, in *Teologie & Společnost* 1 (2005) 6.

procesu tázání po příčinách a spojitostech skutečnosti jako takové v částech, celku a souvislostech, a současně si kriticky uvědomuje vlastní dějinnou podmíněnost. Dějiny teologie nicméně nejsou pouhou rekapitulací již udělané práce („Wirkungsgeschichte“): prostřednictvím návratu ke zdrojům se teologická reflexe obnovuje („ressourcement“). Vstupuje totiž do diachronního rozměru společenství církve a čerpá z bohatství společného pokladu víry a snahy o jeho pochopení.

Z těchto obecných premis lze nyní vyvodit: *Studium dějin české teologie zprostředkovává teologickému poznání možnost, aby se poučilo z kladů i záporů teologické reflexe místní církve v českých zemích.* Tato nabídka samozřejmě platí především – nikoli výlučně – pro ty teology, kteří poskytují svou službu téže místní církvi v současnosti. Oni sami i jejich adresáti jsou ostatně více či méně determinováni právě dějinami české teologie. Jejich studium proto teologovi (jakožto teologovi) umožňuje reálnou inkorporaci do dané místní církve – a proto i do církve universální. *Vstupuje do tradice místní církve, pečuje o ni a sám má podíl in actu tradendi.* Péče o tradici místní církve je jedním z úkolů, které teologovi nepochybně náleží. Studium dějin české teologie a jejich zapojení do teologické reflexe je cesta, kterou lze tento úkol plnit.⁴¹

Hlubší rozměr uvedených tvrzení se ukazuje v úvaze o tom, že Boží vedení utváří dějiny místní církve tak, aby vše rostlo k plnosti Kristově, a předpokládá při tom životní nasazení a mnohostrannou svobodnou činnost jednotlivých věřících.⁴² Především však vyžaduje, aby byla Snoubenka Božího Syna vůči působení Ducha ve svém středu velmi pozorná. To, co Pán dějin chtěl jejím prostřednictvím říci a učinit, by řečeno a učiněno nebylo – rozhodně ne v zamýšlené plnosti. Místní církev by mohla reálně „zemřít“.⁴³ Je proto její povinností, aby při vši své věrnosti univerzální církvi a Petrovu stolci nezůstala netečná k vlastní duchovní fyziognomii, k vlastní tradici. Pouze tak dnes půjde cestami, které pro ni – konkrétně pro ni, ne pro jinou místní církev – Pán včera připravil.

Včerejšek je totiž závazný natolik, nakolik je ve své danosti normativním výrazem Boží transcendence nad lidským sebeutvářejícím dneškem. To, co Duch praví církevním obcím dnes, nelze zjistit bez pozornosti vůči tomu, co s nimi vykonal a co jim sdělil včera. Život církve a spolu s ním i teologie se tvoří především „z přítomné chvíle“ Boží, nikoli

⁴¹ Nově promýšlím a z části cituji Vojtěch NOVOTNÝ, „Česká teologie 2. pol. 20. století a péče o místní církve“, in *Teologické texty* 5 (2004) 201-202.

⁴² Srov. opět DRUHÝ Vatikánský koncil, *Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum* 8 (český překlad *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 113).

⁴³ Vojtěch NOVOTNÝ, „České teologie umírající církve 70. let 20. století“, in *Teologické texty* 1 (2004) 7-13; TÝŽ, „Christologická založení teologií umírající církve“, in *Teologické texty* 3 (2005) 93-95.

pouze lidské. Roste proto z recepce soudobých kulturních podnětů, poučení z minulosti a naslouchání vždy aktuálnímu Božímu hlasu v Písmu svatém.

Věříme-li tomu všemu, pak platí, že Bůh chce i církve v českých zemích čemusi učit, že ji chce vychovávat k určitému životnímu stylu, skrze který by v dané zemi jasněji zaznívalo slovo evangelia a v němž by byla tvář Ježíše Krista patrnější. A právě zde má své místo studium děl českých teologů, přijetí intuice českých křesťanských umělců, zkoumání našich dějin a promýšlení vší této skutečnosti směrem k dnešku s otázkou: jak se nám dal trojjediný Bůh poznat a co od nás očekává? Je to otázka vděčnosti, věrnosti, pravdy a identity naší místní církve.

Je proto, jak řekl Vladimír Neuwirth, zapotřebí, abychom usilovali o *obnovu „české katolické paměti“*, přičemž tato snaha je mnohem více nežli jen historickým zájmem: její podstatou je snaha o *christocentrický pohled*, který v dějinách, kultuře, filosofii a teologii odkrývá živého – čili, jak říká autor, apokalyptického – Krista.⁴⁴ Dějiny teologie jsou právě takovýmto pohledem, neboť jejich zájem nekončí u rekonstrukce toho, co bylo, nýbrž u poznání Boží pravdy. Ohled na Boží dějinnou pedagogii uplatňovanou vůči místní církvi v českých zemích je pak *pastorální dimenze dějin teologie*.

⁴⁴ Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „In memoriam: Vladimír Neuwirth (1921-1998)“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 3 (1998) 301-307.

4. Periodizace a vnitřní členění české katolické teologie

Ihned upřesněme, že v následujícím nejde o českou katolickou teologii od 9. do 21. století, nýbrž pouze o období, kterému je zde věnována pozornost, totiž v druhé polovině 20. století. Ptáme se, proč vytyčit právě toto časové vymezení, zda v něm lze stanovit další dílčí periodizaci a zda lze teologii v tomto období podle nějakých kritérií dále diferencovat.

4.1 Periodizace

Název této práce uvádí, že jsou studována prolegomena k české katolické teologii druhé poloviny 20. století. Takto stanovené časové určení je třeba upřesnit. Jeho význam je dán vnějšími, církevně-politickými událostmi, které měly vliv na teologickou reflexi z hlediska obsahů, ale ještě více z hlediska forem. Vnější kritéria jsou v práci historických prolegomen vhodnější nežli kritéria vnitřní, která ostatně mohou být pouze výsledkem teologické hermeneutiky. Obrat „druhá polovina 20. století“ tedy není zcela přesný, *znamená ve skutečnosti období vlády komunistické strany v Československu, tj. roky 1948-1989.*

Dílčí periodizace dějin české katolické teologie v druhé polovině 20. století bude proto odrážet vývoj církevně-politických událostí. U nich stanovíme čtyři základní obecně platné periody s jejich dalším členěním.⁴⁵ Nelze je ale apriori aplikovat na všechna témata – ta mají svou chronologii, již je třeba respektovat.

1948-66	tvrdá represe	1948 – 1953	zakladatelské období režimu
		1953 – 1965	doba stabilizovaného útlaku
		1965 – 1966	postupné oživení společnosti a církve
1967-70	politické uvolnění	1967 – únor 1968	měkknutí režimu
		březen – srpen 1968	Pražské jaro
		září 1968 – březen 1970	doba přednormalizační
1970-77	normalizace	duben 1970 – červen 1974	protonormalizace
		1974 – 1978	deuteronormalizace
1978-89	rozklad moci	1978 – 1982	počátky vzdoru společnosti a církve
		1982 – 1989	vnitřní obnova společnosti a církve

⁴⁵ Alternativní periodizaci let 1953-70 přináší Jan PEŠEK – Michal BARNOVSKÝ, *Pod kuratelou moci. Cirkvi na Slovensku v rokoch 1953-1970*, Bratislava 1999: první krize totalitního režimu (1953-57: srov. též Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005), obnova tvrdého postupu (1957-62), nástup liberalizace (1963-67), pokus o společenskou reformu (1968-69), nástup normalizace (1969-70). Viz také Jaroslav CUHRA, „Pražský biskup Tomášek a stát v čase ostré normalizace (1969-1982)“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 17-25, kde je nabídnuta bližší periodizaci doby „ostré normalizace“ (1969-1982): roky 1969-73 jsou charakterizovány jako čas znovu nastupující proticírkevní politiky a vzdoru biskupů, následuje „rozporuplné mezidobí 1974-78“ a „velký zápas 1978-82“. Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002 ve své práci postupuje v těchto periodách: padesátá léta, léta mírného uvolňování (1960-1967), Pražské jaro (1968-69), normalizace a útlum (1970-1984), oslabování komunistické moci (1985-1989).

Další kapitoly této práce ukáží, že se vnější podmínky a projevy české katolické teologie skutečně proměňovaly spolu s těmito periodami. V tomto smyslu je zde řeč o periodizaci české katolické teologie. Nutno ovšem dodat, že jejich dějiny jsou poznamenány ještě jinou, vnitrocírkevní událostí: Druhým vatikánským koncilem (1962-65). Ten se v českých zemích prosazoval jen postupně a částečně, což platí i pro teologii, na kterou měl nicméně – alespoň u většiny nejznámějších autorů – zřetelný vliv. Perioda let 1965-70 byla z tohoto hlediska rozhodující.⁴⁶

4.2 Diferenciace

Pomineme-li výše uvedený smysl obratu „česká katolická teologie“, byl až dosud pojem teologie užíván bez bližšího vymezení. Existují dva základní způsoby, jimiž jej lze dále upřesnit – podle kritéria vnitřní oborové specializace a podle kritéria církevně-spoolečenské příslušnosti. Záměrně jsou zdůrazněna kritéria vnější, neboť možná kritéria vnitřní – příslušnost k nějakému teologickému proudu (teologie dialektická, kerygmatická, politická, feministická, ekologická apod.) – jsou mnohem méně prokazatelná a navíc mohou být až výsledkem vlastního studia dějin teologie resp. teologické hermeneutiky, zatímco kritéria vnější vyplývají již z historických prolegomen a umožňují proto určitou předběžnou orientaci.

4.2.1 Kritérium vnitřní oborové specializace

Studium dějin české teologie druhé poloviny 20. století může být blíže vymezeno přihlédnutím k vnitřní oborové specializaci uvnitř teologie. Nejširší význam pojmu teologie odpovídá tzv. posvátným neboli církevním vědám (*disciplinae* resp. *scientiae sacrae*, *studia ecclesiastica*) a zahrnuje proto nejenom celou škálu oborů ve vlastním smyslu teologických (teologie fundamentální, biblická, dogmatická, morální, pastorální, liturgie), ale i vědy pomocné (křesťanská filosofie, církevní dějiny a patrologie, církevní umění, kanonické právo, pedagogika a katechetika, církevní zpěv, jazyky atd.).⁴⁷

Dějiny teologie se mohou proto týkat všech těchto oborů nebo jenom výběru z nich. Komplikovanější bude situace v případě, že studium nesleduje přímo oborovou specializaci,

⁴⁶ Aleš OPATRŇY, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*; TÝŽ, „Jak čteme koncil dnes, jak byl čten za totality?“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 7-15; TÝŽ, „Biskup Tomášek a uskutečňování koncilu v pražské arcidiecézi“, tamtéž, s. 120-126; TÝŽ, „Jak byl čten koncil v Čechách a na Moravě“, *Teologické texty* 1 (2003) 28-31; Petr SLOUK, *Wie ein Weg durch den Nebel. Rezeption des Zweiten Vatikanischen Konzils durch die tschechische Kirche im Spiegel von 31 qualitativen Interviews mit Zeitzeugen* (disertační práce obhájená na Katholisch-Theologischen Fakultät der Universität Wien), Wien 2001.

⁴⁷ Vojtěch NOVOTNÝ, „Pastorační cíl církevních studií“ a „autentické teologické vidění“, in *Teologické texty* 4 (2004) 156-159.

nýbrž vybraného autora nebo nějaké dílo. Ty vždy přesně klasifikovat nelze, protože často přesahují epistemologické hranice, které jsou vyčteny především z pedagogických důvodů. Pojem teologie také nemá přesné kontury pokud jde o stupeň vyžadované vědeckosti. Proto není vždy snadné rozhodnout, které dílo nazvat teologickým a které nikoli: příkladem zde může být homilie, meditace nebo fiktivní tematický dialog.

4.2.2 *Kritérium církevně-společenské příslušnosti*

Tímto neteologicky vymezeným obratem, který je veden především vnějšími okolnostmi teologické práce, míním komplexně:

1. skutečnost, zda teolog náležel k „církvi kolaborující“, „církvi pasivní rezistence“, „církvi koexistující“ či „církvi podzemní“, přičemž je třeba mít na paměti dynamiku, v níž se církev koexistující i podzemní setkávají ve „strategii kontestace“ či v „církvi kontestace“;⁴⁸ dodejme, že byla opomenuta „církev v exilu“ (1948-1989) a navazující „církev v diaspoře“ (po r. 1990);
2. skutečnost, zda v důsledku toho dotyčný teolog patřil mezi „angažované teology“ zdůvodňující svou kolaboraci se státní mocí,⁴⁹ nebo zda byl představitelem „domácí "legální" teologie typu nekompromitované loyality“ či teologie disidentské (teologie pěstovaná ve vězeních, později teologie samizdatová);⁵⁰ rozlišení mezi legální a disidentskou teologií se z části kryje s rozlišením mezi teologií „za ochrannou zdí seminářů a teologických fakult“ a „živou teologií aneb "teologií zezdola““;⁵¹ opět nutno ještě zmínit představitele teologie exilové.

Nastíněné klasifikace nepostihují dostatečně období let 1968-1970, kdy se minulí a opět budoucí představitelé církve podzemní či církve kontestace nakrátko stali představiteli církve veřejně vystupující a kdy se mohli oficiálně věnovat teologii bezprostředně pokoncilní obnovy.

⁴⁸ Karel SKALICKÝ, *Radost a naděje. Církev v dnešním světě*, Kostelní Vydří 2000, s. 28-45 a TÝŽ, „Biskup Tomášek na koncilu ve Věčném městě – viděný zorným úhlem tehdejšího Říma“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 97 a 111-112.

⁴⁹ Václav VAŠKO, *Pátá kolona v církvi*, Praha 1996, s. 16.

⁵⁰ Jiří SKOBLÍK, *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: <<http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/teologie.htm>>.

⁵¹ Karel SKALICKÝ, „Katolické filosoficko-teologické myšlení 19. a 20. století“, in *Teologické texty* 6 (1998) 189-191.

5. Prezentace dalších kapitol

Předchozí úvahy vyjasnily, oč v této práci, jež nese název „Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století“, jde: studium vybraných historických reálií teologické reflexe těch křesťanů, kteří se v období vlády komunistické strany v Československu (1948-1989) hlásili k místní katolické církvi v českých zemích jako ke své. Jedná se o témata, která umožní další práci na poli historických prolegomen a dějinně korektní teologickou hermeneutiku české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Užíván je přitom nejširší význam pojmu teologie, který odpovídá tzv. posvátným neboli církevním vědám.

Studium dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století – a nejenom tohoto období – zůstává prozatím nesplněným úkolem. Není naplněn ani jeho nezbytný předpoklad: základní „mapa“ studovaného tématu a jeho institucionálního zázemí. Jde zejména o předběžné vytipování domácích teologických myslitelů a jejich rozlišení dle specializací, periodizace, církevně-společenské příslušnosti apod. Východiskem pro takovou činnost jsou dějiny jediné tehdy existující teologické fakulty a dalších (většinou utajovaných) forem studia teologie, dějiny oficiálních i skrytých edic teologické literatury, dějiny oborových knihoven, kvalitní autorské i tematické bibliografie atd.

Na takto vymezeném poli stojí i studie shromážděné v této práci. V první fázi začaly vznikat samostatně, na okraji jiných úkolů, a myšlenka jejich spojení a dopracování v jeden celek přišla až později. Každá kapitola nicméně záměrně zůstala samostatnou studií. Přesto jsou jednotlivé texty zřetelně provázány. Jejich jednotícím motivem je právě budování prolegomen k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Konfesní předznamenání přitom vědomě vymezuje a omezuje tematické pole.

První čtyři studie jsou věnovány dějinám „oficiálního“ teologického vzdělávání: sledují klíčové momenty pražské teologické fakulty v období druhé světové války (I.), v počátcích komunistického režimu (II.) i v době jeho trvání (III.), a mapují personální obsazení jednotlivých oborů (IV.). Další studie v kontrapunktu zachycuje dostupné informace o utajovaném teologickém vzdělávání, které vzniklo jako alternativa k teologické fakultě (V.). Následuje studie věnovaná vývoji oficiálně schválených, samizdatových a některých exilových teologických periodik ve sledovaném období (VI.). Poslední kapitola nastiňuje další možná a potřebná témata historických prolegomen (VII.). Tím současně plní i funkci jakéhosi závěru celé práce.

Aplikujeme-li na studovaná témata výše rozpracované kritérium církevně-spoločenské príslušnosti, je již z jejich výčtu zřejmé, že se zde jedná jak o prolegomena k teologii „legální“ (angažované teologii příslušníků „církve kolaborující“ nebo k nekompromitované loajální teologii příslušníků „církve koexistující“), tak také – byť v menším rozsahu – k „teologii bezprostředně pokoncilní obnovy“ příslušníků církve veřejně vystupující, „disidentské“ teologii příslušníků „církve podzemní“ a (zdaleka nejméně) k teologii „exilové“.

Právě církevně spoločenské hledisko vede autory nečetných publikací věnovaných dějinám české katolické teologie ve druhé polovině 20. století ke spontánní preferenci myslitelů, kteří se svými postoji vůči komunistickému režimu zřetelně vymezili. Tato volba je navíc motivována i snahou uchopit a aktualizovat reflexi zkušeností, které katolická církev v českých zemích v dané periodě získala.⁵² Tím se ale celková perspektiva značně zkresluje a ochuzuje. Vždyť „pro hledání specifík české teologie současnosti (s případnou nabídkou cizině) mohou pomoci zkušenosti církve i teologie nedisidentské a neemigrantské, na kterou má sociologicky nejdůležitější návaznost současná církev u nás“.⁵³

Ačkoli se čtyři ze sedmi kapitol věnují katolické teologické fakultě, nejsou cílem práce přímo její dějiny, přestože tuto funkci plní práce také, a to značně podrobně. Promyšlení dějin teologické fakulty může být ostatně cestou k jejímu poučenému a moudrému vedení v současnosti. Neboť – jak si byli vědomi i marxisticky orientovaní autoři (snad dokonce lépe, než církev sama) – teologické fakulty jsou „zdroj síly katolické církve a její záruka do budoucnosti“.⁵⁴ Tyto myšlenky stály v samém počátku autorova zájmu o historii pražské teologické fakulty.

Ve skutečnosti ale míří práce jako celek ke zmíněné oblasti prolegomen, tj. vlastně ipso facto za ni, k vlastním dějinám české katolické teologie tohoto období a (jak napovídají výše uvedené úvahy o důvodech pro jejich studium) ještě mnohem dále. Sama o sobě je to tedy práce neteologická, je však vedena teologickou a – smím-li to tak říci – pastorální intencí: zprostředkovat teologickému poznání možnost, aby se poučilo z kladů i záporů

⁵² Srov. např. sborník „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KŘIŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 5. Komplexněji „ohledávají“ stav evangelické teologie dané doby příspěvky přednesené na symposiu ETF UK 4.-5. 12. 1995 „Česká teologie na konci dvacátého století“, jež jsou obsaženy in *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy 1993-1996*, Praha 1996, zejména Josef SMOLÍK, „Theologie v období totality“, s. 16-25; Jakub S. TROJAN, „Theologie zdola. (Příspěvek k bohoslovecké sebeanalýze období normalizace v Čechách)“, s. 25-33.

⁵³ Jiří SKOBLÍK, *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/teologie.htm>. >. Srov. Josef BERÁNEK, *Hovory s Petrem Kolářem*, Brno 2001, s. 171-172.

⁵⁴ Jaroslava RADOUCHOVÁ, *Řešení církevní a náboženské otázky v Československu v letech 1948-51* (kandidátská práce předložená na FF UK), Praha 1964, s. 173.

teologické reflexe místní církve v českých zemích daného období, uvědomilo si lépe vlastní dějinnost a mohlo pečovat o tradici této místní církve.

6. Metoda a archivní prameny

Přes zřejmou tematickou provázanost je každá kapitola samostatnou studií, jejíž délka se řídí studovaným námětem a dostupností informací. Předností zvoleného postupu je přehledné a celistvé zachycení daného tématu v chronologickém vývoji. Nese s sebou nicméně i záporný efekt: žádná perioda není představena v celku, její poznání je možné pouze transversální četbou všech kapitol. Zřetelně se to ukazuje např. v jasně vymezeném úseku relativního uvolnění let 1968-70. Také celkový přehled o činnosti jednotlivých osob je daným postupem znemožněn. Zde by měl své místo jmenný rejstřík, který nicméně – jak odpovídá povaze této práce – zhotoven není.

Metoda, jež byla použita, je ve všech kapitolách v hrubých rysech stejná: téma je studováno především v pořadí daném chronologií událostí (tedy do jisté míry formou kroniky), v textu se střídá výklad a hodnocení s citáty z archivních pramenů a další literatury. V této věci následuji mínění Karla Kaplana: „Úmyslně se používá citátů v nezvykle velkém množství, neboť podávají mnohdy přesnější a barvitější obraz o událostech a mnohem více vypovídají o osobách, než by mohl vyjádřit pouhý obsah zpracovaný autorem. Kromě toho citáty pomáhají přiblížit dobovou atmosféru.“⁵⁵

Zejména v prvních třech kapitolách byl hojnými a někdy i delšími citáty nebo podrobnějším podáním obsahu některých textů sledován také dokumentační cíl. Téma dějin pražské teologické fakulty zůstává samozřejmě otevřené dalším pracím, přesto se však nejeví pravděpodobné, že by byl znovu proveden tak rozsáhlý průzkum příslušné archivní dokumentace. Zdálo se proto účelné zprostředkovat důležité texty v jejich autentickém znění. To s sebou také přineslo značné prodloužení celé práce – do rozměrů, jež překvapila i jejího autora.

Velký důraz byl položen na co největší úplnost dokumentace. Aby se práce vyvarovala jednostrannosti, byly při studiu archivních pramenů využívány jak zdroje státní správy, tak i materiály provenience církevní, univerzitní a fakultní. Jednalo se o tyto archivy a spisovny:

- Literární archiv Památníku národního písemnictví
- Národní archiv v Praze
- Archiv biskupství litoměřického
- Spisovna Arcibiskupství pražského
- Spisovna České biskupské konference

⁵⁵ Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005, s. 5.

- Archiv Univerzity Karlovy
- Spisovna Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty

Vedle toho byly některé dokumenty získány přímým kontaktem s osobami, jež mají přístup k dalším zdrojům. Tak byly částečně využity též tyto další archivy:

- Archiv České křesťanské akademie
- Archiv české sekce Radio Vaticana
- Archiv Pražské provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele
- Archivium Provinciae Bohemiae Ordinis Praedicatorum

Bez výsledku byl navštíven Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích. Vyplýval z toho nicméně poznatek, že se Městský národní výbor v Litoměřicích ani Okresní národní výbor tamtéž nijak výrazně Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě nevěnoval a že fakulta byla řízena výlučně orgány státní správy (Státní úřad pro věci církevní, odbor pro věci církevní).

Je skutečností, že některé důležité fondy studovány nebyly nebo ne v úplnosti. Průzkum fondu Státního úřadu pro věci církevní v Národním archivu byl rozsáhlý a pokud jde o teologickou fakultu, v podstatném vyčerpávající, ale v širším kontextu by ještě mohl být doplněn. Obsáhlé bylo také studium fondu Ministerstva kultury ČSR – sekretariátu pro věci církevní, ovšem výlučně ve vztahu k teologické fakultě. Tento fond není dosud zpracován a přístup do něj je omezen, takže badatelovi jsou archiválie vydávány pouze dle uvážení pracovníků Národního archivu. Také zde je řada dokumentů týkajících se dalších kapitol studovaných prolegomen, ty ale zůstaly pro daný okamžik nepřístupné.

Studium archivních materiálů vykazuje dále mezery spočívající v tom, že nebyly dostatečně zkoumány fondy archivů mimopražských. V archivech státní správy jsou totiž umístěny fondy diecézních teologických učilišť a v Zemském archivu v Opavě – pobočce v Olomouci je uložen fond Univerzity Palackého v Olomouci (tj. i tamní Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty). Ve zmíněném zemském archivu je i několik důležitých osobních fondů (Col Rudolf, Hejčl Jan, Kutal Bartoloměj, Matocha Josef Karel, Medek Václav, Vašek Bedřich, Zlámal Bohumil, Braitto Josef Silvestr). Centrum Aletti v Olomouci uchovává osobní fond Vojtěcha Tkadlčíka. Stranou prozatím zůstal i osobní fond Cibulka Josef v oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, fond Fierlinger Zdeněk v Archivu Národního muzea a fond Alexej Čepička ve Vojenském historickém archivu.⁵⁶ Za prozkoumání by

⁵⁶ Srov. Jarmila HANZALOVÁ (ed.), *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*, Praha 1997.

nepochybně stály i archivy nepražských diecézí a různých řeholí. Nepřístupný je prozatím osobní fond kardinála Františka Tomáška, provizorně uložený v Národním archivu.

Tyto sebekritické poznámky však neznamenaají, že by studovaná témata nebyla uchopena dostatečně přesně a doloženě. Práce ostatně není založena pouze na přímém bádání v archivech, ale i na publikovaných pramenech, excerpici periodik a na sekundární literatuře. Obsáhlá bibliografie dokládá, že studium bylo provedeno poměrně důkladně. Přesto lze vedle omezení, jež vyplývají z uvedených skutečností, vyzdvihnout ještě několik dalších důležitých neúplností:

- Tématické omezení na katolickou teologii s sebou vedle kladů nese i zápory. Ukazuje se to zejména v kapitolách věnovaných teologickým studiím, kde chybí interkonfesní srovnání.
- Práce vůbec nezkoumá zahraniční paralely daných témat. Nejvýraznější je tento nedostatek v kap. II-III, kde by srovnání postupu komunistických státních orgánů vůči teologickému studiu bylo vskutku zajímavé.
- Doplnit by si zasloužil postoj Svatého stolce k zásahům do teologického studia. Vyžadovalo by to podrobnější studium vatikánských a římských dokumentů, mj. komentářů v polooficiálních periodících (*L'Osservatore Romano*, *La Civiltà Cattolica*).
- Portréty učitelů teologické fakulty jsou koncipovány jako seznámení s profesním působením. Neposkytují další relevantní biografické údaje. Bylo by zapotřebí širší rozpracování. To by se mělo týkat i dalších teologů uváděných v práci. Nabízí se myšlenka zpracování slovníku českých (katolických?) teologů 20. století.
- K tomu a k lepšímu poznání osob, jež se české katolické teologii věnovaly, by bylo zapotřebí dalších průpravných prací, zejména pokud jde o dějiny diecézních a řádových učilišť, jež jsou v kap. II zachyceny pouze v náznakové bibliografii. To je jeden z nejdůležitějších úkolů, jež je třeba splnit.

Jak patrně, práce sdílí úděl všeho, co není absolutní: zdokonalitelnost. Jak ale řekl Karel Vrána, bytí je základem a předpokladem všech ostatních dokonalostí. Tím se autor této studie utěšuje.

KAPITOLA PRVNÍ

Teologická fakulta Karlovy university a Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské v letech 1939-1945

Období druhé světové války patří v dějinách pražské katolické teologické fakulty k těm opravdu málo studovaným.¹ Cílem této práce je shrnout známá i některá dosud nezveřejněná fakta o Teologické fakultě Karlovy university a o Arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském v letech 1939-1945 a přispět tak k lepšímu poznání institucionálního zázemí české katolické teologie 20. století. V náhradních podmínkách výuky totiž zahájily své teologické působení některé osobnosti, které později sehrály významnou roli. Jiné těmito institucemi prošly v řadách studentů.² Současně se zde místní církve učila v totalitním prostředí spolupráci, které měla brzy zapotřebí.

I.1 Situace do 17. listopadu 1939

Když 15. března 1939 vstoupila německá vojska do Prahy, existovala zde vedle teologické fakulty Karlovy university i teologická fakulta Německé university. Obě fakulty vedle sebe existovaly již od r. 1891-92, kdy jejich vznik završil rozdělení dříve dvojjazyčné Karlo-Ferdinandovy university dle nacionálního principu. V r. 1920 došlo pak i k oddělení dvou universit: česká universita byla zákonem prohlášena za pokračovatelku vysokého učení Karlova a vedle ní vznikla samostatná Německá universita.

¹ Jen letmo se jej dotýká Miroslav KUNŠTÁT, „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, in *Archivpraxis und historische Forschung: mitteleuropäische Universitäts- und Hochschularchive* (Hrsg. K. MÜHLEBERGER), Wien 1992, s. 228; Týž, „Katolická teologická fakulta“, in Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 351; Jaroslav KADLEC, „Tisíciletá tradice teologického studia na vysokých školách pražských“, in *Slovo a život. Sborník studií vydaných k sedmdesátým narozeninám prof. ThDr. Jana Merella, děkana Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích*, Praha 1974, s. 33; Martin VAŇAČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 84-85.

² Z učitelů např. Václav Bogner, Alexander Heidler, Josef Kubalík, Josef Zvěřina, ze studentů např. Oto Mádr, Alexander Heidler, Zdeněk (Bonaventura) Bouše, František Verner, Bohumil Kolář, Antonín Bradna, Jaroslav Škarvada.

Obě teologické fakulty i společný česko-německý Arcibiskupský seminář (jehož rektorem byl Josef Beran, který byl i učitelem pastorální teologie na fakultě české) koexistovaly bez větších potíží až do r. 1938.³ Tehdy však pronikl vliv hitlerovského nacionálního socialismu i na půdu německé fakulty a do semináře, což vedlo k nepokojům a posléze – z rozhodnutí pražského arcibiskupa kard. Karla Kašpara – na počátku r. 1939 i k vytvoření samostatného konviktu pro německé bohoslovce, jehož vedením byl pověřen Adolf Kindermann.⁴ Kašpar přitom částečně následoval vzor papeže Pia XI., který po odtržení Sudet v říjnu 1938 rozhodl, že bohoslovci německé národnosti, kteří až dosud byli v Papežské koleji Nepomucenum v Římě společně s bohoslovci českými, musí přejít do Papežské koleje Germanicum.⁵ 2. srpna 1939 byla pak z Hitlerova nařízení Německá universita spolu s dalšími německými vysokými školami v protektorátu Čechy a Morava převedena do správy Říše. Její činnost však byla stále více omezována povoláváním studentů i profesorů do vojenské služby.⁶

Arcibiskupský seminář pokračoval po okupaci v běžné činnosti.⁷ Rektor semináře Josef Beran svou funkci vykonával do zatčení gestapem, tedy do 6. června 1942. Po zbytek

³ První nepokoje jsou nicméně registrovány již v r. 1934, kdy si čeští bohoslovci stěžovali, že představení semináře ustupují výbojným seminaristům německým, ovlivněným děním v Říši. Němce naopak podráždilo, když Češi 28. října 1934 po mši zpívali státní hymnu. Spory přerostly do vzájemného obviňování z mravních deliktů. Srov. „Revolta v arcibiskupském semináři“, in *Polední list* 99 (9. 4. 1935). K vývoji situace srov. vzpomínky hlavního protagonisty nepokojů: Eduard WINTER, *Mein Leben im Dienst des Völkerverständnisses. Nach Tagebuchaufzeichnungen, Briefen, Dokumenten und Erinnerungen*, Berlin 1981.

⁴ Srov. dosud nestudované doklady ve spisech kard. Karla Kašpara, zejména koncept relace pro Svatý stolec a dopisu nunciovi, jakož i odpovědi Svatého stolce: NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-2/1-6 : složka 517-2-4 a složka 517-2-6, kart. 517-4/1-6 : složka 517-4-2 a složka 517-4-3, kart. 517-6/1/7 : složka 517-6-3. Dále Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien*, sv. VII, Königstein 1985, s. 152-188; Adolf KINDERMANN, „Das Prager Intermezzo“, in *Ius et salus animarum. Festschrift für Bernhard Panzram* (Hrsg. U. MOSIEK – H. ZAPP), Freiburg 1972, s. 11-24; Paulus SLADEK, „Adolf Kindermann – Rektor des Prager Theologenkonvikts“, in *Weihbischof Dr. Adolf Kindermann – Leben, Werk und Wirken* (Hrsg. J. LIEBALL), Königstein/Ts. 1975, s. 38-47. Celistvá perspektiva: Jaroslav ŠEBEK, „Politizace obrodných katolických hnutí v meziválečném Československu“, in *Teologie & Společnost* 1 (2005) 7-11. Viz též ozvuky dobového dění v *Museum. Časopis slovanských bohoslovců*, ročník 1938-39 a zejména v rukopisných záznamech pražského bohosloveckého spolku: SKTF, složka Zápisy schůzí „Růže Sušilovy“ od 26. června 1935 do 16. května 1940, s. 103nn.

⁵ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-2/1-6 : složka 517-2-4, f. 29 : dopis Posvátné kongregace pro semináře a univerzity kard. Karlu Kašparovi ze 14. října 1938.

⁶ Vedle již citované literatury viz i Jiří PEŠEK ET ALII, „Německá univerzita v Praze v letech 1918-1939“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, s. 181-211, zvl. s. 187-190; Alena MÍŠKOVÁ, „Německá univerzita za druhé světové války“, tamtéž, s. 213-231; TÁŽ, *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002, passim; Kurt A. HUBER, „Die Prager theologischen Fakultäten von 1883/1891 bis 1945“, in *Die Teilung der Prager Universität 1882 und die intellektuelle Desintegration in den böhmischen Ländern* (Hrsg. F. SEIBT), München 1984, s. 37-54; Miroslav KUNŠTÁT, „Epilog dějin teologické fakulty býv. Německé univerzity v Praze (1938-1945)“, in *Traditio et Cultus. Miscellanea historica bohemica Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 241-251.

⁷ K dějinám semináře od 28. srpna 1939 do 1. prosince 1944 srov. SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku. O životě v semináři přináší informace i SKTF, složka Zápisy schůzí „Růže Sušilovy“ od 26. června 1935 do 16. května 1940 a volné listy s jejich pokračováním pro období 1942-1948.

války jej potom zastupoval vicerektor Antonín Vondráček (do úřadu nastoupil 28. září 1939), po jehož boku stál druhý vicerektor Karel Kudr (do úřadu nastoupil 1. srpna 1941). Spirituálem byl František Kubíček SJ, který odešel v srpnu 1941, protože byl jmenován představeným u sv. Ignáce v Praze 2. Na jeho místo potom od 1. září 1941 nastoupil Adolf Pelikán SJ.⁸ Ten musel později odejít, protože 1. listopadu 1943 na pokyn gestapa uložilo ministerstvo vyučování zemskému úřadu, aby byl z místa spirituála odstraněn, neboť v seminářích nesmí působit žádný řeholník. Na jeho místo byl jmenován Jan Lebeda, profesor pomocných věd historických na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti a kaplan u sv. Štěpána v Praze 2, který do své funkce v semináři nastoupil 6. prosince 1943.⁹

Také česká teologická fakulta po okupaci své působení nepřerušila. Brzy však obě instituce dostihly první těžkosti. V září 1939 byl seminář několikrát týdně navštěvován zástupci německé branné moci, kteří vyjednávali o případném obsazení seminárních prostor německým vojskem nebo institucemi. Ihned byly také pocíťovány obtíže se zásobováním. Těžkosti působilo semináři i fakultě nařízení o zatemňování všech oken. Fakulta totiž okna v posluchárnách zatemněna neměla, takže ranní i odpolední přednášky musely být přesunuty na dřívější dobu a přestávky kráceny, aby se skončilo včas.¹⁰ Provoz nicméně pokračoval až do 17. listopadu 1939.

V reakci na protinacistickou demonstraci, ve kterou se dne 15. listopadu změnil pohřeb studenta Jana Opletala, „dne 17. listopadu o půl čtvrté ráno obklíčily jednotky SS Masarykovu kolej v Dejvicích, obsadily ji a krátce poté i šest dalších kolejí. Studenty ze čtyř kolejí – Masarykovy, Hlávkovy, Švehlovy a ze Studentské kolonie na Letné – vyvedli a odvezli do Ruzyňských kasáren. Dalších asi 150 studentů, často synů známých osobností, bylo pozatýkáno po bytech a rovněž odvezeno do Ruzyně. Z téměř 1800 zatčených (některé prameny uvádějí čísla poněkud nižší) byli propuštěni cizinci a nestudenti, kteří bydleli v kolejích, propuštěni byli také členové fašistických organizací, pokud mohli své členství doložit. Studenti mladší dvaceti let byli po ponižující proceduře většinou také propuštěni. Zbývající studenti – uvádí se číslo 1185 – byli ráno následujícího dne odtransportováni do koncentračního tábora vlakem, který již přivezl studenty pozatýkané v Brně.“¹¹

⁸ Mezi vicerektorem Vondráčkem a spirituálem Pelikánem existovaly velké neshody: NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-9/1-8 : složka 517-9-3, f. 56-57, 61-65.

⁹ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku; Antonín BRADNA, *Zaradoval jsem se... Útržky ze života*, Kostelní Vydří 2002, s. 36-41; týž v knize Bohumil SVOBODA, *Knihy o Janu Lebedovi. Sborník k 10. výročí úmrtí*, Praha 2001, s. 17 a s. 20-21, jakož i v knize *Zůstane v naší lásce. Ze vzpomínek na Jana Lebedu – bohoslovce, kněze, básníka*, shromáždila a výběr uspořádala Doubravka SVOBODOVÁ, [S.l.] 1998, s. 6-7.

¹⁰ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku.

¹¹ Jan HAVRÁNEK, „Univerzita Karlova, rozmach a perzekuce 1918-1945“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, s. 52-53.

Týž osud potkal – a to prozatím zůstalo prakticky stranou pozornosti historiků – i Arcibiskupský seminář. Podle vzpomínek účastníků seminaristé pozorovali, jak gestapo zabírá okolní koleje a surově vyvléká studenty. Ozbrojení vojáci obsadili v 6 hod 10 min vchody do semináře a v době snídaň vtrhli do seminárního refektáře. Rektor semináře, Josef Beran, marně protestoval. Všichni stáli u stolů, bylo jim vyhrožováno. Usmívajícím se bohoslovcem byl slíben políček, na modlícího se člen SS zakřičel „Können Sie das Beten unterlassen!“ Armáda prohledala pokoje semináře. V 15 hod 30 min byl povolen oběd, v jehož průběhu přišel spolu s doprovodem vyšší důstojník, který podle vzhledu vybral dvacet bohoslovců – jiná vzpomínka praví, že kritériem byla příslušnost k nejvyššímu ročníku – k transportu do Ruzyně. V autech jim bylo opět vyhrožováno. V Ruzyni byli vyslýcháni ohledně zbraní, a to až do pozdních hodin. Za tmy byli zařazeni do skupiny propuštěných a museli se úprkem přes pole vzdálit. Do semináře přišli v 18 hod 30 min. Rektor proti tomuto postupu poté opět protestoval.¹²

Do refektáře němečtí vojáci přiváděli i externí posluchače a profesory vstupující do budovy. Profesorský sbor byl totiž svolán k naléhavé poradě děkanem Karlem Kadlecem, který – jak později uvedl – jim chtěl sdělit, co se předchozího dne, 16. listopadu, dozvěděl, když se zúčastnil schůze uspořádané na ministerstvu školství. Ministr Jan Kapras zde informoval o telefonátu československého vyslance v Berlíně Františka Chvalovského, že se chystá zajištění vysokých škol. Nikdo z přítomných přesně nevěděl, co je tím míněno. Jednomyslně se ale shodli, že je třeba učinit provolání ke studentstvu a svolat profesorské sbory. Děkan Kadlec tedy svolal profesorský sbor na druhý den, 17. listopadu, ale ke schůzi již nedošlo, neboť fakulta byla přepadena a všichni přítomní byli do 4 hod. odpoledne pod vojenským dozorem uvězněni na fakultě.¹³

¹² SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku; Miroslav RAJMON, „Před dvaceti pěti lety“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1964) 161; Týž, „Poučení z dějinné minulosti“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1972) 78. Stejně vzpomínky účastníků přináší Tomáš POLÁK, „Perzekuce katolické církve v Praze v letech 1939-1945“, in Ivan HLAVÁČEK – Marie BLÁHOVÁ (ed.), *Milénium břevnovského kláštera (993-1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, Praha 1993, s. 299-300, pozn. 44; Týž, *17. listopad a Univerzita Karlova*, Praha 1997, s. 98; Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství. Román ze šuplíku*, Sedlec-Prčice 1996, s. 16.

¹³ AUK, fond Akademický senát, kart. 45 : sign. B 6/59 : zápis porady děkanů z 1. 8. 1945.

I.2 Od 17. listopadu 1939 do 17. června 1942

Když byly téhož dne říšským nařízením české vysoké školy zavřeny, týkalo se to i české teologické fakulty v Praze. Rektorát na Karlově universitě vykonával rektor Německé university Wilhelm Saure. Ten byl také jmenován komisařem na bohoslovecké fakultě: stejně jako komisaři na jiných fakultách, také on měl dle pokynu říšského protektora Karla H. Franka z 22. prosince 1939 zkoumat, zda a v jakém rozsahu má být znovu zahájen výzkumný provoz na uzavřené fakultě. Ve skutečnosti ale nebyla politická vůle ani pro takto omezenou činnost vysokých škol.¹⁴

Pedagogům pražské teologické fakulty bylo zakázáno vyučovat a většinou byli dáni v r. 1940 na dovolenou s čekatelným nebo pensionováním.¹⁵ Původní zákaz činnosti byl omezen na tři roky, avšak později byl rozšířen na celé období války. V první fázi byly prostory české fakulty prostě zapečetěny.¹⁶ Po zbytek listopadu 1939 a až do vánočních prázdnin (18. 12. 1939 – 8. 1. 1940) se bohoslovci věnovali samostatnému studiu. Kard. Karel Kašpar mezitím dospěl k rozhodnutí, že zřídí Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské, tedy interní seminární studium, které z kanonického hlediska postačovalo pro přípravu ke kněžství. Svůj úmysl dne 19. prosince 1939 oznámil Ministerstvu školství a národní osvěty (č. 20285, N.O. 377):¹⁷

Nejvážnější povinností a nejpálčivější starostí každého biskupa jest starostlivá péče o vzdělaný a zbožný kněžský dorost. Bez vzdělaných a řádných kněží svých pomocníků nemohl by biskup dostáti svým těžkým povinnostem, jež na sebe vzal převzetím biskupského stolce.

Je-li starost o dobrý kněžský dorost pro každého biskupa starostí vážnou a tíživou, jest tím větší starostí pro arcibiskupa pražského, který má v přítomné době v české oblasti své rozsáhlé arcidieceze přes 90 far neobsazených, nemluvě ani o tak četných neobsazených kaplanských místech a o tom, že vyučování a náboženské vychování školní mládeže, zvláště té nejmenší, jest nyní téměř výlučně svěřeno laickým učitelům a učitelkám náboženství.

Poněvadž uzavřením české bohoslovecké fakulty – bez nejmenší příčiny – alunmi českého kněžského semináře v Praze nemohou se vzdělávati prozatím v teologických disciplínách na české fakultě teologické v Praze a nedostatek kněžstva, jak z vyličeného plyne, jest v arcidiecezi přímo katastrofální (během dvou posledních let zemřelo 97 kněží arcidiecesních), působnost pak kněží jest nejen pro náboženský život

¹⁴ Tomáš POLÁK, *17. listopad a Univerzita Karlova*, s. 129. Komisař na olomoucké bohoslovecké fakultě jmenován nebyl: tamtéž, s. 136.

¹⁵ Srov. pro jednotlivé profesory Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 127-183. Odpovídá to obecnému postupu vůči univerzitním profesorům a asistentům: srov. Jan HAVRÁNEK, „Univerzita Karlova, rozmach a perzekuce 1918-1945“, s. 57.

¹⁶ Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 16.

¹⁷ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-5-1/7 : složka 517-5-3, f. 34-35.

církve, ale i pro posílení života společenského a státního naprosto nutná, odhodlal jsem se, abych povinností úřadu svého Bohem mně svěřeného mohl vyhověti, dokud potrvá uzavření české bohoslovecké fakulty, zříditi ihned arcidiecesní bohoslovecké učiliště v Praze. Učitelské síly budou vybrány ze schopných učitelů náboženství na středních školách, řádových kněží a církevních hodnostářů.

Dovoluji si tímto toto své rozhodnutí oznámiti s žádostí o další eventuelní nutné úřední zařízení. Seznam učitelů na tomto bohosloveckém učilišti, jakož i program přednášek oznámím ihned, jak se na bohosloveckém ústavě začne přednášet.

O něco později, 5. ledna 1940, vydal Kašpar erekční dekret Arcidiecézního bohosloveckého učiliště *Ut quis licite*, uvedený dopisem „ředitelství knížecího arcibiskupského semináře v Praze-Dejvicích“, obojí pod čj. N.O 13/40.¹⁸ Průvodní dopis rekapituluje důvody, které kard. Kašpara vedly k tomu, aby „arcidiecesní bohoslovecké učiliště“ zřídil. Učinil tak především „do duše zraněn nařízením německých úřadů, že česká bohoslovecká fakulta se uzavírá na dobu tří roků, což znamená, že po pět let (neboť letošní oktávání a septimání rovněž by nemohli vstoupit na universitu) žádný český kněz by nemohl býti vysvěcen“. Další důvody již byly zmíněny výše („katastrofální“ nedostatek duchovních, většinový věk duchovních nejméně 50 let, vysoká úmrtnost). Doplnilo je ještě vědomí odpovědnosti „v hodině smrti před Pánem Bohem“ a naděje, „že toto provisorium dlouho nepotrvá a že se svolením úřadů i česká bohoslovecká fakulta bude otevřena, tím více, že nic závadného ani u profesorů ani u představených ani u bohoslovců nebylo se strany výše uvedených úřadů shledáno“.

Dekret *Ut quis licite* proklamoval zřízení učiliště a upravil jeho vnitřní chod:

Lectoris salutem!

Ut quis licite sacerdos ordinari possit, praeter alia debita scientia requiritur. Cum igitur se gravissime obligatum sentio totis viribus prohibere, quominus Archidioecesis mea penuria sacerdotum laboret, invocato Spiritus Sancti adiutorio et post maturam cum peritis consultationem decrevi Institutum Theologicum archidioecesanum Pragae erigere, in quo prae ceteris Alumni Archidioecesani Seminarii in Philosophiam et Theologiam incumbere et sic per studia theologica ad sacros ordines sese praeparare queant, ut per hoc utiles Ecclesiae operarii evadant.

Proinde hisce praesentibus Litteris publice et sollemniter constituo et erigo Institutum Theologicum Archidioecesanum Pragae II, Voršilská ul. 1, Kolej Arnošta z Pardubic, ad normas regularum, quae sequuntur:

1. Professores hujus Instituti nominare et ipsis Canonicam Missionem concedere Ordinario reservatur, Eius est pariter determinare, quae disciplinae (can. 1365) in singulis annis tradendae essent.

¹⁸ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-5-1/7 : složka 517-5-4, f. 31-33. Listy nebyly otištěny v *Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensi anni 1940* (ani v dalších letech). Exempláře uložené v uvedeném fondu jsou koncepty s rukopisnými opravami. Není tedy zcela jisté, že jde o definitivní znění.

2. Professores ab Ordinario, qui Instituti praefati est Director „natus“, nominati et approbati Collegium Professorum Instituti constituunt, et de gremio suo sibi vicedirectorem eiusque Secretarium eligunt, quos approbare pariter ius est Ordinarii.
 3. Professores omnes et Functionarii Instituti, ante susceptionem munerum, professionem Fidei emittere debent (can. 1406) in manus Vicarii Generalis.
 4. Institutum istud praeprimis erigitur pro Alumnis Archidioecesani Seminarii Pragensis. Externos auditores, praesertim clericos regularium Ordinum admittere licebit. Pro admissione vero auditorum valent etiam in Institute praescripta et instructiones in admissione ad Facultates Theologicas et alia Theologica Instituta Dioecesana tam pro foro ecclesiastico, quam pro foro civili vigentia.
 5. Gradus acadmicos quoscunque auditoribus conferre in Instituto isto non licebit, sed in studiis peragendis normae servandae sunt legum et ordinationum auctoritatis civilis hunc in finem, ut suo tempore transitus ad Facultatem Theologicam haud sit difficile.
 6. Examina de singulis disciplinis, ad quae semper Commissarius Ordinarius invitandus est, subeunda sunt tempore statuto sub fine cuiscunque semestris.
 7. Professoribus congrua honoraria cum dietis pendantur, persolvenda initio cuiusque mensis, quo praelectiones dantur.
 8. Taxas pro admissione et inscriptione annua Alumnis Archiepiscopalis non praescribantur, externi vero auditores et Regulares ad determinata tributa obligantur.
 9. Institutum istud Theologicum a Regimine Archiepiscopalis Seminarii quidem prorsus independens est, attamen relate ad Alumnos Seminarii in rebus disciplinae respectus habendus est ad Statuta eiusdem Seminarii.
 10. Ordinario manet reservatum ulteriores de Instituto isto Theologico dispositiones decernere, praesertim si agatur de eius dissolutione.
- Quae omnia ut ad maiorem Dei Gloriam, animarum salutem et Archidioecesis prosperitatem eveniant, omnibus et singula, quorum interest, Benedictionem ex intimo corde impertior
- In nomine + Patris et + Filii et + Spiritus Sancti.

Přednášky byly na novém učilišti zahájeny 15. ledna 1940 odpoledne.¹⁹ Profesorské kolegium bylo vytvořeno – jak Kašpar uvedl – z náhradních učitelských sil. Až do své smrti, k níž došlo 21. dubna 1941, byl kard. Karel Kašpar „Rector ac fundator Instituti“. Zastupoval jej Lubomír Petr – „Vicegerens Rectoris ac Praeses collegii professorum“, a sekretářem byl jmenován Antonín Vondráček – „Secretarius Instituti“.²⁰

Protože fakultní přednáškové prostory byly uzavřeny, probíhala výuka v koleji Arnošta z Pardubic v Praze 2, Voršilská 1, ostatní dny pak v semináři – v rituálně, jež byla upravena na posluchárnu. Od samého počátku byla účast na přednáškách nabídnuta i klerikům řádu křižovníků, premonstrátů (Strahov, Nová Říše), benediktinů (Břevnov, Emauzy),

¹⁹ K následujícímu srov. SKTF, rukopisné sešity Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1940; Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1940-41; Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1941-42; Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské – Katalog posluchačů 1942-43 /t.č. v Dolních Břežanech/ /Pobočka v Praze II./; Arcidiecéz. bohoslov. učiliště pražské – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1943-44, 1944-45; Institutum theologicum archidioec. Pragae – Jednací protokol. Seznamy představených semináře a učiliště, jakož i seznamy seminaristů-studentů, byly otiskovány v *Catalogus cleri Archidioeceseos Pragensis*.

²⁰ SKTF, Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1940, úvodní strana.

augustiniánů, františkánů, minoritů, kapucínů, piaristů, milosrdných bratří, redemptoristů.²¹ Nové učiliště bylo řádně nahlášeno Ministerstvu školství a národní osvěty v Praze.²² Občas byl provoz učiliště a semináře narušen leteckým poplachem, při němž se museli všichni odebrat do sklepních prostor, kde byl kryt a kam byla přenášena i Eucharistie.²³

Docházení na přednášky do koleje Arnošta z Pardubic bylo spojeno se ztrátou času a potížemi se seminárním řádem. Proto byly o prázdninách vybourány příčky mezi třemi pokoji a byla zřízena druhá posluchárna. Dosavadní studovna se stala posluchárnou také. Vybavení – lavice a věšáky – zapůjčil po dlouhém jednání školní referát hl. m. Prahy z vyřazeného školního zařízení „ze skladiště (přesněji: z hromady na zahradě) na Žižkově“. Dvě tabule zapůjčila kolej Arnošta z Pardubic. Docházení tak od začátku dalšího školního roku, tj. od října 1940, ustalo.²⁴

Rok 1942 znamenal ve válečných dějinách semináře a učiliště přelom. V lednu bylo v semináři ubytováno 38 gymnazistů ze zavřeného arcibiskupského gymnázia a konviktu. Současně byla budova semináře prohlédnuta vojenskou komisí. V průběhu roku docházelo k zatýkání a internacím profesorů uzavřené fakulty i náhradního učiliště. Zatčeno bylo i několik studentů. Dne 6. června byl zatčen i rektor semináře Josef Beran. Rektorát byl úředně zapečetěn a přednášky ukončeny, aby mohly být urychleny zkoušky. 17. června byl potom seminář rozhodnutím německého šefa bytového referátu magistrátu hl. m. Praha zabrán pro generální ředitelství pošt, Reichspost, a to bez přidělení náhradního objektu. Tím se otevřela další etapa válečných dějin semináře i učiliště.

²¹ Jezuité si uchovali relativní samostatnost: část teologie, zejména dogmatiku a morální teologii, studovali pod vedením svých řádových otců; od dubna 1943, kdy byla zabráná rezidence u sv. Ignáce, našli útluk u premonstrátů na Strahově. V r. 1944 zde byli zatčeni. Srov. Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům. Dějiny české T. J. provincie v době komunistického útlaku v letech 1950-1990*, Praha 1995, s. 20 a 21; „Jezuité v odboji (podle rozhovoru s Rudolfem Duškem SJ 25. 5. 1995 zpracoval Jaroslav Šebek)“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 6 (červen 1995) 4; KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv.] 2. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000, s. 39.

²² SKTF, Institutum theologicum archidioec. Pragae – Jednací protokol : k 10. 1. 1940, 20. 1. 1940, 10. 2. 1940.

²³ Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 17.

²⁴ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku. Odtud i informace pro následující odstavec.

I.3 Od 18. června 1942 do 16. května 1945

Dne 18. června 1942 smíšená záborová komise prohlédla budovu semináře i prostory obou fakult a uložila vystěhování: do 1. července severní křídlo a střední trakt, do 17. července celý dům. Současně byly určeny místnosti vybrané pro depozitáře (část z nich musela být potom v dalších letech uvolněna). Jako náhradní objekty přicházely v úvahu kolej Arnošta z Pardubic, Praha 2, Voršilská 1, ústav učitelek u sv. Anny v Praze 2, Ječná 23, učitelský ústav ve sv. Janě pod Skalou, arcibiskupský zámek v Dolních Břežanech. Po poradách bylo rozhodnuto o přesídlení do Dolních Břežan, které byly 26. června prohlédnuty komisí ve složení Bohumil Opatrný, Josef Cibulka, Antonín Vondráček a Emil Sobička (advokát ve službách arcibiskupství).

Dne 1. července započalo stěhování, které prováděla firma Kverka z Nuslí za pomoci seminaristů a představených. Nejnutnější vybavení semináře včetně přídelu uhlí bylo převáženo do Dolních Břežan, ostatní – část knihoven a seminárního zařízení – bylo uskladněno na různých místech Prahy. Cenný zámecký nábytek z Dolních Břežan byl auty vozen do arcibiskupského paláce a částečně uskladněn v kůlně místního pivovaru. Veškeré náklady spojené se stěhováním, které trvalo do 18. července, nesl seminář. Kronikář semináře ke stěhování poznamenal: „Přijetí se strany arcibiskupského úřednictva a zřízců nebylo takové, jak seminář zasloužil, ani takové, jakým se navenek zdálo.“²⁵

Zařízení české teologické fakulty bylo odvezeno do skladiště univerzitního zařízení Na Františku. Knihovny převzala do úschovy („Treuhandler“) německá teologická fakulta, která také užívala inventář fakulty české. Ta dostala náhradní místnosti v tzv. Cukrovarnickém či Cukerním paláci v Praze 2 na Senovážném (dříve Havlíčkově) náměstí. Přesné rozmístění obou fakult v domě není známo. Po válce měla česká fakulta v č. 33 k dispozici – kromě sklepa – ve druhém poschodí místnosti, jež byly původně určeny pro soukromý byt a pro fakultu byly tudíž nevhodné. V mezaninu domu č. 32 pak měla dvě místnosti s předsíní, v nichž byly uskladněny seminární knihovny fakulty. Historický seminář byl za války uložen na francouzském velvyslanectví, kde byl jakýsi německý institut.²⁶

²⁵ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku; SKTF, [Aep. Seminarium Pragense] – Jednací protokol od 11. X. 1941 – 31. X. 1944 : k 19. 6. 1942 a 16. 7. 1942 (od tohoto dne se protokol vedl v Dolních Břežanech).

²⁶ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku; SKTF, složka Fakulta bohoslovecká; SKTF, fond Personalía : složka František Dvorník : dopis děkana z 30. 10. 1945. O knihovnu se staral asistent Felix Mikula: srov. Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 162. Miroslav KUNŠTÁT, „Epilog dějin teologické fakulty býv. Německé univerzity v Praze (1938-1945)“, s. 251 uvádí, že německá fakulta měla své místo v č.p. 32, kde ale měly být podle archivních dokumentů ve složce uvedené na začátku této poznámky seminární knihovny. Citovaný dopis F. Dvorníkovi zároveň praví: „Převzali jsme

Od 19. července do 31. srpna 1942 se seminaristé spolu se svými představenými věnovali zařizování nového sídla – od záchodů a umyváren přes kuchyň, ložnice, studovny, nemocnici až po kaple. Obtížnost situace nejlépe ilustruje tento záznam seminárního kronikáře: „Protože se nepodařilo docílit větší možnosti ubytování než pro 92 bohoslovců, bylo rozhodnuto, aby v nastávajícím stud. roce 1942-43: V. ročník setrval v semináři po celý studijní rok bez přerušování (kromě obvyklých prázdnin), zatím co ostatní ročníky vždy po dvou se budou střídati v pobytu zde, a to vždy na dobu jednoho období potravinových lístků – I. a II. ročník jako 1. směna a III. a IV. ročník jako 2. směna.“ Ke střídání docházelo v intervalu zhruba 1,5 až 2 měsíců. Za těchto okolností zahájil seminář dne 31. srpna 1942 poprvé v dějinách arcidiecése svou činnost mimo Prahu. Den na to, 1. září, byly zahájeny také přednášky, zčásti v zámeckém parku. Do Dolních Břežan totiž přeneslo své sídlo i Arcidiecéšní bohoslovecké učiliště.²⁷

Situace s ubytováním se do půl roku vyřešila. Dne 10. listopadu 1942 bylo 32 bohoslovců předvoláno do Jílového k odvodu pro pracovní povinnost, z toho 14 uznáno schopnými. Někteří další si sami hledali pracovní místo. 5. února 1943 bylo v Jílovém odvedeno k pracovní povinnosti dalších 20 bohoslovců. Do Říše však bylo nasazeno bohoslovců jen několik. Některým odvedeným se totiž podařilo obstarat si dodatečně potvrzení o zdravotní nezpůsobilosti, takže byli zařazeni k pracím ve vlasti.²⁸ Již v březnu 1943 se proto odchodem bohoslovců uvolnilo se v domě natolik, že všichni bohoslovci mohli studovat společně. Představení to i přes starosti o nasazené přijali s potěšením, protože střídání ročníků znamenalo mnoho hodin přednášek v době pobytu v Dolních Břežanech a málo samostatného studia doma.

Dokumenty zmiňují také existenci pobočky Arcidiecéšního bohosloveckého učiliště v Praze 2, na níž učitelé drželi přednášky v odpoledních hodinách.²⁹ Byla umístěna ve dvou

místnosti a celé zařízení po německé fakultě na Havlíčkově náměstí 33 v Praze II. (...) Naše seminární knihovny máme o 2 patra níže, v místnostech naprosto nevhodných, takže jich nemůžeme skoro ani užívat a vypomáháme si knihami z německých seminářů.“ Nejasnosti s čísly domů osvětluje fakt, že i dnes jsou na Senovážném náměstí pod jediným číslem popisným 976 tři různá čísla orientační: 31, 32, 33.

²⁷ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku. Viz Příloha č. 4 – Přesun z Prahy do Dolních Břežan.

²⁸ Antonín ODVÁRKA, *V říši zalomeného kříže*, hovoří o 12 bohoslovcích – sám byl jeden z nich – nasazených v Německu a vypráví o jejich osudech. Srov. pro moravské bohoslovce též Antonín ŠURÁNEK, *Osudy bohoslovců v Reichu*, uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK, [Olomouc] [2002]; Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve*, Brno 2004, s. 22-24; *Neboj se a pojď! Rozhovory s Mons. Erichem Pepříkem o jeho kněžském povolání i některých aktuálních otázkách dnešní doby*, Vsetín [1999?], s. 28-30; Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, [s.d.], [s.l.], s. 46-48.

²⁹ O pražské pobočce přináší informace kniha *Svedl jsi mě, Hospodine. Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou*, Kostelní Vydří 2002, s. 27-32. Z textu „Úmrtní oznámení ThDr. Antonína Vondráčka“, in *Zimní kvatembr* (18., 20. a 21. prosince 1946) 5 vyplývá, že pražskou pobočku bohosloveckého studia zřídil on.

pronajatých učebnách františkánského kláštera u Panny Marie Sněžné na Jungmannově náměstí, v nichž dříve sídlilo Studium catholicum vedené Janem Evangelistou Urbanem OFM, které za války muselo přerušit činnost. Přednášky v pobočce učiliště byly určeny pro řeholní kleriky pražské arcidiecése, kteří nemohli denně dojíždět z Prahy do Dolních Břežan, a pro diecézní seminaristy, kterým se vzhledem ke skutečnému nebo fiktivnímu špatnému zdravotnímu stavu podařilo uniknout totálnímu nasazení v Německu a našli náhradní nasazení v Praze. Profesorský sbor naproti tomu musel většinou do Dolních Břežan s velkými obtížemi dojíždět – autobusy chtěly brát pouze dělníky, takže učitelé jezdili městským autobusem na Libuš a zbytek docházeli pěšky nebo jezdili vlakem na Zbraslav, kde se stravovali a většina tu i nocovala.³⁰

Dostupné materiály umožňují rekonstrukci pedagogického sboru a předmětů, které se na učilišti přednášely.³¹ Názvy předmětů se rok od roku lehce mění a na konci tohoto textu (příloha č. 1) jsou pro přehlednost sjednoceny. Seznam přednášek a katalog studentů pro každý akademický rok uvádí anotaci předmětů a jejich rozpis pro jednotlivé ročníky, resp. studenty daného ročníku, u nichž je vždy uvedeno datum a místo narození, rok a místo maturity, případně též řádová příslušnost; následuje přehled předmětů a hodnocení zkoušek. Podklady tak poskytují i informace o počtech studentů Arcidiecézního bohosloveckého učiliště pražského (příloha č. 2). Nerozlišují bohužel zcela jasně řádné a externí posluchače, takže od tohoto údaje je upuštěno. Vyzdvižen je naopak počet řeholníků (příloha č. 3). Ten nicméně určuje minimální počet externistů. Mezi seminaristy jsou i Češi z litoměřické diecéze.³²

Všichni učitelé se museli od r. 1942 podrobit několika protektorátním předpisům: zaslat na Zemský úřad v Praze – oddělení církevní, nadační a školské prohlášení o svém arijském rodovém původu, prohlášení o tom, že nikdy nenáleželi k žádné lóži nebo podobné organizaci, a složit následující slib: „Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu

³⁰ SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku.

³¹ Studentskou charakteristiku některých přednášejících přináší Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 23 a TÝŽ, *V říši zalomeného kříže*, Sedlec-Prčice 1995, s. 31.

³² Pro srovnání uvedme výňatek z údajů, které o bohoslovcích v ČSR přinesl *Museum. Časopis slovanských bohoslovců* 1 (1938-39) 24-25, *Museum. Časopis slovanských bohoslovců* 1 (1940-41) 24-25 a *Museum. Revue slovanských bohoslovců* 2 (1945-46) 64: V r. 1938-39 Praha registrovala 109 bohoslovců (proti 195 v předchozím roce). V r. 1940-41 bylo v Praze 112 bohoslovců a 14 dalších za pražskou diecézi studovalo v Římě, tedy celkem 126 (proti celkem 115 v předchozím roce), přičemž v Praze zároveň studovalo 18 bohoslovců za Litoměřice. V r. 1945-46 bylo v Praze 76 bohoslovců a dalších 8 za pražskou diecézi studovalo v Římě, tedy celkem 84, přičemž v Praze studovalo ještě dalších 22 bohoslovců za Litoměřice.

Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávatí a své úřední povinnosti svědomitě zastávati.“ Jejich mravní a občanskou bezúhonnost muselo svým osvědčením doložit i policejní prezidium.³³

Někteří učitelé zavřené teologické fakulty byli v průběhu války internováni. Josef Beran, mimořádný profesor pastorální teologie a rektor kněžského semináře, byl 6. června 1942 zatčen gestapem a až do konce války vězněn na Pankráci, v Terezíně a v Dachau kvůli „nebezpečí, že by se stýkal s kruhy šovinistickými a říšši nepřátelskými“. Soukromý docent a asistent Nového zákona Jan Merell byl 14. srpna 1943 zatčen pro „sabotáž říšských předpisů“, jíž se dopustil, když i přes zákaz v akad. roce 1942-43 vyučoval na učilišti v Dolních Břežanech; byl vězněn v Zásmukách, na Pankráci, v Terezíně a v Dachau. Karel Kadlec, řádný profesor morální teologie, byl od 12. prosince 1942 do konce války internován v klášteře v Zásmukách. Antonín Stříž, který před válkou na fakultě vyučoval asketickou a mystickou teologii, byl v r. 1943 dvakrát vyšetřován gestapem. Jediný, kdo se po válce musel hájit z podezření ze spolupráce s okupanty, byl Josef Cibulka, řádný profesor křesťanské archeologie, který byl ještě před jejich příchodem pověřen řízením Státní sbírky starého umění (Národní galerie) a stýkal se v této funkci s německými orgány, od nichž také přijal vyznamenání Svatováclavská orlice. Své jednání však obhájl.³⁴

Ani učilišti se pronásledování nevyhnulo – někteří vyučující byli vězněni. Vedle již zmíněného Jana Merella to byli: Antonín Brand, od 9. září 1944 do konce války v Zásmukách (františkánský klášter proměněný v internační tábor pro kněze); Adolf Kajpr SJ, od 20. března 1941 do konce války na Pankráci, v Terezíně, Mauthausen a v Dachau; Josef Miklík CSsR, od října 1944 v Terezíně; Arnošt Vykoukal OSB, po nuceném pobytu v Plzni od 8. července 1942 Terezín a Dachau, kde 9. září 1942 zemřel; Josef Zvěřina, od 22. dubna 1942 do 1. srpna 1943 Zásmuky. Vězněno bylo i několik studentů, diecézních seminaristů či řádových bohoslovců.³⁵

³³ Národní archiv, fond Zemský úřad Praha, oddělení církevní, nadační a školské, kart. 79, inv. č. 6280/1941 a č. 3027/1942: doklady k personálním otázkám Arcidiecézního bohosloveckého učiliště pražského v Dolních Břežanech.

³⁴ Srov. SKTF, složka Dotazníky o spolehlivosti profesorského sboru; fond Personalia : složka Josef Cibulka (3x). Též Bedřich HOFFMANN, *A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov 1946, 330nn; František LUDVÍK, *České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Dokumenty – projevy – směrnice*, Příbram 1946, s. 12nn.

³⁵ Srov. Bedřich HOFFMANN, *A kdo vás zabije...*; František LUDVÍK, *České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek*; Jaroslav KADLEC, „Tisíciletá tradice teologického studia na vysokých školách pražských“, s. 33; katalogy studentů citované výše; SKTF, [Zápisy schůzí Růže Sušilovy (Jednoty Podlahovy)] – volné listy, s. 55-57 (28. 2. – 4. 4. 1946); Miroslav RAJMON, „Poučení z dějinné minulosti“.

Konec války prožili bohoslovci v Dolních Břežanech dramaticky.³⁶ Německá vojska postupovala k západu. Bohoslovci dali běžencům něco k jídlu. Když v Praze v sobotu 5. května vypuklo povstání, poslední jednotky se nechaly místními muži odzbrojit. Den na to ale z benešovské oblasti postupovali Němci na Prahu a v ranních hodinách obsadili Dolní Břežany. Došlo k bojům, bylo zabito asi 13 místních obyvatel. V městě bylo vyhlášeno stanné právo. Bohoslovci byli shromážděni ve sklepě, poté se vrátili do svých místností. Německý důstojník s jakousi ženou jednali s vicerektorem Vondráčkem a žádali ubytování, byli ale odmítnuti. V úterý 8. května byly obnoveny přednášky. 9. května Němci město opustili a bohoslovci začali v zámeckém parku kopat hroby pro padlé. Téhož dne přišly do Dolních Břežan sovětské jednotky, které se s bohoslovci přátelsky stýkaly. Nedlouho poté se vrátil z Dachau rektor Josef Beran.³⁷

S koncem akademického roku Arcidiecéšní bohoslovecké učiliště pražské svou činnost ukončilo. Bližší podrobnosti známy nesou a dekret, kterým by bylo zrušeno, nebyl nalezen.³⁸

³⁶ Antonín BRADNA, *Zaradoval jsem se...*, s. 41; Václav ČERVINKA, „Konec války v Dolních Břežanech“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1972) 79; Antonín ODVÁRKA, *Pan farář vzpomíná. Obrázky z padesáti let kněžství 1947-1997*, Sedlec-Prčice 1997, s. 15-16; TÝŽ, *V říši zalomeného kříže*, s. 42-45; *Svedl jsi mě, Hospodine. Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou*, s. 30-31.

³⁷ Situace v Olomouci se za války vyvíjela podobně: V roce 1938, při odtržení Sudet, odešli němečtí bohoslovci z Olomouce do Vidnavy a čeští odtud přešli do Olomouce. Německá armáda, která vstoupila 15. 3. 1939 na území Protektorátu, se v Olomouci ubytovala v kněžském semináři. V rámci akce Albrecht der Erste byli zatčeni učitelé Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Josef Kouřil a Bohumil Zlámal. Po 17. 11. 1939 bylo arcibiskupem Leopoldem Prečanem s pomocí profesorů dominikánského a kapucínského učiliště zřízeno náhradní diecézní učiliště. Od února 1941 byli bohoslovci umístěni na kapitulním děkanství, protože seminář byl zabrán pro Hitlerovu mládež. Dne 27. 2. 1942 byli pro poslech cizího rozhlasu zatčeni představení semináře vicesuperior Jaroslav Šumšal, ekonom Kamil Jaroš, spirituál prvního ročníku František Cinek a bibliista Antonín Kleveta; všichni byli deportováni do koncentračního tábora v Německu, první dva zde zahynuli. Bohoslovci byli od podzimu 1942 nasazováni do práce. V náhradním učilišti přednášeli dominikáni Silvestr Braitto OP, Metoděj Habáň OP, Emilián Soukup OP, Pavel Škrabal OP, Antonín Čala OP, Dalmác Žálek OP, Rosarius OP, kapucíni Bonifác Bergmayer OFMCap, Vavřinec Rabas OFMCap a diecézní kněží Rudolf Col, František Tomášek. Po osvobození se zkoušky konaly „jak kdo mohl, podle dohody se zkoušejícími“ a od listopadu 1945 již výuka probíhala s fakultním pedagogickým sborem v původní budově fakulty, kde ještě probíhaly rekonstrukce. Srov. Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, in *Padesát let z dějin obnovené univerzity*, Olomouc 1996, s. 45, Jindřich Z. CHAROUZ, *Biskup-vyznavač Josef Karel Matocha 1888-1961*, Olomouc 1991, s. 17-18; *Neboj se a pojď!*, s. 27-34; Jaroslav KNÍČHAL, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima Mons. P. Ericha Pepříka. Pastorační analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000, s. 15-19.

³⁸ SKTF, rukopisný sešit Institutum theologicum archidioec. Pragae – Jednací protokol je nicméně kvůli vydávání různých dokladů studentům veden až do 5. 3. 1948.

I.4 Poválečná obnova teologické fakulty

„Rok 1945 znamenal nový počátek také pro teologickou fakultu – a to počátek zdánlivě nesrovnatelně příznivější než po r. 1918. Diskuse o jejím možném vyčlenění z rámce univerzity, tak vášnivé zejména v letech 1919-1923, se již neopakovaly a některé nepříjemné aféry z 1. republiky (např. suspendování orientalisty a systematického teologa Vojtěcha Šandy v r. 1931) byly zapomenuty a překryty společným utrpením všech vrstev české společnosti během okupace.“³⁹

Svou činnost fakulta obnovila bezprostředně po konci války. První schůze profesorského sboru se konala 17. května 1945. Hovořilo se zejména o organizaci zkráceného letního válečného semestru, který byl určen pro posluchače, kteří byli poškozeni válkou a nemohli pokračovat ve studiu, o tom, že studentům bude započten přerušený zimní semestr 1939-40 a že jim budou uznána studia vykonaná za války na diecézních a řádových bohosloveckých učilištích jako by byla vykonána na teologické fakultě, a o podmínkách státní zkoušky. Délka semestru byla předvídána od 1. června do 30. září 1945.⁴⁰

Ve skutečnosti výuka končila již 7. září, po němž následovaly „letní prázdniny“. Studenti hlásící se na vysoké školy vyplňovali dotazník o politické činnosti před válkou a o chování za války. Definitivní zápis se prováděl až po prověření uvedených skutečností a prokázání „národní a politické spolehlivosti a bezúhonnosti ve smyslu zásad programu čsl. vlády Národní fronty Čechů a Slováků z 5. dubna 1945“. Prověrkami museli brzy projít i všichni vyučující. Právní podklad pro zahájení činnosti vysokých škol vytvořilo vládní nařízení č. 9/1945 Sb. z 25. května 1945, ve kterém se stanoví, že právní poměry českých vysokých škol se řídí předpisy platnými ke dni 29. září 1938.⁴¹ Pro teologickou fakultu to znamenalo, že se nadále řídí studijním řádem, který přineslo vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. ze dne 18. června 1937, a prováděcími směrnici obsaženými ve vládním nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. z 28. června téhož roku.⁴²

Dejvickou budovu zabralo po 9. květnu 1945 české ministerstvo pošt, které nemělo jiné budovy a v jehož čele stál katolický kněz František Hála.⁴³ Letní válečný semestr, jehož

³⁹ Miroslav KUNŠTÁT, „Katolická teologická fakulta“, s. 351; srov. TÝŽ, „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, s. 228-229.

⁴⁰ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : Zápis o první konferenci profesorského sboru bohoslovecké fakulta Karlovy university v Praze (17.5. 1945).

⁴¹ Blanka ZILYNSKÁ, „Poválečná obnova a zápas o charakter univerzity“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, s. 241nn.

⁴² K dalším podrobnostem a literatuře viz kap. II.1.3.1.

⁴³ K následujícímu srov. Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 84-85 nebo identicky TÝŽ, „Problémy s umístěním Katolické teologické fakulty české univerzity v letech

se na bohoslovecké fakultě zúčastnilo 45 studentů, musel proto proběhnout v Cukerním paláci, v místnostech zrušené německé bohoslovecké fakulty, která svou činnost ukončila ihned v květnu 1945 a právně potom zanikla spolu s Německou universitou v Praze dekretem presidenta republiky č. 122/1945 Sb. z. a n. ze dne 18. října 1945. Vyučovalo se též v Arcibiskupském paláci.⁴⁴ Prostory byly velmi stísněné a sotva postačovaly pro přednášky, rozhodně však nikoli pro celý seminární život. Probíhala proto dlouhá jednání s ministerstvem.

Již 13. července 1945 vypracoval pražský kapitulní vikář Bohumil Opatrný „Memorandum ve věci zabrání budovy arcib. kněžského semináře v Praze XIX – Dejvice 676 pro účely ministerstva pošt“ a pokusil se v něm nastínit důvody, proč je tento krok nesprávný.⁴⁵ Nejprve ovšem uvedl, že ze strany německé okupace „zabrání bylo provedeno ze msty za to, že byli v r. 1939 němečtí bohoslovci vystěhováni ze semináře“ a že tento důvod sehrál rozhodující roli i při zatčení rektora Josefa Berana. Jednalo se tedy o mstu a křivdu, jejíž brzké odčinění bylo po květnu 1945 přislíbeno, ale místo toho bylo 11. července 1945 rektorovi Beranovi sděleno, že vyklizení uskutečnit nelze, a byly mu nabízeny jiné budovy. To arcibiskupský ordinariát odmítl se zdůvodněním:

- 1) Jde o životní dílo arcibiskupa Františka Kordače a jeho památku je třeba ctít.
- 2) Seminář budovu potřebuje, protože má být blízko fakulty, aby seminaristé nemuseli dojíždět, protože má být blízko katedrály, kde bohoslovci konají liturgické služby, a protože tak bude zaručeno, že kostel sv. Vojtěcha bude opět sloužit veřejné duchovní správě.
- 3) Budovu potřebuje také teologická fakulta, jež je umístěna v Cukerním paláci, „kde majitel činí nátlak na vystěhování“.
- 4) Dle právního závazku zde mají být místnosti pro ústav „Albertinum“, určený k ubytování mladých kněží, kteří se na fakultě připravují na akademické grady.
- 5) Veřejnost by byla „krajně pobouřena“ tím, že vlády křivdy neodčिňuje ale hromadí, a to v resortu, který je veden představitelem duchovenstva a lidové strany, a že pro politické strany již budovy nalezeny byly, ale pro vládní ministerstvo nikoli.

1891-1939“, in Petr KUBÍN – Mlada MIKULICOVÁ – David SVOBODA, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty*, VII., *In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005, s. 385-386 – zde ale podstatně doplněno.

⁴⁴ Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 23-24.

⁴⁵ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-8/1-8 : složka 517-8-7, f. 45-46.

Opatrného požadavek, aby byl seminář uvolněn před začátkem akad. roku 1945-46, nicméně uskutečněn nebyl.⁴⁶ Ministerstvo pošt mělo dle vládního usnesení dostat za sídlo budovu v bývalém klášteře Sacré Coeur resp. při bývalém klášteře sv. Gabriela, ty však nebyly uprázdněny. K světovému kongresu studentstva (17.-23. listopadu 1945) nicméně uvolnilo pro hosty semináře osminu budovy v Dejvicích.⁴⁷ Seminář tyto místnosti ihned poté obsadil – k přesunu zřejmě došlo 27. listopadu 1945.⁴⁸ Další jednání, plná příslibů a zklamání, se mýjela účinkem. Ministerstvo sice bylo ochotno prostory uvolnit, ale samo nemělo náhradní prostory.

V semináři mezitím bohoslovci – ať zdraví či nemocní – studovali a spali po čtyřech v místnostech stavěných pro jednoho a služebné spaly v zimě 1945-46 na chodbě. Na teologickou fakultu tlačil Svaz cukerního průmyslu, aby mu vrátil Cukerní palác. Nakonec bohoslovci s vědomím představených⁴⁹ přikročili k nátlakovému jednání, které bylo i medializováno. Poté již ministerstvo pošt náhradní prostory získalo a postupně dejvickou budovu uvolnilo.⁵⁰ Teologická fakulta proto mohla na zasedání profesorského sboru 23. května 1946 přijmout usnesení, že požádá ministerstvo školství, aby pro ni opět pronajalo místnosti v budově arcibiskupského semináře.⁵¹ To se také stalo, takže fakulta opustila prostory v Cukerním paláci 3. října a 22. října vystěhovala i poslední zbytek knih.⁵²

Celá tato záležitost byla ještě navíc spojena s potřebami Arcibiskupského gymnasia a jeho internátu, tzv. malého semináře, které za války přišly o původní budovu v Praze-Bubenči i o náhradní umístění v budově bývalého kláštera Sacré Coeur v Praze-Smíchově. Po válce v první z nich sídlilo ministerstvo vnitra a ve druhé se rychle usadilo ministerstvo pošt. Za této situace byl Josef Beran ochoten vzít gymnázium i malý seminář pod střechu velkého semináře, jehož uvolnění bylo o to naléhavější. V r. 1946-47 se pak tento záměr skutečně realizoval a gymnázium s internátem dostaly k dispozici část

⁴⁶ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-9/1-8 : složka 517-9-3, f. 86-96.

⁴⁷ Bohoslovci Teologické fakulty Karlovy university se aktivně zapojili do příprav kongresu a rozeslali dokonce samostatnou pozvánku: „Congressus studiosorum orbis terrarum Pragae "17. November"“, in *Museum* 73 (1945-46) 7-10; NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-8/1-8 : složka 517-8-8, f. 83-88.

⁴⁸ SKTF, Aep. Seminarium Pragense – Jednací protokol od r. 1944 do r. 1952 : k 27. 11. 1945 „Z Dol. Břežan opět v Praze XIX.“

⁴⁹ Střet rektora Josefa Berana s Františkem Hálou ve věci uvolnění dejvické budovy podle vzpomínek pamětníků zatížil pozdější vztah pražského arcibiskupa k Hálovi i k lidové straně: Václav VAŠKO, „Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 93-94. Ještě větší roli ale zřejmě sehrál postoj ČSL v průběhu konfiskace církevního majetku.

⁵⁰ SKTF, [Zápisy schůzí Růže Sušilovy (Jednoty Podlahovy)] – volné listy, s. 52-53 (16. 1. 1946); NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-9/1-8 : složka 517-9-3, f. 86-96; Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 17-18.

⁵¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 23. 5. 1946.

⁵² SKTF, složka Fakulta bohoslovecká.

dejvické budovy. Na konci r. 1947-48 byly nicméně přestěhovány do Bohosudova, přičemž pro studenty-neseminaristy bylo uchováno prozatímní gymnázium v budově velkého semináře. Konec gymnázia znamenal nový školský zákon a v Bohosudově centralizace jezuitských učitelů a představených v dubnu 1950.⁵³

Profesorský sbor byl konstituován velmi rychle z těch, kdo na fakultě působili před válkou. Tvořili jej tyto profesori:

Josef Beneš	řádný profesor filosofie
Josef Beran	mimořádný profesor pastorální teologie (jmenován řádným profesorem v dubnu 1946 se zpětnou platností od 1. května 1939)
Josef Cibulka	řádný profesor křesťanské archeologie a církevního umění
František Dvorník	řádný profesor církevních dějin (od r. 1938-39 v zahraničí, kde již zůstal)
Václav Hazuka	řádný profesor semitských nářečí a assyriologie
Josef Heger	řádný profesor biblického studia Starého zákona
Karel Kadlec	řádný profesor morální teologie
Alois Kudrnovský	řádný profesor fundamentální teologie
Josef Šíma	mimořádný profesor církevního práva (jmenován řádným profesorem v květnu 1946 s účinností od 1. května 1940)
Josef Vašica	řádný profesor staroslověnského překladu Písma sv. a staroslověnské liturgie
Jan Kapistrán Vyskočil	řádný profesor československých církevních dějin

Kromě nich ještě na fakultě v daném období působili další vyučující, např. Václav Bogner jako suplent hebrejštiny, Josef Hronek jako suplent pro katechetiku, pedagogiku a praktická cvičení, Jan Merell jako docent a od r. 1945 mimořádný profesor biblického studia Nového zákona, Felix Mikula jako asistent speciální dogmatiky (jmenován mimořádným profesorem v listopadu 1946 s účinností od 1. října 1945), Romuald Perlík jako soukromý docent církevního zpěvu a hudby atd. Poválečné období bylo charakterizováno zřetelnou snahou profesorského sboru o zajištění budoucích učitelů. Na fakultu bylo přijato několik mladých asistentů, kterým byl v l. 1946-49 cíleně umožněn studijní pobyt v zahraničí (např. pro semitská nářečí Václav Bogner – Řím, pro základní bohosloví Josef Kubalík – Paříž, pro pastorální teologii Alexander Heidler – Freiburg, pro křesťanskou archeologii a dějiny církevního umění Josef Zvěřina – Paříž, pro morální teologii Oto Mádr – Řím).⁵⁴

⁵³ Jarmila ŠTOGROVÁ-DOLEŽALOVÁ (ed.), *Almanach Arcibiskupského gymnasia Praha-Bubeneč. Sborník u příležitosti výstavy k 90. výročí vzniku Arcibiskupského gymnasia v Praze*, Praha 2003, s. 11, 23, 41.

⁵⁴ Studentskou charakteristiku některých přednášejících a zaměstnanců přináší Antonín ODVÁRKA, *Deváté blahoslavenství*, s. 22-24.

To vše se ale již odehrávalo na počátku nové epochy v dějinách země i pražské katolické teologické fakulty.⁵⁵

⁵⁵ Její první výraznou předzvěstí bylo zamítnutí disertace Josefa Zvěřiny *Marxismus-filosofie-náboženství. Kritická studie* na podzim 1946, jež bylo motivováno pouze politickými obavami: srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, in Jan ROYT – Michaela OTTOVÁ – Aleš MUDRA, *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k poctě Jiřího Kuthana. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha – České Budějovice 2005, s. 40-41.

Příloha č. 1 – Přehled vyučujících a předmětů

Ak. rok	Jméno a příjmení	Předmět
1940	Bedřich Augustin Josef Konůpek Josef Miklík CSsR Konstantin Miklík CSsR Lubomír Petr Stanislav Špůrek CSsR Antonín Vondráček Arnošt Vykoukal OSB	Morální teologie Církevní právo, sociologie Biblická archeologie, introdukce Starého zákona, introdukce Nového zákona, exegeze SZ, exegeze NZ Křesťanská filosofie, fundamentální teologie Církevní dějiny Dogmatická teologie Katechetika, pastorální teologie Liturgika
1940-41	Bedřich Augustin Václav Bartůněk Antonín Brand Adolf Kajpr SJ Josef Konůpek Josef Miklík CSsR Lubomír Petr Vojtěch Průša Stanislav Špůrek CSsR Leo Trojek OFMCap	Morální teologie Pomocné vědy historické, ochrana památek Fundamentální teologie Křesťanská filosofie (1. semestr) Církevní právo, sociologie Hebrejšтина, introdukce SZ a NZ, dějiny exegeze, exegeze SZ a NZ Církevní dějiny Pedagogika, katechetika Dogmatická teologie Křesťanská filosofie (2. semestr)
1941-42	Bedřich Augustin Václav Bogner Josef Konůpek Josef Miklík CSsR Jan Opatrný Lubomír Petr Vojtěch Průša Vojtěch Sádlo OCr. Stanislav Špůrek CSsR Leo Trojek OFMCap Josef Zvěřina	Morální teologie Hebrejšтина, řečtina Církevní právo, sociologie Introdukce generální a speciální SZ a NZ, dějiny exegeze, exegeze SZ a NZ, biblická archeologie, hebrejšтина Fundamentální teologie Církevní dějiny Pedagogika, katechetika Křesťanská archeologie (2. semestr) Dogmatická teologie Křesťanská filosofie Křesťanská archeologie (1. semestr)
1942-43	Vojtěch Basovník SDB Václav Bogner Josef Konůpek Josef Kubalík Jan Lebeda Jan Merell Jan Opatrný Lubomír Petr Vojtěch Průša Vojtěch Sádlo OCr. Ambrož Tobola OFM Antonín Vondráček	Křesťanská filosofie Hebrejšтина, řečtina, exegeze SZ, biblická archeologie, introdukce generální a speciální SZ Církevní právo, sociologie Morální teologie Historický seminář Introdukce generální a speciální NZ, exegeze NZ Fundamentální teologie Církevní dějiny Pedagogika, katechetika Církevní dějiny Dogmatická teologie Pastorální teologie

1943-44	<p>Václav Bogner</p> <p>Josef Hlávka Josef Konůpek Josef Kubalík Karel Kudr Jan Lebeda</p> <p>Jan Opatrný Lubomír Petr František Planner Vojtěch Průša</p> <p>Ambrož Tobola OFM Antonín Vondráček Václav Zima Josef Zvěřina</p>	<p>Biblická archeologie, introdukce generální a speciální SZ, exegeze, hebrejščina Křesťanská filosofie (po J. Zvěřinovi) Církevní právo, sociologie Morální teologie Řečtina Historický seminář, církevní dějiny („v Praze“, 6 týdnů) Fundamentální teologie Církevní dějiny („v Dol. Břežanech“) Speciální introdukce NZ, exegeze NZ (1. pololetí) Speciální introdukce NZ, exegeze NZ (2. pololetí), pedagogika, katechetika Dogmatická teologie Pastorální teologie Církevní dějiny („v Praze“, po J. Lebedovi) Křesťanská filosofie (cca měsíc)</p>
1944-45	<p>Václav Bogner</p> <p>Alexander Heidler Josef Hlávka Josef Konůpek Josef Kubalík Karel Kudr Jan Lebeda Jan Opatrný Lubomír Petr Vojtěch Průša Ambrož Tobola OFM Václav Zima</p>	<p>Biblická archeologie, introdukce generální a speciální SZ, exegeze, hebrejščina Pastorální teologie („v Praze“) Křesťanská filosofie Církevní právo, sociologie Morální teologie Řečtina Historický seminář Generální introdukce NZ, exegeze NZ Církevní dějiny („v Dol. Břežanech“) Fundamentální teologie, pedagogika, katechetika Dogmatická teologie Církevní dějiny („v Praze“)</p>

Příloha č. 2 – Počet zapsaných studentů

rok	počet	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5. roč.	extra	celkem
1940	celkem	53	32	27	32	31		175
	z toho řádových	18	8	7	11	7		51
1940-41	celkem	46	48	34	21	31		180
	z toho řádových	14	16	9	6	9		54
1941-42	celkem	54	44	40	34	18		190
	z toho řádových	19	13	11	7	6		56
1942-43	celkem	42	30	31	34	29	16	182
	z toho řádových	11	9	10	10	5	16	61
1943-44	celkem	22	37	25	23	27	17	151
	z toho řádových	4	9	7	7	11	17	55
1944-45	celkem	15	19	38	26	21		119
	z toho řádových	11	3	9	8	5		36

Příloha č. 3 – Počet zapsaných řeholníků

rok	řád	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5. roč.	extra	celkem
1940	Augustiniáni	1	5		1	1		8
	Benediktini	1	1	2	1	3		8
	Františkáni	3			1			4
	Křížovníci s č. hvězdou	6			3			9
	Milosrdní bratři		1					1
	Piaristé			1	1			2
	Premonstráti	7	1	4	2	2		16
	Redemptoristé				2	1		3
1940-41	Augustiniáni		4	1		1		6
	Benediktini	1	1	1	1			4
	Františkáni	7	2			1		10
	Kapucíni		1					1
	Křížovníci s č. hvězdou	2	2	3		2		9
	Milosrdní bratři			1				1
	Minorité		1					1
	Piaristé				1	2		3
	Premonstráti	3	6	3	3	2		17
Salvatoriáni	1						1	
1941-42	Augustiniáni			4				4
	Benediktini	2			1	2		5
	Františkáni	3	7	2				12
	Jezuité	8	2					10
	Křížovníci s č. hvězdou	2	2	1	3			8
	Minorité			1				1
	Piaristé	1				1		2
	Premonstráti	3	2	3	3	3		14
1942-43	Augustiniáni	5			3			8
	Benediktini		2		1			3
	Františkáni		3	6	3			12
	III. řád sv. Františka	1						1
	Jezuité						16	16
	Kalasantini			1				1
	Křížovníci s č. hvězdou	4		2		3		9
	Minorité		1					1
	Piaristé		1					1
Premonstráti	1	2	1	3	2		9	
1943-44	Augustiniáni		4			3		7
	Benediktini	1		2		1		4
	Františkáni			2	3	3		8
	III. řád sv. Františka		1					1
	Jezuité						17	17
	Kalasantini	1			1			2
	Křížovníci s č. hvězdou		2		2	1		5
	Piaristé	1	1	1				3
Premonstráti	1	1	2	1	3		8	
1944-45	Augustiniáni			3				3
	Benediktini		1		2			3
	Františkáni	9		1	2	3		15
	III. řád sv. Františka			1				1
	Kalasantini				1			1
	Křížovníci s č. hvězdou			2		1		3
	Piaristé		1	1	1			3
	Premonstráti	2	1	1	2	1		7

Příloha č. 4 – Přesun z Prahy do Dolních Břežan⁵⁶

Dne 17. června 1942 byl rozhodnutím něm. šéfa bytového referátu magistrátu hl. m. náš seminář zabrán pro generální ředitelství pošt ~ bez přidělení náhradního objektu.

18. června. Smíšená komise záborová prohlédla dům a uložila vystěhování: od 1. července severní křídlo a střední trakt ~ do 17. července celý dům. Jako depositáře byly zaručeny: ústavní kaple, obě knihovny, sousedící rituální a v suterénu velká místnost č. 19 rohová a t. zv. „truhlárna“.

Jako náhradní objekty, o které se chtěl nejd. Ordinarius ucházeti, přicházely v úvahu: kolej Arnošta z Pardubic v P. II., Voršilská 1., ústav učitelek u sv. Anny v P. II., Ječná 23., učitelský ústav ve sv. Janě pod Skalou u Berouna ~ kromě arcib. zámku v Dolních Břežanech. Po mnoha poradách a úvahách bylo rozhodnuto přesídliti seminář do Dol. Břežan, které byly 26. komisí prohlédnuty (Dr. Opatrný, Dr. Cibulka, Dr. Vondr., Dr. Sobička).

Mezi tím nastoupili bohoslovci V. roč. ke svým exerciciím do frant. kláštera v Hájku. Exercitorem byl P. J. Urban OFM. Z ostatních bohoslovců zprvu 24, potom 14 obětavě stěhovalo celé veliké zařízení seminární jednak do depositářů, jednak věci určené pro Dol. Břežany na dolejší chodby ~ a to nejnútnejší na pobyt v Praze do jižního křídla budovy.

26. VI. bylo po celý den v kapli vystaveno SSm. Poslední Mše sv. byla celebrována 27. června. Po Mši sv. rozloučili se bohoslovci dojemným způsobem se svou kaplí. Potom bylo SSm. odneseno do sem. kostela a věčná lampa zhasla.

Při tom denně přicházely rozmanité komise, někdy i dvě ~ a výsledek jejich šetření bylo zabrání příslibených depositářů kromě ústavní kaple a dep. č. 19. A tak musily býti přestěhovány obě knihovny (t. č. asi 24 tisíce svazků): Latina byla „řetězem“, v němž kromě bohoslovců s vicerektory pomáhaly i dámy z mar. družin a děti, přestěhována do kaple, knihovna Růže Sušilovy přestěhována do poloviny velké sakristie seminárního kostela. Pro Dol. Břežany byla vybrána jen nejnútnejší díla z jednotlivých oborů a slovníky.

Ostatní nábytek těžce snášený (na př. klavír, kulečník, veliké dubové skříně apod.) musili jsme opět vynášet a co nejnusporněji uskladnit, kde se co dalo, hlavně v č. 19, jež bylo naplněno až po strop. (Někteří čeští úředníci min. dopr. vyslovili dokonce požadavek, aby i tento depositář byl zabrán /pro jejich starý papír/, ale něm. vrchní pošt. rada Harwig je odmítl. Rovněž něm. pošt. inspektor Schiermacher ~)

⁵⁶ Přepis souvislé části textu ze SKTF, rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku.

Uprostřed tohoto smutného hluku vrátili se ordinandi z Hájku, naposled přesпали ve svých kubikulích a v neděli 28. června byli od J. E. nejdp. biskupa posvěceni na kněze. ~ Protože obvyklé snídaně v arcib. paláci nebyla (ze strachu) vystrojena, byl njdp. kap. vikář Dr. Opatrný pozván do semináře na oběd, před nímž se u J. M. novokněží poděkovali a přijali své litt. formatae* a krásná otcovská slova na cestu do kněžského života.

1. července bylo započato se stěhováním, jež prováděla firma Kverka z Nuslí, kromě několika jízd jiných pomoc. vozidel. Stěhování bylo velmi svízelné také proto, že firma nedodržela vždycky přislíbené termíny a její personál žádnou mimořádnou horlivostí nevyňikal. Bohoslovci opět pomáhali nakládat, vždy 2 jeli s auty do Břežan a tam opět pomáhali skládat. Zařízení semináře, jež nebylo možno v semináři uskladnit ani vzítí sebou do Břežan, bylo stěhováno do depositářů v arcib. paláci, do kláštera sv. Jiří a do sakristie u N. Srdce Páně v Praze XII. a částečně do nehotového kostela v Košířích a do věží a na půdu seminárního kostela. Cenný nábytek zámecký z Dol. Břežan byl auty Kverkovými zpět převezen do arcib. paláce pražského, méně cenné zařízení zámecké bylo deponováno v kolně starého pivovaru břežanského.

Přijetí se strany břežanského arcib. úřednictva a zřízců nebylo takové, jak seminář zasloužil, ani takové, jakým se navenek zdálo.

Obětavost posledních pomáhajících bohoslovců byla obdivuhodná. Protože bylo nutné vzítí s sebou i přiměřený díl paliva, vynášeli v koších ze sklepa pod sem. kostelem do auta uhlí a koks a v Břežanech ~ propoceni a učernění ~ opět skládali do sklepa.

Zařízení čes. theol. fakulty bylo odvezeno do skladiště univ. zařízení Na Františku ~ bohaté knihovny fakultních seminářů převzala něm. th. fakulta do úschovy („Treuhandl“). Něm. fak. dostala náhradní místnosti v býv. cukrovar. paláci v P. II., Senovážné náměstí. Při stěhování ze seminární budovy na rozkaz svého děkana Dra Diesla odmontovala i stropní světelná tělesa.

Pro nedostatek místa v Dol. Břežanech opustili službu semináře vrátná L. Tinecká a sluhové Jiříček, Spinger, Kopička a Papor.

Ještě nebylo všecko zařízení seminární vystěhováno a už nastoupily čtyři dělníků k velkým adaptacím budovy. Jen rektorát zůstával ještě úředně zapečetěn. Na opětované prosby vicerektorovy bylo přislíbeno, že seminář bude vyrozuměn, až se místnosti otevrou.

Stěhování trvalo do 18. července a vyžádalo si nákladu bez mála 40 tisíc korun. Poslední Kverkovo auto projelo břežanskou bránu v 19 hod. A za půl druhé hodiny

* Nedobře čitelné slovo.

shromáždili se všichni „seminářští“ v zámecké kapli, aby Božskému Srdci Páně zasvětili všechny život a práci pražského semináře in exilio.

19. července. Začali jsme práci vyčištěním, úklidem a vyzdobením zámecké kaple. (Když cth. s. E. sháněli na zarostlém záhonu před zámek nějaké květiny na oltář, přiběhl arcib. vrchní zahradník a spustil: „Co to tady trháte? Tady se nesmí nic trhat! Anebo to musíte zaplatit!“) ~ Pro cth. sestry byla zařízena domácí kaple v II. patře. Na zdejší oltář byl instalován svatostánek s podsvícením [sic] z dejvické kaple sester. ~ A potom začalo svízelné a dlouhé měření a propočítávání všech místností, aby se zjistil nejvyšší možný stav bohoslovců, až konečně bylo zařízeno 8 společ. studoven, 6 ložnic, malá nemocnice a 2 spol. umývárny (z nich jedna ve II. p. na chodbě). Při tom 1 umyvadlo mají 2 bohoslovci společně, stejně tak jako jednu ze skříní, rozestavených po chodbách. Protože polovina chodby v II. patře byla vlastně nekrytá pavlač, bylo pořízeno dřevěné bednění s okny s perličkovým sklem. Protože kachlových kamen v jednotlivých místnostech nebylo možno použít (topení dřívím, někde kachlíky na rozpadnutí), byla instalována malá násypná kamna, přivezená z Dejvic. Také poliček na knihy do studoven [je] jen několik.

Největší bytovací obtíž byl nedostatek záchodů (v každém patře 2 malé klosety). Arch. Bártů z Prahy VII. vypracoval plán na dřevěnou (heraklitem krytou) přístavbu v každém patře ještě 3. klosetů a umývárny. Ale pracov. úřad přístavbu nedovolil s tím, že není „kriegswichtig“. Nezbylo než pořídit dřevěné záchody na kraji parku před štítem koníren.

Protože všechno zařízení moderní kuchyně v Dejvicích i se stroji musilo být ponecháno na místě, dalo řed. pošt zde instalovat velký sporák (místo staré veliké a nepraktické peci) a jeden kotel.

Jiná obtíž byl při velkém počtu strážníků pravděpodobný nedostatek vody. Instalace většího výkonnějšího motoru opět nebyla povolena. Také užívání vody ze studánky „svatovojtěšské“ nebylo nám dovoleno (ta je k napájení dobytka velkostatku a ke kropení v zelin. zahradě). Musili jsme tedy dát vyhloubiti studnu před skleníkem s méně hodnotnou vodou. Citelný je nedostatek pořádné koupelny.

V srpnu došla sem zpráva, že místnosti rektorátu jsou už otevřeny a prázdné a že dělníci tam pracující vybírají si z hromady vyházeného papíru. Skutečně – stalo se tak. Z hromady papíru nedalo se zachrániti leda několik archivních spisů. Ale podařilo se zjistit, že ostatní všecky písemnosti byly odvezeny, aby jako starý papír přišly do stoupy. Byly nalezeny na veliké hromadě ve sklepě, pronajatém něm. knihkupci André (na Příkopech). Ačkoliv do odvezení zbývalo jen několik hodin, podařilo [se] aspoň značnou část semin.

archivu zachrániti. Ve stejném sklepe byly také knihy z bytu Msgre JB [Josefa Berana]. I ty byly přebrány a knihy seminární zachráněny. Konečně po delším jednání s „Vermögensamt beim H. Reichsprotektor“ byly ze stejného sklepu zachráněny 22 staré obrazy seminární. Všecko to bylo prozatím deponováno v arcib. paláci.

25. srpna. Krátce před naším příchodem do Břežan byla několika uličníky poškozena krásná pískovcová socha sv. Vojtěcha hluboko v parku u studánky skrytá. Se souhlasem njd. Ordináře právě na den Přenešení ostatků sv. Vojtěcha přenesli všichni „seminářští“ sami poškozenou sochu před vchod do zámku. Tam byla odborně opravena a potom vyzdvižena na nový podstavec tak, že světcova tvář a žehnající ruka jsou obráceny k nynějšímu semináři. Tím také bylo vytvořeno krásné zákoutí jako důstojný protějšek hlavního vchodu zámeckého.

Protože se nepodařilo docílit větší možnosti ubytování než pro 92 bohoslovců, bylo rozhodnuto, aby v nastávajícím stud. roce 1942/43: V. ročník setrval v semináři po celý st. rok bez přerušování (kromě obvyklých prázdnin), zatím co ostatní ročníky vždy po dvou se budou střídati v pobytu zde, a to vždy na dobu jednoho období potravinových lístků ~ I. a II. ročník jako 1. směna a III. a IV. ročník jako 2. směna.

Protože přestěhováním semináře přeneslo i arcidiec. th. učiliště své sídlo do D. Břežan, byla pro řeholní kleriky pražské zřízena pobočka v Praze II. u františkánů, kteří pronajali k tomu účelu 2 posluchárny Studia catholica. Profesorský sbor zůstává společný.

Tak bylo téměř všechno připraveno, aby seminář ~ poprvé v dějinách arcidiecése ~ zahájil svou tichou činnost mimo Prahu. Do posledního okamžiku skoro zůstala jedna závažná překážka: 3 místnosti v I. patře, určené pro jídelnu, měl obsazeny pensionovaný arcib. lesmistr A. Tatzaner, který přes všecko naléhání a přísliby nechtěl je uvolnit. Teprve na přímý rozkaz njd. Ordináře, když mu byl v Praze zajištěn náhradní byt a obstaráno stěhování (nákladem semináře!), když už bohoslovci nastoupili (ráno dne 1. září) se odstěhoval.

V pondělí dne 31. srpna nastoupili bohoslovci I., II. a V. roč. Pro zavazadla byl jim na Zbraslav zjednan povoz. Protože jídelna nebyla ještě uvolněna, byla večeře podána ~ na dvoře!

1. září 1942. „Veni Sancte Spiritus“ ~ s pomocí Boží hned začínáme. Některé přednášky konány přímo v parku. Po odjezdu lesmistra Tatzanera byla ihned vybourána jedna příčka a prozatímně začištěno zdivo, takže večeře se už podávala v jídelně.

Mimořádné oběti přináší profesorský sbor, jehož většina dojíždí nebo dochází z Prahy. Spojení autobusem, který nechce dopravovat než dělníky, je velmi svízelné. Někteří prof. jezdí proto měst. autobusem na Libuš a odtud jdou pěšky, jiní přijíždějí vlakem na Zbraslav a zde se stravují a většina z nich zde musí někdy i nocovat.

Aby bohoslovci byli připraveni na předepsanou zkoušku (pro kněze) z něm. jazyka, byla zavedena v rámci domácího vyučování němčina, jíž učí P. Pelikán.

První nedostatek se hlásí: nemáme dříví. Na prosbu zdejší arcib. správy lesů a statků o odprodej byla dána odpověď: „Nemáme dříví!“ Nezbylo než sbírat suché dříví v parku. Sběru se s vicerektory účastní bohoslovci. ~ Později na přímý zákrok kap. probošta Dr. Franze dříví přiděleno, ale až z revíru Turyň za Jílovém, takže dovoz stál více než samo dříví. ~ Podobně okresní úřad Praha-venkov-jih odmítla první přihlášku o přiděl uhlí s tím, že pro nás už nemá. Na rozkaz nadřízené instituce ovšem přidělil nás, ale až ~ do Velkých Popovic! Na štěstí k firmě F. Ringhoffer, která později dirigovala náš přiděl přímo vagony na Zbraslav a všemožně nám vycházela vstříc.

Stravování bohoslovců znamená stále větší starosti. Dodává družstvo z Prahy II a někteří místní živnostníci, až většinu místních dodávek přebírá místní velkoobchodník Otakar Vondráček, který svou přesností a obětavostí získal mimořádné zásluhy o klidný provoz hospodářský.

Protože dům postrádá rozmanitých strojových zařízení ~ zvláště v kuchyni a prádelně, která je mimo dům ~ vzrostla také pracovní povinnost cth. sester (kterých je zde jen 5, místo 6) a personálu. V jídelně si donášejí druhá jídla bohoslovci na stoly sami.

Byl sestaven a njd. Ordinářem schválen nový domácí řád pro Dol. Břežany. Protože je k dispozici velký zámecký park, odpadají vycházky, zvláště když přednášky některých disciplin konají se i odpoledne.

24. září 1942. Njdp. kap. vikář Dr. Bohumil Opatrný navštívil seminář. Po příjezdu slavně posvětil opravenou sochu sv. Vojtěcha. Po svěcení vykonal slavné sv. požehnání v zám. kapli a promluvil k bohoslovcům. Potom si se zájmem prohlédl celé zařízení domu.

26. září. První střídání: I. a II. roč. odjíždějí v poledne a odpoledne nastupuje III. a IV. roč.

KAPITOLA DRUHÁ

Postup státní moci proti katolickému studiu teologie v letech 1948-1954

Klíčovou problematiku prolegomen české katolické teologie druhé poloviny 20. století představuje studium doby, v níž došlo k násilné redukci institucí, jež se katolickému studiu teologie věnovaly, v jedinou Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze, od r. 1953 se sídlem v Litoměřicích. Následující studie usiluje o prozkoumání postupu státní moci proti katolickému studiu teologie v tzv. zakladatelském období režimu (Karel Kaplan), tedy v l. 1948-1953 (s přesahem do r. 1954), což v naší souvislosti znamená od nástupu komunistů k moci do přesunutí deformované fakulty mimo Prahu a její konsolidaci.¹ Pozornost je věnována především katolickému studiu teologie, k nekatolickým institucím se spíše jenom přihlíží. Vzhledem k tomu, že právě toto období bylo přechodem od jednoho dlouhodobého uspořádání teologických studií k podobě zcela nové a že tyto skutečnosti měly největší vliv na formy teologické práce v českých zemích druhé poloviny 20. století, je téma pojednání značně podrobně.

II.1 Výchozí stav teologického studia (1945-1948)

II.1.1 Katolická církev

Pro potřeby katolické církve v českých zemích existovaly v l. 1945-1948 čtyři různé typy teologického studia: teologické fakulty, diecézní bohoslovecká učiliště, řádová bohoslovecká učiliště a neškolské formy teologického studia.² Fakulty byly právně zřizovány jak církví (Svatým stolcem, který zastupoval velký kancléř, jímž byl ordinář diecéze, v níž

¹ Jediný dosud existující úplnější přehled, problematický pokud jde o užití prameny, přináší Bohumil Jiří FREL, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, Neuried 1989, s. 955-990.

² Studie se nezabývá přípravnými institucemi: tzv. malými semináři ani školami pro tzv. pozdní povolání. K organizaci bohosloveckých fakult a životu seminářů za první republiky srov. Bohumil ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, X/2, Olomouc 1972, s. 4-16. K jejich vnitřnímu životu viz časopis československých bohoslovců *Museum*. Pro právní předpisy do roku 1932 Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*, Praha 1932. K právnímu ukotvení těchto forem studia teologie viz kap. II.1.3. Literatura uváděná v následujících poznámkách se týká období let 1918-1989.

byla fakulta umístěna), tak – jakožto součást univerzit – státem. Finančně je vydržoval stát. Studovali na nich nejenom seminaristé příslušné diecéze, ale i vybraní bohoslovci jiných diecézí, řeholníci a laici. Diecézní bohoslovecká učiliště byla vždy přidružena k diecéznímu semináři. Jednalo se tedy o ústavy církevní. Stát nicméně vydržoval příslušné profesory, stejně jako i představené semináře. Studovali zde seminaristé. Řádová bohoslovecká učiliště byla zřizována příslušnou řeholí pro potřeby vlastního dorostu.

II.1.1.1 Teologické fakulty

V Praze existovaly v květnu 1945 dvě teologické fakulty: Teologická fakulta university Karlovy v Praze³ a Theologische Fakultät der Deutschen Universität in Prag.⁴ Obě fakulty vedle sebe byly již od r. 1891-92, kdy jejich vznik završil rozdělení dříve dvojjazyčné Karlo-Ferdinandovy university dle nacionálního principu. V r. 1920 došlo pak i k oddělení dvou universit: česká universita byla zákonem č. 135/1920 Sb. z. a n. z 19. února 1920 prohlášena za pokračovatelku vysokého učení Karlova (česká bohoslovecká fakulta potažmo za zakládající fakultu univerzity z r. 1348) a vedle ní zákonem č. 392/1920 Sb. z. a n. z 24. června 1920 vznikla samostatná Německá universita. Fakulty byly navštěvovány studenty podle toho, ke které národnosti se hlásili. Týkalo se to i bohoslovců, kteří však spolu žili v jediném semináři.

Oddělení byli až v r. 1939, kdy si nepokoje mezi nimi vynutily zřízení zvláštního konviktu pro německé seminaristy. Během druhé světové války byla česká fakulta zavřená

³ Miroslav KUNŠTÁT, „Teologická fakulta“, in Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 61-68 (období 1918-1945); TÝŽ, „Katolická teologická fakulta“, tamtéž, s. 351-358 (období 1939-1990); TÝŽ, „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, in *Archivpraxis und historische Forschung: mitteleuropäische Universitäts- und Hochschularchive* (Hrsg. K. MÜHLEBERGER), Wien 1992, s. 227-238; Alois SOLDÁT, „Alumnát pražský“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný, I.*, Praha 1912, s. 332-335 (od počátku); TÝŽ, „Fakulta bohoslovecká v Praze“, in Antonín PODLAHA (ed.), *Český slovník bohovědný, IV.*, Praha 1930, s. 11-19 (od počátku); Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999; TÝŽ, „Výuka jednotlivých oborů na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v letech 1891-1939“, in Petr KUBÍN (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, III.*, Praha 2000, s. 122-157; TÝŽ, „Memorandum profesorů KTF z roku 1936 proti přestěhování fakulty do Dejvic“, in *Getsemany 7-8* (2002) 173-179; TÝŽ, „Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939“, in Zdeněk KUČERA – Jan B. LÁŠEK (ed.), *Docete omnes gentes*, Brno 2004, s. 125-136; TÝŽ, „Problémy s umístěním Katolické teologické fakulty české univerzity v letech 1891-1939“, in Petr KUBÍN – Mlada MIKULICOVÁ – David SVOBODA, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty, VII., In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005, s. 376-392; Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina a pražská teologická fakulta“, in *Teologické texty 2* (2003) 78-79; TÝŽ, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, in Jan ROYT – Michaela OTTOVÁ – Aleš MUDRA, *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k poctě Jiřího Kuthana. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, Praha – České Budějovice 2005*, s. 35-64; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien, VII.*, Königstein 1985, s. 158-168. Viz též další kapitoly této práce.

⁴ Bibliografii k tématu srov. v kap. I.

a seminaristé spolu s některými řeholníky studovali v náhradním Arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském. Její činnost byla obnovena ihned po válce. Německá fakulta naproti tomu existovala po celou válku, ale její činnost byla zastavena ihned v květnu 1945. Německá universita v Praze (a s ní i fakulta teologie) poté zanikla dekretem presidenta republiky č. 122/1945 Sb. z. a n. ze dne 18. října 1945.

Obnovená fakulta úspěšně rozvíjela svou činnost. Profesorský sbor věnoval pozornost výchově mladších učitelů. Nově bylo otevřeno Katechetické studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) v délce čtyř semestrů a škol druhého stupně (středních) v délce šesti semestrů. Posluchači byli zapsáni v Katechetickém studiu při bohoslovecké fakultě, kde navštěvovali předepsané přednášky a praktická katechetická cvičení, a zároveň navštěvovali na pedagogické fakultě vědy pedagogické a jejich pomocné obory, jakož i povinné přednášky všeobecně vzdělávací. Učitelskou způsobilost získali státními kolokvii a státními zkouškami na bohoslovecké a pedagogické fakultě. Pro další podrobnosti srov. kap. II.1.3.1

Na Moravě existovala bohoslovecká fakulta v Olomouci.⁵ Její složité dějiny vyústily v 19. století v samostatnou existenci s právním postavením vysoké školy.⁶ Vládní nařízení č. 231/1919 Sb. z. a n. z 28. dubna 1919 o pojmenování bohoslovecké fakulty v Olomouci schválilo návrh poslance Národního shromáždění Antonína C. Stojana z 11. března téhož roku, aby tato fakulta nesla název Cyrillo-Methodějská fakulta bohoslovecká. Za války byla zavřená a bohoslovci studovali na dominikánském a kapucínském řádovém učilišti. Po válce

⁵ Záměr založit teologickou fakultu v Brně se neuskutečnil: V souvislosti s projednáváním zákona o zřízení druhé české univerzity v Brně dne 28. ledna 1919 navrhl poslanec Národního shromáždění Antonín C. Stojan, aby při ní byla ustavena teologická fakulta, avšak tento návrh se neshodl s podporou. Pro poválečné úsilí o založení fakulty viz Anton KRATOCHVIL, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei. Geschichte und Analyse der Entwicklung bis zur Gegenwart*, München 1968, s. 187-188; Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve*, Brno 2004, s. 29-30.

⁶ Josef KACHNÍK, „Alumnát olomoucký“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., s. 340-342 (od počátku); Robert NEUSCHL, „Fakulta bohoslovecká v Olomouci“, in Antonín PODLAHA (ed.), *Český slovník bohovědný*, IV., s. 19-22 (od počátku); Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, in *Padesát let z dějin obnovené univerzity*, Olomouc 1996, s. 39-55; TÝŽ, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, in *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 29 (2000) 197-202; Václav NEŠPOR, *Dějiny university olomoucké*, Olomouc 1947, passim; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 177-179; František NOVÁK, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, Praha 1999; Jindřich Z. CHAROUZ, *Biskup-vyznavač Josef Karel Matocha 1888-1961*, Olomouc 1991, s. 13-23, 51-52; Bohumil ZLÁMAL, *Msgre Dr. František Cinek, protektor Stojanovy literární jednoty bohoslovců olomouckých ve svých padesáti letech*, Olomouc 1938; Josef ŠKRÁŠEK, *Dělník na cyrilometodějské líše. Život a dílo preláta ThDr. Františka Cinka*, Olomouc 1996, s. 45-71, 78-85, 98-101, 105, 111-116; Antonín ŠURÁNEK, *Pozdrav ze semináře 1936-1949*, ed. Alois KOTEK, Olomouc, s.d.; Vladimír NEUWIRTH (ed.), *Profesor Josef Vašica. Jeho život, vztahy k rodině a k rodnému kraji*, Opava-Olomouc 1994, s. 17-28; Miloš KOUŘIL, „Učitelé církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Olomouci“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, IV., K počtu devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 336-343; Bohumil ZLÁMAL, „Olomoucká teologická fakulta v ideovém přehledu 400 let“, in *Zpravodaj Severomoravského krajského výboru Sdružení katolických duchovních Pacem in terris v Ostravě* 5 (1973) 10-12.

opět zahájila své působení. Zákonem č. 35/1946 Sb. z. a n. z 21. února 1946 se potom stala jednou ze čtyř fakult obnovené olomoucké univerzity, jež nesla název Universita Palackého. Jméno fakulty tedy znělo Cyrilometodějská fakulta bohoslovecká Palackého university v Olomouci. Studovali zde seminaristé olomoucké diecéze a další studenti, mimo jiné ze slezské apoštolské administratury, kde v r. 1945 zanikl seminář a učiliště ve Vidnavě.

Pro úplnost dodejme, že na Slovensku existovala ještě samostatná, neuniverzitní „československá“ Katolická fakulta bohoslovecká v Bratislavě, která byla zřízena zákonem č. 441/1919 Sb. z. a n. z 24. července 1919. Protože však Svatý stolec dal své schválení až v r. 1935, byla její činnost zahájena až na základě vládního nařízení č. 112/1936 Sb. z. a n. z 24. dubna 1936 od začátku akad. roku 1936-37. Profesorský sbor byl budován také silami příšlymi z Čech a Moravy. Tito vyučující však byli v souvislosti s politickou situací vypovězeni koncem r. 1938. Fakulta působila nepřetržitě za války i po ní.⁷

II.1.1.2 Diecézní bohoslovecká učiliště

Diecéze, v kterých nebyla teologická fakulta, měly k dispozici pro výchovu kněžského dorostu vlastní semináře spojené s bohosloveckým učilištěm, na němž se po maturitě studovalo pět let. Jejich dějiny jsou prozatím známy jen velmi málo. Sídli v

- Litoměřicích,⁸
- Českých Budějovicích,⁹

⁷ Anton BAGIN [ET ALII], *Facultas theologica Ss. Cyrilli et Methodii Bratislaviae 1936-1986. Zborník štúdií*, Bratislava 1986; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 60, 72-73; *História a súčasnosť Univerzity Komenského v Bratislave*, Bratislava 2000.

⁸ František KORDAČ, „Alumnát litoměřický“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, I, s. 335-337 (od počátku); „O litoměřickém semináři“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 117-118; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 168-172.

⁹ Ladislav DVOŘÁK, „Alumnát českobudějovický“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, I, s. 330-340 (od počátku); Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 66-84; Karel SKALICKÝ, „Tradice teologického studia v Českých Budějovicích“, in Tomáš MACHULA (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001, s. 83-96; Martin WEIS, „Českobudějovická teologická studia v minulosti a současnosti“, tamtéž, s. 105-113; TÝŽ, „Osudy katolické církve na jihu Čech – péče o kněžský dorost a CMBF“, in *Studia theologica* 1 (2003) 77-81; TÝŽ, *Dějiny českobudějovické diecéze se zvláštním přihlédnutím k tábořskému vikariátu v letech 1938-1989* (disertační práce obhájená na KTF UK), Praha 1995, passim; Zdeněk DEMEL, „Po stopách jednoho smutného výročí. K zrušení diecézních bohosloveckých učilišť a seminářů v roce 1950“, in *Studia theologica* 1 (2001) 61-65; Dominik HOLICKÝ, „Kanonisté v diecézním semináři a u církevních soudů v Českých Budějovicích do roku 1948“, in *Teologické studie* 1 (2004) 73-78; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 173-177.

- Hradci Králové,¹⁰
- Brně¹¹
- Vidnavě (Weidenau, do r. 1945)¹²

Na Slovensku byly semináře zřízeny v Košicích, Spišské Kapitule, Nitře¹³ a Banské Bystrici. Do r. 1944 byl seminář též v Rožňavě. Pro všechny české a slovenské diecéze byla též zřízena Papežská kolej Nepomucenum v Římě.¹⁴

Řeckokatolická církev, jejíž eparchie sídlila v Prešově, měla tamtéž od r. 1880 svůj Řeckokatolický kněžský seminář, při němž byla zřízena i Vysoká škola bohoslovecká (Suprema schola theologica). Seminář i školu navštěvovali řeckokatoličtí bohoslovci z území celého Československa.¹⁵

¹⁰ Gustav DOMABYL, „Alumnát královéhradecký“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., s. 337-339 (od počátku); Josef BEZDÍČEK, *Tomáško a jeho doba*, Řím 1969; Helena TOMÍŠKOVÁ, *Sloužil všem*, Olomouc 2001; Bohumil SVOBODA, *Víra je můj pevný hrad. Rozhovory s arcibiskupem Karlem Otčenáškem a jeho přáteli*, Praha 2004, s. 71-72, 74-75, 78, 134; Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti. Rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera*, Praha 2001, s. 78-91; KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv.] 2. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000, s. 58-59, 131-132; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 172-173.

¹¹ Josef SAMSOUR, „Alumnát brněnský“, in Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., s. 342-344 (od počátku); Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, [s.l.], [s.d.]; TÝŽ, „Zřízení diecézního semináře v Brně“, in *Dialog Evropa XXI* 1-4 (2002) 56-67 a 1-4 (2003) 72-83; TÝŽ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, in *Časopis Matice moravské* 1 (2002) 101-113; Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*, Praha 1996, s. 62-81, 180, 187, 190; Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti*, s. 26-31, 46-51, 82; Petr FIALA – Jiří HANUŠ, „Teologie konvergence, integrace a svobody : Stanislav Krátký a dynamické pojetí tradice moravského katolicismu“, in *Teologický sborník* 4 (1997) 58-59; Pavel SOBOTKA, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima P. Františka Hruzy. Pastorační analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001, s. 10-13; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 179-180.

¹² Milan ADÁMEK, *Filosoficko-theologické učiliště a kněžský seminář ve Vidnavě (1899-1945)* (disertační práce obhájená na CMBF v Litoměřicích), Litoměřice 1982; TÝŽ, „Výchova kněží rakouské (československé) části vratislavské diecéze (1899-1945)“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1984) 89-92; Erich KLEINEIDAM, „Die Philosophisch-Theologische Hochschule und das Priesterseminar zu Weidenau“, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien*, XII., Königstein 1993, s. 127-177; Josef SCHARBERT, „Fürchte dich nicht! Ich bin bei dir“. *Rückblick eines Theologieprofessors auf seine Jugend in chaotischer Zeit*, Königstein 1991, s. 95-106; Kurt A. HUBER, „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, s. 180-181.

¹³ *Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre*, Bratislava 1995; Viliam JUDÁK, „Vysoká škola bohoslovecká v Nitre do r. 1950“, in *Theologos* 4 (2000) 71-81.

¹⁴ *Pontificium collegium Nepomucenum : pro Cechoslovachia*, Romae 1929; Karel VRÁNA, „Papežská kolej Nepomucenum“, in *Studie* 130-131 (1990) 381-390; František PLANNER, „Příběh Nepomucena“, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců. Speciál : Nepomucenum 1929-1999* duben 1999, s. 7-23; Gejza VESELÝ, „Predstavení Bohemica a Nepomucena od roku 1884 do 1995“, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců* 1 (1995-96) 7-8.

¹⁵ Peter ŠURÁK, *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, Prešov 1999, s. 60-62, 173-179; *Gréckokatolícky kňazský seminár biskupa Petra Pavla Gojdiča v Prešove zo dňa 21. novembra 1996*, Prešov 1996; Peter ŠTURÁK, *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM (1888-1960)*, Prešov 1997 [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://www.grkatpo.sk/publikacie> >; TÝŽ, „Dejinný prierez Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove a biskup Pavol Gojdič“, in *Theologos* 4 (2000) 17-24.

II.1.1.3 Řádová bohoslovecká učiliště

K nejméně studovaným formám studia teologie patří řádová učiliště. Neexistuje ani úplná jistota v jejich přesném výčtu. Státní úřad pro věci církevní v červnu 1950 k dubnu téhož roku evidoval:¹⁶ Theologický ústav redemptoristů v Obořišti, Generální filosofické a theologické učiliště dominikánů v Olomouci, Theologické studium kapucínské v Praze, Salesiánské bohovědné učiliště v Oseku u Duchcova, Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L.

Václav Vaško naproti tomu přináší poněkud jiný seznam:¹⁷ Dominikánské generální studium a noviciát v Olomouci, společné pro Čechy i Slováky. Kapucínské filosofické studium v Opočně, theologické studium v Olomouci. Jezuitské filosofické studium v Děčíně, theologické studium v Trnavě, obojí společné pro Čechy i Slováky. Redemptoristické theologické učiliště v Obořišti. Salesiánský filosofický studentát v Přestavlkách, theologický studentát v Oseku u Duchcova (další bohoslovecké učiliště bylo zřízeno v Žiaru n. Hronom).

Zdá se, že seznam by měl vypadat takto:

- Theologický ústav redemptoristů v Obořišti,¹⁸
- Generální filosofické a theologické učiliště dominikánů v Olomouci,¹⁹
- Filosofické studium kapucínské v Olomouci a Theologické studium kapucínské v Praze,²⁰
- Salesiánský filosofický studentát v Přestavlkách s prvním ročníkem ve Fryštáku, theologický studentát (bohovědné učiliště) v Oseku u Duchcova,²¹

¹⁶ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 402.

¹⁷ Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, I., Praha 1990, s. 184-185, II., Praha 1990, s. 154-164.

¹⁸ *Boží dobrodruh. Hrst vzpomínek Jaroslava Sallera*, [podle autorových vzpomínek zapsala Kateřina GRUNCLOVÁ], Kostelní Vydří 1999, s. 15.

¹⁹ Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 149 a 175-176: generální učiliště bylo zřízeno v říjnu 1939, studovali zde dominikáni, kapucíni a jeden basilián, zaniklo v dubnu 1950.

²⁰ Pacifik Mir. MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*, Velehrad 1999, s. 33-38: filosofické studium probíhalo v Olomouci (1940-1941), Opočně (1942-1945) a opět v Olomouci (1945-1950), theologické studium bylo v Praze (1939-1944), Opočně (1944-1945) a opět v Praze (1945-1950).

²¹ Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“, in *Theologický sborník* 2 (1996) 82 a 83: Filosofický studentát v Přestavlkách, jehož první ročník sídlil ve Fryštáku, plnil dvojí funkci: tříletá příprava na maturitu (maturita na gymnáziu v Holešově) a filosofický úvod k tříleté teologii. Proto byl ponechán až do prázdnin 1950 v klidu, pouze pod správou zřizence dosazeného již 15. 3. 1950. Nefiguroval v seznamu řádových učilišť, který vytvořil SÚC. Salesiáni i studenté z Fryštáku byli naproti tomu v dubnu 1950 odvezeni do centralizačního tábora v Oseku. Viz Oldřich MED, *Kniha víry*, pro vnitřní potřebu SDB, s.l. 1968 passim; Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Kniha naděje*, I-II, pro vnitřní potřebu SDB, Praha 1994-1995, passim; Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Kniha víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha 1996, s. 54-55, 59, 61, 63-64, 72, 74-75, 79, 88-89; doplněno o sdělení pamětníka Miloslava Franka SDB.

- Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L. (pro české i slovenské scholastiky).²²

Teologicko-filosofické studium františkánské existovalo pouze formálně.²³ Teologické studium českých i slovenských jezuitských scholastiků probíhalo od r. 1949-50 na řádové Vysoké škole teologické v Trnavě na Slovensku.²⁴

II.1.1.4 Učitelé teologických fakult a učilišť v r. 1949-50

Na počátku r. 1949-50 jsou evidováni tyto učitelé:

TF Praha²⁵

Jan Kapistrán Vyskočil OFM	děkan
Josef Beneš	proděkan
Josef Beneš	řádný profesor křesťanské filosofie, proděkan
Josef Cibulka	řádný profesor křesťanské archeologie a církevního umění
Josef Heger	řádný profesor biblického studia Starého zákona
Karel Kadlec	řádný profesor morální teologie
Alois Kudrnovský	řádný profesor na odpočinku, přednášky ze základního bohosloví
Josef Šíma	řádný profesor církevního práva
Josef Vašica	řádný profesor starosl. překladu Písma sv. a staroslověnské liturgie
Jan Kapistrán Vyskočil OFM	řádný profesor československých církevních dějin, děkan
Josef Hronek	mimořádný profesor pedagogiky a katechetiky
Jan Merell	mimořádný profesor biblického studia Nového zákona
Felix Mikula	mimořádný profesor speciální dogmatiky
Bohuš Černocký	pověřen MŠVU přednáškami z oboru společenské nauky

²² Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům. Dějiny české T. J. provincie v době komunistického útlaku v letech 1950-1990*, Praha 1995, s. 15-16, 23-24, 47-50; Jan RYBÁŘ, „Jezuité v našich zemích v uplynulých 50 letech“, in *Teologický sborník 2* (1996) 105; Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, Bratislava 1992, s. 174-179. Těsně po druhé světové válce bylo studium v Brně, odtud bylo přeneseno do Děčína.

²³ Jeho existenci a umístění v klášteře v Hájku zmiňují „Vzpomínky Inocence Kubíčka“, in *Poutník. Časopis přátel sv. Františka* 6 (2005) 29 – ovšem s tím, že bylo v r. 1949-50 využito pouze jako právní rámec pro nouzové středoškolské studium, když bylo řádem zřízené středoškolské studium na „Studentské koleji sv. Antonína v Kroměříži pro výchovu kněží řádu františkánského“ (mj. misionářů pro Rusko) ovládnuto komunisty. Česká františkánská provincie se na faktické zřízení vlastního učiliště připravovala tím, že bratři studovali v tyrolské provincii. Srov. Petr Regalát BENEŠ [ET ALII], *Historia Franciscana. Katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604-2004)*, Praha 2004, s. 91-92, 115. Aleš Vojtěch ZLÁMAL, „Řádové františkánské studium 1945-1989“, in *Teologický sborník 2* (1996) 103 uvádí, že františkáni vlastní studium před r. 1950 neměli a fakticky vzniklo v tajné formě až za komunismu.

²⁴ Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, s. 182. Předtím sídlila tato škola v Banské Bystrici, kde ale byla zabrána její budova.

²⁵ SKTF, složka Seznam přednášek : Seznam přednášek na bohoslovecké fakultě ve studijním roce 1949-50, Praha 1949, s. 6-7. Bohuš Černocký fakticky přednáškami pověřen nebyl (viz kap. II.2.3), Alexander Heidler v r. 1949 emigroval. *Catalogus cleri Archidieceos Pragensis Anno Domini MCMXLVIII*, Praha 1948, s. 27 připomíná dle stavu k akad. roku 1947-48 ještě emeritní profesory: Alois Soldát, Vojtěch Šanda, Josef Vajs, Jan Budař, Alois Kudrnovský.

Václav Bogner	soukromý docent a suplent semitských řečí a assyrologie
Jaroslav Kadlec	soukromý docent a asistent českých dějin církevních
Josef Kubalík	soukromý docent a suplent základního bohosloví
Antonín Salajka	soukromý docent orientální teologie
Alexander Heidler	smluvní asistent a suplent pastýřského bohosloví
Josef Zvěřina	smluvní asistent semináře pro křesťanskou archeologii
Melichar Bednářík	lektor nápravné pedagogiky
Josef Konůpek	lektor sociologie
Antonín Stříž	lektor asketiky
Ladislav Vachulka	lektor církevní hudby

TF Olomouc²⁶

Bedřich Vašek	děkan
Ludvík Matoušů	proděkan
Václav Kubíček	profesor ve výslužbě
Tomáš Hudec	čestný profesor, řádný profesor biblického studia Nového zákona
František Cinek	řádný profesor dogmatiky
Jan Konečný	řádný profesor základního bohosloví
Bartoloměj Kutal	řádný profesor biblického studia Starého zákona
Ludvík Matoušů	řádný profesor církevního práva
Augustin Neumann	řádný profesor církevních dějin
Bedřich Vašek	řádný profesor křesťanské sociologie
Rudolf Col	mimořádný profesor biblického studia Nového zákona
Antonín Kleveta	mimořádný profesor bibl. filologie a pomocných věd biblických
František Tomášek	mimořádný profesor pedagogiky, didaktiky a katechetiky
Josef Luska	soukromý docent staroslověnštiny a bohovědy východní, asistent nauky pravoslavných teologů ruských
Emil Pluhař	asistent, suplent mravovědy
Vojtěch Tkadlčík	vysokoškolský smluvní asistent křesťanské filosofie, suplent
Bohumil Zlámal	školský smluvní asistent při stoličce církevních dějin, suplent církevních dějin
Josef Athanáš Šnobl OP	suplent srovnávací vědy náboženské
Antonín Šuránek	suplent pastýřského bohosloví
Rudolf Zuber	suplent čsl. církevních dějin
Karel Bureš	lektor metodiky
Josef Olejník	lektor církevní hudby

²⁶ *Katalog kněžstva arcidiecése olomoucké L. P. 1949, Olomouc 1949, s. 63-65.*

DU Hradec Králové²⁷

Mořic Pícha, biskup	direktor biskupského diecézního bohovědného učiliště
Josef Buryšek	profesor pastýřského bohosloví a církevního práva
Hugo Doskočil	profesor biblického studia Nového zákona, docent křesťanského umění
Karel Gregor	profesor fundamentální bohovědy a filosofie
Josef Hájek	profesor církevních dějin a křesťanské archeologie
Antonín Hrdý	profesor mravovědy a sociologie
Josef Procházka	profesor biblického studia Starého zákona, hebrejštiny a semitských dialektů
Čeněk Tomáško	profesor dogmatiky a filosofie
Vincenc Boháč	docent účetnictví a správy církevního jmění
Josef Doležal	docent pedagogiky, metodiky a katechetiky
Václav Gyurkovics	docent církevního zpěvu
Oldřich Svoboda	docent církevního zpěvu

DU České Budějovice²⁸

Josef Hlouch, biskup	direktor biskupského diecézního bohovědného učiliště
Bohumil Douša	profesor fundamentální teologie a filosofie
Karel Reban	profesor pastorální teologie, katechetiky a pedagogiky
Jan Roubal	profesor dogmatické teologie
Josef Šídlo	profesor biblického studia Nového zákona a církevního práva
Josef Hlavnička	suplující profesor morální teologie
Augustin Malý	suplující profesor biblického studia Starého zákona a semitských dialektů, profesor dějin křesťanského umění
Václav Wohlmüt	suplent církevních dějin

²⁷ *Schematismus duhovenstva diecéze královéhradecké na rok 1949*, Hradec Králové 1949, s. 13.

²⁸ *Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos bohemo-budvicensis pro anno Domini 1948*, České Budějovice 1948, s. 19-20; Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 79-83.

DU Litoměřice²⁹

Štěpán Trochta, biskup	direktor biskupského diecévního bohovědného učiliště
František Rabas	rektor semináře a děkan v r. 1949-50
Josef Bařka	děkan v r. 1948-49; patrologie, církevní a československé dějiny
Václav Červinka	asketická teologie
Metoděj Habáň OP	seminář filosofie v letním semestru 1949-50
Josef Honzík	etika
František Kotalík	biblické studium Starého zákona
(?) Marek SDB	latinský jazyk
Vojtěch Martinů	fundamentální teologie a dogmatika; pedagogika v r. 1948-49
Anselm Pietschmann OPraem.	církevní zpěv
Ladislav Pokorný	pedagogika a katechetika v r. 1949-50
František Rabas	morální teologie
Bernardin Jan Skácel OP	filosofie
Prokop Karel Švach OP	biblické studium Nového zákona, hermeneutika, řečtina

DU Brno³⁰

Karel Skoupý, biskup	direktor biskupského diecévního bohovědného učiliště
Josef Doležal	profesor církevního práva
Josef Jančík	profesor morální teologie
Josef Koutný	profesor biblického studia Starého zákona a hebrejštiny
František Kraus	profesor církevních dějin a patrologie
Ladislav Matyáš	profesor biblického studia Nového zákona, hermeneutiky a řečtiny
Bohuslav Petrželka	profesor křesťanské filosofie a fundamentální teologie
Josef Toman	profesor pastorální teologie
Karel Večeřa	profesor dogmatické teologie
Josef Soukop	docent katechetiky a pedagogiky
Dominik Pecka	křesťanská sociologie
(?)	církevní umění
Alois Ambroz	církevní zpěv

²⁹ Po 2. světové válce, během níž byli čeští litoměřičtí bohoslovci přesunuti do Prahy, došlo v r. 1946 k obnovení kněžského semináře a diecévního bohovědného učiliště. Do této doby spadá zdejší pedagogické působení Metoděje Habáně OP (filosofie), Jaroslava Kouřila (pastorální teologie a sociologie), Františka Kotalíka (Starý zákon). V r. 1947-48 byli bohoslovci prozatímní správou diecése povoláni do pražského semináře a studovali na tamní teologické fakultě. Po jmenování biskupa Trochty došlo v r. 1948 opět k obnovení semináře a učiliště, které zahájily svou činnost 10. 10. 1948. Fungovaly pouze dva roky, proto pedagogický sbor nebyl plně obsazen. Po centralizaci řeholníků v dubnu 1950 byla zbývající výuka většinou suplována (zejm. Rabas, Martinů). V přehledu uveden stav dle let 1948-50. – Presentováno dle SKTF, fond Licenciáty : složka Josef Knödl; poválečné ročníky bohosloveckého časopisu *Museum*; ústní sdělení historika PhDr. Jaroslava Macka; NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 166 (?); doplněno vlastní rešerší z kap. IV; srov. SALESIÁNI DONA BOSKA, *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslavů a pastýřských listů*, Řím 1984, s. 314-320: kázání biskupa Štěpána Trochty k zahájení školního roku v obnoveném semináři v Litoměřicích dne 10. října 1948.

³⁰ Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 74-87; Pavel SOBOTKA, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima P. Františka Hruzy*, s. 10-11.

Theologický ústav redemptoristů v Obořišti³¹

Jan Nepomuk Haderka CSsR	rektor
Jarolím Adámek CSsR	Písmo svaté
Ladislav Daňha CSsR	(?)
Václav Holakovský CSsR	homiletika
Jan Chrysostom Jaroš CSsR	kanonické právo, morální teologie
Jan Chrysostom Mastiliak CSsR	dogmatická teologie, filosofie a východní teologie a reálie
František Xaver Panuška CSsR	filosofie a fundamentální teologie
Stanislav Špůrek CSsR	dogmatická teologie (?)
Oldřich Vysloužil CSsR	(?)

Generální filosofické a theologické učiliště dominikánů v Olomouci³²

Pavel Škrabal OP	Pro-Regens, lektor exegese Starého a Nového zákona
Silvestr Braitó OP	Pro-Baccalaureatus, lektor fundamentální teologie
Antonín Čala OP	Pro-Magister Studiorum, lektor morální teologie a sociologie
Reginald Dacík OP	lektor dogmatické teologie
Augustin Pavlovič OP	lektor dějin filosofie a interpretace textů Aristotela a sv. Tomáše
Athanasius Šnobl OP	lektor individuální etiky

Filosofické studium kapucínské v Olomouci³³

Lev Trojek OFMCap.	direktor kleriků
Fidel Hořín OFMCap.	patrologie
Lev Trojek OFMCap.	etika, estetika, logika maior, dějiny filozofie a snad i biblistika
Hipolyt Segeřa OFMCap.	asketika, mystika, apologetika, teodicea a snad i fil. psychologie
Kajetán Sasínek OFMCap.	církevní a řádové dějiny

Theologické studium kapucínské v Praze

Jakub Marek Mayer OFMCap.	direktor kleriků
Jakub Marek Mayer OFMCap.	homiletika, mystika, biblistika
Frant. Arnošt Jurášek OFMCap.	morálka a církevní právo
Ant. Juvenál Valíček OFMCap.	dogmatika, patrologie

³¹ *Catalogus Provinciae Pragensis necnon Viceprovinciae Bratislaviensis et Viceprovinciae de Michalovce Congregationis SS. Redemptoris 1949* (fotokopie dokumentu, kterou autorovi poskytl z archivu kongregace Stanislav Příbyl CSsR), s. 9; *Catalogus cleri Archidieceos Pragensis Anno Domini MSMXLVIII*, Praha 1948, s. 283. Obory doplněny z různých pramenů.

³² *Studium Generale Provinciae Bohemiae, Olomouci – Relatio de studiis in fine anni schol. 1948-1949* (fotokopie dokumentu z 29. června 1949, kterou autorovi z archivu dominikánského řádu poskytla S. M. Dominika Bohušová OP).

³³ Kapucínská studia prezentována dle sdělení řádového archiváře a historika Pacifika Miroslava Matějky OFMCap., který uvedl, že „věrohodný seznam učitelů na konkrétním ústavu v konkrétním roce, to je opravdu těžký úkol a je nutné se do jisté míry spolehnout na spekulace (...) Není ovšem možné z dochovaných pramenů se 100% jistotou říci, co kdo učil, protože kvalifikace jednotlivých učitelů se do jisté míry překrývají.“ Pražské studium potvrzuje *Catalogus cleri Archidieceos Pragensis Anno Domini MSMXLVIII*, Praha 1948, s. 277.

Salesiánský filosofický studentát v Přestavlkách³⁴

Alois Slovák SDB	ředitel
Jan Jeřábek SDB	fyzika a matematika
Karel Krampla SDB	latina
Alois Slovák SDB	náboženství a řeholní předměty
František Socha SDB	filosofie
Stanislav Šmákal SDB	(?)
Ladislav Vik	chemie, botanika
Miloslav Vašíček	český jazyk a literatura

Salesiánský teologický studentát v Oseku u Duchcova

František Míša SDB	ředitel
Vojtěch Basovnick SDB	morální teologie
František Míša SDB	Písmo svaté
Jakub Navrátil SDB	pastorální teologie (?)
Josef Novosad SDB	dogmatika, patrologie
Emil Škurka SDB	kanonické právo
Štěpán Vandík SDB	liturgika, katechetika

Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L.³⁵

František Vojtek SJ	sociologie, rétorika, interpretace textů sv. Tomáše
František Konečný SJ	kosmologie
Antonín Lepka SJ	kritika a ontologie
Pavel Nemeškal SJ	racionální psychologie a speciální otázky
Jaroslav Ovečka SJ	speciální otázky
Oto Polách SJ	dějiny filosofie, metodologie

Poznatky o tom, jak tito učitelé svou výuku pojímali, jsou velmi skoupé. Lze asi právem předpokládat převažující návaznost na tzv. manualistickou teologii. Nezdá se, že by se v českých zemích výrazněji prosadil vliv obnovných teologických proudů, přítomných v západní Evropě. Tato otázka nicméně vyžaduje hlubší zkoumání. Jistý náhled v dané věci umožňuje publikace *Bohosloví. Co a jak číst pro studium jeho jednotlivých oborů*, která vyšla jako druhý svazek knižní řady „Úvod do studia“, již redigoval Bohdan Chudoba.³⁶ Jemu je zřejmě třeba přiřknout výběr autorů, kteří napsali jednotlivé kapitoly: Reginald Dacík OP, Studium bohosloví; Josef Kubalík, Bohosloví fundamentální; Josef Heger, Starozákonní

³⁴ Salesiánské studentáty prezentovány dle sdělení pamětníka Miloslava Franka SDB, s přihlédnutím k Marie Rút KRŽKOVÁ, *Kniha víry, naděje a lásky* a Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Kniha naděje*, I, s. 93.

³⁵ *Catalogus provinciae Bohemiae Societatis Iesu ineunte anno 1950* (impressus die 20 octobris 1949), s. 11-12.

³⁶ *Bohosloví. Co a jak číst pro studium jeho jednotlivých oborů*, Praha 1946. Srov. také Alois KUDRNOVSKÝ, *Bohověda a její studium*, Praha 1947.

exegese; Jan Merell, Novozákonní exegese; Antonín Lepka SJ, Dogmatika; Jiří Reinsberg, Liturgie; Silvestr M. Braitto OP, Nauka o církvi; Antonín Salajka, Bohosloví východních křesťanů; Athanasius Šnobl OP, Mravouka; Josef Konůpek, Církevní právo; Alexander Heidler, Pastýřské bohosloví; Josef Konůpek, Křesťanská sociologie; Antonín Stříž, Asketika a mystika; Otto Albert Tichý, Duchovní hudba; Josef Zvěřina, Křesťanská archeologie a výtvarné umění ve službách církve.

II.1.1.5 Počet studentů katolické teologie v roce 1948

Stav studentů na teologických fakultách, diecézních a řádových učilištích a v zahraničí v roce 1948 je zachycen takto (pro počet studentů v r. 1950 srov. kap. II.3.1):³⁷

<i>Katolické teologické fakulty</i>	seminaristé	řeholníci	celkem
TF Praha	61	52	113
TF Olomouc	116	32	161
(+ z Českého Těšína)	13		
Celkem	190	84	274

<i>Katolická diecézní učiliště</i>	seminaristé	řeholníci	celkem
DU Hradec Králové	63	6	69
DU Č. Budějovice	46	13	59
DU Litoměřice	21	-	21
DU Brno	133	8	141
Celkem	263	27	290

<i>Katolická řádová učiliště</i>	celkem
Theologický ústav redemptoristů v Obořišti	50
Generální filosofické a teologické učiliště dominikánů v Olomouci	20
Theologické studium kapucínské v Praze	13
Salesiánské bohovědné učiliště v Oseku u Duchcova	22
Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L.	37
Celkem	142

³⁷ Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999*, Kostelní Vydří 1999, č. 39: Studium katolické teologie v českých zemích v letech 1948 a 1950; komentář k těmto údajům je značně nepřesný. Salesiánský filosofický studentát v Přestavlcích a Filosofické studium kapucínské v Olomouci nejsou uvedeny.

<i>Celkem</i>	celkem
Diecézní seminaristé české církevní provincie	191
Diecézní seminaristé moravské církevní provincie	262
Diecézní seminaristé celkem	453
Řeholní bohoslovci v diecézních učilištích	111
Řeholní bohoslovci v řádových učilištích	175
Řeholní bohoslovci celkem	286
Celkem všech	739

Vedle toho ovšem studovalo ještě na univerzitách v Římě 20 seminaristů obou církevních provincií a dále v zahraničí studovalo i 18 řeholníků. Řeckokatolická Vysoká škola bohoslovecká měla v akad. roce 1947-48 celkem 29 seminaristů.³⁸

II.1.1.6 Neškolské formy teologického studia

Vedle uvedených institucí existovaly v katolické církvi i některé neškolské formy teologického studia, obvykle doplněného o širší oborový kontext nahlížený z křesťanského hlediska. Mezi nimi je třeba především zmínit Studium catholicum, jež bylo na podnět Jana Evangelisty Urbana OFM založeno dekretem pražského arcibiskupa kardinála Karla Kašpara 26. srpna 1937 jako ústav Katolické akce – tedy k laikům zaměřený – pro povznesení a doplnění vysokoškolských studií z katolického hlediska. Studium mělo akademickou sekci s řadou oborů, mezi nimiž figurovalo bohosloví. Po válkou vynucené přestávce (1939-1945) Studium pokračovalo ve své činnosti až do letního semestru 1947-48. Poté bylo jeho působení ukončeno. Studium catholicum sehrálo významnou roli ve formaci mladých kněží, kteří byli církvi v pozdějších dobách velkou oporou.³⁹ Velmi významná byla též činnost dominikánského řádu, který se výrazně orientoval na šíření teologických znalostí mezi laiky.⁴⁰

³⁸ Peter ŠURÁK, *Dejiny gréckokatolickej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, s. 60-62.

³⁹ Václav VENTURA, *Jan Evangelista Urban – život a dílo. Sonda do dějin české teologie a spirituality*, Brno 2001, s. 26-30; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, I., s. 210-212.

⁴⁰ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, I., s. 212-216.

II.1.2 Nekatolické církve

Pokud jde o instituce pro přípravu duchovních nekatolických církví, není pro jejich podrobnější charakteristiku k dispozici dostatek informací. Státní úřad pro věci církevní v červnu 1950 k dubnu téhož roku evidoval tyto fakulty a učiliště:⁴¹ Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, Teologická fakulta evangelická (augsburského vyznání) v Bratislavě,⁴² Duchovní seminář pravoslavné církve v Praze,⁴³ Pravoslavný bohoslovecký kurs v Michalovcích, Kantorsko-katolická nauko-bohoslužba Banská Štiavnica, Biblický ústav Jednoty českobratrské v Kutné Hoře, Bohoslovecký seminář československých baptistů v Praze, Seminář církve adventistů sedmého dne v Praze, Kurz kazatelů československé církve v Praze.

Nejvýznamnější z neteologických fakult byla Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, která byla zřízena brzy po vzniku církve českobratrské evangelické zákonem č. 197/1919 Sb. z. a n. z 8. dubna 1919 jakožto „samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami vysoké školy“.⁴⁴ Vládním nařízením č. 511/1919 Sb. z. a n. z 18. září 1919 se této fakultě dostalo organizačního statutu, který byl dalším nařízením č. 9/1935 Sb. z. a n. z 25. ledna 1935 změněn a doplněn, především ustanovením, že „může na fakultě vedle výchovy duchovenstva pro českobratrskou církev evangelickou býti vyhověno i potřebám jiných církví stojících na půdě reformace, zvláště církve československé“, přičemž vůdčí pozice českobratrské církve evangelické byla garantována. Snahy o připojení této fakulty k Univerzitě Karlově byly neúspěšné. Vedle Husovy fakulty byla v Bratislavě zákonem č. 69/1934 Sb. z. a n. z 10. dubna 1934 v návaznosti na předchozí soukromou Vysokou školu teologickou Evangelické církve augšpurského vyznání založena i Československá státní teologická fakulta evangelická v Bratislavě, která byla v r. 1939 přejmenovaná na Slovenskou evangelickou bohosloveckou fakultu.⁴⁵

⁴¹ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 402.

⁴² *Evangelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského. Jubileum, ktoré je výzvou*, Bratislava 1994.

⁴³ Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 881.

⁴⁴ Rudolf ŘÍČAN, *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1969; Jindřich HALAMA (ed.), *75 let Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1994; Miroslav KUNŠTÁT, „Evangelická teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, s. 359-363; TÝŽ, „Husitská teologická fakulta“, tamtéž, s. 365-367; Martin VAŇÁČ, „Husova Československá evangelická fakulta bohoslovecká a Univerzita Karlova do roku 1939. Příspěvek k dějinám Evangelické teologické fakulty“, in *Teologická reflexe 2* (2001) 132-154; Josef SMOLÍK, „Komenského bohoslovecká fakulta v Praze“, in *Křesťanská revue 56* (1989) 225-232; Petr POKORNÝ, „Komenského evangelická bohoslovecká fakulta“, in Miroslav BROŽ, *Církev v proměnách času 1996-1999. Sborník Českobratrské církve evangelické*, Praha 2002, s. 35-36; *Sborník k prvnímu desetiletí Husovy fakulty 1919/20-1928/29*, Praha 1930; Jan Milíč LOCHMAN, *Oč mi v životě šlo. Cesty českého teologa doma i do širého světa*, Praha 2000, s. 76-96, 102-104; Jan HELLER, *Podvečerní děkování. Vzpomínky, texty a rozhovory*, Praha 2005, s. 35-38, 62nn, 106nn. Řadu textů k tématu obsahuje *Křesťanská revue*.

⁴⁵ Srov. Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*, s. 156-174.

II.1.3 Právní statut katolických teologických fakult a učilišť

II.1.3.1 Teologické fakulty

V Československé republice byly po r. 1918 katolické teologické fakulty považovány za státní instituce se zákonně garantovaným církevním vlivem. Jejich právní postavení bylo upraveno především specifickými předpisy z dob Rakousko-Uherska.⁴⁶ Postupně se rodící nová legislativa se – pokud jde o tyto fakulty – týkala především platů profesorů a dalších učitelů. Vzhledem ke státní povaze fakult nebylo myslitelné, aby své vnitřní předpisy upravovaly bez změny zákonů – tím spíše, že ve stejné době bojovaly o své plnoprávné zařazení do univerzit.⁴⁷

Od r. 1920 probíhala jednání mezi teologickými fakultami a ministerstvem školství a národní osvěty o úpravě studijních řádů, postupovala však tak pomalu, až byla vrácena k začátkům novou apoštolskou konstitucí Pia XI. *Deus scientiarum Dominus*, de Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, z 24. května 1931 a prováděcími *Ordinationes* Posvátné kongregace pro semináře a univerzity z 12. června 1931.⁴⁸ Zatímco *Codex Iuris Canonici* z r. 1917 věnoval církevním univerzitám a fakultám jen velmi malou pozornost a koncepci studia rozpracoval v souvislosti s pojednáním o seminářích, uvedená konstituce přinesla rozsáhlou kanonickou úpravu tzv. církevních studií a v závěrečných ustanoveních stanovila pro všechny fakulty církevních studií povinnost, aby podle ní upravily svůj statut a předložily ho kongregaci ke schválení.

Požadavky konstituce, platná legislativa a vůle státu se z části vylučovaly – např. ve věci délky studií, počtu vyučujících a související otázce finančního vydržování fakult. V červnu 1932 podala společná komise ministerstva, ordinariátů a fakult římské kongregaci jednotný návrh úpravy teologického studia, nedočkala se však odpovědi. Bylo tedy zahájeno nové kolo jednání. Jeho iniciátorem byl arcibiskup olomoucký Leopold Prečan a profesor Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci Josef Karel Matocha. Ten předložil ostatním třem fakultám (české a německé fakultě v Praze a fakultě v Bratislavě) návrh, který

⁴⁶ Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*, passim.

⁴⁷ Platí to především o fakultě pražské: Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 65-70; TÝŽ, „Husova Československá evangelická fakulta bohoslovecká a Univerzita Karlova do roku 1939“. K argumentaci v rámci diskusí k danému tématu srov. SKTF, dokument Pamětní spis bohoslovecké fakulty University Karlovy o návrhu sjednotit katolické bohoslovecké fakulty v jedinou utrakvistickou fakultu v Olomouci, Praha 1933 a dokument Denkschrift des Professorenkollegiums der Theologischen Fakultät der Deutschen Universität in Prag, betreffend die Zusammenlegung der theologischen Fakultäten der Tschechoslowakischen Republik, Prag 1933.

⁴⁸ AAS XIII (1931) 241-284 (včetně prováděcích předpisů Posvátné kongregace seminářů a univerzit). Český překlad „Apoštolská konstituce o universitách a fakultách pro církevní studia“, in *Časopis katolického duchovenstva* 77 (1936) 33-48 a „Prováděcí nařízení k Apoštolské konstituci "Deus scientiarum Dominus"“, in *Časopis katolického duchovenstva* 77 (1936) 111-132.

s nepatrnými změnami přejímal ustanovení apoštolské konstituce. Návrh nebyl přijat a vyjednávání se za souhlasu všech fakult, ordinariátů i ministerstva školství a národní osvěty ujala pražská česká teologická fakulta, jmenovitě profesor Josef Cibulka, který po delším vyjednávání dosáhl úspěchu.

Jeho návrh statutu teologických fakult nalezl řešení pro všechny obtížné body. Zároveň byly připraveny i návrhy vládních nařízení, kterými by úpravy získaly potřebné legislativní zázemí. Fakulta poté návrh svého statutu spolu s historickým úvodem a s textem připravovaných vládních nařízení zaslala do Říma. Se souhlasem místních ordinářů kongregace statut i příslušné řády předběžně schválila v r. 1936 a 1938. V r. 1937 byla vydána vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. ze dne 18. června 1937 o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých a vládní nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. z 28. června téhož roku, kterým se provádějí základní ustanovení o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých. Obě nařízení byla vydána na základě zákona č. 109/1934 Sb. z. a n. o mimořádné moci nařizovací, takže měla ve skutečnosti platnost zákona.⁴⁹ Nový studijní řád pro začínající posluchače vstoupil v platnost v r. 1937-38. V dané době znamenala tato úprava zajištění vyšší kvality teologických studií, a to nejenom na bohosloveckých fakultách, ale i v diecézních a řádových bohosloveckých učilištích.⁵⁰

Válečná léta znamenala přestávku v působení teologických fakult (1939-1945). Právní podklad pro zahájení činnosti vysokých škol po druhé světové válce vytvořilo vládní nařízení č. 9/1945 Sb. o přechodných opatřeních na českých vysokých školách z 25. května 1945, v němž se stanoví, že právní poměry českých vysokých škol se řídí předpisy platnými ke dni 29. září 1938. Pro katolické teologické fakulty to znamenalo, že se nadále řídí studijním řádem, který přineslo citované vládní nařízení. Z poválečné legislativy je dále třeba zmínit skutečnost, že olomoucká teologická fakulta se zákonem č. 35/1946 Sb. z. a n. z 21. února 1946 stala jednou ze čtyř fakult obnovené olomoucké univerzity, jež nesla název Universita

⁴⁹ Text vládních usnesení též dostupný in *Časopis katolického duchovenstva* 78 (1937) 350-368.

⁵⁰ K předchozímu viz „Důvodová zpráva k vládnímu nařízení č. 151/37 a č. 152/37 Sb. z. a n. o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých“, in *Časopis katolického duchovenstva* 78 (1937) 452-459; SKTF, složka Studijní předpisy : Memorandum Římskokatolické CMBF ve věci rozšíření teologického studia na pět let z 21. ledna 1955 a sešit *Leges et praescriptiones, quibus reguntur Catholicae Facultates Theologicae in Republica Českoslovaca ad modum Statutorum in unum redactae*; Josef ČIHÁK, *Theologus čili Studium katolické teologie*, 1., *Organisace katolického studia bohosloveckého*, Praha 1927; Alois KUDRNOVSKÝ, *Nová úprava studia na katolických fakultách bohosloveckých*, zvláštní otisk z Věstníku Klubu duchovenstva československé strany lidové Sursum 1937, Praha 1937; Týž, *Bohověda a její studium*, Praha 1947; Bohumil ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, s. 7-11; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 89-90; Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 67-68; Josef HOBZEK, „Josef Cibulka. Nástin životopisný“, in Dobroslav LÍBAL – Milada VILÍMKOVÁ, *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr. Josefa Cibulky*, Praha 1957, s. 17. Srov. též „Licenciát bohosloví“, in *Časopis katolického duchovenstva* 1948, s. 264.

Palackého. Postavení ostatních katolických teologických fakult v Československé republice zůstalo nezměněno – s výjimkou teologické fakulty Německé university v Praze, která zanikla dekretem presidenta republiky č. 122/1945 Sb. z. a n. ze dne 18. října 1945.

Legislativní novinkou v činnosti fakulty bylo zřízení katechetického studia. V důsledku dekretu presidenta republiky č. 132/1945 Sb. z. a n. z 27. října 1945, podle něhož všichni učitelé prvního a druhého stupně měli být vzděláni na univerzitních fakultách, byly v r. 1946 na všech českých a slovenských univerzitách zřízeny pedagogické fakulty. Definitivně ustanovení laičtí učitelé náboženství všech státem uznaných církví na národních a měšťanských školách měli vedle pedagogického studia absolvovat i odborné studium na fakultách bohosloveckých. Kněží nabývali příslušného vzdělání studiem na fakultách nebo diecézních či řádových učilištích. Tyto pokyny došly vyjádření ve vládním nařízení č. 14/1948 Sb. o vzdělání učitelů náboženství škol obecných a měšťanských ze dne 19. prosince 1947 a v prozatímním studijním řádu a prozatímním zkušebním řádu pro studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) a škol druhého stupně (středních) na bohosloveckých fakultách. Podle uvedených řádů se dané studium při pražské bohoslovecké fakultě zahajovalo počátkem letního semestru 1947-48 (v Olomouci o rok později). Oba řády vstoupily v platnost počátkem letního semestru 1947-48.⁵¹ Na pražské fakultě bylo ovšem katechetické studium ve skutečnosti zavedeno již v r. 1946.⁵²

Brzy po svém nástupu do arcibiskupského úřadu zahájil Josef Beran jednání s Posvátnou kongregací pro semináře a univerzity o definitivním schválení statutu teologických fakult v Československé republice. Kongregace k němu přikročila dne 16. května 1949.⁵³ Stalo se tak v předvečer přijetí legislativy, která všechny předchozí dohody vyvrátila. Dodejme, že jednání Beran vedl z titulu velkého kancléře teologické fakulty, který mu náležel

⁵¹ Text vládního nařízení též dostupný in *Časopis katolického duchovenstva* 1948, s. 183-184. „Prozatímní studijní řád pro studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) a škol druhého stupně (středních) na bohosloveckých fakultách (výnos MŠVU z 13. XII. 1948, č. A-115 314-V-1); Prozatímní zkušební řád pro studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) a škol druhého stupně (středních) na bohosloveckých fakultách (výnos MŠVU z 13. XII. 1948, č. A-115 314-V-2)“, in *Věstník Ministerstva školství, věd a umění* 4 (28. února 1949) 63-65. K předchozímu i takto upravenému postupu pro získání titulu profesor náboženství srov. Josef HRONEK, *Katechetika. Duch a forma katolického vyučování náboženství*, Praha 1946, s. 166-194.

⁵² SKTF, složka Studijní a zkušební řády katechetického studia.

⁵³ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-10/1-7 : složka 517-10-1, f. 19-28 (rukopisné promemoria (Josefa Cibulky?) o peripetích jednání se Svatým stolcem), f. 58-59 (žádost Josefa Berana o konečnou aprobaci z 21. 2. 1947, čj. 33/47); kart. 517-11/1-8 : složka 517-11-5, f. 88-91 (další žádost Josefa Berana o konečnou aprobaci z 15. 3. 1949, čj. 36/49); kart. 517-16-1 : složka 517-16-3, f. 11 (dopis prefekta Posvátné kongregace pro semináře a univerzity kard. Giuseppe Pizzarda o definitivním schválení statutu z 16. 5. 1949, čj. 1042/32/46).

ve smyslu kanonických předpisů, neboť byl ordinářem diecéze, v níž se fakulta nacházela. To však neznamená, že by záležitosti fakulty byly součástí agendy pražského arcibiskupství.⁵⁴

II.1.3.2 Diecézní a řádová bohoslovecká učiliště

Postavení diecézních a řádových učilišť v Československé republice bylo charakterizováno jistou dvojkolejností. Tyto ústavy zřizovali a spravovali v souladu s právní úpravou římskokatolické církve (*Codex iuris canonici* z r. 1917) biskupové nebo představení příslušných řádů. Ze strany státu se na ně vztahovala nařízení z dob Rakouska-Uherska.⁵⁵ Až do r. 1912 byla diecézní učiliště uváděna v úřední ročence vysokých škol. Protože ale statut vysokých škol neměla, přestala zde být registrována. Také československé zákonodárství jim tento charakter upíralo. Až Československý Nejvyšší správní dvůr 13. října 1920 pod čj. 9289/20 rozhodl, že teologické ústavy nelze stavět na roveň středních škol, i když profesori mají stejný plat.⁵⁶ Přesto byly před druhou světovou válkou opět patrné snahy upřít diecézním bohosloveckým učilištím vysokoškolskou povahu – napovídají to ročenky státního úřadu statistického i návrh zákona o vysokých školách č. 116.591/35 ze 4. listopadu 1935.⁵⁷

Zároveň stát postupně reguloval další náležitosti, zejména pokud jde o diecézní učiliště, jejichž profesori byli pokládáni za „veřejné zaměstnance“. Např. zákon č. 189/1920 Sb. z. a n. z 18. března 1920 upravil platy profesorů při teologických učilištích diecézních a představených při biskupských kněžských seminářích: profesori mají platy, jež jsou stanoveny pro vyšší třídy profesorů státních středních škol. Tento zákon byl dále rozvinut § 211 platového zákona č. 103/1926 Sb. z. a n. z 24. června 1926 a vládním nařízením č. 124/1928 Sb. ze dne 17. července 1928 o úpravě platů duchovenstva. Postupně přibýly i další předpisy ve věci jejich platů a pense.

Upravena byla i výše vyučovacích povinností. Po válce např. výnos ministerstva školství č. B-152.196/45-V/1 z 9. července 1945 zrušil výnos bývalého ministerstva školství a národní osvěty č. 82.154-1942-VI/1 z 9. září 1942 o nejvyšší výměře učební povinnosti profesorů diecézních bohosloveckých učilišť, intimovaný výnosem bývalého zemského úřadu č. IV/4-4565-1942 z 23. září 1942. Tím nabyl opět platnosti § 193 vládního nařízení

⁵⁴ Výmluvně o tom svědčí skutečnost, že zápisy ze schůzí konzistorní rady mezi 18. 12. 1946 a 1. 6. 1949, tedy v době Beranova volného působení ve funkci arcibiskupa, o fakultě vůbec nehovoří, maximálně se věnují situaci kněžského semináře: NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-16/1-5 : složka 517-16-5, sešit Stylus Curiae Pragensis I.

⁵⁵ Otto PLACHT – František HAVELKA, *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*, s. 1715-1719, 1723-1730, 1739.

⁵⁶ Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 66.

⁵⁷ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-3/1-6 : složka 517-3-3, f. 36.

č. 124/1928 Sb. z. a n. ze dne 17. července 1928 o nejvyšší míře učební povinnosti profesorů diecézních bohosloveckých učilišť a o výši odměn za hodiny ji převyšující.

Kromě toho výše citované vládní nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. v § 66-67 pamatovalo na podmínky pro přestup posluchačů diecézních a řádových učilišť na teologické fakulty a rozlišilo za tím účelem učiliště, která se alespoň co do rozsahu hlavních nauk přizpůsobila osnově normálního studia podle § 22 téhož nařízení a na kterých bylo alespoň šest profesorů pro různé obory, přičemž tito byli doktory nebo licenciáty teologie, od těch, která tyto podmínky nespĺňují. Tím vyvinulo tlak na zvýšení kvality studia i mimo teologické fakulty. Reakce profesorů diecézních bohosloveckých učilišť byla komplikovaná: rozladěná, neboť k jednáním o vládním nařízení nebyli přizváni, potěšená, protože ocenili snahu pozvednout kvalitu jejich práce a přiblížit ji vysokoškolským fakultám, a kritická, protože požadovali řadu kroků, jež bylo třeba v jejich prospěch ještě učinit.⁵⁸

⁵⁸ NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-3/1-6 : složka 517-3-3, f. 34-39: Stanovisko konference profesorů theologie k novému studijnímu a zkušebnímu řádu na teologických fakultách.

II.2 První etapa postupu proti teologickému studiu (1948 – 1949)

II.2.1 Přípravné stádium

Přihlédneme-li k celku komunistické proticírkevní politiky po únoru 1948, představuje postup proti teologickým fakultám a dalším bohosloveckým učilištím až do dubna 1949 poměrně okrajovou záležitost.⁵⁹ Také srovnání s celistvým vývojem vysokého školství v Československé republice a s postupem proti ostatním fakultám ukazuje, že teologické fakulty byly po nějaký čas relativně v klidu.⁶⁰ Mohly si dovolit řadu přípisů prostě jenom vzít na vědomí a dále se jimi nezabývat, nebo jenom formálně.⁶¹

Na jiných fakultách prováděly tzv. akční výbory již od jara 1948 „očistu vysokých škol od reakčních živelů“ a později tzv. studijní prověrky. Školská komise kulturní rady ÚV KSČ pod vedením Gustava Bareše pak jako „druhou etapu očisty a výchovy vysokoškoláků“ navrhla zavedení povinného předmětu „společenské nauky“. Ministerstvo školství, věd a umění tento předmět mezi listopadem 1948 a lednem 1949 prosadilo na všech vysokých školách.⁶² Teologických fakult, diecézních a řeholních bohosloveckých učilišť se to vše dotklo specifickým způsobem.

Tvorba nové legislativy svědčila v hrubých obrysech o tom, co muselo přijít.⁶³ Autonomie církevního školství byla v podstatě zrušena zákonem č. 95/1948 Sb. o jednotné

⁵⁹ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953; Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, 1., Církevní komise ÚV KSČ („Církevní šestka“) duben 1949 - březen 1950, ed. Marie BULÍNOVÁ– Milena JANIŠOVÁ– Karel KAPLAN, Praha-Brno 1994; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, I.-II.; Týž, *Dům na skále*, 1., *Církev zkoušená: 1945-začátek 1950*, Praha 2004; Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/1-2, II/1-2, III, Neuried 1989; Týž, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, IV, *Dokumente und Tabellen*, München 1973.

⁶⁰ Anton KRATOCHVIL, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei*; Antonín KRATOCHVÍL, *Žaluji*, III., *Cesta k Sionu*, Praha 1990; Zdeněk POUŠTA, „Univerzita Karlova v letech 1947-1953“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, s. 263-305; Blanka ZILYNSKÁ, „Cesta k ovládnutí českých univerzit komunistickou stranou (1945-1948)“, in *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 1-2 (1996-1998) 73-86; TÁŽ, „Univerzita Karlova v kontextu vývoje společnosti v letech 1945-1948“, in *Rok 1947. Česká literatura, kultura a společnost v období 1945-1948*, Praha 1998, s. 161-176.

⁶¹ Dokládá to materiál uložený v AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 26 (KTF 1949-50).

⁶² Pavel URBÁŠEK, „Únor 1948 a tzv. studijní prověrky na Univerzitě Palackého v Olomouci“, in *Vlastivědný věstník moravský* 1 (2002) 37-51, 2 (2002) 137-143.

⁶³ Jiří R. TRETERA, *Stát a církve v České republice*, Kostelní Vydří 2002, s. 42-52; Týž, „Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950“, in Jiří HANUŠ – Jan STŘÍBRNÝ, *Stát a církev v roce 1950*, Brno 2000, s. 21-33; Vladimír KINDL, „K některým aspektům právního postavení církví v období přechodu od kapitalismu k socialismu v Československu“, in *Třicet pět let církevních zákonů v ČSSR. Výběr studií a článků k 35. výročí schválení zákonů č. 217 a 218/1949 Sb.*, vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1985, s. 60-119; Týž, „Výběr z literatury o politickém a právním postavení církví a o právní regulaci na území ČSSR do [sic!] roku 1918 do současnosti“, tamtéž, s. 178-187; Týž, „Výběrová komentovaná bibliografie o právní úpravě svobody vyznání a svědomí a o právním postavení církví a náboženských společností na území České republiky za období od května r. 1945 do konce r. 1994“, in Ladislav SOUKUP (ed.), *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*, Praha 2003, s. 35-42. Neúplný přehled

škole ze dne 21. dubna 1948, který deklaroval, že „školy jsou učiliště státní“ (§ 4). Připouštěl sice výjimky, které by byly učiněny zvláštním zákonem, ten však přijat nebyl. Zákon výslovně deklaroval, že „se nevztahuje na školy vysoké, vojenské a bohoslovecké“ (§ 92). Také ústava Československé republiky (zákon č. 150/1948 Sb.) z 9. května 1948 obsahovala o školách obdobná ustanovení (§ 13). Formálně zaručovala svobodu svědomí a vyznání (§ 15-17), ve věci výchovy a vyučování ale požadovala, aby byly „zařízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a nebyly v neshodě s lidově demokratickým zřízením“. Státu také vyhradila „vrchní vedení veškeré výchovy a všeho vyučování, jakož i dozor nad nimi“ (§ 14).

Bohoslovecká učiliště sice prozatím neztratila zákonný podklad, ale bylo pouze otázkou času, kdy budou kontrolována a kdy bude vliv církve v nich omezován. Také relativní autonomie vysokých škol obecně a teologických fakult zvláště byla ústavou de facto zrušena. Mnohé o jejich dalším osudu napověděl ve svém projevu při příležitosti oslav šestistého výročí založení Univerzity Karlovy v r. 1948 ministr školství, věd a umění Zdeněk Nejedlý, který řekl: „I sama organizace dnešní university ne ve všem vyhovuje. Sama soustava fakult je nevěcnou a nevědeckou smíšeninou pozůstatků středověku s požadavky nejnovější doby, bez nejmenší logiky a zákona třídění věd. Dále i pojmy, co v universitu patří a co nepatří, jsou vývojem věd i života dávno překonány.“⁶⁴

Svoboda fakult a učilišť byla omezována a rušena postupně, přičemž proces zestátnění byl dovršen v r. 1950. R. 1948 nicméně zásadní kroky státní moci vůči těmto učilištím a fakultám nepřinesl. Postup proti církvím měl v počáteční fázi jiné priority a fakultám byla věnována jen malá pozornost.⁶⁵ Ke změně došlo až v souvislosti s tzv. novou linií církevní politiky (od ledna 1949), která vedla k radikalizaci politických a administrativních opatření, jež směřovala k ovládnutí a podřízení církve.⁶⁶

poúnorových zákonů, nařízení a dalších předpisů týkajících se církví byl vydán ve sborníku *Aktuální otázky církevní politiky a vědeckého ateismu*, XIII., vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1987, s. 11-113. Texty církevních zákonů a dalších předpisů upravujících postavení církví a náboženských společností, včetně předpisů týkajících se bohosloveckých fakult, jsou obsaženy v knize *Právní poměry církví a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem*, Praha 1977 a ve dvou jejích dodatcích.

⁶⁴ Oldřich ŘÍHA (ed.), *Zdeněk Nejedlý a Univerzita Karlova*, Praha 1953, s. 23 (text Šest set let Karlovy university. Projev při slavnostním shromáždění ve Vladislavském sále na Hradě 6. dubna 1948).

⁶⁵ Státní orgány si např. povšimly, že pražští bohoslovci ve volbách v květnu 1948 demonstrativně vyhazovali bílé lístky: NA, fond Klement Gottwald, sv. 48, a.j. 864 (I. část), f. 118.

⁶⁶ Karel KAPLAN, *Stát a církve v Československu v letech 1948-1953*, s. 58nn.

II.2.2 Působení akčních výborů a inspekčních komisí

Děni, k němuž docházelo na vysokých školách, se samozřejmě týkalo i teologických fakult. Stejně jako na ostatních fakultách, i zde bylo od r. 1945 prováděno šetření o politické spolehlivosti profesorského sboru: nejprve o postojích a jednání profesorů za války a později, na půdě fakultních akčních výborů, o národní a politické spolehlivosti dle kritérií nového režimu.

Jak ale ukazuje příklad pražské teologické fakulty, postupovalo se v obou etapách s velkou rezervovaností a bez štvanic, jež charakterizovaly jiné fakulty. Akční výbor svou vyhýbavostí odrážel všechny útoky a disciplinární řízení proběhlo pouze s Františkem Dvorníkem, který byl již od doby před válkou nepřítomný a který po válce svůj poměr k fakultě neuspořádal. Jiným příkladem je odpověď fakultního akčního výboru na dopis Akčního výboru Národní fronty na vysokých školách ve věci výuky občanské nauky: vzhledem ke specifickému studijnímu plánu teologické fakulty, totiž výuce křesťanské sociologie ve 4. ročníku, nemusí být občanská nauka přednášena v prvních čtyřech semestrech, postačují první dva semestry.⁶⁷

Poměrně dobře byla tato etapa studována na olomoucké Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě.⁶⁸ V celku Univerzity Palackého byla teologická fakulta – úzce spojená s velkým kancléřem, olomouckým arcibiskupem Josefem Karlem Matochou – jediná, jež přijala taktiku organizované, byť i pasivní rezistence vůči komunistické moci. Akční výbory různých stupňů v čele s krajským akčním výborem Národní fronty přistupovaly v průběhu roku 1948 k církvi i k fakultě s velkou opatrností. Fakulta se stáhla do silně uzavřeného obranného kruhu, kterým univerzitní akční výbor, v němž nezasedl ani jeden zástupce fakulty, nepronikl – a také se o to nijak výrazně nepokoušel. KAV NF proto v říjnu 1948 konstatoval, že jeho „taktika dobré vůle“ nepřinesla žádoucí výsledky a CMBF pro něj zůstala „místem velice zahaleným a prozatím těžko proniknutelným“.

Krajský výbor neměl zatím nástroj přímé ingerence do prostředí fakulty. V lednu 1949 proto zrušil celouniverzitní akční výbor a zřídil akční výbory fakultní, podléhající přímo jemu. 22. února 1949 došlo k vytvoření akčního výboru CMBF ve složení Jan Konečný (předseda), Bohumil Zlámal (jednatel) a členové Rudolf Col, Bohumil Řezníček, Bedřich

⁶⁷ SKTF, složka Dotazníky o spolehlivosti profesorského sboru a složka Akční výbor, posuzování národní a politické spolehlivosti; Felix MIKULA, „Osobné zážitky a postřehy“, in *Proměny* 3 (1973) 65: vyloučení Dvorníka z profesorského sboru navrhnul na pokyn vyšších míst Dvorníkův „dobrý přítel (predtým aj potom)“ Josef Cibulka, děkan v r. 1948-49 (Mikula byl v dané době profesor na pražské teologické fakultě); Vladimír RUDOLF, „K diskusi“, in *Katolické noviny* 11 (17. 3. 1968) 1; Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 961.

⁶⁸ Pavel URBÁŠEK, „Únor 1948 a tzv. studijní prověrky na Univerzitě Palackého v Olomouci“.

Jagoš, František Wolf. První schůze, k níž došlo dne 5. března, se konala za přítomnosti krajského tajemníka pro vysoké školy B. Hajznera. Ten se díky komisi seznámil se zdejšími poměry.

Fakulta se mu jevila spíše církevní než vysokoškolská. Pedagogický sbor ve své zprávě charakterizoval jako „naprosto politicky zakuklený, církevně divoce rozvité“. Studenty pokládal za náboženské fanatiky. Za vedoucí reakcionáře označil dominikány Vincence Reginalda Dacíka OP a Josefa Silvestra Braitu OP a diecézního kněze Rudolfa Cola. Smířlivěji hodnotil děkana Bedřicha Vaška. Celkové prostředí CMBF kvalifikoval KAV NF jako „prameniště vnitřního odporu proti nastoupené cestě k socialismu“.

Výsledkem těchto prověrek, které se jistě děly pod záštitou Ústředního akčního výboru Národní fronty, bylo zahájení tvrdšího postupu centrálních politických a státních orgánů vůči teologickým fakultám a bohosloveckým učilištím. Na poradě církevních tajemníků akčních výborů Národní fronty o nové linii církevní politiky dne 13. dubna 1949 v Praze proto Alexej Čepička oznámil, že na bohosloveckých fakultách a učilištích budou provedeny prověrky profesorských sborů, jejichž výsledkem bude – jak předvídal – dosazení „našich profesorů“, resp. „přednášejícího společenských nauk spolehlivého kněze I. třídy (Černockého)“.⁶⁹ Pro tento postup získal dne 25. dubna – v rámci schválení nové linie církevní politiky – souhlas širšího předsednictva ÚV KSČ.⁷⁰

Kulturní oddělení Ministerstva školství, věd a umění zřídilo téhož dne, 25. dubna, pro olomouckou bohosloveckou fakultu inspekční komisi (ve složení prof. JUDr. Jaromír Blažke z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a místní středoškolský profesor Rostislav Libíček), „jejímž úkolem je provádět bezprostřední dozor nad tamní fakultou“. Výnosem z téhož dne byla inspekční komise zřízena též pro pražskou teologickou fakultu.⁷¹ Inspekční komise byly dosazeny i do diecézních a řádových učilišť:⁷² na diecézní bohoslovecké učiliště v Českých Budějovicích, Hradci Králové a v Brně⁷³ (Litoměřice zmíněny nejsou), na

⁶⁹ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 70-71, 78.

⁷⁰ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 87: návrh, aby v seminářích a teologických fakultách „byla provedena kontrola, kdo a v jakém duchu zde učí, a to ve smyslu předpisů o státním dozoru na školách. Na základě této kontroly by byli ustanoveni noví univerzitní profesori z řad pokrokových kněží, kteří by začali přednášet na těchto fakultách občanskou výchovu.“ Jako první by měl být farář Bohuš Černocký „ustaven profesorem teologické fakulty v Praze a v Olomouci pro tento předmět“.

⁷¹ Výnos MŠVU č.j. 60.956/49-III/1 je zmiňován ve výnosu téhož ministerstva (č.j. 77.698/49-III/1) z 3. června 1949: *Věstník katolického duchovenstva* 3 (10.6.1949) 4, citováno níže.

⁷² K následujícímu NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 12. 5. 1949, z 13. 5. 1949, 25. 5. 1949, 26. 5. 1949, 30. 5. 1949, 1. 6. 1949, 7. 7. 1949.

⁷³ Pro Brno srov. Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 102.

Generální filosofické a teologické učiliště dominikánů v Olomouci⁷⁴ a na Teologické studium kapucínské v Praze-Hradčanech (snad i na Teologický ústav redemptoristů v Obořišti). Svou činnost provedly zřejmě 3.-9. května. Koncem května proběhly inspekce i na Slovensku.

Celkový výsledek inspekce byl shrnut v těchto formulacích: „Všechna bohoslovecká učiliště jsou nesena reakčním protilidovým duchem.“ „Celkový ráz výchovy je zaměřen proti pokroku, vědě a socialismu.“ „Jde o mechanickou a tradicemi zatíženou výchovu řemeslníků, úroveň vědecká i pedagogická je velmi nízká.“ Někteří profesori i studenti byli vyšetřováni StB pro protistátní akce, zejména rozšiřování letáků. Profesorské sbory jsou složeny ze starých konservativců. Zvláště kritický posudek byl vystaven dominikánskému učilišti, kde se „vychovává kádr odpůrců lidové demokracie“, bohoslovci jsou „zvláště cvičeni v protimarxistické argumentaci“.

Za „vyloženě reakční“ je označena i olomoucká teologická fakulta, „která dominuje nad ostatními fakultami“. Naopak „poměrně nejpokrokovější jest bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze. Bohoslovci zde mají styk s okolním světem, čtou noviny, mají akční výbor, fakultní spolek a vysílají své zástupce do Svazu vysokoškolského studentstva. Po únoru zavedli sami vyučování společenských nauk.“⁷⁵ Pokud ale jde o Prahu, není zcela jisté, zda inspekce reálně proběhla.⁷⁶ V každém případě byl její výsledek – stejně jako u ostatních fakult a učilišť – naplánován již dopředu.

Proti tomuto postupu podala 20. května 1949 apoštolská internunciatura protestní nótu, ve které stálo, že jde o „neoprávněné vměšování do autonomie teologických ústavů a pokus omezit náboženskou svobodu“. Podobně protestovali i českoslovenští biskupové: „Do bohosloveckých učilišť a řádových seminářů jsou dosazovány inspekční komise složeny i z odpadlíků a pověřené prověřováním přednášejících i studujících. Na profesorská místa jsou

⁷⁴ *Studium Generale Provinciae Bohemiae, Olomoucii – Relatio de studiis in fine anni schol. 1948-1949* (fotokopie dokumentu z 29. června 1949, kterou autorovi z archivu dominikánského řádu poskytla S. M. Dominika Bohušová OP): komise ustavena 2. 5. 1949.

⁷⁵ Tvrzení o větší pokrokovosti Prahy ve srovnání s Olomoucí se opírá o nespolehlivé dojmy B. Černockého, k němuž viz dále: NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 15. 6. 1949.

⁷⁶ Anton KRATOCHVIL, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei*, s. 140 bez udání pramene uvádí, že se v r. 1949 pražská teologická fakulta dozvěděla, že na ní podle zjištění inspekční komise vládne reakcionářský duch. Na fakultě o činnosti komise nikdo nevěděl. Později se děkan setkal s Dr. Ludvíkem Svobodou, marxistickým profesorem filosofie a sociologie, který mu sdělil, že je pověřen, aby provedl šetření o politické situaci na fakultě. Děkan mu k jeho překvapení odvětil, že výsledek šetření již obdržel písemně a že vláda pověřila „vlasteneckého“ kněze Černockého výukou. Je-li tento údaj autentický, pak je asi třeba ho datovat do června. – S odvoláním na Kratochvíla a na jakési osobní sdělení potvrzuje tuto událost Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 962-963.

dosazování kněží, o nichž je předem známo, že nemohou být pro tyto úkoly biskupy schváleni.“⁷⁷

II.2.3 Ustavení lektora společenských nauk

Poslední věta byla narážkou na události, ke kterým došlo kolem jmenování lektora společenských nauk. Jak bylo zmíněno výše, byl předmět společenské nauky zaváděn na všech vysokých školách (srov. kap. II.2.1): přípisem MŠVU z 20. ledna 1949 bylo oznámeno, že si studenti musí v letním semestru 1948-49 tento předmět zapsat a že jeho úspěšné absolvování je podmínkou pro postup do dalšího ročníku. Toto doškolování se nevyhnulo ani teologickým fakultám.⁷⁸ V Praze děkan osobním jednáním na MŠVU dne 11. února 1949 zařídil, že tento předmět bude přednášet učitel křesťanské sociologie, Josef Konůpek.⁷⁹ V dubnu bylo ale na poradě církevních tajemníků Národní fronty rozhodnuto, že se tyto přednášky stanou příležitostí k průniku na půdu teologických fakult (srov. kap. II.2.2).

Dne 7. května 1949 byl proto výnosem MŠVU farář ve Slatině (okres Bílovec, Slezsko) Bohuš Černocký⁸⁰ pověřen přednáškami společenských nauk na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze a na bohoslovecké fakultě Palackého university v Olomouci, o čemž byla zpravena jak děkanství obou fakult, tak i arcibiskupská konzistoř v Olomouci.⁸¹ Černocký svou činnost nezačal ihned a tak mohla porada ÚAV NF s tzv. pokrokovými kněžími dne 13. května opět přijmout usnesení, že „na všech bohosloveckých učilištích a teologických fakultách budou jmenováni lektoři občanské

⁷⁷ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 194 (informace ministerstva zahraničních věcí o dosud nezodpovězených nótách Apoštolské internunciatury, červen-červenec 1949) a s. 161 (zpráva katolického episkopátu o postavení římskokatolické církve v ČSR ke dni 7. června 1949). Podobně též společný pastýřský list „Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky“ z 15. června 1949: tamtéž, s. 173.

⁷⁸ Také zde chtěly státní orgány školením a cíleným informováním získat studenty na svou stranu. Proto jim také zasílaly svůj *Věstník katolického duchovenstva*, proti kterému biskupové marně protestovali: Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 962.

⁷⁹ SKTF, složka Společenské vědy; složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 4. 2. 1949.

⁸⁰ Narodil se 26. 11. 1902 Rožnov pod Radhoštěm, zemřel 17. 2. 1984 v Praze, katolický kněz. Od 4. 6. 1945 byl členem KSČ, v r. 1946 byl kandidován za KSČ na člena Zemského národního výboru (neobdržel povolení olomouckého ordináře a stáhl se). Patřil mezi tzv. pokrokové či vlastenecké kněze aktivně spolupracující s KSČ při tvorbě její (proti)církevní politiky, zejména zakládání Katolické akce. Převeden z Olomouce do Prahy. Jeho ambice a touha po majetku jej KSČ zprotivily, ale SÚC se rozhodl, že k němu bude přistupovat opatrně, „aby nedal příležitost k tvrzení, že odhazuje své spolupracovníky přes palubu, jakmile je nepotřebuje“ (A. Čepička). Zemřel jako děkan vyšehradské kapituly. Viz k němu NA, fond Klement Gottwald, sv. 48, a.j. 864 (I. část), f. 16 : Dopis Bohuše Černockého z 21. 4. 1948; NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 193-194 : Zápis ze schůze církevní šestky (7. 3. 1951); NA, fond 1087 : ÚPV – tajná spisovna : karton 312, inv. č. 1652 : Dopis Bohuše Černockého Ústřednímu výboru KSČ (6. 7. 1951); Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 21, 77-78, 244, 247, 359-360; TÝŽ, *Pět kapitol o Únoru*, Brno 1997, s. 67; TÝŽ, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005, s. 626-627; *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, passim; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 71, 204-206.

⁸¹ SKTF, fond Personalie : složka Bohuš Černocký : Výnos MŠVU č.j. 66.689/49-III/2.

výchovy (...) Účast na přednáškách povinná a povinné skládání zkoušek. Lektori provedou též prověrku bohoslovců a profesorů.“⁸²

Výsledky porady předložil Alexej Čepička ke schválení církevní komisi ÚV KSČ na schůzi 18. května 1949. Konstatoval: „Provádí se hodnocení prověrky bohosloveckých fakult. Mezi bohoslovci se našlo mnoho osob německé národnosti a osob stíhaných podle retribučního dekretu. Navrhujeme zřízení lektorátu občanské výchovy na všech fakultách a při skončení studia povinné zkoušky z občanské nauky.“ O návrh se ale ve skutečnosti nejednalo a schválení lektora společenských nauk bylo ryze formální, neboť o něm bylo na téže poradě řečeno, že již na fakultách přednáší.⁸³

Ustavení Černockého vyvolalo první otevřený konflikt týkající se fakult. Když se 19. května se svým pověřením přihlásil u děkana CMBF Bedřicha Vaška, byl striktně odmítnut, protože neměl pro své působení kanonickou misi. Vaška snaha MŠVU nemile překvapila, protože byl v říjnu 1948 osobně ujištěn, že povinnost zavedení přednášek marxismu-leninismu, obecně závazná pro vysoké školy, pro teologické fakulty neplatí. Nutno mít na paměti, že právě Vašek vyučoval tzv. křesťanskou sociologii a byl pokládán za jejího nej přednějšího představitele v celé republice. Profesorský sbor se proto obrátil dopisem na MŠVU a uvedl „potíže, které by vznikly, kdyby několik týdnů před koncem školního roku se změnil profesor pro společenské nauky“. Poukázal také na skutečnost, že Černocký si ještě musí pořídit kanonickou misi. Sbor doporučil, aby do konce semestru konal přednášky a zkoušel dosavadní profesor, Bedřich Vašek.⁸⁴

27. května 1949 následovalo jednání, jehož se za inspekční komisi zúčastnil J. Blažke, předseda univerzitního akčního výboru J. Hádlík a úředník Krajského národního výboru Olomouc K. Dokoupil, děkan CMBF Bedřich Vašek a předseda fakultního akčního výboru Jan Konečný. Vašek se opíral o expertízu ordinariátu olomouckého arcibiskupství, která odmítala udělení kanonické mise Černockému z důvodu jeho „živého vztahu ke komunismu“. Ordinariát usiloval o to, aby se Černocký sám pověření vzdal. Vašek se snažil o zdržovací taktiku spočívající v návrhu vlastního kandidáta resp. příslibu krátkodobé mise pro Černockého.

Netajil se také s neslučitelností ideových konceptů obou jednajících stran. Druhá strana nakonec deklarovala, že fakulta je „státní učiliště a společenské nauky jsou laický předmět, takže není kanonické mise potřebí a my tam můžeme jmenovat koho chceme, třeba i

⁸² *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 132.

⁸³ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 129.

⁸⁴ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 25. 5. 1949.

laika. Kdyby děkan trval na svém stanovisku, musela by státní správa sáhnout k dalším opatřením, což by především znamenalo uzavření fakulty alespoň na přechodnou dobu. Tak bylo dosaženo toho, že 3. 6. bude mít Černocký v Olomouci první přednášku.⁸⁵

K rozhovoru se stejným výsledkem došlo 31. května 1949 i v Praze. Děkan Jaroslav Beneš „se dokonce nabídl, že se pokusí u Berana dosáhnout pro Černockého kanonické mise“.⁸⁶ Skutečně za arcibiskupem Beranem, který byl právě na generální vizitaci v Blochově u Karlových Varů, den na to – 1. června – zajel a sdělil mu obsah celé rozmluvy. Ten se rozhodl, že své stanovisko oznámí písemně.⁸⁷ Známo však není. Beneš zároveň oznámil studentům obsah výnosu ze 7. května a sdělil jim, že podle ústních pokynů z 31. května zahájí Černocký přednášky 3. června.⁸⁸ Obsah přednášek vypracoval SÚC spolu s Černockým a Janem Márou.⁸⁹

Téhož dne, 1. června 1949, o celé situaci jednala církevní komise ÚV KSČ. Čepička shrnul dosavadní vývoj a předložil návrh výnosu připraveného MŠVU, kterým by bylo zavedení lektorátu společenských nauk definitivně prosazeno. Silový postup státní moci byl totiž v rozporu s platnými a běžnými pravidly pro pověřování vyučujících na bohosloveckých učilištích a MŠVU potřebovalo svou pozici upevnit. Návrh opatření byl tudíž schválen, ovšem s tím, že „oběžník bude ještě upraven tak, aby vyzněl také kladně, nikoliv pouze jako represivní opatření“.⁹⁰

Výsledné znění ministerského výnosu č.j. 77.698/49-III/1 z 3. června 1949 bylo následující:

Inspekční komise, kterou ministerstvo školství, věd a umění zřídilo pro tamní bohoslovecké učiliště výnosem ze dne 25. dubna 1949, č.j. 60.956/49-III/1, zjistila, že vyučování a výchova na tamním učilišti se neděje ve shodě s lidově demokratickým zřízením našeho státu, čímž bylo porušeno ustanovení § 14 Ústavy Čs. republiky. K nápravě zjištěných nedostatků vidí se ministerstvo školství, věd a umění proto nuceno učiniti na základě § 14 Ústavy prozatím toto opatření:

1. Na tamním učilišti se zavádí s okamžitou platností kurs „Společenských nauk“, který je povinen každý řádný posluchač absolvovati v letním semestru stud. roku

⁸⁵ Tak referoval o výsledcích jednání na schůzi církevní komise ÚV KSČ dne 1. června A. Čepička: *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 140. Srov. NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 21. 5. 1949.

⁸⁶ Tamtéž. Josef Beran již předtím 23. 5. 1949, č.j. 100/49 Jaroslavu Benešovi napsal: „... prohlašuji, že nikdy nedám kanonickou misi tomu, kdo nemá ani morální ani národnostní a ani odborné kvalifikace k podobným přednáškám. Musel bych též zakázati bohoslovcům kněžského svého semináře poslouchati tyto přednášky. Pro letní semestr přece je v této věci již vše obstaráno. pokud se týká inspekční komise, pozastavuji se nad tím, že takovým způsobem je porušována svoboda akademického vysokého studia.“ Viz NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-12/1-8 : složka 517-12-3, f. 61.

⁸⁷ SKTF, fond Personalia : složka Bohuš Černocký : Dopis J. Beneše MŠVU (k rukám min. rady Dr. Jaroslava Kvída) č.j. 844/48-49 z 2. června 1949.

⁸⁸ SKTF, fond Personalia : složka Bohuš Černocký; složka Společenské vědy.

⁸⁹ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 3. 6. 1949.

⁹⁰ Pro text konceptu srov. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 140-141.

1948/49 a vykonati z tohoto předmětu nejdéle do 10. září 1949 prospěchovou zkoušku. Úspěšný výkon této zkoušky je podmínkou postupu do vyššího ročníku studia. Uvedený kurs jsou dále povinni absolvovat všichni posluchači, kteří ve stud. roce 1948/49 dokončili studium nebo jsou ve stadiu závěrečných zkoušek; úspěšný výkon zkoušky z tohoto předmětu je podmínkou pro vydání absolutoria, jakož i pro připuštění k závěrečným zkouškám. Tímto ustanovením se doplňují platné studijní a zkušební řády pro bohoslovecké studium.

2. Ministerstvo školství, věd a umění jmenuje pro konání přednášek a zkoušek z uvedeného předmětu zvláštního lektora, jemuž sdělilo potřebné pokyny, pokud jde o obsah uvedených přednášek. Ježto jest v zájmu tamního učiliště, aby odstranění vpředu zmíněných závad bylo provedeno okamžitě, jmenovalo ministerstvo školství, věd a umění lektora s výslovným konstatováním, že jeho pověření nabývá okamžité platnosti bez ohledu na zmocnění příslušným církevním úřadem.

3. Ministerstvo školství, věd a umění pověřuje na tamním učilišti konáním přednášek a zkoušením z předmětu „Společenské nauky“ pana ..., jemuž se zároveň zasílá dekret o tomto opatření.

4. Ministerstvo školství, věd a umění žádá, aby ihned byla učiněna všechna potřebná opatření k řádnému a včasnému provedení tohoto výnosu, zejména pokud jde o povinnou účast všech posluchačů v uvedeném kursu a o výkon zkoušky. Není námitek, aby vzhledem k pokročilé době byly přednášky a zkoušky po předchozí dohodě s jmenovaným lektorem konány případně i v době prázdnin.

5. Pro případ, že by tento výnos nebyl proveden přesně, úplně a včas, vyhrazuje si ministerstvo školství, věd a umění učiniti vhodná opatření, aby byla zjednána náprava. Za pokus o maření tohoto výnosu bylo by nutno považovati zejména jakoukoli persekuci osoby lektorovy se strany církevních úřadů.

Ministerstvo školství, věd a umění podotýká, že opatření tímto výnosem zavedená sledují výlučně nejvlastnější zájem tamního učiliště samotného. Přeje si, aby učiliště dobře plnilo své poslání, aby vychovávalo příští katolické duchovenstvo po všech stránkách vzdělané, poučené zejména také o zákonech společenského vývoje, bez jejichž znalosti se žádný veřejný pracovník neobejde.

Proto očekává ministerstvo školství, věd a umění, že přítomný výnos se potká s plným porozuměním.⁹¹

Černocký v Praze své přednášky skutečně zahájil 3. června. Podle vzpomínek účastníků studentům vysvětloval, že komunistická strana udělala za pár měsíců více než církve za dva tisíce let a že Marx dospěl mnohem dále nežli Kristus: ten učil pouze teorii, zatímco Marx převedl teorii do praxe. Otázce, zda věří v Boha, se vyhnul, což posluchače přimělo k modlitbě „Sancte Michael Archangele, defende nos in proelio, contra nequitiam et insidias diaboli esto praesidium.“ Přednášející byl zasypáván otázkami, až musel přítomný děkan studenty usměrňovat.⁹²

⁹¹ *Věstník katolického duchovenstva* 3 (10. 6. 1949) 4 a Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, s. 97-9 (dok. 34). Přípis, který došel na pražskou a olomouckou fakultu, obsahoval jméno „Bohuše Černockého, faráře ve Slatině, okr. Bílovec“ (SKTF, fond Personalia : složka Bohuš Černocký).

⁹² Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 963.

Odpoledne měl mít Černocký přednášku v Olomouci, ale protože se zpozdil, již se nekonala. Děkan Vašek jej nicméně přijal a sdělil mu, že arcibiskup Matocha je připraven dát mu kanonickou misi, ale žádá, aby se k němu Černocký osobně dostavil.⁹³ Další podrobnosti o působení Černockého v Olomouci nejsou známy.⁹⁴ Závěrečná přednáška v Praze se konala 23. června. Zkoušky celkem 206 studentů teologie a katechetického kursu proběhly 14.-15. července a 4.-5. října (všichni získali *eminenter* či *valde bene*).⁹⁵ Působení Černockého ve funkci lektora společenských nauk se již v dalších letech neopakovalo.

Pro dokreslení situace je třeba mít na paměti osobní profil Černockého, který ilustruje nejenom členství v KSČ, ale také jeho slova „čeští katoličtí kněží jsou jedinými občany tohoto státu, kteří jsou omezováni ve svých občanských právech, a to ze strany biskupů, kteří ve všem vyžadují slepou poslušnost“,⁹⁶ nebo jeho vystoupení na ustavujícím sjezdu Katolické akce dne 10. června: „Obvinil imperialismus ze zneužívání křesťanství a řekl, že svět je rozdělen na ty, kdo křesťansky mluví a nekřesťansky jednají, a na ty, kdo Kristovy příklady uvádějí ve skutek. Přesto, že se u nás uplatňují všechny příkazy a zásady evangelia, odsuzují a kritizují náš nový sociální řád ti, kteří by měli z povinnosti svého úřadu podobný řád zříditi.“⁹⁷

Společenské nauky byly ve stejné době vyučovány i na dalších učilištích. SÚC jmenoval jejich lektorem pro diecézní učiliště v Hradci Králové a pro kapucínské řádové učiliště Jana Máru, pro diecézní učiliště v Brně a pro dominikánské řádové učiliště v Olomouci Miroslava Fleka a brzy potom Josefa Románka, pro diecézní učiliště v Českých Budějovicích a pro redemptoristické řádové učiliště Františka Pernegra, který ale pověření „ze zdravotních důvodů“ vrátil (další pověření není zjištěno), a pro Litoměřice Kamila Kabourka.⁹⁸

⁹³ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 4. 6. 1949.

⁹⁴ František Vymětal uvedl, že Černocký vykládal „takové zmatené řeči o krejčích, jak museli žít oni a jak si žijeme my. Někteří jsme ho vyslechli, jiní byli jen na chodbách. Hlavně, že nám podepsal indexy“: srov. Karel OBR, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima ThDr. Františka Vymětala. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000, s. 24 pozn. 62.

⁹⁵ SKTF, fond Personalia : složka Bohuš Černocký; složka Společenské vědy (povolení konat zkoušky i po 6. září).

⁹⁶ Bohuš ČERNOCKÝ, „Odpověď na oběžník katolického episkopátu pro duchovenstvo“ (z olomoucké porady 29. 4. 1949), citováno in Jindřich Z. CHAROUZ, *Biskup-vyznavač Josef Karel Matocha 1888-1961*, s. 46.

⁹⁷ Václav VAŠKO, *Neumlčená, II.*, s. 71 (dle *Lidová demokracie* 19.6. 1949). Srov. také Bohuš ČERNOCKÝ, „Církev a vlast nás volají“, in *Věstník katolického duchovenstva* 4 (1950) 6-7; TÝŽ, „Den vítězství pracujícího lidu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 2 (1953) 1-2.

⁹⁸ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 3. 6. 1949, 7. 6. 1949, 14. 6. 1949, 28. 6. 1949, 16. 7. 1949, 5. 11. 1949. Pro Brno srov. Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 72-73; TÝŽ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 103. Pro dominikánské učiliště též *Studium Generale Provinciae Bohemiae, Olomouci – Relatio de studiis in fine anni schol. 1948-1949* (fotokopie dokumentu z 29. června 1949, kterou autorovi z archivu dominikánského řádu poskytla S. M. Dominika Bohušová OP).

Není bez zajímavosti, že popsaná silová akce neměla v akad. roce 1949-50 přímé pokračování. Pro tento rok nebyl lektor společenských nauk v Praze ani Olomouci jmenován. Dokládá to vzájemná korespondence děkanů obou fakult, ve které koordinují své reakce na hromadně rozesílané přípisy MŠVU stran kontroly probírané látky ze společenských nauk ve studijních kroužcích a spolkových kolektivech, instruktáži vedoucích lektorů společenských nauk a o zkouškách ze společenských nauk na konci zimního semestru 1949-50: ve všech těchto případech se fakulty shodly v tom, že lektor nebyl ani na jedné z fakult jmenován, takže výnosy nemohou být provedeny a „nutno vyčkati“.⁹⁹

II.2.4 Začátky tvrdého kurzu

Uvedená epizoda, přestože byla z hlediska státní moci úspěšná, zřejmě přispěla k přijetí tvrdého kurzu v postupu proti všem formám teologického studia. Tvůrci církevní politiky jistě dospěli k podobnému přesvědčení, jaké vyjádřila inspekční komise v Olomouci: „Církevní kruhy budou klásti nejzásadnější odpor do krajnosti proti zavedení jiného živlu do vyučování, čemuž nasvědčují zejména děkanovy výroky, že dialektický materialismus domyšlen do důsledků vyvrátí by odůvodnění teologických fakult, neboť připuštění jeho na fakultě teologické by znamenalo ztrátu jejího smyslu.“

Spojitosť mezi děním na fakultách a tvrdým kurzem církevní politiky dokládá skutečnost, že 9. července 1949 zaslal SÚC pražské teologické fakultě a dalším učilištím (snad jenom v Praze nebo Čechách) dopis č.j. 95.124/49-III/1, ve kterém sděloval, že se studenti teologické fakulty Univerzity Karlovy a studenti diecézních a řádových učilišť dne 19. června 1949 zúčastnili v katedrále sv. Víta rušivé akce – míněny jsou známé události o svátku Božího Těla – a že je proto ustavena vyšetřující komise z vlasteneckých kněží Bohuše Černockého, Jana Máry a Kamila Filipce. MŠVU si vyhradila proti těmto studentům další postup. O činnosti komise není známo nic dalšího.¹⁰⁰ Jejich „provinění“ spočívalo v tom, že obklopili arcibiskupa Berana a doprovodili jej do paláce.¹⁰¹

Zvlášť tvrdý postup byl naplánován proti římské Papežské koleji Nepomucenum, která československým biskupům dle zjištění Státní bezpečnosti zajišťovala spojení s Vatikánem.

⁹⁹ AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 26 : korespondence z 24. 11. 1949, 28. 11. 1949, 21. 12. 1949 a nedatovaná odpověď.

¹⁰⁰ Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, s. 172 (dok. 60) a TÝŽ, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 963-964. Viz Josef PRAŽÁK, „Boží Tělo 1949 v Praze. Vzpomínky svědka na 19. června 1949“, in *Nový život* 6 (1978) 133-134 (= Cyril STAVĚL, „Vzpomínáme. K výročí smrti kard. Berana (17. května 1969)“, in *Nový život* 5 (1999) 82-83, 86-87).

¹⁰¹ NA, fond Klement Gottwald, sv. 48, a.j. 866 (I. část), f. 102-112: zprávy o dění dne 19. 6. 1950.

Nejprve 13. května 1949 pokrokoví kněží (!) navrhli, aby bohoslovci z Nepomucena nebyli vpuštěni do republiky a aby již v koleji žádnému občanu nebylo umožněno studovat. Církevní komise ÚV KSČ potom 18. května přijala usnesení o zákazu vysílání dalších bohoslovců do jakéhokoli učiliště v zahraničí a o znemožnění návratu těch, kteří tam v současné době jsou („suchou cestou“, tj. bez fyzické likvidace).¹⁰²

Přestože se, jak bylo doloženo, k fakultám i učilištím soustředilo stále více pozornosti nové politické moci, ještě v červenci 1949 církevní komise ÚV KSČ s těmito fakultami žádný jasný plán neměla. Dokládá to zápis ze schůze dne 13. července,¹⁰³ který konstatoval: „Otevřenou zůstává otázka malých seminářů a bohosloveckých fakult.“ Přijato bylo nicméně usnesení „malé semináře ponechat, na bohosloveckých učilištích zavést přijímací zkoušky, kterými bude možno usměrnit výběr kandidátů“. Ministerstvo školství proto výnosem čj. 122 076/49-III/1 z 15. září 1949 rozhodlo o zavedení přijímacích pohovorů na bohosloveckých učilištích.¹⁰⁴

S odkazem na § 14 odst. 2 Ústavy ČSR a § 1 zák. č. 292/1920 Sb. stanovilo, že všichni uchazeči o studium se podrobí v době od 1. do 15. října 1949 před komisí patnáctiminutovému přijímacímu pohovoru, jehož cílem je zjistit, zda má uchazeč předpoklady k tomu, aby po absolvování školy mohl zastávat „povolání duchovního v soulase s občanskými povinnostmi lidově demokratického státu“. K pohovoru si měl každý přinést vlastnoručně psaný životopis. O pohovoru byl zřízen protokol. Komise rozhodovala většinou hlasů a byl-li její soud záporný, nesměl být uchazeč zapsán, příp. navštěvovat jakékoli další bohoslovecké učiliště. Rozhodnutí se sdělovalo vždy druhého dne, odmítnutým bylo sděleno písemně. Všechny zápisy měly být poslány na MŠVU, kam také bylo možné podat odvolání. Ministerstvo mělo právo zmocnit svého úředníka, aby se zúčastnil pohovorů a „radou a pomocí na místě samém usnadnil plynulost řízení“.¹⁰⁵

K 29. září 1949 byl evidován tento stav posluchačů teologie zapsaných do 1. ročníku (spolu se srovnáním s předchozím rokem):¹⁰⁶

¹⁰² *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 128 a 132.

¹⁰³ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 204, srov. s. 220.

¹⁰⁴ K následujícímu Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 73-74; Týž, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 103-104.

¹⁰⁵ V Praze byl za předsedu přijímací komise doporučen Bohuš Černocký, v Olomouci Josef Románek: NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 8. 7. 1949. V Praze byli do komise jmenováni Bohuš Černocký, Josef Hronek, Vladimír Rudolf: SKTF, složka Přijímací řízení na vysoké školy – zápisy.

¹⁰⁶ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 29. 9. 1949.

	1948-49	1949-50
TF Praha	26	17
TF Olomouc	25	15
DU Hradec Králové	16	16 (18)
DU Č. Budějovice	17	22
DU Litoměřice	20	16
DU Brno	18 (22)	18
Celkem	122	104

Konečný stav přijatých zprávy neuvádějí. Jisté je, že v Praze bylo nakonec v akad. roce 1949-50 zapsáno celkem 115 řádných posluchačů, 34 posluchačů mimořádných a 39 posluchačů, kteří se připravovali na licenciát a doktorát. Vedle toho zde bylo zapsáno 30 řádných a 12 mimořádných posluchačů v Katechetickém kursu.¹⁰⁷

Teologie	řádní	mimořádní
I. roč.	26	18
II. roč.	34	9
III. roč.	34	5
IV. roč.	30	-
V. roč.	31	2
celkem	115	34

VI.+VII. roč. (licenciát, doktorát) 39

Katechetický kurs	řádní	mimořádní
I. roč.	14	12
II. roč.	16	-
celkem	30	12

Před zahájením akademického roku 1949-50, 15.-23. září 1949, byl na každé teologické fakultě a diecézním i řádovém učilišti z rozhodnutí kultovního oddělení MŠVU upořádán pro bohoslovce týden politického školení. V Praze proti tomu studenti protestovali, nakonec se ale rozhodli pro pasivní rezistenci v průběhu přednášek. Ve skutečnosti ale došlo k několika zaníceným diskusím s přednášejícími.¹⁰⁸ Podle zpráv školitelů – a v jejich dikci – byl po bouřlivém počátku již průběh klidný a v soukromí bohoslovci hovořili o tom, že jejich

¹⁰⁷ SKTF, složka Přijímací řízení na vysoké školy – zápisy : přehled o zápisu na pražskou teologickou fakultu pro r. 1949/50; AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 26 : zpráva o průběhu studia v měsíci říjnu 1949 (15. 11.1949).

¹⁰⁸ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 204-205; Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 74; Anton KRATOCHVIL, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei*, s. 140.

představení jim řekli, že kdo bude při přednáškách aktivní, nebude vysvěcen. Úspěšně mělo školení proběhnout i v Olomouci, kde se konala živá diskuse, v níž studenti údajně pod tíhou argumentů kapitulovali. Také Brno bylo hodnoceno kladně.¹⁰⁹ Naproti tomu u Litoměřic se zmiňuje pasivní účast a studenti jsou charakterizováni jako „spolek tmářů, odpůrců strany a tím také režimu“.¹¹⁰ Klidně a se zájmem školení proběhlo u jezuitů v Děčíně, ukázněně a zdvořile u salesiánů v Olomouci (míněni asi dominikáni nebo Osek), se živou diskusí u politicky zpátečnických redemptoristů v Obořišti.¹¹¹

II.2.5 Církevní zákony

Obecně lze konstatovat, že všechny tyto první zásahy proti domácím bohosloveckým učilištím a fakultám se děly pouze s oporou v § 14 ústavy Československé republiky, která, jak bylo uvedeno, ve věci výchovy a vyučování požadovala, aby byly „zařízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a nebyly v neshodě s lidově demokratickým zřízením“, a proto státu vyhradila „vrchní vedení veškeré výchovy a všeho vyučování, jakož i dozor nad nimi“.

Komunisté si uvědomovali, že také další jejich zákroky proti církvím nemají náležitý právní podklad. V červnu r. 1949 proto předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo, že bude připraven zákon o hospodářském zabezpečení církví, který se měl stát nástrojem „celé přestavby církví“. Současně se jednalo o otázce zřízení Státního úřadu pro věci církevní, o jehož vzniku bylo rozhodnuto v srpnu téhož roku. Velmi rychle byly poté připraveny a projednány návrhy zákonů a navazujících vládních nařízení, které byly poté dne 14. října 1949 schváleny na předem připraveném zasedání Národního shromáždění republiky Československé.¹¹² Tyto tzv. církevní zákony – zákon č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní a zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností – se dotkly i katolických teologických fakult.

¹⁰⁹ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 15. 9. 1949, 24. 9. 1949, 27. 9. 1949, 28. 9. 1949.

¹¹⁰ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Zpráva o školení v bohovědném učilišti v Litoměřicích ve dnech 15. až 23. září 1949.

¹¹¹ NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 22. 9. 1949, 24. 9. 1949, 10. 10. 1949. – Na Husově fakultě vedlo školení k závěru, že bohoslovci církve československé působí jako celek značně pokrokově, zatímco evangelíci působí reakčně: NA, fond SÚC, kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC : zpráva z 11. 10. 1949.

¹¹² Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 93nn; *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, passim; Vladimír KINDL, „Národní shromáždění a osnovy tzv. církevních zákonů v říjnu r. 1949“, in Ladislav SOUKUP (ed.), *Pocita prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám*, Praha 1995, s. 305-311. Při projednávání zákonů v Národním shromáždění nebyly fakulty vůbec zmiňovány: srov. stenoprotokoly 35. schůze NS RČS 1948-1954 [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/steprot/035schuz.>>.

První z uvedených zákonů v § 3 vyhradil Státnímu úřadu pro věci církevní „působnost ve všech věcech církevních a náboženských, kterou dosud vykonávaly jiné ústřední úřady“, druhý zákon pak v § 14 obsahoval obecnou derogační formuli, podle níž „všechny předpisy, které upravují právní poměry církví a náboženských společností, se zrušují“. Stát tak vytvořil právní vakuum, v němž mohl Státní úřad pro věci církevní konat, jak se mu zlíbilo. Teologické fakulty (nakolik existovaly v podvojném režimu univerzity a náboženského subjektu), diecézní i řádová bohoslovecká učiliště byly zbaveny legislativního zakotvení a vydány napospas novému režimu.

Státnímu úřadu pro věci církevní byly dle § 2 vládního nařízení č. 228/1949 Sb. o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní ze dne 25. října 1949 mj. vyhrazeny: „normotvorná, řídicí a dozorčí činnost ve všech věcech církevních a náboženských“, správní věci církví a jejich nadací apod., „osobní a platové věci (...) učitelů a zaměstnanců bohosloveckých fakult, učilišť a seminářů“, „vrchní dozor (...) na církevní učiliště všeho druhu v dohodě s ministerstvem školství, věd a umění“, „odborné posuzování církevního a náboženského tisku a publikací“, „péče o to, aby náboženský život se vyvíjel v souladu s ústavou“.

Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností v § 12 deklaroval, že „stát vydrží učiliště a ústavy pro výchovu duchovních“, a navazující vládní nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem, k tomu v § 33 dodalo: „ústavy pro výchovu duchovních jsou bohoslovecká učiliště a kněžské semináře“ a „stát hradí jejich osobní i věcné náklady“. V § 4 vládního nařízení se ale zároveň uvádělo, že stát hradí osobní požitky těch duchovních působících v ústavech pro výchovu duchovních, kteří „působí se souhlasem státu“ a „na místech zřízených se státním souhlasem“. Podle § 2 zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností přitom byl státní souhlas vyhrazen „duchovním, kteří jsou československými státními občany, jsou státně spolehliví a bezúhonní a splňují i jinak všeobecné podmínky pro přijetí do státní správy“.

Fakulty a diecézní i řádová bohoslovecká učiliště tak byly ve všem kontrolovány a řízeny státem. Vyučující a vychovatelé zde směli působit pouze v rámci státem prováděné systematizace míst. Museli obdržet státní souhlas (konkurující církevní kanonické misi), což v důsledku znamenalo, že jejich působení byly vymezeny velmi těsné hranice. Vědecká resp. publikační práce byla „odborně posuzována“. Všechna činnost se musela dít – dle velmi flexibilního ustanovení – „v souladu s ústavou“. Zaměstnanci i celá učiliště byla ekonomicky

závislá na státní moci, která navíc převzala kontrolu nad církevními nadacemi, jež by snad činnost učilišť dotovaly.¹¹³

II.2.6 Příprava redukce teologického studia

Teologické fakulty nicméně nadále zůstávaly začleněny ve svazku univerzit a vztahovaly se na ně příslušné platné zákony. Formulace vládního nařízení, podle níž SÚC vykonává vrchní dozor „na církevní učiliště všeho druhu v dohodě s ministerstvem školství, věd a umění“, je narážkou na tuto nejednoznačnost jejich postavení. To ovšem bylo pouze dočasné a o osudu těchto fakult měla církevní komise ÚV KSČ již jasno. Při projednávání organizace a působnosti SÚC dne 12. října 1949, dva dny před zasedáním Národního shromáždění, bylo dohodnuto: „Bohoslovecké fakulty nebudou podle nového vysokoškolského zákona převzaty jako státní učiliště. Navrhuje se nechat jejich otázku otevřenou; z fakult se stanou fakticky vyšší semináře, které budou jakožto církevní učiliště podléhat rovněž státnímu úřadu.“¹¹⁴

Jak patrně, ještě před schválením církevních zákonů bylo rozhodnuto o tom, že teologické fakulty nebudou podle chystaného vysokoškolského zákona nadále součástí státních univerzit. Operovalo se s představou, že se stanou institucí církevní, vyššími semináři, podřízenými SÚC. Slučování fakult a rušení diecézních učilišť ještě nebylo na pořadu dne. Dočasná dvojkolejnost vedení měla být řešena tak, že MŠVU bude rozhodovat o technické a administrativní stránce, SÚC pak „o obsahové náplni“ resp. „o vyučování náboženství“.

Tvrdá linie měla být dle představ SÚC uplatňována i nadále. V listopadu 1949 bylo jasné, že „je třeba zajistit výchovu nových kněží našimi kněžími“, což implikovalo vyřazení jakékoli „reakční kliky“ a provedení prověrek žáků tak, aby SÚC měl „na fakultách a v seminářích své žáky“. Profesori i studenti měli tedy ideově náležet SÚC. Aby toho bylo dosaženo, bylo rozhodnuto dosadit mezi administrativní zaměstnance seminářů „spolehlivého člověka“, který by podával zprávy.¹¹⁵ Výhled k zákonu o vysokých školách, problémy se zřizováním SÚC, odpor církevních představených vůči církevním zákonům a příprava

¹¹³ Ve skutečnosti byla po celou dobu komunismu řada věcí pro seminář i fakultu pořizována z diecézních prostředků a z darů ze zahraničí. Ve vládním nařízení to výslovně řečeno není, ale již Důvodová zpráva k zákonu o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 863 (I. část), f. 102) říká, že stát vydrží bohoslovecké fakulty tím způsobem, že hradí osobní náklad na platy učitelských a administrativních sil, působících na těchto ústavech, a věcný náklad spojený s provozem těchto ústavů, „pokud tento náklad není hrazen z vlastních příjmů těchto ústavů.“

¹¹⁴ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 255.

¹¹⁵ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 17. 11. 1949.

akce K – zábor klášterů – nicméně způsobily, že se nová pravidla prosazovala až s odstupem několika měsíců. Ještě v prosinci 1949 si navíc SÚC a MŠVU musely ujasnit, že převod „církevních vysokých škol“ do kompetence SÚC se bude moci uskutečnit až po provedené reformě vysokoškolského studia, protože bohoslovecké fakulty jsou součástí rektorátu vysokých škol.¹¹⁶

Po přijetí církevních zákonů se církevní politika soustředila na postup proti řeholím. Součástí příprav tzv. akce K byly i úvahy SÚC týkající se řádových bohosloveckých učilišť. Základní princip byl jasný: „Otázku řádových učilišť vyřešit spolu s otázkou klášterů.“¹¹⁷ První ucelený návrh SÚC na postup proti řeholím a klášterům z 22. listopadu 1949 již počítá s jejich zrušením: „Zrušit řádová bohoslovecká učiliště (v rámci řešení otázky bohosloveckých fakult a učilišť).“ Přestože byly přípravy státní moci týkající se akce K velmi podrobné, učilištím se věnovaly spíše okrajově. Jedna z úvah, datovaná 23. únorem 1950, plánuje postátnění všech škol a internátů spravovaných řeholníky a „zrušení řádových bohosloveckých učilišť a převod bohoslovců do diecézních učilišť“. To vše se mělo stát do konce března na základě výnosů předvídaných pro 15. březen 1950.

Postup příprav však přístup k řeholníkům stále radikalizoval, takže definitivní návrh SÚC z března 1950 prostě již jen pro týdny po akci K stanovil: „Budou zrušena všechna řádová bohoslovecká učiliště.“ Žádné bližší podrobnosti plány neobsahovaly. Oněch několik málo údajů svědčí o tom, že úředníci SÚC vágně spojovali tuto otázku i osud studentů s celistvým řešením problematiky teologického studia, které se začínalo upřesňovat zhruba ve stejné době.¹¹⁸ Jak bylo uvedeno, v říjnu 1949 se počítalo s tím, že nový vysokoškolský zákon vyjme bohoslovecké fakulty z univerzit a učiní z nich jakési vyšší semináře. Nezdá se ale, že by již bylo rozhodnuto o zrušení všech diecézních seminářů – alespoň to napovídá plán, že by do nich byli převedeni řeholní bohoslovci.

7. února 1950 schválilo předsednictvo ÚV KSČ návrh, podle něhož měly teologické fakulty podléhat výlučně SÚC.¹¹⁹ Osnova připravovaného zákona o vysokých školách tuto skutečnost respektovala. SÚC proto v březnu plánoval další radikální opatření: „Všichni profesori budou nahrazeni našimi učiteli. Bude podniknut nábor na nové posluchačstvo. Dosavadní posluchači budou internováni do některého centralisačního tábora a dáni pod

¹¹⁶ NA, fond SÚC, kart. 2 : Zápisy z porad : zápis č. 35 (27. 12. 1949).

¹¹⁷ NA, fond SÚC, kart. 2 : Zápisy z porad : zápis č. 24 (25. 11. 1949). Viz *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 319, 392, 394, 444.

¹¹⁸ Např. návrh SÚC na systematizaci platových míst duchovních v duchovní správě a církevní administrativě z 10. února 1950 se netýkal bohosloveckých učilišť a seminářů „vzhledem k celkové připravované úpravě bohosloveckého studia a potřebných učilišť i internátů s ohledem na chystaný zákon o vysokých školách“ (*Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 375).

¹¹⁹ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 7. 2. 1950.

kontrolu.“¹²⁰ O měsíc později, 22. dubna, bylo rozhodnuto vypracovat „návrh na reorganizaci bohoslovecké fakulty pod jedním vedením se čtyřmi sekcemi“.¹²¹ Operovalo se tedy nejnověji s představou jediné fakulty pro čtyři různé konfese. Takový byl stav úvah SÚC ve fázi redukce teologického studia.

¹²⁰ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 14. 3. 1950.

¹²¹ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 22. 4. 1950. Návrh měl připravit pracovník SÚC Vladimír Ekart, bývalý duchovní československé církve a zaměstnanec presidia ministerstva školství a osvěty, kterému připadla rozhodující úloha ve všech plánech SÚC na redukcii a reorganizaci studia i v jejich provádění.

II.3 Redukce teologického studia (duben-červen 1950)

II.3.1 Stav teologického studia počátkem dubna 1950

Podle zprávy SÚC z června 1950¹²² studovalo až do dubna 1950 v Československu na třech katolických teologických fakultách, osmi diecézních a pěti řeholních učilištích asi 1.150 posluchačů a vyučovalo zde na 117 profesorů (v širším smyslu slova). Na dvou nekatolických teologických fakultách a sedmi učilištích studovalo přes 551 studentů a vyučovalo zde na 26 profesorů. Ročně přicházelo do duchovní správy v českých zemích asi 100 katolických novosvětců a průměrně 50 duchovních ostatních církví.¹²³ V přehledu situace podle této zprávy (s přihlédnutím ke zprávě o prověrce bohoslovců z července 1950) vypadala takto:¹²⁴

Katolické teologické fakulty	profesoři	posluchači	z toho bohoslovci
TF Praha	20	270	154
TF Olomouc	19	118	86
TF Bratislava	0	206 (208)	208
Celkem	39	594 (596)	448

Katolická diecézní učiliště	profesoři	posluchači	z toho bohoslovci
DU Hradec Králové	7	66	66
DU Č. Budějovice	11	74	74
DU Litoměřice	11	68	68
DU Brno	10	52	52
DU Nitra	0	45	45
DU Košice	0	80	80
DU Spišská kap.	0	58 (48)	58 (48)
Celkem	39	391 (381)	391 (381)

¹²² NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1945-1954 (KSČ-ÚV-02/1) : sv. 20, a.j. 228 : Schůze předsednictva ÚV KSČ dne 19. června 1950 : Návrh reorganizace bohosloveckého studia v ČSR.

¹²³ Zcela jiná čísla uvádí Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 964: v českých zemích se jednalo asi o 519 diecézních a 450 řádových studentů (asi 969 celkem), na Slovensku asi o 398 diecézních a 240 řádových studentů, tj. v ČSR asi o 917 diecézních a 690 řádových studentů (asi 1607 celkem). Spolu se studenty nekatolickými to úhrnem znamenalo asi 2039 studentů teologie.

¹²⁴ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1945-1954 (KSČ-ÚV-02/1) : sv. 20, a.j. 228 : Schůze předsednictva ÚV KSČ dne 19. června 1950 : Návrh reorganizace bohosloveckého studia v ČSR; sv. 20, a.j. 232 : Schůze předsednictva ÚV KSČ dne 14. července 1950 : Zpráva o prověrce bohoslovců.

(Řeckokatolická Vysoká škola bohoslovecká měla v akad. roce 1947-48 v profesorském kolegiu 9 osob a 29 bohoslovců.)¹²⁵

Katolická řádová učiliště ¹²⁶	profesoři	posluchači
Theologický ústav redemptoristů v Obořišti	9	45
Generální filosofické a theologické učiliště dominikánů v Olomouci	7	20
Theologické studium kapucínské v Praze	0	81
Salesiánské bohovědné učiliště v Oseku u Duchcova	6	18
Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L.	5	38
Celkem	30	136

Nekatolické fakulty a učiliště	profesoři	posluchači
Husova čsl. evangelická fakulta bohoslovecká v Praze	14	223
Teologická fakulta evangelická (aug. vyznání) v Bratislavě	0	81
Duchovní seminář pravoslavné církve v Praze	5	60
Pravoslavný bohoslovecký kurs v Michalovicích	0	30
Kantorsko-katolická nauko-bohoslužba Banská Štiavnica	0	30
Biblický ústav Jednoty československé v Kutné Hoře	0	21
Bohoslovecký seminář československých baptistů v Praze	1	10
Seminář církve adventistů sedmého dne v Praze	6	62
Kurz kazatelů československé církve v Praze	0	34
Celkem	26	551

II.3.2 Likvidace řádových bohosloveckých učilišť

Plánovaná likvidace řádů začala politickým soudním procesem s představiteli řádů – „Machalka a spol.“¹²⁷ 15. března 1950 došlo k zatýkání, 31. března bylo zahájeno soudní líčení, 4. dubna byl vynesena rozsudek. Mezi deseti obviněnými byli i Josef Silvestr Braitto OP, profesor teologie na olomouckém dominikánském bohosloveckém učilišti, a Ján Ivan Mastiliak CSsR, profesor filosofie, dogmatiky a východní teologie na redemptoristickém bohosloveckém učilišti v Obořišti. Rétorika prokuratury byla šokující. Podle soudu např. dohodě mezi provinciálem redemptoristů Františkem Suchomelem CSsR a Mastiliakem

¹²⁵ Peter ŠURÁK, *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, s. 60-62.

¹²⁶ Zpráva neeviduje filosofické studium kapucínské v Olomouci a salesiánský filosofický studentát v Přestavlkách s prvním ročníkem ve Fryštáku. Počet studentů kapucínského učiliště se nezdá být věrohodný. O rok dříve je evidováno 13 studentů: srov. Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999*, č. 39: Studium katolické teologie v českých zemích v letech 1948 a 1950. Protože se ale přesný údaj nepodařilo dohledat, nadále se pracuje s počty SÚC.

¹²⁷ Václav VAŠKO, *Neumlčená, II.*, s. 134-149; TÝŽ, „Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let“, in KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 16-19; Vojtěch VLČEK, „Procesy s řeholníky v 50. letech a v první polovině 60. let“, tamtéž, s. 117-120; TÝŽ, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004.

o působení na bohosloveckém učilišti předcházely „příkaz Vatikánu, aby teologické učebny byly proměněny v základny protistátní činnosti, aby vyučující lektoři vychovávali z posluchačů zarputilé obhájce majetku církevní hierarchie“.¹²⁸ Braitto byl nakonec odsouzen k patnácti rokům vězení (odseděl deset let), Mastiliak k doživotí (odseděl patnáct let).

Již počátek zásahu proti řeholím se tak citelně dotkl i dvou řádových bohosloveckých učilišť. Když pak byla v dubnu provedena vlastní akce K, soustředění řeholníků v centralizačních a internačních kláštorech, všechna tato učiliště de facto zanikla. SÚC dne 19. června 1950 ve své zprávě pro předsednictvo ÚV KSČ v minulém čase konstatoval, že „do dubna 1950 existovaly jako řádová učiliště: Teologický ústav redemptoristů v Obořišti, Generální filosofické a teologické učiliště dominikánů v Olomouci, Teologické studium kapucínské v Praze, Salesiánské bohovědné učiliště v Oseku u Duchcova, Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně n. L.“¹²⁹

Právní podklad pro jejich likvidaci tehdy ještě neexistoval (byl dodatečně vytvořen vládním nařízením, o němž viz kap. II.4.4). Vyučující i bohoslovci byli „soustředění“ a jejich další osudy byly potom různé. Na místo oficiální výuky teologie nastoupily postupně náhradní skryté formy, jejichž počátek byl již v internačních kláštorech a v jednotkách PTP (srov. kap. V). Tato fáze postupu proti řeholím se dotkla i dalších učilišť, nakolik na nich působili jako vyučující řeholníci. Např. na pražské teologické fakultě byl v akad. roce 1949-50 děkanem profesor církevních dějin a provinciál františkánů, Jan Kapistrán Vyskočil OFM. Spolu s ostatními bratry byl v noci ze 13. na 14. dubna 1950 zatčen a odvezen do internačního tábora.¹³⁰ Nejhuře bylo ovšem zasaženo diecézní bohoslovecké učiliště v Litoměřicích, kde podstatnou část profesorského sboru tvořili řeholníci. Zásah proti řeholníkům vnesl obavy i do řad představených, vyučujících a studentů fakult. V Praze i v dalších diecézích došlo v dubnu k urychlenému kněžskému svěcení bohoslovců nejvyšších ročníků. V Českých Budějovicích se světilo dokonce již v prosinci 1949.¹³¹

¹²⁸ Jindřich NEULS – Miroslav DVORÁK, *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, Praha 1950, s. 72. K této rétorice srov. též Karel SIROTEK – Drahomír HROMÁDKA, „Znalecký posudek z oboru státně bezpečnostního a politického zpravodajství v trestní věci proti Otto Mádrovi a spol.“, in KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, přílohy, s. 5: „V důsledku dohody o nejužší spolupráci se špionážními centry americkými a anglickými, školí Vatikán ve zvláštních kláštorech nejschopnější bohoslovce a duchovní na špionážní odborníky...“

¹²⁹ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 402.

¹³⁰ Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 182; SKTF, fond Personalía : složka Jan Kapistrán Vyskočil : dopis rektora UK J. Mukařovského MŠVU z 29. 6. 1950. Ministerstvo školství žádalo, aby bylo s Vyskočilem, který byl dlouhodobě „nepřítomen“ na pracovišti, zahájeno disciplinární řízení pro hrubé porušení služebních povinností. V důsledku vynětí fakulty ze svazku univerzity se však rektorát prohlásil v této věci za nekompetentní. Řízení bylo nakonec zastaveno.

¹³¹ Pro Prahu srov. Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 205-206; pro Brno srov. Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 108; pro České Budějovice srov. Martin WEIS, „Osudy

II.3.3 Likvidace řeckokatolické Vysoké školy bohoslovecké

V l. 1949-1950 zahájila státní moc i tzv. akci P, jejímž cílem byla likvidace řeckokatolické církve ve prospěch pravoslaví. V únoru a březnu 1949 došlo k zatýkání řeholníků a k zabírání církevních budov. Ve snaze o záchranu situace požádal biskup Pavel Gojdič o přijetí řeckokatolických bohoslovců do pražského semináře. Jeho žádost však byla dle zápisu ze schůze církevní komise ÚV KSČ dne 13. července 1949 zamítnuta.¹³² V dubnu 1950, kdy se řeckokatolická církev „dobrovolně“ přihlásila k pravoslaví, Vysoká škola bohoslovecká při řeckokatolickém kněžském semináři zanikla. Bližší podrobnosti nejsou známy.¹³³ Rok 1968, kdy byla činnost řeckokatolické církve znovu povolena, k znovuzřízení samostatného studia nevedl, bohoslovci studovali na římskokatolické fakultě. Toto studium tak bylo obnoveno až v r. 1990, kdy byla založena Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafránika v Košicích, od r. 1997 součást Prešovské univerzity v Prešově.

II.3.4 Vyčlenění teologických fakult z univerzit

V důsledku akce K a akce P přišla katolická církev v průběhu tří týdnů skoro o polovinu svých teologických učilišť a o jeden kněžský seminář. Asi 200 studentů a profesorů ztratilo osobní svobodu. Bezprostředně po těchto událostech byl proti nim učiněn další významný krok: v souladu s plány SÚC (srov. kap. II.2.6) byly teologické fakulty vyčleněny ze svazků univerzit.

Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách z 18. května 1950, který vstoupil v platnost 3. června 1950, obsahoval dva paragrafy, jež se týkaly teologických fakult. V § 33 bylo řečeno, že „bohoslovecká fakulta Karlovy univerzity v Praze se vyjímá ze svazku této univerzity“ (odst. 1) a že „Cyrilo-Methodějská bohoslovecká fakulta Palackého univerzity v Olomouci se vyjímá ze svazku této univerzity“ (odst. 2). V § 34 bylo řečeno, že organizaci katolických i nekatolických fakult, jejich zřizování, rušení, slučování a dělení, určování nebo změnu jejich sídel a názvů provádí vláda nařízením (odst. 2). Vrchní správa a dozor byla svěřena ministrovi pověřenému řízením Státního úřadu pro věci církevní (odst. 1). Týž úřad měl také v dohodě s MŠVU vydávat pro řečené fakulty studijní a zkušební předpisy (odst. 3). V ostatním se pak již zákon o vysokých školách na bohoslovecké fakulty nevztahoval (odst. 4).

katolické církve na jihu Čech – péče o kněžský dorost a CMBF“, s. 77. Srov. Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 965-966.

¹³² *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 204, srov. s. 220.

¹³³ Peter ŠURÁK, *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, s. 173.

Ministr školství, věd a umění Zdeněk Nejedlý ve své řeči při projednávání vládního návrhu uvedeného zákona v Národním shromáždění dne 18. května 1950 tyto skutečnosti komentoval tak, že předkládaný zákon ještě neřeší – míněno z hlediska soudobé ideologie – otázku klasifikace věd resp. její průmět do organizace fakult na vysokých školách. A pokračoval: „Pouze v jedné věci upravuje tento zákon dosavadní systém [věd], že totiž vylučuje z naší university theologické fakulty. Tento požadavek byl již starý, já se pamatuji ještě jako student, jak jsme se zde za něj bili, neboť theologické fakulty mají docela jiný úkol nežli vědecké zkoumání. My je však nerušíme, ale dáváme tam, kam patří, to jest pod Státní úřad pro věci církevní.“¹³⁴

Nejedlý vyloučení theologických fakult z „naší university“ – z univerzity pořádané podle pozitivistické a marxisticko-leninské epistemologie a spravované podle potřeb komunistické politiky – zdůvodnil názorem o nevědeckosti teologie, který v minulosti skutečně opakovaně figuroval v úvahách o vyjmutí theologické fakulty ze svazku Univerzity Karlovy v Praze, kde se ale nikdy neuskutečnil, mimo jiné i proto, že tato fakulta patřila ke čtyřem zakládajícím fakultám univerzity. Nejedlý vlastně před Národním shromážděním opakoval názor, který vyslovil již v r. 1948 při oslavách výročí Univerzity Karlovy (srov. kap. II.2.1).¹³⁵

Když Nejedlý tvrdí, že theologické fakulty mají docela jiný úkol nežli vědecké zkoumání a že proto do svazku univerzity nepatří, má na mysli skutečnost, že se zde studiem připravují pro praktické působení budoucí katoličtí duchovní. V logice komunistického pojetí vysokých škol by tento neintelektualistický ohled na „praxi“ měl být spíše pozitivní – kdyby onou praxí nebyl právě náboženský život. Theologické fakulty ovšem v dané době plnily řadu dalších úkolů. Studovali zde i jiní studenti nežli ti, kdo se připravovali ke kněžství. Zanedbávána nebyla pochopitelně vědecká činnost. Nejedlý tak spíše prozradil, jak tyto fakulty chápe státní moc sama, co pokládá za jejich hlavní úkol. Příprava duchovních byla evidentně nahlížena jako politicum.

¹³⁴ Oldřich ŘÍHA (ed.), *Zdeněk Nejedlý a Universita Karlova*, s. 44-45 (text O lepší organizaci vysokých škol a vědy. Řeč na 45. schůzi Národního shromáždění republiky Československé v Praze dne 18. května 1950). Projednávání předloženého zákona nepřineslo k tomuto tématu nic dalšího. Ani jeden poslanec se k němu již nevrátil. Srov. stenoprotokoly 45. schůze NS RČS 1948-1954 [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/steprot/045schuz.>>.

¹³⁵ V této souvislosti není bez zajímavosti, že Nejedlý v květnu 1946 „vyslovil názor, že je-li v organismu universitním bez námitek theol. fakulta katolická, není důvodu proti přičlenění též fakulty evangelické“ (AUK, fond Akademický senát, kart. 45 : sign. B 6/60 : zápis porady děkanů z 16. 5. 1946) a že v prosinci 1948 ministerstvo školství zaslalo na rektorát osnovu zákona, jímž měla být Husova čsl. evangelická fakulta včleněna do Karlovy university (AUK, fond Akademický senát, kart. 45 : sign. B 6/60 : zápis ze zasedání akademického senátu z 10. 12. 1948).

Hlavní důvod vyloučení teologických fakult je ale třeba spatřovat v jejich podřízení pod Státní úřad pro věci církevní. Kontrolovány byly všechny vysoké školy, v tom nebyly teologické fakulty výjimkou. Státní úřad pro věci církevní byl nicméně zřízen proto, aby se stal jednotným nástrojem státní kontroly všech náboženských záležitostí. Zákon o vysokých školách pouze završil to, co již zřetelně vyplývalo z vládního nařízení č. 228/1949 Sb. o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní ze dne 25. října 1949. Odstranil jistou dvojkolejnost ve státním řízení teologických fakult, zcela ignoroval jakýkoli možný vliv církevních představitelů na jejich organizaci a správu a připravil půdu pro další kroky, které přišly bezprostředně poté.

II.3.5 Reakce teologických fakult

Na základě nového zákona nabyla pražská a olomoucká katolická teologická fakulta postavení, které bylo dříve v případě Husovy fakulty charakterizováno slovy „samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami vysoké školy“. Všechny katolické i nekatolické teologické fakulty v Československé republice stály v dané chvíli mimo univerzity. Reakce rektorátů univerzit, profesorských sborů ani církevních představitelů na vysokoškolský zákon příliš známa není. Vynětí fakult k 3. červnu 1950 jim bylo oznámeno ze strany MŠVU výnosem č. 124.195/50-III/4 z 21. června 1950.¹³⁶ V případě pražské fakulty rektorát „provedl fakticky vynětí této fakulty ze svazku university tím, že nepřipustil v zasedání akademického senátu 23. června t.r. účast zástupců bohoslovecké fakulty ani konání promocií ode dne účinnosti zákona“.¹³⁷

Pokud jde o teologické fakulty samotné, jejich postoj není dostatečně dokumentován. Pražská fakulta ještě v polovině června pokračovala dál ve své činnosti: připravovala přijímací zkoušky a plánovala další akademický rok. S jejím dalším osudem byl profesorský sbor seznámen až 28. června 1950.¹³⁸ Nezdá se ale, že by vyvinula jakoukoli aktivitu pro zajištění svého postavení. Jinak tomu bylo v případě fakulty olomoucké: Memorandum profesorského sboru Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci z 21. června 1950,

¹³⁶ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti.

¹³⁷ SKTF, fond Personalía : složka Jan Kapistrán Vyskočil : dopis rektora UK J. Mukařovského MŠVU z 29. 6. 1950. Srov. AUK, fond Akademický senát, kart. 45 : sign. B 6/64 : zápis ze zasedání akademického senátu z 23. 6. 1950: Zástupci teologické fakulty uvedeni nejsou, ale situace se nekomentuje. Jde na dlouho o poslední zasedání senátu, protože tento orgán byl zákonem o vysokých školách zrušen.

¹³⁸ SKTF, složka Zápisy o konfer. prof. sboru – Opisy : zápis z 16. 6. 1950 a oběžník z 27. 6. 1950.

podepsané proděkanem Bedřichem Vaškem a děkanem Bartolomějem Kutalem, ukazuje, že v Olomouci dobře pochopili (nebo se dozvěděli), kam je vývoj směřován.¹³⁹

Memorandum žádá, aby za poměrů nastolených novým zákonem o vysokých školách byl fakultě zachován charakter samostatné fakulty, aby jí bylo umožněno vyšší teologické studium a právo doktorských promócí, aby jí byl ponechán název Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta a aby jí byla ponechána svoboda potřebná pro její účel, jímž je míněna výchova dobrých katolických a vlasteneckých kněží. Žádost je zdůvodněna argumenty historickými (dějiny fakulty a její význam pro Univerzitu Palackého), národními (vlastenečtí kněží v minulosti a za 2. světové války), ústavně-právními (svoboda svědomí, právo na vzdělání), státními (dobrá pověst státu v cizině) a hospodářsko-kulturními (ohled na dosavadní příspěvky státu na budovu a seminární pomůcky). Vyhybavá odpověď SÚC chystala půdu pro další plánované kroky.

¹³⁹ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty 1949-1954 : Olomouc – teologická fakulta 1949-1952.

II.4 Reorganizace teologického studia (květen-říjen 1950)

II.4.1 Příprava reorganizace

Záměr reorganizovat bohoslovecké fakulty byl zřejmý již delší dobu, jeho konkrétní podoba ale vznikla až od května do července 1950. Jednalo se vlastně o akci nedostatečně promyšlenou a velmi netakticky provedenou. Arogance moci vedla SÚC k tomu, že zpočátku pokládal tuto akci za snadno proveditelnou, a to prakticky bez účasti církví a bez přihlédnutí k jejich vnitřním normám. Až v průběhu reorganizace, když se setkal s jistým odporem církví (zejména církve katolické), svůj postup mírně korigoval.

3. května 1950 Alexej Čepička na schůzi církevní šestky „vznesl ještě do diskuse otázku vyřešení náboženských učilišť a to jak theologických fakult, tak biskupských seminářů“.¹⁴⁰ V souladu s výsledky vnitřní porady SÚC z 22. dubna téhož roku (srov. kap. II.2.6) doporučil, aby byla pro všechny církve vytvořena jedna teologická škola se čtyřmi fakultami. Nebyli by do ní ovšem převzati stávající studenti, „kterých by bylo možno zbavit se tím, že by byli povoláni k výkonu normální vojenské prezenční povinnosti“. Vyvstala by potřeba náboru nových studentů a SÚC, který o této věci již jednal, odhadl potřebu asi 300 nových kněží pro všechny církev dohromady. Z diskuse vzešel závěr, podle něhož měl o této věci Zdeněk Fierlinger jednat s pokrokovými duchovními a připravit pro předsednictvo ÚV KSČ potřebný návrh natolik včas, aby mohl být „případný nábor“ proveden pro zimní semestr. O postupu prací referoval Fierlinger na schůzi 17. května. Bylo rozhodnuto, že SÚC vypracuje pro předsednictvo ÚV KSČ ke schválení „zásadní návrh náboru“.¹⁴¹

Zhruba v této době změnil SÚC zásadním způsobem své plány a opustil koncepci jediné mezikonfesní fakulty. Při nedostatku dokumentace lze tuto skutečnost pouze konstatovat, nikoli doloženě zdůvodnit. Faktem je, že 2. června Fierlinger navrhl církevní šestce zcela nový plán.¹⁴² Předpokládal „celkovou reorganisaci bohosloveckého studia, která by spočívala v tom, že by dosavadní bohoslovecké fakulty, biskupské semináře a ostatní bohoslovecká učiliště byla zrušena a zřízeny 4 bohoslovecké fakulty v Praze (řím. katolická,

¹⁴⁰ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 117 : Zápis ze schůze církevní šestky (3. 5. 1950).

¹⁴¹ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 120 : Zápis ze schůze církevní šestky (17. 5. 1950). V NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 31. 5. 1950 Vladimír Ekart hovořil o tom, že bude v Praze zřízena jedna římskokatolická a jedna pravoslavná teologická fakulta a že „sporná otázka samostatné fakulty československé a českobratrské bude předložena ministroví“, přičemž bohoslovecká učiliště malých denominací, „která znamenají nekontrolovatelnou nadprodukcí“, budou zrušena. Zdá se tedy, že k tomuto datu již bylo v zásadě rozhodnuto, ale operovalo se možná ještě s představou jedné fakulty pro církev československou a českobratrskou. Na Slovensku měla být zřízena jedna fakulta římskokatolická, jedna evangelická a dvouletá fakulta pravoslavná.

¹⁴² NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 123 : Zápis ze schůze církevní šestky (2. 6. 1950).

československá, evangelická, pravoslavná), fakulta řím.kat., evangelická a pobočka pravoslavné církve na Slovensku“. Církevní šestka „s likvidací církevních seminářů“ a zřízením fakult pro každou církev odděleně souhlasila. Zároveň se usnesla, „že má být zajištěn co nejdříve potřebný počet pokrokových posluchačů pro bohoslovecké fakulty, zvláště katolickou“. SÚC měl zřídit komisi, „která by připravila reorganizaci, učební řády a učitelské kádry bohosloveckých fakult“.

Dne 12. června SÚC konstatoval, že návrh reorganizace bohosloveckých fakult je hotov.¹⁴³ 14. června pak církevní šestka přijala opět usnesení o zrušení seminářů a učilišť a o zřízení fakult nových.¹⁴⁴ SÚC měl proto na základě vysokoškolského zákona připravit návrh vládního nařízení. Fakulta církve československé má nést jméno Husova, fakulta církve evangelické si vybere buď jméno Komenského nebo Blahoslavova. Církevní radě pak měly být ke schválení předloženy učební osnovy a kádrové obsazení profesorů. Těžiště diskuse spočívalo v otázce, jak řešit nábor studentů na fakultu katolickou. Nakonec bylo rozhodnuto, že zahájí svou činnost od následujícího akademického roku „svým prvním ročníkem“, což zároveň znamenalo, že dosavadní studenti „nebudou na novou fakultu převzati a pro ten účel kádrováni, nýbrž nejnebezpečnější z nich, zvláště již vysvěcení, budou internováni v kláštorech, ostatní povoláni k výcviku presenční služby do armády, případně ti, u kterých to nebude možné, dáni k dispozici pracovnímu úřadu“. Protože ale takto radikální postup budil rozpaky i u samotných členů církevní šestky, hovořilo další usnesení o tom, že tento postup bude předložen ke schválení předsednictvu ÚV KSČ s alternativou, „zda by bylo vhodnější zřídit všechny čtyři ročníky katolické fakulty a pro druhý až čtvrtý ročník vybrati z dosavadních bohoslovců pokrokovější“, ovšem s dodatkem, že „církevní rada jest názoru, že se k tomuto účelu dosavadních bohoslovců nedá použít“.

Předsednictvo ÚV KSČ se otázce bohosloveckých studií věnovalo 19. června. Fierlinger ve zprávě o činnosti SÚC za období od konce dubna poukázal na to, že se zákon o vysokých školách stal příležitostí k tomu, aby bylo reorganizováno celé bohoslovecké studium.¹⁴⁵ Uvedl to konstatováním: „Připravili jsme a projednali s představiteli nekatolických církví a vlasteneckých katolických kněží návrh reorganizace bohosloveckých učilišť.“ Oficiální představitelé katolické církve ani zástupci fakult k jednání přizváni nebyli. Bližší podrobnosti o těchto jednáních nejsou prozatím známy. Pro stejnou schůzi byl připraven i materiál „Návrh reorganizace bohosloveckého studia v ČSR“, který nejprve

¹⁴³ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 12. 6. 1950.

¹⁴⁴ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 124-125 : Zápis ze schůze církevní šestky (14. 6. 1950).

¹⁴⁵ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 401-402.

představil současný stav katolického i nekatolického bohosloveckého studia a navrhl uspořádání, jež bylo o další měsíc později skutečně nastoleno – s výjimkou, která bude dále zmíněna.¹⁴⁶

Olomoucká teologická fakulta a všechna diecézní učiliště měla být zrušena a „místo bohoslovecké fakulty Karlovy university v Praze“ měla být zřízena „samostatná bohoslovecká fakulta římskokatolická, která bude soustřeďovati veškeré katolické studium v českých zemích a ponese název "Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze"“. Tato fakulta neměla, na rozdíl od nekatolických teologických fakult, převzít dosavadní posluchače fakult a učilišť. Měl být zajištěn „pouze potřebný počet posluchačů pro nový 1. ročník, v němž se začne přednášet od podzimu 1950“. Podobně na Slovensku měla být zřízena místo bohoslovecké fakulty bratislavské univerzity samostatná bohoslovecká fakulta v Bratislavě, jež by nahradila i všechna učiliště, ovšem opět pouze s 1. ročníkem.

U nekatolických církví mělo dojít k tomu, že „Husova československá evangelická fakulta se bohoslovecká rozdělí na dvě samostatné fakulty: Husovu bohosloveckou fakultu československé církve a Komenského (nebo Blahoslava) evangelickou bohosloveckou fakultu. Českoslovenští bohoslovci budou studovati na Husově fakultě. Na Komenského fakultě budou studovat bohoslovci evangelické církve českobratrské. Na Slovensku zůstane evangelická fakulta a. vyznání v Bratislavě. Pro pravoslavnou církev bude zřízena samostatná úplná fakulta v Prešově a kromě toho pobočka o dvou ročnících v Praze. Bohoslovci ostatních menších denominací budou studovat na některé z těchto fakult podle svého výběru anebo podle výběru církve. Podle potřeby budou mít tyto menší denominace na jednotlivých fakultách pro některé předměty svoje lektory. Dosavadní učiliště nižších typů, která některé z těchto denominací dosud měly (...), budou zrušeny. Na nové fakulty budou převedeni všichni dosavadní profesoři a bohoslovci nekatolických učilišť, pokud nebudou vyloučeni jako reakční nebo pokud u některých menších denominací nedojde k restrikci v důsledku příliš vysokého počtu dosavadních posluchačů.“

Fakulty měly být učiliště státní. Proto měl být zřízen poradní a iniciativní orgán SÚC v otázkách bohosloveckého studia, Státní výbor pro bohoslovecké studium (v analogii ke Státnímu výboru pro vysoké školy: § 5 odst. 1 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách), se samostatnými sekcemi pro jednotlivé fakulty, přičemž členové výboru měli být jmenováni ministrem pověřeným řízením SÚC ze zástupců profesorských sborů, církve, SÚC a dalších

¹⁴⁶ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1945-1954 (KSČ-ÚV-02/1) : sv. 20, a.j. 228 : Schůze předsednictva ÚV KSČ dne 19. června 1950 : Návrh reorganizace bohosloveckého studia v ČSR.

odborníků. Slovensko mělo mít výbor samostatný. Studijní program bohosloveckých fakult měl být připraven ve zvláštní komisi, studijní plány a organizační statut měl pro jednotlivé fakulty připravit SÚC. Fakulty měli – spolu s fakultní radou – řídit děkani jmenovaní ministrem pověřeným řízením SÚC, děkanský úřad měl vést tajemník fakulty, který bude v pravidelném styku s SÚC. Na fakulty měli být přijímáni absolventi škol 3. stupně nebo dělnických přípravek a jako mimořádní posluchači i žáci s nižším vzděláním, kteří by v určité lhůtě složili maturitu. O všechny studenty měl za obvyklých podmínek pečovat stát.

Návrh vycházel z toho, že katolická církev potřebuje ročně v českých zemích 100 a na Slovensku 60 novokněží a že nekatolické církve potřebují ročně v českých zemích 80 nových duchovních a na Slovensku, kde je „větší potřeba pravoslavných“, asi 60 duchovních. Protože podle SÚC neměli být katoličtí bohoslovci převzati, vznikla potřeba přijmout do 1. ročníku „více posluchačů nežli činí roční potřeba“, tj. 150 bohoslovců z českých zemí a 100 bohoslovců ze Slovenska. Toho mělo být dosaženo organizovaným nábořem na gymnáziích a mezi uchazeči o studium na vysoké školy, kteří neuspějí u přijímacího řízení.

Harmonogram reorganizace bohosloveckého studia předpokládal tyto kroky:

- a) Před prázdninami schválí vláda vládní nařízení o reorganizaci bohosloveckých fakult a svěří ministrovi pověřenému řízením SÚC pravomoc upravovat další podrobnosti.
- b) Do konce června budou nově prokádrováni profesori a učitelé na všech dosavadních fakultách a učilištích. „Z římskokatolických profesorů bude ponecháno snad jen několik nejpokrokovějších. Z nekatolických budou vyloučeni jen nejreakčnější.“ Dle potřeby pro ně mělo být uspořádáno politické školení. Do konce července tak měly být z vybraných dosavadních profesorů a z dalších pokrokových duchovních sestaveny profesorské sbory nových fakult (profesori, lektori a asistenti). „U nekatolických církví bude výběr profesorů dohodnut s vedením církve.“ Ti všichni měli projít politickým školením. Z laiků, pokud možno s přihlédnutím k jejich vyznání, měli být vybráni učitelé společenských nauk. „Do konce srpna budou vybráni z naprosto spolehlivých lidí fakultní tajemníci, kteří budou mít na fakultě politickou funkci.“
- c) Do konce června budou provedeny kádrové rozhovory se všemi dosavadními katolickými studenty bohosloví. Na každou fakultu a učiliště měl být proto kolem 20. června vyslán pracovník SÚC, který by zajistil, že se bohoslovci nerozejdou na prázdniny, a provedl prověrku. „Nejnebezpečnější z katolických bohoslovců, kteří jsou nejvíce reakční, budou převezeni do internačního tábora. Ostatní katoličtí

bohoslovci budou počátkem července odvedeni k vojenské službě a ihned povoláni k výcviku.“ Noví uchazeči měli být prokádrováni v září-říjnu. Kádrové rozhovory s nekatolickými studenty měly být provedeny později.

- d) Po schválení vládního nařízení budou svoláni profesori rušených učilišť, bude jim toto zrušení oznámeno a „budou přiděleni do duchovní správy v jiné diecési, pensionováni, internováni atd., aby nikdo z nich nezůstal v dosavadním místě zrušeného učiliště“. Budovy převezme SÚC a použije je pro různé církevní účely.
- e) Do konce července vypracuje SÚC spolu s vlasteneckými katolickými knězi a s vedením nekatolických církví organizační řád s vymezením kateder a jejich obsazení.
- f) Do konce srpna budou vypracovány studijní plány a rámcové osnovy.
- g) Do konce srpna budou zřízeny a technicky i kádrově vybaveny semináře pro ubytování bohoslovců v sídlech jednotlivých fakult.

Závěr návrhu reorganizace předkládá předsednictvu ÚV KSČ k rozhodnutí, zda se má ve věci katolických bohoslovců skutečně postupovat dle předloženého záměru, tj. že všichni stávající bohoslovci budou odvedeni na vojnu resp. internováni a že bude zřízen pouze 1. ročník. Je totiž možná i druhá alternativa, podle níž by došlo ke kádrování bohoslovců, ti loajálnější by byli přijati na nové fakulty do 2.-4. ročníku a pouze ti reakční by byli odvedeni nebo internováni.

Právě u této alternativy se ve své zprávě o činnosti SÚC zastavil Fierlinger. Popisoval nejprve „dnešní fázi církevní politiky a další její perspektivy“. Většina biskupů již byla internována, řeckokatolická církev likvidována, mužské kláštery vyprázdněny. Pozornost se tedy přesouvá k diecéznímu kléru. Fierlinger byl přesvědčen, že „otázka církve není otázka věřících, kteří nepředstavují ve své ohromné většině žádnou zfanatizovanou masu, nýbrž spíše otázkou duchovenstva“. Duchovní jsou ti, kdo kladou církevní politice odpor. O to více je podle něj třeba pečovat o „vlasteneckou a pokrokovou část duchovenstva“. Na tomto pozadí pak Fierlinger pokládal reorganizaci teologického studia za „nesmírně závažný zásah“. Samotné rušení fakult a učilišť mu starosti nedělalo. Něco jiného ale byla otázka postoje k dosavadním studentům.

Předložil ÚV KSČ k rozhodnutí dvě předem projednávané alternativy: církevní šestka se vyslovila pro „likvidaci všech dnešních bohoslovců a seminaristů“ a „zřízení pouze prvního ročníku, obsazeného naším vlastním nábořem“, zatímco SÚC „se zabýval i alternativou druhou, která počítala s přísnou prověrkou dnešních bohoslovců a seminaristů a s vojenskou službou všech nově vysvěcených kněží, kteří se ukázali nespolehlivými“.

Problém, který zde Fierlinger vnímal, se týkal reakce pokrokových duchovních na první alternativu: „O nutnosti likvidovat radikálně jedním rázem celou masu dnešních bohoslovců a seminaristů bude třeba přesvědčovat i naše nejspolehlivější kněze, zatímco zřízení čtyř fakult, byť i se slabě obsazenými ročníky v duchu soustředění veškerého bohosloveckého studia, jevílo by se opatřením, s nímž bude snad souhlasit i pokrokové duchovenstvo.“ Předsednictvo ÚV KSČ se nakonec ztotožnilo s Fierlingerovým názorem a rozhodlo se pro prověrky, které pak proběhly od 28. června do 8. července všech teologických fakultách a diecézních učilištích v Československu.¹⁴⁷

Dodejme, že přesné znění návrhu církevní komise předloženého ÚV KSČ (a nakonec neschváleného), bylo toto:¹⁴⁸

Katoličtí bohoslovci, kteří nyní studují na bohosloveckých učilištích, jsou převážně orientováni krajně reakčně. Kdybychom za dnešní situace umožnili volný přístup nových studentů na bohoslovecká učiliště, přišli by pravděpodobně opět uchazeči z reakčních, bigotních rodin. Ježto je třeba, aby se nyní do duchovní správy dostávali již loyální, spolehliví, noví kněží, kteří budou podporovat loyální orientaci katolické církve, navrhuje církevní rada tento postup při výchově nových bohoslovců:

Katoličtí bohoslovci, kteří nyní studují, budou povoláni k vojenskému výcviku. Budou vyňati a tedy pokračovat ve studiu pouze bohoslovci, o nichž máme příznivé posudky. Nábor nových katolických bohoslovců provedou již letos před školními prázdninami důvěrně církevní tajemníci KNV za pomoci ČSM. Budou vybráni mladí lidé, kteří mají kladný poměr k lidově demokratickému zřízení a jsou plně politicky spolehliví. Pokud možno, budou vybíráni také bezpartijní. Podle potřeby bude vyžádána pomoc kádrových oddělení sekretariátu KV KSČ. Pro letošní rok počítáme s nábořem 200-300 katolických bohoslovců včetně Slovenska.

Nekatolické církve budou nábor provádět samy a Státní úřad pro věci církevní pouze navržené prokádruje.

Ačkoli je to těžko pochopitelné, ze znění se zdá, že bohoslovci měli být vybírání přednostně z řad mladých členů „partaje“ – KSČ.

Další posun v přípravě reorganizace teologického studia znamenala schůze církevní šestky konaná dne 21. června.¹⁴⁹ V podstatě šlo již o první kroky vedoucí k realizaci toho, co předsednictvo ÚV KSČ schválilo. Církevním tajemníkům měly být dány pokyny k výběru přijatelných posluchačů, měla být zřízena komise v čele s Jaroslavem Havelkou, která by připravila učební osnovy pro bohoslovecké studium, SÚC měl připravit ke schválení osnovu

¹⁴⁷ Průběh reorganizace teologického studia na Slovensku, v hlavních rysech shodný s českými zeměmi, popisuje František VNUK, „Cyrilometodská bohoslovecká fakulta v letech 1950-1956“, in *Historický zborník* 6 (1996) 86-111 a Jan PEŠEK – Michal BARNOVSKÝ, *Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948-1953*, Bratislava 1997, s. 182-190.

¹⁴⁸ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – sekretariát 1945-1951, sv. 14, a.j. 125, bod 14 : dokument Nábor bohosloveckého dorostu (19. 5. 1950).

¹⁴⁹ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 129-130 : Zápis ze schůze církevní šestky (21. 6. 1950).

vládního nařízení, jmenovat pro správu a dozor každého učiliště zmocněnce a prověřit již vysvěcené bohoslovce 4. ročníku.

Již 28. června pak církevní rada projednala návrh vládního nařízení a vznesla své připomínky.¹⁵⁰ Jedna z nich se týkala umístění pravoslavné fakulty: měla být zřízena v Praze a teprve později měla být z nacionálních důvodů zřízena její dvouroční odbočka v Prešově. Druhá se týkala toho, že o titulu absolventů měl rozhodnout SÚC. Třetí, zdaleka nejvýznamnější, rozhodla o tom, že návrh bude doplněn „ustanovením, že ve fakultní radě vedle zástupců profesorského sboru a studentů budou také zástupci církve, pro kterou fakulta byla zřízena, jmenovaní k jejímu návrhu státním úřadem pro věci církevní“. Znamenalo to sice drobný, ale přeci jenom důležitý ohled na spojitost fakulty s církevní hierarchií. Návrh vládního nařízení měl být po provedení oprav a právní kontrole předložen vládě.

II.4.2 Prověrky bohoslovců

Mezitím již byly učiněny první kroky realizující reorganizaci bohosloveckých studií. Nejprve došlo k zavedení prověrek bohoslovců. Prověrky měly formu kurzu občanské výchovy, rozhovorů a testů. Prozatím je jejich průběh znám z příkladu Českých Budějovic.¹⁵¹ 23. června 1950 jmenoval SÚC s odkazem na zákon č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní a na zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách zmocněnce pro diecézní bohoslovecká učiliště a semináře, který měl zajistit „výchovu bohoslovců ke kladnému poměru [k lidově demokratickému zřízení]“ a přesvědčit se, co bylo dosud po této stránce vykonáno. Jeho postup se měl řídit podle tajných „pokynů pro zmocněnce SÚC na bohosloveckých učilištích a církevní tajemníky KNV“.

Cílem akce bylo podle těchto podkladů „prokádování posluchačů katolických fakult a diecézních učilišť“ v průběhu několikadenního kurzu politického školení. Zmocněnec měl profesory i studenty ujistit, že se jedná pouze o obvyklé školení, „podobné, jaké již proběhlo na všech bohosloveckých učilištích v září 1949“. Své funkce se měl ujmout 26. června 1950 a probíhající školní rok se měl ukončit již následujícího dne s tím, že zbývající zkoušky budou složeny na začátku dalšího akademického roku. Týž den, 27. června, měla být svolána schůze všech bohoslovců, kteří měli být upozorněni, že se jejich školní rok o dva týdny prodlouží a že absolvování politického školení je předpokladem pro další bohoslovecké studium, u posledního ročníku pak pro udělení státního souhlasu ke jmenování do duchovní správy.

¹⁵⁰ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 131-132 : Zápis ze schůze církevní šestky (28. 6. 1950).

¹⁵¹ Zdeněk DEMEL, *Po stopách jednoho smutného výročí. K zrušení diecézních bohosloveckých učilišť a seminářů v roce 1950*, s. 61-62 s odkazy na archivní prameny; NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 140 : Zápis ze schůze církevní šestky (12. 7. 1950).

Každý den dopoledne se konala jedna přednáška na předem stanovená témata: politický vývoj v první republice, od Mnichova k Únoru, nový život za lidové demokracie, ústava – vláda za lidové demokracie, zemědělská politika, my a SSSR, boj za mír, naše církevní politika. Potom studenti museli vypracovat dvoustránkové zhodnocení přednášky. Odpoledne se konala diskuse a po ní následovaly kádrové pohovory s jednotlivými bohoslovci, pro něž za podklad posloužil bohoslovcem sepsaný dotazník a životopis, zhodnocení přednášek či filmu nebo knihy. Bohoslovci byli dle písemných pokynů tříděni do tří skupin: „Skupina loajálních bohoslovců, od kterých očekáváme, že při pokrokovém vedení vyrostou ve vlastenecké kněze.“ „Skupina jasně reakčních bohoslovců, kteří jsou sami střediskem nepřátelství a rozněčují odpor proti lidově demokratickému zřízení.“ „Bohoslovci, kteří jsou uprostřed mezi skupinou vyloženě reakční a loajální. Tato skupina bude soustřeďovat největší masu bohoslovců.“

Předem bylo také stanoveno, že

- a) bohoslovci skupiny I. budou vyzváni, aby podali přihlášky na nové fakulty
- b) ministerstvo národní obrany povolá ihned k vojenské službě ve zvláštním útvaru ty bohoslovce skupiny I., kteří se odmítnou přihlásit na nové fakulty, bohoslovce skupiny III. a bohoslovce, kteří se ke školení nedostavili nebo se jej nezúčastnili až do konce
- c) bohoslovci skupiny II. budou bezpečnostními orgány soustředěni do zvláštního izolačního tábora v Nové Říši, kde budou pracovat.

Výsledky prověrek shrnula zpráva SÚC pro schůzi předsednictva ÚV KSČ, která se konala 14. července 1950.¹⁵² Vyplývá z ní tento stav:

¹⁵² NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1945-1954 (KSČ-ÚV-02/1) : sv. 20, a.j. 232 : Schůze předsednictva ÚV KSČ dne 14. července 1950 : Zpráva o prověrce bohoslovců.

	pozváno	omluveno	dostavilo se	zůstalo do konce	zařazení		
					I.	II.	III.
TF Praha	154	27	80	80	13	13	54
TF Olomouc	86	0	84	84	11	29	44
DU Hradec Králové	66	9	45	45	8	12	25
DU Č. Budějovice	51	0	41	41	12	20	13
DU Litoměřice	73	0	73	73	16	13	44
DU Brno	116	3	111	111	Dosud neznámo		
TF Bratislava	208	0	22	3	0	0	3
DU Nitra	45	0	31	4	0	0	4
DU Košice	80	0	26	3	0	0	3
DU Spišská kap.	48	0	48	48	Dosud neznámo		
Celkem	927	39	561	496	60	87	190

Z 240 bohoslovců studujících v českých zemích na teologických fakultách se k nim tedy dostavilo 164, bojkotovalo je 49 a ostatní se omluvili, na Slovensku přišlo jen 39 z 208 studujících. Podle neúplných údajů se v českých zemích dostavilo kolem 79% a na Slovensku kolem 53% studentů diecézních bohosloveckých učilišť. Předsednictvo ÚV KSČ vzalo zprávu o výsledcích prověrek na vědomí a uložilo SÚC a ministerstvu obrany sestavit seznam bohoslovců, kteří budou povoláni k výkonu prezenční služby.¹⁵³

II.4.3 Pokus o politické školení profesorů teologických učilišť

S odvoláním na vládní nařízení o povinném státně politickém školení státních a veřejných zaměstnanců se SÚC pokusil školit také učitele bohosloveckých fakult a učilišť. Uspořádal pro ně čtrnáctidenní školení, jehož první běh byl plánován od 25. června do 8. července 1950 v klášteře Dcer božské lásky ve Veltrusích, z něhož se stalo školící středisko SÚC. Pozvaní profesori – zejména ti z Brna a Olomouce – se z nejrůznějších příčin odmítli dostavit. „Z 52 pozvaných se jich dostavilo jen 11, z toho 6 jich během přednášek spalo a 2 ji sledovali s výrazem nepokrytého odporu (jedním z nich byl rektor Rabas z Litoměřic). Celkem živé diskuse se zúčastnilo 6 posluchačů.“ Nakonec bylo účastníků 12, z toho 9 z českých zemí a 3 ze Slovenska.¹⁵⁴

¹⁵³ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 113.

¹⁵⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 125 (26. 6. 1950), č. 126 (28. 6. 1950), č. 132 (10.-11. 7. 1950); srov. Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná*, s. 187.

II.4.4 Vládní nařízení o bohosloveckých fakultách

Příprava vládního nařízení o bohosloveckých fakultách, která byla již z části sledována, pokračovala za účasti zástupců vlasteneckých duchovních a profesorských sborů. Podle vzpomínek Jana Merella, které zaznamenal Václav Vaško,¹⁵⁵ vytvořil SÚC speciální komisi pro studium na bohosloveckých fakultách. Za katolíky v ní byl Vojtěch Šanda, kněz Jan Mára OCr., Josef Kasan OPraem. a Bohuš Černocký, a z řad profesorů pražské teologické fakulty Jan Merell, kterého k tomu delegoval profesorský sbor. Za státní správu jednání vedli přednosta odboru Dolek a Ekart.

Přítomnost Šandy je objasněna skutečností, že se sám u SÚC v květnu 1950 ucházel o profesuru na některém bohosloveckém učilišti. Pracovníci úřadu si povšimli jeho kvalifikace, jeho někdejšího kritického vystupování vůči církevní vrchnosti.¹⁵⁶ Rozhodli se proto, že „SÚC využije jeho bohatých vědomostí a zkušeností“.¹⁵⁷ Od toho okamžiku až do odchodu z nové fakulty v r. 1952 vystupoval Šanda mezi tzv. vlasteneckými knězi. Merell pak byl přítomen proto, že byl profesorským sborem pražské fakulty vybrán pro jednání s SÚC na návrh Josefa Cibulky. Když se totiž nikomu do této funkce nechtělo (Josef Heger a Josef Hronek byli nemocní, Felix Mikula chtěl emigrovat a Josef Vašica ohlásil odchod do penze),

¹⁵⁵ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 206.

¹⁵⁶ Vojtěch Šanda se v r. 1931 zapojil do odporu proti postupu apoštolského nuncia Pietra Ciriaciho. Když totiž pražský arcibiskup František Kordač tisku sdělil, že za jeho rezignaci nestojí oficiálně udávané důvody, nýbrž tlak nuncia, publikoval Šanda několik článků, v nichž se snažil dokázat, že vynucená rezignace je kanonicky neplatná. Kordač však o návrat do funkce neusiloval a kněží, kteří nuncia kritizovali, byli z rozhodnutí biskupské konference, jejíhož zasedání 1. 10. 1931 se nuncius účastnil, stiženi církevními tresty. Šanda sám byl tehdejší pražským kapitulním vikářem Mořicem Píchou suspendován z výkonu kněžských funkcí a zbaven kanonické mise pro působení na české teologické fakultě Karlovy university. Šanda se tomuto rozhodnutí, které vzbudilo velký ohlas, podvolil, ale nepřestal dále hájit své stanovisko. Rozpor mezi odebranou kanonickou misí a platným státním jmenováním byl řešen tak, že své působení na teologické fakultě ukončil 30. 6. 1931 nástupem na trvalou dovolenou a v r. 1934 se na filosofické fakultě Karlovy university habilitoval pro obor semitské řeči (soukromý docent), přednášel arabštinu, hebrejštinu, aramejštinu a syrštinu (1934-38). Dne 4. 2. 1939 byl dán do výslužby, s účinností od 1. 3. 1939. Dne 29. 9. 1943 byl tehdejší kapitulním vikářem Bohumilem Opatrným zproštěn suspense a divinis s tím, že „ta dlouhá léta, po která nemohl k oltáři, byla velmi krušným pro něho a přísným pokáním a proto myslím, třeba snad zrale a plně a pokorně se ku své vině nepřiznal a jí dostatečně výslovně před lidmi nelitoval, že dal jak svým kněžským životem, tak svým smýšlením a pravým sentire cum ecclesia dostatečné zadostiučinění, aby suspense z něho byla sňata“. Tím byla tato kauza ukončena. Viz k tomu zejména Josef DOLEŽAL, *Český kněz*, Praha 1931, s. 104-120; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939*, s. 97, 171-172; Jaroslav ŠEBEK, „Nedobrovolná rezignace“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 7 (červenec 1996) III; „Auri sacra fames“, in *Věstník katolického duchovenstva* 11 (1952) 3-5; AUK, fond Akademický senát – písemnosti týkající se Vojtěcha Šandy; prameny a literatura uváděné v kap. IV.2.63. Nejnověji též Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský prof. dr. František Kordač : nástin života a díla apologety, pedagoga a politika*, Olomouc 2005, s. 128-140, který se Šandovi věnuje na s. 138-139, kde také cituje jeho novinové články, přičemž ale opomíná důležitý spis Vojtěcha ŠANDA, *De Petri Ciriaci, nuntii apostolici, legatione Pragensi*, Pragae 1933. K odnětí suspense a příslušnému kanonicko-věcnému rozkladu srov. NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 518-8/1-8 : složka 518-8-3, f. 84-87.

¹⁵⁷ NA, fond SÚC, kart. 29 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 107 (15. 5. 1950).

Cibulka poukázal na to, že Merell byl v koncentračním táboře, je mladý a energický a tudíž nejspíš něčeho dosáhne.¹⁵⁸

První porada komise o reformě teologického studia se konala 11. července 1950.¹⁵⁹ Přítomní byli informováni o návrhu vládního nařízení o reorganizaci bohosloveckých studií a pověřeni tím, aby do 13. července resp. pro schůzi 14. července vypracovali návrh studijních řádů, organizaci kateder a „návrh na výběr látky z jednotlivých oborů teologického studia pro všechny semestry“. Šanda a zástupci SÚC se shodli na myšlence čtyřletého studia, jež bylo v dané době prosazeno na většině vysokých škol. Šanda i přes Merellovy námitky se strohou konzervativností trval na čtyřletém studiu, jak je znal z úpravy teologických studií, jež předcházela apoštolské konstituci *Deus scientiarum Dominus* z r. 1931 a vládnímu nařízení z r. 1937, s nimiž se ostatně do té doby ani neseznámil.¹⁶⁰ SÚC přišel s myšlenkou, že pro pastorační – zejména venkovskou – stačí urychlené studium a navrhl, aby bylo studium koncipováno jako dvouleté praktické studium teologie, na něž by navazovala dvouletá teoretická nástavba. Na schůzi se nicméně nic zásadního nedohodlo. Nakolik zástupci církví chystané vládní nařízení ovlivnili, není jasné. Lze ale předpokládat spíše minimální vliv.

Téhož dne, 11. července 1950, byl návrh vládního nařízení projednán ve schůzi vlády dne. Den na to byl návrh ještě jednou diskutován v církevní radě a znovu určen k dopracování.¹⁶¹ V důvodové zprávě měla být „zmínka o internátech“. Po úpravách měla být osnova dána na vědomí presidenta Klementa Gottwalda a předložena vládě ke schválení.¹⁶² Obě se stalo a 14. července bylo v návaznosti na § 33 zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách vládní nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách schváleno.¹⁶³

V klíčovém § 1 se deklaruje: „1. Veškeré římskokatolické bohoslovecké studium v českých krajích se soustřeďuje v římskokatolické bohoslovecké fakultě v Praze, která je samostatnou bohosloveckou fakultou a nese název "Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze". Na Slovensku se soustřeďuje toto studium v římskokatolické bohoslovecké fakultě v Bratislavě, která nese název "Římskokatolická cyrilometodějská

¹⁵⁸ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 208; sov. NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 131 (?).

¹⁵⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 131 (?).

¹⁶⁰ SKTF, složka Studijní předpisy : Memorandum Římskokatolické CMBF ve věci rozšíření teologického studia na pět let (leden 1955).

¹⁶¹ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 138 : Zápis ze schůze církevní šestky (12. 7. 1950).

¹⁶² NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 863 (II. část), f. 230-236 : Dopis Zdeňka Fierlingera Klementu Gottwaldovi s příloženou osnovou vládního nařízení a návrhem důvodové zpráva k vládnímu nařízení (nepřináší nic podstatného).

¹⁶³ *Věstník katolického duchovenstva* 10 (15. 9. 1950) 8-9.

bohoslovecká fakulta v Bratislavě". 2. Cyrilo-metodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, diecéšní učiliště a ostatní římskokatolická učiliště se zrušují.“

Vládní nařízení tedy především zpětně „legitimovalo“ faktickou likvidaci řádových učilišť v dubnu 1950 a celkový počet dvou katolických teologických fakult, osmi diecézních a pěti řeholních učilišť v českých zemích redukovalo na jedinou fakultu v Praze. Nutno podotknout, že ačkoli dobové prameny vesměs hovoří o fakultě „nové“¹⁶⁴ a tato skutečnost se ještě ukáže jako velmi významná (srov. kap. II.4.9), z dikce nařízení neplyne, že by byla v případě pražské teologické fakulty právní kontinuita porušena – nepatří mezi školy zrušené, pouze je jí dán nový statut a název a je řečeno, že na její půdě je veškeré studium teologie soustředěno. Fakulta byla ostatně oprávněna dále používat při akademických slavnostech své dřívější insignie i doktorskou matriku.

Pokud jde o její nový název, je třeba jej vnímat jako přenesení názvu olomoucké fakulty, zřejmě ve snaze o jakési gesto.¹⁶⁵ Vedle toho se zde ale také jednalo o státem chtěné „podporování kultu cyrilometodějského, podle něhož má původní křesťanství rysy, které jsou totožné s náplní socialismu a které přišlo od východu“, přičemž „již tehdy se Řím postavil proti představitelům tohoto náboženství a pronásledoval je“.¹⁶⁶ Konfesní předznamenání „římskokatolická“ je zde především úřední terminologií nového režimu, který každou církev etiketoval.¹⁶⁷

V § 2 vládní nařízení rozdělilo dosavadní Husovu československou evangelickou fakultu bohosloveckou v Praze na dvě samostatné fakulty s názvy Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze a Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze, do nichž bylo soustředěno „veškeré evangelické bohoslovecké studium v českých zemích“, přičemž učiliště, která je dosud zajišťovala, byla zrušena. Na Slovensku se evangelické bohoslovecké studium soustředilo do Slovenské evangelické bohoslovecké fakulty

¹⁶⁴ Anton KRATOCHVIL, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei*, s. 141-142; také Statistické ročenky ČSR podle něj u fakulty uváděly jako rok založení 1950.

¹⁶⁵ Propagandistické vysvětlení zvoleného názvu viz v kap. II.5.1.

¹⁶⁶ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 85-86 : dokument Některé otázky církevní politiky, předložený Alexejem Čepičkou na schůzi širšího předsednictva ÚV KSČ 25. dubna 1949. Srov. Miroslav KUNŠTÁT, „Katolická teologická fakulta“, s. 353-354; TÝŽ, „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, s. 232-234. K režimu poplatné interpretaci cyrilometodějského kultu srov. texty z velehradské konference vlasteneckých kněží in *Věstník katolického duchovenstva* 7 (20. 6. 1950) a in *Velehradský sborník 1950*, Praha 1950. S myšlenkou „organizovat pokrokové katolíky na základě cyrilometodějské slovanské ideje“ přišel Josef Plojhar: *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 53.

¹⁶⁷ Tato tendence šla tak daleko, že komunisté odmítali hovořit o katolické církvi, jejíž součástí jsou dva rity, a trvali na oddělenosti církve římskokatolické a církve řeckokatolické: Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 311-313: dokument Zápis ze schůze církevní komise ÚAV NF 17. února 1949.

v Bratislavě. V § 3 byla zřízena Pravoslavná bohoslovecká fakulta v Praze, do níž bylo soustředěno veškeré bohoslovecké studium pravoslavné církve na celém území státu.¹⁶⁸

Všechny tyto fakulty měly postavení „samostatné fakulty“. Tento institut byl přejat z předchozí legislativy, kde byl objasněn v případě Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze: zákon č. 197/1919 Sb. z. a n. v § 2 stanovil, že „tato fakulta tvoří samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami vysoké školy“. Samostatností se zde rozuměla existence bez spojitosti s nějakou univerzitou, ale s právy inkorporovaných fakult. Podobně tomu tedy bylo nyní se všemi teologickými fakultami. Přibyl ale ještě jeden aspekt: jejich „samostatnost“ byla také jejich účelovou izolací uvnitř vysokých škol, jak bylo patrné již v souvislosti se zákonem o vysokých školách, který se na tyto fakulty – s výjimkou ustanovení o jejich vynětí z univerzit – nevztahoval (srov. kap. II.3.4).¹⁶⁹ Cílem těchto úprav byla jejich snazší kontrola. Proto také nařízení zrušilo všechny dosavadní předpisy týkající se bohosloveckých fakult a učilišť (§ 15 odst. 1).

Pars destruens je rozvíjena i v pars construens. § 4 uvedl: „1. Bohoslovecké fakulty vydržuje stát. 2. Státní správa spolu s církvemi pečuje o to, aby se výchova bohoslovců dala v duchu lidově demokratickém a v souladu s církevními zásadami.“ Spojení lidově demokratického ducha a církevních zásad se zde zdá být samozřejmé, skutečnost však byla mnohonásobně problematičtější. Jedním ze zřejmých dokladů toho je fakt, že vládní nařízení – formulované obecně pro všechny církve – vůbec nezmiňuje jakoukoli vedoucí úlohu církevních představených nebo otázku platnosti církevních (kanonických) předpisů.

Podle § 5 jsou zástupci církví spolu s děkanem, proděkanem, učiteli a studenty fakulty členy fakultní rady, která „rozhoduje o pedagogických a bohosloveckých věcech fakulty“. Je ale v kompetenci děkana, aby se jejím rozhodnutím neřídil. Je to on, kdo „řídí a spravuje fakultu, odpovídá za její ideovou a výchovnou činnost a zastupuje ji před veřejností“, přičemž

¹⁶⁸ Dne 7. 12. 1948 otevřel pražský exarcha moskevského patriarchátu Jelefterij Voroncov, vůdce Československé pravoslavné církve, pravoslavný kněžský seminář v Karlových Varech. V následujícím roce jej přestěhoval do Prahy, kde existoval jako Duchovní seminář pravoslavné církve v Praze. Vedle toho existoval i Pravoslavný bohoslovecký kurs v Michalovicích. Na obou místech probíhaly rychlokurzy pro přípravu duchovních, které pokračovaly až do r. 1959/60. V únoru 1950 byl vysvěcen archimandrita Čestmír na pravoslavného biskupa se sídlem v Prešově, který se stal sídlem pravoslavné církve v zemi. V květnu zde byl otevřen další seminář. Vládní nařízení všechny semináře spojilo v jedinou fakultu v Praze, jež ale od samého počátku fakticky sídlila v Prešově, v budově bývalého řeckokatolického semináře. To vše souviselo s přípravou a realizací „akce P“. Srov. k tomu a k dalším podrobnostem Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 881, 919-921, 982, 984-985 a Peter ŠURÁK, *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, s. 130.

¹⁶⁹ Srov. § 33 odst. 4 zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách; § 63 odst. 1-2 zákona č. 19/1966 Sb. o vysokých školách; § 104 odst. 2 zákona č. 39/1980 Sb. o vysokých školách. Ani jiné zákony týkající se vysokých škol se na bohoslovecké fakulty nevztahovaly: např. zákon č. 56/1953 Sb. o rozmisťování dalších absolventů vysokých škol a o podmínkách pro nástup zaměstnání některých studentů a žáků škol, včetně pozdějších znění.

„za činnost fakulty odpovídá děkan ministru pověřenému řízením Státního úřadu pro věci církevní“, který jej jmenuje.

Zástupci církví mohli také spolu s fakultní radou předkládat SÚC návrhy studijních a zkušebních plánů, řádů, osnov a způsob přijímání (které se muselo dít „se zřetelem k plánovaným potřebám církví a náboženských společností“),¹⁷⁰ avšak rozhodnutí bylo pouze věcí SÚC (§ 9). Už dopředu bylo rozhodnuto o tom, že studium trvá zpravidla 4 roky (§ 8). SÚC stanovil i označení absolventů, podmínky pro udělování doktorátu a čestných hodností, ustanovoval profesory a docenty pro určité obory, případně jejich pověření a rozsah činnosti měnil (§ 10, §12). Pro fakulty vydával organizační statut, který upravoval jejich podrobnější organizaci, správu a hospodaření (§ 6). Vydával prostě všechny předpisy potřebné k provedení vládního nařízení (§ 15 odst. 2).

Dominantní postavení si stát zajišťoval i na poli vnitřního života studentů. Vymínil si, že o ně bude pečovat nejenom po stránce sociální, zdravotní a kulturní, ale i „mravní“. A stanovil jim jako povinnost, že budou „pracovat ze všech sil, aby splnili co nejlépe studijní plán, aby z nich vyrostli vlastenečtí kněží nebo kazatelé, kteří budou upřímně podporovat lid v jeho budovatelském úsilí“ (§ 11).

II.4.5 Likvidace olomoucké fakulty a diecézních učilišť

Prímým a zamýšleným důsledkem vládního nařízení byla likvidace olomoucké teologické fakulty a všech čtyř diecézních učilišť. O jejím faktickém průběhu prozatím příliš informací není. Ve všech těchto institucích samozřejmě již vnímali stupňovaný tlak a květnové vyloučení teologických fakult ze svazků universit. V červnu byli studenti povoláni k politického školení, které mělo být předpokladem pro další bohoslovecké studium a které se fakticky stalo kádrováním studentů (srov. kap. II.4.2). To již bylo jasné, že se chystá cosi zásadního. Naznačuje to memorandum olomoucké fakulty (srov. kap. II.3.5) i jednání profesorů, kteří se odmítli zúčastnit politického školení (srov. kap. II.4.3).

Reakce profesorů a představených na zprávu o vládním nařízení podrobněji známy nejsou. V Litoměřicích rektor a děkan František Rabas rozpustil studenty domů a „zašantročil všechny důležité písemnosti“.¹⁷¹ Budova semináře byla zabráná. Podle SÚC již v srpnu profesori bývalého diecézního bohosloveckého učiliště „založili ilegální seminář“ a „chtějí

¹⁷⁰ Srov. analogii k § 20 odst. 1 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách: „Studenti se přijímají na vysoké školy podle schopností uchazečů a se zřetelem k plánovaným hospodářským, sociálním a kulturním potřebám státu.“

¹⁷¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 137 (26. 7. 1950).

žákům předávat hotové přednášky“.¹⁷² O situaci v Hradci Králové je známo pouze tolik, že podle zmocněnce konzistoře z července 1950 se seminář stal „druhou konsistoří“, kde profesori Josef Hájek, Josef Doskočil „a spol.“ dávali kněžím pokyny.¹⁷³ Působil zde i tajně svěcený biskup Karel Otčenášek. Profesori byli proto již počátkem srpna odvezeni do internačního tábora v Želivi.¹⁷⁴ V Českých Budějovicích byl seminář zajištěn 7. srpna 1950, jeho likvidace dokončena 30. září a již 2. října byla budova předána vojenskému posádkovému velitelství.¹⁷⁵

V Brně spirituál Vladimír Nováček „praevidens et providens“ před prázdninami svěřil bohoslovcům řadu knih ze spirituálské knihovny pro duchovní četbu o „prázdninách“. 7. srpna 1950 navštívili seminář zástupce církevního tajemníka KNV a zástupce Státního úřadu pro věci církevní, kteří zde zahájili soupis majetku a zapečetění místností. Budova semináře se stala domovem pro učeně Zbrojovky a v r. 1951 byla přidělena armádě.¹⁷⁶ Také zabránění budov v Olomouci proběhlo velmi rychle, ještě v průběhu prázdnin.¹⁷⁷ Profesori a představení byli stejně jako jinde převedeni do duchovní správy nebo zčásti penzionováni. Protože se jejich značný vliv SÚC nelíbil, byli někteří z nich posléze i internováni.

V jednotlivostech lze postoje profesorů a představených sledovat studiem dalšího dění.

II.4.6 Organizační statut bohosloveckých fakult a reforma studia

Ve dnech 22.-23. srpna 1950 projednával SÚC se zástupci církví jednotný organizační řád bohosloveckých fakult, jímž se doplňovalo vládní nařízení o další podrobnosti. Jednal nejprve s představiteli nekatolickými a 23. srpna potom s římskokatolickými vlasteneckými duchovními, mezi nimiž byli z českých zemí Vojtěch Šanda, Jan Merell, Josef Kasan OPraem. a Bohuš Černocký.

Šanda byl na schůzi přítomen již z titulu designovaného děkana pražské fakulty. Církevní šestka jej pro tento úřad na návrh SÚC schválila dne 16. srpna.¹⁷⁸ Již si totiž uvědomila, že je třeba, „aby theologická fakulta byla konstituována podle pravidel církve“, s vyučujícími, kteří mají z dřívějších dob církevní mandát a přitom jsou z hlediska nového režimu spolehliví. Z tohoto hlediska se Šanda jevila jako volba, „proti níž bude těžko

¹⁷² NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 151 (30. 8. 1950).

¹⁷³ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 128 (6. 7. 1950).

¹⁷⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 141 (4. 8. 1950).

¹⁷⁵ Martin WEIS, „Českobudějovická theologická studia v minulosti a současnosti“, s. 109-110.

¹⁷⁶ Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a theologického učiliště v Brně“, s. 106-108; TÝŽ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 90-92.

¹⁷⁷ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty 1949-1954 : Olomouc – theologická fakulta 1949-1952.

¹⁷⁸ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 144 : Zápis ze schůze církevní šestky (16. 8. 1950).

z církevních kruhů něco namítáno“. Na schůzi SÚC 22. srpna pak Šanda definitivně přislíbil, že úřad děkana převezme.¹⁷⁹ Merellova pozice byla posílána tím, že mu 10. srpna nemocný proděkan Jaroslav Beneš, který po zatčení Jana K. Vyskočila OFM od dubna 1950 vedl fakultu, předal plnou moc k prozatímnímu vedení děkanského úřadu.¹⁸⁰ Nedoloženou, ale jistě skutečnou roli sehrál i Josef Plojhar.¹⁸¹

Výsledný organizační řád upřesnil ustanovení vládního nařízení.¹⁸² Na tomto místě stačí uvést dvě skutečnosti. V bodě I je úkol bohosloveckých fakult rozveden takto: „Úkolem bohosloveckých fakult je zejména: 1. výchova duchovních ve smyslu působení v duchu jednotlivých církví, 2. výchova kvalifikovaných pracovníků v oboru teologie, 3. studijní práce, napomáhající rozvoji náboženského života církve, 4. výchova posluchačů v řádné občany lidově demokratického zřízení.“

V bodě VI. je doplněno podstatné opomenutí vládního nařízení, totiž skutečnost, že „každá bohoslovecká fakulta má pro ubytování studentů svůj vlastní internát. Bohoslovecký internát zřizuje fakultní rada s příslušnou církví. Internát je neoddělitelnou součástí té které bohoslovecké fakulty. Úkolem bohosloveckého internátu je zabezpečit studentům teologie dokonalé ubytování a stravování i jejich náležitou stavovskou výchovu.“ Následují podrobnosti o vedení internátů a o tom, že jeho představené „jmenuje na návrh fakultní rady SÚC“.

Vládní nařízení i organizační statut tak v rámci poslání teologických fakult velmi důrazně upřednostňují jejich spojitost s přípravou budoucích duchovních té které církve. Teologie se tím stává především stavovsky vymezeným věděním, jak ji chápal ve svém vystoupení v Národním shromáždění Nejedlý (srov. kap. II.3.4). Je pravdou, že – pokud jde o římskokatolickou církev – v diecézních učilištích tomu tak bylo již dříve a že také na

¹⁷⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 150 (24. 8. 1950).

¹⁸⁰ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 208.

¹⁸¹ Za nevěrohodné – prameny nedoložené – lze pokládat laudatio, které podal kapitulní vikář pražské arcidiecéze Antonín STEHLÍK, „Padesátiny ministra dr. J. Plojgara“, in *Věstník katolického duchovenstva* 3 (1952) 1: „Jestliže dnes pražská Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta a k ní přidružený seminář získaly krásný zvuk u kněžstva a věřícího lidu, nesmíme zapomínat nikdy na všechny počáteční svízele a boje, které se kolem fakulty a semináře rozpoutaly. K tomu, než došlo po svízelných vyjednáváních k potvrzení fakulty a semináře nejdůstojnějšími pány ordináři, bylo nutno ještě překonat celou lavinu pomluv a podezírání. A uprostřed toho stál opět kněz dr. Plojhar, který s nesmlouvavostí a rázností pečoval a pečuje o to, aby fakultě ani semináři nebylo možno s církevního i státního hlediska nic vytknout. Staral se o výběr profesorů fakulty i představených semináře, snažil se o zabezpečení všech bohoslovců, o nábor dorostu, o vybavení budovy, o učební pomůcky, měl nekonečnou řadu porad s ochotnými zástupci státního úřadu pro věci církevní, sám přednášel mladým theologům, stal se krátce v začátcích duší tohoto důležitého ústředí pro život církve v naší zemi. A jestli dnes fakulta a seminář požívají všeobecné úcty, je tato skutečnost nerozlučně spjata s jeho jménem.“

¹⁸² *Věstník katolického duchovenstva* 11 (21. 10. 1950) 8-10; *Studium římskokatolického bohosloví*, Praha 1952, s. 9-16; NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 151 : Zápis ze schůze církevní šestky (13. 9. 1950).

teologických fakultách tento moment převládal. Nebyl ale tak výlučný. Z fakult se vlastně stávají právě interdiecézní bohoslovecká učiliště.

Komise pracovala i na přípravě studijních a zkušebních řádů, nyní již pro každou fakultu zvlášť. Katolická fakulta, zastupovaná především Merellem, trvala na třech zásadních požadavcích: 1. Studijní plán bude na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze stejný, jako byl na teologické fakultě Karlovy univerzity. Při čtyřletém studiu bude zachován stejný počet hodin jednotlivých disciplín, jako byl v pětiletém studijním plánu. 2. Vyučovat budou profesori a docenti, kteří už učili na bohosloveckých fakultách nebo na řádových či diecézních učilištích. 3. Všichni budou mít kanonickou misi od kancléře fakulty, arcibiskupa Berana.¹⁸³

Šlo vlastně o co největší prosazení kanonických předpisů, jmenovitě konstituce *Deus scientiarum Dominus*.¹⁸⁴ Jednání byla obtížná, stát chtěl teologické obory co nejvíce redukovat. Výsledkem byl kompromis.¹⁸⁵ Studijní obory byly rozděleny do šesti kateder, do nichž byly soustředěny hlavní „stolice“: katedra filosofie a základní (fundamentální) teologie se stolicemi filosofie a základní teologie; katedra dogmaticko-morální se stolicemi dogmatiky a morálky; katedra biblických oborů se stolicemi pro Starý a Nový zákon; katedra historicko-právní se stolicemi pro církevní dějiny a církevní právo; katedra praktických oborů se stolicemi pro pastorálku a pro pedagogiku s katechetikou; katedra společenských věd.

Studijní a zkušební řád, o němž je zde řeč a který byl schválen církevní šestkou dne 16. srpna 1950,¹⁸⁶ byl zřejmě prozatímní. Zveřejněn byl totiž pouze o dva roky mladší Studijní a zkušební řád Římskokatolické bohoslovecké fakulty v Praze z 22. července 1952.¹⁸⁷ Studijní plány (viz následující tabulku) nakonec obsahovaly všechny hlavní i pomocné disciplíny, požadované apoštolskou konstitucí. Neodpovídaly ovšem zcela uspořádáním ani hodinovou dotací stavu, který byl dosažen vládními nařízeními č. 151 a č. 152/1937 Sb. z. a n. – a tím ani stavu, jenž byl obsažen ve statutu teologických fakult v Československé republice, který 16. května 1949 definitivně schválila Posvátná kongregace pro semináře a univerzity.

¹⁸³ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 208.

¹⁸⁴ Merellovo úsilí ilustruje skutečnost, že když byl připravován „prospekt k náboru bohoslovců“ (tj. text *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*, Praha 1950), usnesl se SÚC zveřejnit jména profesorů „bez ohledu na kanonickou misi, což je v rozporu s přáním profesora Merella, který žádal, aby jména profesorů nebyla v prospektu uveřejňována dřív, dokud tito nedostanou kanonickou misi“: NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 12. 9. 1950. Merell měl jistě na paměti nedávné exkomunikační dekrety týkající se mj. těch, kdo si přisvojí církevní úřad bez řádného kanonického ustavení.

¹⁸⁵ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 208; L. R., „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (15. 9. 1950) 4-5; *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*, s. 10-11; *Studium římskokatolického bohosloví*, s. 6-7.

¹⁸⁶ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862 : Zápis ze schůze církevní šestky (16. 8. 1950)

¹⁸⁷ *Studium římskokatolického bohosloví*, s. 17-25.

	Předměty	Členění	Hod.	
1. roč.	<i>a) hlavní</i>			
	Filosofie	Logika. Kritika. Ontologie.	4	
	Základní bohosloví	Teorie náboženství a srovnávací nauka o náboženství. Existence Boží. Věrohodnost prvokřesťanských pramenů. O Kristově poslání.	4	
	Starý zákon	Všeobecný úvod do knih Starého zákona. Speciální úvod s četbou knih v překladu.	4	
	Historie	Církevní dějiny všeobecné: První tisíciletí a patrologie. České a slovenské církevní dějiny.	3	
	Společenské vědy		1	
	<i>b) pomocné</i>			
	Staroslovenština		2	
	Latina		2	
	Biblická řečtina		2	
Hebrejština		2		
2. roč.	<i>a) hlavní</i>			
	Filosofie	Kosmologie. Psychologie. Stručné dějiny filosofie.	4	
	Základní bohosloví	Nauka o církvi. Písmo a tradice.	4	
	Starý zákon	Nástin biblické archeologie. Nástin dějin Starého zákona. Exegese.	4	
	Nový zákon	Všeobecný úvod. Exegese evangelíí a skutků.	4	
	Historie	Církevní dějiny všeobecné: druhá část. České a slovenské církevní dějiny.	4	
	Společenské vědy		1	
	<i>b) pomocné</i>			
	Vyšší kurz latiny		2	
	3. roč.	<i>hlavní</i>		
Dogmatika		O Bohu. O Trojici. O tvoření, o milosti Boží.	5	
Nový zákon		Zvláštní úvod do Nového zákona a exegeze listů sv. Pavla.	4	
Morálka		Všeobecné zásady. Dobro a zlo. Lidské činy. Zákony a jejich závaznost. Svědomí. Mravoučný systém. Ctnosti a hříchy.	4	
Církevní právo		Právní pojmy. Prameny církevního práva. Ústava církve a osoby.	3	
Pastorálka		Homiletika. Liturgika. Správa farností. O udílení svátostí.	3	
Pedagogika		Základní problémy pedagogické. Současné směry v pedagogice. Organizace československého školství a školské zákonodárství.	3	
Společenské vědy			1	
4. roč.		<i>a) hlavní</i>		
		Dogmatika	O hříchu prvotním. O Kristu. O svátostech. O posledních věcech.	5
	Morálka	Výklad desatera a církevních přikázání. Některé problémy katolické morálky k poměrům dnešní doby.	4	
	Církevní právo	Právo manželské. Hmotné zabezpečení duchovních a církve. Trestní právo církevní. Nové československé církevní zákony.	3	
	Katechetika	Katechetika s praktickými výstupy.	3	
	Společenské vědy		1	
	<i>b) pomocné</i>			
	Ochrana památek		1	

Vedle toho: *Seminární cvičení* ze všech hlavních oborů: osvojení vědecké metody. *Nepovinné předměty*: Semitské jazyky (arabština, syrština, hebrejšтина). Vyšší kurz novozákonní řečtiny. Křesťanská archeologie. Dějiny církevního umění. Dějiny církevní hudby. Moderní jazyky.

II.4.7 Kanonická problematičnost reorganizace

Postup státu ve věci „reorganizace“ teologických fakult a diecézních bohosloveckých učilišť (jakož i souvisejících seminářů) zasáhl katolickou církev na jednom z nejcitlivějších míst. Tomu také odpovídala reakce biskupů a bohoslovců.¹⁸⁸ Celý postup SÚC tak dostal v srpnu a v září 1950 závažnou trhlinu. Církev nepopírala, že jsou fakulty a semináře fakticky zrušeny, vzepřela se ale ve dvou bodech: na nové fakultě nebudou seminaristé studovat se svolením ordináře a nebudou je zde vyučovat profesori s příslušným kanonickým mandátem. Těmito rozhodnutími fakulta zcela pozbývala smyslu i církevní legitimacy.

Jak již bylo řečeno, SÚC s arogancí moci při přípravě a realizaci svého plánu vůbec nevzal v potaz kanonickou stránku věci. Církevní právo pokládalo výchovu a vzdělávání seminaristů za vnitřní věc katolické církve a výjimky z pravidel, vynucené místními okolnostmi, byly možné pouze na základě vzájemné dohody církve se státem a se souhlasem Svätého stolce. Protože SÚC tuto základní premisu vůbec nerespektoval (k jednání přizval až v závěrečné fázi vlastenecké kněze, z nichž soustavně činil své partnery, ačkoli neměli potřebný mandát, vyhrazený biskupům), byl jeho zákrok mnohonásobně v příkrém rozporu s platnou církevní legislativou. Nejdůležitější body byly následující:

- h) Církev zřizuje a zrušuje své fakulty, učiliště a semináře sama, maximálně ve spolupráci se státem. Zde stát jednal sám.
- i) Církev rozhoduje o délce a obsahu teologických studií sama, maximálně ve spolupráci se státem. Zde stát jednal sám.
- j) Církev jmenuje resp. pověřuje profesory fakult a učilišť a představené semináře sama, maximálně ve spolupráci se státem. Zde se stát snažil jednat sám.

Tyto zásadní problémy se konkretizovaly i v jednotlivostech. SÚC předpokládalo vytvoření jediné fakulty a jediného semináře pro všechny české země. Podle platného kanonického práva ale musely být interdiecézní nebo regionální semináře zřízeny Svätým stolcem (CIC/1917, can. 1354 § 3). Ten také měl schválit předpisy, jímž se řídilo vedení, organizace a správa těchto seminářů (CIC/1917, can. 1357 § 4). Nic z toho zde nebylo

¹⁸⁸ U biskupů je třeba mít na paměti, že všichni byli dříve dlouholetými profesory na fakultách a učilištích, případně též představenými seminářů: Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 109.

dodrženo. Totéž platilo o zřízení a vnitřních předpisech tzv. církevních fakult, včetně těch, jež byly součástí státních univerzit (CIC/1917, can. 1376-1377; *Deus scientiarum Dominus* art. 1, 4, 5). Také klíčová úloha biskupů resp. velkého kancléře nebyla ve vládním nařízení ani v návazných předpisech nijak zakotvena.

Problematické bylo i pojetí fakulty jako vrcholového orgánu, jehož součástí je seminář. Podle kanonických předpisů mělo být zaručeno, že fakulta bude od semináře jasně odlišena (*Deus scientiarum Dominus* art. 18). Totéž platilo i ve vztahu semináře a odpovídajícího bohovědného učiliště, zde ovšem s tím, že nejvyšší zodpovědnost nesl rektor semináře, který spolu s biskupem vybíral vyučující; ti mu měli být při plnění svých úkolů zodpovědní a on měl spolu s dalšími představenými dbát na to, aby učitelé svůj úkol zastávali řádně (CIC/1917, can. 1366 § 1, 1360 § 2, 1369 § 3). Také tyto předpisy organizační statut nerespektoval.

Žádným způsobem vládní nařízení ani organizační statut nepamatovaly na normy týkající se povinnosti učitelů obdržet od ordináře kanonickou misi (CIC/1917 can. 1406 § 2; *Deus scientiarum Dominus* art. 21). Křiklavým způsobem naopak redukovaly délku studia: kanonické předpisy jednoznačně hovořily o studiu šestiletém a pouze jako výjimku připouštěly omezení na pět let (CIC/1917 can. 1365; *Deus scientiarum Dominus* art. 31-32; *Ordinationes* art. 26) – tohoto omezení se jako dobrého kompromisu držely i dohody mezi církví a státem kodifikované ve vládních nařízeních z r. 1937 – zatímco nová úprava předepisovala studium pouze čtyřleté.

II.4.8 Reakce biskupů

Těchto skutečností si byli biskupové, bohoslovci i kněží dobře vědomi. Vnímali proto nové fakulty jako nelegitimní a podle toho také jednali. SÚC tento problém registrovalo v polovině července 1950, kdy konstatovalo, že nábor bohoslovců na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze „neprobíhá uspokojivě“.¹⁸⁹ Již prověrky bohoslovců na přelomu června a července ukázaly, že bohoslovci jeví známky odporu (srov. kap. II.4.2). Ti, kteří byli zařazeni do skupiny I a na základě toho zváni k nástupu do Prahy, však ve většině případů odmítali. Jak SÚC konstatoval, dělo se tak pod vlivem vysílání vatikánského rozhlasu, který upozorňoval na to, že stát nemá právo zasahovat do výchovy kněžského dorostu a že ve všech těchto otázkách rozhoduje biskup, který může studium v generálním semináři povolit, ale také může stanovit jiné formy studia. Ten, kdo by studoval v semináři

¹⁸⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 146 (16. 7. 1950).

neschváleném biskupem, by nebyl svěcen právoplatně.¹⁹⁰ Stejně k bohoslovcům hovořili i jejich faráři a zpovědníci.

Pro bohoslovce to bylo těžké dilema: jít studovat do Prahy znamenalo překročit kanonické předpisy, mít podíl na komunistické propagandě, vystavit se politickým školením, kontrolovanému studiu a styku s vlasteneckými kněžími a riskovat ztrátu důvěry věřících, ale jiná možnost studia nebyla. Hledali tedy radu u biskupů, respektive – vzhledem k tomu, že biskupové již tehdy byli v izolaci a jejich postoje proto nebyly jasné – na konzistořích a u svých někdejších představených.¹⁹¹ Nedostávali ale jasnou odpověď. V některých diecézích bylo podání přihlášek výslovně zakazováno, v jiných nechávali rozhodnutí na vůli a svědomí bohoslovců, třeba s dodatkem „na Vašem místě bych do generálního semináře nešel“. Šířily se zprávy, že biskupové vzkazem posílají zákaz studia na pražské teologické fakultě a nástupu do semináře. Někteří bohoslovci proto zaujíмали radikálně odmítavé stanovisko, jiní nechtěli komunistům ulehčovat snahu o snížení počtu duchovních. Rozhodující přitom často byl názor na to, jak dlouho se nový režim udrží.¹⁹²

SÚC a jeho spolupracovníci Merell a Šanda proto museli koncem srpna hledat podporu u biskupů. Snažili se získat jejich souhlas s tím, že bohoslovci budou v Praze studovat, a s tím, že zde budou někteří profesori ze zrušených fakult a učilišť vyučovat. První úspěch SÚC zaznamenal na začátku září u královéhradeckého biskupa Mořice Píchy. Ten sice nejprve bohoslovcům zdůraznil, že kdo by vstoupil do jednotného semináře, bude potrestán církevními tresty,¹⁹³ posléze ale v odpověď na dotaz zmocněnce SÚC na konzistoři Václava Peška napsal tento dopis:¹⁹⁴

K výše uvedenému přípisu sděluji, že nemám námitek a dávám souhlas, aby dr. Antonín Hrdý, prof. bohosloveckého učiliště v Hradci Králové, a Karel Otčenášek, vicerektor kněžského semináře v Hradci Králové, přijali vyučování na nové římsko-katolické fakultě v Praze v předpokladu, že dostanou kanonickou misi od příslušného církevního úřadu. Pokud se týká profesora Dra. Ant. Hrdého, upozorňuji, že týž je

¹⁹⁰ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 163 (25. 9. 1950); zpráva č. 137 (26. 7. 1950) uvádí, že podle vídeňského dopisovatele *The New York Times* církevní úřady ve Vídni tvrdí, že „žádný biskup, který je loyální k Vatikánu, nevysvětlí kněze, vycvičené v nových komunistických (bohosloveckých) školách“.

¹⁹¹ Bohumil Jirí FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 980-982.

¹⁹² Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 210-211. Někteří faráři bohoslovcům radili, aby dočasně přijali práci laických učitelů náboženství nebo aby šli studovat katechetický kurz s tím, že se jim to potom započítá do studia. SÚC proto dal pokyn KNV, aby tyto bohoslovce jako učitele náboženství nepřijímaly: NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 146 (16. 7. 1950), č. 149 (23. 8. 1950). Kolovaly také letáky vybízející bohoslovce, aby tajně studovali u svých oblíbených farářů, a našli si přitom jiné zaměstnání: NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 132 (10.-11. 7. 1950).

¹⁹³ Bohumil SVOBODA, *Víra je můj pevný hrad*, s. 78; po něm tak činil i Karel Otčenášek: s. 134.

¹⁹⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 158 (13. 9. 1950). Pro velký význam biskupských vyjádření bude korpus jejich dopisů citován v plném znění, jež potvrzuje věrohodnost těchto dokumentů. Překlepy jsou opraveny. Vynechány hlavičky a podpisy.

knězem olomoucké arcidiecése, proto měl by být dotázán na souhlas arcibiskupský ordinariát v Olomouci.

O něco později, 7. září, Pícha v odpověď na další podnět vzešlý z SÚC napsal vlastnoručně dopis, v němž stálo:¹⁹⁵

Konsistoři! Bohoslovci buďtež vyzváni jménem mým, aby se přihlásili na fakultu skrze biskupskou konsistoř. Musí jim ovšem býti sděleno, na koho mají řídit žádost, kdy mají nastoupit a kde je fakulta. Je-li zde ještě bývalý p. vicerektor Otčenášek, mohl by vypracovat návrh na vyzvání a připojit seznam všech bohoslovců, jimž bude zaslán ad personam. Necht' oznámí i nově přihlášené do 1. roku. Nebo se již přihlásili v konsistoři? Kteří? Kolik? Koncept vyžadují k aprobaci.

13. září potom Pícha na žádost SÚC podepsal výzvu bohoslovcům (čj. 3217), kterou na jeho pokyn koncipoval Otčenášek:¹⁹⁶

Ctihodný Pane!

Jak je Vám známo, byly vládním nařízením zrušeny kněžské semináře a diecéšní bohoslovná učiliště a zřízena „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze“.

Kdo chce studovati na uvedené fakultě, musí se přihlásiti u biskupské konsistoře v Hradci Králové.

Jako Váš biskup očekávám, že zůstanete věren svému krásnému ideálu státi se knězem, a že se přičiníte, abyste splnil všechny předpoklady pro to. Kéž se důkladným studiem bohosloví a vzorným životem připravíte, abyste se jednou stal hodným pastýřem duší.

Mé požehnání Váš provázej!

Dynamiku událostí dokresluje skutečnost, že zatímco českobudějovický kněz Václav Říha, který pro biskupa Hloucha dělal spojku a zvěda, v létě 1950 sondoval v diecézích názor biskupů a profesorů na působení na pražské fakultě a sděloval Hlouchův negativní postoj, tajný biskup Otčenášek, když Pícha „svůj postoj ohledně Prahy trochu změnil“, „musel objíždět biskupy a uvádět to na pravou míru“.¹⁹⁷

Brněnský biskup Karel Skoupý odkazoval pracovníky SÚC ke svému metropolitovi, arcibiskupu Matochovi. Trval dlouho na odmítavém stanovisku.¹⁹⁸ 11. srpna hlásil zmocněnec SÚC na brněnské konzistoři Vladimír Starý, že biskupova doporučení brněnským

¹⁹⁵ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 158 (13. 9. 1950).

¹⁹⁶ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 159 (15. 9. 1950); jediná Píchova změna v konceptu se týkala závěru: místo „Požehnání“ dopsal „Mé požehnání vás provázej.“ Originál dopisu s podpisem in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé. Reprodukce dopisu in *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*, s. 5.

¹⁹⁷ Oto MÁDR, „Václav Říha – po čtyřiceti letech“, in *Teologické texty* 4 (1996) 144 (Říha zemřel ve věznicí v Mírově r. 1956); Bohumil SVOBODA, *Víra je můj pevný hrad*, s. 78.

¹⁹⁸ NA, fond SÚC, kart. 75 : Týdenní zprávy : zpráva č. 32 (5.-11. 8. 1950), č. 36 (4.-9. 8. 1950), č. 37 a 38 (11.-23. 9. 1950); kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 161 (20. 9. 1950). Srov. Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 110-111; TÝŽ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 94-96. Méně podrobně Jana POSPÍŠILOVÁ, *Naděje v lepší budoucnost. Život ThDr. Karla Skoupého*, Brno 2005, s. 42-44.

bohoslovcům, aby se hlásili do Prahy, s největší pravděpodobností nebude možné dosáhnout. 6. září zmocněnec žádal, aby biskup písemně vyjádřil souhlas s působením brněnských profesorů Josefa Koutného a Františka Krause, kteří byli vybráni pro novou fakultu, a propustil je tam. Biskup to odmítl a když mu zmocněnec ukázal kopii dopisu Píchy, prohlásil, že musí nejprve prostudovat Kodex církevního práva a že bude o věci uvažovat. 8. září byl opět zmocněncem, tentokrát v doprovodu krajského církevního tajemníka Kaliny, přesvědčován, ale po tříhodinovém rozhovoru bylo dosaženo pouze jeho prohlášení, že zatím takové svolení dát nemůže a bude o věci dále uvažovat. Přemlouval jej i kancléř Silvestr Kulhánek.

11. a 12. září přišel zmocněnec opět a biskup opakoval své námitky: podle kodexu má mít každá diecéze své učiliště a interdiecézní fakulta potřebuje schválení Říma, biskupové nebyli přizváni k tvorbě nového organizačního a studijního řádu a jejich vliv na výchovu bohoslovců je novou zákonnou úpravou úplně vyloučen, takže bohoslovci budou biskupa znát jen podle jména a nevytvoří s v nich k biskupovi a diecézi žádný vztah atd. Prohlásil také, že je na pokraji zhroucení. 15. září přišel Kalina s novým organizačním a studijním řádem a zmocněnci se 16. září zdálo, že po jejich prostudování se biskup ještě více utvrdil v odporu. Řekl, že je stále více přesvědčen, že jde o věc špatnou a pro církev nepřijatelnou.

18. září odmítal dát Soukup kancléři svolení k podepsání pozvánky bohoslovcům na informativní schůzku 21. září, řekl, že je to na kancléři, zda pozvánku podepíše či nikoli, a žádal svolání schůzky biskupů, kde by se jejich poměr k nové fakultě vyjasnil. Když ale na něj zmocněnec vyvíjel nátlak, rozplakal se a „s projevy odporu“ napsal kancléři Kulhánkovi: „Vaše Milosti! Račte svolání k bohoslovcům podepsati.“ Kulhánek téhož dne výzvu bohoslovcům napsal (čj. 522/50-St.):¹⁹⁹

Ctihodný pane! Se souhlasem Jeho Excelence njd. p. biskupa Vás vyzývám, abyste se dostavil ve čtvrtek 21. září 1950 v 11 hod. dopoledne na biskupskou konsistoř v Brně, Petrov č. 8, kde Vám budou podány podrobné informace o studiu na Římsko-katolické bohoslovecké fakultě v Praze.

Na schůzku se nicméně z vybraných 25 bohoslovců dostavili pouze dva a třetího pro nemoc omluvila jeho matka, z vybraných profesorů se dostavil pouze Koutný a Kraus se omluvil pro úmrtí bratra.

Apoštolský administrátor v Českém Těšíně, František Onderek, se deklaroval solidárním s ostatními ordináři, bez jejichž vědomí nechtěl nic podniknout, přislíbil ale vydat pro bohoslovce své administratury podobné prohlášení jako biskup Pícha, což 21. září

¹⁹⁹ Originál dopisu s podpisem in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955: složka CMBF různé.

učinil.²⁰⁰ Také litoměřický biskup Štěpán Trochta nebyl zprvu přístupný jednání. V polovině září nicméně vydal písemné prohlášení tohoto znění:²⁰¹

Dávám svolení, aby veledůstojný pan profesor dr. František Rabas, rektor litoměřického semináře, vykonával funkci profesora na katolické theologické fakultě v Praze za předpokladu, že tato fakulta bude alespoň dodatečně po stránce kanonické řádně zřízena a přijata českými a moravskými ordináři za společné theologické učiliště pro všechny české a moravské diecése. Též veledůstojný pan dr. František Rabas má plnou moc povolát dosavadní bohoslovce litoměřické diecése a za ně zodpovídá.

Trochta zřejmě chtěl, aby situaci posoudil někdo, kdo není jako on sám uzavřen v izolaci. Rabas, který dříve vykonával funkci rektora semináře a děkana učiliště a kterého biskup Trochta – spolu s Vojtěchem Martinů – na základě tajných papežských fakult jmenoval v červenci 1949 zástupcem generálního vikáře (provikářem),²⁰² pak navštívil olomoucké profesory a řekl jim, že se Trochta bude řídit jednáním arcibiskupa Matochy. Sám nicméně povolání bohoslovců nenapsal.²⁰³

Poukaz k olomouckému arcibiskupovi Josefu Karlovi Matochovi je pochopitelný: po Beranově izolaci převzal vedení biskupského sboru a ostatní biskupové k němu hleděli. Ještě v polovině září odmítal vydat své kladné stanovisko k fakultě, resp. k náboru bohoslovců a k pověření profesorů s tím, že by rád pomohl, ale tato fakulta se nachází mimo jeho diecézi. Kdyby byla v Olomouci, neměl by námitek. Takto pouze může říci, že dostane-li některý olomoucký profesor jurisdikci v Praze, on mu dá též svůj souhlas. Jedná se o interdiecésní fakultu, k jejímuž zřízení musí dát souhlas Vatikán, ale on tuto námitku nehodlá uplatňovat, poněvadž by SÚC řeklo, že poslouchá cizí velmoc.²⁰⁴

Za této situace zapůsobil na Matochu svým přípisem Vojtěch Šanda, který napsal:²⁰⁵

Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze.
Lépe jednu vším důkladně vybavenou fakultu v centru než několik regionálních ústavů bez pomůcek a řádně kvalifikovaného personálu. Tak znělo heslo osvícených duchů již za staré doby, a proto ve středověku se putovalo daleko k bohatým pramenům vědy, kde působili osvědčení ba věhlasní učitelé. Třídění duchů a talentů v jediném centru je snadnější a koncentrace skýtá mohutnější podnět k ušlechtilému zápolení na poli vědeckém. S toho hlediska nutno rozhodnutí vlády o jedině bohoslovecké fakultě pro země koruny české jen vítati. Toto rozhodnutí nabylo rázu politické nutnosti, proti které nelze se vzpírat, uvážíme-li, že jediná spása náboženství u nás spočívá

²⁰⁰ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 161 (20. 9. 1950); Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a theologického učiliště v Brně“, s. 111; TÝŽ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 95.

²⁰¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 161 (20. 9. 1950).

²⁰² Jiří PLACHÝ, „Biskup Trochta v hodině velké zkoušky“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 131-132.

²⁰³ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 161 (20. 9. 1950).

²⁰⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 159 (15. 9. 1950), č. 161 (20. 9. 1950).

²⁰⁵ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti.

v zachování toho, co máme a ve sjednocení všech sil na programu: Tětvu nalomené nedolomit a knotu doutnajícího neuhasiť (Matouš 12,20).

Profesoři byli na ústřední fakulty vybráni na základě pečlivých úvah a informací. Jsou to vesměs muži, kteří na fakultách a učilištích byli již dříve činni a měli dosavad kanonickou missi. Nejde o zřízení fakulty nové, nýbrž o řádné vybavení fakulty již stávající. Předběžná dohoda mezi vládou a arcibiskupem ohledně kanonické misse nebyla od r. 1918 nikdy zvykem.

Zkrácení studijní doby na 4 léta nebude nikterak na úkor vzdělání, bude-li se v internátě pilně studovati. Proto nová osnova staví seminář pod jakousi kontrolu děkana fakulty, pamatuje však v internátě také na řádné prohloubení náboženského života, které jest knězi stejně potřebné jako bohovědná theorie. Pro doktorandy se zavádí možnost pátého roku. Počet vynikajících kněží, kteří ve všech zemích prošli dřívějším pouze čtyřletým kursem bohosloveckým, jest nepřehledný. I na kardinálát stačí pouhé čtyři roky theologie, důkazem jest na př. nynější arcibiskup krakovský, jenž studoval theologii v Innsbrucku r. 1890-94. Nikterak o tom nepochybuji, že nynější obligátní pětiletý kurs theologie, teprve Piem XI. zavedený, se po celém okrsku zemském dlouho neudrží a že okolnosti si vynutí hromadný návrat k starému systému.

Šandův text si zaslouží pozornost. Snaží se odpovědět na možné námitky vyplývající z kanonického aspektu věci, přičemž vše je neseno dvěma zásadními argumenty. Prvním z nich je poukaz na nutnost kompromisního postupu, který jediný umožní zachování zachovatelného – tedy vlastně poukazem na nadřazenost konkrétní životní situace nad deficientním (nikoli zcela opomíjeným) dodržováním kanonických předpisů při zachování smyslu věci, tj. aplikací zásady minus malum eligendum. Druhým je poměrně nenápadná zmínka, že „nejde o zřízení fakulty nové, nýbrž o řádné vybavení fakulty již stávající“: zřejmě jde o poukaz na trvající kanonickou platnost ustavení teologické pražské fakulty (srov. kap. II.4.9). Vedle těchto principiálních stanovisek se pak Šanda snaží nalézt pozitiva v soustředění teologického studia a ve zkrácení studijní doby. Dodejme, že poukaz na kardinála krakovského je odkazem k jeho vlastnímu kolegovi a apologií vlastních studií, neboť Šanda sám studoval theologii v Innsbrucku v l. 1892-97.

Zdá se, že celé Šandovo vyjádření bylo jakýmsi úvodem k souboru dokumentů, v nichž je poskytnut celkový popis organizace budoucí fakulty a návrh organizačního řádu bohosloveckých fakult.²⁰⁶ V něm je důležité upozornit na větu, která zřejmě – stejně jako celá Šandova argumentace – zapůsobila na Matochu: „Podle potřeby mohou být pro bohosloveckou fakultu i dva bohoslovecké internáty (semináře).“ Informace o komentáři, s nímž byly Matochovi Šandův přípis a jeho přílohy postoupeny, chybí. Zdá se ale, že mu

²⁰⁶ Přesná povaha přípisu není bezpečně známa, protože se jej prozatím nepodařilo v Zemském archivu v Opavě, pobočce v Olomouci dohledat. Odkaz, který uvádí Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 113, je nesmyslný. V citovaném NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti následují dokumenty tak, jak je uvedeno zde v textu.

bylo přislíbeno, že biskupové si podrží na fakultu a seminář vliv, že budou v souladu se dvěma církevními provinciemi zřízeny semináře dva a že do Prahy přejdou někteří profesori i představení. Byl tedy uveden v omyl. Citovaná věta sice zůstala i v oficiální verzi organizačního řádu, ale nebyla realizována. Také přechod profesorů z Olomouce se uskutečnil v mnohem menší míře, než si Matocha představoval – to ale zřejmě záviselo především na jejich vlastních postojích (srov. II.4.10).

24. září proto Matocha napsal SÚC obsáhlý dopis (čj. 360/50), jímž podal komplexní kanonicko-právní názor na nastalou situaci a její řešení:²⁰⁷

Vládním nařízením ze dne 14. července 1950 č. 112 Sb. paragr. 6 byla ustavena jediná Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze s internátem či-li seminářem (příp. dvěma semináři) pro všechny bohoslovce diecése Čech a Moravy.

11. t.m. předložil vládní zmocněnec Doubek při zdejší konsistoři arcib. ordinariátu návrh zásad organizačního statutu bohosloveckých fakult a ústně sdělil, že budova C.M. bohoslovecké fakulty v Olomouci i budova arcibisk. semináře kněžského v Olomouci byly státními činiteli zabráněny pro jiné veřejné účely. Poněvadž za této situace je vyloučeno aktivovat zdejší fakultu bohosloveckou i arcib. kněžský seminář jako ústavy pouze církevní (i když C.M. bohoslovecká fakulta i arcib. seminář církevně nebyly zrušeny a církevně-právně dále trvají) jsem nucen použít církevního předpisu kan. 1354, paragr. 3: *Si constitui Seminarium dioecesanum nequeat, aut in constituto Seminario conveniens institutio disederetur, Episcopus alumnos in alienum Seminarium mittat, nisi Seminarium interdioecesanum vel regionale, auctoritate apostolica, constitutum fuerit.*²⁰⁸ CIC.

Činím toto opatření, poněvadž mi byly dány vládním zmocněncem při arcibisk. konsistoři jménem vládních činitelů záruky, že církevněprávní předpisy jak na interdiecése fakultě (kan. 1357 paragr. 4 i právní normy dané apošt. konstitucí *Deus scientiarum Dominus*) tak i v kněžském semináři pro diecéze moravské budou svědomitě zachovány a pravomoc biskupů při theologickém vzdělání i seminární výchově jejich seminaristů bude náležitě respektována.

Proto posílám své seminaristy na nově zřízené ústavy (fakultu i kněžský seminář pro diecéze moravské) k dalšímu theologickému studiu a kněžské výchově pro činnost vědeckou a výchovnou dávám k dispozici z bývalých profesorů C.M. bohoslovecké fakulty v Olomouci ř. profesora Msgr Františka Cinka (na vlastní žádost), suplenta, docenta pastýřského bohosloví Msgr Dra Šuránka, našeho diecéšana prof. Dra Ant. Hrdého. Pro seminární vedení by se hodil za rektora Msgr Dr. Šuránek, dále Dr Leopold Dýmál, za prefekta Dr. Ant. Kleveta, za spirituála Ferdinand Bílek. – Poněvadž nově zřízená Ř.k. C.M. bohoslovecká fakulta i nové semináře mají povahu ústavů mezidiecése, není v kompetenci jednotlivých ordinářů Čech a Moravy, dáti církevní schválení k návrhům zásad organizačního statutu bohosloveckých fakult ani stanovám, platným v mezidiecése kněžském semináři. Shora uvedené církevní nařízení jasně prohlašuje: ... nisi Seminarium interdioecesanum vel regionale,

²⁰⁷ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950), příloha (opis je porušen). Úplný originál dopisu s podpisem in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF všeobecné 1950, 1955, 1956.

²⁰⁸ Přepis všech citovaných kánonů opraven pomocí *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Typis polyglottis Vaticanis MCMLXIII. Matocha vynechal část kánonu 1354 § 3: „...conveniens institutio, praesertim in philosophicis ac theologis disciplinis, desideretur...“.

auctoritate apostolica, constitutum fuerit Can. 1354 paragr. 3 a kan. 1357 paragr. 4, výslovně nařizuje na poli církevně-právním: Seminarii interdioecesani vel regionalis regimen universum et administratio regitur normis a Sancta Sede statutis. Schválení posv. kongregace universitního studia a seminářů, doručené letos v lednu bohosloveckým fakultám v RČS, bylo dáno jim, jako diecézním ústavům, a k předloženým stanovám, vypracovaným na podkladě též Vládního nařízení ze dne 18. 6. 1937 čís. 151 Sb. a 28. 6. 1937 Sb. z. a n.

Budiž mi nakonec dovolena poznámka. Hned jak se dostal do veřejnosti námět nové úpravy bohosloveckého studia a jeho soustředění do Prahy na jedinou bohosloveckou fakultu, dal jsem pokyn profesorskému sboru původní cyrilometodějské fakulty v Olomouci, aby podal žádost o zachování tohoto staroslavného moravského ústavu, který si získal nesmírné zásluhy na poli náboženském, ale i na poli národním a neméně i sociálním. Vychovával vždy dobré pastýře pro pracující lid moravský. Důvody pro soustředění diecézních učilišť (inferiorita vědecké práce a vědeckého vybavení) na C.M. bohosloveckou fakultu v Olomouci právem aplikovati nelze. Naše fakulta se snažila vždy státi na výši doby a sloužiti vědě i potřebám moravského lidu. Nevím, jaký osud stihne shora zmíněnou žádost profesorského sboru, ale bude-li blahodárná činnost zdejší bohoslovecké fakulty přerušena, nebo nadobro zastavena, bude to valné ochuzení velké a důležité oblasti našeho národního i veřejného života. Další starosti mám o řádné ubikace našich bohoslovců v semináři. Právě v tyto dny se poukazuje v tisku na nedostatek řádných ubikací pro akademiky v Praze. Pražský seminář je schopen přijmouti nanejvýš 200 kandidátů. V Olomouci bývalo bohoslovců v semináři až na 300. Brno a Olomouc budou mít jistě dohromady též tento počet 300, zvláště když se pamatuje též na bohoslovce různých řádů. Zde v Olomouci by bylo pro tyto bohoslovce náležitě postaráno, jako v semináři dejvickém. V Praze není mi známo, ve kterém klášteře by se našly dostatečné a vhodné místnosti, knihovna, kaple a ostatní náležitosti, a to vše již účelně zařízené. – Proto se vroucně přimlouvám, možno-li ještě: zachovejte původní cyrilometodějskou fakultu moravskému lidu, bude Vám za to upřímnou vděčností zavázán a bude v tom kroku spatřovati důkaz pravé dohody mezi státem a církví.

O dva dny později, 26. září, zaslal Matocha dopis seminaristům (čj. 362/50):²⁰⁹

Mým drahým seminaristům pozdrav a požehnání.

Ctihodní pánové!

Ve Svatvečer svátku sv. Václava, patrona našeho národa i zvláštního ochránce arcidiecese olomoucké, sděluji Vám drazí moji synové velmi důležité rozhodnutí.

Vládním nařízením ze dne 14. VI. 1950 č.j. atd. byla ustavena jediná Řím. kat. cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze pro všechny bohoslovce českých a moravských diecesí.

Dále bylo úředně sděleno, že budovy semináře i fakulty v Olomouci mají býti věnovány jiným veřejným účelům.

Za dané situace je vyloučeno aktivovati zdejší bohosloveckou fakultu i kněžský seminář jako ústavy pouze církevní, proto jsem nucen použití církevního předpisu can. 1354 § 3 a poslati Vás na nově zřízené ústavy pro výchovu a vzdělání vědeckého dorostu kněžského v Praze.

Činím toto opatření proto, poněvadž mi byly dány záruky úředními činiteli, že církevně právní předpisy jak na fakultě tak i v semináři pro diecese moravské budou

²⁰⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950), příloha. Originál dopisu s podpisem in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé.

svědomitě zachovávány a pravomoc biskupů při theologickém vzdělání i seminární výchově jejich seminaristů bude náležitě respektována.

Nebudete zcela opuštěni. Někteří Vaši páni profesori i seminární představení půjdou s Vámi.

Proto podejte bez obavy cestou arcibiskupské konsistoře v Olomouci přihlášku na Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu do kněžského semináře v Praze. Vyčkejte dalších pokynů, jež Vám budou včas dodány.

V duchu budu vždy s Vámi, uděluji Vám z celého srdce své otcovské požehnání.

Den na to, 27. září, ještě Matocha napsal profesorům bývalé olomoucké fakulty (čj. 363/50):²¹⁰

Profesorům bohosloveckého učiliště v Olomouci!

P.T. Slovný pane profesore!

Připisem (viz příloha) designovaného J.S. pana děkana dr. Šandy, který má sestavit listinu profesorů pro římskokat. CM bohosloveckou fakultu v Praze, bylo mi sděleno, že se počítá s některými pp. profesory fakulty olomoucké. Všem navrženým p.t. pp. profesorům případně i dalším pp. členům profesorského sboru, kteří by přišli v úvahu, dávám souhlas k přechodu na římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze. Jejich nové působiště je sice mimo arcidiecési olomouckou, ale učitelkou službu a vychovávat kněžský dorost mohou i jinde. Činnost je určena i pro naše bohoslovce, tudíž pro arcidiecési olomouckou. Kanonická mise, kterou slovný páni před jmenováním v Olomouci obdrželi, do jisté míry trvá dále a bude podle shora uvedeného přípisu J.E. nejdůstojnějším p. arcibiskupem Msgre Drem. Josefem Beranem, jako místním ordinářem, plně akceptována a potvrzena pro učitelkou činnost na římskokat. CM fakultě v Praze.

Z kanonického a nakonec i praktického hlediska byl nejdůležitější postoj pražského arcibiskupa Josefa Berana, v jehož arcidiecézi se fakulta a seminář nacházela. 23. září jej navštívil zmocněnec SÚC Dolek v doprovodu vládního zmocněnce.²¹¹ Cílem rozhovoru „bylo získání arcibiskupova souhlasu pro fakultu“, rozmluva však byla „vedena tak, aby měl Beran dojem, že soudruzi přišli zkoumat situaci k zahájení jednání mezi církví a státem“. Beran měl mj. říci, že souhlasí s církevními zákony a že soustředění bohosloveckého studia je věcí státu, který o tom sám rozhodoval. Obdobná věc zde již byla za Josefa II. a neudrželo se to.

„Klidně přijal Beran zprávu, že jsou profesori všech dosavadních učilišť ochotni v Praze učit a že navrhli Šandu za děkana. Zato velmi živě protestoval, když mu s. Dolek oznámil, že by Matocha chtěl fakultu "přetáhnout" do Olomouce.“ Beran se seznámil s dopisy Píchy a Skoupého. „S. Dolek kladně zodpověděl Beranův dotaz, zda bude zachován výchovný řád v semináři a zda jej povedou bývalí představení.“ Poté Beran řekl, aby si profesori žádosti o kanonické mise podávali a pokud jsou z jiné diecéze, aby byl připojen souhlas příslušného

²¹⁰ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950), příloha; NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé.

²¹¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950).

ordináře.²¹² 27. září byla Beranovi předložena žádost Antonína Hrdého o kanonickou misi²¹³ s vlastnoručním doporučením Píchy a Matochy. Beran mu misi udělil. O den později mu pak bylo předloženo pět dalších žádostí.²¹⁴

28. září předložil zmocněnec brněnské konzistoře Matochovy dopisy bohoslovcům a profesorům biskupu Skoupému, který poté ustoupil, sám koncipoval dopis bohoslovcům (čj. 4.429/50), dal jej rozmnožit, každou jeho kopii podepsal a předal církevnímu oddělení KNV k rozeslání:²¹⁵

Ctihodným pánům bohoslovcům brněnského alumnátu.

J. Excellence ndp. arcibiskup olomoucký a metropolita moravský v dopise svým bohoslovcům ze dne 26. t.m. č. 362, jímž je posílá na nově zřízené ústavy pro výchovu a vzdělání kněžského dorostu v Praze, sdělil mimo jiné toto:

„Činím toto opatření proto, poněvadž mi byly dány záruky úředními činiteli, že církevně právní předpisy jak na fakultě tak i v semináři pro diecese moravské budou svědomitě zachovávány a pravomoc biskupů při theologickém vzdělání i seminární výchově jejich seminaristů bude náležitě respektována.“

Na základě tohoto rozhodnutí svého nejdůstojnějšího pana metropolity a v předpokladu, že daná ujištění budou v duchu církevního zákoníku uskutečněna, dovoluji chovancům biskupského alumnátu v Brně, aby se přihlásili ke studiu, případně k pokračování ve studiu bohovědném na Cyrilo-metodějskou ř.katol. theol. fakultu v Praze.

Přihlášky ke studiu na fakultě a do kněžského semináře v Praze buďtež podány co nejdříve prostřednictvím bisk. Ordinariátu v Brně. – Přihlášení vyčkají pak pokynů, jež jim budou Cyr.-Met. fakultou dodány.²¹⁶

Skoupý také udělil kanonickou misi – respektive své svolení k působení v Praze – Krausovi a Koutnému. Ani to nebylo bez obtíží: misi chtěl dát těm, kdo o to požádají, ale profesori žádat nechtěli, protože jim bylo slíbeno, že souhlas ordináře i kanonickou misi obdrží bez svého přičinění. Biskup namítal, že nemůže dát souhlas k něčemu, oč není žádán. Nakonec jej požádal Šanda, biskup dal své svolení a profesori požádali o kanonickou misi.²¹⁷

²¹² Ne zcela jasná je úloha, jíž v těchto chvílích sehrál generální vikář pražské arcidiecéze, Bohumil Opatrný. Podle záznamu o jeho rozhovoru s biskupem Trochou Opatrný řekl, že sám předkládal Beranovi návrh, aby bohosloveckou fakultu schválil, a že Beran návrh podepsal a vrátil jej Opatrnému. V Praze na konzistoři i na SÚC potom tuto listinu hledali, ale marně. NA, fond SÚC, kart. 117 : sign. 117 : Zprávy o chování biskupů v izolaci a biskupů uvolněných z izolace 1951-1952 : zpráva ze 7. 4. 1952.

²¹³ Opis in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955: složka CMBF různé : žádost o kanonickou misi (24. 9. 1950).

²¹⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950).

²¹⁵ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 170 (17. 10. 1950), příloha. SKTF, složka Různé : originál dopisu Karla Skoupého bohoslovcům z 28. 9. 1950, čj. 4.429/50.

²¹⁶ Dne 19. 4. 1951 biskup Skoupý v dopise arcibiskupovi Matochovi rekapituloval znění svého dopisu a žádal jej „o dobrotivé sdělení, jaké záruky byly Vaší Excelenci dány a zda bylo V. Exc. sděleno, jak byly provedeny a jakým způsobem byla pravomoc biskupů respektována“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé. Šlo ale jen o hlas z izolace do izolace.

²¹⁷ NA, fond SÚC, kart. 75 : Týdenní zprávy : zpráva č. 39 (25.-30. 9. 1950); Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a theologického učiliště v Brně“, s. 112; Týž, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 96.

Na zásadní odpor narazil SÚC u českobudějovického biskupa Josefa Hloucha, který poukazoval na to, že reorganizace byla provedena bez projednání s kompetentními církevními činiteli a on neví, jak bude na pražské fakultě zaručeno studium v pravém duchu katolické církve.²¹⁸ Z této své pozice neustoupil ani později, když ostatní biskupové začali své stanovisko měnit: odvolával se na své svědomí a na svatá práva církve, poukazoval na potřebu projednání v biskupském sboru a souhlasu Vatikánu. Odmítl proto dát své svolení profesoru Bohumilu Doušovi a bohoslovcům k přechodu do Prahy.²¹⁹ Zdůraznil svůj postoj tím, že profesorům zrušeného učiliště a představeným semináře napsal 24. srpna 1950 děkovaný dopis, v němž odhalil svou mysl:²²⁰

Pax vobis! Slovnému profesorskému sboru a představeným kněžského semináře v Českých Budějovicích. Slovní pánové, v historických dnech, kdy jest zrušeno bohosloví a rozpuštěn kněžský seminář a kdy končí Vaše činnost na těchto diecesních ústavech, jest mou povinností poděkovat Vám. Dva z Vás skoro celý život jako profesori a představení a všichni dali jste našemu bohosloví a semináři celé své vědění, kněžskou lásku a nejvyšší snahu o nejlepší přípravu bohoslovců pro posvátné poslání na vinici Páně. Vaše činnost ukázala, že naše bohosloví má odborníky, kteří suverénně ovládají své obory. A Vy jste byli i vychovateli. Generace, která nyní pracuje na lísce Církve svaté v jižních Čechách, jest generací Vaší. Bude se Vám stýskat. Ten styk s kněžským dorostem tvořil značný úděl Vaší svěžesti a volal k novým pracím, bádání. A vidět, že své vědění a lásku ukládám na místa centrální, že vychovávám pastýře duší, jest dostatečným důvodem k radosti, že tak vznešený a velký úděl nám dal Pán. Přeradostná skutečnost obcování svatých kež Vás, slovní páni, těší. Láska nikdy nepřestává. Prosím, abyste uchovali ve svých starostech modliteb a odpovědnosti svých srdcí ty, jimž jste upravovali cesty k oltáři. Skrze pokorné prosby k Duchu svatému a Královně kněží povedete je s námi, aby žili a pracovali v síle milosti Boží a ve všem aby byli vedeni Duchem svatým. Vaši odchovanci, vzpomínajíce denně – jak ani jinak býti nemůže – let bohosloveckých, nosí a budou nosit Vás ve svých srdcích k oltáři, kde se koná oběť díků a proseb za živé i za mrtvé. Prosím, abyste přijali za ty stovky kněží od svého Ordinaria upřímně Pán Bůh zaplat! Činím tak jménem Krista Pána, na jehož vinici – Církev v jižních Čechách – jste vyslali řady pokračovatelů ve vykupitelském díle. Děkuji jménem věřícího lidu, jemuž od Vás přicházely řady dělníků evangelia, aby byly duše spaseny. Děkuji jménem Církve svaté, jíž jste doplňovali řady obětníků a hlasatelů svatých pravd. A konečně vzdávám díky jménem svým. Ti, kdož se starají o kněžský dorost, nesou s biskupem největší část jeho starostí o budoucnost Církve v diecesi, a proto jsou největšími a nejdůležitějšími jeho spolupracovníky. Kež vědomí vykonané práce a nejkrásnější zhodnocení kněžských let provází Vás až na věčnost! Kež Bůh ulehčí oběti, které po Vás žádá, kež uchová zdraví a dá milost a radost v práci pro Boží zájmy. Kež podílem na spáse, které se dostane duším skrze kněžstvo, Vámi odchované, splní se v celém rozsahu slib Hospodinův. Vysocedůstojní páni rektoři,

²¹⁸ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 152 (30. 8. 1950).

²¹⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950), č. 170 (17. 10. 1950); Martin WEIS, „Českobudějovická teologická studia v minulosti a současnosti“, s. 109-110; srov. Týž, „Osudy katolické církve na jihu Čech – péče o kněžský dorost a CMBF“, s. 78.

²²⁰ Citováno podle Martin WEIS, „Českobudějovická teologická studia v minulosti a současnosti“, s. 110-111 pozn. 15.

pane seniore, pane spirituále, pane vicerektore, všichni slovutní páni profesoři, Bůh Vám žehnej a odplatiž Vám již zde i na věčnosti. S prosbou o Vaše modlitby jsem Vám v lásce Boží věčně oddaný + Josef, biskup.

Své stanovisko biskup Hlouch přehodnotil až v 60. letech, kdy uchazečům o studium dovoľoval podat přihlášku do Litoměřic (např. Miloslavu Vlkovi). V r. 1968 pak prohlásil, že „svého rozhodnutí ohledně zákazu studia na fakultě v Praze lituje a poznává, že bylo mylné“.²²¹

Odpor biskupů byl ale většinou zlomen do konce září 1950. Stalo se tak tím, že biskupové byli vystaveni velkému nátlaku, izolováni od potřebných informací a podpory spolupracovníků i kolegů v biskupském úřadě, klamáni a využiti ve svých slabostech. SÚC i pracovníci nové fakulty zaznamenali podstatný úspěch. Zdeněk Fierlinger proto 30. září napsal Klementu Gottwaldovi: „Jak víš, dosáhli jsme v boji s Vatikánem právě nového úspěchu, který z církevního hlediska je velmi podstatný. Podařilo se nám dostati uznání nových fakult se strany řady biskupů a fakulty začnou působit již v měsíci říjnu. Kdyby se nám podařilo prosaditi naše další návrhy, dospěli bychom k celkovému velmi šťastnému řešení, které by se mohlo státi příkladem i pro ostatní lidově-demokratické státy, kde otázka katolicismu hraje důležitou úlohu.“²²²

II.4.9 Postoj Svatého stolce

Reakce Svatého stolce na redukcii a reorganizaci teologických studií v Československu není dostatečně známa.²²³ Přímo se nevyslovil. Úřední věstník Svatého stolce *Acta Apostolicae Sedis* neobsahuje v l. 1950-51 o tomto tématu žádnou zmínku, přestože přináší závažné texty, které se církve v Československu týkají, mimo jiné též dekret Posvátné konsistorní kongregace ze 17. 3. 1951 o přečinech spáchaným v Československu, které, ačkoli je exkomunikace vyhrazena Svatému stolci, vedou k tomuto trestu ipso facto.²²⁴ Dekret v návaznosti na platné předpisy stanoví exkomunikaci ipso facto pro ty, kdo vydají biskupa světskému soudu, dopustí se na něm násilí, přímo nebo nepřímo s pomocí světské moci zamezí výkon církevní jurisdikce, intrikují proti řádné církevní autoritě nebo se snaží

²²¹ Martin WEIS, „Československá teologická studia v minulosti a současnosti“, s. 108.

²²² NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 155 retro : dopis Zdeňka Fierlingera Klementu Gottwaldovi (30. 9. 1950).

²²³ Nevěnuje se jí ani Ludvík NĚMEC, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, New York 1955, který ji dosud jako jediný z historiků soustavněji studoval a dokumentoval. Fakulty totiž prakticky opomíjí.

²²⁴ AAS 4 (31. 3. 1951) 173-174. Pro další texty Svatého stolce srov. Ludvík NĚMEC, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, s. 400-435.

podkopat její moc, neoprávněně obsadili církevní úřad, beneficium nebo hodnost, případně do ní byli nelegitimně jmenováni nebo ji nelegitimně dále drží.

Je velmi diskutabilní, zda lze cokoli z tohoto dekretu vztáhnout na ty, kdo se podíleli na zřízení CMBF, neboť se i přes otevřenou spolupráci s komunistickým režimem prokazatelně snažili o jakýsi soulad s biskupy a s platným kanonickým právem, které tehdy jako celek bylo v Československu uplatňováno pouze v mezích možného.²²⁵ Zároveň je ale pravdou, že několik málo profesorů CMBF (Josef Kasan OPraem., Jaroslav Kouřil, Josef Hronek, Vojtěch Šanda) přispívalo do periodika *Věstník katolického duchovenstva*, což byla podle českých biskupů spolupráce s komunistickým režimem, jež vedla k exkomunikaci ipso facto.²²⁶ Publikovali tu ovšem i kapitulní vikáři. Za spolupráci s režimem pokládali působení profesorů v paušálním soudu četní věřící. Pozdější vztah biskupů k těmto profesorům nicméně ukazuje, že oni sami je za exkomunikované nepokládali. Kanonicko-historickou analýzu událostí z l. 1949-1950 zatím bohužel nikdo nezpracoval.

Mínění, které v Římě panovalo, nicméně vyjadřovalo české a slovenské vysílání vatikánského rozhlasu, jehož denní relace, připravované českým katolickým exilem, musely být překládány do italštiny a předem schvalovány ve Státním sekretariátu Svatého stolce, přičemž bylo nutné „obhájit leckteré ostřejší či upřímnější informace“.²²⁷ Podle rozhlasu stát nemá právo zasahovat do výchovy kněžského dorostu a ve všech těchto otázkách rozhoduje biskup. Když potom biskupové dali s působením profesorů a s nábořem studentů písemný souhlas, nechtěl vatikánský rozhlas věřit pravosti biskupských podpisů.²²⁸

Soustředění bohosloveckého studia do Prahy a Bratislavy komentoval rozhlas takto: „Je to totéž soustředění, jako kdyby se chtělo soustředit smyslové vnímání několika lidí, a proto by se vyloupaly všem oči, a nechaly se jen dvěma. Nebo ve snaze, aby bylo soustředěno dýchání mnoha lidí, byly všem odňaty plíce, a nechány jen dvěma. Kdyby byly ponechány alespoň dvě zdravé oči, a dvojí zdravé plíce, bylo by ještě dobře. Dva zmíněné

²²⁵ Deklarace mířila zřejmě především ke kapitulním vikářům, dosazovaným ochromenými kapitulami pod tlakem režimu na místo internovaných diecézních biskupů: srov. Ludvík NĚMEC, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, s. 405-411. Později s nimi ale Svatý stolec jednal tak, jako by se jich to netýkalo.

²²⁶ Srov. Ludvík NĚMEC, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, s. 270, kde je citován dopis arcibiskupa Berana ad clerium z 28. května 1949. Obdobný soud vznesli biskupové nad *Katolickými novinami*; do nich ale profesori začali přispívat až poté, co na začátku dubna 1951 získaly svolení ordinářů a začali v nich publikovat i biskupové: srov. *Katolické noviny* 16 (15. 4. 1951) 1.

²²⁷ Josef KOLÁČEK, „Padesát let českého vysílání ve Vatikánském rozhlasu“, in *Jezuité* 4 (1998) 14 a *Svedl jsi mě, Hospodine. Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou*, Kostelní Vydří 2002, s. 60-61; srov. Jan REGNER, *Historie Vatikánského rozhlasu* [cit. 2005-10-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.radiovaticana.cz/>>.

²²⁸ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č.163 (25. 9. 1950) a č. 180 (21. 11. 1950). Vysílání z 3. května 1951 přineslo kněžím varování, aby nevěřili biskupským prohlášením, jež musí projít komunistickou censurou: biskupové nejsou schopni projevit svobodně své mínění: Ludvík NĚMEC, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, s. 522 pozn. 69.

generální semináře však jsou, jak vysvítá z jejich organisování, mimo pravomoc a dosah biskupův, a zcela v rukou státních tak zvaných církevních činitelů. (...) Seminarista, který by vystoupil na bohoslovecké učiliště, jež by nemělo schválení a uznání biskupa, by nebyl vysvěcen na pravoplatného katolického kněze, tj. na pravého kněze Kristova.“²²⁹

Jiné vysílání pak referovalo o zprávách, které přinesl anglický týdeník, a pokračovalo: „Podle této zprávy Tabletů by neměla katolická Církev a hlavně její biskupové žádné pravomoci nad novými římskokatolickými fakultami sv. C. a M. v Praze a Bratislavě. Nejen kontrolu, nýbrž i vedení a řízení by měl zcela v rukou stát. Odpovídá-li tato zpráva zcela skutečnosti a měla-li by být katolická Církev, jmenovitě biskupové, vyloučeni z pravomoci nad novými fakultami, opět připomínáme, že se jedná o schismatické fakulty, v nichž by měli být školeni schismatictí kněží. Do takových seminářů by v tomto případě nemohl vstoupit žádný katolický student, tím méně seminarista: nebyl by vychován v kněze Kristova. Je rovněž jasné, že by na podobných fakultách za týchž předpokladů nemohl vyučovat opravdový katolický profesor teologie!“²³⁰

Je třeba si povšimnout, že české relace byly formulovány poměrně opatrně. Jejich autor, Václav Feřt SJ, připouští možnost nepřesných informací a dává proto svým závěrům podmíněnou platnost. Je ovšem otázka, zda byly tyto relace se stejnou opatrností také slyšeny. Zdá se, že spíše nikoli. Podobně opatrnou kritickou reakci přinesl i Vatikánu blízký jezuitský časopis *La Civiltà Cattolica*.²³¹ A konečně, v příručce *Annuario Pontificio* není reorganizace studia ještě ve druhé polovině 50. let vůbec registrována. Nadále zde v seznamu teologických fakult s kanonickým statutem fakult církevních, které existují u státních univerzit, figurují Praha (Karlova Universita, rok založení 1348, a dokonce ještě i Deutsche Universität, rok založení 1348 /sic!/), Olomouc („Cyrillo Methodeiská Fakulta Bohoslovecká“, rok založení 1566 /souvislost s Univerzitou Palackého není uvedena).²³² O opatrných vatikánských postojích svědčí i to, co o nich řekli čeští kněží v exilu v r. 1959: „Oficiální odpověď z Říma

²²⁹ AČSRV, dokument Trasm. per la Cecslov. in I. CECA 31. VII. 1950 (fotokopie, kterou autorovi poskytla Jolana Bronková).

²³⁰ AČSRV, dokument Trasm. per la Cecslov. in I. CECA 30. VIII. 1950 (fotokopie, kterou autorovi poskytla Jolana Bronková).

²³¹ Texty o situaci v Československu zde psal od r. 1948 především Fiorello Cavalli SJ; srov. „Nostra corrispondenza. V. Cecoslovacchia“, in *La Civiltà Cattolica* 101 (1950) 456; Fiorello CAVALLI, *Governo comunista e Chiesa cattolica in Cecoslovacchia*, Roma 1950; Týž, „Sviluppi della tattica comunista contro la Chiesa cattolica in Cecoslovacchia“, in *La Civiltà Cattolica* 102 (1951) 481-494.

²³² *Annuario Pontificio per l'anno 1957*, Città del Vaticano 1957, s. 1132-1133. Od 60. let jsou tyto fakulty – stále ještě vedené mezi teologickými fakultami při státních univerzitách, ale s kanonickým statutem fakult církevních – uváděny bez vazby na konkrétní univerzitu a bez data založení: srov. *Annuario Pontificio per l'anno 1964*, Città del Vaticano 1964, s. 1050. V polovině 80. let jsou, stále ve stejné kategorii, uvedeny tak, že u pražské fakulty figuruje název Bohoslovecká fakulta University Karlovy (1347) a adresa v Litoměřicích a u olomoucké fakulty je pouze název Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta (1570) bez adresy: srov. *Annuario Pontificio per l'anno 1985*, Città del Vaticano 1985, s. 1489nn.

nebyla dána, poněvadž nebylo možno bezpečně zjistit skutečné poměry. Bylo naznačeno, že je možno studovat na ústavě, ale každý je ve svědomí zavázán, aby si soukromě doplnil studia. Svěcení jsou platná. Nakonec se fakulta všila.²³³

Z těchto údajů se zdá vyplývat, že Svatý stolec oficiálně – z kanonického hlediska – prostě nevzal zrušení olomoucké fakulty ani vytvoření Římskokatolické cyrilometodějské teologické fakulty v Praze na vědomí.²³⁴ Dále se držel původních aktů, jimiž byly tyto fakulty kanonicky zřízeny a jejichž platnost – jak si dobře uvědomoval výše citovaný arcibiskup Matocha – dále trvala. Žádná „nová“ fakulta a seminář naproti tomu nikdy kanonicky zřízena nebyla, a to ani místními biskupy, ani Svatým stolcem: kroky biskupů resp. ordinářů vlastně pouze obě instituce implicitně uznaly jako fakticky existující, avšak k otázce jejich kanonického ustavení se nevyjádřily, a to i přesto, že je sami ordináři vnímali jako nově založené. Kanonická problematika teologické fakulty je soustředěna především v otázce „novosti“.

Vedení fakulty si toho bylo vědomo a proto zdůrazňovalo kontinuitu CMBF s předchozím studiem. Objevilo se to již ve výše citovaném Šandově přípisu Matochovi (srov. kap. II.4.8). Jiný doklad pochází z r. 1954, kdy fakulta rozeslala 37 evropským katolickým fakultám latinsky psaný velikonoční pozdrav, podepsaný Hronkem a Merellem, v němž (v české verzi) stálo: „Vznikem první středoevropská bohoslovecká fakulta, dědička a pokračovatelka ve slavných tradicích proslulého zakladatele Karla IV., Otce vlasti, a jeho velikého učitele pařížského Klementa VI. ...“ Tato formulace se zdá napovídat, že kanonické ustavení je podle vedení fakulty třeba hledat v minulosti fakulty.²³⁵

Uvedený postoj Svatého Stolce ve věci teologických fakult odpovídá i jeho obecnému přístupu k církevním zákonům z r. 1949 a jimi nastolenému postavení církve ve státě. Také ony nebyly Vatikánem nikdy akceptovány, pouze z nezbytnosti tolerovány. Tolerance byla přitom doplněna o opakované apely na zlepšení situace věřících v Československu, mj. na svobodu církve ve věci teologických studií. Tento bod patřil od počátku obnovených styků mezi Vatikánem a Československem ke stálým tématům vzájemných jednání.²³⁶

²³³ „Otázka kněžského dorostu v ČSR“, in *Vinculum* řada VII, 4 (leden 1959) 6-7.

²³⁴ Pro olomouckou fakultu tuto skutečnost konstatoval arcibiskup František Vaňáč v projevu při opětném začlenění teologické fakulty do svazku Univerzity Palackého v Olomouci: srov. *Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Sborník na paměť jejího obnovení a začlenění do svazku v říjnu 1990*, Olomouc 1991.

²³⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 27. 4. 1954; i později tuto kontinuitu v jednom svém projevu k zahájení akad. roku podtrhl děkan Merell: srov. LA PNP, fond Merell Jan, kart. Kp různé Rv.

²³⁶ Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 612-645; TÝŽ, *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001; Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001.

Náznamy, z nichž tyto postřehy vycházejí, jsou potvrzeny v r. 1968 a v r. 1981, kdy Svätý stolec výslovně argumentoval tím, že z jeho hlediska se v případě litoměřické fakulty nejedná o fakultu novou, nýbrž stále o původní, kanonicky zřízenou teologickou fakultu pražskou (srov. kap. III.2.1.2f a III.3.3.2). Aniž bychom Svätému stolci připisovali podrobnou znalost vládního nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách, lze říci, že jeho postoj vlastně odpovídal znění § 1 lépe, než jak jej chápali v Čechách. Důležité ale je, že věřící nuance v postoji Svätého stolce znát nemohli a jediné jejich informace o něm pocházely ze zamítavých polo-oficiálních stanovisek předkládaných ve vatikánském rozhlase.

Vzhledem ke všemu, co bylo uvedeno, nelze přese všechn informační šum, který v padesátých létech panoval, souhlasit s těmi, kdo mají za to, že „až do šedesátých let byly všechny semináře z kanonického hlediska ilegální“²³⁷ nebo že „státní semináře v Československu byly po dlouhá léta (od začátku let padesátých až po velkodušnou rehabilitaci Janem XXIII.) institucí z hlediska církve ilegální, de iure i de facto církvi odcizenou, vůči výslovnému příkazu legálního episkopátu veřejně vzpurnou, tedy ipso facto i v církevním trestu“, takže „z hlediska církevního práva veřejný seminář v Československu prostě neexistoval minimálně 12 let“.²³⁸ Tato tvrzení zjednodušují historická fakta a neodpovídají plně skutečnosti.

Vyskytují se v kontextu diskusí o působení utajované církve a potud jsou také psychologicky pochopitelná, neboť – jak autoři sami uvádějí – „velkou část kleriků podzemní církve tvořili zpočátku právě ti, kteří výzvy svých řádných ordinářů uposlechli a ze seminářů uprostřed studia odešli: studovali pak potajmu, často dokonce i u řádných profesorů, kteří z fakult odešli s nimi“.²³⁹ Životní osudy řady mužů byly hluboce poznamenány počátečním odporem biskupů proti jednotné fakultě a skutečnost, že tito své stanovisko změnili, k nim nedolehla nebo jen v nedůvěryhodné podobě. Kanonické ospravedlnění existence teologické fakulty a kněžského semináře zřejmě vnímají jako zpochybnění svých obětí, aktivit a životních forem. Odtud asi výše citované radikální, ale nevyvážené postoje.

²³⁷ Jan KONZAL, „Studium teologie v době totality“, in *Getsemany* 5 (1998) 90 pozn. 1 a s. 95. Viz JAK, „Komentář“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 45 pozn. 122: „Tehdejší semináře v Československu byly nejméně od poloviny let padesátých [?! VN] z hlediska církevního zcela nelegální, protože tehdejší řádní ordináři studium v nich výslovně zakázali a bohoslovcům nařídili ze seminářů odejít. Profesorský sbor teologických fakult totiž nahradili tenkrát státem vyvolení amatéři bez potřebných odborných kvalifikací a pochopitelně i bez kanonické mise, v několika případech dokonce důstojníci StB, a navíc žádný z kanonicky platných ordinářů neměl žádnou možnost ovlivnit výchovu kleriků. Protože semináře byly církevně ilegální až do milosrdné dispenze udělené Janem XXIII. [?! VN]...“

²³⁸ -j-, „Poznámky k rozhovoru se Stanislavem Krátkým“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, s. 119. Srov. „O skryté Církvi. Rozhovor s Otcem biskupem prof. Stanislavem Krátkým“, připravil Petr FIALA, tamtéž, s. 107; Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti*, s. 46.

²³⁹ JAK, „Komentář“.

Josef Petr Ondok CSsS moudře připomíná, že katolická církev v období perzekuce komunistickým režimem neobstála tak, jak měla. Prostí věřící i ti, kdo byli svou autoritou povoláni rozhodovat jménem církve, kolísali mezi soužitím s režimem a jeho radikálním odmítáním, takže měl Antonín Zápotocký říci, že taktika církve byla „od buku k buku“. Ondok to ilustruje svým vlastním případem z r. 1952, který nás vrací k našemu tématu: „Když jsem stál před soudem a byl obviňován z protistátního zločinu za tajné vysvěcení na kněze, co jsem měl říci Čížkovi, který chtěl vědět, proč jsem nevstoupil do litoměřického semináře [anachronismus: do pražského semináře, VN], když tento vstup jako správný stvrdili biskupové písemným prohlášením jimi podepsaným? Měl jsem mu říci, že nám to osobními vzkazy zakázali a tvrdili přitom, že jde o "schizmatický" seminář? Mlčel jsem a vypadal přitom jako pitomeček.“²⁴⁰

Uvedený postřeh o kolísavé taktice církve vhodně doplňuje Jiří Skoblík: „Poměrně brzo, do poloviny padesátých let (tedy do doby, kdy se věřící veřejnost vyrovnala s traumatem padesátého a třiapadesátého roku), se však hodnocení fakulty a únosnosti vstupu na ni začíná měnit. Na fakultu a do semináře přicházeli – se svolením, ba doporučením svých kněží – výborní bohoslovci (...) docházelo k jakémusi proporcionalizmu mezi kanonickým právem, na které apelovali odpůrci fakulty, a faktickou situací církve vůbec a kněžského dorostu zvláště ve prospěch druhého hlediska (v tomto bodě je třeba spatřovat velmi zajímavý problém relativní ceny pozitivního práva, jež opustit v jeho vizích "normálních poměrů" znamená v historické chvíli pravou prozíravost a žádoucí odvahu). Hlasitěji se ozývalo heslo *salus animarum impimis* (...) měla-li viditelná církev, opřená o nezbytné kněžstvo, přežít, musely její potřebu krýt domácí zdroje do té míry, do jaké jí to režim dovoľoval.“²⁴¹

II.4.10 Profesorský sbor a představení semináře

Další obtíž, s níž se SÚC musel vypořádat, byl výběr kandidátů pro nový profesorský sbor Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze.²⁴² Je zřejmé, že Merell i Šanda chtěli, aby byli učitelé vybíráni z řad personálu teologických fakult a učilišť. Je také

²⁴⁰ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, Brno 2005, s. 34. Srov. sugestivní „konstrukci jednoho osudu“: Petr FIALA, „Povinnost vydat svědectví. Na okraj rozhovoru s otcem biskupem Stanislavem Krátkým“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, s. 103-104.

²⁴¹ Jiří SKOBLÍK, *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://ktf.cuni.cz/~skoblík/komentare/teologie.htm>. >. Srov. NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 26. 10. 1953: „Mezi kněžstvem převládla většina těch (chytřejších a umírněnějších), kteří mají za to, že je třeba udržet vše co se dá, i když to právě nemá všech pět P.“

²⁴² Opakovaně se mu věnovala i církevní šestka: NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862 : Zápis ze schůze církevní šestky : f. 147-148 (30. 8. 1954), f. 151 a 153 (13. 9. 1950), f. 157-158 (29. 9. 1950).

jasné, že jimi navrhovaní kandidáti museli projít sítím postojů jednoho každého z nich, kádrování ze strany SÚC a biskupských souhlasů.

Za všechny uveďme pro ilustraci typologie zaujatých postojů Jaroslava Kadlece, který pod vlivem vatikánského rozhlasu při pohovoru na SÚC pozvání k výuce odmítl,²⁴³ Silvestra Braitu OP, jemuž byla nabídka k výuce učiněna ve vězení na Pankráci, kde ji také odmítl,²⁴⁴ Josefa Kubalíka, který své působení kategoricky odmítal, ale nakonec je přijal na přímý příkaz svého zpovědníka,²⁴⁵ Antonína Salajku, který se SÚC sám nabídl²⁴⁶ a Josefa Kasana OPraem., kterého si k působení na fakultě pro jeho angažovanost SÚC vybral již v květnu 1950.²⁴⁷ Další příklady následují dále v textu.²⁴⁸

Nakonec se ale Šandovi seznam učitelů sestavit podařilo a arcibiskup Beran jim kanonické mise skutečně udělil. Podle všeho tak nečinil zcela pasivně. U jména Josefa Hronka měl připsat „Ať méně píše!“, u Františka Panušky CSsR „Platí, pokud je řeholníkem.“²⁴⁹ Jak tomu bylo u dalších, není známo. Kanonickou misi odmítl dát pouze Josefu Kasanovi OPraem., angažovanému vlasteneckému knězi. Jak ale zaznamenal SÚC, protože Beranovo stanovisko nebylo sděleno Bohumilu Opatrnému, přijal generální vikář k obřadu udělení kanonických misí i Kasana, takže církevní souhlas získal.²⁵⁰ Profesorský sbor byl nátlakem i úskoky z podstatné části sestaven k 29. září.²⁵¹

3. října byli v budově předsednictva vlády slavnostně jmenováni děkan nové fakulty Vojtěch Šanda a další profesori a docenti. Složili slib věrnosti Československé republice do rukou náměstka předsedy vlády Zdeňka Fierlingera, pověřeného řízením SÚC, a přijali jmenovací dekrety. Stalo se tak za přítomnosti ministra zdravotnictví Josefa Plojhara,

²⁴³ Zdeněk CIKLER, „Povídání s panem profesorem“, in *Setkání* 2 (1994) 15. Odmítavě reagovali na Matochovu výzvu k pedagogům olomoucké teologické fakulty např. Bohumil Zlámal a Jan Konečný, kteří poukazovali na různé důvody, především však zdravotní: viz jejich dopisy in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : *Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé*.

²⁴⁴ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999, s. 221.

²⁴⁵ Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina. Vzpomínky na totalitu 1950-1989*, Kostelní Vydří 2002, s. 20.

²⁴⁶ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky, kopie dopisů z léta 1950.

²⁴⁷ NA, fond SÚC, kart. 30 : *Denní zprávy SÚC : zpráva č. 134* (19. 7. 1950).

²⁴⁸ Působení na teologické fakultě proto vůbec není jednoduché hodnotit z mravního hlediska, čemuž nasvědčuje skutečnost, že zatímco někteří je mají za důkaz, „že Bohu lze sloužit i takovým způsobem, který v daném okamžiku všichni ostatní odmítají“, jiní je považují za kolaboraci a „neposlušnost vůči odpovědné autoritě církve“: srov. Petr LITERÁK, „Za profesorem Panuškou“, in *Katolický týdeník* 3 (17. 1. 1993) 4; Antonín ROUS, „Dopis redakci Katolického týdeníku“, in *Getsemany* 3 (1993) 15.

²⁴⁹ Václav VAŠKO, *Neumlčená, II.*, s. 210. Jediná přímo uchovaná kanonická mise byla nalezena in SKTF, fond Personalía : složka Beneš Jaroslav : dokument žádost o udělení kanonické mise pro obor křesťanské filosofie (Josef Beneš, 6. 10. 1950), kde Josef Beran vlastní rukou připsal: „Canonicam missionem iuxta petita impertitur valituram servato can. 1406 § 1 N° 7° C.I.C. et benedicit + Josephus archiepiscopus. Pragae 11 Octobris 1950 qui dies est praesent. petit.“ Uvedený kánon CIC/1917 se týká povinnosti vyznání víry.

²⁵⁰ NA, fond SÚC, kart. 30 : *Denní zprávy SÚC : zpráva č. 169* (13. 10. 1950).

²⁵¹ NA, fond SÚC, kart. 23 : *Porada u náměstků : porada 29. 9. 1950*. Tajemníci byli pro fakulty vybráni již 12. června: *porada 12. 6. 1950*.

Antonína Eltschknera, Bohumila Opatrného, nově jmenovaného generálního vikáře královéhradecké diecéze Ladislava Hronka, papežského preláta Jana Soboty a dalších hostů. Po děkovné řeči Šandy se všichni odebrali do svatováclavské kaple u sv. Víta, kde složili předepsané professio fidei do rukou Opatrného. Jeho prostřednictvím jim Josef Beran udělil kanonickou misi.²⁵²

Podle dostupných pramenů měla mít fakulta k 3. říjnu tuto personální podobu:²⁵³

Děkan	Prof. ThDr. Vojtěch Šanda
Proděkan	Prof. ThDr. František Cínek

Katedry	Vedoucí
Katedra křesťanské filosofie a základního bohosloví	Doc. ThDr. Josef Kubalík
Katedra speciální dogmatiky a mravovědy	Prof. ThDr. František Cínek
Katedra biblických oborů	Prof. ThDr. Jan Merell
Katedra oborů historických	Prof. ThDr. František Kraus
Katedra praktických oborů	Prof. ThDr. JUDr. Josef Šíma
Katedra společenských nauk	Prof. Dr. Miroslav Houska

Obor	Vyučující	Původní pracoviště
Filosofie	Prof. ThDr. Jaroslav Beneš	TF Praha
Filosofie	Doc. Dr. František Panuška	Pastorace, dříve ŘU CSsR Obořiště
Základní bohosloví	Doc. ThDr. Josef Kubalík	TF Praha
Starý zákon	Prof. ThDr. Josef Koutný	DU Brno
Nový zákon	Prof. ThDr. Jan Merell	TF Praha
Církevní dějiny	Prof. ThDr. Josef Kraus	DU Brno
Dogmatika	Prof. ThDr. František Cínek	TF Olomouc
Morálka	Prof. ThDr. Antonín Hrdý	DU Hradec Králové
Pastorálka	Doc. PhDr. JUDr. Josef Kasan	OPraem., vlastenecký pražský kněz
Církevní právo	Prof. ThDr. JUDr. Josef Šíma	TF Praha
Pedagogika, katechetika	Prof. ThDr. Josef Hronek	TF Praha
Pedagogika, katechetika	Doc. ThDr. Ladislav Pokorný	DU Litoměřice
Církevní slovanština	Prof. ThDr. Antonín Salajka	TF Praha
Semitská nářečí	Prof. ThDr. Vojtěch Šanda	Důchod, dříve TF a FF Praha
Hebrejšтина	Doc. ThDr. František Kotalík	DU Litoměřice

²⁵² Josef KASAN, „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze zahájila“, in *Věstník katolického duchovenstva* 11 (21. 10. 1950) 2; „Všichni členové biskupského sboru v ČSR vyslovili souhlas s bohosloveckými fakultami“, in *Katolické noviny* 42 (15. 10. 1950) 3.

²⁵³ Josef KASAN, „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze zahájila“, s. 2-3; TÝŽ, „Nová úprava studia na katolických fakultách bohosloveckých : prohloubení bohosloveckého studia“, in *Duchovní pastýř. Městčnick katolického duchovenstva* 1 (1951) 4; SKTF, složka Seznam přednášek : Seznam přednášek na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ve studijním roce 1950-51; „Všichni členové biskupského sboru v ČSR vyslovili souhlas s bohosloveckými fakultami“.

Společenské nauky	Prof. Oldřich Polívka	Dosazen SÚC
Společenské nauky	Prof. Dr. Miroslav Houska ²⁵⁴	Dosazen SÚC
Společenské nauky	Prof. Jaroslav Vejvoda	Dosazen SÚC

Skutečnost ale nebyla tak jednoduchá a výsledné složení profesorského sboru prošlo ještě různými změnami. Zásadní roli sehrál postoj Františka Cinka.²⁵⁵ Ten nejprve se svým působením v Praze souhlasil a přispěl tím ke změně Matochova postoje k reorganizované fakultě. Pro své dřívější dlouholeté působení na olomoucké teologické fakultě a v tamním semináři, pro své utrpení za 2. světové války a pro své působení ve vedení nové olomoucké univerzity měl totiž v olomoucké arcidiecézi velký vliv (měl být dokonce jmenován arcibiskupem, ale vinou indiskrecí z toho sešlo). Byl si svého významu dobře vědom a snažil se proto s pracovníky SÚC smlouvat: vymáhal si volný styk s arcibiskupem Matochou. V dopise zmocněnci olomoucké konsistoře argumentoval tím, že je třeba věřící přesvědčit o pravosti a nevynucenosti jeho souhlasu s pražskou fakultou a seminářem:²⁵⁶

Ohlas, který vyvolala výzva p. arcibiskupa olomouckého k bohoslovcům, resp. souhlas, daný profesorům k přechodu do Prahy, je vzrušeně zmatený – a je s to, aby úplně ohrozil zdar akce na Moravě. Souvisí to s psychosou vyvolanou povoláním bohoslovců i novokněží na vojnu a zvláště koncentrováním řeholních sester (což vše vzbuzuje velké pobouření, hlavně na moravském Slovácku). Lavinovitou prudkostí se šíří dvě verze: Je to čirý podvod, p. arcibiskup nic nevydal, věc je falsum – nebo vydal to, ale byl k tomu násilím donucen, což je tím spíše možné, že jsa úplně odříznut od jakéhokoliv styku se svou diecí, nezná skutečný stav věci, který nasvědčuje, že neběží o smír, nýbrž o likvidaci katolické církve v republice. Mezi bohoslovci je to rozšiřováno a od vstupu na pražskou fakultu jsou odrazováni.

Zdůrazňuje se jedna okolnost: Proč nikdo z kněžských činitelů při sjednávání této věci nebyl připuštěn k osobnímu styku s Ordinariem? Proč ani dr. Cínek nemá přístup k p. arcibiskupovi, aby po osobním dojednání mohl rázně učinit přítrž neblahým vlivům šeptandy? A pak. Jak může býti věřeno zárukám, že církevně právní předpisy jak na fakultě, tak i v semináři pražském pro moravské diecése budou svědomitě zachovávány a pravomoc biskupů při theologickém vzdělání a seminární výchově jejich seminaristů bude náležitě respektována, když už v začátku to základní, t.j. osobní styk s duchovenskými činiteli (profesory a představenými semináře), výslovně požadovaný církevně právními předpisy, se znemožňuje. A běží o těžkou odpovědnost, kterou navrzení profesori i vychovatelé mají na sebe převzítí vůči svému Ordinariu a celé diecí.

²⁵⁴ Identický s Miroslavem Houskou, kterého presidium ministerstva školství a osvěty 13. června 1949 jmenovalo konzistorním zmocněncem: NA, fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“), kart. 517-16-1 : složka 517-16-3, f. 57. K funkci zmocněnce srov. Jiří HANUŠ, *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, Brno 2005, s. 151-155.

²⁵⁵ Josef ŠKRÁŠEK, *Dělník na cyrilometodějské liše. Život a dílo preláta ThDr. Františka Cinka*; Bohumil ZLÁMAL, „Co vytrpěl český kněz. In memoriam Fr. Cínek, † 3. 9. 1966“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1973) 110-111.

²⁵⁶ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 169 (13. 10. 1950).

SÚC nakonec cca 6. října přestal s Cinkem počítat a ten do Prahy nepřišel. Dogmatiku potom vyučoval Antonín Salajka a od počátku r. 1951 Josef Luska z bývalé olomoucké fakulty.²⁵⁷ Proděkanem se místo Cinka stal Merell.²⁵⁸

Tato skutečnost zřejmě ovlivnila i brněnské profesory Krause a Koutného, kteří také fakticky nenastoupili. Josef Koutný byl ještě v prosinci 1950 na fakultě veden ve stavu nemocných, v dubnu 1951 byl potom nalezen mrtev – oběšen – v odstaveném vagónu; jeho smrt byla prohlášena za sebevraždu. Církevní dějiny, které předtím odmítl vyučovat Jaroslav Kadlec, Josef Kraus i Jan Kapistrán Vyskočil OFM,²⁵⁹ převzal Václav Bartůněk, archivář na arcibiskupské konzistoři v Praze; Starý zákon místo Koutného učil František Kotalík.²⁶⁰ Sbor byl rozšířen ještě o Bohumila Kovaříka, který vyučoval latinu a řečtinu (u latiny se zvažoval i Antonín Stríž, který se sám nabídl).²⁶¹ Ještě v průběhu prvního školního roku ukončil své působení pro nemoc Josef Šíma (jeho onemocnění bylo zpochybňováno) – církevní právo po něm převzal Kasan. Na konci roku odešel i Hrdý.²⁶²

Od léta 1950 se také počítalo s tím, že stolice filosofie bude obsazena profesorem pražské teologické fakulty, Jaroslavem Benešem. Ten ale na přelomu září a října onemocněl. Požádal 6. října o udělení kanonické a mise a té se mu 11. října dostalo. V říjnu Šanda žádal SÚC, aby byl Beneš oficiálně jmenován profesorem (fakticky v té době již vyučoval) a také vedoucím katedry křesťanské filosofie a základního bohosloví, stalo se tak ale až k 1. lednu 1951. Beneš ale již dále nevyučoval. SÚC s ním tedy hovořilo o tom, „zda může a chce přednášet“. Výsledkem bylo, že mu byla k 15. říjnu 1951 přiznána invalidní renta. Po celou dobu mu po boku jako jeho zástupce stál František Panuška CSsR.²⁶³

²⁵⁷ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Přehled situace na bohosloveckých fakultách z 16. 12. 1950 a Situační zpráva o situaci na římskokatolické bohoslovecké Cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 10. 1950 a z 24. 11. 1950; SKTF, dokument Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, Seznam přednášek na studijní rok 1951-52. Nepřesně Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 209.

²⁵⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 10. 1950.

²⁵⁹ Vyskočila lákali na fakultu na podzim 1950 ministr Čepička a zaměstnanec SÚC Dolek, kteří za ním přijeli do internačního tábora v Želivě. On však odmítl, dokud nebude fakulta schválena papežem. Srov. „Vzpomínky Inocence Kubíčka“, s. 30.

²⁶⁰ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Situační zpráva o situaci na římskokatolické bohoslovecké Cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 10. 1950, z 24. 10. 1950 a z 4. 1. 1951; Jindřich Z. CHAROUZ, „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, s. 112; Vojtěch VLČEK, „Čeští mučedníci z doby komunismu“, in *Teologické texty 2* (2003) 57-58.

²⁶¹ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Situační zpráva o situaci na římskokatolické bohoslovecké Cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 10. 1950; SKTF, dokument Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, Seznam přednášek na studijní rok 1951-52.

²⁶² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 8. 3. 1951 a z 13. 6. 1951.

²⁶³ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Situační zpráva o situaci na římskokatolické bohoslovecké Cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950; SKTF, složka

Další kapitolou v zápase o personální zabezpečení reorganizovaného studia byla otázka představených semináře. Matochova představa samostatného semináře pro moravské diecéze byla nerealistická – a snad se jednalo dokonce o trik ze strany SÚC, který tolik usiloval o jeho podporu pro svou myšlenku. Také jím navrhovaní představení pro tento seminář nebyli pro SÚC přijatelní (srov. kap. II.4.8). Počítalo se pouze s jedním seminářem. Pro SÚC byla v této fázi klíčovou postavou rektora semináře.

Navrhl proto vlasteneckého kněze, faráře u sv. Jakuba v Praze, Františka Tripského OFM. Opatrný Beranovi toto jmenování doporučil, ten ale – sám dlouholetý rektor semináře – měl vůči navrhovanému výhrady: jako jejich důvod uvedl fakt, že Tripský je řeholník a má vychovávat diecézní kněze. Beran také poukazoval na skutečnost, že seminář je nyní interdiecézní institucí a že o osobě rektora nemůže rozhodovat sám. Vláda dala podle Matochova dopis záruky, že budou šetřena práva diecézních seminářů. Po tomto konstatování Beran navrhl, aby byl rektorem semináře jmenován Cinek.²⁶⁴

K jeho návrhu ale nebylo vůbec přihlíženo. SÚC naopak při jeho trvajícím odporu přemlouval Tripského, zda by funkci rektora nepřijal i přes Beranův nesouhlas. Až koncem listopadu 1950 Beran nakonec na naléhání generálního vikáře Opatrného podal písemně návrh, aby byl Tripský na zkoušku jmenován na rok vicerektorem semináře, s tím, že mají být vyrozuměni ostatní ordináři. To se také stalo.²⁶⁵ Ve všech dalších dokladech je ale Tripský od počátku veden jako rektor, takže zřejmě nakonec došlo k tomuto jmenování. Žádné napětí zřejmě nevzniklo kolem osoby spirituála, Jana Lebedy, který tuto funkci zastával i dříve, a u prefekta semináře Vincence Straňáka OP.

II.4.11 Nábory studentů

Jakmile biskupové změnili svůj odmítavý postoj k reorganizované pražské fakultě, bylo sestavení profesorského sboru již poměrně snadné. Dalším úspěchem SÚC byla podpora části biskupů – Píchy, Matochy, Skoupého, Onderka a zřejmě i Berana (nebo alespoň generálního vikáře Opatrného) – pro nábor bohoslovců. Ani biskupská prohlášení ale nakonec problémy s náborem neřešila. Protože o nich při izolaci biskupů referovali především lidé, jejichž spolupráce s komunistickým režimem byla veřejně známa, veřejnost autentičnosti

Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 13. 6. 1951; SKTF, dokument Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, Seznam přednášek na studijní rok 1951-52; SKTF, fond Personalia : složka Josef Beneš. Nepřesně Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 209.

²⁶⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 171 (20. 10. 1950).

²⁶⁵ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 174 (30. 10. 1950), č. 181 (27. 11. 1950).

jejich provolání nevěřila. Bohoslovci nechtěli na fakultu nastoupit a také ti, kdo se přihlásili, kolísali.

Vedle již zmíněných důvodů (srov. kap. II.4.7-II.4.9)²⁶⁶ zde působil i příklad řeholníků: také oni, internovaní od dubna v centralizačních kláštorech, byli zváni do Prahy,²⁶⁷ v naprosté většině ale odmítali (např. s poukazem na to, že oni jako řeholníci nemají místo v diecézním semináři), často na přímý pokyn svých představených.²⁶⁸ Ján Chryzostom Korec SJ formuloval hlavní důvod, proč řeholníci nabídku odmítali, velmi precizně: „V takomto čine sme videli iba kamufláž a schválenie zlikvidovania reholí. Bolo by sa mohlo povedať, že je už všetko v poriadku, že bohoslovci sa rozišli so svojimi rehoľami a odišli do seminára, čiže schvaľujú všetko, čo sa stalo, a život beží ďalej.“²⁶⁹

Ojedinelým dokladem výzvy k řeholním spolubratřím, analogické k apelům biskupů a výrazně staršího data, byl dopis Františka Panušky CSsR – dříve profesora na řádovém bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti, od 14. dubna do 26. května v centralizačním táboře pro řeholníky a od 1. června do 31. srpna 1950 v pastoraci na Svaté Hoře – z 2. září 1950:²⁷⁰

Po bdělém uvážení jak nového vybavení ústřední bohoslovecké fakulty tak rozvrhu studijního, který se v podstatě nijak neliší od předepsaného kursu studijního kanonickým právem, a po přihlednutí ke sboru profesorskému, v němž jsou zastoupení výborní profesori z fakulty pražské a olomoucké, resp. ze seminářů diecesních, nemohu než doporučiti svým spolubratřím-redemptoristům, že mohou klidně a bez bázně pokračovati ve svých studiích bohosloveckých na této fakultě, klidně a bez bázně proto, že především profesorský sbor, v němž je n. př. dr. Šuránek, dr. Cinek, dr. Beneš, jim zaručují, že studium bude v duchu opravdu církevním. Jest také beze sporu, že dobře vybavená a dobře obsazená jedna fakulta dá větší možnost důkladnějšího studia, než tuto možnost měl některý seminář.

Panuška se později stal na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem a rektorem kněžského semináře.

K 12. září 1950 bylo do 1. ročníku přihlášeno celkem 10 uchazečů, do ostatních ročníků pak 14 posluchačů.²⁷¹ SÚC proto vyvinul velké úsilí o získání studentů. Fakulta 16. září zaslala těm, kdo již dříve teologii studovali, dopis s příloženým prospektem, ujišťovala je o důvěryhodnosti Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty

²⁶⁶ Srov. také NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č.163 (25. 9. 1950) a č. 180 (21. 11. 1950) – přepis vysílání vatikánského rozhlasu.

²⁶⁷ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 151-152 : Zápis ze schůze církevní šestky (13. 9. 1950).

²⁶⁸ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č.153 (1. 11. 1950); Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 210; Bohumil Jirí FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 982; Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 102; Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina*, s. 19-20.

²⁶⁹ Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, s. 27.

²⁷⁰ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF různé.

²⁷¹ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 12. 9. 1950.

a vybídla, aby si podali přihlášky. Apelovala na to, že „katolická církev potřebuje nový dorost duchovních, kteří by byli vychováni v duchu loyality vůči naší lidově demokratické republice, při tom však v duchu přísně křesťanských zásad jak je vyznává římskokatolická církev“.²⁷² Obsah brožurky v krátkosti zveřejnila i v *Katolických novinách*.²⁷³

V návaznosti na biskupská prohlášení došlo k pohovorům s bohoslovci, kteří byli pozváni na jednotlivé konzistoře ve dnech 21.-23. září. Jejich postoj se tím ale nezměnil. Jak ukázal příklad Brna, mnoho z nich na pohovory vůbec nepřišlo (srov. kap. II. 4.8). SÚC tyto pohovory hodnotil tak, že jejich výsledkem bylo 23 nových přihlášek, takže celkem jich tehdy bylo 60, z toho 13 z řad řádových bohoslovců. Jenom 2 přihlášky byly z Moravy (Brna).²⁷⁴

Školský referát Ústředního národního výboru hl. m. Prahy rozeslal 25. září oběžník ředitelstvím výběrových škol III. stupně, v němž bylo řečeno, že podle sdělení MŠVU „Státní úřad pro věci církevní pověřil krajské a okresní církevní tajemníky prováděním náboru žáků IV. tříd výběrových škol III. stupně v letošním roce, věřících katolíků, pro studium bohosloví“, a žádal, aby se církevními tajemníky vycházelo vstříc.²⁷⁵

Díky těmto opatřením počet přihlášených rychle rostl. K 30. září bylo potom podáno celkem 77 závazných přihlášek, z toho 39 do 1. ročníku, k 10. říjnu šlo o 97 přihlášek, z toho 41 do 1. ročníku, k 12. říjnu se již jednalo o 123 přihlášek, přičemž dorazily první dvě z Olomouce. Ve stejné době se konalo přijímací řízení a k 12. říjnu bylo zapsáno 72 bohoslovců, z toho 35 do 1. ročníku. Pro srovnání uvedme, že ke stejnému datu bylo na Husově fakultě 107 přihlášených (32 do 1. ročníku) a na Komenského fakultě 165 přihlášených (65 do 1. ročníku).²⁷⁶

Na poradě profesorského sboru 4. října byla otevřena otázka přijímání posluchačů bez maturit. Bylo rozhodnuto, že přijímání budou v zásadě uchazeči s maturitou, pouze výjimečně bez ní, ovšem s tím, že si ji budou muset rychle doplnit. Merell diskuse šikovně využil k tomu, aby navrhl zřízení přípravného roku k doplnění maturity, spojeného s pobytem v semináři – tedy jakési znovuvytvoření malého semináře.²⁷⁷ SÚC se této myšlenky vzhledem k nedostatečnému počtu uchazečů chopil. Pro 31 přijatých uchazečů bez maturity uspořádal mezi 16. říjnem a 23. listopadem v režii MŠVU krátkodobý kurz zakončený maturitou. Pro

²⁷² Dopis vložený in *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*.

²⁷³ „Rozhojňte řady dělníků Páně!“, in *Katolické noviny* 39 (24. 9. 1950) 1.

²⁷⁴ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 164 (27. 9. 1950); srov. Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 211.

²⁷⁵ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 212.

²⁷⁶ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 167 (6. 10. 1950), č. 168 (10. 10. 1950), č. 169 (13. 10. 1950).

²⁷⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 4. 10. 1950.

další rok byl plánován „dlouhodobý kurs“ v délce 11 měsíců, o němž b. Eltschkner řekl, že „se mu zdá býti krátkodobým“.²⁷⁸

Podle zprávy SÚC se při přijímacích pohovorech snažil „profesor Merell a starší zaměstnanci fakulty odradit pokrokovější hochy od studia, dělají jim potíže pro různé formální nedostatky, dělají potíže nematurantům atd.“²⁷⁹ Není divu – jistě si neuměli představit, že by mohli studovat teologickou fakultu bez znalosti modlitby Otčenáš.²⁸⁰ Již v listopadu ostatně SÚC sám konstatoval, že „posluchači, kteří byli již zapsáni na fakultě, nejsou materiálem příliš kvalitním, jak po stránce politické, tak i z hlediska odborného, tj. schopnosti vysokoškolského studia“. A dodal: „Hlavní kádr bohoslovců skutečných [sic! VN] je ve vojenské presenční službě.“²⁸¹

Koncem roku 1950 bylo na fakultě zapsáno celkem 138 posluchačů, z toho 43 v 1. ročníku, 25 ve 2. ročníku, 25 ve 3. ročníku, 22 ve 4. ročníku a 23 v devátém semestru.²⁸² Jiné zprávy uvádí, že v semináři bydlí 80 nebo 89 bohoslovců – v říjnu jich bylo ještě méně, pouze 40.²⁸³ SÚC s tímto stavem nebyl spokojen. Celkové číslo 138 studentů se sice blížilo jeho původní představě 150 studentů, ta se ale týkala varianty jediného ročníku reorganizované fakulty (srov. kap. II.3.5).²⁸⁴ Náboru bohoslovců proto byla nadále věnována velká pozornost.

Bohoslovci, kteří nepošli prověrkami (srov. kap. II.4.2) nebo odmítli na reorganizovanou fakultu nastoupit, byli povoláváni k presenční vojenské službě – obvykle 5. září nastupovali k Pomocným technickým praporům.²⁸⁵ Počáteční neúspěch SÚC v náboru studentů dokládá fakt, že i tito původně zavržení bohoslovci byli přímo na vojně vybízeni k nástupu na pražskou fakultu, což ale v naprosté většině odmítli.²⁸⁶

²⁷⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 10. 1950. K zakončení „krátkodobého kurzu“ srov. JVS, „Radostná slavnost bohoslovců“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 3 (1951) 12-13.

²⁷⁹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 169 (13. 10. 1950).

²⁸⁰ Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 212.

²⁸¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 177 (11. 11. 1950).

²⁸² NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Situační zpráva o situaci na římskokatolické bohoslovecké Cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950.

²⁸³ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Přehled situace na bohosloveckých fakultách z 16. 12. 1950; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 4. 1. 1951.

²⁸⁴ Mylné jsou informace o zamýšlených 1000 bohoslovcích, z toho na 400 řeholních, jež přináší Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 211.

²⁸⁵ Jiří BÍLEK – Karel KAPLAN, *Pomocné technické prapory 1950-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost / Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*, Praha 1992, s. 7-75; Jiří BÍLEK, *Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*, Praha 2002; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 213-217.

²⁸⁶ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 151-152 : Zápis ze schůze církevní šestky (13. 9. 1950). Srov. Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 979, 988, 1004, 1014-1015.

II.5 Bohoslovecká fakulta v počátcích (říjen 1950 – říjen 1954)

II.5.1 Reorganizace v propagandě

Od prvního okamžiku, kdy povolený tisk informoval o probíhající reorganizaci teologického studia, bylo stereotypně užíváno několik málo argumentů, které měly změny ospravedlnit a které zřejmě měly svůj původ jednak v Šandově příspěvu k Matochovi (srov. kap. II.4.8), jednak u Plojhara:²⁸⁷ „Již několik posledních desetiletí byly kruhy římskokatolického duchovenstva a studujících bohosloví pramenem a zdrojem oprávněných stížností na ne právě vyhovující organizaci studia bohosloví a na z toho vyplývající nedostatečnou kvalitu tohoto studia. Tento stav nemohl překvapovat, protože tu působila celá řada bohosloveckých učilišť při jednotlivých diecésích nebo při jednotlivých řeholních rádech.“

Velký počet seminářů znamenal malý počet studentů v nich – „nezřídka“ jen pět či deset posluchačů – a „dislokaci kvalifikovaných učitelských sil“, resp. nedostatek „odborníků, jejichž teologická erudice by dávala záruku kvality přednášené látky“. Chyběly také učební pomůcky a knihovny. V tomto světle vládní nařízení znamená „zrationalizování studia, které dosud trpělo roztržitostí“, a vytváří podmínky pro „zkvalitnění a zlepšení studia po všech stránkách“. Navíc všem posluchačům zabezpečuje stejné výhody, jaké mají ostatní studenti, především stipendium. „Lze tedy říci, že stát splnil do důsledku přání katolického duchovenstva a věřících a postaral se o postavení bohosloveckého studia na zdravé základy.“

Podivuhodné zdůvodnění bylo podáno pro zkrácení studia na čtyři roky: „Studium je tak jako na ostatních fakultách jednotlivých vysokých škol čtyřleté. Není to žádná novinka v našem bohosloveckém školství, protože toto studium byla zpravidla čtyřleté a bylo prodlouženo teprve v době první republiky v souvislosti s hospodářskou krizí a zčásti také na nátlak ze zahraničí, protože zájemci o studium bohosloví měli při čtyřletém bohosloveckém studiu doma velmi malý zájem o šestileté bohoslovecké studium ve Vatikáně.“

Sofistikovaně byl předložen název pražské a bratislavské bohoslovecké fakulty. Premisa maior: V r. 1950 uplynulo 70 let od encykliky Lva XIII. o úctě ke sv. Cyrilovi a Metoději *Grande munus*. Papež si přál, aby pro horlivé modlitby věřících tito svatí „vlivem

²⁸⁷ Novináři byli o vládním nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách informováni s pokynem, „aby poukázali v tisku na klady zákona (zvýšení vzdělání, hospodářské zabezpečení) a nerozváděli likvidaci bohosloveckých učilišť“: NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 133 (17. 7. 1950). K následujícímu srov. „Nová organizace bohosloveckých fakult“, in *Katolické noviny* 30 (23. 7. 1950) 2; „Nový školní rok uveden ve jménu svatých Cyrila a Metoděje“, in *Katolické noviny* 6 (3. 9. 1950) 2; Zdeněk VESELÝ, „Úprava bohosloveckého studia“, in *Katolické noviny* 38 (17. 9. 1950) 1-2.

svým u Boha přispěli k ochraně křesťanství“. Premisa minor: „Ochranou křesťanství nemůže být nic jiného než mír. A právě ve jménu ochrany míru (...) vydala československá vláda naši lidově demokratické republiky vládní nařízení, kterým provedla novou úpravu bohosloveckého studia podle zákona o vysokých školách.“ Konkluze: fakulty nesou příhodně název „cyrilometodějská“.

Velmi důležitý – a překvapivě málo vytěžený – argument spočíval ve skutečnosti, že všichni čeští a moravští biskupové nakonec dali své schválení ke studiu a formaci na fakultě a v semináři, profesorům a představeným pak udělili kanonickou misi.²⁸⁸

Slavnostní zahájení školního roku 1950-51, které se na nové Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze konalo dne 18. října 1950, bylo vhodnou příležitostí k rekapitulaci uvedených důvodů. Po Veni Sancte v Týnském chrámu, které celebroid Jan Merell, následovalo shromáždění fakulty ve velké aule Karolina. Vedle studentů byli přítomni světící biskup Antonín Eltschkner, generální vikář Bohumil Opatrný, profesorský sbor, místopředseda Národního shromáždění Dionysius Polanský, ministr zdravotnictví Josef Plojhar, náměstkyně ministra pověřeného řízením SÚC Jaroslav Havelka a Josef Plíhal, primátor hl. m. Prahy Václav Vacek, děkan právnické fakulty Josef Tureček v zastoupení rektora Karlovy univerzity, děkan Komenského bohoslovecké fakulty Josef L. Hromádka, zástupci nekatolických církví a vrchní pražský rabín, zástupce České katolické Charity Jan Mára a předseda ústředního výboru Katolické akce Ferdinand Pujman.²⁸⁹

Výčet hostů prokazuje režii, s níž byla tato akce uspořádána. Vše mělo svědčit o tom, že stát přikládá teologickému studiu velkou váhu a náležitě o ně pečuje. To také, spolu s ospravedlněním provedené reorganizace, bylo hlavní náplní všech přednesených projevů. Nejprve přečetl tajemník fakulty Oldřich Polívka pozdravný dopis náměstka předsedy vlády a ministra pověřeného řízením SÚC Zdeňka Fierlingera. Následovaly projevy děkana Vojtěcha Šandy, Jaroslava Havelky, Josefa Plojhara, Václava Vacka a bohoslovce Lubomíra Rosenreitera. Šandova řeč vysvětluje provedení zákroku státu jako „spojení dřívější

²⁸⁸ Např. Zdeněk Fierlinger na mírové konferenci katolického duchovenstva dne 19. ledna 1951 řekl: „Víte, jak značné překážky byly kladeny v cestu vybudování nové Cyrilometodějské fakulty v Praze a v Bratislavě. Vybuďovali jsme je v souhlase s církevními zásadami a pravidly. Mohu se zadostiučiněním konstatovat, že poměry na fakultách jsou dobré a že výchova bohoslovců byla svěřena spolehlivým a církvi oddaným kněžím. Pouze společenské nauky přednáší laičtí pedagogové. Jsme daleko toho, abychom bohoslovcům vštěpovali nějakou materialistickou doktrínu. Myslím, že vyučování společenským vědám se nemůže nikterak dotknout mravně duchovní výchovy bohoslovců, nýbrž naopak, lépe je připravit pro praktický život“; srov. *Katolická církev v lidové demokracii*, Praha 1951, s. 12-13. Viz též *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*; „Rozhojňte řady dělníků Páně!“; Josef HRONEK, „Výchova a vzdělání kněžského dorostu“, in *Katolické noviny* 19 (6. 5. 1951) 3.

²⁸⁹ Josef KASAN, „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze zahájila“, s. 3.

roztržitosti v jeden mohutnější a výkonnější aparát“, a udává tím tón pro vše, co bylo dále řečeno.²⁹⁰

Nová fakulta, stejně jako všechny velké teologické školy minulosti, překonává regionalismus s jeho ústředími, jež „se výborně hodí pro školy střední“, a vyrůstá díky nevšední prozíravosti státu na křižovatce světové kultury a mezinárodního zápolení jako „velké středisko teologické vzdělanosti“. Sjednocení teologického studia umožňuje lepší vybavenost knihovny, výběr kvalitnějších profesorů, povzbuzení k vyššímu studijnímu výkonu i nadregionální přátelství. Zrušení ostatních bohosloveckých ústavů se v tomto světle jeví jako „nutná oběť, přinesená celku“. Nebylo to pochopeno. „Namítalo se, že podle církevního kodexu zřízení ústředních seminářů a tím i zrušení dřívějších regionálních učilišť vyžaduje svolení svaté Stolice. To je pravda, ale páni biskupové podle can. 81 mohou od tohoto zákona dispensovati a také tak učinili tím, že nový seminář i s fakultou uznali.“²⁹¹ Nic jiného ani realistický postoj k přítomnosti neumožňuje.

Podobně hovořil i Havelka, podle něhož chtěl stát pouze zřídit pro katolickou církev „důstojné učiliště“, přičemž pro něj bylo „samozřejmé, že Cyrilometodějská fakulta bude fakultou římskokatolickou, že bude vyučovat bohoslovce v duchu církve a podle ustanovení církve“. Vacek vyzdvihl „zvýšenou péči státu“ o církev a Plojhar se snažil ukázat, že nové uspořádání nastoluje mezi bohoslovci rovnost a brání tomu, aby se posluchači fakult dívali na bohoslovce diecézních učilišť svrchu, jak tomu bylo dříve.²⁹²

²⁹⁰ „Zahajovací projev děkana Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty prof. Dr. Vojtěcha Šandy“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1951) 4-6; JVS, „Zahájení nového školního roku na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1951) 9-10; Josef KASAN, „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze zahájila“, s. 3-4; „Pod ochranou Páně, pro hojnost ve vědě i k dobru lidu a republiky“, in *Katolické noviny* 44 (29. 10. 1950) 3.

²⁹¹ CIC/1917, can. 81 připouští, že ordináři, kteří jsou ve společenství s papežem, mohou v případě explicitního nebo implicitního svolení, resp. v případě, že je jejich spojení se Svatým stolcem obtížné a vyvstává vážné nebezpečí z prodlení, dispensovat od obecně platných církevních zákonů. Šanda ale zachází příliš daleko: biskupský dispens by musel být zcela výslovný, nikoli pouze implicitně spojený s nábořem bohoslovců a udělením kanonických misí.

²⁹² Stejná argumentace se objevovala i v tisku: srov. vedle již citovaného též Josef KASAN, „Nová úprava studia na katolických fakultách bohosloveckých. Prohloubení bohosloveckého studia“, R. L., „Prohloubení bohosloveckého studia a sociální zabezpečení laických učitelů nábořenství“, in *Věstník katolického duchovenstva* 9 (1950) 12; Josef HRONEK, „Jděte tedy a učte všechny národy!“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 1; Eduard OLIVA, „Potřebujeme kněže“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 2-4; Vincenc MAJAR, „K nové úpravě teologického studia“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 2-3; Josef KASAN, „Péče státu o nábořenskou výchovu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 6-7.

II.5.2 Hlavní linie vývoje mezi říjnem 1950 a červnem 1952

II.5.2.1 *Studium a studenti*

Přese všechny slavnostní deklarace byly počátky CMBF v Praze spojené se značnými zmatky. Profesorský sbor ani představení semináře nebyli kompletní, počet studentů se měnil, někteří z nich teprve dodělávali maturitu, neexistoval platný studijní a zkušební řád ani rigorózní a promoční řád, takže se musely vytvářet provizorní úpravy, chyběla skripta. SÚC vědomě v těchto věcech uplatňoval aktivní přístup.

Věnoval pozornost kurzu společenských nauk,²⁹³ plánu konvokací, vypracovával strategie postupu při „politické práci“, zaváděl různá politická školení – např. denní přehled tisku před přednáškami, týdenní konvokace studentů a měsíční schůzky profesorského sboru k aktuálním politickým událostem, společné školení profesorských sborů z Prahy a Bratislavy ve Smokovci na Slovensku. Na fakultě byly postupně založeny organizace Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže (pořádal dokonce – nepříliš úspěšné – taneční a pěvecké večery s dívkami z tohoto svazu), Svazu československo-sovětského přátelství.²⁹⁴

Teprve postupně se situace alespoň v základních prvcích stabilizovala. SÚC schválil a vydal v r. 1950 stipendijní řád pro bohoslovce,²⁹⁵ fakultní rada vydala se souhlasem SÚC v r. 1951 výchovný řád,²⁹⁶ v r. 1952 SÚC schválil a 21.-22. července téhož roku vydal Organisační a studijní plán přípravného kursu při Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze, Ustanovení pro závěrečné zkoušky v přípravném kursu pro studium na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze a Studijní a zkušební řád Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze.²⁹⁷ Přípravný

²⁹³ Katedra společenských nauk měla původně tři stolice, ale již po roce bylo rozhodnuto o redukci na stolicí jedinou, protože rozsáhlejší vhléd do těchto nauk by mohli duchovní používat k ovlivňování věřících. Společenské nauky musely být proto upraveny tak, „aby nedávaly bohoslovcům zbytečně nadměrné vzdělání“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 27. 5. 1953; NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 28. 8. 1951; SKTF, složka Společenské vědy.

²⁹⁴ NA, fond SÚC, kart. 2 : Zápisy z porad : zápis z 13. 11. 1950 : materiál Návrh na zajištění politického vývoje bohosloveckých fakult; NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 13. 12. 1950 : materiál Prohloubení politické práce na bohosloveckých fakultách; porada 24. 1. 1951 : materiál Návrh na školení profesorů CM fakulty v Praze a Bratislavě; porada 20. 11. 1950 a 7. 2. 1951; porada 7. 3. 1951 : materiál Přednášení praktické politiky na bohosloveckých fakultách; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 11. 1950 a z 4. 1. 1951; SKTF, složka Smokovec 1951; Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, s. 983-984.

²⁹⁵ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 10. 11. 1950; znění předpisu in *Věstník katolického duchovenstva* 3 (1952) 2-4 a 4 (1952) 3.

²⁹⁶ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 13 za dny 29. 3. – 4. 4. 1951.

²⁹⁷ NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 19. 2. 1952, 26. 2. 1952 a 18. 6. 1952; NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 16. 7. 1952; uvedené předpisy lze nalézt in *Studium římskokatolického bohosloví*, s. 17-43; srov. též in *Věstník katolického duchovenstva* 7 (1952) 2-4, 8 (1952) 3-5, 9 (1952) 3.

kurz, který byl zřízen k 1. lednu 1952 jako jednoroční,²⁹⁸ byl ve stejném roce rozšířen na dvouletý.²⁹⁹

Velkou starostí SÚC byl nábor nových studentů.³⁰⁰ V r. 1951 již byla písemná podpora biskupů či kapitulních vikářů získána vcelku bez obtíží: v každé diecézi byl vydán zvláštní oběžník,³⁰¹ arcibiskup Matocha osobně uložil nábor za povinnost děkanům své diecéze, biskup Skoupý napsal osobní list studentům bývalého církevního gymnázia v Brně a bývalým posluchačům diecézního bohosloveckého učiliště. Kněží ale dobrovolnosti této podpory nevěřili a snahy SÚC příliš nepodporovali, zejména na Moravě, kde se v této věci projevoval vliv bývalých profesorů olomoucké fakulty, kteří proto měli být rozptýleni a posláni do Želiva (zmíněn je Vašek, Tomášek a Šuránek), a na Budějovicku, kde byl znám trvale odmítavý postoj biskupa Hloucha.³⁰² Do náboru se zapojil i církevně-politický aparát v krajích a okresích, nábor byl prováděn i na středních školách a mezi nepřijatými uchazeči o studium na Univerzitě Karlově.

SÚC nebyl s výsledky náboru spokojen a své „velké a stále větší obtíže“ v této věci vysvětloval jednak tím, že přijímání na střední školy je spojováno s kádrováním a studium je provázeno „světonázorovým školením“, a jednak tím, že fakulta i seminář „byly Vatikánem prohlášeny za nekatolické a heretické“ a „katolíci v ČSR byli před nimi varováni jako před institucí bolševickou, která nedává předpoklady pro řádné kněžské svěcení“, přičemž „kněží byli vyzváni, aby vhodné studenty připravovali na kněžství ilegálně“. Bylo proto rozhodnuto přijímat na fakultu i uchazeče bez maturity a zřídit pro ně dvouletý přípravný kurz.

²⁹⁸ Vojtěch ŠANDA, „Jednoroční přípravný kurz na CM fakultě“, in *Věstník katolického duchovenstva* 11 (1951) 2-3; Josef HRONEK, „Res nostra agitur. Slovo ke kursu pro přípravu na bohosloví“, in *Věstník katolického duchovenstva* 12 (1951) 3-5; TÝŽ, „Jednoroční přípravný kurz na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1952) 8-9; TÝŽ, „Byl to den krásný, velký... Radostná glosa k otevření přípravného kursu na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1952) 25-27; „Přípravný kurz na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1952) 130; „Přípravný kurz na bohosloví zahájen“, in *Věstník katolického duchovenstva* 1 (1952) 4.

²⁹⁹ NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 7. 5. 1952 : materiál Návrh na zřízení dvouročního přípravného kursu pro studium na CMF; porada 14. 5. 1952 : materiál Návrh na zřízení dvouročního přípravného kursu pro studium na CMF (nový, s jinou argumentací); NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 215 : Zápis ze schůze církevní šestky (3. 9. 1951)

³⁰⁰ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 22. 1. 1951 : materiál Nábor bohoslovců do I. roč. Římsko-katolické CM bohoslovecké fakulty ve škol. r. 1951/52; NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 24. 7. 1951 : materiál Zpráva o stavu náboru na CMF; porada 21. 8. 1951 : materiál Návrh na nová opatření pro získání kněžského dorostu; porada 18. 9. 1951 : materiál Zpráva o stavu náboru na Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze; NA, fond SÚC, kart. 31 : Denní zpráva SÚC : zpráva č. 19, 20-21, 22, 39 (nedatováno, jaro 1951).

³⁰¹ SAP, dokument č. 1880/51 : Oběžník – Získání mladíků pro bohoslovecké studium : dopis Děkanátu z 1. 4. 1951, dopis Antonína Stehlíka z 20. 4. 1951 a brožura *Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1951-1952*, [Praha 1951].

³⁰² Srov. též Zdeněk DEMEL, „Po stopách jednoho smutného výročí“, s. 64.

Hypoteticky byla nadnesena i otázka přesunutí fakulty do religióznější Olomouce, to však bylo okamžitě zamítnuto.³⁰³

V lednu 1952 bylo na fakultě zapsáno celkem 135 posluchačů (1. roč. 57, 2. roč. 34, 3. roč. 18, 4. roč. 17, 5. roč. 9), z toho 34 externích a z toho 11 žen. V ročním přípravném kurzu bylo 25 žáků.³⁰⁴ O několik měsíců později, v červnu, bylo zapsáno celkem 125 posluchačů (1. roč. 42+10, 2. roč. 24+7, 3. roč. 9+9, 4. roč. 10+6, 5. roč. 8), z toho 32 externích. Z pražské arcidiecéze jich bylo 39, z královéhradecké diecéze 11, z litoměřické diecéze 13, z českobudějovické diecéze 2, z olomoucké arcidiecéze 6, z brněnské diecéze 4, z českořeberské apoštolské administrativy 4, z košické diecéze 1, bez příslušnosti k diecézi 1, nezjištěno 30.³⁰⁵

Rozsáhlý nábor byl proveden i pro r. 1952,³⁰⁶ ale celkový počet studentů dále klesal: v listopadu 1952 jich bylo celkem 122 (1. roč. 39, 2. roč. 41+2, 3. roč. 24, 4. roč. 13+3), z toho 5 externích, přičemž externí studium bylo plánovitě redukováno, protože se z hlediska fakulty i SÚC neosvědčilo. V přípravném kurzu bylo celkem 53 žáků (1. roč. 20, 2. roč. 33).³⁰⁷ V této době již ale SÚC změnil taktiku a usoudil, že je nutno stavy studentů postupně snižovat.³⁰⁸ V každém případě se nadále tolik v nábořech posluchačů neangažoval a věnoval pozornost především způsobu, jímž jsou bohoslovci vychováváni: „Při výchově bohoslovců jde o to vychovat z nich přesvědčené lidové demokraty a potom se nemohou v kterémkoliv svém projevu dostat na scestí.“³⁰⁹

II.5.2.2 Profesorský sbor a představení semináře

Mezi přední činnosti SÚC na nové fakultě patřilo neustálé kádrování profesorů, zaměstnanců a studentů fakulty, a ovšem i semináře.³¹⁰ Mezi třemi pražskými teologickými fakultami stála CMBF podle SÚC uprostřed mezi Komenského evangelickou bohosloveckou

³⁰³ NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 21. 8. 1951 : materiál Návrh na nová opatření pro získání kněžského dorostu.

³⁰⁴ NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 5. 2. 1952 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ku dni 21. ledna 1952.

³⁰⁵ NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 18. 6. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF.

³⁰⁶ NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 11. 3. 1952 : materiál Nábor na CM fakultu; „Pastýřské listy katolických biskupů o bohosloveckém studiu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 4 (1952) 2-3.

³⁰⁷ NA, fond SÚC, kart. 27 : Porada u náměstků : porada 19. 11. 1952 : materiál Situace a pracovní plán na CMF na rok 1952-1953; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 14. 11. 1952.

³⁰⁸ NA, fond SÚC, kart. 2 : Zápisy z porad : zápis z porady s fakultními tajemníky dne 24. 3. 1952 (3. 4. 1952).

³⁰⁹ NA, fond SÚC, kart. 2 : Zápisy z porad : zápis z porady s fakultními tajemníky a prof. společenských nauk dne 21. 10. 1952.

³¹⁰ NA, fond SÚC, kart. 23 : Porada u náměstků : porada 8. 12. 1950 : materiál Politická situace na bohosloveckých fakultách v Praze; porada 13. 12. 1950 : materiál Prohloubení politické práce na bohosloveckých fakultách; porada 28. 2. 1951 : materiál Politická a kádrová situace na nekatolických bohosloveckých fakultách; porada 5. 3. 1951 : materiál Zpráva o kádrové situaci na řím. kat. CM fakultě v Praze.

fakultou, jejíž kádrová situace byla považována za nejméně dobrou, a Husovou československou bohosloveckou fakultou, která byla vnímána jako neproblematická. Přestože někteří profesori či studenti CMBF byli pokládáni za „slibné“, řada z nich se přizpůsobila podle posudků pouze naoko. Situace se SÚC jevila stále kritičtěji.

Na začátku roku 1950 si pochvaloval, že „děkan Šanda pochopil dobu. Uvědomil si, že vývoj nelze zastavit. Ví také, že existence církve je ohrožena a snaží se, aby si odnesla, pokud je to možné, co nejméně ran a zejména, aby nebyla zasažena přímo na místě nejcitlivějším. Při tom ale bezvýhradně uznává autoritu státu.“³¹¹ Bez iniciativy SÚC navrhl 24. listopadu 1950 na schůzi fakultní rady, aby byly uděleny čestné doktoráty teologie ministru Josefu Plojharovi a povereníkovi Alexanderovi Horákovi „pro jejich velké úsilí o blaho lidu a jejich zásluhy v boji za světový mír“. Po delší diskusi, v níž proti vystoupil biskup Eltschkner a Jan Merell (jistě měli na paměti skutečnost, že Plojhar i Horák byli exkomunikováni), byl návrh jednomyslně přijat.³¹²

13. prosince 1950 byl potom v aule Karolina vykonán slavnostní promoční akt, jehož se zúčastnila řada politických činitelů, představitelů církví, fakult a Karlovy univerzity, delegace vlasteneckých kněží, zástupci „masových organizací“ a osobní a političtí přátelé. Šandovo laudatio hovořilo o vynikajících a velezasloužilých mužích, kteří se zasloužili o výstavbu společnosti a o zlepšení poměru mezi státem a církví, o jejich úsilí o mír a „budování míru na theistickém podkladě“. Plojharův projev končil poukazem na dvojí příchod světla z východu – ex oriente lux a ex oriente pax, a na to, že se tyto dva ohně vzájemně nepohlcují, nýbrž „spolčují v sytý žár“, ve svět, kde „spravedlnost a mír se políbily“.³¹³

Již při této příležitosti vrcholné servility ze strany Šandy však SÚC registroval jeho neústupnost. Promoční řeč byla totiž dopředu kontrolována, ale Šanda, přestože úpravy naoko přijal, přednesl své původní znění.³¹⁴ Vztah SÚC k němu se postupně zhoršoval, ačkoli činil různá další prorežimní gesta.³¹⁵ Měl za to, že je Šanda sice nepřítel Vatikánu a že pokládá současný společenský vývoj za správný, ale jinak jej označoval za senilního, škodolibého,

³¹¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 172 (25. 10. 1950).

³¹² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 11. 1950; NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 182 (29. 11. 1950).

³¹³ Srov. *Pocťa bojovníkům za mír : projevy Vojtěcha Šandy, Josefa Plojhara a Alexandra Horáka při slavnostní promoci*, Praha 1951 a *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1951) Inn.

³¹⁴ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : Situační zpráva na římskokatolické bohoslovecké cyrilometodějské fakultě v Praze ku dni 31. 12. 1950.

³¹⁵ Srov. např. „Slavnostní zahájení nového školního roku na Cyrilometodějské římskokatolické fakultě v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 11-12 (1951) 31.

tvrdohlavého a bez autority.³¹⁶ O něco později již měl SÚC za to, že Šanda „je oporou každému reakčnímu smýšlení na fakultě, a to jednak přímo anebo i nepřímou svou senilností“.³¹⁷ To samozřejmě nebránilo tomu, aby byl Šanda ve stejné době vládou Československé republiky (!) na 144. schůzi dne 29. května 1951 a se souhlasem pražského ordináře Antonína Stehlíka ze dne 18. června 1951 jmenován do funkce děkana Kolegiální kapituly u Všech svatých a 27. června 1951 slavnostně instalován.³¹⁸

Obdobný posun je doložen v názoru SÚC na rektora Tripského. U obou je změna postoje ze strany SÚC spojována s vlivem spirituála Jana Lebedy,³¹⁹ který „jest ze všech nejnebezpečnější“ a „naprosto reakční“. Právě kolem něho – přestože sám vystupoval nenápadně – se měly soustřeďovat všechny „reakční skupiny církevních činitelů“, profesorů a studentů, jež potom zase vykonávala tlak na ostatní a brzdila protichůdný vliv státu.³²⁰ Kádrové posudky začaly dokonce užívat jako hodnotící kritérium příslušnost k „lebedovcům“ a příslušný typ jednání označovaly za „lebedovštinu“.³²¹

Mezi pokrokové byli v tomto období řazeni zejména učitelé Kasan, Pokorný, Bartůněk. Kádrově vůbec „nejlépe“ se jevil Hronek.³²² Merell byl hodnocen jako politický „střed“. Snažil se prý kolem sebe vytvářet z profesorů a posluchačů skupinku, jejíž postoj byl „kolísavý“ a která tím „napomáhala reakci“. Současně bylo konstatováno, že „má autoritu u posluchačů a největší důvěru kněžstva jak v Čechách, tak na Moravě z celého prof. sboru“.³²³ Také u něj bylo řečeno, že patří mezi lebedovce.³²⁴

³¹⁶ NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 29. 5. 1951 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ke dni 24. května 1951.

³¹⁷ NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 5. 2. 1952 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ku dni 21. ledna 1952.

³¹⁸ SAP, dokument č. 3777/51 : dopis Antonína Stehlíka Vojtěchu Šandovi z 23. 6. 1951; „Instalace nového děkana kol. kapituly u Všech svatých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1951) 23.

³¹⁹ Srov. Bohumil SVOBODA (ed.), *Knihy o Janu Lebedovi : sborník k 10. výročí úmrtí*, Praha 2001.

³²⁰ NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 29. 5. 1951 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ke dni 24. května 1951; NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 12. 6. – 5. 7. 1952; NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 19. 4. 1952; NA, fond SÚC, kart. 93 : sign. 118 : Zprávy ministerstva národní bezpečnosti zasílané SÚC 1952.

³²¹ SKTF, fond Kádrové posudky.

³²² NA, fond SÚC, kart. 24 : Porada u náměstků : porada 29. 5. 1951 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ke dni 24. května 1951; NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 18. 6. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF; NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 5. 2. 1952 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ku dni 21. ledna 1952; NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 12. 6. – 5. 7. 1952.

³²³ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 12. 6. – 5. 7. 1952; NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 19. 4. 1952 : materiál Situační zpráva a návrh na další postup na CMF.

³²⁴ SKTF, fond Kádrové posudky : složka Jan Merell.

Vedle toho si musel SÚC přiznat, že „pokroková skupina bohoslovců nebyla nijak zvláštní oporou naší práce, protože její představitelé se rekrutovali z řad bohoslovců, kteří svým nevhodným vystupováním a charakterovými nedostatky se značně zprofanovali“.³²⁵

II.5.3 Hlavní linie vývoje mezi červnem 1952 a červnem 1953

Vývoj v kádrovém hodnocení děkana fakulty a představených semináře vyústil v létě 1952 ve změny, s nimiž byl spojen i nový kurs uvnitř těchto institucí. Již v únoru totiž bylo řečeno: „Pokud budou hlavní místa na fakultě a v semináři, a to postavení děkana, rektora a spirituála, obsazena výhradně osobami, které jsou odpůrci skutečné výchovy posluchačů na pokrokové kněze, není možno zasahovat úspěšně do chodu fakulty a semináře.“ Snad pro blížící se konec funkčního období děkana bylo za minimální nutnost označeno odstranění Šandy, přičemž za vhodného kandidáta byl považován Hronek.³²⁶

Šanda tuto situaci zřejmě vycítil a v dubnu proto prohlásil, že v žádném případě již pro příští období funkci nepřijme, resp. že odejde, bude-li mu dán pokyn SÚC.³²⁷ Ten jeho působení na reformované fakultě s cynismem hodnotil takto: „Děkan Šanda tím, že representoval na fakultě zvláště při jejím založení orthodoxní katolicismus a byl znám jako vědec, nám politicky pomohl vytvořit autoritu fakulty. Během svého působení se však stal největší oporou reakčních živlů na fakultě a jeho odchod je bezpodmínečně nutný, aby byly vytvořeny předpoklady k loyální výchově bohoslovců.“³²⁸

20. června 1952 proto došlo podle předem připraveného scénáře k volbě nového děkana: odstupující děkan Šanda navrhl na děkana Hronka a na proděkana Kasana, který však místo sebe navrhl Merella. Následující hlasování oba tyto návrhy schválilo.³²⁹ Merell se předem exponoval pro Šandu, po volbě ale odrazoval bouřící se studenty od toho, aby požádali Fierlingera o ponechání Šandy ve funkci.³³⁰ Šanda dle plánu SÚC nastoupil na dovolenou, z níž pak odešel do penze (zemřel 24. prosince 1953). Nebylo to ale z jeho strany zcela dobrovolné, dával najevo, že by chtěl na fakultě zůstat.³³¹ Současně se Šandou byli se

³²⁵ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 12. 6. – 5. 7. 1952.

³²⁶ NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 5. 2. 1952 : materiál Situační zpráva o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ku dni 21. ledna 1952.

³²⁷ NA, fond SÚC, kart. 25 : Porada u náměstků : porada 19. 4. 1952 : materiál Situační zpráva a návrh na další postup na CMF; NA, fond SÚC, kart. 93 : sign. 118 : Zprávy ministerstva národní bezpečnosti zasílané SÚC 1952.

³²⁸ NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 18. 6. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF.

³²⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 20. 6. 1952.

³³⁰ NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 13. 8. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF a plán další práce.

³³¹ NA, fond SÚC, kart. 26 : Porada u náměstků : porada 13. 8. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF a plán další práce; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 1. 9. 1952; SKTF, složka Vojtěch Šanda.

souhlasem ordinářů vyměnění i představení semináře. Místo rektora Tripského zaujal kanovník Josef Kubík a místo spirituála Lebedy obsadil Karel Sahan CSsR. Přípravný kurz vedl Heřman Novák a spirituála zde dělal Vincenc Straňák OP.³³²

Působení nového děkana Hronka hodnotilo SÚC velmi kladně. Již v průběhu prázdnin začal zavádět nový pořádek, jehož předzvěstí se stala epizoda, kdy sám sejmul se zdi obraz arcibiskupa Berana a nahradil jej obrazem kapitulního vikáře Stehlíka, přičemž se k obrazu Pia XII. vyjádřil doslovně takto: „Toho chlapa také vyhodím, ale až později, nejde to najednou.“³³³ Jemu a odchodu předchozího vedení SÚC přičítalo i „podstatné zlepšení“ celkové situace na fakultě. Méně příznivě hodnotil SÚC vnější obraz fakulty: „Reakční duchovenstvo i věřící dosud prohlašují fakultu za neplatnou podle kanonických předpisů a bohoslovci jsou mnohde nabádáni k tomu, aby fakultu opustili.“³³⁴ Kapitulní vikář litoměřický Eduard Oliva v této souvislosti dokonce hovořil o samočinném vyloučení z církve.³³⁵

I nadále pozoroval SÚC mezi bohoslovci přetrvávající rysy „lebedovštiny“ (např. u Stanislava Sousedíka a Miroslava Zedníčka) a zákulisní kritiku nového děkana ze strany některých profesorů. V tomto směru se měl projevovat zejména Merell a Kasan, kteří se snažili získat nové vedení semináře, profesory a bohoslovce na svou – „reakční“ – stranu a izolovat tak Hronka, jemuž vyčítali příliš velké ústupky vůči SÚC.³³⁶ Po smrti Stalina došlo při shromáždění fakulty k poslechu smutečních slavností k incidentu, kdy dva seminaristé (Středa a Šupka) při přísaze věrnosti a Internacionále nepovstali a jeden z nich pronesl větu: „Tak ten bůh Stalin zemřel a ten vůl Relich, tajemník, pro něho brečel.“ Oba byli vyloučeni a posléze i zatčeni. Při této příležitosti se Merell, který jejich čin označil za klukovinu, musel

³³² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 14. 11. 1952.

³³³ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období červen-červenec 1952.

³³⁴ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 2. 1. – 23. 1. 1953.

³³⁵ Eduard OLIVA, „Otázka kněžského dorostu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5-6 (1953) 1: „Kněz je povinen věřícím vysvětlit, že se vylučuje sám z Církve ten, kdo zrazuje mladého muže, který touží po kněžství, od studia na našich bohosloveckých fakultách, i když svoji zášť a nepřátelství k současnosti maskuje přehorlivou, ve skutečnosti však zlovolnou a falešnou starostlivostí o ryzost a neporušenost Církve.“

³³⁶ NA, fond SÚC, kart. 93 : sign. 118 : Zprávy ministerstva národní bezpečnosti zasílané SÚC 1952; NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 2. 1. – 23. 1. 1953; NA, fond SÚC, kart. 13 : Porady kolegia : inv. č. 16/22. 4. 1953 : 16. porada kolegia u s. předsedy konaná 22. dubna 1953; NA, fond SÚC, kart. 27 : Porada u náměstků : porada 18. 6. 1952 : materiál Situační zpráva z CMF, a porada 19. 11. 1952 : materiál Situace a pracovní plán na CMF na rok 1952-1953.

hájit z nařčení z „lebedovštiny“ a veřejně se od ní distancovat.³³⁷ SÚC to vnímal jako své vítězství. Hronek svou pozici dále upevňoval.³³⁸

Profesorský sbor měl v listopadu 1952 tuto podobu:³³⁹

Děkan	Prof. ThDr. Josef Hronek
Proděkan	Prof. ThDr. Jan Merell
Katedry	Vedoucí
Katedra křesť. filosofie a základní bohovědy	Prof. ThDr. Josef Kubalík
Katedra speciální dogmatiky a mravovědy	Prof. ThDr. Antonín Salajka (zástupce)
Katedra biblických oborů	Prof. ThDr. Jan Merell
Katedra historicko-právní	Prof. PhDr. JUDr. Josef Kasan (zástupce)
Katedra praktických oborů	Prof. ThDr. Josef Hronek
Katedra společenských věd	Prof. JUDr. Miroslav Houska
Obor	Vyučující
Filosofie	Doc. Dr. František Panuška
Základní bohosloví	Prof. ThDr. Josef Kubalík
Starý zákon	Doc. Lic. Th. František Kotalík
Nový zákon	Prof. ThDr. Jan Merell
Církevní dějiny	Prof. ThDr. Václav Bartůněk
Dogmatika	Prof. ThDr. Sc.Eccl.Or.Dr. Antonín Salajka
Morálka	Prof. ThDr. Josef Luska
Pastorálka	Doc. ThDr. Jaroslav Kouřil
Církevní právo	Doc. ThDr. Ladislav Pokorný
Pedagogika, katechetika	Prof. PhDr. JUDr. Josef Kasan
Církevní slovanština	Prof. ThDr. Josef Hronek
Církevní umění	Prof. ThDr. Sc.Eccl.Or.Dr. Antonín Salajka
Hebrejšтина	Prof. PhDr. ThDr. Josef Cibulka
Latina / Novozákonní řečtina	Doc. Lic. Th. František Kotalík
Společenské nauky	PhDr. Bohumil Kovařík
	Prof. Dr. Miroslav Houska

³³⁷ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva č. 3 (březen 1953); SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 14. 3. 1952 a 20. 3. 1952. Merell prý poté „přišel s prosíkem na SÚC a dožadoval se, aby mu byla dána možnost projevit svou loyaltitu“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 27. 5. 1953.

³³⁸ Srov. např. SKTF, složka Zápisy katedr. konferencí (1952); „Alma mater cyrilometodiana pragensis. Rozhovor s prof. Mons. ThDr. Josefem Hronkem, děkanem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1953) 9-10; Josef HRONEK, „Závěr roku na Cyrilometodějské fakultě“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5-6 (1953) 2.

³³⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 14. 11. 1952; SKTF, složka Seznam přednášek : Seznam přednášek na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze ve studijním roce 1952/1953.

Statistické údaje SÚC o počtu pracovníků na římskokatolických bohosloveckých fakultách k 1. listopadu 1952 pro celou ČSR uvádí:³⁴⁰

Celkem		z toho						
		celý úvazek						částečný
odborní	Další	prof.	doc.	as.	ost. odb.	admin.	pomocní	ost. odb.
35+4	34	17	9	3	6	9	25	4

Ve stejné době vyhotovil SÚC statistiku o počtu studentů římskokatolických bohosloveckých fakult, z níž plyne:³⁴¹

	celkem	z toho		výchozí vzdělání
		seminář	ženy	gymnázium / odb. škola s maturitou / přípravný kurz / bez maturity
ČSR	194	188	3	112 / 8 / 69 / 5
České kraje	123	117	3	65 / 3 / 51 / 4
Slovenské kraje	71	71	0	47 / 5 / 18 / 1

II.5.4 Vystěhování fakulty do Litoměřic

Poslední epizodou studovaného tématu a období se stalo vystěhování CMBF z Prahy do Litoměřic v r. 1953, kde tato fakulta sídlila až do r. 1990. Přestože původní podnět k němu nesouvisel s komunistickou proticírkevní politikou na poli teologického studia, stalo se vystěhování fakulty nástrojem pro její další izolaci a degradaci.

S nápadem, aby byla budova bohoslovecké fakulty v Praze-Dejvicích přidělena ministerstvu národní obrany, přišel ministr Alexej Čepička. Diskutoval o své myšlence se Zdeňkem Fierlingerem, který namítal:

... uskutečnění podobného požadavku musíme velmi dobře politicky uvážit, neboť již ta okolnost, že jsme proti všem pravidlům a zásadám církve soustředili všechny semináře v Praze a novou bohosloveckou fakultu dali do správy SÚC, vyvolala v církevních kruzích značný odpor, který jsme jen s velkými obtížemi překonávali. Zejména zrušení staré tradiční bohoslovecké fakulty v Olomouci dosud tam zanechalo hluboké stopy odporu. Také třeba konstatovat, že jsme s největšími obtížemi organisovali novou fakultu a získávali pro ní profesory i studenty. Vatikán sám se snažil znemožnit zřízení a další vývoj fakulty exkomunikací. Představa další existence katolické církve je vlastně spojena s funkcí fakulty, neboť každý kněz a každý věřící musí logicky dojít k tomu závěru, že nebude-li postaráno o kněžský dorost, nemůže také existovat dále církev. Proto SÚC vynaložil veškeré možné úsilí, aby funkce této

³⁴⁰ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 24 : Fakulty obecné : materiál Církevní statistické informace o počtu pracovníků na bohosloveckých fakultách, stav ku dni 1. listopadu 1952.

³⁴¹ NA, fond SÚC, kart. 13 : složka Porada kolegia : inv. č. 2/14. 1. 1953 : 16. porada kolegia u s. předsedy konaná 14. ledna 1953 : materiál Statistické církevní informace o počtu studujících na bohosloveckých fakultách, stav ku dni 1. listopadu 1952.

naší nové fakulty přes stávající obtíže zajistil a můžeme také říci, že se mu to podařilo a to při zachování všech možných záruk, že fakulta bude vychovávat nový kněžský dorost loyální vůči lidové demokracii a že počet bohoslovců dosáhne striktně minimálního stavu, který pro udržení představy další existence církve je nutný.³⁴²

Zároveň Fierlinger poukazoval na to, že dosud dbal na plné využití dejvické budovy, kde vedle fakulty a bytů fakultních činitelů bylo umístěno stále probíhající školení pro duchovní z českých krajů, a to až do doby, kdy byla část budovy dána k dispozici ministerstvu školství, věd a umění pro ubytování 150 vysokoškolských studentů. Čepičkovi nicméně řekl, že bude-li vystěhování fakulty považovat za politicky únosné vedení KSČ a bude-li technicky proveditelné, on sám bude souhlasit. Čepička mu tehdy nabídl bývalou klášterní budovu v Bohosudově, která se měla upravit přeložením vojenské politické školy do Prahy.

Fierlinger se proto cítil zaskočen, když mu bylo 5. listopadu 1952 sděleno, že politický sekretariát ÚV KSČ rozhodl, aby Fierlinger zajistil předání dejvické budovy vojenské správě k 1. červenci 1953 a převedení fakulty do kněžského domova v Praze II., Ječná 2. Tato budova byla totiž kapacitně nevyhovující. Hledal budovu jinou a uvažoval o objektech, v nichž byly dříve semináře v Olomouci, Českých Budějovicích, Hradci Králové a Litoměřicích. Všechny však již byly obsazeny a první tři navíc nevyhovovaly „z církevně-politických důvodů“. Litoměřice se jevily perspektivnější. Proto Fierlinger žádal Gottwalda o to, aby politický sekretariát změnil své usnesení a svěřil mu kompetence potřebné k tomu, aby mohl ve vyjednávání pokračovat.³⁴³

Následovala dlouhá jednání mezi SÚC a MNO, jejichž výsledkem byla dohoda, že fakulta bude přestěhována do budovy bývalého probošství a bývalého semináře v Litoměřicích, ve které byl v dané době umístěn útvar pohraniční stráže. Ministerstvu národní bezpečnosti, pod které tato jednotka spadala, měl být náhradou nabídnut klášter Hájek u Kladna. Jednání se prodlužovala, protože armáda s SÚC nespolupracovala. K vyklizení litoměřického objektu mělo dojít do 15. července 1953, ale teprve 6. června 1953 rozhodl závazně předseda vlády Viliam Široký, který byl současně i předsedou vládní dislokační komise, aby se tak stalo a aby byla tato budova přičtena bohoslovecké fakultě. 10. června pak bylo o této věci definitivně rozhodnuto ve vládě.³⁴⁴

³⁴² NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 866 (II. část), f. 376 : dopis Zdeňka Fierlingera Klementu Gottwaldovi (20. 11. 1952).

³⁴³ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 866 (II. část), f. 377-379 : dopis Zdeňka Fierlingera Klementu Gottwaldovi (20. 11. 1952). Viz i tamtéž, f. 380-381 : dopis Zdeňka Fierlingera Klementu Gottwaldovi (4. 12. 1952).

³⁴⁴ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : různá korespondence.

V Praze roznesli nejprve zprávu o stěhování bohoslovců z Litoměřic. SÚC konstatoval, že děkan Hronek se s tím vyrovnává a bude spolupracovat „v domnění, že přesídlení je jen dočasné“.³⁴⁵ Oficiálně bylo fakultě 12. června 1953 sděleno, že z důvodů obrany státu budou z Prahy vystěhovány všechny teologické fakulty, a dokonce i všechny vysoké školy. Mělo se jednat o opatření přechodné, na dobu ohroženosti republiky. Budova v Dejvicích měla být využita pro vojenské účely. Ke stěhování jiných fakult ovšem nedošlo.³⁴⁶

Jak vyplývá z dokumentů, SÚC ze stěhování původně velkou radost neměl. Uvědomoval si ale, že z hlediska státní církevní politiky bude mít i jisté výhody. Litoměřice byly vědomě vybrány „po zvážení církevně politické situace“ proto, „že leží v nereligiózním kraji, blízko Prahy, a že by dozor nad fakultou měl spolehlivý kapitulní vikář Oliva“. Zvažovala se i budova semináře v Hradci Králové, ale „vzhledem k značné religiozitě kraje a vzdálenosti od Prahy“ bylo od této myšlenky upuštěno.³⁴⁷ Odsun do Litoměřic měl podle SÚC vést k tomu, že se oslabí nežádoucí kritický vliv pražského kléru a dokonce i vliv některých profesorů, kterým nebude poskytnut v Litoměřicích byt, budou nuceni dojíždět a stráví tak na fakultě jen málo času.³⁴⁸ Přesun sám měl také vést k personálním změnám.

Když proto SÚC vypracoval plán přestěhování fakulty, přípravného kurzu a semináře do Litoměřic, nehrály technické aspekty v diskusích v kolegiu předsedy SÚC větší roli, ale do popředí se dostaly otázky personální.³⁴⁹ Nakonec bylo rozhodnuto, že budou propuštěni: Kasan, Luska, Pokorný, Němeček, Kovařík, Mixová (asistentka u Cibulky) a Hána. Odejít měl i rektor semináře Kubík. U prof. Merella bylo rozhodnuto, že „z taktických důvodů bude ponechán na fakultě ještě příští školní rok“. Výsledné složení profesorského sboru bylo tedy následující:³⁵⁰

³⁴⁵ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 23. 4. – 20. 5. 1953.

³⁴⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 6. 1953; SKTF, složka Fakulta bohoslovecká : dopis děkana J. Merella místopředsedovi vlády G. Husákovi ve věci přesídlení CM bohoslovecké fakulty a bohosloveckého semináře z Litoměřic do Prahy (16. srpna 1968); Podklady pro výhledový plán CMBF, příloha B; Jan MERELL – Stanislav TOMS, „Vrátí se bohoslovecká fakulta z "vyhnanství"?“, in Antonín KRATOCHVÍL, *Žalují, 3., Cesta k Sionu*, Praha 1990, s. 54-56 (původně *Lidová demokracie* 9. dubna 1968).

³⁴⁷ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : různá korespondence.

³⁴⁸ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 26. 10. 1953 a zpráva z 27. 5. 1953.

³⁴⁹ NA, fond SÚC, kart. 13 : Porady kolegia : inv. č. 21/27. 5. 1953 : 21. porada kolegia u s. předsedy konaná 27. května 1953 : materiál Plán přestěhování CMF a PK do Litoměřic; inv. č. 33/3. 9. 1953, 33. porada kolegia u s. předsedy konaná dne 3. září 1953 : materiál Návrh na obsazení CMF profesorským sborem a laickými zaměstnanci.

³⁵⁰ NA, fond SÚC, kart. 13 : Porady kolegia : inv. č. 33/3. 9. 1953, 33. porada kolegia u s. předsedy konaná dne 3. září 1953 : materiál Návrh na obsazení CMF profesorským sborem a laickými zaměstnanci; SKTF, složka Seznam přednášek : Seznam přednášek které se budou konati ve studijním roce 1953/54.

Děkan

Prof. ThDr. Josef Hronek

Proděkan

Prof. ThDr. Jan Merell

Katedry

Katedra křesť. filosofie a základní bohovědy

Katedra speciální dogmatiky a mravovědy

Katedra biblických oborů

Katedra historicko-právní

Katedra praktických oborů

Katedra společenských věd

Vedoucí

Prof. ThDr. Josef Kubalík

Prof. ThDr. Antonín Salajka

Prof. ThDr. Jan Merell

neobsazeno

Prof. ThDr. Josef Hronek

Prof. JUDr. Miroslav Houska

Obor

Filosofie

Základní bohosloví

Starý zákon

Nový zákon

Církevní dějiny

Dogmatika

Morálka

Pastorálka

Církevní právo

Pedagogika, katechetika

Církevní slovanština

Církevní umění a křesťanská archeologie

Hebrejšтина

Latina / Novozákonní řečtina

Společenské nauky

Vyučující

Doc. Dr. František Panuška

Prof. ThDr. Josef Kubalík

Prof. ThDr. Jaroslav Kouřil

Prof. ThDr. Josef Kubalík

Doc. ThDr. František Kotalík

Prof. ThDr. Jan Merell

Prof. ThDr. Václav Bartůnek

Doc. Dr. František Panuška

Prof. ThDr. Sc.Eccl.Or.Dr. Antonín Salajka

Prof. ThDr. Jaroslav Kouřil

ThLic. Jaroslav Michal

Prof. ThDr. Josef Hronek

Prof. ThDr. Sc.Eccl.Or.Dr. Antonín Salajka

Prof. PhDr. ThDr. Josef Cibulka

Doc. ThDr. František Kotalík

/ Prof. ThDr. Jan Merell

Prof. Dr. Miroslav Houska

Novým rektorem semináře byl jmenován Vojtěch Noll, který ale svou funkci zastával pouze několik měsíců, po jeho rezignaci jej dočasně nahradil František Poul a nakonec se této funkce ujal kanovník Jan Vraštil. Přípravný kurz vedl František Drahorád, Beneš a jako prefekt zde nadále působil Vincenc Straňák OP. Na fakultu se zapsalo celkem 109 posluchačů (1. roč. 25+1, 2. roč. 33, 3. roč. 30, 4. roč. 20), z toho 1 externí. V přípravném kurzu studovalo 35 žáků (1. roč. 17, 2. roč. 18).³⁵¹ Fakulta začala v novém sídle úřadovat 1. října

³⁵¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 20. 10. 1953, 1. 12. 1953 a 23. 2. 1954.

1953.³⁵² Veni Sancte v katedrále sv. Štěpána a následující slavnostní zahájení z přítomnosti řady oficiálních hostů se konalo 14. října 1953.³⁵³

Vystěhování fakulty bylo v propagandě ospravedlnováno tím, že vzdálenost od velkoměstského ruchu bude napomáhat usebrané mysli, poctivému studiu a osobní zbožnosti. Umožní také lepší „synthesu práce profesora a bohoslovce“, jež je základní podmínkou kvality vysokoškolského studia.³⁵⁴ Fakulta i kněžská veřejnost však celou tuto skutečnost přijala pasivně, nevyvolala větší ohlas a ukázala, „že aktivita a bojovnost kněžstva zeslábla“.³⁵⁵ Nicméně, jak v r. 1968 správně poznamenal Merell, fakt vystěhování fakulty z Prahy i jeho zdůvodňování byl v přímém rozporu s důvody, které byly v r. 1950 uváděny pro soustředění veškerého katolického teologického studia v Praze: totiž že toto studium má být soustředěno v centru vědy a dění, aby bylo zkvalitněno.³⁵⁶

Dodejme, že dejvická budova byla využita pro Vojenskou politickou akademii, která uzavřela s Arcibiskupstvím pražským smlouvu o nájmu.³⁵⁷ Později zde sídlila redakce mezinárodního časopisu *Otázky míru a socialismu*.

II.5.5 Završení reorganizace teologických studií

Hronkovo vedení fakultu dále posouvalo kupředu k vnitřní stabilizaci, a to jak ve smyslu organizačním, tak z hlediska stávajícího režimu. Příkladem této dvojznačnosti je nový Školní a disciplinární řád pro bohoslovce, jehož čl. 4, věnovaný porušení občanských povinností, pamatoval na případ, že by „bohoslovec projevil záporný postoj k budovatelskému úsilí čs. lidu a lidově demokratickému zřízení“ (odst. 1).³⁵⁸ Byl vypracován

³⁵² SKTF, složka Fakulta bohoslovecká : zpráva o přesídlení (22. 9. 1953).

³⁵³ „Slavnostní Veni Sancte při zahájení nového školního roku na Cyrilometodějské římskokatol. bohoslovecké fakultě“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1953) 136; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 20. 10. 1953.

³⁵⁴ Antonín STEHLÍK, „Cyrilometodějská fakulta zahajuje“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 113; Josef HRONEK, „Do nové etapy práce naší fakulty v Litoměřicích“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 113-114; „Rozhovor s litoměřickým ordinářem Jeho Milostí nřdp. proboštem Msgre Eduardem Olivou, kapitulním vikářem“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 118; Emil KOTRBA, „Z Litoměřic – nového sídla CM bohoslovecké fakulty“, in *Věstník katolického duchovenstva* 9 (1953) 2-3; Josef HRONEK, „Naším bohoslovcům na přivítanou“, in *Katolické noviny* 40 (4. 10. 1953) 3; „Nejpříznivější podmínky vývoje k svatému úřadu kněžskému“, in *Katolické noviny* 41 (18. 10. 1953) 3; „Vycházejí z lidu, jdou s lidem, jsou rádci lidu“, in *Katolické noviny* 42 (25. 10. 1953) 3.

³⁵⁵ NA, fond SÚC, kart. 32 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 3. 6. – 18. 6. 1953 a zpráva č. 9 (nedatovaná).

³⁵⁶ SKTF, složka Fakulta bohoslovecká : dopis děkana J. Merella místopředsedovi vlády G. Husákovi ve věci přesídlení CM bohoslovecké fakulty a bohosloveckého semináře z Litoměřic do Prahy (16. srpna 1968); Podklady pro výhledový plán CMBF, příloha B.

³⁵⁷ Dokládají to záznamy v SAP, „Elenchus“ pro r. 1953, 1954 a 1955, heslo „seminář“. Dokumenty samy se v SAP nezachovaly.

³⁵⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 20. 10. 1953; předpis in SKTF, složka Studijní předpisy a in *Věstník katolického duchovenstva* 11-12 (1953) 4-6.

domácí seminární řád,³⁵⁹ pro fakultu byla vydána nová Směrnice pro přiznávání stipendií,³⁶⁰ do fakultní rady byli kooptováni zástupci ROH a SČSP,³⁶¹ přípravný kurz byl přestěhován do kanovníckých domů na Dómském náměstí (mj. s poukazem na církevní právo, podle něhož „kněžský seminář nesmí být ve společné budově s tak zv. malým seminářem, za který nutno PK považovati“)³⁶² atd. Nejkladnějším Hronkovým přínosem tohoto období je zahájené jednání o prodloužení doby studia na pět let, zdůvodněné přetížením posluchačů a skutečností, že řada absolventů nedosahuje kanonicky předepsaného věku pro svěcení.³⁶³ SÚC dne 30. června 1954 doplnil Organisační statut bohosloveckých fakult novým odstavcem o jejich hospodaření.³⁶⁴

Červen 1954 postavil fakultu před novou volbu děkana. Již předem bylo dojednáno, že děkanem bude opět Hronek.³⁶⁵ Otázka proděkana jednoznačná nebyla, ale nakonec byl opět „i přes určité vady“ předvybrán Merell, neboť – jak pravil Eduard Oliva – „kdyby nebyl zvolen, vyvolalo by to živou odezvu venku a byla by vyvolána bouře proti fakultě“.³⁶⁶ Vlastní volba žádné překvapení nepřinesla. Pro Hronka se stala příležitostí, aby konstatoval, že Šandovi náleží čest „sicuti collegae maximi natu de institutione clericorum optime merito“ a on sám musel „dobudovat organisační aparát po stránce vnitřní, publikováním norem akademického života, zkonsolidovat a stabilisovat všechnu studijní a pedagogickou práci podle apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus*“, a to vše ještě ve spojení se stěhováním.³⁶⁷ Fakulta je podle něj konsolidovaná, „tu a tam se vyskytnuvší nepatrný výkyv není s to, aby mohl konsolidaci narušit, je to spíše akt samolibosti jednotlivce, který nakonec nemaje ani autority u bohoslovců, sám sobě nejvíce uškodí a z harmonického kolektivu se vyřazuje“.³⁶⁸

³⁵⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 23. 2. 1954. Celý řád in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF – vnitřní řády 1949, 1954-55.

³⁶⁰ Předpis in *Věstník katolického duchovenstva* 11-12 (1953) 3-4.

³⁶¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 16. 3. 1954.

³⁶² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 18. 5. 1954 (děkanská rada).

³⁶³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 18. 5. 1954 (děkanská rada). Srov. kap. III.1.

³⁶⁴ SKTF, složka Staut organisační CMBF : dopis SÚC čj. 7887/54-II/4-Černý/Ti (30. 6. 1954).

³⁶⁵ V červnu 1954 se totiž SÚC jevílo, že „má ze všech profesorů nejkladnější poměr ke státu“ a „je oporou pokrokových tendencí na fakultě“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 24. 6. 1954.

³⁶⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 18. 5. 1954 (děkanská rada). V červnu 1954 byl Merell na SÚC charakterizován jako „opora bigotních“, kterého pokrokoví nemají rádi, ale „u profesorů má dobré jméno a autoritu, loyálnost k režimu mnoho neprojevuje, je-li opždán, promluví veřejně, ale opatrně“ : NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 24. 6. 1954.

³⁶⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 15. 6. 1954. Srov. Jaroslav KOUŘIL, „Msgre prof. dr. J. Hronek opět děkanem CMBF“, in *Věstník katolického duchovenstva* 7-8 (1954) 6

³⁶⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 11. 3. 1954; Josef HRONEK, „Život a práce Cyrilometodějské fakulty“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5 (1954) 3-5; TÝŽ, „Z naší fakulty“, in

II.5.6 Úvahy SÚC o převedení teologických fakult do správy církví

Uvážíme-li, jakých úspěchů v prosazování své politiky na půdě státní orgány Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty dosáhly ještě před koncem roku 1953³⁶⁹ a že jim v této době již církev nekladly žádný větší odpor, překvapí nás, že se SÚC zcela vážně v lednu 1954 zabývalo myšlenkou převést teologické fakulty zpět do správy církví.

Jednání o této věci nejsou bohužel dobře doložená – ve skutečnosti je objasňuje pouze jeden text.³⁷⁰ Vyplývá z něj, že si kolegium předsedy SÚC vyžádalo „návrh na přeřazení fakult do správy církví“, k němuž by po novelizaci vládního nařízení o bohosloveckých fakultách „mohlo dojít co nejdříve od začátku školního roku 1954-55“. Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta by přešla do správy římskokatolické církve, Husova bohoslovecká fakulta do správy československé církve a Komenského bohoslovecká fakulta do správy československé církve evangelické. Na Slovensku by se postupovalo obdobně.

Pojmem správa bylo míněno to, že „na rozdíl od dosavadního stavu by fakultní funkcionáře (děkana, proděkana) i ostatní fakultní zaměstnance jmenovalo příslušné ústředí církve, ovšem s podmínkou udělení státního souhlasu, tak jako se to děje u duchovních“. Všichni fakultní zaměstnanci s výjimkou profesora společenských nauk, který by podléhal přímo SÚC, by přestali být státními zaměstnanci a stali by se zaměstnanci církevními, přičemž by byli placeni příslušným Krajským národním výborem. „V zájmu udržení vlivu a důvěry na fakultě stal by se církevním zaměstnancem i tajemník fakulty“, ale znamenal by i nadále spojnici SÚC s fakultou.

Podle citovaného návrhu by tato úprava „přinesla částečné výhody hospodářské, ačkoliv účelové jmění církví se stále zmenšuje a tím by valná část nákladu na fakulty zůstala na bedrech státu. Politicky by tento akt znamenal další oddělení církevních otázek od státních, což by bylo přípravou pro přechod k odluce církve od státu.“ To jsou ale jediné klady, které neznámý referent na promyšlení kroku nalezl. Následuje výčet důvodů, proč „je nutno zvážit, zda by nebylo vhodné toto řešení na delší dobu oddálit“.

U všech tří fakult v Čechách je argumentace v podstatě shodná: profesorské sbory našly svou identitu ve spolupráci se státními orgány, částečně se tak vymezily i ve svých

Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 3 (1954) 40-41; Týž, „Jak studují naši bohoslovci“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1954) 69.

³⁶⁹ V říjnu 1953 se podle SÚC „fakulta projevovala jako jeden z nejkonsolidovanějších útvarů ř. kat. církve“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 26. 10. 1953.

³⁷⁰ NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti : dokument Připomínky k úpravě postavení bohosloveckých fakult (12. 1. 1954).

církvích, a nyní by o ní zákrokem státu přišly, což by vedlo k poškození jejich loajality. Zvláštní problém by nastal u Komenského bohoslovecké fakulty, jež byla interdenominační, takže její svěřením do správy českobratrské církve evangelické by uvedlo ostatních pět protestantských církví do postavení hostů, a to by mohlo nakonec vést k tomu, že by všechny církve bez rozdílu „naléhaly na obnovení svých zrušených seminářů s odůvodněním zákonné církevní rovnoprávnosti“.

Ve vztahu k Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě je řečeno více méně totéž: změna by dle referenta „nebyla přivítána s potěšením“, děkan Hronek, který „lpí nyní velmi oddaně na SÚC“, by „se změnou vedení ztratil valnou měrou zájem na SÚC“ a „spíše by se zaměřil na vyhovování jednotlivým ordinářům“. Organizačně by zde navíc byla celá věc nejsložitější, protože tato církev jako jediná nemá v ČSR jednotné vedení. „Podle církevního práva by CMF musila podléhat pražskému ordináři, který by vzhledem k přestěhování fakulty musil pověřit litoměřického ordináře správou fakulty, což by za současné situace bylo další příčinou prohlubování rozporů mezi Olivou a Stehlíkem.“³⁷¹

Autor uzavíral – dávaje jasně najevo své preference – konstatováním, že „samy církve by byly tímto rozhodnutím značně překvapeny, protože všechny fakulty byly vždy majetkem státu“ a také „drobné duchovenstvo“ a věřící by tuto novinku přijali „s malým pochopením“ a považovali by ji „za urychlení cesty odluky státu od církve“. Zda tím referent mínil to, že by je odluka zklamala, nebo to, že by ji naopak příliš dychtivě vyhlíželi, nelze pochopit.

Další zmínky o tomto projektu již nejsou a žádnou větší roli evidentně nesehrál a na fakultách ani ve vedení církví se o něm zřejmě nikdo nedozvěděl. Snad je nicméně jistým dokladem toho, jak krize, kterou československá společnost procházela v letech 1953-56, vedla k dočasnému oslabení autority moci.³⁷² Když totiž stranické a státní orgány po Stalinově a Gottwaldově smrti pozorovaly revoltu ve východním Německu a politické změny v Maďarsku, zalekly se a provedly korektury dosavadní politiky. Vedení KSČ sice nadále schvalovalo zásady předchozích rozhodnutí, ale kritizovalo jejich provedení. Promítlo se to i na poli církevní politiky, kde došlo k podobnému procesu, ovšem ve velmi umírněné podobě.

³⁷¹ Míněny jsou kompetenční spory vyplývající z toho, že Antonín Stehlík „si dosud přisvojuje právo ordináře, jelikož pokládá bohosloveckou fakultu za fakultu pražskou, která je pouze dočasně přemístěna do Litoměřic“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 11. 3. 1954.

³⁷² Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 166-171; TÝŽ, *Kronika komunistického Československa*.

II.6 Závěr

V zásadě měl Hronek ve svém výše uvedeném hodnocení situace fakulty pravdu. V polovině roku 1954 již byla veškerá redukce a reorganizace teologických studií skutečně završena a nový stav byl stabilizován. Nic zásadního na tom nezměnilo ani Hronkovo úmrtí 23. září 1954 a jeho nahrazení Janem Merellem, který funkci děkana zastával až do svého odchodu do důchodu v r. 1974. Přesto si SÚC právem nad Hronkovou smrtí povzdychl: „Byl člověkem, který byl oddán lidově-demokratickému režimu, fakultu vedl iniciativně v tomto duchu a měl autoritu u profesorů, bohoslovců i mezi kněžstvem a věřícími. Jeho ztrátu nebude možno v blízké budoucnosti nahradit.“³⁷³ Merell sice s režimem vycházel, ale – jak ukázal r. 1968 – uchoval si od něj vnitřní odstup. Také situace v semináři se nevyvinula podle režimních představ.³⁷⁴

Viděli jsme (srov. kap. II.3.1 a II.5.3), že do dubna 1950 v Československu na třech katolických teologických fakultách, osmi diecézních a pěti řeholních učilištích studovalo asi 1.150 posluchačů (z toho 814 v českých zemích) a vyučovalo zde na 117 učitelů (z toho 108 v českých zemích). K 1. listopadu 1952 na dvou teologických fakultách studovalo celkem 194 studentů (z toho cca 123 v českých zemích) a vyučovalo zde 39 učitelů (z toho cca 14 v českých zemích). Počet oficiálně registrovaných studentů katolické teologie se tak v necelých dvou letech snížil na cca 17% a počet jejich učitelů na cca 33%. Stav se přitom dále snižovaly.³⁷⁵

Jak SÚC sám postřehl,³⁷⁶ jedním z důsledků takto razantního zákroku proti teologickému studiu bylo urychlené výrazné snížení počtu římskokatolických kněží. Tento pokles byl dlouhodobý a za 1. republiky mu církve čelila právě vyšším úsilím o získávání kněžského dorostu a péčí o malé i velké semináře. („Dnes samozřejmě to vše bylo námi likvidováno.“) Přesto za čtvrt století počet kněží poklesl o 50-60%. SÚC to zdůvodnil jejich vysokou úmrtností (převažovaly vyšší ročníky), vysídlením kněží německé národnosti, „soustředěním“ řeholních kněží, „administrativními“ opatřeními a zrušením seminářů. Statistika SÚC, týkající se všech duchovních (aktivních, penzistů, řeholních kněží atd.), uváděla:

³⁷³ NA, fond SÚC, kart. 33 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 1. 10.-18. 10 1954.

³⁷⁴ Srov. Jirí SKOBLÍK, „Litoměřický seminář v padesátých letech“, in *Teologické texty* 3 (2003) 105-106. Viz i Ladislav TICHÝ, „Litoměřická bohoslovecká fakulta do roku 1989“, in *Teologické texty* 4 (1990) 139-140.

³⁷⁵ Nutno připomenout, že tyto údaje vzhledem k existenci utajovaného studia teologie nevyovídají o skutečném počtu studentů a učitelů teologie: srov. kap. V.

³⁷⁶ NA, fond SÚC, kart. 33 : Periodické zprávy SÚC : zpráva za období 23. 4. – 20. 5. 1953.

	1930	1938	1942-47	1949	1951	1952
Praha	2066	1735	1530	698	618	546
Hradec Králové	700	696	499	493	428	389
Litoměřice	807	805	798	300	270	247
České Budějovice	805	780	570	450	381	356
Brno	1065	1150	1193	741	658	570
Olomouc	1484	1492	1500	1213	1050	940
Český Těšín	160	160	136	120	115	109
Celkem	7090	6818	6226	4017	3520	3157

Z celkového počtu 3157 duchovních k 24. 4. 1953 bylo asi 412 penzistů, 15 katechetů, 158 vykonávalo vojenskou prezenční službu a úbytek od 1. 1. 1953 činil 90. Celkem tedy působilo 2482 kněží a skutečný úbytek dosahoval 70%.³⁷⁷ Průměrná úmrtnost činila 100 kněží ročně. Přírůstky byly takřka nulové, protože novosvěcenci z bývalých seminářů byli na vojně, na kterou nastupovali i absolventi CMBF. Kněží, kteří se vraceli z výkonu trestu, do služby nastoupit nesměli. Průměrný věk činil 50 let. Z 3159 far bylo 1015 obsluhováno *excurrento*, takže jedna třetina nebyla obsazena.³⁷⁸

Nezměřitelným důsledkem redukce a reorganizace teologických studií je dopad, který měl tento krok na vlastní teologické bádání.³⁷⁹ Hodnocení této skutečnosti předpokládá ještě mnoho další práce.

³⁷⁷ Statistika nezahrnuje kněze vysvěcené v utajení.

³⁷⁸ Řadu údajů ke stavu kléru přináší Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999*, *passim*.

³⁷⁹ Srov. Jiří SKOBLÍK, *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/teologie.htm>. >.

KAPITOLA TŘETÍ

Teologická fakulta v letech 1955-1990

Hovoříme-li v této studii o Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích (a s pobočkou v Olomouci v l. 1968-74) s přídávkem „v letech 1955-1990“, není tím míněno, že bude podán souvislý výklad o všech peripetiích její existence v daném období. Vedle povšechného přehledu vývojových linií bude bližší pozornost věnována pouze vybraným skutečnostem, jež je třeba považovat za stěžejní z hlediska dějin fakulty a ovšem také z hlediska dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Kapitola je rozdělena do čtyř částí, jež postupně studují roky 1955-1967, 1968-1974, 1974-1989 a 1989-1990. Přílohy doplní text údaji o děkanech a proděkanech fakulty, o počtu studentů, doktorských promocích a problematice dozoru StB nad fakultou.

Studované téma naráží na podstatná omezení vyplývající jednak ze zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, jednak z faktické nepřístupnosti některých archivních fondů, které nejsou zpracovány a proto je k nim přístup zamezen nebo omezen. Týká se to především fondů státní správy, klíčových pro poznání postupu uplatňovaného vůči teologickým fakultám – na prvním místě fondu Ministerstva kultury ČSR – Sekretariátu pro věci církevní, pod jehož působnost po zrušení Státního úřadu pro věci církevní (1956) přešly církevní záležitosti. Nedostupná je také osobní pozůstalost kardinála Františka Tomáška, jež by jistě vyjasnila řadu věcí. Nedostatky, které vyplývají z uvedených skutečností, lze jen částečně zahladit studiem jiných fondů a publikací. Podrobnější zpracování tématu zůstává proto vyhrazeno jiným. Základní nárys je nicméně možný již nyní.

III.1 Období let 1955-1967

III.1.1 Hlavní linie vývoje

Jmenování Jana Merella děkanem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty dne 1. listopadu 1954 otevřelo novou etapu v dějinách této instituce. Narozdíl od svého předchůdce byl Merell mnohem méně poplatný režimu. Jeho jmenování je dokonce překvapivé, neboť až dosud byl úřady považován za ideového protivníka a jeho přítomnost v profesorském sboru byla označována za dočasnou, zdůvodněnou především věhlasem u diecézního kléru. Návrh na Merellovo zvolení děkanem podal na schůzi fakultní rady dne 21. října 1954 – na základě zmocnění všech ordinářů Čech a Moravy – Eduard Oliva s tím, že jsou přesvědčeni, „že fakultu povede tak, aby z ní vycházeli nejen dobří a vzorní kněží, ale i dobří a uvědomělí občané našeho státu“.¹ Následující volba byla již pouhou formalitou. Příčiny Merellova jmenování ze strany SÚC však jasné nejsou.

O rok později tajemník fakulty ve svých pravidelných zprávách o situaci na bohoslovecké fakultě hodnotil Merella kladně: „Plní svou funkci opravdově a s láskou k fakultě. Jeho cílem je fakultu stále pozvedat na vyšší úroveň, což se mu v očích pravověrných katolíků celkem daří.“ A dále: „Nelze říci, že by Dr. Merell měl upřímně kladný vztah k lid. dem. zřízení, ale dívá se reálně na situaci, dobře spolupracuje a oficiálně i naše věci prosazuje, při čemž ovšem stále respektuje autoritu Vatikánu. Žije skromně a jeho osobní život je bez závad.“² Ve stejném tónu se nesou i hodnocení dalších let, jak ukazuje např. výstižná zpráva z r. 1957, která mnohé napovídá o stavu věcí.³

Děkan Merell – záleží mu na fakultě a cítí plnou odpovědnost za její vedení zejména vůči církvi. Dbá pečlivě na to, aby církevní předpisy nebyly narušovány a při tom se snaží respektovat směrnice MŠK. Nynějším stavem není nadšen a také nemůže být nijak vděčen režimu za to, že podle jeho názoru degradoval fakultu tím, že ji vyloučil ze svazku university, že byla přemístěna do Litoměřic, že se zde přednášejí společenské vědy a pod. Je si však plně vědom, že v dané situaci je to nutnost, které se nelze vyhnout a kterou nelze řešit tím, že se církev k této situaci bude obracet zády. Jeho situace je jistě velmi těžká, protože se snaží, aby bylo vyhověno státu i církvi. To vždy dobře nechápou jiní kněží a je mu vytýkáno, že je měkký a že je hrobařem církve, protože dost tvrdě neprosazuje zvýšení počtu posluchačů.

Jako profesor dokonale ovládá svůj obor, je dobrým pedagogem a vyžaduje na bohoslovcích, aby studovali a ovládali látku. Jako děkan chce být o všem informován, zajímá se i o hospodářské věci, kontroluje podací protokol, dbá o to, aby se zvýšila

¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zázpis z 21. 10. 1954.

² NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 27. 12. 1955.

³ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za červen 1957.

úroveň studia, trvá na přísném provádění státních zkoušek. Hospitace zásadně neprovádí a místo toho vyžaduje od profesorů písemné plány rozvržení látky a zprávy o jejich plnění. Do věcí semináře nezasahuje a respektuje plně autoritu rektora. Jeho poměr k Olivovi je jen navenek přátelský, jinak se vůbec nemají rádi a jeden druhému nedůvěřuje. Oliva o něm tvrdí, že je neupřímný a pokrytecký, a má mu za zlé, že na fakultě prosazuje t.zv. „pražské vlivy“. Jeho poměr k ostatním profesorům je přátelský. Cibulku respektuje jako autoritu, Kubalíka si váží. K ostatním je trochu přezíravý. Nejvíce přátelský je s Kotalíkem.

Snad pro tento svůj autentický zájem o fakultu, pro své nekonfliktní postoje a pro snahu o uspokojení církve i státu byl Merell volen děkanem opakovaně po dobu dvaceti let. Procházíme-li zápisy z fakultních rad 50. a 60. let, je patrné, že se stále opakují jeho výzvy k vyšší vědecké výkonnosti a snaha zlepšovat, co se dá.⁴ Narážel ovšem na řadu obtíží, mezi nimiž zřejmě skrytě, ale určujícím způsobem dominovala pasivita jeho kolegů. Povšiml si toho i tajemník, který ve své zprávě na konci r. 1955 napsal, že „profesorský sbor netvoří jednotné těleso, většina jeho členů jsou samotáři, kteří si odbudou své přednášky a více nemají o fakultu zájem“,⁵ a podobně též v r. 1961, že profesorský sbor „ztrácí charakter kolektivu a jeho jednotliví členové samotáři (...) Profesori se fakultě odcizují, jsou zde jenom hosty, mají spoustu jiných individuálních zájmů v Praze a nemají proto bezprostřední styk s posluchači“.⁶ Další problémy přinášela omezená možnost kontaktu se zahraničím, nedostatek literatury, limitované publikační možnosti (2-3 publikace ročně), neustálá kontrola ze strany státních úřadů, zejména v personálních záležitostech, i samototalitní prvky v životě církve.

Přetrvávající bolestí bylo pro Merella i pro další profesory vyčlenění fakulty z univerzity a její přesun do Litoměřic, kam většina z nich – včetně děkana – pouze dojížděla. Zatímco studující se poměrně záhy s novou situací spokojili,⁷ učitelé stále toužili po návratu fakulty do Prahy a v této souvislosti skládali mnoho nadějí do zrušení Státního úřadu pro věci církevní a převedení fakulty zpět do resortu ministerstva školství (vládní nařízení č. 19/1956 Sb. z 16. června 1956). Přispěla k tomu i skutečnost, že všichni pracovníci SÚC, kteří měli s fakultou co do činění, byli vyměněni. Když pak na počátku roku 1956 ordináři

⁴ Srov. SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání.

⁵ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 27. 12. 1955.

⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za III/1961.

⁷ V r. 1956-57 se podle tajemníka na fakultě i v semináři začala „vytvářet nová tradice – litoměřická“, protože „všichni posluchači, kteří ještě nastupovali v Praze, již fakultu opustili a mezi bohoslovci se přestalo mluvit a vzpomínat na pražské poměry. Většině bohoslovců pobyt v Litoměřicích nijak nevadí, zvykli si na zdejší poměry a jsou zde spokojeni“: NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za červen 1957.

s doprovodem vykonali návštěvu u tehdejšího ministra školství Františka Kahudy, vystoupil Jan Merell s požadavkem návratu fakulty do Prahy. Ministr skutečně dal příkaz hledat vhodnou budovu, uvažovalo se např. o klášteře sv. Gabriela na Smíchově. Nakonec ale z jakéhosi důvodu – zřejmě pro celkový ráz událostí daného roku – celá záležitost i přes Merellovy urgency usnula.⁸ Profesorský sbor byl tedy ve svých očekáváních zklamán, ale nepřestával doufat, že se do Prahy vrátí. Tato skutečnost také stála za napjatými vztahy s kapitulním vikářem Olivou, jehož učitelé vinili ze zrádovství a z napomáhání k přeložení fakulty z Prahy.⁹ Oliva pak očividně těžce nesl, že fakulta z kanonického hlediska stojí v jurisdikci pražského ordináře a že profesori v čele s děkanem tento fakt podporují a zdůrazňují. V pozadí také stála rivalita mezi Olivou a pražským kapitulním vikářem Antonínem Stehlíkem.¹⁰

K tomu nutno poznamenat, že do r. 1953 byl k zasedání fakultní rady zván Antonín Stehlík nebo pražský světící biskup Antonín Eltschkner, přičemž arcibiskup Josef Beran – alespoň zpočátku – uděloval kanonické mise profesorům a představeným semináře. Po přestěhování fakulty do Litoměřic v r. 1953 to byl především tamní kapitulní vikář Eduard Oliva, který dohlížel na dodržování církevních předpisů, ale formálně zůstávala jeho pravomoc omezena na seminář.¹¹ Signifikantní je v této souvislosti skutečnost, že při přesunu semináře do Litoměřic Oliva nově jmenoval dosavadního pražského spirituála Karla Sahana „spirituálem kněžského semináře v Litoměřicích při pražské bohoslovecké fakultě“.¹² Na fakultě si uchoval výjimečné postavení pražský ordinář. Jeho výsadním právem bylo udělování kanonických misí učitelům fakulty – tato praxe se udržovala po celou dobu od r. 1950 do r. 1989.¹³

Zatímco s potěšením bylo přijato prodloužení doby studia na pět let v r. 1955, mnohem menší radost profesorům způsobilo související omezení a posléze i uzavření přípravného kursu v r. 1957 (srov. kap. III.1.2). Velmi stísnujícím dojmem pak působil trvalý

⁸ Jan MERELL – Stanislav TOMS, „Vrátí se bohoslovecká fakulta z "vyhnanství"?“, in Antonín KRATOCHVÍL, *Žaluji*, 3., *Cesta k Sionu*, Praha 1990, s. 55 (původně *Lidová demokracie* 9. dubna 1968). K souvislostem Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005 (k situaci církví srov. s. 612-645).

⁹ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 27. 12. 1955.

¹⁰ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 11. 3. 1954.

¹¹ Srov. SKTF, složka Čestný doktorát : latinsky psaná zpráva o Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě. Též pastýřský list kapitulního vikáře pražské arcidiecéze Antonína Stehlíka o kněžském dorostu z 23. 4. 1952, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Pastýřské listy 1945-2000. Arcidiecéze pražská*, Kostelní Vydří 2003, s. 86: „Seminář a bohoslovecká fakulta v Praze podléhají pražskému ordináři a ostatní ordináři z Čech a Moravy posílají tam své bohoslovce...“

¹² SKTF, složka Sahan Karel : dokument z 1. 10. 1953.

¹³ Četné doklady o tom přináší dokumenty uložené v SAP a SKTF, složka Kanonická mise.

pokles přijímaných, který dosáhl vrcholu v r. 1962-63 (srov. kap. III.1.5). Nízký počet studentů měl dle tajemníka vést – ve smyslu obecných úsporných opatření – také ke snížení počtu pracovníků. Fakultní rada byla proto nucena přistoupit k různým přesunům v pověření výukou, jež se však dotkly především předmětů jako tělesná výchova, ruština a církevní zpěv, a pouze v menší míře oborů teologických (morální teologie byla svěřena spirituálovi Karlu Sahanovi CSsR, výukou filosofie byl pověřen Miroslav Zedníček na místo dosavadního externisty Jana Opatrného, jehož působení bylo ukončeno).¹⁴ Klesající počet studentů i pedagogů vyvolal neklid, takže na schůzi fakultní rady dne 20. září 1962 musel děkan vyvracet „pověsti, které se v poslední době šíří, jako by se uvažovalo o likvidaci fakulty“, a označil snížení počtu studentů i pracovníků za přechodné.¹⁵

Průnik vládnoucí ideologie na půdu fakulty byl zajištěn konsolidovanými způsoby. Vedle přímé výuky společenských nauk zde působily časté přednášky různých představitelů státních orgánů a ještě častější přednášky a besedy se členy Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva (od r. 1966 Mírového hnutí katolického duchovenstva). Eduard Oliva dokonce prosadil, že v dubnu 1959 došlo k ustavení Mírového výboru bohoslovců, jehož činnost však měla pouze formální povahu.¹⁶ Tajemník fakulty opakovaně ve svých zprávách konstatoval, že profesorský sbor se až na výjimky (uváděni jsou především Václav Bartůněk a Josef Beneš) v přednáškách k současnému dění a ve prospěch lidově demokratického zřízení nevyslovují. Účastnil se nicméně různých schůzí CMVKD a dalších akcí podobné povahy.¹⁷ Nadále byly čas od času udělovány čestné doktoráty osobnostem, jež měly svou spoluprací s režimem podílet na nové situaci církve (Eduard Oliva dne 25. června 1955, František Kutal dne 21. června 1956, Antonín Eltschkner, Antonín Stehlík a Josef Beneš dne 13. prosince 1960).¹⁸ Veřejně se fakulta hlásila k Josefu Plojharovi.¹⁹

K postupnému, ale zřetelnému oživení fakulty začalo docházet cca od r. 1962. Zdá se, že rozhodující roli zde sehrál Druhý vatikánský koncil (1962-65), o nějž se profesorský sbor intenzivně zajímal a který jej zřejmě poněkud aktivizoval. Zatímco zápisy fakultní rady koncil

¹⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 27. 6. 1962.

¹⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 20. 9. 1962.

¹⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za březen-červen 1959.

¹⁷ Mnoho různých dokladů o tom přináší SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání a NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967. Též zmínky in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva*, passim.

¹⁸ SKTF, složka Čestný doktorát. -Zik-, „Významná pocta církevním hodnostářům“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1961) 16-17.

¹⁹ Jan MERELL, „Quod felix, faustum, fortunatumque sit“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1962) 26-27.

zmiňují pouze okrajově, tajemník fakulty ve svých zprávách zájem o něj zřetelně zdůrazňuje.²⁰ V r. 1962 uvedl, že klesající počet posluchačů vzbudil stísněnou náladu, ale zpráva o účasti československé delegace na první části koncilu ji opět pozvedla – tím spíše, že jejím členem byl z titulu teologického poradce i Jan Merell (11. 10.-8. 12. 1962).²¹ „Se zadostiučiněním bylo diskutováno o tom, že emigrace byla tak odsunuta na vedlejší kolej a že byly umlčeny ty kruhy u nás, zejména z řad kněží, kteří se obraceli zády k fakultě a k mírovému hnutí KD.“ Tajemník si povšiml i toho, že autorita papeže Jana XXIII. u profesorů „značně stoupla“ a že je „stavěn na roveň s. Chruščova, ne-li výše“. Také sebevědomí profesorů vzrostlo. Očekávali navíc změny na poli domácí církevní politiky, zejména jmenování biskupů a zlepšení vztahů se Svatým stolcem.

Zájem profesorského sboru o koncil dokládají i texty zveřejněné v *Katolických novinách* a v *Duchovním pastýři* (srov. kap. VI.1). Neutichl ani s postupem času. Druhé zasedání koncilu bylo sledováno se stejnou pozorností a stejnými prostředky jako dříve. Tajemník registroval, že je koncil pokládán za velmi významný, ale „názory na průběh jednání a očekávané výsledky se různí“, přičemž „mnozí očekávají příznivý odraz jednání koncilu i na životě církve u nás a v této souvislosti bylo posuzováno i propuštění biskupů“ a zvýšení počtu přijatých uchazečů.²² Ve zprávě za druhé pololetí 1964 nicméně tajemník poznamenal,²³ že průběh třetího zasedání, jehož se Merell opět směl zúčastnit (11. 9.-24. 11. 1964), „je na fakultě sledován a posuzován strážlivěji než dvě části předchozí“. Také nástupem Pavla VI. prý „nastalo určité ochlazení v očekávání možných změn v církevním životě u nás a nyní se vyčkává, až koncil skončí“. Ustalo i očekávání jmenování nových biskupů. Přesto dále stoupalo sebevědomí profesorů, zejména děkan „v poslední době značně ochladl“.

²⁰ „Průběh jednání koncilu se stal potom středem zájmu profesorů. Informace o něm byly získávány z tisku, rozhlasu, z dopisů členů naší delegace, zejména však z cizího rozhlasu“: NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za IV/1962.

²¹ Srov. Karel SKALICKÝ, „Biskup Tomášek na koncilu ve Věčném městě – viděný zorným úhlem tehdejšího Říma“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 96-105; Petr SLOUK, „Státní orgány a koncil“, tamtéž, s. 33-35; Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 38-42; Jozef HALKO, „Československá rozvědka a Vatikán, Druhý vatikánský koncil“, in *Paměť národa* 2 (2005) 17-19.

²² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za II/1963.

²³ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za II/1964.

V r. 1965 bylo jmenování arcibiskupa Josefa Berana kardinálem a jeho odchod do Říma, jakož i jmenování biskupa Františka Tomáška apoštolským administrátorem,²⁴ u profesorů i bohoslovců přijato jako „prozíravé a v dané situaci nejpříjemnější vyřešení této otázky“. Zejména jmenování Tomáška bylo přijato velmi kladně. Podle tajemníka vzbudily tyto kroky naději v pokračující „napravování chyb a křivd z období kultu osobnosti“, další jmenování biskupů, návrat fakulty do Prahy, vystřídání správních zaměstnanců řeholnicemi atd.²⁵

Oživení fakulty se nicméně neprojevovalo jenom na rovině očekávání, růstu sebevědomí a reflexe změn, k nimž v církvi docházelo v souvislosti s koncilem. Mělo i velmi konkrétní projevy. Rostl opět počet přijímaných studentů, od poloviny 60. let začali být dokonce přijímáni studenti a absolventi jiných vysokých škol (srov. kap. III.1.5). V l. 1964-65 probíhala mezi fakultou, představiteli církve a ministerstvem školství jednání o opětném zřízení přípravného kursu pro studium bohosloví. Přestože státní správa dala svůj zásadní souhlas, k otevření přípravky nedošlo. Důvod jasný není, ale zřejmě jím byla názorová neshoda mezi ministerstvem a církví na povahu tohoto kurzu: zatímco stát chtěl pouze jednoroční kurs pro maturanty, biskupové a ordináři stáli o církví zřizovaný tříletý malý seminář, který by byl umístěn na religióznější Moravě a který by připravoval na bohosloví.²⁶

Profesorům bylo umožněno – byť i limitované a kontrolované – cestování do zahraničí, přijímání zahraničních hostů a knižních darů z Vatikánu.²⁷ Velmi důležité bylo, že fakulta navázala kontakt se Svatým stolcem. Účast Jana Merella v československé delegaci a především styk, který měl s Římem biskup Tomášek, v němž fakulta v r. 1965 získala ve smyslu kanonických předpisů velkého kancléře,²⁸ umožnily, aby došlo via facti k jistému narovnání vztahů mezi fakultou a Svatým stolcem. Tamní Posvátná kongregace pro semináře a univerzity proto v r. 1965 požádala československé biskupy a ostatní ordináře, aby jí podali zprávu o stavu kněžské výchovy, což samo o sobě znamenalo velký pokrok.

²⁴ Srov. Agostino CASAROLI, *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*, Kostelní Vydří 2001, s. 133-143; Karel KAPLAN, *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001, s. 15-43; Jaroslav CUHRA, „Vatikán a Československo v šedesátých letech“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, s. 16-30.

²⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za zimní semestr 1964/65.

²⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 12. 3. 1964; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zápisy o zřízení přípravky na CMBF 1964-65.

²⁷ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 fakulty bohoslovecké – CMBF – zahraničí – 1964-66; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF styky se zahraničím 1967, 1985, 1988.

²⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 3. 1965.

Nitranský biskup Eduard Nécsey požádal ordináře, aby mu zaslali své návrhy a připomínky, které by pak redigoval. Jeho zpráva však musela být nejprve předložena ministerstvu školství a kultury, které si vyžádalo její slovenský překlad. Když po dlouhém čekání biskup urgoval stanovisko ministerstva, bylo mu řečeno, že ministr s relací nesouhlasí.²⁹ Zřejmě v této souvislosti redigovala svůj koncept i litoměřická fakulta, jmenovitě – soudě podle argumentace a stylu – Jan Merell.³⁰ Rekapitulovala se zde v krátkosti historie fakulty od jejího vynětí ze svazku Karlovy univerzity, přičemž důraz byl kladen na to, jakým způsobem byly plněny kanonické předpisy a zachovávány „Leges et praescriptiones, quibus reguntur Catholicae Facultates Theologicae in Republica Čechoslovaca ad modum Statutorum in unum redactae“, schválené Posvátnou kongregací pro semináře a univerzity dne 16. května 1949 (srov. kap. II.1.3.1). Problematické aspekty jsou vesměs opomenuty – zřejmě si byl autor vědom toho, že ministerstvo školství bude s relací seznámeno.

Jak ale bylo řečeno, relace se do Vatikánu nedostala – přesně řečeno, stalo se tak až v dubnu 1967, kdy biskup Nécsey navštívil Řím a osobně dokument odevzdal na příslušné kongregaci. Jeho přesné znění známo není. Biskup se však sešel se skupinou slovenských exilových kněží, jimž o stavu kněžské výchovy referoval, a ze záznamu tohoto rozhovoru se lze něco o obsahu zprávy dozvědět.³¹ K věcným informacím připojili biskupové i prosbu, kterou biskup před kněžími vyjádřil takto: „Veľmi nás mrzí, že spomínané teologické fakulty aj semináre nie sú kanonicky erigované, oni sú ustanovizne štátne a podliehajú štátnemu dozoru a ordinári sami nemajú veľký vplyv na výchovu budúcich kňazov, a preto sme v svojom referáte dôrazne prosili o to, aby sa našiel spôsob túto vážnu otázku usporiadať, aby tie fakulty aj semináre zodpovedali aj cirkevným predpisom, aby mohli byť považované za ustanovizne Cirkvi a za kanonicky erigované.“³²

Nécsey měl za to, že právě tato žádost zabránila odeslání relace do Říma. Nutno ale upozornit na podstatnou změnu, kterou tato žádost československých ordinářů implikuje:

²⁹ František VNUK, *Popustené putá. Katolícka cirkev na Slovensku v období liberalizácie a nástupu normalizácie (1967-1971)*, Martin 2001, s. 163 a 173.

³⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 fakulty bohoslovecké – CMBF – zahraničí – 1964-66 : složka Zahraničí – různé; též SKTF, složka Čestný doktorát. Latinsky psaná relace je uchována v průklepu, bez podpisu, bez formálního ukončení a bez datace. Ta je stanovena z vnitřních údajů. V SKTF, složka Různé je nicméně též text zachován v originálním konceptu s uvedením biskupa Františka Tomáška („Vicecancellarius“) jako adresáta a s úvodním odstavcem, v němž je Tomáškoví předložena prosba, aby se fakulty zastal u Kongregace pro katolickou výchovu, neboť „maximum est nostrum desiderium, ut nostram Facultatem S. Theologiae laudatam Ss. Cyrilli et Methodii Pragae-Litoměřice Sacra Congregatio benigne dignetur immatriculare iuridice ad praeclaram et dignam societatem Facultatum S. Theologiae Sanctae Matris Ecclesiae totius orbis terrarum.“ Pokračování textu je pak představeno slovy „putamus revera has rationes nostri humilis libelli adducere“.

³¹ František VNUK, *Popustené putá*, s. 173-175.

³² František VNUK, *Popustené putá*, s. 174; s. 163 přináší jiný Nécseyův výrok ve stejném smyslu z r. 1968.

názor, že fakulty a semináře nejsou kanonicky zřízeny (tj. že se jedná o instituce nové, státem vybudované a kanonicky neschválené), již není příčinou jejich zavržení, nýbrž lítosti a snahy, aby byl tento defekt napraven. Výhrady, které Nécsey vůči seminářům a fakultám formuloval, se týkaly jednotlivostí (přijímací řízení, státní souhlas, nedostatek literatury atd.), nikoli jejich samotné existence.

Celkem vzato se tedy jednalo o značný posun kupředu v církevním uznání fakulty. Stejným směrem ukazovala i postupná změna ve veřejném mínění, kterou asi nejlépe charakterizují slova českého katolického exilu z r. 1959, že „nakonec se fakulta vžila“,³³ a úvaha Alexandra Heidlera z r. 1963, která sice vnímá nebezpečí seminářů, ale neodsuzuje je.³⁴ Také ve vlasti docházelo k podobným změnám, takže např. biskup Josef Hlouch, který dříve fakultu zcela odmítal, svůj postoj změnil (srov. kap. II.4.8). To samozřejmě neznamená, že by byla fakulta akceptována všemi a úplně. Průlom v izolaci fakulty pak znamenala i účast členů profesorského sboru na ekumenických seminářích v Jirchářích (srov. kap. V.2.1) a na mezinárodním křesťansko-marxistickém dialogu pod záštitou Paulus-Gesellschaft a sociologického ústavu Akademie věd v Mariánských Lázních v dubnu 1967.³⁵

Roky 1966-67 přinesly několik důležitých změn, jež byly náznakem věcí příštích. Do uspořádání studia se začaly promítat výsledky Druhého vatikánského koncilu, přičemž zvláštní pozornost byla věnována otázce zřízení samostatné stolice liturgiky (srov. kap. III.1.3), fakulta připravila smělý výhledový plán své činnosti, jehož cílem bylo pozdvihnutí její úrovně (srov. kap. III.1.4), a konečně díky změně postoje státních orgánů – zřejmě právě v návaznosti na údaje uvedené ve zmíněném plánu – mohl děkan Merell na schůzi fakultní rady dne 17. května 1967 informovat „o perspektivách zvyšování počtu uchazečů v příštích letech“, takže kvůli tomu byla fakulta v průběhu prázdnin přestěhována z budovy semináře (tzv. Ernestinum v Komenského ulici) do budovy bývalého probošství (Dómské náměstí), aby tak byly získány další prostory pro kněžský seminář.³⁶

³³ „Otázka kněžského dorostu v ČSR“, in *Vinculum* řada VII, 4 (leden 1959) 6-7.

³⁴ Alexander HEIDLER, „Povolání ke kněžství a péče o kněžský dorost“, in *Nový život* 1 (1963) 9: „... dva vládou střežené semináře v naší vlasti mají své vady. Kdo do nich vstoupí, vystavuje se jistému duchovnímu nebezpečí. Toto nebezpečí může podstoupit ten, kdo je odhodlán i v semináři kriticky rozlišovat, co je katolické a co není, a doplňovat si jednostrannost vzdělání i výchovy vlastní četbou, rozhovory se zbožným knězem a hlavně hlubokým životem modlitby.“

³⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 6. 1967.

³⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 5. 1967.

III.1.2 Prodloužení doby studia (1955)

Když v červenci a srpnu 1950 probíhala jednání o uspořádání studia na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, bylo v souladu s tehdejší obecnou praxí vysokých škol rozhodnuto, že teologie bude studována po dobu čtyř let. Děkan Šanda tehdy „strohou konservativností ulpíval na čtyřletém studiu bohosloví a prosadil studium pouze čtyřleté“.³⁷ Za první republiky byla univerzitní studia – s výjimkou šestileté medicíny – vesměs čtyřletá. Až do r. 1927 to platilo i o bohosloveckých fakultách, na nichž byly uplatňovány předpisy z doby Rakousko-Uherska, jež dobu studia stanovily na čtyři roky. Šanda tento model studia dobře znal a neměl proti němu zásadních námitek. Byl dokonce přesvědčen, že se model pětiletého studia neudrží.³⁸

Je to vlastně s podivem, neboť již v r. 1917 předepsal *Codex Iuris Canonici* can. 1365, aby čtyřletému studiu teologie předcházelo dvouleté studium scholastické filosofie, takže prakticky vyžadoval studium šestileté. A právě v době Šandova děkanského období na teologické fakultě Karlovy university, v r. 1927, bylo po delších předchozích jednáních s ministerstvem školství zavedeno na teologických fakultách v Praze a v Olomouci kompromisní studium pětileté.

V r. 1931 apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus* stvrdila zásady, které o délce základního studia dříve přinesl kodex, a v r. 1937 vládní nařízení novou kanonickou úpravu přijalo pro české země. To již Šandu minulo, neboť byl v r. 1931 po sporu s nunciem Ciriacim zbaven kanonické mise a vzdálen z teologické fakulty. Vyučoval do r. 1939 na filosofické fakultě Karlovy university, tedy opět v prostředí, kde bylo studium čtyřleté. Když potom v r. 1950 jednal na SÚC o novém uspořádání teologického studia, s platnými předpisy se neseznámil a Merellovi nenaslouchal.

Šanda svůj postoj záhy změnil: prostudoval studijní řád z r. 1937 a uvědomil si, že noví posluchači mají naprosto nedostatečnou průpravu („zvl. v latině“). Již 20. února 1951, po společné konferenci profesorských sborů pražské a bratislavské fakulty ve Smokovci,³⁹ proto SÚC žádal, aby teologické studium bylo rozšířeno na pět let. S podobnou žádostí se na slovenský úřad pro věci církevní obracel i děkan bratislavské fakulty. Jejich snaha byla marná.

³⁷ SKTF, složka Studijní předpisy : Memorandum Římskokatolické CMBF ve věci rozšíření teologického studia na pět let (leden 1955). Originál memoranda a další dokumenty in NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF všeobecné 1950, 1955, 1956. Z tohoto memoranda jsou čerpány dále uvedené informace a citace, není-li uvedeno jinak. Srov. také kap. II.1.3 a II.4.4.

³⁸ Srov. jeho přípis citovaný v kap. II.4.8.

³⁹ SKTF, složka Smokovec 1951.

Znovu se o možnosti pětiletého studia jednalo na schůzi děkanské rady dne 18. května 1954, kdy děkan Hronek jeho potřebu odůvodnil jednak přetížeností posluchačů a jednak tím, že řada absolventů nemá předepsaný věk pro přijetí svěcení.⁴⁰ Zavedení pátého ročníku by tento problém odstranilo a umožnilo, aby se v prvním ročníku věnovalo „více času filologickým předmětům“ a aby se studium ve vyšších ročnících více zaměřilo na předměty odborné. Litoměřický kapitulní vikář Eduard Oliva k tomu dodal, že „prodloužením studia na pět roků bude možno věnovati více času výchově bohoslovců i po stránce státoobčanské a bude pak zaručeno, že budou svěceni bohoslovci s ustáleným názorem občanským“. Bylo tedy rozhodnuto vypracovat zdůvodněný návrh na prodloužení studia.

Zřejmě nejnaléhavějším důvodem pro změnu studijního a zkušebního řádu byla skutečnost, že uchazeči o studium na teologické fakultě neměli dostatečnou výchozí přípravu, zejména jazykovou. Rakouské předpisy o čtyřletém studiu teologie i pozdější vládní nařízení o studiu pětiletém předpokládaly, že uchazeč absolvoval třináct let základní a střední školy a byl zpravidla vybaven znalostmi latiny (osm let), řečtiny (čtyři až šest let) a náboženství (celé studium). Nyní ale přicházeli absolventi školy jedenáctileté, bez potřebných vědomostí. Řada z nich musela ještě absolvovat přípravný kurz, v němž teprve složili maturitní zkoušku. O těchto skutečnostech se opakovaně diskutovalo na fakultních radách a katedrových konferencích.⁴¹ Doplnění znalosti jazyků spolu s obtížností vlastního teologického studia bylo ve čtyřech rocích nemožné.

Dalším důvodem byla skutečnost, že učitelé a jistě i širší katolická veřejnost pocítovali stávající uspořádání jako neodpovídající kanonickým předpisům. Svědčí o tom zmínka z fakultní rady, na niž profesor společenských nauk František Doubek konstatoval, „že by bylo velmi škodlivé, kdyby se o pětiletém studiu mluvilo jako o hotové věci již nyní, v době předběžného jednání, které by tím mohlo býti narušeno, ne-li zcela zmařeno“, a že by to platilo zvláště „kdyby se argumentovalo tím způsobem, jak to učinil prof. Cibulka na profesorské besedě v Praze a později i proděkan Dr. Panuška, kteří postavili otázku tak, že pětileté studium je nutné, aby fakulta mohla býti považována za katolickou“.⁴² Memorandum později tuto skutečnost vyjádřilo tak, že „čtyřleté studium, poněvadž neodpovídá církevním

⁴⁰ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 18. 5. 1954 (děkanská rada).

⁴¹ Srov. SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 26. 4. 1955 a příloha Jak zvýšit úroveň studia a prospěchu u posluchačů, zvláště v latině. Jak ukazuje SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 11. 11. 1949, byly problémy se znalostmi latiny již dříve: v Olomouci zavedli lektorát latiny, v Praze se o tom „zatím neuvažuje, ale bude pravděpodobně nutno i zde tuto záležitost v blízké budoucnosti řešiti“. Viz AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 26 : přípis děkanství Cyrilometodějské fakulty bohoslovecké Palackého university z 24. 10. 1949 stran zřízení lektorátu z latiny.

⁴² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis ze 7. 12. 1954.

požadavkům, stává se záminkou, že fakulta je zde i v cizině označována za necírkevní, což má pro ni nepříznivé důsledky“.

Byla zde i otázka srovnání teologické fakulty s ostatními vysokými školami. Na řadě z nich se totiž od r. 1953-54 začalo – údajně na základě nepublikovaného vládního nařízení – zavádět studium pětileté. Teologická fakulta, která je měla již v l. 1927-50, však zůstávala čtyřletá, takže „se stává CMBF ve srovnání s ostatními vysokými školami méněcennou“ a „nemá-li bohoslovecké studium míti ráz méněcennosti“, je jeho prodloužení nutné. Čtyřleté studium bylo vlastně krokem zpět proti již dosaženému stavu.⁴³

Všechny tyto důvody – včetně toho, že absolventi nedosahovali tzv. kanonický věk – byly uvedeny v memorandu, které profesorský sbor adresoval 21. ledna 1955 Státnímu úřadu pro věci církevní a v němž žádal o prodloužení studia na pět let. Poukazoval na skutečnost, že takové opatření je v moci SÚC, který podle § 34 odst. 3 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách v dohodě s ministerstvem školství vydává pro bohoslovecké fakulty studijní a zkušební předpisy, a že prodloužení samo není nemožné, neboť § 8 vládního nařízení č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách stanovil, že studium trvá „zpravidla“ čtyři roky, takže může být jak kratší, tak delší.

K memorandu připojil 8. ledna 1955 své připomínky Eduard Oliva,⁴⁴ který zejména zdůraznil otázku nedostatečného věku absolventů (uchazečům o studium je 17,5 roku, po čtyřech letech je absolventům 21,5 roku, stanovený věk pro kněžské svěcení činí 24 let, s maximální dispensí 22,5 roku), nepostačující předchozí přípravu uchazečů, přetíženost posluchačů v důsledku zhuštění předepsaných disciplin spojených s jazykovou přípravou, z toho vyplývající nemožnost poskytnout jim dostatečnou formaci mravní a občanskou. Nesouhlasil s tím, že by se čtyřletým studiem teologická fakulta stávala méněcennou, neboť „římsko-katolické bohoslovecké studium je tak výlučného rázu, že je nelze srovnávat se studiem na jiných fakultách“. Především však odmítal to, „že příp. zavedením pětiletého studia by bylo zamezeno agitací nepřátelsky zaujatých jednotlivců a kruhů proti CMBF, protože tato nepřátelská agitace pramení z jiných příčin, než pouze ze skutečnosti, že fakulta je jen čtyřletá“.

Bezprostřední reakce SÚC byla zřejmě spíše zamítavá, odůvodnění podle něj nedokazovalo nutnost takového opatření. Jediný klad byl spatřován v „odstranění jedné ze dvou hlavních zahraničních výhrad proti fakultě“, ale s dodatkem, že by to „mělo cenu jen za současného obnovení teologické fakulty při Karlově universitě“. O rok později však SÚC

⁴³ Srov. vedle memoranda též SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 8. 3. 1955.

⁴⁴ SKTF, složka Studijní předpisy.

svůj názor změnil. Z interních poznámek vyplývá, že akceptoval argumentaci kanonickým věkem a potřebné znalosti latiny a řečtiny. Vedle toho byl SÚC při svém novém rozhodnutí „veden snahou znemožnit katolické reakci tuzemské i zahraniční útoky proti fakultě a rozšiřování zpráv, že fakulta neodpovídá kanonickým předpisům, protože nemá předepsané pětileté studium“.⁴⁵

Když dalo dne 13. června 1955 svůj souhlas i ministerstvo školství,⁴⁶ bylo 1. července 1955 výnosem předsedy SÚC (č.j. 6040/55-I/1) studium na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze a v Bratislavě prodlouženo na pět let. Výnos změnil § 11 studijního a zkušebního řádu tak, že nyní uváděl: „studium je pětileté...“, a § 14, který obsahoval výčet všeobecných povinných předmětů. Změna nabývala účinnosti od 1. září 1955, tedy od školního roku 1955-56. Zároveň byl přípravný kurz ke studiu na těchto fakultách zkrácen na jeden rok a v tomto smyslu byl také upraven § 1 odst. 2 a § 5 Organizačního a studijního řádu přípravného kursu.⁴⁷ Nový studijní plán byl zaváděn postupně od prvního ročníku, takže k jeho plnému prosazení došlo až v r. 1959-60.⁴⁸

Aspirantům (doktorandům) byla dána možnost až tříletého prezenčního studia k dosažení doktorátu bohosloví, přičemž v této věci nadále platily předpisy schválené vládním nařízením č. 151/1937 Sb. z. a n. z 18. června 1937, aprobované Kongregací seminářů a universit v Římě dne 16. května 1949.⁴⁹

Srovnáme-li přehled povinných hodin z r. 1955 se studijním plánem zavedeným v r. 1950,⁵⁰ jsou patrné tyto změny: rozšíření počtu hodin filosofie, historie (s vyčleněním patrologie jako samostatného předmětu), dogmatiky, církevního práva, katechetiky a latiny (více než dvojnásobný počet hodin); zařazení křesťanské archeologie a ochrany památek jako povinného předmětu; zavedení úvodu do teologie a hospodářské administrativy; jiné rozvrstvení předmětů v ročnících.

⁴⁵ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 24. 6. 1954; NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF všeobecné 1950, 1955, 1956.

⁴⁶ NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF všeobecné 1950, 1955, 1956.

⁴⁷ SKTF, složka Studijní předpisy; SKTF, složka Statut organizační CMBF; „Výnos předsedy SÚC o zavedení pětiletého studia na ŘKCMBF v Praze a v Bratislavě a jednoletého přípravného kursu pro studium bohosloví na jmenovaných fakultách“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1955) 136-137.

⁴⁸ Pokus bratislavské fakulty dosáhnout platnosti již pro studenty stávající a nejen pro studenty 1. ročníku skončil nezdarem: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka CMBF všeobecné 1950, 1955, 1956.

⁴⁹ Šlo o platnost de facto, protože de iure bylo zmíněné vládní nařízení zrušeno obecnou derogační klauzulí § 14 zákona č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností: srov. kap. II.2.5.

⁵⁰ K předchozí podobě viz kap. II.4.6.

Učební látka byla nově rozvržena takto:⁵¹

Ročník	Povinné předměty	Počet hodin týdně
1.	Filosofie	4
	Dějiny filosofie	1
	Etika	1
	Základní bohosloví	4
	Úvod do teologie	1
	Starý zákon	3
	Společenské vědy	1
	Latina	3
	Řečtina	2
	Ruština	2
2.	Filosofie	4
	Základní bohosloví	4
	Starý zákon	3
	Církevní historie	4
	Patrologie	1
	Společenské vědy	1
	Latina	3
	Hebrejština	2
3.	Starý zákon	2
	Nový zákon	4
	Církevní historie	4
	Dogmatika	4
	Církevní právo	2
	Společenské vědy	1
	Staroslověnština	2
	Církevní latina	1
Křesťanská archeologie	2	
4.	Nový zákon	4
	Dogmatika	4
	Morálka	4
	Církevní právo	3
	Pastorálka	3
	Pedagogika	3
	Společenské vědy	1
	Církevní latina	1
Křesťanská archeologie	2	

⁵¹ Jan MERELL, „Pětileté studium na naší theologické fakultě“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1955) 123.

5.	Dogmatika	4
	Morálka	4
	Pastorálka	5
	Katechetika	5
	Církevní právo	3
	Společenské vědy	1
	Církevní latina	1
	Ochrana památek	2
	Hospodářská administrativa	1

Vedle toho bylo možné studovat předměty volitelné: semitské dialekty, vyšší kurz novozákonní řečtiny, dějiny církevní hudby atd. V souladu s konstitucí *Deus scientiarum Dominus* se ze všech hlavních oborů konala seminární praktická cvičení.

Pomineme-li nere realizované úvahy SÚC o převedení teologických fakult do správy církví (srov. kap. II.5.6), bylo prodloužení doby studia jediným projevem toho, co Karel Kaplan s odkazem na roky 1953-1956 nazval „doba tání“.⁵² Vždyť ještě v r. 1956 byli Emil Škurka SDB a Josef Pláník SDB odsouzeni mj. za to, že v r. 1956 pomohli Františkovi Jurečkovi SDB zjistit o teologické fakultě informace, které pak tento zaslal do Říma. Jednalo se přitom o veřejně přístupné záležitosti.⁵³

III.1.3 Otázka zřízení stolice liturgiky (1965-66)

Druhý vatikánský koncil přinesl ve svých dokumentech řadu podnětů k úpravám teologického studia. Litoměřická fakulta je realizovala pouze částečně a postupně, což bylo do jisté míry dáno i tím, že se o všech podstatnějších věcech muselo jednat se státními orgány. V jedné věci však paradoxně převzaly iniciativu přímo ony – ve zřízení samostatné stolice liturgiky.⁵⁴ Pro pochopení souvislostí je třeba připomenout, že na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě byla v souladu se starší tradicí liturgika součástí oboru pastorální teologie, který vedle toho zahrnoval též teorii farní duchovní správy a udílení svátostí, homiletiku a úvod do zповědňi praxe. Z organizačního hlediska byla přitom pastorální teologie včleněna do katedry praktických oborů, na níž byly zřízeny stolice pro pastorálku a pro pedagogiku s katechetikou.

Počátek popisované kauzy leží v dopise, jímž dne 11. října 1965 Eduard Oliva, který právě v souvislosti s ukončením koncilu dlel v Římě, sdělil odboru pro věci církevní při ministerstvu školství a kultury, že zde byl dotazován, „zda i na pražské Cyrilometodějské

⁵² Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*.

⁵³ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 356.

⁵⁴ K následujícímu srov. NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Žádosti o zřízení liturgické stolice CMBF 1965-66.

bohoslovecké fakultě byla nebo bude zřízena zvláštní katedra pro liturgii, tak jak to předepisuje II. všeobecným Vatikánským koncilem přijatá konstituce o posvátné liturgii pro všechny bohoslovecké fakulty“.⁵⁵ Oliva dal kladnou odpověď, ale dostal se do sporu s biskupem Ambrozem Lazíkem, předsedou Celostátní liturgické komise a Slovenské liturgické komise (srov. kap. VII.4), který poukazoval na to, že on sám o tuto věc žádal již v únoru 1965, ale bylo mu řečeno, že jeho žádosti lze vyhovět pouze tehdy, když současně o totéž požádá i litoměřická fakulta, což se dosud nestalo.

Oliva na to odpověděl, že ihned poté, co se seznámil s Lazíkovým přípisem, žádal děkana Merella, aby „nutnost zřízení zvláštní stolice pro liturgiku“ projednal s ministerstvem, ale neví, zda se tak již stalo. Po této rekapitulaci pak Oliva poznamenal, že zřízení stolice pro liturgiku „jeví se z hlediska církevně právního naprosto nezbytným, nemá-li být CMBF označována za bohosloveckou fakultu, která neodpovídá všem předpisům církevním“, neboť konstituce o liturgii, která již nabyla účinnosti, takový krok „striktně nařizuje“. Následovala žádost, aby byla celá věc urychleně uvážena a konsultována z děkanem Merellem, a návrh, aby byla katedra liturgie prozatím suplována Ladislavem Pokorným.

Odbor pro věci církevní se skutečně Olivově žádosti věnoval a aniž by sděloval své důvody, vyžádal si od Jana Merella písemné stanovisko o tom, jakým způsobem jsou na fakultě prováděna ustanovení konstituce o liturgii. Děkanova odpověď z 15. listopadu 1965 rekapitulovala nejprve požadavky, jež vyplývají ze čl. 14-16, 115 a 129 konstituce *Sacrosanctum concilium*:

- výuka liturgie má být na teologických fakultách zařazena mezi hlavní předměty
- učitelé ostatních disciplín mají dát vyniknout spojitosti jejich předmětů s liturgií
- klerikové mají být v semináři vedeni tak, aby liturgii nejenom rozuměli, ale aby byli proniknuti jejím duchem a vedeni k zachování liturgických předpisů
- má se vyučovat posvátné hudbě
- mají se vyučovat dějiny posvátného umění a zásady, podle nichž se má sakrální umění vytvářet; to proto, aby si klerici vážili církevních památek a chránili je, a aby mohli dobře radit umělcům při jejich tvorbě

Následovala odpověď na to, jak jsou tyto požadavky realizovány:

⁵⁵ Ve skutečnosti takový předpis konstituce *Sacrosanctum concilium* nepřináší, pouze v čl. 16 konstatuje, že „liturgika náleží v seminářích a řeholních učilištích mezi povinné a důležité studijní obory, na bohosloveckých fakultách mezi hlavní obory“ (srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 139). Zřízení katedry nebo stolice liturgiky je vyvozeno odtud.

- liturgika je jako hlavní předmět přednášena v hodinách „pastorální liturgie“ ve 3.-5. ročníku, uvažuje se i o zavedení těchto hodin v 1.-2. ročníku; bohoslužba slova je vyučována v hodinách katechetiky
- byl dán opakovně pokyn učitelům dalších oborů, aby svou výuku prováděli „v duchu liturgické obnovy“
- výchova v semináři usiluje o to, co konstituce žádá, rektor semináře a prefekti ritu provádí praktický nácvik
- hudební vzdělání je součástí seminární výchovy
- dějiny církevního umění a ochrana památek je již dlouho uskutečňována ve zvláštních přednáškách a cvičeních

Další rozšíření vyučovacích hodin již dle děkana není při daném rozvrhu možné.

Ke stejné věci se razantně a obranným tónem, který prozrazuje pocit ohrožení, vyjádřil i profesor pastorální teologie Jaroslav Kouřil, jenž poukazoval na to, že jej konstituce – kterou ihned přeložil, ačkoli vyšla až později – „nezastihla nepřipraveného“ a proto hned „pastýřské bohosloví“ přeorientoval na „pastorální liturgii“. Snažil se doložit, že v jeho skriptech, jež vyšla ještě před koncilem, jsou podstatné prvky liturgické konstituce již uvedeny a tyto spisy si žádají spíše jenom drobných úprav. Leží-li někde s prováděním pokynů konstituce problém, je jím skutečnost, že profesorům je dána jenom velmi omezená publikační možnost a je jim zamezen přístup k zahraniční literatuře. „V jiných zemích, kde pastýřské bohosloví se tradovalo zploštěně a odtaženě od liturgie (...), tam pochopitelně je nutno liturgiku z popelčina postavení vyzvednout na patřičnou úroveň, ale u nás už léta se "pastýřské bohosloví" traduje jako "pastorální liturgika", neboť zejména prof. pastýřského bohosloví byl si dobře vědom, že liturgie je zdrojem a zároveň vrcholem veškeré náboženské činnosti, jak říká Konstituce v art. 10.“

Odbor pro věci církevní byl tímto rozkladem zřejmě uveden do rozpaků, zejména když mu 8. prosince 1965 teologická fakulta v Bratislavě sdělila, že také zde liturgii učí profesor pastorálky a zvláštní stolice nebyla zřízena. Vedoucí odboru Karel Hrůza proto rozhodl, že bude vyčkáno stanoviska Eduarda Olivy. Ten v rozhovoru dne 15. února 1966 sdělil, že o celé věci hovořil s biskupem Františkem Tomáškem, podle něhož je zřízení zvláštní stolice liturgiky nezbytné. Oliva na toto místo opět prosazoval Ladislava Pokorného, který v té době již v Litoměřicích vyučoval pedagogiku. Odbor pro věci církevní proto navrhl, že ještě v průběhu běžícího semestru bude „při katedře pastorálky“ zřízena daná stolice, přičemž od nového školního roku bude zaveden také nový učební plán. Toho, aby byl Pokorný fakultní radou navržen pro obsazení stolice liturgie, mělo být dosaženo prostřednictvím Olivy.

Všechny návrhy potom byly 26. února 1966 schváleny „s tím, aby tato katedra byla i nápomocná nám“.

Z blíže neznámých důvodů byl následně Jan Merell požádán o osobní názor na zřízení stolice liturgiky. Zřejmě se jednalo o jakýsi taktický krok k prosazení záměru odboru pro věci církevní. Merell odpověděl, že „i když podstatné vědní úseky vztahující se k liturgii jsou ve studijním plánu CMBF v jednotlivých disciplínách probírány (...), jeví se nutnost zřízení samostatné stolice liturgie“. Zdůvodnil to jednak tím, že toho žádá konstituce o liturgii (musel však vědět, že to není tak docela pravda), jednak tím, že tak bude „výuka a liturgická výchova nastávajících duchovních prohloubena a koordinována“ (což byl zřejmě jeho hlavní cíl). Doporučil proto zřízení stolice od akad. roku 1966-67 a její včlenění do katedry praktických oborů. Současně dodal, že podle komentátorů konstituce zařazení liturgiky mezi hlavní obory neznamená, že by měla být dotována stejným počtem hodin, jako dogmatika nebo exegeze, a doporučil, aby bylo přidáno po jedné hodině od prvního do třetího ročníku. Obezřetný byl ve věci personální: zdůraznil, že konstituce v čl. 15 požaduje vzdělání profesorů liturgiky ve speciálních ústavech, a že dokud takový učitel nebude připraven, bude nutné „jednotlivé obory liturgiky suplovati“ jednak stávajícími učitelskými silami, jednak externisty. K jednání o této věci mělo dojít po zřízení stolice.

Merell pak navrhl, že podnět k tomuto kroku bude podán nejbližší schůzi fakultní rady, což se také 5. května 1966 stalo a věc byla schválena.⁵⁶ Z nezjištěných důvodů však k její realizaci ve stanoveném čase nedošlo a faktické oddělení pastorální teologie a liturgiky nastalo až v r. 1968, kdy vedle Kouřila nastoupil Zdeněk Bonaventura Bouše OFM. Celá akce prozatím na zasedání fakultní rady dne 19. září 1966 skončila pouze přejmenováním pastorální teologie na „pastorální liturgiku“ a zavedením jejích přednášek ve všech ročnících. V souvislosti s tím došlo také na návrh Merella – proti vůli Antonína Salajky, ale se souhlasem všech ostatních členů rady – k omezení výuky staroslověnštiny na jednu povinnou hodinu, „protože v důsledku zavedení mateřštiny do liturgie bude staroslověnštiny používáno jen velmi zřídka a rozšířením hodin liturgiky vzniká časová tíseň v rozvrhu“.⁵⁷

Jednání o zřízení stolice liturgiky zůstávají poněkud kuriózním dokladem prosazování akcentů Druhého vatikánského koncilu do studijních plánů. Zároveň ilustrují mechanismy, kterými docházelo k přijetí některých rozhodnutí ve fakultní radě: zdánlivě iniciativní orgán byl ve skutečnosti pouhým kolečkem v mnohem komplikovanějším soukolí.

⁵⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 5. 5. 1966.

⁵⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 19. 9. 1966.

III.1.4 Výhledový plán (1966-67)

Bezprostřední předzvěstí Pražského jara 1968 je „výhledový plán práce CMBF v nejbližší budoucnosti“, který na základě žádosti ministerstva školství a kultury mezi zářím 1966 a březnem 1967 připravil děkan Merell. Vyžádal si k tomu připomínky profesorského sboru, posluchačů, ordinářů a některých kněží. Ve schůzi fakultní rady dne 1. března 1967 svůj návrh – o němž tajemník fakulty podotkl, že byl spíše „plánem požadavků“ – přečetl a předložil diskusi. Rada návrh schválila s tím, že budou upraveny některé pasáže, které hovoří o vztahu mezi fakultou a redakcí časopisu *Duchovní pastýř* resp. Mírovým hnutím katolického duchovenstva. Ve schválené podobě byl výhledový plán 16. března 1967 předložen odboru pro věci církevní na nově zřízeném ministerstvu školství a informatiky. Podle tajemníka se celý odvíjel od otázky návratu fakulty do Prahy, která se opět živě diskutovala mezi profesory v souvislosti s rostoucím počtem posluchačů.⁵⁸ V každém případě však dokument neobvykle otevřeně pojmenoval problémy, potřeby a naděje profesorského sboru.⁵⁹

Narozdíl od toho, co tvrdil tajemník, plán vychází z věkového rozvrstvení katolického duchovenstva a „nepatrného a neúměrného počtu novokněží vzhledem ke kněžské úmrtnosti“. Přiložený přehled je opravdu velmi výmluvný a sehrál zřejmě značnou roli ve změně postupu státních orgánů v přístupu k přijímacímu řízení. Vyplývá z něj, že při dosavadním přírůstku novokněží a souběžné úmrtnosti kněží resp. jejich překročení šedesátého roku věku by do deseti let klesl počet duchovních přibližně o 50%, přesněji v Čechách asi na 60% stávajícího stavu a na Moravě a ve Slezsku asi na 50%:

	Počet duchovních	V důchodovém věku do 10 let	Průměr novokněží za rok / za 10 let
Čechy*	870	458	12 / 120
Morava a Těšín	1011	606	průměr 9 / 90

* Z toho: Praha 317 / 168, České Budějovice 185 / 108, Hradec Králové 239 / 112, Litoměřice asi 129 / asi 60.

Před rokem 1950 bylo dle citovaného přehledu v pátém ročníku v českých seminářích asi 50-60 kandidátů svěcení, na Moravě jich bylo asi 60, tj. celkem asi 110. V r. 1967 jich bylo pro všechny diecéze celkem 9. „Stav decimován.“

⁵⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 19. 9. 1966 a zápis z 1. 3. 1967; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za zimní semestr 1966/67.

⁵⁹ SKTF, složka Fakulta bohoslovecká : dokument Podklady pro výhledový plán.

Na základě této analýzy je jako první předpoklad pro to, aby fakulta mohla plnit své poslání jediného teologického učiliště pro české země, stanovena nutnost „hledat cesty k získání dostatečného a kvalitního dorostu pro CMBF“. Text opomíjí zásahy státních orgánů do přijímacího řízení, ale otevřeně uvádí, že jedním z hlavních důvodů klesajícího počtu uchazečů o studium teologie je skutečnost, že se na středních školách a na mnohých základních školách nevyučuje náboženství „a celý učební rozvrh je cizí křesťanskému duchu“. Odtud je vyvozena potřeba „alespoň jednoho přípravného kursu s charakterem dvanáctiletky“, tedy „malého semináře“, který vyžadují i kanonické předpisy. Jednání o této věci se ujal Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva, ale nemělo pokračování. Fakulta proto ve výhledovém plánu vyslovila naději, „že Mírové hnutí katol. duchovenstva v čele s předsedou dr. Josefem Plojharem vidí stále nutnost zřízení kursu a jednání obnoví“. To se ale nestalo. Další překážku pro zvýšení počtu bohoslovců spatřovala fakultní rada v ubytovacích možnostech budovy fakulty a semináře, jež navíc neodpovídala stávajícímu průměru vysokoškolských internátů.

Na tyto premisy navázala krátká konkluze: „Proto se jeví nutnost volby jiné budovy, a to v přirozeném a staletém sídle bohoslovecké fakulty, tj. v Praze.“ Důvody návratu fakulty do Prahy jsou nicméně rozvedeny v příloze. Je zajímavé, že motiv stísněnosti ve stávající budově se zde vůbec nevyskytuje. Evidentně nebyl tím, co profesorský sbor a zejména děkan Merell osobně pociťoval jako nejdůležitější. Argumentuje se především historickými důvody: teologická fakulta jako základ a nejstarší součást Karlovy univerzity sídlila vždy v Praze. K jejímu vystěhování do Litoměřic došlo „v době kultu osobnosti, kdy za ministra Dra A. Čepičky byly vhodné budovy zabírány pro vojenské účely“, přičemž profesorskému sboru bylo sděleno, „že jde o opatření pouze dočasné (po dobu ohrožení republiky) a že nejenom všechny teologické fakulty budou vystěhovány z Prahy, ale z obraných důvodů i jiné vysoké školy“. To se ale nestalo a pokud některé budovy byly obsazeny, byly postupně vráceny svému účelu nebo nahrazeny vhodnějšími novostavbami. „Jen CMBF je jedinou fakultou, která je mimo staleté a přirozené místo svého působiště, mimo centrum kulturního života, ke kterému za Karla IV. spolukladla základy.“

Další důvody navazují na motiv Prahy jakožto kulturního střediska. Poukazuje se na to, že soustředění teologického studia na jediné fakultě bylo zdůvodňováno zkvalitněním studia, jež bude situováno v centru kulturního a vědeckého dění. „Odsunutí fakulty z Prahy bylo v příkrém rozporu s tendencí v r. 1950 a projevy ministra Dra J. Plojhara, kterému tolik záleželo na tom, aby teologická fakulta byla v Praze.“ Škodlivost odloučení fakulty od kulturního střediska je v textu rozvíjena poukazem na to, „kolik by získali naši posluchači

z nejrůznějších částí republiky na svém vzdělání a rozšíření duchovních horizontů“, na komplikace, které složité dojíždění přináší těm, kdo chtějí dosáhnout doktorát, přičemž „to je také jeden z hlavních důvodů citelného nedostatku mladých vědeckých kádrů a budoucích učitelských sil CMBF“. A konečně je zde dopad, který má vzdálení fakulty z Prahy na profesory: ti totiž nemohou konat činnost, jež je obvyklá u učitelů jiných vysokých škol a teologických fakult v Praze (např. konání extenzí), což je jim „neprávem vyčítáno, třeba jako neschopnost“.

Rozklad je ukončen tím, že by mělo být uvažováno o návratu fakulty do Prahy, „buď do původní budovy fakulty a semináře, která je stále – podle našeho názoru – majetkem arcibiskupství a neslouží již řadu let vojenskému účelu, pro který byla v r. 1953 (...) armádě dočasně uvolněna, anebo v jiné vhodné budově (bývalý emauzský klášter s kostelem, klášter sv. Gabriela s kostelem na Smíchově ?)“.

Výhledový plán poté pokračuje výčtem dalších potřeb fakulty:

- Rozšíření učitelského sboru a řádné obsazení vakantních stolic, jež jsou pouze suplovány: filosofie, východní jazyky, katechetika a pedagogika, křesťanská archeologie, české dějiny, staroslověnština. Zřízení stolice liturgiky.
- Příprava vědeckého dorostu: Profesorům je přes 50 let. Absolventi fakulty jsou zatíženi několikanásobnou duchovní správou, což jim brání v dalším studiu. Příprava učitelů je složitý a dlouhodobý proces, přičemž ne každý doktor teologie je vhodný pro vědeckou a učitelskou práci. Dříve existující možnost povolávat na teologickou fakultu nejschopnější z profesorů diecézních seminářů neexistuje. Proto je třeba alespoň zřídit instituci aspirantů teologie s platem ze státních prostředků.
- Umožnění zahraničního studia: Pokoncilní rozmach teologie vyžaduje, aby bylo budoucím učitelům umožněno studium na specializovaných institutech. Na všech vysokých školách je poskytována možnost studijních cest a pobytů v zahraničí, a teologie by neměla zůstat stranou. Kněží z duchovní správy, kteří mají možnost cestovat, se setkávají s významnými zahraničními teology a dováží si studijní literaturu, profesori však zaostávají. „Mají-li profesori CMBF být vědní autoritou pro ostatní kněze, je bezpodmínečně nutné, aby členové sboru měli vyšší vzdělání než některý kněz v duchovní správě.“
- Doplnění knihoven novější teologickou literaturou a časopisy: Do nedávné doby neměla fakulta vůbec přístup k zahraniční literatuře a také nyní je nedostatečný a nahodilý. Autorita fakulty vyžaduje, aby se tato skutečnost změnila. Povolení

fakultního časopisu s cizojazyčnými články nebo resumé by umožnilo výměnu jako jednu z cest, jak odborné časopisy získávat výměnou.

- Publikační činnost fakulty: Jedinou vydavatelskou institucí je pro fakultu nakladatelství České katolické Charity, které však již několik let do edičního plánu spisy profesorů teologické fakulty nezahrnuje. „Žádáme co nejdůrazněji, aby alespoň jeden titul v ročním edičním plánu byl rezervován CMBF.“ Fakulta se musí prezentovat doma i v zahraniční vědeckou činností – a to i z politických důvodů.
- Vlastní časopis nebo ročenka CMBF: V r. 1950 vznikl časopis *Duchovní pastýř* a jména profesorů byla uvedena v tiráži. Jako jediný kněžský časopis však není orgánem fakulty a proto je třeba zřídit její vlastní časopis, jako je *Communio viatorum* nebo *Theologická příloha Křesťanské revue*. Není-li to možné, pak alespoň „Theologickou ročenku (Sborník) s cizojazyčnými resumé“. Ta by se stala i fórem pro kandidáty doktorátu teologie, „kteří alespoň ve výtahu by zde mohli publikovati – jak je předepsáno konstitucí *Deus scientiarum Dominus* – své disertační práce“.
- Větší počet učebnic nebo skript: Studenti mají nedostatek učebních textů a po koncilu navíc musí být i starší učebnice a skripta přepracována.
- Vysokoškolská extenze a postgraduální studium: „Extenze konají profesori různých fakult a tak se stává, že CMBF je vytykána strnulost a nepochopení nebo záměrné neplnění usnesení II. vatik. koncilu (Dekret o laicích). Totéž platí i o postgraduálním studiu absolventů CMBF požadovaném I. vatikánským koncilem“ (míněna je permanentní formace). Je to jeden z důvodů pro návrat fakulty do Prahy nebo alespoň přidělení vhodné místnosti pro vysokoškolské extenze.
- Zhodnocení práce profesorů: S uznáním byla přijata platová úprava provedená k 1. září 1966. Bylo by vhodné obsadit profesory vakantní kanonikáty v kapitule Všech svatých, kde jsou obsazena pouze dvě místa z dvou dignit a šesti kanonikátů.
- Prohloubení mírové a občansko-politické výchovy uchazečů: Fakulta spolupracovala s CMVKD a bude tak činit i nadále. „Fakultní rada se domnívá, že v první řadě theologická fakulta je povolána k tomu, aby byla poradcem MHKD zvláště v otázkách theologických“ (narážka na zřízení vědeckého odboru MHKD bez účasti profesorů). „Fakultní rada také doufá, že MHKD bude poradcem a pomocníkem CMBF při mírové a občanské výchově posluchačů. Aby tato práce byla co nejtěsnější a na úrovni charakteru vysoké školy a jí odpovídajících akademických práv a zvyklostí, je třeba se vyhnout všemu, co by bylo spíše ke škodě, než k prospěchu spolupráce.“

Výhledový plán dává nahlédnout do velkých obtíží, s nimiž se museli představitelé „domácí "legální" teologie typu nekompromitované loyality“ – k nim je Jana Merella i přes povinné úlitby režimu nesporně třeba řadit – potýkat. Ukazuje, že za řadou nedostatků teologické fakulty byly vnější vlivy. Výhledový plán byl vlastně značně odvážným pokusem formulovat celou řadu problémů, jimiž byla fakulta v důsledku překážek, které jí byly kladeny zvenku, zatížena a které se týkaly takřka všech zásadních skutečností, jež utváří existenci teologické fakulty. Jedná se tedy o obsáhlou, byť i nepřímou kritiku dosavadního přístupu státních orgánů k ní. Je to nebývalý jev v dosavadní existenci Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, a zřejmě jej lze považovat za vyústění onoho procesu „osmělování“, který byl započat s Druhým vatikánským koncilem a soudobými změnami ve vnitřní politické situaci Československa, jež vyústily v Pražské jaro 1968. Jiná je ovšem otázka, jaký měl výhledový plán na budoucí situaci fakulty reálný dopad.

III.1.5 Přijímání uchazečů

Výběr studentů teologie byl státními orgány usměrňován od okamžiku, kdy se nový režim začal o teologická studia zajímat.⁶⁰ V říjnu 1949 bylo zavedeno přijímací řízení (srov. kap. II.2.4), v červnu 1950 bylo provedeno kádrování studentů teologie, jehož cílem bylo vytipovat ty, kdo budou pozváni, aby ve studiu pokračovali i na reformované fakultě (srov. kap. II.4.2), v září 1950, když se projevil odpor bohoslovců proti zásahu do teologického vzdělávání, byl prováděn rozsáhlý nábor nových studentů (srov. kap. II.4.11). Ten se potom opakoval i v r. 1951, zatímco již v roce následujícím SÚC usoudil, že je nutno stavy studentů postupně snižovat (srov. kap. II.5.2.11). Dělo se tak s oporou ve vládním nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách, kde se o přijímacím řízení pravilo, že se děje „se zřetelem k plánovaným potřebám církví a náboženských společností“.

O těchto potřebách však rozhodoval stát, jehož cílem bylo „usměrňovat“ počet a kádrový profil přijímaných.⁶¹ Počet zapsaných studentů se proto začal snižovat. SÚC vydával každoročně směrnice, podle nichž mělo přijímací řízení probíhat, a interní pokyny, jimiž se reálně provádělo. Pokynem čj. 3998/55-I/1 z 25. dubna 1955 bylo zavedeno šetření o uchazečích ze strany konzistorních zmocněnců. O rok později dokument „Přijímací řízení na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích na škol. rok 1956/57“ tuto praxi prodloužil s tím, že se počet uchazečů pro studium na fakultě a v přípravném kurzu

⁶⁰ Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989.

⁶¹ Srov. např.: „Nábor usměrnit tak, abychom do I. ročníku přijali 20-22 bohoslovců, do I. roč. PK [přípravného kurzu] 10-12 posluchačů“: NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 (24) : Fakulty CMBF 1949-1955 : složka Zprávy o situaci na CMBF a návrhy pro kolegium 1953-55 : zpráva z 24. 2. 1954.

„nestanoví zvláště pro jednotlivé diecése a bude případně regulován po provedení hlášení“ o počtu a profilu kandidátů.⁶²

Významný posun v regulaci přijímacího řízení nastal po zániku Státního úřadu pro věci církevní a převedení agendy církví pod ministerstvo školství a kultury (1956), přesněji řečeno v roce 1957, kdy byla vydána oficiální Směrnice pro přijímací řízení na bohoslovecké fakulty čj. 21.791/57 S/3-MŠK ze dne 16. dubna 1957.⁶³ Podle § 1 se posluchači „přijímají ve výběrovém řízení podle svých schopností a se zřetelem k potřebám jednotlivých diecézí“. Dle § 2b) musí být žadatelé „státně spolehlivými, oddanými lidově demokratickému zřízení, bezúhonnými a i jinak musí vyhovovat podmínkám stanoveným v § 7 odst. 1 vl. nař. č. 219-223/49 Sb., o hospodářském zabezpečení církví, aby mohli být po absolvování fakulty ustanoveni na duchovenská místa, zřízená se státním souhlasem“. A § 2d) vyžadoval pro uchazeče doporučení diecézí s doložkou, že „diecéze souhlasí s tím, aby uchazeč byl přijat ke studiu za jinou diecézi, nebude-li možné přijetí z hlediska plánovaných potřeb vlastní diecéze“.

Směrnice sama o sobě nenapovídala, jaké cíle jsou jimi sledovány. O nich však svědčí interní dokument ministerstva školství a kultury, který směrnice doprovodil touto výmluvnou rozvahou:⁶⁴

Každým rokem jsou vydávány směrnice pro přijímací řízení na řím. kat. bohosloveckou fakultu v Litoměřicích. Tyto směrnice jsou přizpůsobovány potřebám naší církevní politiky. V minulých létech probíhalo přijímací řízení celkem klidně, jelikož uchazečů nebylo tolik, fakulta platila v očích velké části katolické veřejnosti za nekanonickou a ani ordináři ji plně nepodporovali. Loňského roku v náladě po XX. sjezdu však byl organizován nápor, a to zejména se strany rektora semináře Panušky. Tyto snahy církve se celkem setkaly s úspěchem, neboť mezitím se v katolické veřejnosti rozšířila zpráva o tom, že Vatikán nemá proti studiu námitek, ač předtím vystupoval ostře proti fakultě. Snahou katolické církve je mít co největší počet duchovních (jak zdůrazňuje děkan Merell, musí církev počítat s misijní činností mezi obyvatelstvem) a proto její vůdčí činitelé vynakládají všechny síly, aby dostali co největší počet bohoslovců na fakultu. Děkan fakulty dr. Merell přišel s návrhem, aby bylo pro každou diecézi stanoveno směrné číslo a v rámci tohoto směrného čísla aby byli přijímáni bohoslovci. Merell by si pak mohl mýt ruce a říkat: „To stát je ten zlý, já s tím omezením nemám nic společného.“ Na to jsme nemohli přistoupit, jelikož bychom jednak dávali nepřátelské propagandě do rukou zbraň o numeru clausu na fakultě, jednak by jednotliví ordináři svedli pravý boj o směrné číslo a zbytečně bychom si připravovali církevně politické potíže. Na druhé straně ovšem je třeba počet bohoslovců usměrnit a stanovit interně i klíč k rozdělení této kvoty na jednotlivé diecése. Situace vypadá u jednotlivých diecézí takto (první číslo značí počet far, druhé

⁶² NA, fond SÚC, kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti.

⁶³ Srov. *Soubor právních předpisů upravujících poměr k církvím v Československé socialistické republice*, Praha 1962, s. 173-175.

⁶⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Přijímání studentů, studenti ze zahraničí 1957, 1958-1966.

počet kněží): Praha 584/423, Č. Budějovice 422/269, Litoměřice 441/190, Hradec Králové 477/327, Brno 451/494, Olomouc 656/561, Čes. Těšín 81/92. Existují tedy i diecése, které mají více duchovních nežli far, což je jistě zjev nezdravý (Brno, Čes. Těšín), u Olomouce se počet téměř vyrovnává. Při tom tyto tři diecése mají přes polovinu všech posluchačů na fakultě (45 z celkového počtu 89 osob) a z nich bývá tlak na přijetí nových posluchačů největší.

Přehled stavu posluchačů boh. fakulty v Litoměřicích je tento:

Diecése	I. ročník	II. ročník	III. ročník	IV. ročník	Celkem
Praha	6	8	3	3	20
Č. Budějovice	1	1	2	1	5
Litoměřice	7	3	2	1	13
Hradec Kr.	-	4	-	1	5
Brno	8	5	3	5	21
Olomouc	4	3	4	3	14
Č. Těšín	4	1	2	3	10
Jiná	-	-	-	1 (Trnava)	1
Úhrn	30	25	16	18	89

Do směrnic proto zařazujeme ustanovení, která nám umožní snadněji usměrnit počet bohoslovců při přijímání a přesun z diecése do diecése.

Směrnice pak byly doplněny tajnými „Pokyny k provádění směrnic pro přijímací řízení na Římsko-katolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích pro studijní rok 1957/58“ (z 15. dubna 1957), určenými pro státní zmocněnce kapitulních konzistoří.⁶⁵ V nich jsou vytčené cíle a cesty k jejich dosažení popsány zcela jasně. Úkolem každého zmocněnce bylo „usměrnit co nejvíce počet přihlášek podaných z jejich diecéze a v každém případě likvidovat již na konzistořích přihlášky všech uchazečů, kteří plně nevyhovují“. Měl proto důsledně vyřazovat přihlášky pozdě došlé a zamezit tomu, aby byly na fakultu odeslány nějaké přihlášky bez jeho vědomí. Ke každému uchazeči měl vyžádat z místa bydliště a studia kádrový materiál. Uchazeče, které z kádrových důvodů nedoporučil zmocněnec, krajský církevní tajemník nebo jiné orgány, zmocněnec vyloučil z dalšího řízení a „vhodným způsobem“ vysvětlil ordináři, „že dotyčný uchazeč nepřichází v úvahu“. Ministerstvo školství také zmocněnci sdělilo, „kolik kandidátů přijde z diecéze v úvahu“, a tohoto počtu se musel držet. Případný velký rozdíl mezi kvótou a počtem došlých přihlášek se musel řešit přímo s ministerstvem. Kvóty byly přitom stanoveny pouze pro interní potřebu zaměstnanců a nemělo být o nich s ordináři – jinak vůči státním úřadům dosti povolnými – jednáno. Přihlášky těch, kdo prošli tímto prvním sítím, pak konzistoř zaslala na fakultu, kde v

⁶⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Přijímání studentů, studenti ze zahraničí 1957, 1958-1966. Z jiného archivního fondu tyto pokyny v úplnosti přetiskl Martin WEIS, „Osudy katolické církve na jihu Čech – péče o kněžský dorost a CMBF“, in *Studia theologica* 1 (2003) 80; srov. Zdeněk DEMEL, „Po stopách jednoho smutného výročí. K zrušení diecézních bohosloveckých učilišť a seminářů v roce 1950“, in *Studia theologica* 1 (2001) 64-65.

konečné fázi „usměrnil“ počet uchazečů za jednotlivé diecéze zástupce ministerstva v přijímací komisi. Za tím účelem mu zmocněnec musel odeslat kádrové materiály uchazečů do rukou tajemníka fakulty.

Citovaný pokyn lze právem považovat za vzorový i pro další roky.⁶⁶ Pravděpodobně tímto nebo velmi podobným způsobem bylo totiž v dalších letech dosaženo toho, že počet přijímaných dramaticky klesal, a to až k pouhým sedmi přijatým pro r. 1962-63.⁶⁷ Bylo již uvedeno, s jakým neklidem to profesorský sbor sledoval. Hned následujícího roku však bylo přijato dvacet uchazečů, přičemž někteří již byli absolventy nebo studenty jiné vysoké školy. Tento postup pokračoval v průběhu celých 60. let.

Důvod změny v postupu církevního odboru ministerstva školství a kultury není znám. Hypoteticky ji lze klást do souvislosti se zprávou tajemníka fakulty za první pololetí 1963, kde je doloženo, že klesající počet studentů vede sice i ke snižování celkových nákladů, ale zároveň také k neúměrnému růstu nákladů na jednoho studujícího. Současně tajemník doporučil, aby byly pro delší následující období nově stanoveny potřeby kněží pro jednotlivé diecéze a podle toho regulován nábor do I. ročníku. „K tomu by bylo třeba projednat s příslušnými pracovníky lidosprávy v krajích, aby postupovali objektivně při posuzování vhodnosti uchazečů, kteří se na bohosloveckou fakultu hlásí, a aby správně chápali tu skutečnost, že určitý počet kandidátů je třeba doporučit.“ O tomtéž by bylo podle tajemníka třeba promluvit s pracovníky středních škol, odkud se uchazeč hlásí.⁶⁸

V následujících rocích počet studentů rostl a 17. května 1967 – jak již bylo uvedeno – děkan Merell na schůzi fakultní rady dokonce informoval „o perspektivách zvyšování počtu uchazečů v příštích letech“.⁶⁹ Zdá se logické klást tyto nové perspektivy do souvislosti s výše uvedenými údaji výhledového plánu. Stěhování fakulty do budovy probošství, jež bylo zmíněno výše, bylo ostatně také z části reakcí na požadavek jejího návratu do Prahy. Dokumenty ukazují, že návrh tajemníka teologické fakulty, aby byla budova probošství využita pro pokrytí potřeb, které rostoucí počet bohoslovců přinesl, se na ministerstvu kultury a informací setkal s kladným přijetím mimo jiné proto, že její přidělení „by bylo i vhodným argumentem proti úvahám na návrat CMBF do Prahy“. Ze stejného důvodu byla tato věc

⁶⁶ Srov. NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Přijímání studentů, studenti ze zahraničí 1957, 1958-1966 : dokument Prodloužení platnosti směrnic pro přijímání bohoslovců na CMBF v Litoměřicích (22. 2. 1958). Viz také SKTF, složka Přijímací řízení.

⁶⁷ Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989, bod 7.

⁶⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor, kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957 : složka Zprávy o situaci na fakultě 1957-1967 : zpráva za I/1963.

⁶⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 17. 5. 1967.

nejprve bez vědomí Jana Merella projednána s Eduardem Olivou a rektorem Josefem Poulem.⁷⁰

⁷⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89 : text Rozbor a perspektiva využití budovy CMBF v Litoměřicích (17. 3. 1967) a text Návrh na řešení nedostatku ubytovacího prostoru na CMBF v Litoměřicích (25. 4. 1967).

III.2 Období let 1968-1974

Události, jimž je tato kapitola věnována, spadají do jasně vymezeného období mezi Pražským jarem 1968 na straně jedné a odchodem děkana Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Jana Merella do důchodu a ukončením činnosti olomoucké pobočky téže fakulty v polovině r. 1974 na straně druhé. Vnitřně jsou však strukturovány komplexněji. Samotné období relativního společenského uvolnění v jeho rozkvětu i uvadání lze datovat roky 1968-70, lze však ještě dále rozlišit období Pražského jara (březen – srpen 1968) a období přednormalizační (září 1968 – březen 1970). Od dubna 1970 do června 1974 pak následovala postupná „protonormalizace“ poměrů.

S touto periodizací je třeba sledovat i vývoj Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích a Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích – pobočce v Olomouci. Ačkoli se formálně jednalo o jedinou instituci a mezi Litoměřicemi a Olomoucí docházelo k interakcím, jež s tím souvisely, přeci jenom se obě místa vyvíjela samostatně. Proto je celá kapitola dělena do dvou základních částí: fakulta v Litoměřicích a pobočka v Olomouci.

III.2.1 Fakulta v Litoměřicích

III.2.1.1 Doba Pražského jara (březen – srpen 1968)

a) Počátky

Celospoloženské dění, jež v závěru šedesátých let přineslo relativní uvolnění politických poměrů, se promítlo i do vztahu mezi státem a církví a v rámci toho i do působení Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích. Pražské jaro, jež pro církev trvalo od března do léta 1968, došlo odezvy i na její půdě.⁷¹

O počátcích tohoto dění informoval 8. března své nařízené tajemník fakulty.⁷² Podle něho „se na fakultě a v semináři, zejména mezi posluchači, začaly projevovat ohlasy na současné vnitropolitické události“. Posluchači se jim nevěnovali dříve, neboť v únoru se

⁷¹ Srov. Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Praha 1999, s. 13nn; Týž, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001, s. 31nn; Týž, „Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky Pražského jara“, in Petr FIALA – Jiří HANUŠ (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 112-124; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999, s. 278-311; Týž, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 75-89; Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 116-147; Karel KAPLAN, *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001, s. 51-63.

⁷² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – styk se SPVC 1968, 1971, 1977-1985.

soustřeďovali na zkoušky, měli prázdniny a na přelomu února a března konali exercicie. Ihned poté ale začali sledovat tisk i rozhlas a živě diskutovat. Jejich delegace potom dvakrát v jeden den navštívila děkana Merella a vnesla požadavek ustavení spolku bohoslovců po vzoru pražských fakultních výborů, návrat fakulty do Prahy, větší možnosti publikační a tisku skript a některé další věci, jako např. přijímání uchazečů do řeholí. Děkan jejich požadavky „usměrnil“, takže již na okamžitém zřízení spolku netrvali a souhlasili s tím, že vyčkají novely zákona o spolčování. Potom je vyvedl z konceptu tím, že je seznámil s výhledovým plánem z r. 1967, v němž byla většina jejich požadavků již obsažena.

Nakonec jim po předchozí poradě s kapitulním vikářem, rektorem a tajemníkem oznámil, že v dalším týdnu „svolá shromáždění bohoslovců, na němž jim bude dána možnost, aby hovořili o otázkách, které je v současné době zajímají“, a to za přítomnosti uvedených osob. Tajemník dodal, že „jak vyplývá z dosavadního jednání, nemají posluchači důvěru k Mírovému výboru bohoslovců, mají značné výhrady k osobě dr. Beneše a nechtějí jednat na půdě mírového hnutí“. Iniciátory „těchto nových proudů“ byli podle něj „zejména bohoslovci IV. ročníku z brněnské a českobudějovické diecése“ (mezi nimiž byl v té době Miloslav Vlk).⁷³

Průběh celofakultní schůze, konané 13. března, zveřejněn nebyl.⁷⁴ Známé není ani přesné znění svolání, s nímž zde bohoslovci vystoupili. Jisté je, že vítalo svobodu, jež byla nabídnuta všem složkám obyvatelstva, a ujišťovalo o tom, že bohoslovci mají na zřeteli prospěch celé společnosti, pro jejíž šťastný rozvoj hodlají napsat všechny své síly. Prohlášení také žádalo nápravu křivd, které byly na církvi spáchány, a obnovu jejich práv. Dovolávalo se toho, aby za církev jednali biskupové. A konečně – všichni bohoslovci bezvýhradně vyslovili nedůvěru dosavadnímu vedení Mírového hnutí katolického duchovenstva.⁷⁵

O týden později, 20. března, zaslal vedoucí Sekretariátu pro věci církevní Karel Hrůza, Janu Merellovi dopis, v němž bylo fakultě oznámeno, že „přijímání uchazečů o studium bohosloví pro studijní rok 1968/1969 (jejich počet, věk, posouzení studijních předpokladů a pod.) je plně v kompetenci vedení fakulty“ a že SPVC „počítá s tím, že postupně budou

⁷³ Jeho vzpomínky na stav semináře a fakulty viz in Sara REGINA, *Miloslav Vlk. Da lavavetri a Cardinale*, Cinisello Balsamo 1998, s. 16-18.

⁷⁴ Předcházela jí obvykle laděná schůze fakultní rady, jež nedávala nic tušit o tom, co mělo přijít: SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 13. 3. 1968.

⁷⁵ Obsah prohlášení rekonstruován ze zmínek, které přináší Jan MERELL – Stanislav TOMS, „Vrátí se bohoslovecká fakulta z "vyhnanství"?", s. 54 a 56; „Dějinné rozhodnutí našeho duchovenstva“, in *Katolické noviny* 13 (31. 3. 1968) 3; „Kritika, výhrady a požadavky“, tamtéž, s. 4.

projednávány a řešeny další otázky, týkající se činnosti fakulty a jejího poslání“.⁷⁶ Den před svou rezignací tím teologické fakultě oznámil, že stát nebude zasahovat do přijímacího řízení a že počítá s reformním procesem, který se jí týká.

Den na to, 21. března, oznámil kapitulní vikář Eduard Oliva na rozšířeném zasedání předsednictva Mírového hnutí katolického duchovenstva v Praze stanovisko, které k hnutí zaujali bohoslovci, a s odvoláním na něj potom jako první rezignoval na svou funkci v předsednictvu. Až po delší diskusi jej následovali ostatní funkcionáři.⁷⁷ Mezi přítomnými byli tehdy i zástupci bohoslovců.⁷⁸ Prohlášení samo se obsahově řadilo k celé řadě resolucí, jež byly v oněch dnech věřícími přijímány, a nesehrálo žádnou významnější roli. Bylo však zřejmým projevem smýšlení bohoslovců i jejich schopnosti organizovat se ke společnému jednání.⁷⁹

V řadě významných událostí, jež se shodou okolností odehrály právě 21. března (zveřejnění textu *Dopis katolíků prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi* s tezí „nechceme privilegia ani mocenské pozice, ale potřebujeme mít své normální místo vedle druhých“, rozšířené zasedání předsednictva Mírového hnutí katolického duchovenstva, schůze předsednictva ÚV KSČ věnující se církevně-politické problematice)⁸⁰ stojí nenápadně i článek Františka Tomáška *Náboženství a socialismus*.⁸¹ Autor v něm definuje své pojetí socialismu a vyvozuje odtud jeho poměr k náboženství:

Slovem *socialismus* rozumím v širším smyslu trvalé a záměrné úsilí o *naplnění každého spravedlivého přání každého člověka a o vyloučení jakéhokoliv zla*, které jemu může uškodit. Toto úsilí je také vlastní náboženství. Náboženství i socialismus chtějí přivést člověka ke štěstí. Humanismus je jim společný. Obsahuje požadavek, aby si lidé vzájemně přáli a dávali to, co poznali jako dobré, aby k sobě navzájem měli lásku.

Další rozvinutí této myšlenky vede k závěru:

Má-li socialismus, jak prohlašují jeho stoupenci, dát člověku více svobody než všechny předcházející historické formace, pak není možno, aby nedal náboženskou svobodu. Vždyť naplnění tohoto spravedlivého přání z pojmu socialismu plyne, i když vpravdě nebylo dosud uskutečněno. Ateismus není podstatnou vlastností socialismu,

⁷⁶ SKTF, složka Přijímací řízení.

⁷⁷ „Dějinné rozhodnutí našeho duchovenstva“.

⁷⁸ Václav VAŠKO, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, s. 80.

⁷⁹ Pro podobné prohlášení slovenských bohoslovců a další události let 1968-70 na teologické fakultě v Bratislavě srov. František VNUK, *Popustené putá*, s. 161-172.

⁸⁰ Jaroslav CUHRA, „Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky Pražského jara“, s. 112-116.

⁸¹ František TOMÁŠEK, „Náboženství a socialismus“, in *Literární noviny* 4 (21. 3. 1968) 4. Na téže stránce vyšel i zmíněný „Dopis katolíků prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi“. Přesto žádný z citovaných autorů, kteří se Pražskému jaru věnovali, Tomáškův text neuvádí. Zřejmě proto, že jej znají pouze z knihy Oto MÁDR, *Slovo o této době*, Praha 1992, s. 212-214 (text Otevřený list katolíků vězněných pro víru prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi).

neboť i ústava Československé socialistické republiky volá k budování socialismu všechny občany bez rozdílu.

Odtud pak biskup Tomášek vyvodil několik základních požadavků, jako rehabilitace nespravedlivě odsouzených i těch, kdo byli internováni bez rozsudku – především biskupů a jmenovitě arcibiskupa Josefa Berana, kterým má být „umožněno vrátit se do čela diecézí, aby mohli realizovat štěstí lidí, tj. realizovat také cíle socialismu“. A dále:

Žádáme, aby nám byla poskytnuta možnost tisknout své myšlenky ve vlastních časopisech, poněvadž zatím jsou časopisy, které se nazývají katolickými, ve skutečnosti orgány státní správy, která jimi uplatňuje svou koncepci. Žádáme, aby nám byla dána možnost diskutovat veřejně o náboženství a o teologii, aby nám byla lépe zabezpečena možnost studia teologie, žádáme vše, co plyne ze svobody, kterou socialismus touží zajistit každému člověku.

Ať je odstraněno každé falešné zdání, ať mluvčími věřících občanů jsou pouze ti, kdo vyjadřují jejich skutečný zájem a vůli, ať tedy je věřícímu člověku poskytnuta stejná míra svobody jako každému jinému občanu státu.

Tento pozoruhodný text přinesl tedy v samém počátku církevního Pražského jara i první nesmělou zmínku o potřebě lepšího zabezpečení možnosti studia teologie. Stejný požadavek se od té chvíle ozýval opakovaně. Když dopis československých biskupů vládě ČSSR z 25. března, podepsaný Františkem Tomáškem, v devíti bodech charakterizoval neudržitelné poměry církevní politiky a nastínil vhodná řešení, přinesl uvedenou myšlenku v odvážnější podobě: pro normalizaci církevních poměrů je nutné, aby biskupové mohli „zřizovat a řídit teologická učiliště a semináře“.⁸² Biskupové zřejmě operovali s představou, že by bylo možné obnovit teologická studia v plném rozsahu.

b) Fakulta a Dílo koncilové obnovy

Stejným směrem mířil návrh akčního programu, vypracovaný Akčním výborem pro přípravu celostátní konference katolického duchovenstva ČSSR. Za jeden z úkolů zamýšleného Hnutí koncilové obnovy – záhy přejmenovaného na Dílo koncilové obnovy – označil i službu „obnovou církevních učilišť, odpovídajících dnešním potřebám“.⁸³ Je zajímavé, že tento záměr v definitivní verzi programu zcela zmizel a o vztahu Díla koncilové obnovy k teologické fakultě resp. k případným dalším fakultám a učilištím nic neříkal. Předpokládal sice široké uplatnění DKO na poli teologie a teologického vzdělávání

⁸² Jindřich PECKA – Josef BELDA – Jiří HOPPE, *Občanská společnost 1967-1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970*, Praha-Brno 1998, s. 203.

⁸³ „Návrh akčního programu“, in *Katolické noviny* 14 (7. 4. 1968) 3.

poskytovaného kněžím, řeholníkům a laikům, ale o vlastních institucích teologických studií nehovořil.⁸⁴

Lze se pouze domnívat, že vedení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty stálo stranou horečného obrodného procesu, vyhradilo si pole své působnosti samo pro sebe a soustředilo se bezprostředně na to, co se jej týkalo. Je také velmi pravděpodobné, že bylo v první chvíli spojováno s právě odstraňovanými pořádky, důrazně kritizováno a muselo si důvěru veřejnosti teprve získat. Velmi formálně působí např. dopis, jímž sekretář Akčního výboru DKO žádal děkanát fakulty o jmenování dvou delegátů na velehradskou konferenci, jež se konala 14.-15. května, a následné pověření Josefa Kubalíka a Antonína Salajky.⁸⁵ Přesto však absence zmínek o teologických fakultách ve zveřejněném akčním programu udivuje – přinejmenším proto, že na Moravě se uvnitř Díla koncilové obnovy stalo hned na začátku dubna aktuálním téma obnovení fakulty v Olomouci (srov. kap. III.2.2.1). Zřejmě pouhým ohlasem zmíněného dopisu biskupů byla slova prohlášení ustavujícího sjezdu DKO, jimiž byl vyjádřen požadavek, aby biskupové mohli „zřizovat a řídit teologická učiliště a semináře“.⁸⁶

Bez obtíží nebyl ani postoj, který zaujali k DKO bohoslovci, kteří se v první chvíli postavili proti němu.⁸⁷ Během porady, jíž se za bohoslovce zúčastnili Jiří Slabý a Miloslav Vlk (oba vysokoškolsky vzdělaní – MUDr. a PhDr.), otevřeně sdělili, že se obávají vzniku hnutí, které by si opět osobovalo právo mluvit jménem církve a manipulovat s biskupy. Zástupci DKO – Josef Zvěřina, Oto Mádr, Vladimír Rudolf, Jiří Němec, Václav Vaško a další – je ujišťovali o opaku: chtějí naléhat na vládu, aby se biskupové mohli ujmout vedení svých diecézí, a usilovat o obnovu církve v duchu koncilu. Nakonec se bohoslovci nechali přesvědčit a pozvali přítomné do Litoměřic. Před bohoslovce zde potom předstoupili Oto Mádr, Antonín Bradna a Václav Vaško. Jejich vystoupení bylo úspěšné a „bohoslovci vzali program DKO za svůj“.

c) Postoj fakulty k událostem

Nepočtené informace, které jsou dostupné o první fázi Pražského jara na litoměřické teologické fakultě, doplňují zprávy o postojích Jana Merella. Chronologicky prvním je jeho

⁸⁴ „Akční program Díla koncilové obnovy“, in *Katolické noviny* 19 (12. 5. 1968) 3; „Organizační řád“, tamtéž, s. 4.

⁸⁵ AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 28 : složka A 131/67-68.

⁸⁶ „Prohlášení ustavujícího sjezdu“, in *Katolické noviny* 21 (26. 5. 1968) 3.

⁸⁷ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 288-289.

odpověď na již zmíněný dopis Karla Hruzy z 20. března.⁸⁸ Za nejzávažnější otázku, kterou bude třeba řešit, označil návrat teologické fakulty do Prahy. Naznačil, že jde nejenom o otázku spravedlnosti, ale i o problém kapacitní. Pokusil se tím dosáhnout toho, aby bylo přestěhování uskutečněno ještě před začátkem akad. roku 1968-69. Zmínil také potřebu vyřešit otázku obsazení nejdůležitějších vakantních stolic a rozšíření počtu asistentských míst.

Podobný obsah mělo novinové interview, které Merell poskytl začátkem dubna 1968.⁸⁹ Postoj fakulty k soudobým událostem označil za kladný a radostný, a lze se oprávněně domnívat, že z jeho hlediska tomu tak skutečně bylo. Opět položil na první místo návrat fakulty do Prahy a odtud odvozoval vše, co s tím podle něj souviselo: teologické extenze pro veřejnost, větší publikační možnosti, obsazení vakantních stolic, zřízení stolic nových a rozšíření počtu asistentských míst, možnost připravovat učitelský dorost odborným zahraničním studiem. Dosavadní činnost fakulty charakterizoval těmito slovy: „... v minulých letech, mnohdy za velmi těžkých podmínek, se CMBF snažila vždy vychovávat budoucí kněze aby – při zachování věrnosti a oddanosti k církvi – byli i upřímnými a oddanými občany tohoto státu, v tomto společenském zřízení.“

Rozhovor ukázal, že Merell a ostatní profesori se snažili ospravedlnit své předchozí jednání a za potřebné reformní kroky pokládali – v návaznosti na výhledový plán – především změnu vnějších podmínek existence teologické fakulty, zatímco proměnu vnitřní, zejména pokud jde o vliv Druhého vatikánského koncilu na teologii, do popředí nekladli. V tom je možno spatřovat zřetelný rozdíl od myslitelů, kteří se ve stejné době shromáždili kolem časopisu *Via* (srov. úvod 2.1 a kap. VI.2). Zdá se také, že vedení fakulty z počátku přeci jenom postupovalo poněkud zdrženlivěji než ordináři a věřící, kteří se exponovali v Díle koncilové obnovy.

d) Osmělení

Velké osmělení (a zároveň – ve srovnání s děním v církvi – takřka dvouměsíční opoždění) představoval v těchto souvislostech dopis, který zaslal Jan Merell biskupům Štěpánu Trochtovi, Josefu Hlouchovi, Karlu Skoupému a Karlu Otčenáškovvi dne 2. května – tedy ještě dříve, nežli jim byl udělen státní souhlas.⁹⁰ Nejprve se s poukazem na kanonické

⁸⁸ SKTF, složka Přijímací řízení; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89. Dopis je omylem datován 28. září 1968, byl ale psán 28. března (razítko došlé pošty MKI je z 1. dubna 1968).

⁸⁹ Jan MERELL – Stanislav TOMS, „Vrátí se bohoslovecká fakulta z "vyhnanství"?“, s. 54-56 (původně *Lidová demokracie* 9. dubna 1968).

⁹⁰ AUK, fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981, kart. 28 : složka A 131/67-68. Zde také příznivé odpovědi Š. Trochty a kladná, byť rezervovanější odpověď J. Skoupého.

mise udělené svého času arcibiskupem Josefem Beranem, snahu o uplatňování apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus* a dobré úmysly pedagogického sboru pokusil obhájit minulost fakulty, a poté pokračoval:

Profesorský sbor s pomocí Boží se chce i v budoucnosti účinně a svědomitě zúčastnit při výuce a výchově nových kněžských generací na obrodném díle v duchu vatikánských konstitucí a dekretů, slibuje svou synovsky oddanou věrnost biskupskému sboru ve své vlasti a hlavě celého křesťanstva, Svatému Otci v Římě.

Jako všechen klérus v naší vlasti samozřejmě rovněž profesorský sbor CMBF se resolutně staví za spravedlivé požadavky naší svaté Církve v naší vlasti: Rehabilitaci a návrat biskupů, kněží, řeholníků i laiků diskriminovaných pro svou věrnost Církvi. Žádá nekompromisně naprostou náboženskou svobodu, svobodné vyučování náboženství, zákaz jakékoli diskriminace z náboženských důvodů. Životně důležitý pro činnost CMBF je návrat fakulty do kulturního střediska a staletého sídla fakulty, do Prahy. V tomto ohledu prosí profesorský sbor CMBF o laskavou podporu i Vaší Excelenci. Chceme podpořit i úsilí o znovuotevření potřebných dalších center teologických studií.

Jan Merell tímto dopisem konečně vyvedl fakultu z opatrného přešlapování v ústraní do proudu událostí. Stejným směrem mířilo i zasedání fakultní rady z 27. června 1968, jehož se poprvé z titulu kancléře fakulty – hodnosti vyplývající z kanonických předpisů – zúčastnil biskup František Tomášek.⁹¹ V rozpravě o minulosti fakulty, jež souvisela s volbou akademických funkcionářů, Merell přednesl obvyklou obhajobu a pokračoval: „Co jsme mohli, jsme udělali a s klidným svědomím hledíme vstříc i kritikám, které nepochopily situaci, nezhodily okolnosti, těžkosti a i jiné svízele, se kterými bylo nám pracovat a se prokousávat... Jsme si vědomi nedokonalosti, ale nikoliv něčeho, co bychom zanedbali, co jsme mohli a nevykonali, proto nás bolí, ozývá-li se i hlas odsuzující...“ Mnohou kritiku potvrdil také biskup Tomášek, který zmínil i hlas Kongregace seminářů (tj. Kongregace pro katolickou výchovu), „že nemá kontroly nad fakultou a seminářem“. Tomášek se ale proti veškeré kritice postavil („kdo však za to mohl? a může?“) a hodnotil vykonanou práci i přes lidské slabosti kladně.

Fakultní rada se také věnovala rehabilitaci bývalých členů profesorského sboru. Jednalo se o dvě rozdílné skupiny osob: ty, kteří již na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě působili a z různých příčin s nimi museli být pracovní poměr ukončen (František Panuška, Ladislav Pokorný, Miroslav Zedníček), a ty, kteří působili na Teologické fakultě Karlovy university do r. 1950 (bývalí doc. Jaroslav Kadlec, doc. Václav Bogner, as. Oto Mádr

⁹¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 27. 6. 1968. V některých dokumentech je Tomášek v l. 1965-69 označován za vicekancléře. To proto, že pražským arcibiskupem a tedy také velkým kancléřem byl Josef Beran, v té době v zahraničí. Tomášek ostatně často vystupoval spíše z titulu reprezentanta sboru ordinářů. Ze stejného titulu se na fakultu kolem r. 1968 v jednotlivostech obracel biskup Štěpán Trochta a později kapitulní vikář Josef Hendrich.

a as. Josef Zvěřina). U druhé skupiny bylo nutné vyčkat soudní rehabilitace, neboť pouze na jejím základě připadal v úvahu státní souhlas ze strany příslušného státního orgánu. Tento odklad ztížil fakultní radě jednání o obsazení volných stolic pro rok 1968-69.

Soudě dle zápisu, žádná pozornost nebyla věnována požadavkům, které na základě diskusí ve všech ročnících dne 10. června formulovali posluchači.⁹² Tento dokument však představuje nejúplnější a nejpromyšlenější dochovaný (a zřejmě také zpracovaný) inventář potřeb a nedostatků, s nimiž se fakulta tehdy potýkala – resp. potýkat měla. Bohoslovci formulovali těchto dvacet požadavků:

1. Řádnou církevně-právní úpravu postavení fakulty a semináře.
2. Přestěhování fakulty a semináře do Prahy.
3. Obnovení olomoucké theologické fakulty.
4. Zahájení jednání o včlenění theologických fakult do rámce universit.
5. Vypracovat nový statut fakulty a statut semináře při vzájemné nezávislosti s požadavkem, aby místo tajemníka fakulty bylo obsazováno věřícím katolíkem – právníkem.
6. Rozšířit studium theologie na šest let zřízením prvního ročníku s lingvistickým zaměřením.
7. Zhodnotit obsazení některých stolic a učitelská místa obsadit nejschopnějšími odborníky.
8. Rozšířit profesorský sbor a dosáhnout stavu, aby každý profesor měl svého asistenta. Zřídit místo kvalifikovaného knihovníka, lektora pro zpěv, lektora pro světové jazyky a lektora pro tělesnou výchovu.
9. Zkvalitnit výuku tím, že přednášky nebudou čtením skript, ale uvedením do studia oboru, praktickým seznámením s dostupnou literaturou, rozšířením a výkladem obtížných partií.
10. Zajistit pro každý předmět řádná skripta na dobré úrovni, třeba překladem vhodné zahraniční literatury.
11. Omezit počet hodin povinných přednášek, zavést konsultační hodiny, kolokvia z předem uložené látky a řádné semináře.
12. Zrušit výuku společenských věd.
13. Zdobrovolnit výuku staroslověnštiny.
14. V prvním ročníku šestiletého studia zavést předmět „úvod do theologie“.
15. Umožnit posluchačům studium v zahraničí.
16. Zřídit diecéšní internáty s náboženskou výukou pro středoškolské studenty se vzdálenějším zřetelem na kněžská povolání.
17. Provést rehabilitaci profesorů i studentů postižených v době deformací.
18. Přijmout všechny vhodné žadatele o theologické studium.
19. Provést revisi doktorátů udělených v době deformací.
20. Obsadit místa pomocného personálu řádovými sestrami.

Nutno říci, že vedení fakulty si takto široké pole revize své působnosti nepřipustilo a v dalších věcech – s výjimkou snahy o přesun do Prahy – nepostupovalo dosti razantně a důsledně, zejména když se setkalo s odporem státních úřadů. Snad i proto nebyly výsledky

⁹² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 27. 6. 1968 : příloha.

uvolnění Pražského jara takové, jakými být mohly a měly. Ostatně ani Svatý stolec nevyužil prostoru, který se mu ve věci nápravy kanonické úpravy teologického studia nabídl, a nic v této věci nepodnikl. Toto opomenutí se řadí k jeho celistvému zaváhání, ba „až trestuhodnému promeškání“.⁹³

e) Snaha o návrat do Prahy

Jak již bylo řečeno, Merell za svou hlavní prioritu považoval návrat fakulty do Prahy. Tomu odpovídaly i jeho aktivity v daném období. V květnu a červnu opakovaně jednal na ministerstvu kultury a informací a snažil se je získat pro tuto myšlenku. Ve stejné době vyšla podobná iniciativa také ze tří dalších stran. Především od biskupa Tomáška, který pověřil bývalého sekretáře arcibiskupa Josefa Berana (a nyní, po letech vězení, pomocného dělníka) Jana Boukala, aby se „postaral o budovy pro seminář a bohosloveckou fakultu, samozřejmě v Praze“. Dalším protagonistou byl rektor semináře, Josef Poul.⁹⁴ Boukal a Poul pak koordinovali své kroky s Merellem, který na sebe vzal hlavní jednání.

Třetí stranu v této věci představovali bohoslovci. Jejich delegace navštívila 12. června náměstkyně ministra kultury a informací Františka Nováka.⁹⁵ Ptali se na to, jaká odpověď bude dána na dopis zakládajícího kongresu Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy, který se konal 25.-26. května v Olomouci.⁹⁶ V dopise totiž byla obsažena žádost o rehabilitaci teologických fakult – jejich zařazení do svazku univerzit, návrat teologické fakulty do Prahy a obnovení teologické fakulty v Olomouci. Delegace zdůraznila nevyhovující a kapacitně nepostačující stav semináře a odtud plynoucí potřebu vhodných prostor v Praze. V odpověď jim bylo přislíbeno, že „problematika bude v nejbližší době zásadně řešena“.

Podobně dopadlo o týden později i jednání Jana Merella. Také on se 19. června sešel s Františkem Novákem a dožadoval se vrácení fakulty do Prahy, otevření teologické fakulty v Olomouci a rozšíření profesorského sboru.⁹⁷ Vedle zásadního požadavku na přesunutí fakulty do Prahy připustil Merell i určitá alternativní řešení. Žádal, aby byl prozatím od akad. roku 1968-69 umístěn v Praze alespoň první ročník, a to buď v uvolněné části budovy

⁹³ Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 31 a 42nn. Svatý stolec hodnotil obrodný proces jako krátkodobý a proto československý episkopát varoval před přílišnou angažovaností, jíž ze stejného důvodu sám nevynikal. Vedle toho narazil i na zdrženlivost státních orgánů (Agostino CASAROLI, *Trýzeň trpělivosti*, s. 152-153; Erika KADLECOVÁ, „Byloje i dumy“, in *Výběr z čs. čtenářské samoobsluhy* (samizdat) 1 (1985) 53). Přesto je třeba dát Cuhrovi za pravdu.

⁹⁴ ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : složka 1967-68 : dopis Jana Boukala (3. 6. 1968), dopis Josefa Poula (13. 6. 1968).

⁹⁵ ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : složka 1967-68 : záznam o průběhu jednání (13. 6. 1968).

⁹⁶ Jaroslav PAŽOUT, *Československé studentské hnutí v šedesátých letech dvacátého století (sbírka Ivana Dejmal)* [2006-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://libpro.cts.cuni.cz/>>.

⁹⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 27. 6. 1968.

bývalého semináře a fakulty v Dejvicích, nebo v jiné církevní či státní budově. Z církevních objektů zmínil klášter v Emauzích, Kněžský domov v Ječné ulici, bývalý klášter sv. Gabriela (nyní poštovní muzeum) nebo dům v Kanovnické ulici na Hradčanech.⁹⁸ Ani on však nezískal víc než sliby.

Proto se o intervenci pokusil přímo biskup František Tomášek, který 17. a 28. června zaslal na ministerstvo kultury a informací dvě žádosti o uvolnění budovy Arcibiskupského semináře a kostela v Praze-Dejvicích.⁹⁹ Jeho argumentace, jež se shodovala s Merellovou, se odvolávala na to, že

- fakulta byla dle vyjádření Státního úřadu pro věci církevní do Litoměřic umístěna pouze dočasně
- kapacita fakulty je naprosto neúměrná počtu uchazečů o studium teologie
- dosavadní stav je vážnou překážkou v plnění povinností fakulty vůči církvi a katolické veřejnosti
- budova bývalého Arcibiskupského semináře a kostela v Praze-Dejvicích je stále v majetku pražského ordinariátu a měla by být vrácena svému účelu
- uzavření smlouvy mezi Náboženskou maticí a hospodářskou správou ÚV KSČ z 8. května 1959 o bezplatném užívání budovy redakcí časopisu *Otázky míru a socialismu* bylo neplatné a protiprávní, neboť ji neuzavíral majitel objektu, který naopak jakoukoli smlouvu odmítl.

Právní expertízy, které zadalo mezinárodní oddělení spolu s hospodářským oddělením ÚV KSČ, ukázaly, že proti nárokům, které Tomášek vznesl, nelze právně oponovat. Současně ale bylo – „vzhledem k tomu, že jde o budovu, ve které je umístěna organizace mezinárodního významu a možnost zvýšeného úsilí církve by mohlo mít vážné politické důsledky“ – rozhodnuto, že nebude vydána a musí být nalezeno jiné řešení. Naléhavost Tomášková a Merellova požadavku měla být také snížena poukazem na perspektivu obnovy fakulty v Olomouci, protože to by vedlo k uvolnění kapacit v Litoměřicích.¹⁰⁰

Tomášek proto obdržel od náměstka ministra kultury a informací Františka Nováka dopis z 5. července, v němž byl sice vysloven souhlas s tím, že „pro návrat fakulty

⁹⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89 : text K požadavku na návrat ř. k. Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty z Litoměřic do Prahy; NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 76, a.j. 106, bod 6 a, f. 10-11.

⁹⁹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89.

¹⁰⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89; NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 76, a.j. 106, bod 6 a, f. 8-9.

z Litoměřic do Prahy svědčí historické i politické důvody, jakož i povinnosti, které má fakulta a její vedení vůči katolické veřejnosti“, ale s poukazem na „mezinárodně politické zájmy a závazky“ bylo vyloučeno, že by se stávající uživatel z dejvické budovy vystěhoval. Následovalo sdělení, že jako přechodné řešení musí být „plně využito všech objektů, které dosud užívá bohoslovecká fakulta v Litoměřicích, případně získat tam na přechodnou dobu další“. Dopis se uzavíral poukazem k souběžným jednáním „o zřízení další bohoslovecké fakulty v Olomouci“ a předpokladu, „že část přihlášených bohoslovců by mohlo zahájit studium na této fakultě“.¹⁰¹

f) Jednání předsednictva ÚV KSČ

O čtyři dny později, 9. července, předložil ministr kultury a informací Miroslav Galuška „Zprávu o církevněpolitické situaci v českých zemích“ předsednictvu ÚV KSČ.¹⁰² Poté, co představil požadavky církví na návrat katolické teologické fakulty z Litoměřic do Prahy a na obnovení bohoslovecké fakulty v Olomouci (přičemž konstatoval, že „i z hlediska státní církevní politiky se jeví výchova kněží pro moravské diecéze v Olomouci jako potřebná a účelná“), pokračoval požadavkem komplexního řešení této problematiky. Rozuměl tím skutečnost, že počet posluchačů v Litoměřicích by při zřízení fakulty v Olomouci prudce poklesl, „což by ovlivnilo nároky na eventuální objekt fakulty v Praze“, protože naléhavost přeložení fakulty do Prahy by tím byla „zastavena“, resp. by mohlo být možné „umístit fakultu do menšího objektu a původní arcibiskupský seminář v Praze-Dejvicích pro potřeby církve neuvolňovat“.

Přesto však se zpráva zasazovala o skutečnou, byť omezenou vstřícnost k požadavkům církve ve věci zvýšené kapacity teologických fakult, neboť ta byla podle zprávy „i z hlediska státu zdůvodněna objektivními potřebami zajistit běžný náboženský kult“ a faktem, že „v uplynulých 18 letech v důsledku tvrdého administrativního tlaku byla podstatně omezena výchova kněží a jejich počet značně poklesl“, takže vzhledem k vysokému věkovému průměru by v dalších letech při dosavadních omezeních byl – zejména v religiózních oblastech – pociťován kritický nedostatek kněží.

Další horizont v postupu vůči teologickým fakultám pak nastínil tento odstavec:

V současné době vede ministerstvo kultury a informací jednání s ministerstvem školství o převedení teologických fakult do resortu školství. Bylo by účelné dát

¹⁰¹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89.

¹⁰² NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 76, a.j. 106, bod 6 a, zde f. 22-24; Jindřich PECKA – Josef BELDA – Jiří HOPPE, *Občanská společnost 1967-1970*, s. 212-230; Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 43.

teologickým fakultám zvláštní statut a spravovat je resortně odborem vysokých škol MŠ, který je k tomu vybaven kvalifikací a zaměřením svého aparátu. Sám fakt vyčlenění teologických fakult z pravomoci ministerstva školství působí negativně a bude vždy vzbuzovat u církví dojem výjimečných opatření v neprospěch teologických fakult, a to i v případě, že zde nebudou žádné reálné příčiny k těmto domněnkám. Možnost srovnání vlastní situace (v mnohých ukazatelích výhodnější než u jiných vysokých škol) s potřebami a potížemi, s nimiž se setkávají také ostatní vysoké školy, bude příznivě korigovat požadavky církví na tomto úseku.

Galuškova zpráva se teologického studia dotkla ještě třikrát: poprvé, když uvedla, že „s teologicky fundovanými představiteli emigrace zřejmě církev počítá pro místa na teologických fakultách i pro některé klíčové funkce v diecézích“, podruhé, když říkala, že otázku „otevření studijních možností pro české a slovenské teology v Římě“ by bylo možno „pozitivně vyřešit v nadcházejících jednáních s Vatikánem za podobných podmínek a zajištění, jaké si vymínily jiné socialistické země“, a potřetí, když uzavírala, že v nejbližší době hodlá ministerstvo kultury a informací pro nadcházející školní rok zajistit výuku na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě adaptací prostor litoměřické fakulty, respektive za vhodných podmínek zřízením fakulty a semináře v Olomouci, a že zahájí jednání o uvolnění budovy v Praze-Dejvicích.¹⁰³

Předsednictvo ÚV KSČ zprávu projednalo 16. července. Ve svých usneseních koncepci ministerstva kultury a informací schválilo.

g) Další snaha o návrat do Prahy

Přestože v prvním kole Merell ve svém úsilí o návrat fakulty neuspěl, využíval vehementně každé příležitosti, aby se jeho touha uskutečnila.¹⁰⁴ Další nalezl v okamžiku, kdy 13. srpna ministr školství Vladimír Kadlec v tiskové konferenci o vysokoškolské problematice uvedl, že k prospěšnému studiu je třeba zajistit i vhodné materiální podmínky, a v další diskusi byl zmíněn názor ministra vnitra Josefa Pavla, který v jednání o restrikci bezpečnostního aparátu projevil souhlas s uvolněním kláštera řádu Křižovníků s červenou hvězdou v Praze 1 pro potřeby studentů.

Ihned poté – 16. srpna – zaslal dopis ministrovi kultury a informací Miroslavovi Galuškoví, ministrovi školství Vladimíru Kadlecovi ministrovi vnitra Josefu Pavlovi a místopředsedovi vlády Gustavu Husákovi. Poukazoval na všechna předchozí jednání i na to, že když na jaře téhož roku žádal pro fakultu mj. budovu Křižovnického kláštera, bylo mu

¹⁰³ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 76, a.j. 106, bod 6 a, f. 35 a 50.

¹⁰⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89; SKTF, složka Fakulta bohoslovecká.

sděleno, že je zde plánován mezinárodní hotel. Při ohlášené změně záměru proto žádal o to, aby byl objekt přidělen teologické fakultě a kněžskému semináři.

h) Dopis biskupů o uspořádání teologického studia

Závěrečné slovo snah Pražského jara o obnovu teologické fakulty náleželo episkopátu. Ten 19. srpna napsal vládě Československé socialistické republiky dopis „v naléhavé záležitosti normalizace teologického studia a výchovy kněží“.¹⁰⁵ Biskupové František Tomášek, Karel Skoupý, Josef Hlouch a Štěpán Trochta poukázali na jednostranné akty, jež v r. 1950 vedly k nastolení stavu, „jemuž chybělo po církevní stránce jak se strany biskupů, tak se strany příslušného ústředního místa v Římě řádné ustanovení“. Následovalo oznámení, že v době společenské obnovy „považuje biskupský sbor za možné a nutné uspořádat také teologické studium, a to ještě před začátkem studijního roku 1968/1969“, a proto po církevní stránce činí tato opatření:

1. Vzhledem k novým okolnostem nehodlá žádat obnovení původního stavu, t.j. dvě fakulty, čtyři diecézní a pět řeholních učilišť. Rozhodl se zřídit ve smyslu kánonu 1354, § 3 CIC a koncilního dekretu *Optatum totius n. 7* dva *regionální semináře*, jeden v Praze (zatím v Litoměřicích) pro české diecéze, druhý v Olomouci pro moravské diecéze. Ihned po dosažení vládního souhlasu požádá příslušnou římskou kongregaci o předběžné schválení ve smyslu kan. 1376, § 1. V nejbližší době podají biskupové také návrh na obsazení míst představených seminářů.

2. Další úkol se týká vlastního teologického studia.

Pražská (litoměřická) bohoslovecká *fakulta* v dosavadním stavu byla dosud římskými místy pouze tolerována jako jediná nouzová možnost pro výuku kněžského dorostu. Chybí jí schválení a další náležitosti. Rovněž učitelský sbor postrádá řádné kanonické mise podle kán. 1381, § 3. Proto se episkopát rozhodl požádat příslušnou římskou kongregaci o uznání, za předpokladu nezbytných úprav, pražské (litoměřické) fakulty za pokračování bohoslovecké fakulty pražské, jak existovala do roku 1950.

Biskupský sbor podá ministru kultury a informací návrh učitelského sboru, složeného z odborníků dosažitelně nejlepších, kterým může s dobrým svědomím udělit kanonické mise. Považuje za důležité, aby to byli lidé schopní nejen dobře přednášet, ale i vědecky pracovat v duchu koncilní teologie, reprezentovat v cizině, vést dialog na úrovni a v ideové rovině poskytovat křesťanský přínos celé společnosti.

Obnovení *olomoucké* Cyrilometodějské bohoslovecké *fakulty* považuje episkopát za nezbytné pro normální náboženský život na Moravě a ve Slezsku a vítá příznivý postoj veřejných činitelů v této věci. Pokládá za vhodné, aby byl opět název Cyrilometodějská vyhrazen této fakultě, které původně patřil pro její specifické zaměření. Obdobně jako u pražské fakulty půjde i zde o podání návrhu na učitelský sbor, kanonické mise a další kroky po církevní stránce nutné.

Citovaný korpus dopisu obsahuje opravdu důležité skutečnosti, zejména pokud jde o stávající teologickou fakultu. Konstatuje u ní existenci kanonických defektů a jejich toleranci

¹⁰⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987.

Svatým stolcem, a deklaruje úmysl biskupů postarat se o jejich nápravu, jež by spočívala v tom, že by po nezbytných dílčích krocích byla tato fakulta oficiálně uznána „za pokračování bohoslovecké fakulty pražské, jak existovala do roku 1950“. Biskupové – resp. ten, kdo pro ně dopis připravil – se ovšem přenesli přes skutečnost, že také oni tuto fakultu dosud tolerovali a že pražský ordinář uděloval učitelům kanonické mise, o nichž je nyní řečeno, že nejsou řádné. Souvislost s pražskou arcidiecézí je ostatně výslovně potvrzena.

Dopis má deklaratorní charakter a neadresuje vládě žádnou explicitní žádost. Přesto je třeba jej celý považovat za prosbu o souhlas s kroky, které biskupové hodlali učinit a o nichž věděli, že fakticky nejsou bez státního souhlasu možné. Hlas biskupů však zazněl dva dny před invazí spojeneckých vojsk do Československa, takže ke státním orgánům dolehl již v podstatně změněné situaci. Byl jim ostatně kvůli potížím, jež byly v srpnových dnech s poštovní službou, odeslán až 20. září.

i) Kauza čestných doktorátů

V dubnu a květnu 1968 obdržela fakulta několik výzev, aby bylo přešetřeno udělení čestného doktorátu Josefu Plojharovi. Na základě tohoto podnětu rozeslal děkan Merell 30. května 1968 žijícím čestným doktorům CMBF (Josefu Plojharovi, Antonínu Stehlíkovi, Josefu Benešovi, Alexandru Horákovi a Eduardu Olivovi) dopis, ve kterém konstatoval, že v minulosti nebyly při jejich ocenění dodrženy platné kanonické předpisy a požádal je, aby v budoucnu od užívání titulu ThDr. h.c. upustili.¹⁰⁶ Jednalo se tu o čl. 40 apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus*, podle něhož musela církevní fakulta před udělením čestného doktorátu požádat Svatý stolec o tzv. nihil obstat. Od r. 1950, kdy byly Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultou uděleny první čestné doktoráty (srov. II.5.3.2), vedení fakulty zmíněný předpis nedodržovalo – a ani nemohlo. O něj se nicméně Merell opřel ve chvíli, kdy chtěl alespoň částečně odstranit křiklavé příklady samototalitních praktik na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě před r. 1968. Když pak chtěla fakulta udělit čestný doktorát Dominiku Peckovi, děkan zaslal Kongregaci pro katolickou výchovu 31. října 1968 žádost o nihil obstat. Kongregace poněkud vyhýbavě rozhodla, že je tento úkon v kompetenci biskupa Františka Tomáška. S jeho souhlasem byl doktorát udělen 10. června 1969.¹⁰⁷

¹⁰⁶ SKTF, složka Čestný doktorát : dopis z 30. 5. 1968.

¹⁰⁷ SKTF, složka Prof. P. Dominik Pecka – čestný doktorát. Srov. Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*, Praha 1996, s. 266: Když se biskup Skoupý dozvěděl o Peckově nominaci na doktora h. c., pozval si jej k poradě o této věci. „Namítal, že fakulta nemá církevní schválení. To bylo pravda, ale pravda také byla, že biskupové světili absolventy té fakulty, třebaže církevní schválení neměla.“ Zde také líčení události: s. 266-272.

Dodejme, že s nástupem normalizace – v říjnu 1971 – musel děkan Merell všem čestným doktorům rozeslat dopis, ve kterém tento požadavek odvolal s tím, že „výše uvedená podmínka konstituce DSD podle dnešních předpisů již více neexistuje“.¹⁰⁸ To se sice nezakládalo na skutečnosti, ale nic jiného mu nezbývalo. Nepřímé pokračování měla tato kauza v l. 1980-81 (srov. kap. III.3.3.2).

III.2.1.2 Doba přednormalizační (září 1968 – březen 1970)

a) Snaha o zřízení konzultačního střediska v Praze

Srpnové události znamenaly v podstatě konec obrodného procesu, přestože ještě nějakou dobu – necelé dva roky – dozníval. Doba, jež je zde nazvána přednormalizační, je proto charakterizována jistou dvojznačností: na jedné straně se teprve nyní začaly uskutečňovat změny, jež Pražské jaro umožnilo, na druhé straně současně docházelo k prvním projevům obnovované státní kontroly a omezování činností církví a teologických fakult.

Velmi zřetelně to ukázaly zamítavé odpovědi na Merellovu žádost ve věci budovy křižovnického kláštera, napsané po srpnové okupaci Československa, přesněji v druhé polovině září 1968.¹⁰⁹ Řídily se interní informací, kterou jednotlivým ministerstvům podalo ministerstvo vnitra. Z ní vyplynulo, že „ve změněné situaci předchozí předpoklad ministerstva vnitra o restrikci bezpečnostního aparátu již neplatí“, naopak nyní „plánuje výstavbu nových objektů pro účely bezpečnosti“, takže „předběžný souhlas s uvolněním kláštera řádu Křižovníků s červenou hvězdou v Praze 1 pro potřeby studentstva se odvolává“. Nutno nicméně dodat, že vzhledem k usnesení předsednictva ÚV KSČ z 16. července ministerstvo kultury dále s návratem fakulty do Prahy v principu počítalo.

Dopis, který Merell obdržel, pochopitelně tyto podrobnosti neobsahoval. Proto fakultní rada 2. října s uspokojením přijala zprávu biskupa Tomáška, že má být budova v Dejvicích uvolněna do jednoho roku, a rozhodla se prozatím usilovat o získání místností pro zřízení konzultačního střediska v Praze.¹¹⁰ Merell 3. října zaslal na VI. odbor (dislokační orgán) ministerstva kultury a informací žádost o uvolnění nebytových prostor v budově České katolické Charity v Praze 1, Sněmovní 9. Ta ale byla 17. října zamítnuta s tím, že daný dům „je plně využit jak organizacemi církevními, tak i ostatními organizacemi ministerstva kultury

¹⁰⁸ SKTF, složka Čestný doktorát : dopisy z 28. října 1971.

¹⁰⁹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89; SKTF, složka Fakulta bohoslovecká.

¹¹⁰ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1968.

a informací“. Děkanova prosba k Sekretariátu pro věci církevní o intervenci z 25 října již vyzněla naprázdno.¹¹¹

Fakultě bylo doporučeno, aby prozatím spolu s redakcí časopisu *Via* používalo místnosti v Kněžském domově v Praze 2, Ječné ulici. Fakulta nicméně podala žádost o přidělení místností na faře v Praze 1, Spálené ulici. Ukázalo se, že jsou určeny pro bytovou jednotku, a tak tento pokus selhal.¹¹² Podobný osud měla žádost z 22. května 1969 o přidělení několika místností v prvním poschodí bývalého kláštera sester sv. Karla Boromejského v Praze-Karlíně, Vítkova ul. 15, který byl tehdy upravován pro mateřskou školku. Prostory měly sloužit „pro pražský provoz fakulty (jáhenské, katechetické studium), jako depositář pro knihy a diapozitivy stolice pro křesť. archeologii, jež jsou dočasně uskladněny na právnické fakultě KU“, která žádala jejich přestěhování. Ministerstvo sice tuto žádost podpořilo jako oprávněnou a obrátilo se na příslušný Obvodní národní výbor, ten však začátkem července sdělil, že této žádosti nelze vyhovět, protože celá budova je v užívání dvou mateřských školek a družiny mládeže.¹¹³ Další snahy o získání prostor v Praze již doloženy nejsou, zřejmě proto, že v polovině r. 1969 již bylo zřejmé, že tomu nový směr církevní politiky nepřeje.

b) Zahájení akad. roku 1968-69

Počátek akad. roku 1968-69 se nicméně odehrál ještě ve znamení přejícného postupu Sekretariátu pro věci církevní. Jeho zřetelnou ilustrací byl projev, který přednesla vedoucí SPVC Erika Kadlecová, když se 2. října 1968 v Litoměřicích zúčastnila slavnostního zahájení.¹¹⁴ Předložila přítomným svou představu o tom, jaký by měl kněz díky své hluboké víře být: schopen předstoupit k jinému jako rovnocennému subjektu, naslouchat jeho mínění a nechat se jím obohatit, a tak také vycházet ze života, cítění a mínění těch lidí, ke kterým přichází. Končila pak slovy, jež měla ve světle srpnových událostí, tehdejšího protiokupačního postoje SPVC a blížící se normalizace značný význam:

„A to je jediná záruka, že zůstaneme věrní tomuto lidu a této zemi, když dovedeme pozorně poslouchat ty, které chceme vést. A dovedeme-li to, musíme s nimi zůstat, protože ten, který chce vést, který vede, který dává lidem určité podněty a myšlenky, musí také mít odvahu k zodpovědnosti za ty, kteří mu popřáli sluch, a nesmí je opustit nikdy a za žádných okolností.“

¹¹¹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89.

¹¹² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

¹¹³ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89.

¹¹⁴ SKTF, složka Různé.

Nadějný byl ovšem začátek školního roku z řady důvodů: 8. října došlo ke slavnostnímu otevření olomoucké pobočky (srov. kap. III.2.2.2b), v Litoměřicích se postupně obnovoval pedagogický sbor, bohoslovci zřídili Spolek katolických bohoslovců, probíhala jednání o začlenění fakulty do svazku Univerzity Karlovy a o její zařazení do resortu vysokých škol, Svatý stolec prostřednictvím biskupa Tomáška vyjasnil svůj postoj k fakultě, byl učiněn pokus o revizi statutu, po letech byl opět otevřen katechetický kurz. Nadějí odpovídalo úsilí fakulty o realizaci dílčích reformních kroků – většinou však nebyly dokončeny včas před změnou kurzu církevní politiky.

c) Obnova pedagogického sboru

O personálních otázkách začala fakulta nejprve jednat v souvislosti se zmíněným usnesením o rehabilitaci bývalých učitelů fakulty. Po prázdninách se k této záležitosti fakultní rada opět vrátila.¹¹⁵ Konstatovala, že je neobsazeno celkem sedm stolic: filosofie, pedagogika a katechetika, liturgika, česká historie, semiotologie, staroslověnština, křesťanská archeologie. Nutno upozornit, že zde fakultní rada se samozřejmě operovala s předpokladem samostatné stolice liturgiky, o jejímž zřízení bylo dříve jednáno, ale fakticky k němu nedošlo – alespoň k tomu není žádný dostupný doklad (srov. kap. III.1.3).

Ve věci návrhů na obsazení jednotlivých stolic převzal iniciativu biskupský sbor, jak to vyjádřil v srpnovém dopise vládě Československé socialistické republiky. Jeho návrhy fakultní rada diskutovala, doplnila a částečně také neschválila. Společným rysem těchto návrhů byla skutečnost, že fakulta konečně mohla sáhnout i k těm diecézním a řeholním kněžím, kteří by dříve vůbec nepřipadali v úvahu. Došlo tak k těmto rozhodnutím:

Filosofie	Fakultní rada ze své iniciativy jednala o dvou možnostech: František Panuška CSsR a Josef Petr Ondok CSsS. Navrhla Ondoka, ten ale odmítl pro zaneprázdněnost. Byl tedy vybrán Panuška, který nastoupil v zimním semestru 1968-69. ¹¹⁶
Pedagogika a katechetika	Fakultní rada ze své iniciativy jednala o dvou možnostech: Oldřich Med SDB a Josef Poul. Nakonec v zimním semestru přednášel Poul, kterého od dubna 1969 vystřídal Stanislav Novák. ¹¹⁷

¹¹⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 21. 9. 1968, zápis z 2. 10. 1968, zápis z 24. 10. 1968, zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

¹¹⁶ Srov. SKTF, fond Personalalia : složka Panuška František : dopis Jana Merella Františku Tomáškovu (17. 10. 1968) – k Ondokovi; kap. IV.2.50.

¹¹⁷ Srov. kap. IV.2.47 a IV.2.53.

Liturgika	Fakultní rada ze své iniciativy jednala o dvou možnostech: Zdeněk Bonaventura Bouše OFM a Jan Matějka. Vybrala Boušeho, který nastoupil v zimním semestru 1968-69. ¹¹⁸
České dějiny	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o Jaroslavu Kadlecovi, jehož schválila. Nastoupil v dubnu 1969. ¹¹⁹
Morální teologie	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o Otovi Mádrowi, jehož schválila. Nastoupil v dubnu 1969. ¹²⁰
Křesťanská archeologie	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o Josefu Zvěřinovi, jehož schválila. Nastoupil v dubnu 1969. ¹²¹
Biblická teologie	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o Jarolímovi Adámkovi CSsR. Ten již ale nastoupil v květnu 1968. ¹²²
Starý zákon	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o tom, že by Starý zákon vyučoval Václav Bogner, zatímco dosavadní profesor František Kotalík by převzal stolicí semitologie. Rozhodla se ponechat stávající stav a Bognera nepřijmout.
Pastorální teologie	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o tom, že by pastorální teologii vyučoval Jan Baptista Bárta OFM, což by znamenalo konec působení dosavadního profesora Jaroslava Kouřila. Rozhodla se ponechat stávající stav a Bárta nepřijmout.
Kanonické právo	Fakultní rada na návrh biskupského sboru jednala o tom, že by pastorální teologii vyučoval [?] Škarek (míněn zřejmě Emil Škurka SDB, neboť Leopold Škarek SJ se právu nevěnoval a byl navíc již mrtev), což by znamenalo konec působení dosavadního profesora Jaroslava Michala. Rozhodla se ponechat stávající stav a Škurku nepřijmout.

Příchod nových učitelů byl z hlediska studentů, kteří byli dosud důrazně upozorňováni na nesprávnost teologických názorů v zahraničí a utvrzování v teologii manualistického typu, důležitou změnou, jež současně znamenala i zneklidňující proměnu teologických horizontů a vznik prostředí s přednášejícími velmi rozdílné úrovně.¹²³ Dokladem toho byla např. delegace, kterou vyslali za Josefem Zvěřinou, aby mu sdělila, že mají určité pochybnosti o jeho pravověrnosti – zřejmě v návaznosti na jeho texty v časopise *Via*.¹²⁴ Právě Zvěřina je dobrým, byť extrémním příkladem toho, jak se zde personální záležitosti v přednormalizační době vyvíjely.¹²⁵

¹¹⁸ Srov. kap. IV.2.10.

¹¹⁹ Srov. kap. IV.2.23.

¹²⁰ Srov. kap. IV.2.38.

¹²¹ Srov. kap. IV.2.79.

¹²² Srov. kap. IV.2.1.

¹²³ Josef BERÁNEK, *Václav Malý : k hledání pravdy patří pokora*, Praha 2002, s. 20nn.

¹²⁴ Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995, s. 100.

¹²⁵ Srov. kap. IV.2.79; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Organizace 1969-1989 : složka ThDr. J. Zvěřina – ustavení odborným asistentem na CMBF; Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, in Jan ROYT – Michaela OTTOVÁ – Aleš MUDRA, *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k počtě Jiřího Kuthana. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha – České Budějovice 2005, s. 49-50.

Na fakultu byl přijat v rámci rehabilitace těch pracovníků pražské teologické fakulty, kteří museli odejít v r. 1950 – tak o tom hovořila fakultní rada 27. června 1968. Bylo ovšem nutné, aby nejprve soud zahladil jeho odsouzení z r. 1952. To způsobilo odklad, neboť soud rozhodl až v listopadu 1968, tedy po začátku zimního semestru. Navíc musel ukončit své předchozí zaměstnání v Národní galerii. Vlastní jmenování odborným asistentem se pak odehrálo až v polovině dubna, s účinností od počátku měsíce. Stalo se tak přesto, že byl již v materiálech StB označován za nepřítele socialismu a tvůrce protistátního Díla koncilové obnovy.¹²⁶ Od počátku Pražského jara tedy uplynul jeden celý rok a teprve nyní, v nastávajících nových společenských poměrech, se pro Zvěřinu – a řadu dalších – otevřela možnost přijít na fakultu.

Také další Zvěřinův osud je ilustrativní. Byl sice ustaven pro křesťanskou archeologii, vyučoval však fakticky různé obory, zejména proto, že profesor pastorální teologie Jaroslav Kouřil ukončil k 31. červenci 1969 své působení. Zvěřina pak převzal svátosti, kerygmatickou, ochranu památek, církevní právo a volitelné předměty církevní umění, seminář pastorálky. Později tuto situaci charakterizoval slovy „můj vlastní obor dějiny umění a archeologie byl jen přívěsek“.¹²⁷ Hned na začátku akademického roku 1969-70 se přihlásil k habilitaci v oboru křesťanské archeologie a dějin výtvarného umění a předložil spisy, které začal připravovat ještě ve vězení a na nichž pokračoval po svém propuštění v r. 1965.

Habilitační řízení proběhlo úspěšně a fakultní rada 16. června 1970 navrhla Sekretariátu pro věci církevní, aby byl jmenován docentem pro obor křesťanské archeologie a dějin umění, což také Jan Merell v dopise z 1. července ministerstvu předložil. Ke jmenování však nedošlo. Již 22. května 1970 totiž předsednictvo ÚV KSČ schválilo záměr Sekretariátu pro věci církevní „prověřit činnost učitelských sborů na teologických fakultách se zřetelem na činnost některých profesorů bohosloveckých fakult v Díle koncilové obnovy a provést potřebné personální změny“ (srov. kap. III.2.1.3).¹²⁸ SPVC proto Zvěřinovi v pohovoru 21. září oznámil, že nedává záruku, že bude působit v linii normalizace fakulty, a sdělil mu další své výhrady. Zvěřina přijal návrh SPVC na svůj odchod z fakulty a byl ustaven v pastoraci. Formálně bylo jeho působení na fakultě ukončeno až k 31. prosinci.¹²⁹

¹²⁶ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 28.

¹²⁷ Marie Růt KŘÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 92.

¹²⁸ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 126, a.j. 203, bod 4, f. 70. Josefa Zvěřiny se týkala i předsezdání SPVC o kádrových opatřeních v České katolické Charitě (f. 69) a „na úseku sdělovacích prostředků“ (f. 71-72).

¹²⁹ Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, s. 50-55; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Organizace 1969-1989 : složka ThDr. J. Zvěřina, odborný asistent CMBF (odvolání z funkce).

Z nově přijatých učitelů na konci akad. roku 1969-70 bylo ukončeno také působení Oty Mádra a Zdeňka Bonaventury Bouše OFM. Jarolím Adámek CSsR zemřel v prosinci 1969. Jaroslav Kadlec mohl na fakultě ještě několik let zůstat. Personální inovace tak ve skutečnosti trvala necelé dva roky.

d) Spolek katolických bohoslovců

Další z nadějných počátků, zmíněných v souvislosti ze zahájení akad. roku 1968-69, se týkal Spolku katolických bohoslovců v Praze se sídlem v Litoměřicích, v jehož založení došla výrazu aktivita studentů, která již byla opakovaně doložena.¹³⁰ Bohoslovci svůj spolek ustavili – v analogii k jiným vysokým školám – v rámci Svazu vysokoškolského studentstva, s nímž navázali kontakty v souvislosti s jeho ustavujícím kongresem, který proběhl 25.-26. května 1968. O svých prvních stycích informovali biskupa Františka Tomáška. Po prázdninách začali jednat o řádné registraci a připravovat stanovy. Požádali biskupa Štěpána Trochtu o souhlas a o tlumočení svého záměru ostatním ordinářům. Se svými stanovami a záměry seznámili i biskupa Tomáška. S církevním schválením a se souhlasem fakultní rady z 24. října byly vypracovány stanovy a Okresní národní výbor v Litoměřicích byl požádán o registraci. Ta byla udělena, takže na konci listopadu mohl Spolek katolických bohoslovců zahájit svou činnost. Dne 16. března 1969 byly provedeny volby řádného výboru Spolku, předsedou byl zvolen bohoslovec Jan Kutáč a přípravný výbor ukončil svou činnost.

Ještě předtím se bohoslovci 19.-20. listopadu 1968 zúčastnili „listopadové stávký“, kterou vyhlásil Svaz vysokoškolského studentstva u příležitosti výročí listopadových událostí 1939 na 18.-20. listopad. Požadavky stávkujících byly shrnuty do „studentského desatera“, které vycházelo z Akčního programu KSČ. Studenti žádali respektování nedotknutelnosti lidských práv, shromažďovací a spolčovací svobody, svobody slova, vědeckého bádání a umělecké tvorby. Vyslovili se proti znovuzavádění kabinetní politiky a pro to, aby vláda ČSSR dosáhla na svých jednáních závazného termínu pro stažení cizích vojsk ze země. Zavedení cenzury v hromadných sdělovacích prostředcích mělo být pouze dočasné, a to na dobu maximálně půl roku. Ti, kteří ztratili důvěru občanů, měli odejít z funkcí. Studenti požadovali též pokračování v ustavování rad pracujících. Stávka se setkala s podporou velké části veřejnosti i pedagogů, zatímco KSČ z ní byla nervózní. Představovala nejvýznamnější

¹³⁰ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 10. 1968, zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969, zápis z 25. 6. 1969; ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : složka 1967-68 : dopis Václavu Javůrkovi (5. 12. 1968); „Z litoměřického semináře“, in *Katolické noviny* 51-52 (vánoce 1968) 5; Jaroslav PAŽOUT, *Československé studentské hnutí v šedesátých letech dvacátého století (sbírka Ivana Dejmal)* [2006-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://libpro.cts.cuni.cz/>>.

politické vystoupení studentů po roce 1948, a to i přes to, že byla, objektivně vzato, neúspěšná.¹³¹

Svaz katolických bohoslovců ve své činnosti příliš aktivní nebyl. Jeho zástupce vystoupil ve fakultní radě a tlumočil zde připomínky posluchačů ke studijním záležitostem.¹³² Mezi nimi nutno zmínit především snahu o zřízení jednoročního přípravného kurzu pro studium latiny, řečtiny, jednoho živého jazyka a úvodu do tajemství spásy, žádost o úpravu přednášek tak, aby bylo více času k osobnímu studiu, prosbu o to, aby byla v přednáškách dogmatiky zdůrazněna historie dogmatu, v biblických vědách teologie Starého a Nového zákona a aby se pastorální předměty přesunuly do posledního ročníku. Všechny tyto požadavky jsou projevem pokoncilní obnovy teologie. Jiná podstatná činnost Spolku doložena není. Podle všeho ukončil svou činnost poté, co ministerstvo vnitra 19. května 1969 rozhodlo o zákazu Svazu vysokoškolských studentů, resp. poté, co toto opatření na podzim téhož roku vstoupilo v platnost.

e) Snaha o včlenění do Univerzity Karlovy a o zařazení do resortu vysokého školství

V souvislosti s činností bohoslovců je také třeba zmínit snahu o včlenění teologické fakulty do svazku Univerzity Karlovy a o její zařazení do resortu vysokého školství. Ačkoli Jan Merell, profesorský sbor a biskupové připomínali vynětí fakulty v r. 1950 jako křivdu, nezdá se, že by považovali její návrat za možný a že by o něj sami usilovali. Bohoslovci naproti tomu již v červnu 1968 zařadili tuto myšlenku na čtvrté místo svého seznamu. Byli přitom inspirováni dopisem zakládajícího kongresu Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. Částečně týmž směrem vedlo jednání ministerstva kultury a informací s ministerstvem školství o převedení teologických fakult do resortu školství – odboru vysokých škol, jež zmínil ve své zprávě pro předsednictvo ÚV KSČ ministr Galuška. O jejich průběhu a výsledcích ale není nic známo.

Nejdále ovšem hleděli studenti. Jejich zástupce Jiří Slabý proto 23. září žádal, „aby fakultní rada usilovala o návrat bohoslovecké fakulty do svazku Karlovy university a zařazení do svazku vysokých škol v resortu ministerstva školství“. Jednalo se o dva odlišné kroky: zařazení do resortu vysokých škol by teologickou fakultu vymanilo z přímého vlivu Sekretariátu pro věci církevní a postavilo by ji na roveň ostatním vysokým školám, včlenění do Karlovy univerzity by zahrnovalo skutečnost první a vedlo by ještě dále – teologická

¹³¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968; Jaroslav PAŽOUT, *Československé studentské hnutí v šedesátých letech dvacátého století (sbírka Ivana Dejmal)* [2006-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://libpro.cts.cuni.cz/>>.

¹³² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 19. 3. 1969, zápis z 25. 6. 1969.

fakulta by se ze samostatné fakulty stala fakultou univerzitní, s relativní ochranou univerzitního svazku. Fakultní rada pověřila Antonína Salajku, který sám doporučoval postupovat v této věci ihned a nečekat na návrat do Prahy, aby jednal jménem fakulty.¹³³ Bohužel, dostupných informací o průběhu těchto jednání je velmi málo.¹³⁴

Zřejmé je, že Slabý a Salajka navštívili ministerstvo školství, „kde jim bylo řečeno, že ministr školství ani ministr kultury nemají proti začlenění bohosloveckých fakult do svazku vysokých škol námitky, ale že nechtějí sami vyvíjet iniciativu. Ta musí vyjít z fakultní rady CMBF, aby se celá věc mohla stát i předmětem jednání rektorů vysokých škol. Bylo by možné takové řešení, že bohoslovecké fakulty jako celek by byly zařazeny do svazku Karlovy university.“ Rada proto pověřila Salajku, Kouřila a Slabého, aby připravili návrh na podání k obou ministerstvům. Současně byla diskutována i možnost, kterou po rozhovoru s děkanem Komenského bohoslovecké fakulty Josefem B. Součkem uvedl Jan Merell, „že by bylo postačující, kdyby ze zákona o vysokých školách byla vypuštěna klausule, že tento zákon se nevztahuje na bohoslovecké fakulty“.¹³⁵

Merell zřejmě nepokládal v dané situaci inkorporaci do svazku univerzity za reálnou nebo dokonce ani za žádoucí. Jeho návrh byl přijat a fakulta podala žádost o provedení změny vysokoškolského zákona.¹³⁶ Protože ale k úpravě zákona o vysokých školách nedošlo, tato iniciativa nedošla žádného úspěchu. O včlenění do Univerzity Karlovy se podle všeho také již dále nejednalo. Všem bylo učiněn konec v polovině roku 1970 (srov. kap. III.2.1.3).

f) Svatý stolec a kanonické postavení fakulty

Zdá se, že více nežli o tyto věci se Jan Merell zajímal o to, co v dikci dopisu biskupů vládě Československé socialistické republiky z 19. srpna 1968 nazval „normalisace CMBF“ – uspořádání jejího kanonického postavení, zejména vzhledem ke Svatému stolci. Navrhl proto 24. října fakultní radě, aby vypracovala podání biskupu Františku Tomáškovi jako podklad pro jednání v této věci v Římě.¹³⁷ To se také stalo. Jeho znění ani jeho další osudy známy nejsou. Přesto k jistému vyjasnění těchto záležitostí došlo. Tomášek totiž na schůzi fakultní

¹³³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 23. 9. 1968; složka Fakulta bohoslovecká : dopis Antonína Salajky Janu Merellovi (22. 9. 1968), dopis Jana Merella Antonínu Salajkovi (25. 9. 1968).

¹³⁴ Nepodařilo se nalézt žádnou zmínku v AUK, fond Rektorát Univerzity Karlovy 1945-2000 : sešit Vědecká rada UK 1968-1969, sešit Vědecká rada UK 1969-1970, kart. Kolegium rektora 1967-1970.

¹³⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1968.

¹³⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 10. 1968, zápis z 30. 11. 1968.

¹³⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 10. 1968.

rady dne 30. listopadu 1968 informoval o svém jednání v této věci u Kongregace pro katolickou výchovu:¹³⁸

Sdělil, že tam není pochyb o tom, že CMBF je fakultou pražské arcidiecése t.č. v Litoměřicích. I když tato fakulta nese jiné jméno, nelze považovat za důvodné, aby nebyla uznávána a uznává se jako legální fakulta. Názory se rozcházejí, pokud jde o seminář. Většina je toho názoru, že seminář je seminářem pražské arcidiecése t.č. v Litoměřicích. Stanovisko – zatím ponechat otázku semináře v klidu a vyčkat, až fakulta a seminář bude přemístěn do Prahy a tím bude situace vyjasněna. Ve Vatikáně byly vyjádřeny sympatie k fakultě...

Klíčová byla Tomášková slova o tom, že je fakulta z hlediska Svatého stolce považována za legální a za fakultu pražské arcidiecése. Znamenalo to, že jí nechybí souhlas požadovaný kanonickým právem. Vzhledem k tomu, že k žádnému novému kanonickému ustavení této fakulty nedošlo, byla její legálnost možná pouze tak, že ji Svatý stolec pokládal za přímou pokračovatelku předchozí teologické fakulty v Praze, byť s jiným názvem a s dočasným sídlem v Litoměřicích. Nejistota, která v této věci provázela 50. a 60. léta, byla tím z hlediska katolické církve ukončena, náznaky a naděje (srov. kap. II.4.9, III.1.1) potvrzeny. Lze si pouze představit, co to muselo znamenat pro Jana Merella.

Dodejme, že vzájemné sympatie mezi fakultou a Svatým stolcem byly v této době vyjadřovány opakovaně. Dokládá to např. telegram či dopis zaslaný papeži Pavlu VI. na začátku akademického roku 1968-69,¹³⁹ telegram na začátku akad. roku 1969-70 a odpověď na něj,¹⁴⁰ a konečně i papežův proslov k bohoslovcům pátého ročníku, kteří v první polovině dubna 1969 navštívili Řím.¹⁴¹

g) Pokus o revizi statutu a studijního a zkušebního řádu

Do těchto souvislostí náleží též snaha fakulty o formulaci svého nového statutu. První podnět přišel od učitele olomoucké pobočky Vojtěcha Tkadlčíka, který na zasedání fakultní rady žádal zavedení přípravného ročníku a oddělení fakulty a semináře. Jeho druhý návrh byl jistě motivován kanonickým právem, jež takovou skutečnost vyžadovalo. Jan Merell reagoval tím, že všechny členy pedagogického sboru požádal o připomínky k platnému Statutu bohosloveckých fakult z r. 1950 a ke statutu schválenému církevně v r. 1949.¹⁴² Myšlenku přípravného ročníku podpořil s tím, že hrozí nebezpečí, že v nejbližších letech bude málo

¹³⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968.

¹³⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1968 hovoří o telegramu, složka Různé obsahuje dopis ze 4. 11. 1968.

¹⁴⁰ SKTF, cyklostyl ŘK CM bohoslovecká fakulta Praha – Litoměřice 1969-1970.

¹⁴¹ SKTF, cyklostyl Pozdrav ze semináře. Litoměřice červen 1969.

¹⁴² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

příhlášek ke studiu z řad mladých maturanů a že je proto potřeba učinit včas opatření. Navrhl zřídit v jednotlivých diecézích konvikty, kde by žáci bydleli a kde by se připravovali církevně, přičemž by navštěvovali střední školu v místě.¹⁴³

K vlastnímu podnětu fakultní rady se přidala i žádost biskupského sboru, kterou Merellovi tlumočil biskup Štěpán Trochta. Jeho prostřednictvím biskupové fakultu upozornili, že Svatý stolec žádá, aby církevní teologické fakulty upravily svůj statut a po projednání s místní církevní autoritou jej předložily Kongregaci pro katolickou výchovu ke schválení.¹⁴⁴ Biskupové se odvolávali na dokument Kongregace pro katolickou výchovu ze dne 23. dubna 1968 *Quaedam temporariae normae ad constitutionem apostolicam Deus scientiarum Dominus recognoscendam*, který dočasně novelizoval některá ustanovení apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus*.¹⁴⁵ Činil tak v návaznosti na pokyn Druhého vatikánského koncilu, který v deklaraci o křesťanské výchově *Gravissimum educationis* čl. 11 vybídl k revizi stanov církevních fakult.¹⁴⁶

Děkan tedy s tímto podnětem biskupů zopakoval svou výzvu pedagogickému sboru. Nakonec ale sám připravil latinské pracovní znění nového statutu Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty a zaslal je vedení olomoucké pobočky k připomínkování.¹⁴⁷ Dne 25. června 1969 upravený návrh, který vycházel z Kongregací schválených „Leges et praescriptiones, quibus reguntur Catholicae Facultates Theologicae in Republica Českoslovaca ad modum Statutorum in unum redactae“ a z citovaných nových dočasných předpisů, předložil biskupu Trochtovi.¹⁴⁸ Další osud textu znám není, ale je jisté, že nevstoupil v platnost. Jinak tomu ani být nemohlo, protože faktický vliv Svatého stolce byl minimální a státní orgány jeho posílení nebyly ochotny přijmout.

V červenci 1969 pak děkan připravil návrh novely Studijního a zkušebního řádu CMBF, původně vydaného v r. 1952, a předal jej ministerstvu kultury. Merellův návrh

¹⁴³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 19. 3. 1969.

¹⁴⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 25. 6. 1969; složka Statut organizační CMBF : dopis Štěpána Trochty Janu Merellovi (22. 4. 1969).

¹⁴⁵ SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Quaedam temporariae normae ad constitutionem apostolicam Deus scientiarum Dominus recognoscendam* (Prot. 113/66/68), Typis polyglottis Vaticanis MDCCCCLXVIII.

¹⁴⁶ Český překlad *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha 1995, s. 542. K souvislostem srov. Francesco MARCHISANO, „La legislazione accademica ecclesiastica. Dalla Costituzione Apostolica "Deus scientiarum Dominus" alla Costituzione Apostolica "Sapientia Christiana"“, in *Seminarium. Commentarii pro seminariis, vocationibus ecclesiasticis, universitatibus* 2-3 (1980) 332-351; Heribert SCHMITZ, „Die Entwicklung des kirchlichen Hochschulrechts von 1917-1980“, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 2 (1982) 424-478; Giuseppe PITTAU, „Akademická tradice na církevních fakultách. Apoštolská konstituce "Sapientia christiana"“, in *Salve. Revue pro teologii a duchovní život* 2 (2001) 10-20.

¹⁴⁷ SKTF, složka Děkanství CMBF Litoměřice A – zde Merellův dopis a připomínky z Olomouce.

¹⁴⁸ SKTF, složka Statut organizační CMBF – k popsanému postupu i pro znění statutu.

souvisel se snahou olomoucké pobočky otevřít studium i laikům, proto o něm bude pojednáno jinde (srov. kap. III.2.2.2d). Již nyní lze ale předjímat, že nedošel úspěchu.

h) Katechetické studium v Praze

Úspěšnou se naproti tomu ukázala myšlenka obnovit při teologické fakultě katechetické studium, jež zde bylo zavedeno těsně po druhé světové válce (srov. kap. II.1.1.1 a II.1.3.1).¹⁴⁹ Na konci léta 1968 byl v Praze organizován týdenní diecézní doškolovací katechetický kurz určený těm, kdo již vyučovali náboženství, i těm, kdo v předběžném pohovoru prokáží potřebné vědomosti. Na návrh biskupa Františka Tomáška však poté nabyly širší podoby a jeho organizace přešla na CMBF s tím, že učitelské síly budou vzaty jednak z řad členů profesorského sboru, jednak navrhnuty Apoštolskou administraturou, která také uhradí věcné náklady.

Dne 22. října 1968 pak bylo dohodnuto, že vedoucím studia bude titulář pedagogiky a katechetiky na CMBF, Josef Poul, a sekretáři Ladislav Pokorný a Oto Mádr. Kurz byl organizován se souhlasem ministerstva, nejprve ústním a od 14. ledna 1969 i písemným. K tomuto datu dal SPVC souhlas, aby bylo katechetické studium při CMBF v Litoměřicích a při olomoucké pobočce zahájeno s platností od počátku školního roku 1968-69, a stanovil k tomu podmínky. Z nich vyplývalo, že úkolem katechetického studia je odborná příprava laiků, kteří by mohli být pověřeni výukou náboženství na školách prvního cyklu, aniž by však k tomu studiem získali automatický nárok. Kurz měl být dvouletý, forma studia večerní (účast na přednáškách) i dálková (individuální studium s konzultacemi). Za vedení katechetického studia odpovídal děkan fakulty. Učiteli měli být profesori fakulty, jimž se ale tato činnost nezapočítávala do úvazku, nebo – se souhlasem SPVC – i jiné osoby. Veškeré náklady se měly hradit z fondů církví a z poplatků studentů.

Večerní katechetické studium při litoměřické fakultě bylo zahájeno 11. listopadu 1968. Přednášky se konaly v refektáři Kněžského domova v pondělí, úterý a ve čtvrtek, vždy od 17 do 21 hod. Dálkové studium, o něž byl výrazně větší zájem, bylo kvůli chybějícím studijním materiálům zahájeno až později. Skripta byla připravována přepisem a úpravou nahrávek

¹⁴⁹ „Doškolovací katechetický kurs“, in *Katolické noviny* 31 (4. 8. 1968) 2; J. K., „Katechetické studium?“, in *Katolické noviny* 44 (2. 11. 1969) 3; SKTF, složka Katechetický kurs; složka Fakultní rada : zápis z 21. září 1968, zápis z 24. října 1968, zápis z 30. listopadu 1968, zápis z 19. března 1969; Aleš OPATRŇÝ, „Pastorační program biskupa Tomáška“, s. 156 (s nepřesností); Václav VAŠKO, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, s. 88; ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : složka 1967-68 : dopis Sekretariátu Katechetického studia při CM bohoslovecké fakultě v Praze všem přihlášeným čj. 374/68, nedatován; dopis Ladislava Pokorného Josefu Poulovi, čj. 374/68 z 2. 11. 1968; dopis Josefa Poula Ladislavu Pokornému čj. 374/68 z 6. 11. 1968; AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Jana Konzala.

pronesených přednášek. Posluchači – v r. 1968 v počtu 120, z toho polovina řeholnic, v r. 1969 v počtu 279 – se dělili na řádné s maturitou a mimořádné, přijaté na základě pohovorů. Přednáškami byli se státním souhlasem a s kanonickou misí pověřeni:

Jarolím Adámek CSsR	Starý zákon (1. roč.)
Jaroslav Kadlec	Církevní dějiny (1.+2. roč.)
František Kotalík	Starý zákon (1. roč.)
Josef Kubalík	Základní bohosloví (1. roč.)
Oto Mádr	Mravouka (1.+2. roč.)
Jan Merell	Nový zákon (2. roč.)
Stanislav Novák	Katechetika (2. roč.)
	Katechetická praxe (2. roč.)
Ladislav Pokorný	Liturgika (1.+2. roč.)
	Pedagogika (1.+2. roč.)
Josef Zvěřina	Úvod do teologie (1. roč.)
	Věrouka (1.+2. roč.)

Katechetické studium bylo uzavřeno na přelomu roku 1971 a 1972 v souvislosti s pokyny, které Sekretariát pro věci církevní vydal v listopadu 1970. Podle nich byla přednášková činnost a duchovní cvičení pro laiky v rozporu s právním řádem (srov. kap. V.2.1).¹⁵⁰

i) Další obnovné kroky

Ve sledovaném období je třeba vedle hlavních uvedených snah Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty zmínit ještě několik dalších, drobnějších záležitostí.

Volnost v přijímacím řízení vedla k tomu, že byla na fakultu přijata řada studentů, jejichž situace nebyla zcela standardní, zejména u těch, kteří již vykonali část teologických studií před r. 1950 nebo v utajení po něm. Bylo třeba nalézt klíč, jak je zařadit do ročníků, které by odpovídali jejich vědomostem (srov. kap. III.2.1.4). Vedle toho bylo rozhodnuto vyhovět všem žádostem posluchačů, kteří již absolvovali jiné vysokoškolské studium a předloží souhlas ordináře, o zkrácení studia o jeden rok.¹⁵¹ Umožněno bylo též studium externí, ovšem pouze bohoslovcům a řeholníkům.¹⁵² O studium v zahraničí žádalo několik studentů, bylo ale státními orgány povolováno naprosto minimálně.¹⁵³

V návaznosti na pokyny Svatého stolce, jež se týkaly obnovy teologických studií, vyzval Jan Merell v listopadu 1968 pedagogy, aby mu předložili své návrhy na reformu teologického studia.¹⁵⁴ Není ovšem jasné, nakolik se tak stalo a co bylo v návrzích obsaženo.

¹⁵⁰ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 40-42.

¹⁵¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 24. 10. 1968.

¹⁵² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968; složka Studium externí

¹⁵³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 25. 6. 1969; složka Studium v zahraničí.

¹⁵⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

Faktem je, že v letech po r. 1968 docházelo k různým experimentálním změnám v uspořádání studijních plánů, v nichž se odrážela snaha vyučujících o recepci Druhého vatikánského koncilu. Dosah těchto změn nelze dost dobře posoudit. Základní schéma výuky ale zůstávalo nezměněno a je pravděpodobné, že se do značné míry jednalo pouze o změny v názvech částí teologických oborů a příslušných hodinových dotacích.¹⁵⁵ Do širší souvislosti s reformou studia je třeba položit i reorganizaci kurzu společenských věd, který přestal být vyučován v dřívějším rozsahu a stálým profesorem, a měl být podle SPVC od začátku akademického roku 1969-70 přednášen odborníky z praxe cca osmkrát ročně – což se také stalo.¹⁵⁶

Zmínku si zaslouží zavedení fakultních extenzí. Nešlo ovšem o činnost původní, nýbrž o účast některých profesorů v přednáškovém cyklu pro širokou veřejnost „Živá teologie“, který v rámci pražské a brněnské diecéze organizoval Oto Mádr (srov. kap. V.2.1).¹⁵⁷ Extenze byly ukončeny zákrokem, který byl zmíněn v souvislosti s katechetickým studiem. Vedle toho zavedla fakulta na návrh Jana Merella v září 1970 „teologický týden pro absolventy CMBF“, který se potom konal i v r. 1971.¹⁵⁸ V r. 1972 nahradila tato iniciativa státními orgány zakázaný teologicko-pastorační kurz (srov. kap. V.2.1) a pokračovala až do konce 80. let. Obsah kurzů byl vydáván v řadě svazků s názvem *Sborník teologických statí* (srov. kap. VI.6.3).

Konečně pak nutno v souvislosti s roky 1968-70 zmínit skutečnost, že se fakultě i semináři naskytlá příležitost poznat několik významných osobností, které do Litoměřic zavítaly (např. Františka Mareše, Ferdinanda Klostermanna, Klemense Tilmanna, Ferdinanda Lelotte SJ, Tomáše Špidlíka SJ, Karla Skalického a řadu osobností domácího katolicismu).¹⁵⁹ Historický význam těchto návštěv spočívá v tom, že byly projevem uznání, jehož se fakultě v této době dostalo doma, v emigraci i v zahraničí.

¹⁵⁵ SKTF, složka Seznam přednášek.

¹⁵⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

¹⁵⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 30. 11. 1968, zápis z 19. 3. 1969.

¹⁵⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 1. 7. 1970, zápis z 16. 12. 1970.

¹⁵⁹ SKTF, cyklostyl Pozdrav ze semináře. Litoměřice červen 1969.

III.2.1.3 Doba protonormalizace (duben 1970 – červen 1974)

S počátkem roku 1969 došlo v souvislosti s federalizací československého státu a zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky z 8. ledna 1969 k tomu, že ministerstvo kultury a informací bylo nahrazeno ministerstvem kultury, do jehož působnosti přešel i Sekretariát pro věci církevní. Staronovým ministrem byl Miroslav Galuška. Dubnové změny ve vedení KSČ pak ale daly počátek „konsolidaci“ státních institucí. Galuška byl 10. července vystřídán Miroslavem Brůžkem a ještě ve stejném měsíci nastoupil opět do čela SPVC Karel Hruza. Ten se nejprve věnoval kádrovým změnám v úřadě, shromažďování informací a přípravě nového vymezení úkolů státní církevní politiky. S výjimkou několika zákroků – především ukončení různých jednání o obnovných krocích – proto nedošlo ve druhé polovině r. 1969 a v první čtvrtině r. 1970 k výraznějším zásahům do života církví ani do působení teologické fakulty.¹⁶⁰

Počátek „normalizace“ na poli státní církevní politiky tak leží v zasedání předsednictva ÚV KSČ dne 22. května 1970, kdy byla schválena „Informační zpráva o církevně politické situaci v ČSSR“, kterou již 14. dubna předložil ideologický tajemník ÚV KSČ a člen předsednictva Jan Fojtík. Začala doba, která je zde nazvána „protonormalizace“ a která sahá cca od dubna 1970 do června 1974. V jejím průběhu byla likvidována naprostá většina výdobytků let 1968-70, bylo vytvořeno kolaborující Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*, zemřeli tři čeští biskupové (Karel Skoupý, Josef Hlouch a Štěpán Trochta) a do vedení brněnské, českobudějovické, litoměřické a olomoucké diecéze se dostaly osoby, které byly členy SKD PiT.

Na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě byl vývoj obdobný: dobyté pozice byly postupně ztraceny, přicházeli učitelé z řad SKD PiT, olomoucká pobočka byla uzavřena a nakonec ukončil své akademické působení Jan Merell. Přes to všechno však je tato doba ještě ve znamení určitého doznívání času obnovy. Nejvýraznějším projevem této skutečnosti je fakt, že fakulta nebyla aktivně „normalizována“ svým vedením – skutečnost, jež je naopak hlavním rysem období „deuteronormalizace“.

Když předsednictvo ÚV KSČ dne 22. května schválilo zprávu, kterou vypracovaly oba národní Sekretariáty pro věci církevní, byla tím definitivně uzavřena snaha o dialog mezi státem a církvemi a otevřelo se období nových diskriminačních opatření vůči církvím.¹⁶¹ K bohosloveckým fakultám se zpráva nevyjadřovala. V seznamu krátkodobých opatření, jež

¹⁶⁰ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 25-30; TÝŽ, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 50-56.

¹⁶¹ NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 126, a.j. 203, bod 4; Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 30-35.

měla být uskutečněna do června 1970, jim však byl v části pojednávající o katolické církvi věnován samostatný bod, v němž byla uvedena tato předsevzetí:¹⁶²

- Odmítnout začlenění bohosloveckých fakult do systému vysokých škol, které jsou v působnosti ministerstva školství.
- Provéřit činnost učitelských sborů na teologických fakultách se zřetelem na činnost některých profesorů bohosloveckých fakult v Díle koncilové obnovy a provést potřebné personální změny.
- Ve školním roce 1970 – 1971 přijímat jen takové množství bohoslovců, pro které jsou prostorové možnosti na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích a v Bratislavě. Nevyhovět požadavku, aby se vytvořila ve Spišském Podhradí pobočka Cyrilometodějské fakulty v Bratislavě a ve školním roce 1970 – 1971 již nepřijímat nové posluchače do I. ročníku na pobočku Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci.
- Potřebu výchovy bohoslovců pro řeckokatolickou církev posoudit až po zkonsolidování poměrů v této církvi.
- Studium bohosloví na zahraničních fakultách postupně omezovat s tím, že ke studiu bohoslovce si vyžádá církev státní souhlas.

Jak patrně, první tři úkoly se dotýkaly Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích a s pobočkou v Olomouci ve zcela zásadních záležitostech. S konečnou platností byl ukončen pokus fakulty vymanit se z dozoru Sekretariátu pro věci církevní a přejít pod resort vysokých škol na ministerstvu školství (srov. kap. III.2.1.2e). Byly zahájeny kádrové čistky, jež vedly k odchodu Josefa Zvěřiny, Oty Mádra a Zdeňka Bonaventury Boušeho OFM z fakulty (srov. kap. III.2.1.2c) a k dalším omezením – např. neschválení návrhu na jmenování Jaroslava Kadlece profesorem. Pobočka v Olomouci byla rozhodnutím o nepřijímání studentů do prvního ročníku fakticky odsouzena k postupnému uzavření (srov. kap. III.2.2.3a). Byla opět obnovena regulace přijímacího řízení ze strany státu (srov. kap. III.2.1.4).

Ve vnitřním životě fakulty se nový stav věcí z počátku projevil především personálními změnami. První zasedání fakultní rady ve školním roce 1970-71 bylo uvedeno oznámením o tom, že ministerstvo kultury odvolá Josefa Zvěřinu a Otu Mádra z funkcí odborných asistentů. To vedlo k řadě dalších opatření. Místo Mádra převzal opět morální teologii František Polášek, takže na jeho místo učitele křesťanské filosofie postoupili Václav Wolf a Miroslav Zedníček. Místo Zvěřiny a Boušeho převzal liturgiku a křesťanskou archeologii dosavadní vedoucí Katechetického studia Ladislav Pokorný, a o pastorální teologii se podělili dosavadní spirituál Josef Hermach a nový lektor Jan Matějka. Současně byl na fakultu přijat jako lektor i Václav Benda, který v l. 1970-73 vyučoval tzv. „Úvodní

¹⁶² NA, fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971, sv. 126, a.j. 203, bod 4, f. 70.

teologický kurs podle *Optatam totius* 14,1“ (poté kurz zanikl).¹⁶³ Spirituálem v semináři se stal v listopadu 1970 Josef Koukl. Těmito opatřeními začala nastupovat na fakultu další vlna pedagogů, kteří pak utvářeli její dějiny. Současně začali fakultu opouštět učitelé předchozí generace. Václav Bartůnek a Antonín Salajka odešli do důchodu, vyučovat přestal i Jaroslav Michal.¹⁶⁴

V červnu 1971 doporučila zástupkyně SPVC fakultní radě, aby žádala o převedení Václava Medka z olomoucké pobočky do Litoměřic, což se také stalo.¹⁶⁵ Medek byl přitom již designovaným a v ÚV KSČ schváleným budoucím předsedou celostátního výboru nově zakládaného Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* (oficiálně bylo povoleno 31. srpna 1971, celostátní výbor byl založen v listopadu 1971).¹⁶⁶ V Medkovi – jakož i členstvím Ladislava Pokorného a Václava Bendy v této organizaci – byl zahájen průnik SKD PiT na půdu teologické fakulty.

Personální změny ale rozhodně nevedly k vytvoření efektivnějšího pracovního týmu. Tajemník naopak zaznamenal staronovou skutečnost, že „většina profesorů do Litoměřic dojíždí a to má za následek, že sbor není kolektivní, ale vytvářejí se skupinky dojíždějících ve stejných dnech“.¹⁶⁷ Ještě důležitější pak bylo vnitřní názorové pnutí mezi učiteli, jež zhruba od poloviny r. 1972 docházelo výrazu v nejistotě a očekávání, že někteří budou muset odejít.¹⁶⁸ To se také posléze v letech 1974-77 stalo (srov. kap. III.3.1).

Děkan Merell sám stál jednoznačně na straně těch, kdo se k nové orientaci církevní politiky nijak nehlásili. Když ministra kultury Miloslava Brůžka „ujistil jménem profesorů i posluchačů že konsolidační proces na bohoslovecké fakultě dobře probíhá“, když vybízel profesory, aby působili na posluchače tak, aby „dobře a v klidu“ proběhly volby, nebo když je vyzval, „aby každý ve svých přednáškách přispěl ke kladnému přijetí“ obnovených společenských nauk, byla to pouhá slova, vynuceně poplatná situaci.¹⁶⁹

Celkově tak došlo k situaci, kterou tajemník fakulty ve své zprávě¹⁷⁰ charakterizoval jako „poněkud komplikovanou“ a v níž měli na jedné straně stát „staří členové sboru v čele

¹⁶³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 21. 9. 1970.

¹⁶⁴ Srov. kap. IV.2.4, IV.2.44, IV.2.59.

¹⁶⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 29. 6. 1971.

¹⁶⁶ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 52-57; srov. Týž, „Nejen ze života církvi. Vznik Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*“, in *Historický obzor* 5-6 (1999) 128-131.

¹⁶⁷ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1972/1973.

¹⁶⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1972/1973, zpráva za zimní semestr 1973/1974.

¹⁶⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 5. 10. 1971, zápis z 1. 3. 1972.

¹⁷⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1971/1972.

s děkanem s konservativními sklony“ a na druhé straně „stále se zvyšující počet mladších, kteří by chtěli život na fakultě i v semináři modernisovat“. Mezi nimi pak „velmi touží po vyšších funkcích, aby už mohli do záležitostí fakulty hovořit“, Václav Medek, Ladislav Pokorný a Václav Benda.

Ti se také pokusili získat posluchače pro SDK PiT tím, že je pozvali k tzv. katedrovým hovorům. Jak ale poznamenal tajemník, „schůzka nebyla dobře připravena, zúčastnil se jí malý počet bohoslovců a celkově nevyzněla dobře“. Ambice nových učitelů tajemník v další zprávě¹⁷¹ dokreslil i sdělením, že se mezi nimi v polovině roku 1972 hojně diskutovalo o probíhajících jednáních československé strany s Vatikánem o jmenování nových biskupů a někteří si „dělali ambice na tuto hodnost (Hermach, Pokorný, Medek)“. Když pak byl vedle tří slovenských biskupů jmenován biskupem a apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze pouze předseda českého SKD PiT Josef Vrana, byli zklamáni.

Vedle personálních změn se „protonormalizace“ na fakultě projevila i uzavřením katechetického studia a zrušením extenzí „Živá teologie“ (srov. kap. III.2.1.2h, III.2.1.2i). Trapného závěru se dočkala kauza čestných doktorátů (srov. kap. III.2.1.1i).

Ještě jednou došlo k pokusu o úpravu Organisačního statutu bohosloveckých fakult a Studijního a zkušebního řádu Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze. Tentokrát byly dne 14. prosince 1971 návrhy na změny – včetně těch, jež přišly z olomoucké pobočky – předloženy na základě výzvy ministerstva kultury z 25. října 1971. Neměly však žádný faktický dopad a k novelizaci řádů nedošlo. Jejich znění nebylo zjištěno.¹⁷² Ještě v r. 1973 se však na nový řád čekalo. Ukázalo se to v souvislosti s jednáním biskupů a ordinářů na ministerstvu kultury dne 4. června 1973, kdy tito žádali o souhlas se zřízením jednorozhodného přípravného kurzu při fakultě, jehož cílem by bylo studium latinského jazyka a dalších oborů, které bohoslovcům v dalším studiu dělaly potíže. Kurz však nebyl povolen a tak – uzavírali ordináři – nezbyvalo než čekat, dokud nebude schválen nový studijní a zkušební řád.¹⁷³

Zmíněný problém byl na návrh Jana Merella a Josefa Poula od školního roku 1971-72 alespoň v minimální míře řešen zavedením krátkodobého kurzu pro posluchače prvního ročníku. Jednalo se o čtrnáctidenní soustředění před zahájením studijního roku, v jehož průběhu byli posluchači seznamováni se základy latiny, katechismu, s organizací studia, společenském chováním a seminárním řádem. Protože se tento kurz osvědčil, konal se

¹⁷¹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za zimní semestr 1972/1973.

¹⁷² SKTF, složka Studijní předpisy 2; složka Děkanství CMBF Litoměřice A.

¹⁷³ SKTF, složka Studijní předpisy 2; složka Děkanství CMBF Olomouc B.

každým rokem – i když nepřestal být považován za nedostačující a propedeutický kurz byl žádán i později (srov. kap. III.3.4.1).¹⁷⁴ Spolupráce fakulty a semináře, kterou soustředění dosvědčilo, byla zároveň i projevem skutečnosti, že seminář se v důsledku předchozích událostí stával „stále více samostatným celkem“.¹⁷⁵

Celé období let 1970-74 je z hlediska litoměřické fakulty poznamenáno uzavíráním olomoucké pobočky a rozhodnutími, která s tím souvisela. Definitivní konec pobočky nastal se závěrem akad. roku 1973-74 (srov. kap. III.2.2.3c).

Současně došlo po dvaceti letech i k výměně děkana Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty. Jan Merell dosáhl věku 70 let a tím bylo jeho akademické působení u konce. Dne 26. června 1974 proto „poděkoval fakultní radě a profesorskému sboru za podporu, které se mu dostalo nejenom v uplynulém dvouletí, ale za celou dobu dvaceti let trvání jeho děkanátu“. Potom navrhl, aby byl do funkce děkana zvolen Ladislav Pokorný, což se jednomyslně stalo. Proděkanem byl zvolen František Kotalík.¹⁷⁶

Je nepochybné, že návrhnutí Ladislava Pokorného muselo být předjednáno se Sekretariátem pro věci církevní, který volbu nového děkana neponechal náhodě. Tajemník fakulty již dopředu upozorňoval, že s odchodem Merella se situace v profesorském sboru změní a navrhl, že „za dané situace by snad bylo nejvhodnější obnovit střídání některých členů sboru ve funkci děkana ve dvouletých obdobích a hledat podle zkušeností osobnost, která by po všech stránkách byla přijatelná a vyhovující“.¹⁷⁷ Doklady o tom, proč byl vybrán právě Pokorný, chybí. Důvody jsou ale nasnadě: byl profesor, vyššího věku, člen SKD PiT, ochotný ke spolupráci se státními orgány. Ukázal to již jeho nástup do úřadu (srov. kap. III.3.1).

Merell ještě na teologické fakultě působil po dobu tzv. čestného roku. Definitivně z ní odešel 30. června 1975. Takřka současně, k 31. prosinci 1974, odešel na vlastní žádost z funkce rektora kněžského semináře Josef Poul, který zde působil od r. 1966.¹⁷⁸

¹⁷⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 29. 6. 1971, zápis z 5. 10. 1971.

¹⁷⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1971/1972.

¹⁷⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 26. 6. 1974.

¹⁷⁷ SKTF, složka Studijní předpisy 2.

¹⁷⁸ Srov. kap. IV.2.43, IV.2.53; SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 26. 6. 1974.

III.2.1.4 Přijímání uchazečů

Jak vyplývá z výše citovaného dopisu vedoucího SPVC Karla Hruzy ze dne 20. března 1968 (srov. kap. III.2.1.1) a jak potvrzuje i pozdější vzpomínka jeho nástupkyně Eriky Kadlecové, vedlo Pražské jaro bezprostředně ke zrušení směrných čísel pro přijímání uchazečů a předání celého přijímacího řízení do rukou teologické fakulty.¹⁷⁹ Díky tomu byli přijati nejenom uchazeči, kteří právě vyšli ze středních škol, a nejenom ti, kdo již byli absolventy nebo studenty jiné vysoké školy,¹⁸⁰ ale i ti, kdo svá teologická studia započali v utajení a nyní se hlásili na teologickou fakultu s tím, že je zde dokončí – především řeholníci.¹⁸¹ Jejich vstup na fakultu znamenal pro ni velké smíření se společenstvím církve: od této chvíle již místní církve vzala teologickou fakultu za svou a proto již v době normalizace nezdůrazňovala nedostatky kanonického postavení „státní“ fakulty, nýbrž spíše neoprávněnou okupaci a utlačování „naší“ fakulty ze strany státních orgánů a jejich kolaborantů.

Zatímco samotné přijetí těchto staronových uchazečů se odehrálo bez přijímacích pohovorů,¹⁸² vyrovnání jejich předchozího utajovaného studia se studiem na fakultě si vyžádalo výjimečný postup. „Zvláštní studijní komise pro výzkum předchozího studia kandidátů teologické fakulty“ (Jaroslav Michal, Antonín Salajka, Josef Kubalík, Josef Poul) navrhla zařazení jednotlivých uchazečů o studium, kteří již část studia absolvovali před reorganizací teologického studia nebo později tajně, do vyšších ročníků. Za podklad jí přitom posloužily jednak indexy teologických fakult a učilišť z doby před červnem 1950, jednak svědectví o vykonaných zkouškách od řeholních představených nebo od zkoušejících.¹⁸³ Návrh komise byl poté 24. října 1968 předložen fakultní radě k závěrečnému rozhodnutí.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Erika KADLECOVÁ, „Byloje i dumy“, s. 56. Opakované zmínky o ocenění této skutečnosti ze strany římskokatolického duchovenstva v dotaznících z r. 1968: TÁŽ, *Studie* [cit. 2006-02-28]. Dostupné z WWW: <<http://snem.cirkev.cz/download/Kadlecova.htm>> .

¹⁸⁰ SKTF, složka Posluchači podle vzdělání: v r. 1969-70 studovalo 13 absolventů a 6 nedokončivších studentů jiných vysokých škol, v r. 1970-71 byli do 1. ročníku přijato 2 absolventi a 6 nedokončivších studentů jiných vysokých škol.

¹⁸¹ Např. SKTF, složka Seznamy informuje, že v r. 1969-70 v dotazníku svou příslušnost k řeholím sami uvedli: 1. ročník – 1 františkán, 1 redemptorista; 2. ročník – 1 petrin, 1 milosrdný bratr, 1 redemptorista; 3. ročník – 2 redemptoristi; 4. ročník – 6 jezuitů, 8 salesiánů, 1 redemptorista, 1 petrin, 2 premonstráti; 5. ročník – 2 premonstráti, 1 redemptorista, 1 salesián. Až na jednoho, který do řádu vstoupil v r. 1967, se všichni stali řeholníky v l. 1940-1951.

¹⁸² SKTF, složka Přijímací řízení.

¹⁸³ Přinejmenším v jednom případě bylo u studenta, který část studia absolvoval soukromě pod vedením redemptoristů a byl zařazen do 5. ročníku, k doplnění chybějících testimonií vyžádáno iuramentum suppletorium podle can. 994 CIC/1917. Podle rozhodnutí fakultní rady nedostal absolutorium, nýbrž jen vysvědčení o zkouškách vykonaných na fakultě. Srov. ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : složka 1967-68 : dopis Jana Merella biskupu Františku Tomáškoví čj. 432/68 z 10. 12. 1968.

¹⁸⁴ SKTF, složka Fakultní rada : zápis z 24. října 1968 a přílohy.

Ta rozdělila uchazeče s předchozím studiem teologie do tří skupin:

- a) posluchači, kteří vykonali částečná řádná studia na některé z teologických fakult nebo na diecézním či řádovém učilišti a dále ve studiu nepokračovali
- b) posluchači, kteří vykonali částečná řádná studia na některé z teologických fakult nebo na diecézním či řádovém učilišti a z části též studiem soukromým, jež se po prověrce uznávalo do maximální výše dvou semestrů
- c) řádoví posluchači, kteří vykonali částečná studia soukromou cestou a mají o tom potvrzení svých řádových představených

Zřetelně se odlišovalo studium soukromé a řádové studium soukromou cestou, přičemž větší důvěryhodnost se přičítala studiu, za nímž stála autorita řádu (nejčastěji se odkazuje na provinciála jezuitů, Františka Šilhana SJ). Studium na fakultě mělo potom různé podoby. Jednu z nich ilustruje případ dominikánských kleriků, kteří v l. 1969-1972 studovali filosofii, dogmatiku a kanonické právo na faře v Chlumu nad Ohří u Metoděje Habáně OP, Reginalda Dacíka OP a Víta Beneše OP a do Litoměřic pouze dojížděli na zkoušky. Současně byli částečně přizváni i zájemci z laiků třetího řádu. V l. 1972-73 již museli klerici k dostudování nastoupit do semináře.¹⁸⁵ Podobně salesiánští klerici bydleli na Klimentě a do Litoměřic dojížděli. Několik se jich zapsalo ke studiu v Olomouci a bydleli v samostatném domku. Později museli všichni nastoupit do seminářů.¹⁸⁶ Uvedená typologie nicméně jistě nepostihuje všechny varianty. Neuvádí případ, kdy posluchač vykonal částečná řádná studia na teologické fakultě a úplně je dokončil soukromým studiem a zkouškami u řádových bratří, byl dokonce tajně vysvěcen, ale chtěl studium ukončit i řádnou cestou, aby měl jistotu, že studoval alespoň v takovém rozsahu a hloubce, jak se to požaduje na fakultě. Přes jisté obtíže byl na fakultu přijat jako externista a studium řádně absolvoval.¹⁸⁷

Celkem vzato tedy znamenala přijímací řízení pro roky 1968-69 a 1969-70 největší volnost, jaké se kdy Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta ve své padesátileté existenci dočkala. Pro rok 1970-71 již byla regulace ze strany státních orgánů obnovena a přijetí bylo opět podmíněno souhlasem církevních tajemníků a Sekretariátu pro věci církevní. Zároveň bylo zahájeno prověřování studentů, kteří byli na fakultu přijati v letech 1968-69. Zkoumala

¹⁸⁵ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Dominika Duky OP; Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 208. V r. 1968 bylo také zajištěno pozvání ke studiu na Angeliku v Římě třem bratřím, vycestovat směl ale pouze jeden. Srov. také SKTF, složka Studium v zahraničí.

¹⁸⁶ Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Knih naděje*, II, pro vnitřní potřebu SDB, Praha 1994-1995, s. 37-38.

¹⁸⁷ Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina. Vzpomínky na totalitu 1950-1989*, Kostelní Vydří 2002, s. 88-89 a 96.

se jejich řádová příslušnost, ukončení vysokoškolského vzdělání a výše věku.¹⁸⁸ V únoru 1970 byla k přijímacímu řízení svolána porada odpovědných zástupců jednotlivých ordinariátů s reprezentanty Sekretariátu pro věci církevní. O jejich jednání není známo nic bližšího, zdá se ale logické předpokládat, že hlavním obsahem sdělení bylo upozornění na to, že pobočka fakulty v Olomouci již nebude přijímat do 1. ročníku nové posluchače a že tudíž mají být přihlášky zasílány do Litoměřic. To také vysvětluje v daném roce nárůst tam přijatých uchazečů.¹⁸⁹

Před následujícím přijímacím řízením pro rok 1971-72 státní orgány fakultě oznámily, že mu musí být přihlášky ke studiu předloženy a že budou projednány s příslušnými krajskými národními výbory.¹⁹⁰ Tím byla fakticky obnovena praxe regulace počtu a profilu přijímaných uchazečů, již výmluvně dokládají slova interní směrnice pro přijímací řízení: „představitelé čs. církevní hierarchie se snaží prosadit co možná nejvyšší počty uchazečů o studium bohosloví, kdežto státní správa prosazuje trend opačný“ a „směrné číslo pro přijímání uchazečů“, které stanoví ministerstvo kultury, „je pro církev i fakultu závazné“.¹⁹¹ Přestože bylo v daném roce ještě přijato poměrně dost uchazečů, již další rok znamenal výrazný pokles.¹⁹²

V přijímacím řízení pro rok 1972-73 byla nová praxe uplatněna již značně výrazným způsobem. Ze 40 přihlášek do 1. ročníku, 2 přihlášek do 2. ročníku a 1 přihlášky do 3. ročníku jich bylo předběžně vyřazeno 14, takže pozvánku k pohovorům obdrželo pouze 29 uchazečů. Dostavilo se jich 27, z nichž bylo do 1. ročníku přijato 22 uchazečů bezpodmínečně a 4 další s nějakou podmínkou, do 2. ročníku pak byl přijat jeden uchazeč.¹⁹³ Současně vedla regulace a postupný odchod těch, kdo byli přijati v l. 1968-69, ke snižování průměrného věku studentů. Dokládá to přehled, připravený tajemníkem na konci školního roku 1972-73:¹⁹⁴

ročník	průměrný věk
5.	40,7
4.	33,6
3.	26,0
2.	25,0
1.	24,4

¹⁸⁸ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 43.

¹⁸⁹ SKTF, složka Přijímací řízení; srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989.

¹⁹⁰ SKTF, složka Přijímací řízení.

¹⁹¹ Jaroslav CUHRA, „Katolická církev a odpor vůči "normalizačnímu" režimu“, in Petr BLAŽEK (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*, Praha 2005, s. 70. Jedná se o Směrnici pro přijímací řízení na Římsko-katolickou bohosloveckou fakultu v Bratislavě z 15. června 1970.

¹⁹² Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989.

¹⁹³ SKTF, složka Fakultní rada : zápis z 28. 6. 1972.

¹⁹⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za zimní semestr 1972/1973.

Nový trend však vedení fakulty i ordináři plně pochopili až v průběhu přijímacího řízení pro rok 1973-74, které – jak zaznamenal tajemník fakulty – „probíhalo ve stísněné náladě zúčastněných, protože počet vyloučených přihlášek pro zamítavé stanovisko orgánů státní správy byl proti loňsku značně vyšší. Tato skutečnost byla hodnocena jako součást zostřeného kurzu v církevní politice.“¹⁹⁵ Řízení totiž podle téže zprávy proběhlo takto: Doručeno bylo 53 přihlášek, z toho 8 bylo vyloučeno předem, protože uchazeči nesplnili stanovené podmínky (byli slovenské národnosti nebo měli již ukončené vysokoškolské vzdělání). Po skončení kádrového řízení v krajích bylo vyloučeno 20 uchazečů pro nesouhlas SPVC. Z dalších 3 přihlášek podaných po termínu byly stejným způsobem vyloučeny 2. K pohovorům bylo pozváno 22 uchazečů, dostavilo se jich 20 a ti byli všichni přijati. Nedostavili se uchazeči, kteří byli na vojně; s nimi měl být pohovor proveden na podzim. Celkově bylo postupováno takto:

	podáno	vyloučeno	přijato do 1. roč.	nevyřízeno
Praha	10	4	5	1
Litoměřice	10	7	3	
České Budějovice	3	2	1	
Hradec Králové	6	4	2	
Brno	11	5	4	2
Olomouc	12	7	5	
Český Těšín	1	1		
Celkem	53	30	20	3

Další roky přinesly obdobnou praxi a ukázaly, že Sekretariát pro věci církevní počítal v polovině 70. let s cca dvaceti přijatými uchazeči pro všechny české a moravské diecéze dohromady (srov. kap. III.3.5).

¹⁹⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1972/1973.

III.2.2 Pobočka v Olomouci

Dějiny Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích – pobočky v Olomouci byly již několikrát v základních rysech zpracovány.¹⁹⁶ Autoři příslušných studií vycházeli především ze tří fondů, které jim byly regionálně nejbližší:

- Arcibiskupský archiv v Olomouci
- Centrum Aletti v Olomouci: osobní fond Vojtěcha Tkadlčíka
- Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc: fond Pozůstalost prof. ThDr. Bohumila Zlámala

Stranou nicméně ponechali archivní fondy, jež jsou podstatně úplnější a významnější:

- Národní archiv v Praze: fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987
- Spisovna Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty: různé složky k tématu

Podrobná studie, jež by se opřela o všechny dostupný archivní materiál, tedy dosud chybí. Jedná se o rozsáhlé a poměrně komplexní téma, jež v dějinách Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze představuje samostatnou jednotku. Formálně se totiž sice jednalo o pobočku pražské fakulty se sídlem v Litoměřicích a některá rozhodnutí učiněná v Olomouci byla schvalována nebo upravována v Litoměřicích, fakticky ale byla pobočka nadána značnou autonomií. Protože pro cíl této práce není důležité představit vše, co se pobočky týká, budou zde podána pouze vybraná relevantní témata, zatímco jiná – zejména ta, jež charakterizují její vnitřní stav – budou opominuta. Ačkoliv tak budou citované studie doplněny o další poznatky, přeci jenom toto téma zůstává otevřeno dalšímu zpracování.

Za povšimnutí stojí odlišnost postojů profesorského sboru v Litoměřicích v čele s Janem Merellem a profesorského sboru v Olomouci v čele s Bohumilem Zlámalem. Olomoucká pobočka vystupovala vesměs razantněji, odvážněji a plněji se na ní projevil vliv Druhého vatikánského koncilu. Na druhé straně ale v l. 1968-70 nerealisticky a nátlakově urychlovala dění a předjímal vlastní budoucnost. O to větší pak byla její zklamání. Zdá se, že se v tomto rozdílu zrcadlí větší Merellova zkušenost s režimem a se státní správou.

¹⁹⁶ Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, in *Padesát let z dějin obnovené univerzity*, Olomouc 1996, s. 46-50; TÝŽ, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, in *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 29 (2000) 197-202; Miloslav POJSL, „Obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a vliv II. vatikánského koncilu na teologické vzdělání“, in Petr FIALA – Jiří HANUŠ (ed.), *Koncil a česká společnost*, s. 138-147; Antonín VEDRAL, *Život a dílo kněze, teologa a slavisty Vojtěcha Tkadlčíka* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001, s. 25-29.

III.2.2.1 Doba Pražského jara (březen – srpen 1968)

Od samého počátku, kdy církev na konci března 1968 naplno vstoupila do obrodného procesu společnosti, obracela se ke státním orgánům s požadavky, jež se týkaly obnovy církevních učilišť a seminářů. V prvním okamžiku byl tento motiv kladen v rovině principiálních práv církve resp. biskupů – viz dopis československých biskupů vládě ČSSR z 25. března, návrh akčního programu Díla koncilové obnovy z počátku dubna a prohlášení ustavujícího sjezdu DKO z poloviny května, dopis Jana Merella biskupům z 2. května (srov. kap. III.2.1.1a-d). Současně krystalizovala myšlenka usilovat o obnovu teologické fakulty v Olomouci, jež byla § 33 odst. 2 zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách z 18. května 1950 vyňata ze svazku Palackého univerzity a § 1 odst. 2 vládního nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách ze 14. července 1950 zrušena.

Zřejmě poprvé se o této myšlence veřejně jednalo dne 4. dubna 1968 na schůzi kněží z děkanství Přerov, na níž byli zvoleni zástupci pro vznikající Dílo koncilové obnovy v olomoucké arcidiecézi. Účastníci odhlasovali žádost k ministerstvu kultury a informací o obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty a kněžského semináře v Olomouci. Mezi přítomnými byl i bývalý učitel olomoucké teologické fakulty, Vojtěch Tkadlčík, který byl zvolen zástupcem v arcidiecézním DKO a 23. dubna pak i předsedou jeho výboru. Ještě předtím, 10. dubna, vyzval dopisem žijící členy profesorského sboru bývalé fakulty a představené semináře, aby se o obnovu těchto institucí zasazovali také. Současně napsal biskup František Tomášek kapitulnímu vikáři olomoucké arcidiecéze Josefu Glogarovi, že je reálná naděje na obnovení fakulty v Olomouci, a vyzval jej, aby ihned zahájil jednání s rektorátem Univerzity Palackého o uvolnění budov, v nichž dříve fakulta a seminář sídlily. Tkadlčík byl pověřen, aby se s rektorem spojil, což 23. dubna učinil, přičemž jej rektor ujistil, že bere věc vážně a bude o ní jednat s vědeckou radou i místopředsedou vlády Gustavem Husákem.¹⁹⁷

Mezitím, 14. dubna, podali Antonín Kleveta, Bohumil Zlámal a Leopold Dýmál kapitulnímu ordinariátu v Olomouci memorandum, v němž žádali obnovení fakulty a semináře, poukazovali na jejich historický význam a na nutnost nápravy a odčinění křivd, jimiž byla postižena nejenom Olomouc, ale celá Morava a Slezsko. Ordinariát pak s vlastním doporučením postoupil 30. dubna memorandum vládě Československé socialistické

¹⁹⁷ Antonín VEDRAL, *Život a dílo kněze, teologa a slavisty Vojtěcha Tkadlčíka*, s. 25-26. Srov. „Hlasy čtenářů“, in *Katolické noviny* 15 (14. 4. 1968) 5 – zde Alois STRNAD, „Bude obnovena také CM bohoslovecká fakulta v Olomouci?“.

republiky.¹⁹⁸ V návaznosti na toto podání jednala 23. května pověřená čtyřčlenná „komise pro obnovu CM bohoslovecké fakulty v Olomouci“ – složená z Bohumila Zlámala, Vojtěcha Tkadlčíka, Leopolda Dýmala a Josefa Vlčka – na ministerstvu kultury a informací. V jednání komise oznámila své rozhodnutí zahájit činnost fakulty – bude-li povolena – ještě v zimním semestru 1968-69 a zmínila se „i o možnosti zahájit studium jako dálkové studium na stávající litoměřické fakultě, nebude-li vládní nařízení o obnově olomoucké fakulty vydáno ještě včas“. Ministerstvo si vyžádalo další argumentaci.¹⁹⁹

Ordinariát tedy 5. června předložil důkladný rozbor stavu kněžstva na Moravě a ve Slezsku a zdůvodnění potřeby obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci pro církevní život na tomto území.²⁰⁰ Vyplývalo z něj, že v r. 1968 bylo na Moravě a ve Slezsku v činné službě 1011 kněží, z toho 193 nad 60 let (v r. 1948 zde bylo činných kněží 2141). Z celkem 1183 farností bylo 870 (tj. 74%) obsazených a 313 (tj. 26%) neobsazených. Kdyby odešlo do důchodu 193 kněží nad 60 let, bylo by neobsazeno celkem 506 (tj. 42%) far. Protože podstatnou část kněží tvořily osoby ve věku 50-60 let, vyplývalo z toho, že v l. 1969-74 dosáhne důchodového věku 267 kněží, v l. 1975-79 pak dalších 214 kněží. Tento stav byl v relaci položen do souvislosti se skutečností, že zatímco před druhou světovou válkou vycházelo z olomoucké teologické fakulty průměrně 56 absolventů – novokněží ročně, od r. 1950 přicházeli z Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze (se sídlem v Litoměřicích) maximálně 4 absolventi ročně.

Odtud byl vyvozen závěr: „Bohoslovecká fakulta v Litoměřicích není schopna ani z vědeckých ani z technických důvodů požadavky Moravy a Slezska splnit. Otázka obnovení CM bohosl. fakulty v Olomouci je tedy naprostou nutností, má-li se zabezpečit výchova kněžského dorostu.“ Vedle toho se v relaci argumentovalo i zájmem laiků o studium teologie a potřeby vzdělaných laiků při nedostatku kněžstva, historickými důvody, veřejným míněním (články v tisku, dopis Svazu vysokoškolského studentstva ze zakládajícího kongresu, požadavky věřící veřejnosti, která tuto otázku „považuje za *conditio sine qua non* existence Církve na Moravě a ve Slezsku“). Připojen byl i přehled o stavu přihlášek ke studiu na – ještě neexistující – teologické fakultě: 51 do 1. ročníku bohosloví, 23 do 2.-5. ročníku bohosloví, 114 ke studiu laiků, celkem tedy 188 přihlášek.

¹⁹⁸ Text memoranda in SKTF, složka Instituce. Bližší údaje k obsahu též in Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 46-47. Srov. František ŠIGUT, „Obnovení CM bohoslovecké fakulty v Olomouci“, in *Katolické noviny* 21 (26. 5. 1968) 4.

¹⁹⁹ SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF; složka CMBF – pobočka.

²⁰⁰ SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Instituce; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 47-48.

Protože přípravný výbor viděl, že čas zbývající do zahájení dalšího školního roku rychle plyne, sám začal jednat o možnosti zřízení detašovaného pracoviště litoměřické teologické fakulty v Olomouci, a to s představou, že zájemci o řádné denní studium asi budou muset zahájit své studium dálkově s oporou v konzultačním středisku v Olomouci a během času by byli převedeni k dennímu studiu.²⁰¹ Souběžně byla vedena jednání s rektorem Univerzity Palackého Josefem Metelkou o přenechání budovy, v níž dříve teologická fakulta sídlila a jež právě přešla z užívání Pozemních staveb Olomouc do správy univerzity, pro budoucí fakultu. Rektor sice byl v principu obnovení teologické fakulty nakloněn, avšak po jednáních se zástupci ministerstva kultury a ministerstva školství dospěl 17. června k rozhodnutí, že ke zřízení teologické fakulty by bylo třeba vládního nařízení, a proto nelze budovu poskytnout „instituci, která veřejně neexistuje“ – bude tedy dle původního záměru postoupena pedagogické fakultě.²⁰²

Myšlenka nového zřízení teologické fakulty v Olomouci narazila v dané chvíli také na problém kompetenční. Ministerstvo kultury a informací totiž tehdy zastávalo názor, že by teologické fakulty měly přejít do resortu ministerstva školství, které spravovalo všechny ostatní vysoké školy (srov. kap. III.2.1.1f). Proto nebylo jasné, kdo by měl vládě obnovu fakulty předložit a kdo by měl připravit příslušné vládní nařízení. Komise pro obnovu fakulty se spolu s kapitulním ordinariátem 21. června obrátila s žádostí o pomoc na poslance Václava Pacnera a jeho prostřednictvím na poslanecký klub České strany lidové, kteří pak k této věci předložili interpelaci.²⁰³

9. července došlo k zasedání předsednictva ÚV KSČ, které myšlenku obnovy teologické fakulty v Olomouci podpořilo, a to nejenom vzhledem k objektivním potřebám moravskoslezských věřících, ale i jako argument proti okamžitému přesunu teologické fakulty z Litoměřic do Prahy (srov. kap. III.2.1.1f). Teprve potom dostala jednání jistý spád. Z různých důvodů totiž celý proces vázl. Mezi nimi důležitou roli sehrála skutečnost, že se pro případnou fakultu stále nedařilo sehnat vhodné prostory. Až 26. června a potom 11. července si Univerzita Palackého ujasnila, že vítá obnovu Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty jako akt odčinění křivd a chce s ní spolupracovat v dobrých sousedských vztazích, zejména bude-li fakulta součástí univerzity – a že je ochotna hledat spolu s ní vhodné prostorové řešení.²⁰⁴

²⁰¹ SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF.

²⁰² SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF.

²⁰³ SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF.

²⁰⁴ SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF.

Jednání na ministerstvu kultury a informací dne 9. července ukázalo, že stanovisko ministerstva k obnově fakulty je kladné, avšak je třeba, aby byla ještě učiněna řada přípravných kroků. Porada na kapitulním ordinariátu dne 12. července pak přinesla také souhlas dalších kompetentních orgánů (Krajského národního výboru, Okresního národního výboru, Městského národního výboru, rektorát Univerzity Palackého). Rektor Metelka prohlásil, že nebudou-li již vzneseny žádné další prostorové nároky, byla by univerzita ochotna uvolnit pro teologickou fakultu budovu dómského děkanství, kde byla toho času umístěna katedra výtvarné výchovy. Komise pro obnovu fakulty tuto nabídku přijala. Současně byla vedena jednání o možnosti výstavby novostavby přímo pro účely této fakulty.²⁰⁵

Dne 1. srpna se v tisku, rozhlase a v televizi objevila zpráva ministerstva kultury a informací o připravovaném obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a o kladném stanovisku ministerstva. S velkou nadějí proto 7. srpna kapitulní ordinariát v Olomouci zaslal ministerstvu podklady, které si vyžádalo: dopisy biskupského ordinariátu v Brně a apoštolské administratury v Českém Těšíně s podporou žádosti o obnovu fakulty v Olomouci, kladná stanoviska KNV v Ostravě, ONV a MěNV v Olomouci, rektorátu Univerzity Palackého a závazné potvrzení o zabezpečení prostor pro činnost teologické fakulty, návrh na organizaci kateder, seminářů, asistentur a lektorátů, návrh opatření personálních, návrh rozpočtu pro rok 1968, jmenný seznam nově přihlášených a z Litoměřic přicházejících bohoslovců, jakož i posluchačů laiků.²⁰⁶

Stejně jako v případě Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích, i u teologické fakulty v Olomouci náleželo poslední slovo před srpnovými událostmi dopisu o „normalizaci teologického studia“, který biskupové českých a moravských diecézí dne 19. srpna 1968 připravili pro vládu Československé socialistické republiky (srov. kap. III.2.1.1h). Sdělili v něm, že nehodlají „žádat obnovení původního stavu, t.j. dvě fakulty, čtyři diecézní a pět řeholních učilišť“, ²⁰⁷ že se rozhodli zřídit „dva regionální semináře, jeden v Praze (zatím v Litoměřicích) pro české diecéze, druhý v Olomouci pro moravské diecéze“, že „obnovení olomoucké Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty považuje episkopát za nezbytné pro normální náboženský život na Moravě a ve Slezsku“ a „pokládá za vhodné, aby

²⁰⁵ SKTF, složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF; složka CMBF – pobočka; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987.

²⁰⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Instituce.

²⁰⁷ Srov. „Z pastýřského listu brněnského biskupa dr. K. Skoupého“, in *Katolické noviny* 24 (16. 6. 1968) 1: biskup sdělil, že se bude snažit o otevření teologické fakulty v Olomouci, „když prozatím nemůžeme doufat, že by každá diecéze měla svůj kněžský seminář“.

byl opět název Cyrilometodějská vyhrazen této fakultě, které původně patřil pro její specifické zaměření“.

III.2.2.2 Doba přednormalizační (září 1968 – březen 1970)

a) Zřízení pobočky

Když přípravná komise a kapitulní ordinariát koncem srpna 1968 viděli, že teologická fakulta v Olomouci dosud není obnovena, rozhodli se, že přistoupí k dočasnému řešení. 2. září zaslal olomoucký kapitulní vikář za sebe i za biskupský ordinariát v Brně a apoštolskou administraturu v Českém Těšíně ministerstvu kultury a informací dopis,²⁰⁸ ve kterém poukázal na předchozí jednání i příslib v médiích a vyjádřil obavu, že se vydání vládního nařízení o obnově teologické fakulty může zdržet přes plánovaný počátek studijního roku. Sdělili proto, že bohoslovci příslušných diecézí budou od 15. září svoláni k soustředění v Olomouci, v jehož průběhu jim bude poskytnuta duchovní a liturgická výchova, doplnění jazykových a základních všeobecných vědomostí, a starším bohoslovcům bude umožněna příprava na zkoušky. Současně dali ordináři návrh:

Protože jde vesměs o posluchače přijaté již na CM bohosl. fakultě v Litoměřicích (která je však nemůže pro nedostatek prostoru v Litoměřicích umístit), ať jsou od 1. 10. 1968 zahájeny přednášky v Olomouci *prozatím* jako na detašovaném pracovišti CM bohosl. fakulty v Litoměřicích až do vydání vlád. nař. o obnově CM bohosl. fakulty v Olomouci.

Současně byl předložen seznam osob, které by byly na tomto detašovaném pracovišti pověřeny přednáškami.

Následující jednání přípravné komise na ministerstvu kultury a informací (9. září) a v kapitulní konsistoři v Olomouci (11. září) vedlo konečně 16. září 1968 k přípisu čj. 13 214/68C, jímž náměstek ministra František Novák kapitulnímu vikáři Josefu Glogarovi sdělil:²⁰⁹

Vážený pane preláte,
potvrzujeme tímto, že ministerstvo kultury po dnešní poradě se zástupci komise pro obnovu Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a děkanem pražské bohoslovecké fakulty se sídlem v Litoměřicích p. dr. J. Merellem rozhodlo otevřít letos v říjnu v Olomouci pobočku pražské bohoslovecké fakulty v zatímním rozsahu 2 ročníků.

Obdobné potvrzení zasíláme rektorátu Palackého university v Olomouci.

Velká touha moravských diecézí došla tedy naplnění, ovšem v podobě, která byla výsledkem kompromisu, jenž neplynul z neochoty státních úřadů, nýbrž z objektivních příčin

²⁰⁸ SKTF, složka Instituce.

²⁰⁹ SKTF, složka Instituce; složka Přednášky : složka Komise pro obnovu CMBF.

– zejména z krátkosti času, který byl připravě mezi dubnem a zářím 1968, věnován. Jednalo se také o čas, kdy byly všechny státní orgány zavaleny prací. Nutno zdůraznit, že myšlenka zřídit „Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočku v Olomouci“ vzešla ze samotné přípravné komise a byla děkanem Janem Merellem a ministerstvem kultury a informací pouze akceptována, a že ji všechny strany chápaly jako dočasné řešení, jež předchází vlastnímu rozhodnutí o zřízení teologické fakulty v Olomouci.

Ze vzájemné dohody zúčastněných stran vyplývalo, že ve studijním roce 1968-69 budou v Olomouci studovat bohoslovci prvního a druhého ročníku arcidiecéze olomoucké, diecéze brněnské a apoštolské administratury českotěšínské (celkem 61 bohoslovců). Ostatní bohoslovci těchto diecézí, zařazení do třetího až pátého ročníku, měli svá studia dokončit v Litoměřicích (celkem 45 bohoslovců). Nakonec ale v Olomouci studovali i další bohoslovci – z řeholí a ze Slovenska. Finanční zabezpečení do konce rozpočtového roku 1968 leželo výhradně na bedrech moravských diecézí, které proto vypsaly zvláštní sbírku.²¹⁰ Od poloviny září následovalo období horečných příprav, neboť dosud chybělo vše potřebné – prostory pro fakultu i seminář, vybavení všeho druhu, personál učitelský i pomocný atd. S velkým nasazením všech zúčastněných se podařilo základní potřeby zabezpečit, i když mnoho věcí muselo být dokončeno ještě po začátku školního roku.²¹¹

Zasedání fakultní rady CMBF dne 21. září, jehož se zúčastnili i zástupci olomoucké pobočky, schválilo složení tamního profesorského sboru²¹² a do funkce proděkana navrhl Antonína Klevetu. Ten ale ze zdravotních důvodů návrh nepřijal. Děkan Merell nato rozhodl, že volba proděkana bude ponechána na profesorském sboru v Olomouci a „fakultní rada bude jeho rozhodnutí plně respektovat“.²¹³ Dalšího zasedání fakultní rady dne 2. října se pak již jako proděkan olomoucké pobočky účastnil Bohumil Zlámal. O volbě samotné a jmenování zprávy nejsou. Až 12. prosince se tuto nesrovnalost pokusil Jan Merell sanovat tím, že se obrátil na ministerstvo dopisem, v němž konstatoval, že fakultní rada dne 2. října potvrdila volbu Bohumila Zlámala proděkanem a on tudíž nyní žádá o vydání jmenovacího dekretu s účinností od 1. října. Jmenovací listina byla ale vystavena až 31. března 1969.²¹⁴

²¹⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²¹¹ Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 48; Týž, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 197-198; Miloslav POJSL, „Obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a vliv II. vatikánského koncilu na teologické vzdělání“, s. 140-141; různé doklady k této fázi in SKTF, složka Instituce; složka Děkanství CMBF Litoměřice A; složka Děkanství CMBF Olomouc B; složka Ap. adm. Praha.

²¹² K personálním otázkám a obsazení jednotlivých oborů srov. kap. IV.1.2 a příslušné další podkapitoly v kap. IV.2.

²¹³ SKTF, složka Fakultní rada : zápis z 21. 9. 1968.

²¹⁴ SKTF, složka Fakultní rada : zápis z 2. 10. 1968; složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; srov. kap. IV.2.78.

b) Zahájení činnosti

Ke slavnostnímu zahájení akademického roku a k otevření olomoucké pobočky teologické fakulty došlo 8. října 1968.²¹⁵ Přítomen byl i biskup František Tomášek, který měl k olomoucké pobočce jedinečný vztah: jednak sám do r. 1950 na olomoucké teologické fakultě působil a proto také vřele vítal současné snahy o její obnovu, přičemž olomoucký profesorský sbor mu náklonnost oplácel v duchu zásady „*laus Almae matris filius*“, jednak byl jakožto ordinář pražské apoštolské administratury velkým kancléřem Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze, a to jak té, jež sídlila v Litoměřicích, tak i pobočky v Olomouci. Z tohoto titulu proto pečoval o kanonickou stránku jejího působení – uděloval kanonické mise a snažil se na pobočku upozornit Svatý stolec.²¹⁶

Po slavnostních bohoslužbách v katedrále sv. Václava se za přítomnosti církevních, státních a univerzitních hodnostářů, profesorského sboru a studentů uskutečnilo shromáždění v sále arcibiskupské residence. Vedle biskupa Tomáška promluvil i zástupce Sekretariátu pro věci církevní Jiří Zapletal a prorektor Univerzity Palackého Gustav Lejhanec.²¹⁷ Vše se neslo v tónu nápravy křivd minulosti a lepších zítřků, jež nedával tušit nic z přednormalizačních časů, které již nastaly. Projevily se ale brzy.

Fakulta zahájila přednášky řádného denního studia. Vedle toho otevřela i studium dálkové, určené laikům. Kromě toho bylo – podobně jako v Praze a s tímž schválením (srov. kap. III.2.1.2h) – i v Olomouci otevřeno katechetické studium. Celkem bylo na pobočce na počátku její existence zapsáno 79 studentů denní teologie, 102 studentů dálkové teologie a 72 studentů katechetického studia – úhrnem tedy 251 studentů.²¹⁸

		I. roč.	II. roč.	celkem
Teologie – denní studium	Olomouc	32	11	43
	Brno	22	1	23
	Český Těšín	4		4
	laici	9		9
	celkem	67	12	79
Teologie – dálkové studium		102		102
Katechetické studium – dálkové		70		70

Zatímco denní studium běželo bez zásadních problémů, studium dálkové se setkala s odporem Sekretariátu pro věci církevní. Olomoučtí profesori zde svedli statečný, ale marný zápas, který byl projevem jejich koncilního chápání životních stavů v církvi. Současně také

²¹⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987: text Zpráva o zahájení činnosti olomoucké pobočky bohoslovecké fakulty v Praze; SKTF, složka CMBF – pobočka; Vojtěch CEKOTA, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 198.

²¹⁶ SKTF, složka Ap. adm. Praha : složka Apoštolská administratura Praha.

²¹⁷ „Ze zahájení CMF v Olomouci dne 8. října 1968“, in *Katolické noviny* 42-43 (27. 10. 1968) 2.

²¹⁸ SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Věci studijní. Posluchači.

usilovali o to, aby byla obnovena samostatná teologická fakulta v plném rozsahu pěti ročníků. Také toto úsilí se ale posléze ukázalo marným.

c) Žádost o obnovu teologické fakulty v plném rozsahu

Brzy po zahájení akademického roku započal profesorský sbor v Olomouci přípravné kroky k tomu, aby mohl podat novou žádost o zřízení samostatné teologické fakulty. Když si ve spolupráci s Janem Merellem ujasnil některá nově platná pravidla a předložil mu koncept svého návrhu na organizaci studia na budoucí fakultě k vyjádření, připravil definitivní verzi podání s připojeným „přepřacovaným návrhem na reorganizaci obnovené Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci“, které odeslal 19. listopadu 1968 do Litoměřic k dalšímu jednání na ministerstvu kultury a informací. Jan Merell pak 29. listopadu dokumenty se svým doporučením postoupil na ministerstvo. Současně dne 20. listopadu odeslal na ministerstvo text přepřacovaného návrhu jménem svým i jménem biskupa brněnského a ordináře českotěšínského kapitulní vikář Josef Glogar.²¹⁹

Podání profesorského sboru žádalo, aby vláda ČSSR „obnovila olomouckou CM bohosloveckou fakultu v plném rozsahu 5 ročníků jako samostatnou fakultu“. Argumentace uvedla celkem pět bodů:

- Obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci spadá do rámce celkové rehabilitace a nápravy křivd, k nimž došlo před lednem 1968. Věřící na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku proto uvítali „obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, jsou však zklamáni skutečností, že k nápravě nedošlo v jejím plném rozsahu“.
- Pro zřízení této teologické fakulty existují vážné historické důvody, jež uvedlo memorandum profesorů bývalého profesorského sboru (srov. kap. III.2.2.1).
- Rozhodujícím důvodem však není otázka historické křivdy, nýbrž „reálné potřeby katolického věřícího lidu na Moravě a ve Slezsku“. Teologická fakulta a kněžský seminář v Litoměřicích kapacitně nedostačují k tomu, aby se podařilo „zvýšit počet kněžského dorostu a urychlit jeho vysvěcení na kněze, aby se doplnily prořídle a zestárlé řady duchovenstva“.

²¹⁹ SKTF, schůzí prof. sboru : zápis z 26. 11. 1968. Text statutu a vysvětlení: SKTF, složka Děkanství CMBF Olomouc B; složka Děkanství CMBF Litoměřice A; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987.

- Na „torzu moravské teologické fakulty“ se nemohou skládat všechny zkoušky pro dosažení licenciátu a doktorátu. Nelze tak zabezpečit vědecký dorost a širší výběr budoucích učitelů této fakulty.
- Zavedení katechetického studia v plné teologické šíři vyžaduje přednášky, jež jsou určeny pro vyšší ročníky teologického studia a tomu odpovídající rozšíření profesorského sboru.

Nutno dodat, že takřka celá argumentace hovořila o teologické fakultě v Olomouci jako o již existující, byť i v torzu. Ukazuje to, že si profesorský sbor nebyl plně vědom skutečného stavu věci a předjímal nejspíš budoucnost. I návrh reorganizace byl koncipován nerealisticky, byť v ideální podobě. Počítal s tím, že na fakultě bude obnovena funkce velkého kancléře, jímž bude arcibiskup olomoucký, a že bude zřízeno celkem pět kateder, vždy s několika stolicemi, lektory nebo odborníky z praxe, jedním asistentem (ten v následujícím přehledu uváděn není) a s vědeckými semináři. Velkolepá konstrukce si zaslouží pozornost především pro to, jak se zde kloubí tradiční pojetí výuky teologie s vlivem koncilu a pokoncilní teologie:

Katedra křesťanské filosofie a základní bohovědy

Stolice	Křesťanská filosofie Základní bohověda (fundamentálka) Srovnávací věda náboženská (religionistika)
Lektoři / odborníci z praxe	Filosofie přírodních věd Experimentální psychologie Ekumenika
Vědecké semináře	pro křesťanskou filosofii pro základní bohovědu pro srovnávací vědu náboženskou

Katedra biblických věd

Stolice	Biblické studium Starého zákona Biblické studium Nového zákona Pomocné vědy biblické a semitská filologie (semitologie) Staroslověnský jazyk a literatura
Lektoři / odborníci z praxe	Biblická teologie Klasická a novozákonní řečtina Klasická a církevní latina
Vědecké semináře	pro biblické studium Starého zákona pro biblické studium Nového zákona pro pomocné vědy biblické a semitskou filologii pro staroslověnský jazyk a literaturu

Katedra dogmaticko-morální		
Stolice		Bohověda věroučná (dogmatika) Bohověda mravoučná (morálka) Sociální nauka Církve (křesťanská sociologie)
Lektoři / odborníci z praxe		Východní bohověda Teologie duchovního života (asketika a mystika) Výklad dokumentů Druhého vatikánského koncilu
Vědecké semináře		pro bohovědu věroučnou pro bohovědu mravoučnou pro sociální nauku církve
Katedra historicko-právní		
Stolice		Všeobecné církevní dějiny České a slovenské církevní dějiny a pomocné vědy historické Církevní právo
Lektoři / odborníci z praxe		Křesťanská archeologie, církevní umění a péče o církevní památky Patrologie Hagiografie
Vědecké semináře		pro všeobecné církevní dějiny pro české a slovenské církevní dějiny a pomocné vědy historické pro církevní právo
Katedra praktických oborů bohovědných		
Stolice		Bohověda pastýřská (pastorálka) Liturgika Liturgický zpěv a církevní hudba Pedagogika, didaktika a katechetika
Lektoři / odborníci z praxe		Pastorální medicína Misiologie
Vědecké semináře		pro pastýřskou bohovědu pro liturgiku pro liturgický zpěv a církevní hudbu pro pedagogiku, didaktiku a katechetiku

Z dostupných pramenů není zřejmé, jak byly tyto žádosti na Sekretariátu pro věci církevní přijaty. Jeho postoj k olomoucké pobočce byl v principu přejícný. Například 4. října v odpovědi na urgenci předsedy České strany lidové Antonína Pospíšila ve věci obnovy olomoucké teologické fakulty SPVC psal, že návrh na tuto obnovu bude vládě podán „v dohledné době“.²²⁰ Došlo však ke zdržení, jež se nakonec ukázalo být rozhodujícím. Mezitím ale byly v souvislosti s otázkou dálkového studia laiků a budoucích jáhnů dány další podněty k novému pojetí teologických fakult a novelizaci vládního nařízení č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách.

²²⁰ SKTF, složka Instrukce.

d) Dálkové studium

Když olomoucká pobočka ohlašovala zahájení své činnosti, vycházela z předpokladu, že zde budou moci studovat i laici, pro něž se předvíдалo dálkové studium při zaměstnání. Skutečně se objevilo mnoho zájemců, takže nakonec bylo přijato celkem 102 studentů dálkové teologie. Asi měsíc a půl po zahájení akademického roku, 25. listopadu, však pobočku navštívil zástupce Sekretariátu pro věci církevní a žádal, aby byly konzultace pro studenty dálkového studia teologie zastaveny, protože „toto studium nebylo dosud povoleno a nemá právního základu“. Bohumil Zlámal skutečně téhož dne do konce roku 1968 konzultace zrušil s tím, že datum další konzultace bude oznámeno po novém roce.²²¹

Zřejmě přes noc tehdy vznikl návrh na Statut studia bohosloví při zaměstnání na CM bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, koncipovaný jako dodatek k platnému Studijnímu a zkušebnímu řádu z 22. července 1952. Již 26. listopadu se mu totiž věnovala první schůze profesorského sboru, která jej schválila a která zároveň připravila pro ministerstvo kultury a informací vysvětlení, proč tento statut dosud vypracován nebyl.²²² Návrh statutu byl 28. listopadu zaslán do Litoměřic s žádostí o schválení a podání na ministerstvu. Zde byl 30. listopadu ve fakultní radě projednán a schválen, takže jej 5. prosince Merell odeslal na SPVC s žádostí o schválení.²²³ Současně zaslalo vedení olomoucké pobočky návrh statutu i biskupům a ordinářům Moravy a Slezska, jakož i biskupu Tomáškoví, a žádalo o pomoc. Té se jim také dostalo a ordináři zaslali na SPVC podpůrné dopisy.²²⁴

Návrh statutu studia bohosloví při zaměstnání se snažil otevřít studium teologie co nejširší skupině uchazečů. Vyjmenovával tedy v § 2 adepty kněžství, kandidáty jáhenství, zájemce o vyšší kvalifikaci potřebnou pro výpomoc v působení církve a ty, kdo „z osobního zájmu chtějí nabýt teologických znalostí pro uplatnění v osobním životě, ve vědecké, literární a jiné kulturní činnosti“. Dodával ovšem, že absolvování studia „nezakládá nárok na umístění v církevních službách ani nárok na vysvěcení“.

Aby bylo studium reálně přístupné tak širokému okruhu studentů, stanovil § 1, že se na teologické fakultě uskutečňuje studium denní a studium při zaměstnání, přičemž tato druhá

²²¹ SKTF, složka Ap. adm. Praha : složka Apoštolská administratura Praha; složka CMBF – pobočka.

²²² SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Zápisy ze schůzí prof. sboru : zápis z 26. 11. 1968. Text statutu a vysvětlení: SKTF, složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; složka Děkanství CMBF Litoměřice A; složka CMBF – pobočka; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987.

²²³ SKTF, složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; složka Fakultní rada : zápis z 30. 11. 1968; SKTF, složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; složka Děkanství CMBF Litoměřice A.

²²⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Ap. adm. Praha : složka Apoštolská administratura Praha.

forma měla probíhat formou večerního studia (výuka je soustředěna do několika dní v týdnu zpravidla ve večerních hodinách), dálkového studia (samostatné studium podle předepsané literatury řízené a doplňované pravidelnými konzultacemi nebo soustředěními) a externího studia (zcela samostatná příprava ke zkouškám podle individuálního nebo skupinového učebního plánu). Všechny formy studia měly být spojeny se stejnými vědomostními nároky. Toto znění § 1 bylo výrazně ovlivněno § 8 odst. 1 zákona č. 19/1966 Sb. o vysokých školách.

Rozklad, který olomoucká pobočka vypracovala pro ministerstvo, se snažil situaci vysvětlit a existenci dálkového studia argumentačně podpořit. Jeho základ byl shledáván v § 3 odst. 2 platného Studijního a zkušebního řádu Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze, kde stálo, že „děkan může ve zvláště odůvodněných případech osvobodit studenta od povinné účasti na jednotlivých nebo všech složkách vyučování“, přičemž „za vážné odůvodnění jest pokládati zejména skutečnost, že některý student se svolením fakultní rady a příslušného Ordinariátu studuje při současném částečném neb plném zaměstnání“. Děkan si ovšem musel vyžádat vyjádření profesorů a Ordinariátu, a mělo-li jít o osvobození ode všech přednášek, potřeboval po návrhu fakultní rady také souhlas Státního úřadu pro věci církevní resp. jeho nástupnického Sekretariátu pro věci církevní.

Bohumil Zlámal vedle toho uvedl ještě další důvody:

- proti zavedení dálkového studia při zaměstnání nebyly vzneseny námitky v průběhu předcházejících jednání na ministerstvu a na fakultě v Litoměřicích
- dálkové studium je všeobecnou praxí na vysokých školách v ČSSR a teologické fakulty jsou vysokými školami také, takže byli přípravná komise i profesorský sbor přesvědčeni, že jejich výklad citovaného ustanovení je správný
- vycházeli i „ze všeobecné analogie, že zákony a nařízení vydaná v době tzv. deformace sice platí, nikoli však ve svém diskriminačním výkladu“
- právě diskriminací by bylo zrušení nebo dlouhodobé suspendování možnosti dálkového studia mezi věřícími na Moravě a ve Slezsku vykládáno
- tísnivá prostorová situace donutila pobočku zařadit některé uchazeče o denní studium do studia dálkového

Veškerá tato argumentace se však na Sekretariátu pro věci církevní nesečkala s pochopením. Vnitřní rozbor z 8. prosince shledával, že „tendence uplatnit všechny tři způsoby studia při zaměstnání i pro bohosloví ukazuje na necitlivost pro specifický účel právě bohosloveckých fakult a na nevhodnost aplikace vysokoškolského zákona pro učiliště tak nepočtená co do posluchačů i učitelů ve srovnání s vysokými školami celostátního

významu“.²²⁵ Kromě toho by zavedení všech forem vedlo k přetížení přednášejících nebo jejich rozmnožení, což by bylo ekonomicky neúnosné. Nelíbilo se ani směřování studia „vážných zájemců o svěcení s naprosto nezávazným (pro posluchače i pro církevní organizaci) přípuštěním k teologii laiků jen z osobního zájmu studujících“. Kromě toho úřad shledal, že v Olomouci nerozlišují dostatečně studenty dálkového studia teologie a studenty katechetického kurzu a že tito studenti nebyli ani přijati řádným a ukončeným přijímacím řízením.

Proti této „bezbrehé nepřehlednosti a asi také zatímní nejasnosti skutečného účelu studia málo stabilního kolektivu dálkařů“ měl být prosazen skutečný smysl § 3 odst. 2 Studijního a zkušebního řádu, tj. stanovenou procedurou měli být osvobozeni od povinné účasti na přednáškách pouze ti posluchači, kteří měli „skutečný úmysl dosáhnout vysvěcení na kněze“, a „s ostatními nekomplikovat beztak nelehkou práci celé pobočky v Olomouci“. Závěr rozboru podotýkal, že zbývá ještě zaujmout stanovisko k jáhenskému svěcení. Nutno podotknout, že z právního hlediska zde SPVC interpretoval znění Studijního a zkušebního řádu korektněji nežli profesori olomoucké pobočky. Tento předpis totiž navazoval na Organizační statut bohosloveckých fakult (srov. kap. II.4.6), kde byl účel teologických fakult vymezen skutečně stavovsky („výchova duchovních ve smyslu působení v duchu jednotlivých církví“; další slova „výchova kvalifikovaných pracovníků v oboru teologie“ byla chápána ve smyslu postgraduálního studia).

Následující přípis ministerstva Janu Merellovi z 8. ledna 1969 proto obsahoval čtyři jasná sdělení:²²⁶

- Všechny platné předpisy o studiu teologie předpokládají, že posluchači – i ti, kteří jsou osvobozeni od účasti na přednáškách – studují se záměrem věnovat se po absolvování studia duchovenské činnosti.
- Studium laiků na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě, „které je novým problémem v historii bohosloveckého školství v ČSSR“, proto nelze řešit pouze dodatkem ke studijnímu a zkušebnímu řádu, jak navrhla olomoucká pobočka, nýbrž je nutná novelizace vládního nařízení o bohosloveckých fakultách (platného i pro fakulty nekatolické) a všech předpisů navazujících, což nelze vzhledem k probíhající federalizaci státu a ustanovování národních vlád provést ihned.

²²⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²²⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka Instituce; složka Studium externí. Podobně též nedatovaná odpověď Bohumilu Zlámaloovi na zasláný návrh statutu: SKTF, složka CMBF – pobočka.

- „Sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury je si vědom, že v katolické církvi v souvislosti se změnami, jež přinesl II. Vatikánský koncil, jde o závažnou vnitrocírkevní otázku, a hodlá tento problém studovat a řešit v průběhu roku 1969 tak, aby stanovisko ministerstva kultury bylo vypracováno včas před zahájením školního roku 1969/1970. Rovněž se domníváme, že k tak náročné změně ve vnitrocírkevním životě by měl vyjádřit své stanovisko i sbor biskupů a ordinářů, a tak vnitrocírkevně připravit tuto závažnou změnu.“
- Není námitek, aby laici, přihlášení k dálkovému studiu teologie, navštěvovali v roce 1968-69 katechetické studium.

Osobní jednání dne 7. a 20. ledna 1969 přineslo upřesnění, že dálkové teologické studium při zaměstnání pokračuje dále pro ty, kteří se podle církevní praxe mohou stát kněžími, tj. pro svobodné muže. U ostatních – žen a ženatých mužů – mělo být studium „pozastaveno do doby, než bude vypracován a ministerstvem schválen nový právní statut a řád pro studium na katolických bohosloveckých fakultách“. O otázce studia teologie pro nový samostatný duchovenský stav svobodných nebo ženatých jáhnů ministerstvo odmítlo jednat, dokud se k tomu nevysloví biskupové ČSSR. Proto olomoucká pobočka naléhala na biskupy, aby instituci trvalých jáhnů pro místní církve zásadně schválili a toto své rozhodnutí ještě v letním semestru 1968-69 oznámili ministerstvu, aby tak příslušná varianta studia mohla být včleněna do nového studijního a zkušebního řádu.²²⁷

Biskupové (Josef Hlouch, Kajetán Matoušek, Karel Skoupý, František Tomášek, Štěpán Trochta) se tomuto podnětu věnovali dne 1. dubna 1969 a obrátili si na ministerstvo kultury dvěma dopisy, z nichž jeden upřesňoval myšlenku trvalého jáhenství a druhý podporoval studium laiků na teologických fakultách.²²⁸ První přípis objasnil, co se jáhenským stavem míní z hlediska funkčního uplatnění a typu pracovního poměru – předvíдалo se především vedlejší zaměstnání resp. výpomoc v duchovní správě, i když se připouštěla i možnost systematizovaného místa v duchovní správě. O studiu kandidátů jáhenství bylo řečeno, že stanovení jeho rozsahu a délky je v kompetenci ordináře, který může tato kritéria podle požadavků praxe měnit. A protože se mělo jednat především o ženaté jáhny, kteří by potřebovali studovat při zaměstnání, končil dopis konstatováním, že je třeba takové právní úpravy studia na bohosloveckých fakultách, jež by umožnila studium laiků. Druhý přípis

²²⁷ SKTF, složka Děkanství CMBF Olomouc B; složka Děkanství CMBF Litoměřice A; složka Ap. adm. Praha : složka Kapit. konsistoř Brno – Č. Těšín; složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Zápisy ze schůzí prof. sboru : zápis z 27. 1. 1969.

²²⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

argumentoval podobně: po Druhém vatikánském koncilu jsou povoláni k různým službám i laici, muži a ženy, jimž je proto třeba poskytnout odpovídající teologické vzdělání. Zejména se to týká kandidátů jáhenství. Proto biskupové žádali ministerstvo, aby upravilo právní podklady činnosti bohosloveckých fakult tak, aby na nich již od školního roku 1969-70 mohli laici studovat v denním nebo dálkovém studiu.

e) Otevření třetího ročníku

Dříve nežli Sekretariát pro věci církevní zaujal k těmto požadavkům definitivní stanovisko, nastaly na olomoucké pobočce velké potíže, způsobené nedostatečným prostorovým zajištěním činnosti. To zřejmě přímo ovlivnilo rozhodování o jejím právním postavení.

Aniž by zde byly uváděny podrobnosti týkající se usilovných jednání o získání dočasných a případných nově postavených prostorách pro olomouckou pobočku a tamní kněžský seminář,²²⁹ postačuje konstatovat, že ještě v červnu 1969 nebyly zajištěny další místnosti potřebné pro to, aby mohl být ve školním roce 1969-70 v Olomouci otevřen třetí ročník. Intenzivní naléhání ze strany vedení pobočky a semináře na místní úřady vedly nakonec k tomu, že se dne 12. června konalo z iniciativy Sekretariátu pro věci církevní jednání zástupců KNV Ostrava, MěNV a ONV Olomouc, rektora Univerzity Palackého Josefa Metelky a ředitele Stavoprojektu (bez účasti zástupců fakulty a semináře).²³⁰

V průběhu porady se ukázalo, že rada MěNV Olomouc se 13. května 1969 usnesla nesouhlasit se zřízením teologické fakulty vzhledem k „enormním požadavkům na objekty“, které odporují dohodě z 12. července 1968, že již nebudou vzneseny žádné další prostorové nároky (srov. kap. III.2.2.1). Zastupitelé navíc poukazovali na nedostatek školních budov v Olomouci. Rektor Metelka pak uvedl, že srpnové události změnily podmínky činnosti Univerzity Palackého natolik, že tato není schopna splnit svůj slib o uvolnění celé budovy dómského děkanství.²³¹ Když pak pracovník Sekretariátu pro věci církevní Jiří Zapletal apeloval na vstřícnost k fakultě, jejíž činností se má eliminovat hrozící nebezpečí nedostatku

²²⁹ SKTF, Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; složka Instituce; složka Děkanství CMBF Litoměřice A; složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Provoz; složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Zápisy ze schůzí prof. sboru.

²³⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987 : text Zpráva o služební cestě do Olomouce ve dnech 11. a 12. července 1969; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²³¹ Univerzita slíbila uvolnění budovy kapitulního děkanství, kde byla umístěna katedra výtvarné výchovy filosofické fakulty. Poněvadž ale neměla vlastní volné prostory, bylo toto rozhodnutí vázáno na jednání s vojenskou správou, která slíbila, že umístí katedru vojenské výchovy při Univerzitě Palackého ve vojenských prostorách, čímž se uvolní místo pro katedru výtvarné výchovy. To však kvůli srpnovým událostem nebylo možné provést.

duchovenstva, navrhli zástupci ONV, KNV a Stavoprojektu možnosti, jak v budoucnosti problémy univerzity i teologické fakulty řešit. K bezprostředním potřebám fakulty však bylo zaujato negativní stanovisko.

Když Jiří Zapletal seznámil proděkana Zlámala a rektora Dýmala s nastalou situací, navrhl, aby nebyl třetí ročník zřizován, nýbrž přesunut do Litoměřic. To se ale olomouckým nelíbilo. 16. června 1969 proto ordinariát a kapitula rozhodly, že potřebné prostory pro fakultu i seminář poskytne církev, a to postupnou adaptací budovy arcibiskupské residence, přilehlé budovy a případně i výstavbou další menší budovy na parcele residence. Tak měly být zabezpečeny všechny místnosti nutné nejenom pro otevření třetího ročníku, ale i budoucích ročníků vyšších. Všechny náklady měly být hrazeny z církevních prostředků. Když se s touto novou situací Sekretariát pro věci církevní seznámil, rozhodl 30. června přípisem čj. 10 189/69 III/1 o tom, že lze na olomoucké pobočce třetí ročník k 1. říjnu otevřít, a oznámil to všem stupňům národních výborů.²³² Během letních prázdnin pak probíhaly rozsáhlé stavební práce.²³³

f) Návrhy na změnu právních předpisů

Hypoteticky si lze klást otázku, zda by se osud olomoucké pobočky nevyvíjel příznivěji, kdyby byla církev co do prostor velkorysejší hned od počátku. Pravděpodobně by se tím urychlily i právní změny, jež by vedly k osamostatnění teologické fakulty v Olomouci. Nyní však již jednání probíhala v atmosféře dubnových změn ve vedení KSČ a následných kádrových změn na všech úrovních. Ještě na začátku léta 1969 došlo k výměně ministra, svůj úřad vedoucí Sekretariátu pro věci církevní opustila Erika Kadlecová, kterou v červenci nahradil Karel Hrůza (srov. kap. III.2.1.3). Tím nastala nová a církvím i teologickým fakultám nepříznivá situace. Těsně předtím byly sice ještě učiněny pokusy o změnu právních předpisů, které se týkaly teologického studia, jednalo se ale jen o projev dobré vůle ze strany pracovníků SPVC, kteří již věděli, že budou muset ze svých míst odejít.

Interní dokumenty Sekretariátu pro věci církevní obsahují zmínky o tom, že je vládě ČSR „v současné době“ – s výhledem k otevření třetího ročníku ve studijním roce 1969-70 – předkládán návrh na novelu vládního nařízení č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách, jímž dochází ke znovuzřízení samostatné Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty

²³² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Instituce (zde citovaný přípis).

²³³ Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 48; Týž, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 199.

v Olomouci. Návrh novely znám není. Důvodová zpráva však záměr jasně popisuje.²³⁴

Argumentace byla následující:

- „Zajistit uspokojení náboženských a kultových potřeb věřících na Moravě a ve Slezsku je nezbytným předpokladem jejich skutečné integrace do socialistické společnosti, opak by mohl vyvolávat nežádoucí desintegrační tendence.“ Počet kněží je zde však nedostatečný.
- S obnovou druhé nejstarší teologické vysoké školy české je spojen „zvláštní citově zabarvený požadavek tohoto lidu“.
- Předsednictvo ÚV KSČ schválilo záměr obnovit v Olomouci teologickou fakultu a seminář. Pro „obecné i speciálně olomoucké technické potíže“ se tak dosud nestalo, přestože 20. září 1968 o stejnou věc usilovali svým memorandem katoličtí biskupové českých zemí. Byla zřízena pouze pobočka teologické fakulty v Litoměřicích.
- Řízení pobočky na dálku je obtížné, komplikované a neekonomické.
- Proto se navrhuje „znovuzřídit ke dni 1. září 1969 Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Olomouci jako samostatnou vysokou školu v zatímním rozsahu tří ročníků s tím, že každým dalším rokem bude o další ročník úplnější, až ve studijním roce 1971-72 dosáhne plného počtu pěti ročníků“.
- Vedle toho se má vláda zasadit o to, aby Univerzita Palackého ve prospěch kněžského semináře splnila svůj původní slib v plném rozsahu a aby KNV v Ostravě zajistil pro teologickou fakultu vlastní budovu.

Citovaný návrh se ale nakonec do vlády vůbec nedostal. Podobně neurčitý osud potkal novelu Studijního a zkušebního řádu CMBF, kterou v červenci 1969 Sekretariátu pro věci církevní předložil Jan Merell. Navazovala na předchozí návrh Statutu studia bohosloví při zaměstnání na CM bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích a související snahy o zavedení dálkového studia resp. o připuštění laiků ke studiu teologie (srov. kap. III.2.2.2d).²³⁵ Rozlišovalo se tedy studium řádné a zkrácené. Studium řádné by bylo určeno kandidátům kněžství, kandidátům jáhenství s plnou kvalifikací, uchazečům se zájmem o službu v církvi nebo prostě se zájmem osobním. Řádné studium by probíhalo formou denní a formou studia při zaměstnání (večerní, dálkové, externí). Studium zkrácené, zvané „malá teologie“, by bylo určeno dalším kandidátům jáhenství.

²³⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²³⁵ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1969; NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. : složka CMBF Studijní a zkušební řád 1969. Důvodová zpráva k návrhu novely též in SKTF, složka CMBF – pobočka.

Současně se s upomínkou na otázku dálkového studia dne 8. července obrátil na SPVC i olomoucký profesorský sbor.²³⁶ Jak již ale bylo řečeno, situace se nyní radikálně změnila.

g) Období nejistoty

Popsanými událostmi vkročila olomoucká pobočka do cca devítiměsíčního období nejistoty a pochybností o svém dalším osudu. Ještě v průběhu léta se tuto situaci pokusil profesorský sbor a zástupce kapituly Josef Vrana řešit u prezidenta republiky Ludvíka Svobody.²³⁷ Nejprve dne 24. června 1969 podali žádost o audienci a když byla dne 16. července „s ohledem na časový program soudruha presidenta“ odmítnuta, pokusili se zprostředkovaně – přes Vojtěcha Krále (?) – oslovit prezidentovu manželku, jíž byl odeslán koncept dopisu určeného prezidentovi s dotazem, „zda by bylo vhodné tuto odpověď odeslati“.

Koncept obsahoval stručné vylíčení situace olomoucké pobočky a žádost, aby prezident jako vrchní velitel branné moci zařídil, že se katedra vojenské výchovy při Univerzitě Palackého přesune do vojenských prostor, čímž by se uvolnilo místo pro katedru výtvarné výchovy a potažmo pak místo pro teologickou fakultu. Dále měl dopis žádat, aby prezident svým vlivem přispěl k brzkému osamostatnění pobočky a jejímu přetvoření v úplnou a samostatnou fakultu. Odpověď však nepřišla od paní Svobodové, nýbrž z prezidentské kanceláře, odkud byla odeslána 16. října. Konstatovala pouze, že nebude zasahováno „do rozhodnutí odpovědných orgánů“.

Mezitím došlo k dalšímu střetu s místní správou v Olomouci a s KNV v Ostravě. Dopisem z 1. září 1969 oznámil odbor služeb KNV v Ostravě olomoucké pobočce výsledek výše zmíněné porady z 12. června.²³⁸ Dopis končil slovy:

Vzhledem k této kritické situaci odmítají odpovědní představitelé ONV a MěstNV v Olomouci jakékoliv přidělení objektů pobočce CM bohoslovecké fakulty v Olomouci a požadují, aby nebylo rozšiřováno studium na této pobočce a aby tato pobočka byla v Olomouci zrušena.

Za této situace, kdy nejsou vytvořeny potřebné podmínky pro realizaci požadavku CM bohoslovecké fakulty v Olomouci na přidělení objektů a místností, podporuje Severomoravský krajský národní výbor v Ostravě stanovisko představitelů ONV a MěstNV v Olomouci.

Poprvé tak zazněla myšlenka zrušení pobočky. Profesorský sbor reagoval velmi poplašeně a razantně. Již 8. září zaslal KNV v Ostravě svůj rozklad, ve kterém poukázal na

²³⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Instituce.

²³⁷ SKTF, složka Instituce.

²³⁸ SKTF, složka Instituce.

nové řešení, jež bylo v mezičase nalezeno a které vedlo k tomu, že Sekretariát pro věci církevní 30. června povolil otevření třetího ročníku.²³⁹ Vyslovil také politování nad tím, že KNV „jen z důvodů dislokačních“ doporučil zrušení pobočky a kněžského semináře, a údiv nad postojem města Olomouc k instituci, která v něm vznikla již v r. 1566. Dopis obsahoval také prohlášení, „že by navrhovaný zásah do existence těchto institucí byl v příkrém rozporu s požadavkem věřících arcidiecéze olomoucké, diecéze brněnské a apoštolské administratury českotěšínské, v nichž 70% obyvatelstva se hlásí k vyznání římskokatolickému“.

Vedle toho se Vojtěch Tkadlčík v zastoupení proděkana informoval na Sekretariátu pro věci církevní, který potvrdil, že ministerstvo trvá na svém rozhodnutí z 30. června.²⁴⁰ S větší sebejistotou a směsí argumentace, skrytých hrozeb a žádosti o intervenci pak 11. září zaslal dopis Krajskému výboru Národní fronty v Ostravě, Okresnímu výboru Národní fronty v Olomouci a Městskému výboru Národní fronty v Olomouci, ve kterém bylo obsaženo vyjádření k požadavku zrušení olomoucké pobočky.²⁴¹ Uvádělo se v něm:

Domníváme se, že tento návrh uvedených Národních výborů nemůže zvrátit rozhodnutí ministerstva kultury, učiněná 16. září 1968 a 30. června 1969, jimiž byla olomoucká pobočka zřízena a rozšířena na tři ročníky. Jsme však přesvědčeni, že zrušení olomoucké pobočky by mělo dalekosáhlý vnitropolitický význam a také zahraniční ohlas, že by mohlo vážně ohrozit další postup konsolidace našich poměrů a vzbudit nepříznivou odezvu i v zahraničí, kde se velmi pozorně sleduje vývoj církevních poměrů u nás. Dovolujeme si také upozornit, že nejenom skutečné zrušení, ale i žádost o zrušení, i když neúčinná a podaná nekompetentními činiteli, může být velmi nebezpečná a může velmi poškodit zájmy našeho státu. I když není uveřejněna tiskem nebo jinými sdělovacími prostředky, přece přijde ve známost mnoha lidem a šíří se pak od úst k ústům někdy i ve zveličené podobě, takže může oslabit nebo úplně zničit důvěru našeho věřícího lidu v dobrou vůli našich státních představitelů a zdiskreditovat v jejich očích nový směr státní politiky.

Zásadním způsobem se tedy situace uvedeným konfliktem nezměnila. Platí to i v tom smyslu, že když rada ONV v Olomouci 29. srpna 1969 rozhodovala o programu výstavby obvodu „D“ v Olomouci, nezařadila do něj vybudování kněžského semináře a teologické fakulty, protože to podle sdělení odboru kultury nebylo nutné. Fakulta podala 8. prosince opět rozklad, rada jej 16. ledna 1970 projednala a rozhodla se na svém stanovisku setrvat, protože se vláda dosud otázkou zřízení samostatné teologické fakulty v Olomouci nezabývala a tak „není důvodu vyčlenit v zastavovacím plánu ani místa k uvažované výstavbě“.²⁴² Významný posun však toto poslední stanovisko přinášelo výrokem: „toto stanovisko bylo konzultováno

²³⁹ SKTF, složka Instituce.

²⁴⁰ SKTF, složka Ap. adm. Praha : složka Kapit. konsistoř Olomouc : dopis Josefu Glogarovi (10. 9. 1969).

²⁴¹ SKTF, složka Instituce; složka Děkanství CMBF Litoměřice A obsahuje dopis, jímž byl „podraz se strany MěstNV v Olomouci“ a kroky pobočky dány na vědomí Janu Merellovi.

²⁴² SKTF, složka Instituce.

s příslušným ústředním orgánem – sekretariátem pro věci církevní ministerstva kultury“. To již byl zřetelný náznak, kam vývoj směřuje.

Stejným směrem ukazovaly obtíže, s nimiž se setkaly žádosti profesorského sboru o jmenování nových profesorů, docentů a asistentů pro povolený třetí ročník. Návrh na jejich jmenování byl sice řádně podán a bylo také přislíbeno jeho kladné vyřízení, avšak nakonec bylo oznámeno, že dojde pouze ke jmenování lektorů s vedlejším pracovním poměrem.²⁴³

Všechny tyto náznaky pak ještě potvrzovala skutečnost, že Sekretariát pro věci církevní v prosinci 1969 upozornil vedení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích,²⁴⁴ že plně odpovídá za činnost své pobočky v Olomouci, jež

není samostatnou organizací a proto napříště všechny otázky související s její činností a provozem mohou být řešeny výhradně prostřednictvím fakultní rady a děkanství CMBF v Litoměřicích. Fakultní rada a děkan jsou odpovědni za to, že činnost fakulty i pobočky bude po všech stránkách shodná a že při řízení a správě bude postupováno podle platných předpisů a směrnic.

Relativní autonomie, které pobočka dosud požívala, tak měla být radikálně omezena. Až dosud byl vztah mezi litoměřickou fakultou a olomouckou pobočkou spíše zdvořile partnerský, spojený s chápáním stávající situace jako prodlužovaného provizoria a bez uplatňování nadřazeného postavení ze strany Jana Merella a fakultní rady. Nyní se měl tento vztah podle SPVC změnit.

h) Memorandum moravskoslezských ordinářů

V situaci rostoucí nejistoty nad osudem olomoucké pobočky se Karel Skoupý, Josef Vrana a Antonín Veselý rozhodli, že podají vládě ČSR „společné memorandum moravskoslezských ordinářů ve věci právního zajištění a rozvoje pobočky Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci“.²⁴⁵ V něm byl nejprve rekapitulován předchozí vývoj jednání o obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, problematiky prostorového zabezpečení a jeho řešení, a konstatováno, že od 30. června 1969 nebylo učiněno nic pro řešení těchto věcí. Následovaly žádosti, aby vláda

1) vládním rozhodnutím zajistila právní postavení stávající pobočky CM bohoslovecké fakulty v Olomouci a vyslovila svůj zásadní souhlas k jejímu rozšíření na čtvrtý a pátý ročník v dalších dvou školních letech,

²⁴³ SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Zápisy ze schůzí prof. sboru; složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalía – profesori a složka Externí učitelé – odměny.

²⁴⁴ SKTF, složka Děkanství CMBF Litoměřice A.

²⁴⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka. Antonín Veselý připojil svůj podpis telegramem.

- 2) aby vhodným obsazením vysokoškolských učitelských sil a zajištěním podmínek vědecké práce přispěla k myšlence obnovy CM bohoslovecké fakulty v Olomouci pro oblast tří moravskoslezských diecézí,
- 3) aby uložila ministerstvu kultury a informací zajistit v duchu vládního rozhodnutí činnost a rozvoj pobočky CM bohoslovecké fakulty samostatným statutem a studijním řádem, který by byl vypracován ve spolupráci s podepsanými Ordináři,
- 4) aby přijala ujištění podepsaných ordinářů, že ze všech svých sil budou hmotně zajišťovat Kněžský seminář při této fakultě a zajistí až do nové výstavby potřebné prostory pro činnost fakulty.

Ordináři v závěru ujišťovali, že se v řešení této otázky „nechtějí nikdy vraceti zpět, naopak chtějí v duchu politické směrnic naší první strany a naší vlády činiti jen to, co konsoliduje správný vývoj našeho státu v zásadách socialismu“.

Vláda se však memorandem nezabývala. Pozornost mu zřejmě věnoval pouze její místopředseda Antonín Červinka, jemuž byla asi určena zpráva „Situace v bohosloveckém studiu v ČSSR“, vypracovaná Sekretariátem pro věci církevní.²⁴⁶ Hovořila o uspořádání studia po r. 1950, jež „odpovídalo politickému a společenskému vývoji v našich zemích a dávalo církvi dostatečný prostor pro uspokojování potřeb věřících“, o kampani za obnovu olomoucké teologické fakulty, podlehnutí někdejšího rektora Josefa Metelky, jednání „tehdejšího vedení SPVC“, problémech s místními úřady, nevyhovujících prostorách, dopisu nového rektora Františka Gazárka z 21. ledna 1970 s žádostí o nové rozhodnutí k otázce bohosloveckého studia v Olomouci.

Vznik pobočky zpráva charakterizovala jako jednu „z akcí pravicově oportunistických sil v ČSR“ a jako „nezákonný zásah do oblasti církevní politiky státu“. Memorandum ordinářů pak označila za pokračování „v nátlaku na státní orgány k uplatnění nereálných požadavků pro církev“. Navrhovala proto vytvořit podmínky k tomu, aby díky dodržování směrnic o přijímacím řízení mohla teologická fakulta v Litoměřicích zajistit studium bohoslovců všech diecézí, prověřit posluchače pobočky a nechat dostudovat pouze kandidáty kněžské služby, a zastavit přijímání nových posluchačů.

Antonín Červinka zřejmě tato stanoviska podpořil a memorandum prostě 4. března 1970 postoupil „k předběžnému projednání“ ministerstvu kultury.²⁴⁷ Toto předjednání pak pro olomouckou pobočku otevřelo dobu „protonormalizace“. Dopis proděkana Zlámala z 16. března 1970 biskupům a ordinářům českých zemí s prosbou, aby přijali věc olomoucké

²⁴⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka; složka Ap. adm. Praha : složka Kapit. konsistoř Brno – Č. Těšín.

²⁴⁷ SKTF, složka Ap. adm. Praha : složka Kapit. konsistoř Brno – Č. Těšín.

pobočky za svou a intervenovali u ministra Brůžka a ředitele Hrůzy „ještě před konečným rozhodnutím“, již nemohl nic zvrátit.²⁴⁸

III.2.2.3 Doba protonormalizace (duben 1970 – červen 1974)

a) Rozhodnutí o postupném uzavření pobočky

Na základě svého pověření pozval Karel Hrůza na 3. dubna 1970 moravskoslezské ordináře do Prahy k pohovoru. Její plánovaný průběh přibližují poznámky, které byly k této příležitosti připraveny.²⁴⁹ Ordináři měli být seznámeni s tím, že na pobočku již nebudou do prvního ročníku přijímáni noví posluchači, takže tím dojde k jejímu postupnému uzavření. Tón, kterým chtěl Hrůza s ordináři jednat, a smýšlení protagonistů nového kurzu státněcírkevní politiky přibližují slova jeho konceptu skutečně výmluvně:

Pro obnovení bohoslovecké fakulty v Olomouci nejsou podmínky ani dostatečné odůvodnění. Vytvoření pobočky CMBF v Olomouci bylo mírně řečeno neuvážené, je v rozporu s vládním nař. 112/50 Sb., které nebylo zrušeno, ani novelizováno.

Nábor posluchačů byl proveden neodpovědně, bez ohledu na celospolečenské zájmy. Většina posluchačů byla získána z pracovního zapojení ve významných povoláních a mnohým z nich bylo již umožněno vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání ve specializovaných oborech. Jsou tam posluchači, kteří v minulosti odmítli z politických důvodů studium na bohoslovecké fakultě zřízené vlád. nař. 112/50 Sb., a v letech 1968/69 se přihlásili v podmínkách daných tehdejší politickou linií, dále ti, kteří byli na bohosloví vysláni jako noví příslušníci řádů nebo bez stát. souhlasu studovali bohosloví v zahraničí, případně tam byli před dokončením studia vysvěceni na kněze. Konečně byl je studiu bohosloví přijat neobvykle velký počet posluchačů ze SSR (23 v Olomouci, 13 v Litoměřicích) bez souhlasu slovenských úřadů. Většina posluchačů je ve věku od 30 do 50 let a jen malé procento posluchačů přijatých ke studiu bohosloví v Olomouci je po maturitě na střední všeobecně vzdělávací škole z let 1968/69.²⁵⁰

Již z tohoto pohledu složení posluchačů v Olomouci ukazuje na nenormální stav. Ještě výrazněji se to projeví při kádrovém posouzení posluchačů. Máme doklady o kampani v tisku, organisovaných podpisových akcích, zasílání stovek resolucí na MK, ÚV KSČ, KPR a různých memorand za obnovení bohosloveckého studia v Olomouci. Šlo skutečně o nátlakové akce, často o zneužití nezainteresovaných farníků, jak ukazují hromadně psaná nebo rozmnožovaná záhlaví podpisových archů, jména psaná jednou rukou, psacím strojem apod.

Promiňte, ale máme také určité výhrady k profesorskému (učitelskému) sboru na pobočce v Olomouci. K sestavení tohoto kolektivu, který má učit a vychovávat budoucí kněze, kteří mají konat své poslání v podmínkách socialistického státu, se nepřístupovalo odpovědně. Dostali jsme některá upozornění v tomto směru z řad kléru i samých posluchačů.

²⁴⁸ Vojtěch CEKOTA, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 200-201.

²⁴⁹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²⁵⁰ Citovaná zpráva „Situace v bohosloveckém studiu v ČSSR“ uvádí, že z celkového počtu 116 posluchačů je jich 15 starších 25 let, 10 starších 30 let, 12 starších 35 let, 21 starších 40 let, 5 starších 45 let a 3 posluchači starší 50 let. Studovalo zde 6 lékařů, 4 inženýři, 4 absolventi filosofie, 3 bývalí učitelé ZDŠ, 2 právníci.

Vyhlídky, které stanovisko Sekretariátu pro věci církevní nastínilo, těžko mohly být po těchto slovech jasnější. Uvádělo prakticky vše, co o necelé dva týdny později, 14. dubna, obsahovala „Informační zpráva o církevně politické situaci v ČSSR“, určená pro předsednictvo ÚV KSČ (srov. kap. III.2.1.3): Odmítnout začlenění bohosloveckých fakult do systému vysokých škol, které jsou v působnosti ministerstva školství. Prověřit činnost učitelských sborů na teologických fakultách a provést potřebné personální změny. Ve školním roce 1970-71 přijímat jen takové množství bohoslovců, pro které jsou prostorové možnosti na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích a nepřijímat již nové posluchače do I. ročníku na pobočku v Olomouci.

Ordinářům a děkanovi Janu Merellovi byly pak 16. a 23. dubna odeslány dopisy, v nichž bylo uvedeno rozhodnutí sdělené moravskoslezským ordinářům ústně.²⁵¹

Činnost pobočky CMBF v Olomouci, povolené výnosem MKI č.j. 13214/68 C ze dne 16. 9. 1968 jako prozatímní opatření, ustane postupně tak, že ve studijním roce 1970/1971 již nebude zřízen I. ročník a pro dosavadní posluchače bude zajištěno v Olomouci bohoslovecké studium potřebné k vysvěcení na kněze. Nové uchazeče ke studiu bohosloví ve škol. roce 1970/1971 bude přijímat pouze CMBF v Litoměřicích.

b) Žádost o nové projednání memoranda

Ordináři Moravy a Slezska se nicméně ani nyní nevzdali a zaslali dne 18. května 1970 vládě ČSR žádost o nové projednání svého memoranda z 21. ledna.²⁵² Konstatovali, že nemohou přijmout odpověď Sekretariátu pro věci církevní ani ji pokládat za odpověď na své memorandum, a „očekávají, že vláda ČSR sama, po předběžném projednání všech aspektů, zhodnotí oprávněnost“ memoranda a rozhodne nebo dá ordinářům možnost jednání přímo s příslušnými členy vlády. Dopis poukázal na skutečnost, že zřízení olomoucké pobočky jako „prozatímní opatření“ byl na straně církve i státu chápán „jako stupeň ke konečnému obnovení samostatné Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, nikoli jako provizorní opatření k likvidaci“, a že všechny kroky se děly za souhlasu Sekretariátu pro věci církevní. Vláda byla proto žádána, aby byla samostatná teologická fakulta skutečně zřízena. K tomu byla zaměřena obvyklá argumentace nedostatkem kněžstva i kuriózní tvrzení, že by bylo „aktem leninské prozíravosti“ počítat s katolickým lidem v „konsolidaci veřejného života“, a vyjít mu vstříc v jeho duchovních potřebách.²⁵³

²⁵¹ SKTF, složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci; složka Instituce.

²⁵² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²⁵³ Ve stejném duchu se nesl i dopis, jímž se kapituluji vikář Josef Vrana z podnětu profesorského sboru dne 20. května obrátil na prezidenta republiky Ludvíka Svobodu. Odpověď není dochována: srov. Vojtěch CEKOTA, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 201.

Předsednictvo vlády ČSR se memorandu věnovalo, ale nechalo si samozřejmě podat zprávu od Sekretariátu pro věci církevní, který zopakoval svůj postoj obsažený ve výše citovaných textech a schválený předsednictvem ÚV KSČ dne 22. května (srov. kap. III.2.1.3). Doporučil proto usnesení, podle něhož „vzhledem k současnému politickému vývoji v katolické církvi nelze vyhovět žádosti moravskoslezských ordinářů“ a předsednictvo proto „souhlasí s postupnou likvidací bohosloveckého studia v Olomouci“.²⁵⁴

Tím byla celá záležitost ukončena a o osudu olomoucké pobočky rozhodnuto.

c) Ukončení činnosti olomoucké pobočky

Následující roky 1970-1974 byly tedy již celé ve znamení těchto rozhodnutí. Nelze je samozřejmě redukovat pouze pohledem na likvidaci pobočky a semináře – jedná se přeci o delší část jejich existence a o plodné působení tamního profesorského sboru a představených.²⁵⁵ Probíhala zde výuka teologie, v níž se mísily pokoncilní vlivy s tradičním pojetím teologie, do konce roku 1971 fungovalo katechetické studium, posluchači měli svou studentskou samosprávu, tiskli cyklostylovaný časopis *Pozdrav ze semináře* a studijní skripta, proběhla zde promoce čestného doktora Dominika Pecky a řádných doktorů Václava Medka, Jaroslava Kůřila a Josefa Poláška.²⁵⁶ Mnoho dalšího by bylo ještě možno zmínit. Pro účely této práce však postačuje poukázat na skutečnost, že rozhodnutí Sekretariátu pro věci církevní mělo za následek postupné uzavírání nižších ročníků a neustálé změny v profesorském sboru, který byl přizpůsobován rozsahu výuky.²⁵⁷

Všechny tyto kroky vedly k výnosu ministerstva kultury ČSR č.j. 9 222/1974 – VII z 20. května 1974, jímž ředitel Sekretariátu pro věci církevní František Jelínek Janu Merellovi oznámil:²⁵⁸

Sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR sděluje, že podle § 34 odst. 1 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách a § 2 písm. f) vládního nařízení č. 228/1949 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jakož i v souladu se svým rozhodnutím ze dne 16. 4. 1970 č.j. 300/1970, ukončuje činnost pobočky Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci, jež byla povolena výnosem MKI č.j. 13 214/68 C ze dne 16. 9. 1968.

²⁵⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987; SKTF, složka CMBF – pobočka.

²⁵⁵ Mnoho dokumentace k tomu obsahují citované fondy. Viz zejména SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Zápisy ze schůzí prof. sboru.

²⁵⁶ Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 50-51; Týž, „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, s. 201-202; Miloslav POJSL, „Obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a vliv II. vatikánského koncilu na teologické vzdělání“, s. 142-146.

²⁵⁷ Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1990, bod 3; kap. IV.1.2.

²⁵⁸ SKTF, složka Děkanství CMBF Olomouc B; složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Ukončení.

Pobočka pak definitivně ukončila svou činnost dne 30. června 1974, přičemž do srpna pak ještě probíhaly likvidační práce.²⁵⁹ Od té doby již opět působila pouze Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích. O případném zřízení nové pobočky nebo dokonce samostatné teologické fakulty v Olomouci začal opět hovořit kardinál František Tomášek až v r. 1985 (srov. kap. III.3.4.3).

²⁵⁹ SKT, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Ukončení a složka Zápisy ze schůzí prof. sboru : zápis z 19. 6. 1974.

III.3 Období let 1974-1989

Konec dvacetiletého působení Jana Merella ve funkci děkana (srov. kap. III.2.1.3) byl více nežli symbolickým přelomem v dějinách Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty. Znamenal plné prosazení samototalitního způsobu práce v jejím vedení a rychlý úpadek v kvalitě výuky. Současně totiž došlo k výměně řady vyučujících a nově příchozí již většinou neměli odborné kvality svých předchůdců. Celé toto období lze rozlišit do dvou částí, jež přibližně odpovídají funkčnímu období děkanů Ladislava Pokorného (1974-78) a Františka Vymětala (1978-89).

První perioda je charakterizována „deuteronormalizací“ profesorského sboru a marným usilováním děkana Pokorného o koncepční změny v práci fakulty, jakož i prvními projevy odporu ze strany bohoslovců. Druhá perioda se pak vyznačuje hlubokou vnitřní stagnací v působení fakulty jako celku na straně jedné a výrazným tlakem kardinála Františka Tomáška na změny v teologickém studiu a kněžské výchově na straně druhé. Není náhodou, že o Vyskočilových aktivitách ve vztahu k fakultě není v pokračování tohoto textu řečeno mnoho: Ve svých zprávách o stavu fakulty, určených sboru ordinářů, říkal, že žádné zásadní problémy nespaturuje a omezil se vlastně pouze na záležitosti stavební, jež souvisely s postupným růstem počtu přijatých studentů. Tato sdělení byla obsahem i formou projevem jeho povrchního přístupu k fakultě.²⁶⁰

III.3.1 Personální politika

Ladislav Pokorný se v srpnu 1974 ujal funkce děkana projevem, který mnohé napověděl o smýšlení a úkolu, s nimiž přichází a které se bude snažit prosazovat.²⁶¹

... bude třeba aktivizovat práci fakultní rady, oživit činnost kateder a upravit vztahy mezi fakultou a seminářem. Pozornost bude třeba věnovat otázce vytvoření kádrů profesorského sboru, který v dnešním složení není definitivní a je nutno počítat s dalšími změnami. Je třeba počítat s tím, že hranicí odchodu do důchodu bude u profesorů věk 65 roků. Nové kádry je třeba vybírat a připravovat nejen z hlediska schopností odborných, ale také z hlediska politického uvědomění, ve spolupráci s SKD [Pacem in terris]. Zmínil se o kritice fakulty a novokněží, která se v poslední době ozývala na shromážděních a poradách duchovních v celé ČSR. Předmětem kritiky nebyl jen nedostatek odborných znalostí novokněží, ale i jejich malá občanská

²⁶⁰ Srov. např. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 11.-12. 3. 1980 Praha; kart. 1985, 1986 : složka P.O. 3.-4. 9. 1985 Litoměřice; kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 20. 9. 1988 Praha a složka P.O. 14.-15. 3. 1989 Brno. Stejně po letech in Karel OBR, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima ThDr. Františka Vymětala. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000.

²⁶¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 28. 8. 1974.

angažovanost. Kořeny toho je třeba vidět na fakultě i v semináři. Učitelé budou muset znovu promyslet svou látku a nesmí se domnívat, že nejsou výchovnými pracovníky. Je naprosto mylný názor, že fakulta učí a seminář vychovává. Učitelští pracovníci budou muset i mimo přednášky ve svém životě být příkladem posluchačům a jasně ukázat svůj postoj. Mělo by se uvažovat, zda by nebylo prospěšnější, aby byl znovu ustanoven stálý profesor společenských nauk, aby byla zvýšena a zdůrazněna důležitost tohoto oboru.

Otevřel také prostor pro vystoupení ředitele Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR, Františka Jelínka, který apeloval na to, aby bylo řádům, jež „u nás nemají žádné právní opodstatnění“, zamezeno zasahování do života fakulty a semináře, ujistil, že „není a nebude“ stanoven numerus clausus pro přijímací řízení, konstatoval nutnost „upevnit kontakty mezi fakultou a ministerstvem“ a důraznějšího vystoupení SKD Pacem in terris na fakultě. K tomu se připojil i nový litoměřický kapitulní vikář Josef Hendrich. Ukázalo se tak, že vedení fakulty, státní správa i místní ordinář nastolují nový kurz v působení teologické fakulty, jehož hlavní charakteristikou bude snaha o nastolení takových poměrů, jež by odpovídaly zájmům vládnoucího režimu a Sdružení katolických duchovních Pacem in terris. Tomu měla být podrobena především personální politika uplatňovaná vůči pedagogickému sboru i vůči studentům.

Pokorný²⁶² vytrvale poukazoval na nutnost politické angažovanosti, jež byla – dle jeho slov – neoddělitelná od odborné kvalifikace. Spjoval to s nedělitelností vzdělávací a výchovné práce pedagoga. Aktivní zodpovědnost za „státně politickou výchovu posluchačů“ a uchování jednoty pedagogického sboru v tomto směřování označoval Pokorný za přední povinnost učitelů a za kritérium „při návrzích na ustanovování nových učitelských sil pro fakultu“. Zapojení učitelů do tohoto programu mělo dojít veřejného výrazu v člancích do *Katolických novin* a do *Duchovního pastýře*, přičemž nesmělo jít jen o „články únikové“, nýbrž o „příspěvky, které mají co říci dnešní době a musí sloužit životu věřících“. „Naše přiznání k této naší vlasti a k jejímu zřízení, to je ta naše angažovanost.“²⁶³

Děkanovy pokyny byly dosti jasné. Ještě jasnější byly interní texty Sekretariátu pro věci církevní, jejichž logika je opravdu udivující: „Základním kritériem přijímání nových ped. pracovníků je především aktivní činnost v mírovém sdružení kat. duchovních a zároveň jejich teologická fundovanost vzhledem k udělování kanonických misí. Návrhy nových kádrových

²⁶² Na začátku akademického roku 1974-75 se zranil a byl takřka celý rok v pracovní neschopnosti, takže jej zastupoval proděkan František Kotalík. Po opětovném nástupu do práce pokračoval v programu, který nastínil hned na začátku svého působení. Na druhé funkční období byl zvolen dne 7. června 1976, a to tak, že přítomným oznámil, že „při předběžných jednáních dal Sekretariát pro věci církevní MK ČSR souhlas k tomu, aby děkanem byl opět zvolen prof. dr. Ladislav Pokorný a proděkanem prof. dr. Václav Medek“, a vyzval je k hlasování: SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis ze 7. 6. 1976.

²⁶³ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 1. 10. 1975, 12. 1. 1976, 8. 3. 1976

rezerv jsou konzultovány s příslušnými státními orgány.²⁶⁴ Hlavním zájmem SPVC se tedy nyní stalo obsazení fakulty členy SDK Pacem in terris a získání sympatií studentů pro toto sdružení.

První úkol byl, jak se ukázalo, snazší. Vedle Pokorného byli na počátku akad. roku 1974-75 členy SKD PiT pouze Václav Medek a Vladimír Benda. Během následujících dvou roků byli z jeho řad přijati Gustav Čejka, Jiří Huber a František Vymětal. Stejný kádrový profil měl i rektor semináře, Václav Červinka. Současně byli postupně odstraněni všichni, kdo zřetelně manifestovali svůj nesouhlas s tímto sdružením. Před nástupem Pokorného do funkce bylo z těchto důvodů rozhodnuto o odchodu Josefa Hermacha a Jaroslava Kadlece,²⁶⁵ nedlouho poté Josefa Olejníka,²⁶⁶ o něco později Václava Wolfa²⁶⁷ a zřejmě i Jana Matějky.²⁶⁸ Podobně bylo zakročeno proti spirituálovi Josefu Knödlovi.²⁶⁹

Stejným směrem řídil děkan Pokorný pod vedením SPVC i práci s bohoslovci, jimž chtěl umožnit, „aby se mohli aktivně politicky projevit už na fakultě a v semináři“.²⁷⁰ Jinak řečeno, měli být získáni pro SKD PiT. První pokus o prosazení tohoto záměru představovaly připomínky fakultní rady ke „Směrnícím Ordinářů ČSR o zásadách kněžské výchovy v semináři podle dekretů II. Vatikánského koncilu“.²⁷¹ Ordináři tyto směrnice schválili již na počátku r. 1974, ale Sekretariát pro věci církevní si po jeho obdržení ještě vyžádal „odpovědné stanovisko fakultní rady“. Ta proto 16. listopadu 1974 směrnice projednala a formulovala několik připomínek, mezi nimiž figurovalo i zařazení zcela nové kapitoly o třech odstavcích, nazvané „Výchova pro život mezi věřícím lidem“. Třetí odstavec navrhoval praktické cesty, jimiž by si bohoslovci měli osvojovat správné chápání společenského vývoje a svého poslání ve společnosti. Zde pak měla své místo i příprava bohoslovců „k tomu, aby nejen chápali význam Sdružení katolických duchovních, nýbrž aby se připravovali k aktivní spolupráci s ním k prospěchu církve a vlasti“. Když potom ordináři 10.-11. února 1975 o směrnících a připomínkách fakultní rady opět jednali, přijali řadu připomínek, ale z nové kapitoly akceptovali pouze první dva odstavce.

²⁶⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. : text Kontrolní zpráva o realizaci přijatých opatření k CMBF v Litoměřicích z února 1976.

²⁶⁵ Srov. „Na počest vzácného jubilea prof. Jaroslava Kadlece“, in *Setkání* 2 (1994) 13.

²⁶⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 26. 9. 1975 a 12. 1. 1976; SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 9. a 10. 9. 1975 Hradec Králové.

²⁶⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 3. 10. 1977, 14. 11. 1977 a 3. 10. 1978; SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 6. a 7. XII. 1976 Brno a Rukopisný sešit P.O. 1977 : zápis 22.-23. III. 1977; kart. 1977, 1978 : složka P.O. mimořádné 1. 6. 1977 Praha.

²⁶⁸ SKTF, složka Ukončení : složka Jan Matějka; SKTF, složka Rok 1989-1990. Formálně odešel sám.

²⁶⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. mimořádné 1. 6. 1977 Praha.

²⁷⁰ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1974.

²⁷¹ SKTF, složka Kněžská výchova.

Druhý pokus o získání bohoslovců pro Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* představoval institut tzv. ročníkových resp. diecézních referentů – učitelů, členů sdružení, kteří měli zblízka působit na bohoslovce s tím, že se jim intenzivněji věnují v jejich starostech.²⁷² Ti pak sice svolali schůze ročníků, ale setkali se s naprostou pasivitou a pokud dosud měli sympatie studentů, ztratili je (např. Gustav Čejka). „Bohoslovci vyslovili přání, aby alespoň půl roku nebyli obtěžováni s SKD a politikou.“²⁷³ Podobně dopadla i snaha SPVC o založení SKD PiT mezi jáhny pátého ročníku. Měli podepsat prohlášení o sounáležitosti s lidem jako projev loajality k vlasti. Většina ročníku ale odmítla. Bohoslovci se ale usnesli, že do SKD PiT nevstoupí: „Je tam totální odpor proti Sdružení – totálně odmítají do toho vstoupit. Nemají výhrady proti státní správě.“²⁷⁴ Nezbylo než konstatovat, že bohoslovci mají „zásadně záporný postoj k SKD. S touto organizací zásadně nesouhlasí a prohlašují, že nikdy do ní nevstoupí. Podle jejich názoru je to organizace, která pracuje proti církvi, protože spolupracuje s režimem. Jejím úkolem je zničit církve v ČSSR. Pokud by se snad našel některý, který by byl jiného názoru, neodváží se vystoupit proti většině.“²⁷⁵

Když se neosvědčila tato cesta, byl od r. 1977 činěn pokus založit fakultní spolek bohoslovců, jehož základním cílem by bylo připodobnění ke SKD PiT. Tento záměr sdělil Pokorný ordinářům dopisem z 30. května 1977 slovy „nejpozději začátkem příštího stud. roku má být na CMBF, resp. v semináři založen fakultní spolek, odpovídající kněžskému sdružení *Pacem in terris*“.²⁷⁶ Žádost o souhlas ordinářů byla spíše formalitou, ale ukázalo se, že to byl zásadní omyl. Ordináři skutečně svůj souhlas dali s tím, že bohoslovci vždy měli své spolky. Dodali ale, že spolek bude schválen až po předložení stanov resp. ideové koncepce.²⁷⁷ Tím celý proces značně zbrzdili. Fakultní rada s podporou SPVC a Josefa Hendricha, který šel zřejmě ve svých vystoupeních nad rámec ujednání ordinářů, se 3. října 1977 usnesla, že bude spolek založen, přestože o něj bohoslovci nejeví zájem.²⁷⁸ Pokorný oznámil, že tato otázka „bude radikálněji usměrněna“ a pro potřeby litoměřické fakulty budou komisi, jejímiž členy budou vedle děkana Václav Medek a Miroslav Zedníček, upraveny směrnice z teologické

²⁷² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 28. 9. 1976 a 15. 11. 1976.

²⁷³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 6. a 7. XII. 1976 Brno.

²⁷⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 25. a 26. 5. 1976 Český Těšín.

²⁷⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 6. a 7. XII. 1976 Brno. Srov. NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1975/1976, zpráva za zimní semestr 1975/1976; kart. 259 : složka Fakulta CMBF – styk se SPVC 1968, 1971, 1977-1985.

²⁷⁶ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : dopis sboru ordinářů ČSR (30. 5. 1977); NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva po ukončeném r. 1976/1977.

²⁷⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. mimořádné 1. 6. 1977 Praha.

²⁷⁸ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 3. 10. 1977 a zápis z 16. 6. 1977.

fakulty v Bratislavě. Ty budou předloženy ke schválení ordinářům a spolek bude prohlášen za založený.²⁷⁹ Ordináři ale dotyčný návrh stanov Klubu posluchačů CMBF jako celek zamítli a žádali, aby byly nově zpracovány dle stanov spolku slovenských bohoslovců.²⁸⁰

Další verzi stanov měl dle ordinářů v r. 1978 připravit nový děkan František Vymětal s biskupem Josefem Vranou. Toto rozhodnutí bylo ale učiněno v situaci, kdy rektor semináře Červinka shledával u bohoslovců odpor ke spolku a měl za to, že „nyní ještě není vhodná doba k jeho založení“.²⁸¹ Neuspěl pak ani návrh stanov fakultního spolku bohoslovců, kterému se věnovala porada ordinářů v březnu 1980.²⁸² Tím celá záležitost skončila. V té době již totiž bylo zřejmé, že vůči SKD PiT je ze strany bohoslovců a věřících odpor trvalý, že má k němu velké výhrady i Svatý stolec a že ani sbor ordinářů, jehož část byla mezi hlavními protagonisty sdružení, mu není jednoznačně nakloněn.²⁸³ Když nedlouho poté – v listopadu 1980 – projeví zásadní odpor proti působnosti *Pacem in terris* na půdě teologické fakulty bohoslovci v Bratislavě,²⁸⁴ bylo zřejmé, že fakultní spolek spojený s SKD PiT nemá šanci na úspěch. O dva roky později byla vatikánským dekretem *Quidam episcopi* zakázána

²⁷⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis ze schůze pedagogického sboru dne 7. 11. 1977, zápis ze 14. 11. 1977.

²⁸⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 29.-30. 11. 1977 Olomouc.

²⁸¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 5.-6. 6. 1978 Litoměřice.

²⁸² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 11.-12. 3. 1980 Praha.

²⁸³ Srov. např. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 10.-11. 3. 1980 Praha: „Biskup Vrana: V Římě všichni se mnou o PIT mluvili a celkem málo příznivě. Bylo mi řečeno, abych vyřídil, že biskupové a Ordináři se mají z jakékoli činnosti v něm distancovat. Informací a hlášek tam mají moře. Svatý Otec už jako arcibiskup v Krakově byl informován a dnes v Římě z toho stále ještě žije. Zveličuje se to pořád víc. Stát vychází PIT vstříc. Taková je situace. RD Hendrich: Strkáme hlavu do písku. Jsme tam všichni a máme dobrou vůli. Buď budeme hájit zájmy kněží anebo papež PIT zakáže. Předseda [Tomášek]: Papež nechce zasahovat sankcemi, ale vedoucí Ordináři tam nesmějí být činni. PIT pak se nemá vměšovat do jednání. Bisk. Vrana: Státní správa bude nadále PIT vycházet vstříc a my se státní správou musíme jednat. RD Jonáš: Ještě jsme církev nepoškodili! Předseda: Články v KN na všechno jen tleskají a věřící to těžce uráží. Neozve se ani jediný kritický hlas ze samotného PIT. Bisk. Vrana: Sami věřící couvají, o jejich statečnosti možno pochybovat. RD Hendrich: Kritizují nás lidé, jejichž děti ani nemají církevní sňatek. Bisk. Vrana: Kolem toho problému s PIT nelze chodit okolo. My se státní správou se nesmíme střetnout. Předseda: Jsou určité hranice, kde nelze jít dál. (...) RD Horký: Nebudeme-li v PIT, vše si povede státní správa sama a co bude potom? (...) RD Hendrich: Nemůžeme hnát situaci do padesátých let. (...) RD Jonáš: Nutno se poučit z dějin po r. 1948. My nemáme síly, třeba vývoj ponechat Bohu. RD Horký: Věřící za námi nepůjdou. (...) RD Kavale: Nutno zachovat jednotu kněží! Předseda: My ji chceme! Bisk. Vrana: Všechny problémy musíme řešit se státní správou. RD Hendrich: To však musíme mít sami jasno a být jednotni! Bisk. Vrana: Zdůrazňoval jsem kard. Casarolimu, že naše přítomnost v PIT je stráží, aby se proti Církvi nic nedálo. RD Hendrich: Žádný separatismus se neobjevil! RD Horký: 15 let se mluví a z Říma se neděje nic. Bisk. Vrana: Ordináři se domluví, na názorech sjednotí a předloží k jednání.“

²⁸⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. : složka Situace na fakultě, vztah k SKD; Ján ŠTULČÍK, *Zápas o svedomie. Hladovka študentov bohosloveckej fakulty v roku 1980*, Prešov 2001; Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci. Na slobode*, Bratislava 1993, s. 63 a 125.

všechna kněžská hnutí zabývající se politickými cíli, a to se týkalo i SKD PiT, které nadále již jen živořilo.²⁸⁵

Pedagogický sbor byl sice nadále doplňován z řad členů sdružení,²⁸⁶ ale tato skutečnost byla věřícími i bohoslovci samotnými stále ostřeji kritizována. Nutno připomenout, že boj, který kard. František Tomášek vedl s SKD PiT, byl zároveň i bojem s řadou pedagogů teologické fakulty, kteří ve sdružení zůstali i poté, co bylo Svatým stolcem výslovně zakázáno. Zřetelně se to projevilo po listopadu 1989, kdy proti těmto učitelům studenti i Tomášek rázně zakročili (srov. kap. III.4).

Názorová neshoda mezi bohoslovci a členy SKD PiT se projevila i v tom, že styk studentů s profesory byl omezen striktně na samotnou výuku a ani jedna z obou stran nakonec ani o víc neusilovala.²⁸⁷ Přispěla k tomu opět skutečnost, že vyučující do Litoměřic většinou jenom dojížděli. Ze stejného důvodu ostatně – umocněného ještě postupující ledabylostí ve vedení fakulty – se omezil i styk mezi učiteli navzájem. Tajemník fakulty si povšiml toho, že se již nekonají pedagogické porady, takže každý „pracuje jak umí a jak sám za dobré uzná“. Postřehl také, že členství některých ordinářů v SKD PiT vede k tomu, že „vážnost a respekt bohoslovců vůči ordinářům značně poklesly“, přičemž nejlepší vztah mají k Františku Tomáškovu.²⁸⁸

V hodnocení personální situace uvnitř semináře hrála důležitou roli přítomnost řeholníků, jež pokračovala v průběhu celých 70. a 80. let i přesto, že každý přijímaný uchazeč musel podepsat prohlášení o tom, že není členem žádného řádu (srov. V.2.2.2-V.2.2.4). Tajemník fakulty ji postavil do jedné řady se všemi „negativními“ vlivy (řeholní řády, duchovní a tajná církev), které podle něj způsobovaly, že byl zatížen vztah bohoslovců „k Pacem in terris, ale i ke stávající církevní hierarchii, k pedagogickým pracovníkům i ke státní správě“.²⁸⁹ Překvapivě často se záporné hodnocení přítomnosti řeholníků v semináři objevovalo na poradách ordinářů, kam je přinášel zejména kapitulní vikář Hendrich a jeho

²⁸⁵ Jaroslav CUHRA, „Dekret Quidam episcopi a zánik Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris“, in *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Studia historica* 49 (2001) 167-178; TÝŽ, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001, s. 143-153.

²⁸⁶ Podle záznamů v osobních složkách (SKTF, fond Personalia) dostávali vedle mzdy i další osobní plat „jako ocenění mimořádných pracovních výsledků při formování pozitivních občansko-politických postojů bohoslovců a osobní mírovou angažovanost“.

²⁸⁷ Naprosto vlašný a stále klesající zájem bohoslovců o profesory a o teologickou fakultu vůbec dokládají zápisy v seminární kronice: ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář, rukopisné sešity Kronika katolického semináře 69/70, Kronika CM sem. 1970-1971, Studijní rok 1971/72 (kronika), Kronika kněžského semináře Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. Akademický rok 1972-73, Kronika 1973-74, Kronika 1974-75, 1975-76, 1976-77, 1977-78, 1978-1979, 1979-1980, 1980-1981.

²⁸⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1975/1976, zpráva za zimní semestr 1975/1976

²⁸⁹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za rok 1980-1981.

prostřednictvím rektor semináře Červinka. Problém byl spatřován v tom, že řeholníci „konají agitaci a narušují kázeň“, tj. v tom, že:

- „hledají únik ze zachovávání seminární kázně předstíráním poslušnosti vůči svým řeholním představeným, ve skutečnosti však neposlouchají nikoho“
- ztěžují „bohoslovcům jejich život a jejich pozdější působení pro nežádoucí následky, které následují“ (např. odhalení salesiánů bylo příčinou výslechů o „napojení na nezákonnou řeholní činnost“)
- získávají je pro vstup do řehole (přetahují „nám naše chlapce“, přičemž touha bohoslovců patřit k některému řádu je způsobena především snahou vyhnout se subordinaci ordinářů, kteří jsou navíc dosazeni režimem; bohoslovci ve skutečnosti „vůbec nevědí, co to řehole je“)

Závěr těchto diskusí byl vždy stejný – arcibiskup Tomášek soukromě promluví s řádovými představenými a požádá je, aby se zasadili o nápravu.²⁹⁰ Problém byl nicméně podle všeho spatřován pouze v l. 1976-81, později již tyto zmínky mizí.

U pedagogického sboru je třeba zmínit vedle politického aspektu personální politiky i otázku odborné kvalifikace, ačkoli jí celkem vzato byla věnována mnohem menší pozornost nežli kádrovému profilu. Ladislav Pokorný ve svých vystoupeních opakoval, že je třeba, aby učitelé zvyšovali svou odbornou kvalifikaci, publikovali a ti, kdo tak ještě neučinili, dosáhli habilitace. Ve zprávě pro poradu ordinářů v září 1975 konstatoval, že fakulta je vlastně v havarijním stavu, protože zde jsou jenom tři profesori a podle starých tradic fakulta, která neměla alespoň šest profesorů, nemohla pracovat. Označil dokonce fakultu za „vyšší ministrantský kurs“.²⁹¹ Vyčítal tuto situaci svému předchůdci Merellovi: „Stav učitelských sil je velmi neradostný. Je to důsledek dvacetileté personální politiky, která neplánovala ani přijímání asistentů ani habilitaci docentů.“²⁹²

Ve své kritice ovšem nevzal v potaz, že Merell ani neměl možnost tak činit a když se v letech 1967-70 o obnovu pedagogického sboru pokusil, byla jeho snaha zvrácena zásahy státu. Pokorný se o těchto obtížích sám přesvědčil. Na schůzi fakultní rady dne 5. června 1978 v relaci o stavu fakulty na konci svého druhého funkčního období proto musel říci, že

²⁹⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 6. a 7. XII. 1976 Brno, Rukopisný sešit P.O. 1977: zápis 6.-7. 7. 1977 Olomouc, Rukopisný sešit P.O. 1977: zápis 30.-31. 8. 1977 Hradec Králové, Rukopisný sešit P.O. 1978: zápis 28.-29. 11. 1978 Brno; kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice, složka P.O. 6. a 7. XII. 1976 Brno, složka P.O. 6.-7. 7. 1977 Olomouc, složka P.O. 28.-29. 11. 1978 Brno, složka P.O. 11.-12. 3. 1980 Praha, složka P.O. 2.-3. 12. 1980 Brno, složka P.O. 8.-9. 9. 1981 Hradec Králové.

²⁹¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 9. a 10. 9. 1975 Hradec Králové.

²⁹² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice.

profesorský sbor je nadále provizorní, mnoho navržených bylo zamítnuto SPVC a on získal jen lidi pokročilejšího věku.²⁹³ Slovy zápisu: „Nebyla v dostatečné míře prováděna kádrová záloha pro učitelský sbor, neboť tato situace byla řešena neplánovitě a tím docházelo k těžkostem při schvalování do funkce učitelů. Pomoc ze strany ordinářů byla nepatrná“, s výjimkou litoměřického ordináře. Kladl proto novému děkanovi na srdce, aby pokládal otázku záloh pro učitele fakulty za jeden ze svých nejdůležitějších úkolů.²⁹⁴ Nový děkan však v této věci nic podstatného neučinil. Jak opakovaně konstatovaly porady ordinářů, počet profesorů byl velmi nízký – čtyři v l. 1978-80, tři v l. 1980-89.²⁹⁵

Dodejme, že v 70.-80. letech došlo postupně k nástupu takřka kompletní nové generace učitelů, kteří svá postgraduální studia vykonali na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě. Jejich vědecká činnost byla velmi malá a nevysoké úrovně, což se pochopitelně odrazilo i ve výuce. Tato skutečnost byla věřícími často kriticky komentována. V dubnu 1988 dokonce Ladislav Pokorný v článku k výročí smrti Josefa Cibulky veřejně napsal: „Nelze přehlédnout, že mezi sebou ani na CMBF už léta nemáme badatelé světové (jako byl např. prof. Dvorník nebo Cibulka) ba ani evropské (jako prof. Merell) úrovně.“²⁹⁶

III.3.2 Pokus o reformu studijního plánu

Děkan Ladislav Pokorný se ujal svého úřadu s touhou provést vedle „normalizace“ personální situace také celou řadu reforem týkajících se studia. K jejich realizaci přikročil od r. 1975. Jednalo se mu např. o ustavení disciplinární komise, slavnostnější ráz imatrikulací a promocí, jakož i dílčích zkoušek, jejichž náročnost měla být zvýšena, o zavedení referentů pro různé oblasti činnosti fakulty, o „komplexní hodnocení posluchačů“ a o zřízení „prázdninové praxe bohoslovců“, jejíž podobě byla věnována velká pozornost ze strany ordinářů i státních orgánů.

Nejvýznamnější – a také nejméně úspěšný – byl ovšem jeho pokus o reformu studijního plánu, jehož stávající podobu považoval za předkoncilní. Jeho rozvoj po r. 1945 spočíval podle něj pouze v tom, že se prostě postupně přidávaly další disciplíny, takže se počet hodin stal neúměrně vysokým.²⁹⁷ Tento „didaktický materialismus“ vedl k přetížení

²⁹³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 5.-6. 6. 1978 Litoměřice.

²⁹⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 5. 6. 1978.

²⁹⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 28.-29. 11. 1978 Brno; kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 11.-12. 3. 1980 Praha; kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 6.-7. 12. 1982 Brno a složka P.O. 15.-6. 1983 Olomouc.

²⁹⁶ Ladislav POKORNÝ, „Dvacet let od smrti profesora Cibulky“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1988) 77.

²⁹⁷ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 2. 10. 1974; SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice.

studentů a povrchnosti znalostí. Reforma se proto měla nést v duchu zásady non multa sed multum a vést k intenzifikaci a racionaliaci studijních plánů, úpravě studijního roku a následně i k opravě studijního a zkušebního řádu.²⁹⁸

Pokorný jmenoval nejprve komisi, která by hledala možnosti, jak reformu provést (on sám, Vladimír Benda, Stanislav Novák, Miroslav Zedníček).²⁹⁹ Ta prostudovala jeho vlastní návrh sestavený na základě pokynů církevních dokumentů a zahraničních experimentů (zejm. tzv. Jägerplan).³⁰⁰ S přihlédnutím k jejich připomínkám potom vypracoval svůj definitivní návrh, který předložil ordinářům. Vycházel ze zásady, kterou stanovil dokument Kongregace pro katolickou výchovu z 6. ledna 1970, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, že totiž má být dána možnost specializace a proto má existovat studium základní a speciální. Pojal ji ale značně originálně a argumentoval, že při jediné fakultě bez speciálních institutů je třeba vše sloučit do jednoho plánu.

Do průběhu základního studia se měly zařadit dvě souhrnné (závěrečné) zkoušky, jež dosavadní statut předpokládal, ale které nebyly zavedeny. Tímto základním studiem by prošli všichni studenti, jimž by byl po absolvování závěrečné zkoušky udělován titul magister, který statut také neúčinně předpokládal. Jenom někteří – „ti, kteří byli fakultní radou se souhlasem ministerstva kultury zařazení do seznamu aspirantů“ – by ale od třetího ročníku prošli i studiem speciálním (specializačním) se státními zkouškami a dosáhli tak licenciátu a doktorátu. Při tom se měl zachovávat dosavadní rigorózní řád. Pololetní zkoušky by byly jenom z předmětů, které měly 3-4 hodiny týdně a daly se dělit do traktátů. Z ostatních předmětů by se konala pouze kolokvia, která by učitel známkoval jenom sám pro sebe.

Úspornost svého plánu ilustroval Pokorný pro ordináře tímto přehledem:

Karlova universita před válkou	265 semestrálních hodin i se semináři
Karlova universita 1949-50	267 semestrálních hodin bez seminářů
CMBF čtyřletá	212 semestrálních hodin
CMBF nyní (1977)	280 semestrálních hodin bez seminářů
Návrh	226 semestrálních hodin i se specializacemi a semináři

²⁹⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice; kart. 1977, 1978 : složka P.O. 22. a 23. III. 1977 Praha.

²⁹⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 26. 9. 1975 a zápis z 1. 10. 1975.

³⁰⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. : text Nové uspořádání teologických studií a text Jägerplan a jeho aplikace na naše poměry.

Předložil jim také podrobný rozpis povinných předmětů dle semestrů s hodinovou dotací a plánem zkoušek, jakož i popisem specializací.³⁰¹

Ordináři nicméně jeho představu nepřijali. Jejich výhrady dokládá dopis Františka Tomáška ostatním ordinářům, v němž hodnotí kladné i negativní prvky návrhu.³⁰² Výhrady byly zásadní a podstatné:

- Specializace v rámci základního studia je nemožná vzhledem k tomu, že na CMBF (narozdíl od zahraničí, jímž se Pokorný inspiroval) přichází posluchači bez předchozího filosofického a teologického vzdělání. Během celého studia se jim poskytuje jenom to nejnütnější. Proto též nelze pomýšlet na aspiranturu k doktorátu dříve než v 5. ročníku (nanejvýš a individuálně ve 4. ročníku).
- Od základních znalostí nelze nikoho dispensovat. Posluchači však neznají cizí jazyky a knižní teologická díla v mateřštině nejsou k dispozici. Jsou tedy odkázáni na přednášky svých profesorů a počet přednáškových hodin nelze příliš omezovat. Již tak jich dost odpadá kvůli brigádám apod.
- Souhrnné zkoušky a neklasifikovaná kolokvia by vedly k posílení stávající značné povrchnosti a zanedbávání studia během mezizkouškových období.
- „Vzhledem k solidní úrovni biblického studia na fakultách evangelických“ by bylo chybou, kdyby hlubší znalosti řečtiny a hebrejštiny vůbec byly ponechány specializaci. „Aby však první ročníky nebyly "přefilologizovány", je třeba výuku latiny, řečtiny, hebrejštiny, moderních jazyků harmoničtěji rozložit během celého studia“.
- „Pokud by došlo k podstatným změnám studijního řádu, bylo by je třeba předložit ke schválení římské Kongregaci pro křesťanskou výchovu.“

Není jasné, jak se k návrhu děkana Pokorného stavěli další ordináři. Jisté ale je, že nakonec nebyl schválen (Tomášek jako výsledek porady ordinářů Pokornému předložil své vyjádření),³⁰³ což děkan na závěr svého funkčního období připočetl ke svým neúspěchům.³⁰⁴

³⁰¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 22. a 23. III. 1977 Praha a kart. Různé : text Návrh studijního plánu a zásad zkušebního řádu.

³⁰² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : text Ke zprávě o fakultě.

³⁰³ SKTF, složka Studijní předpisy 2 : dopis Františka Tomáška Ladislavu Pokornému (10. 7. 1977) s příloženým textem Ke zprávě o fakultě.

³⁰⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 5. 6. 1978.

III.3.3 Otázka kanonického postavení fakulty

Od poloviny 70. let byla nově otevřena otázka kanonického postavení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, resp. vztahu mezi státní legislativou a kanonickým právem, za níž stál spor o to, kdo bude mít na chod fakulty a semináře rozhodující vliv. Situace byla komplikována tím, že názorová hranice nevedla mezi státními orgány a církví, nýbrž mezi státem a jeho spolupracovníky z řad SKD PiT na straně jedné a Františkem Tomáškem a Svatým stolcem na straně druhé. To zároveň znamená, že vedla uprostřed sboru ordinářů.

První střet je doložen v r. 1975, kdy z blíže neobjasněných příčin ordináři konstatovali rozpor mezi stanovisky SPVC a svými. Shodli se na tom, že jejich zástupcem při fakultní radě je pražský ordinář a nikdo jiný, neboť on jako kancléř fakulty má dle kanonického práva udělovat kanonickou misi, dbát o čistotu víry a účastnit se zkoušek.³⁰⁵ Zdá se, že ordináře k této afirmaci vedl názor formulovaný uvnitř fakulty (snad děkanem Pokorným), podle něhož „cancellarius magnus může být jenom arcibiskup pražský“, a protože ten v dané době nebyl jmenován (František Tomášek se jím stal až 31. prosince 1977), měla být otázka, kdo je zástupcem církve na fakultě, otevřena.³⁰⁶ V každém případě ale v pozadí stála snaha podřídit z církevního hlediska fakultu litoměřickému kapitulnímu vikáři Hendrichovi, který byl členem SKD PiT.

Ladislav Pokorný v září 1976 ve zprávě určené ordinářům napsal:³⁰⁷

„Vzděláním budoucích kněží není pověřeno diecézní učiliště organizačně spjaté se seminářem, nýbrž státní fakulta, která ve smyslu dekretu Normae quaedam i svého Statutu je vysokou školou vybavenou určitou autonomií. Ingerence Sboru Ordinářů je však Statutem zajištěna tak, že zástupce Sboru Ordinářů je členem fakultní rady. Chtěl bych upozornit na to, že v tomto bodě se vytváří delikátní situace, vzniklá reminiscencí na kancléřský úřad pražského arcibiskupa teologické fakulty university Karlovy. Není v naší pravomoci tuto situaci řešit a proto se obracím na Sbor, aby jednáním se státními orgány tuto situaci vyřešil k oboustranné spokojenosti.“

Upozornil, že fakulta je nicméně „v zásadě školou účelovou, který slouží výchově kněží“, takže se svým charakterem vlastně blíží diecéznímu učilišti. Podle kanonického práva seminář podléhá ordináři, podle Statutu však rektor semináře odpovídá děkanovi fakulty.

Ordináři potom v diskusi rozdílnost názorů na postavení fakulty formulovali tak, že z hlediska církve „jde o starobylou fakultu“, jejímž kancléřem je pražský arcibiskup, který je člen fakultní rady a kterého občas zastupoval ordinář litoměřický. Seminář je naproti tomu

³⁰⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 9. a 10. 12. 1975 Brno.

³⁰⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 16. a 17. 3. 1976 České Budějovice; kart. 1976 : složka P.O. 16. a 17. III. 1976 České Budějovice.

³⁰⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice.

chápán jako seminář litoměřický, který je tudíž podřízen ordináři litoměřickému. SPVC naproti tomu tvrdil, že „nezakládali žádnou teolog. fakultu Karlovy university – uznávají fakultu litoměřickou a žádnou pražskou“. „Je zde kontinuita fakulty – to je náš názor – státní peníze k výchově kněžstva ČSSR – je stanovisko MK.“ Proto SPVC odmítlo vzít stanovisko porady ordinářů na vědomí.³⁰⁸

V dané chvíli tím byl spor ukončen a pouze v náznaku jej připomněla výše citovaná zmínka Františka Tomáška o tom, že podstatnější změny studijního plánu by musela schválit Kongregace pro katolickou výchovu. K zásadnímu střetu pak došlo v l. 1980-81. Podnět k němu daly dvě skutečnosti: nová kanonická úprava týkající se tzv. církevních fakult a reakce kardinála Tomáška na záměr fakultní rady udělit čestný doktorát Zdeňkovi Adlerovi. Zatímco první aspekt neměl žádné konkrétní vyústění a skončil v podstatě vítězstvím SPVC, který zabránil uplatnění dané apoštolské konstituce ve statutu fakulty, druhý střet skončil vítězstvím Tomáška a definitivním objasněním postoje Svatého stolce k Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě.

III.3.3.1 *Sapientia christiana*

V návaznosti na předchozí, Druhým vatikánským koncilem vyvolané úpravy vnitřních předpisů katolické církve, jež se týkaly tzv. církevních univerzit a fakult (srov. kap. III.2.1.2g), došlo v závěru pontifikátu Pavla VI. a na samém počátku pontifikátu Jana Pavla II. k úplnějšímu – do značné míry ovšem jen stylistickému – přepracování apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus*. Nový papež proto 15. dubna 1979 vydal apoštolskou konstituci *Sapientia christiana, de studiorum Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis*, k níž byly připojeny i prováděcí *Ordinationes* Kongregace pro katolickou výchovu z 29. dubna 1979.³⁰⁹

Konstituce se týkala církevních univerzit a fakult, jimiž se rozuměly ty akademické instituce, které se věnovaly posvátným vědám a byly kanonicky zřízeny nebo potvrzeny Svatým stolicí, jemuž také z tohoto titulu podléhaly, pročež se musely řídit apoštolskou konstitucí (čl. 2, 5-8). Ustanovení konstituce rozsáhle upravovala vnitřní chod těchto ústavů

³⁰⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 7. a 8. 9. 1976 Litoměřice.

³⁰⁹ AAS 71 (1979) 469-521. Český překlad konstituce: JAN PAVEL II., *Sapientia christiana – Ex corde Ecclesiae*, Praha 1998. Srov. Zenon GROCHOLEWSKI, „Teologická fakulta na státní univerzitě“, in *Teologické texty* 4 (2003) 156-158; Heribert SCHMITZ, „Kirchliche Hochschulen nach der Apostolischen Konstitution Sapientia Christiana von 1979“, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 1 (1981) 45-90, 2 (1981) 477-527; TÝŽ, „Die Entwicklung des kirchlichen Hochschulrechts von 1917-1980“; Francesco MARCHISANO, „La legislazione accademica ecclesiastica“; Giuseppe PITTAU, „Akademická tradice na církevních fakultách. Apoštolská konstituce "Sapientia christiana"“.

a kodifikovala vliv místní církve i Svatého stolce. Závěrečná ustanovení pak pravila, že *Sapientia christiana* začne platit prvním dnem akad. roku 1980-81 (čl. 88), a ukládala církevním univerzitám a fakultám povinnost, aby před 1. lednem 1981 předložily Kongregaci pro katolickou výchovu svůj statut přepracovaný podle nové normy (čl. 89), který by byl potom po třiletém zkušebním období definitivně schválen (čl. 91). Fakulty, které byly právně spojeny s civilní autoritou, však se souhlasem kongregace mohly pro přepracování statutu užít delší lhůty (čl. 92).

Sbor ordinářů ČSR proto v září 1979 ustavil komisi (kap. vikář Josef Kavale, František Vaněk, František Vymětal, Gustav Čejka, Jan Jaroš), která měla sestavit nový statut Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty.³¹⁰ Tento krok je třeba nahlédnout v jeho plném významu: ordináři evidentně pokládali litoměřickou fakultu za fakultu církevní ve smyslu, v němž tento pojem užila konstituce *Sapientia christiana*, a odhodlali se připravit nový statut i přes to, že platné vládní nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách v § 6 opravňovalo k vydání statutu pouze SÚC, protože dosud platil Organizační statut bohosloveckých fakult, který v r. 1950 vydal ministr Zdeněk Fierlinger (srov. kap. II.4.6). Nutno ovšem připustit, že této druhé skutečnosti si ordináři v dané chvíli nebyli vědomi.

Děkan fakulty Vymětal se dne 19. prosince 1979 obrátil dopisem na Jana Jaroše CSsR a po poradě s předsedou ustavené komise, Josefem Kavalem, jej požádal, aby vypracoval úvodní část, jež po historickém úvodu měla vymezit právní postavení fakulty a pravomoci a povinnosti velkého kancléře. Dal mu k tomu tento pokyn: „... v závěru této kapitoly laskavě uveďte, že nynější fakulta je fakulta oblastní pro diecéze Čech a Moravy. Proto bude nutné také uvést v části o velkém kancléři, že ho budou volit ze svého středu páni Ordináři ČSR. Bližší údaje Vám sdělí Váš ndp. kapitulní vikář.“³¹¹ Je zřejmé, že tak byl Jaroš vtažen do pokusu omezit vliv Františka Tomáška na fakultu.

Následující události nejsou příliš jasné. Ordináři se v březnu 1980 věnovali návrhu statutu CMBF, který jim předložil Vymětal a k němuž podal své připomínky Kavale. Rozhodli se nicméně požádat Svatou stolicí o odklad termínu pro jeho předložení.³¹² V červnu se potom k této věci vrátili.³¹³ Konstatovali, že byly předloženy tři návrhy, jež připravila jimi ustavená komise, biskup Julius Gábriš a nejmenovaný profesor fakulty. Z nich byl sestaven Statut římskokatolických bohosloveckých fakult v Československé socialistické republice,

³¹⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 26.-27. 9. 1979 Litoměřice.

³¹¹ SKTF, složka Statut organizační CMBF : dopis Františka Vymětala Janu Jarošovi z 19. 12. 1979. Ve stejném smyslu zde i druhý dopis z 22. 1. 1980.

³¹² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 11.-12. 3. 1980 Praha.

³¹³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 3.-4. 6. 1980 České Budějovice.

který nejvíce přihlížel k návrhu prvnímu.³¹⁴ Ordináři jej s menšími připomínkami schválili a dohodli se, že Tomášek jej předběžně projedná se zástupci státní správy. Pokud by byly problémy se strany státu, stane se otázka předmětem jednání Vatikánu s vládou. Tomášek učinil podání dne 20. června 1980.

Očekávané problémy skutečně nastaly. SPVC totiž novou konstituci důkladně prostudoval.³¹⁵ Dospěl k závěru, že „její přijetí by znamenalo, že řízení, jmenování akademických funkcionářů a všech pedagogických sil, výběr laických zaměstnanců i ekonomické hospodaření by plně spadalo do kompetence církve bez účasti státu. Též by se změnil vztahy a kompetence mezi fakultou a seminářem.“ Bylo proto rozhodnuto trvat na tom, že v Československu platí vládní nařízení o bohosloveckých fakultách z r. 1950. Současně bylo přijato rozhodnutí, jež plně – a jistě nikoli náhodou – souznělo s předchozí snahou děkana Vyskočila:

Podporovat návrh, aby CMBF měla v budoucnu charakter oblastní fakulty, který je podložen skutečností, že převážná většina bohoslovců je z ostatních diecézí a tím dosáhnout oslabení vlivu pražského ordináře, který si dosud vyhrazuje a snaží se uplatňovat pravomoci kancléře fakulty.

V případě přijetí charakteru oblastní fakulty bude funkci kancléře vykonávat se státním souhlasem pověřený člen sboru ordinářů ČSR.

Vedoucí SPVC František Jelínek proto na poradě ordinářů v září 1980 uvedl, že mnohé v konstituci není v souladu s platnými zákony, a požadoval, aby Tomášek v Římě požádal o odklad pro předložení statutu v maximální možné délce dvou let.³¹⁶ Porada v březnu 1981 se pro něj stala příležitostí, aby toto stanovisko opakoval a aby se – s narážkou na kauzu čestných doktorátů, kterou označil za „značný zásah do pravomoci ministra kultury“ s tím, že se stane součástí příštího jednání se Svatou stolicí – podivil, že se tyto skutečnosti otevírají až nyní. Kardinál Tomášek na to odpověděl, že „záležitost Sapientia christiana je vyšší polohy a byla přenesena z kompetence Kongregace pro katolickou výchovu na Státní sekretariát. S tím souvisí i otázka čestných doktorátů. Po stránce vnitrocírkevní třeba zachovat předpisy církevní. (...) Dříve se nechtělo nějak bouřit, ale nyní po nové studijní úpravě se záležitost obnovila.“³¹⁷

³¹⁴ Dochovány jsou: Návrh Statutu Ř.k. Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty se sídlem v Litoměřicích (s rukopisnou poznámkou „Tomášek-Pokorný“), Statut Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích (s rukopisnou poznámkou „Ordináři“) a Statut římskokatolických bohosloveckých fakult v Československé socialistické republice: NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d.

³¹⁵ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d.

³¹⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 9.-10. 9. 1980 Hradec Králové.

³¹⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 10.-11. 3. 1981 Praha.

K těmto střetům došlo v době, kdy se kardinál Tomášek již stal zřetelným odpůrcem režimu a kdy se – jak dokládají zápisy – i mezi ostatními ordináři tyčil jako lev mezi ovce. To samozřejmě neznamená, že by byl úspěšný. Neprosadil nakonec ani uplatnění konstituce *Sapientia christiana*. Měla být promítnuta do statutu nejpozději 1. ledna 1983 a protože ten do té doby nebyl do Říma předložen, „očekávali někteří církevní činitelé, že bude fakulta Vatikánem degradována na teologické učiliště (bez práva udělovat akademické hodnosti a pod.). Po návštěvě kardinála Tomáška na podzim '82 v Římě se v některých církevních kruzích rozšířil názor, že Vatikán sice degradováním fakulty chtěl "strašit", ale že tak daleko nepůjde, protože by tím nebyl poškozen stát, ale samotná církev, která by si sama zlikvidovala jedinou fakultu v ČSR.“³¹⁸ Tyto názory podle SPVC podporoval i fakt, že na fakultu dosud z Vatikánu žádné oznámení nedošlo. O konstituci se jednalo při setkání státních představitelů se zástupci Svatého stolce, ale k žádnému řešení se až do konce r. 1989 nedospělo. Stejným neúspěchem bylo ostatně charakterizováno také jednání o uplatnění nového kodexu kanonického práva z r. 1983, který ve věci církevních univerzit a fakult v hlavních zásadách opakoval to, co bylo řečeno v apoštolské konstituci (can. 815-821).³¹⁹

III.3.3.2 Čestné doktoráty

Dalším podnětem k vyjasnění kanonické situace fakulty se stala otázka čestných doktorátů teologie. Připomeňme, že v r. 1968 se s retrospektivou jednalo o tom, že kanonické předpisy ukládají fakultě povinnost žádat Kongregaci pro katolickou výchovu před udělením čestného doktorátu o tzv. nihil obstat (srov. kap. III.2.1.1i).³²⁰ V období normalizace nicméně fakulta při udělování čestných doktorátů (Josef Vrana a Antonín Veselý dne 15. října 1975, Jan Dočekal dne 28. 4. 1977) Řím ignorovala. Biskup Tomášek sice v r. 1975 požadavek konstituce připomněl, ale jeho uplatnění důsledně nevyžadoval.³²¹

V květnu 1980 však fakultní rada projednala návrh předsednictva Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*, přednesený kapitulním vikářem Josefem Hendrichem, aby byl udělen čestný doktorát pro tajemníka Ústředního výboru *Pacem in terris*, Zdeňka Adlera, u příležitosti jeho 60. narozenin.³²² Vedení fakulty shledalo zásluhy

³¹⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d.

³¹⁹ Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 127. Srov. Julio MANZANARES, „Las Universidades y las Facultades Eclesiásticas en la Nueva codificación canónica“, in *Seminarium. Commentarii pro seminariis, vocationibus ecclesiasticis, universitatibus* 35 (1983) 572-590.

³²⁰ Srov. Příloha č. 3 – Doktorské promoce na CMBF v Praze v letech 1950-1989, bod 3.

³²¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 23. 6. 1975 a zápis z 5. 8. 1975.

³²² SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 7. 5. 1980.

kanovníka Adlera dostačujícími a rozhodlo se, že mu čestný doktorát udělí.³²³ To pobouřilo kard. Tomáška, který reagoval třemi dopisy, v nichž požadoval souhlas Svatého stolce. Vymětal seznámil fakultní radu se Statutem fakulty z r. 1950, v němž pochopitelně o souhlasu Říma nic nestálo, a konstatoval, že „čestných doktorátů bylo vydáno již několik a žádný z Ordinářů neměl námitky, ani nevyjádřili za celou dobu nesouhlas se statutem CMBF“.³²⁴ Tomášek se nato obrátil do Říma.

Následný přípis Kongregace pro katolickou výchovu, adresovaný Františku Vymětalovi, děkanovi „pražské teologické fakulty (Facoltà di Teologia a Praga)“, připomněl, že církevní legislativa ve věci čestných doktorátů v *Deus scientiarum Dominus* čl. 40 (a *Ordinationes* čl. 35) i v *Sapientia Christiana* čl. 51 (a *Ordinationes*, čl. 38) ukládá povinnost vyžádat si nihil obstat Svatého stolce. Následovalo radikální prohlášení: protože se tak v minulosti nedělo, „je třeba považovat doktoráty teologie "honoris causa", udělené touto teologickou fakultou, za neplatné“. Přípis se uzavíral pobídkou, aby se vedení fakulty v budoucnosti řídilo církevní akademickou legislativou, „jež upravuje působení církevních fakult“.³²⁵

Děkan Vymětal ve své reakci slíbil, že se fakulta nadále bude platných předpisů ve věci čestných doktorátů držet. Minulost se pokusil ospravedlnit argumentací, podle níž se fakulta přesunem do Litoměřic „stala "de facto" fakultou místní (territoriale) a biskup nebo kapitulní vikář diecéze Litoměřice, kde se fakulta nachází, má jakožto představitel ostatních ordinářů funkci Velkého kancléře“. Z tohoto titulu také v minulosti schvaloval rozhodnutí fakultní rady, včetně čestných doktorátů. Do budoucna se fakulta bude řídit podle *Sapientia christiana*.³²⁶

Kongregace 13. června 1981 v dopise čj. 823/80/24 v odpověď napsala:

Aby se od nynějška zabránilo všem nedorozuměním, vidí se tato Posvátná kongregace nucena tímto prohlásit, že zmíněná teologická fakulta byla vzhledem ke svým historickým kořenům (vue ses précédents historiques) vždy považována – a také v budoucnosti musí být považována – za teologickou fakultu pražskou, přestože nyní sídlí v Litoměřicích; proto není přesné říci, že se jedná o "místní" fakultu litoměřickou. Jejím velkým kancléřem je vždy pražský ordinář a otázky, jež se fakulty týkají, musí

³²³ Dopis Františka Vymětala na SPVC MK ČSR dne 13. 6. 1980 uvedl tyto důvody: pastorační činnost na poutním místě Svatá Hora, zásluhy při opravě této starobylé a památné svatyně, činnost v kněžském sdružení Pacem in terris, podnětná podpora při zajišťování světového míru: SKTF, složka Čestný doktorát. K prvnímu navrženému se připojil i návrh (ze stejné iniciativy a stejnou cestou) na čestný doktorát pro kapitulního vikáře královéhradecké diecéze Karla Jonáše (SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis ze 17. 6. 1980; SKTF, složka Čestný doktorát).

³²⁴ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 16. 6. 1980.

³²⁵ SKTF, složka Čestný doktorát : dopis z 15. 12. 1980.

³²⁶ SKTF, složka Čestný doktorát : dopis z 16. 2. 1981. SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis ze 7. 4. 1981.

být proto probírány s ním. Ordinář (nebo kapitulní vikář) litoměřický proto nemůže být považován za velkého kancléře řečené fakulty, protože tuto zodpovědnost má pouze pražský arcibiskup, kterému byla kanonicky svěřena.³²⁷

Tím byl kanonický statut fakulty autoritativně a definitivně vyjasněn. Poukaz k historickým kořenům byl vlastně potvrzením návaznosti Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty na předchozí teologickou fakultu Karlovy univerzity a její kanonické zřízení resp. potvrzení ze strany Svatého stolce. Verifikovalo se tak to, co v náznacích od 50. let provázelo postoj Svatého stolce a co bylo výslovně potvrzeno v r. 1968 (srov. kap. II.4.9, III.1.1 a III.2.1.2f). Plné prosazení důsledků tohoto uznání však pochopitelně nenastalo. Také veřejnost nebyla o stanovisku kongregace informována.³²⁸

III.3.3.3 *Intervence Svatého stolce*

Svatý stolec se v 80. letech opakovaně k situaci teologického studia a kněžské výchovy vracel, a to jak v jednání mezi vatikánskou delegací a státem, tak v prohlášeních papeže Jana Pavla II. V prvním případě se jednalo o snahu snížit státní vliv na bohoslovecké fakulty a výběr bohoslovců, uplatňování *Sapientia christiana* a povolení diecézních seminářů.³²⁹ Druhá forma intervence plnila též účel, avšak formou veřejného prohlášení, jež ovšem vyvíjelo na stát tlak nepřímo, neboť se formálně obracelo k biskupům a ordinářům.

Na předním místě zde stojí dopis papeže Jana Pavla II. biskupům Československa o seminářích z 31. prosince 1981, tedy rok po napsání apoštolského listu *Egregiae virtutis*, jímž papež vyhlásil sv. Cyrila a Metoděje spolupatrony Evropy.³³⁰ Cyrilometodějská myšlenka je zde postavena do spojitosti s „otázkou kněžských povolání a církevních seminářů“.³³¹ Biskupům je řečeno, že se musí starat, aby o seminaristy pečovali představení, „kteří jsou k tomu účelu ustaveni od církve, k slávě Páně a ke službě Božího lidu“. V pozadí této poměrně banální věty stojí kritika těch, kdo v seminářích a na teologických fakultách působí z titulu své spolupráce s komunistickým režimem, a zásahů státu do chodu kněžských seminářů. Jasně to ukazuje skutečnost, že list pokračuje těmito odstavci:

To je právo Církve a též její povinnost, které nemůže svěřovat cizím lidem ani cizím institucím, nechce-li popřít a zničit sebe samu. Tuto zásadu zastávala Církev vždycky

³²⁷ SKTF, složka Čestný doktorát : dopis z 13. 6. 1981.

³²⁸ Např. Josef RABAS, *Una Chiesa in catene. Materiali sulla situazione della Chiesa cattolica in Cecoslovacchia*, Milano 1986 (německý originál 1984), s. 55-61 představuje teologické studium jako necírkevní.

³²⁹ Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 131-132, 141-142, 155-156.

³³⁰ JAN PAVEL II., „List biskupům Československa o seminářích“, in *Studie* 81 (1982) 197-199; též in *Informace o církvi* 4 (1982) 9-10.

³³¹ Podobně již dopis Jana Pavla II. kard. Františku Tomáškovi z 2. března 1979 k 250. výročí svatořečení Jana Nepomuckého, kde je tento světec spojen s myšlenkou „seminář je srdcem diecéze a nadějí církve“: SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 12.-13. 6. 1979 Olomouc.

a nepřestává ji hájit ani dnes tváří v tvář různým politickým a společenským poměrům: "Církev má vlastní a výlučné právo vychovávat ty, kteří se chtějí zasvětit církevním službám" (Can. 1352). Z toho důvodu jsem neopomenul žádat zvláštním dokumentem, zasláným 1. září 1980 představitelům států, které podepsaly závěrečnou Helsinskou dohodu, pro všechna náboženská společenství, a zvláště pro Církev katolickou, "svobodu mít vlastní ústavy náboženské výchovy a teologických studií, do nichž by mohli být svobodně přijímáni kandidáti kněžství a řeholního života" (č. 4b). Jak prohlášení II. Vatikánského sněmu, tak zvláštní pokyny Apoštolského stolce směřují nakonec k tomu, aby kandidátům kněžství zajistily v církevních seminářích přiměřenou duchovní, teologickou a pastorační výchovu. Církevní pastýři, to je biskupové, musí na tuto výchovu dohlížet. Jim přísluší volit a ustanovovat vychovatele svých seminářů a nadto mít plnou svobodu při výběru a přijímání seminaristů. Vy tedy, milovaní bratři, máte závažnou povinnost účinně dohlížet na dobrý chod svých výchovných ústavů. (...) Plně si uvědomuji, v jakých poměrech máte plnit své biskupské poslání.³³² Zároveň chci vyslovit svou nejpřímnější solidaritu těm mladým, kteří jdou s takovou vírou a s takovou velkodušností za hlasem Božím, a kteří musí velmi často trpělivě čekat na den, kdy budou moci uskutečnit své kněžské ideály.

V téže věci se papež obrátil dne 14. ledna 1982 i na prezidenta Gustava Husáka, ale jeho dopis byl ponechán bez odpovědi.³³³ Také při promluvě k československým biskupům, kteří byli na cestě ad limina, 11. března 1982, Jan Pavel II. tuto otázku otevřel.³³⁴ A po pěti letech, když při další cestě ad limina k papeži 28. září 1987 dorazil pouze kardinál František Tomášek, Jan Pavel II. opět prohlásil, že „zatímco jinde je možno úbytek počtu kněží přičítat změněným sociálním podmínkám, ve vašich místních církvích však podobná situace je způsobena skutečností, že samy semináře nezávisejí plně na vašich rozhodnutích“. Vrátil se i ke své lítosti nad těmi, kteří chtěli následovat Pánovo volání, ale „setkávají se s nesčetnými překážkami“ a „je jim bráněno vstoupit do kněžských seminářů, v nichž je počet alumnů omezován“.³³⁵

Vyjádření Jana Pavla II. znamenala uznání litoměřické teologické fakulty a semináře za právoplatnou, byť problematickou platformu teologické, duchovní a pastorační přípravy kandidátů kněžství. Potvrzovala opět to, co se vyjasnilo v souvislosti s konstitucí *Sapientia christiana* a s kauzou čestných doktorátů.

³³² Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 141 pozn. 335 klade zmínku o osobní zodpovědnosti biskupů do souvislosti s tím, že v r. 1981 bylo vyloučeno 11 bratislavských seminaristů, vytípaných za organizátory protestní hladovky 20.-21. 10. 1980 proti uspořádání teologického semináře PiT na půdě fakulty.

³³³ Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 142.

³³⁴ JAN PAVEL II., „K biskupům Československa“, in *Nový život* 4 (1982) 58-61.

³³⁵ JAN PAVEL II., „Biskupům ČSSR "ad limina"“, in *Nový život* 11 (1987) 166-168; též in *Studie* 112-113 (1987) 245-248 a *Informace o církvi* 11 (1987) 2-3. Srov. Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 192-193.

III.3.4 Požadavky kard. Františka Tomáška

V průběhu 80. let zaujímal kard. František Tomášek vůči státní správě stále odvážnější stanoviska a tato změna v jeho postojích byla současně příčinou i důsledkem širších proměn, k nimž docházelo uvnitř katolické církve i celé společnosti.³³⁶ Významnou pomocí mu byl postupně se utvářející tým poradců, v němž z časového i osobního hlediska přednostní úloha náležela Otovi Mádrovi a zejména Josefu Zvěřinovi, jehož si Tomášek – i přes dočasnou neshodu v postoji k Chartě 77 – velice vážil.³³⁷ Tomáškovu osmělení – a pravděpodobně i rady jemu blízkých, jakož i vliv nové politiky Vatikánu – se projevovaly i v jeho přístupu k teologické fakultě. Přicházel totiž s podněty, jimiž se snažil získat pro působení církve stále větší prostor.

Dodejme, že jeho základní požadavky byly obsaženy v petici Augustina Navrátila „Podněty k řešení situace věřících občanů“ z 29. listopadu 1987, za kterou se svým podpisem postavilo velké množství věřících. Žádali obnovení CM bohoslovecké fakulty v Olomouci, umožnění trvalého jáhenství, nezasahování do výběru a počtu studentů teologických fakult, nezasahování do výběru vyučujících, vrácení budov bohosloveckých fakult.³³⁸

³³⁶ Srov. Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 143nn; Aleš OPATRNÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 171-184; Aleš OPATRNÝ (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000; Karel SKALICKÝ, „Postavení církve a věřících v Československu osmdesátých let“, in *Studie* 126 (1989) 422-446. Z jiného úhlu srov. Erika KADLECOVÁ, „Oživení zájmu o náboženství“, in *Studie* 104-106 (1986) 188-196.

³³⁷ Posléze se utvořila „tři grémia, která zastávala od osmdesátých let určitou koordinační funkci československého katolicismu (...) s přímým napojením na kardinála Tomáška spolu s kontakty na evropský episkopát a na Vatikán“:

1) Kněžský poradní sbor („Senior“, „horní konzistoř“), jehož členy byli: Benno Beneš SDB, Dominik Duka OP, Tomáš Halík, Vladimír Jukl, Inocenc Kubíček OFM, Oto Mádr, Jiří Mikulášek, Aleš Opatrný, František Petřík, Hugo Pitel OPraem., Bruno Sklenovský, Vít Tajovský OPraem., Ladislav Vík SDB, Ladislav Vyterna, Miloslav Vlček, Josef Zvěřina.

2) Smíšený kněžský a laický tým („druhá komora“, „dolní konzistoř“), jehož členy byli: Josef a Marcela Adámkovi, Václav a Kamila Bendovi, Ján Čarnogurský, Dominik Duka OP, Václav a Michaela Freiovi, Tomáš Halík, Michal Holeček, Miloslava Holubová, Vladimír Jukl, Tomáš Klepek, Tomáš Květák, Silvestr Krčmery, Jan Krumpholc, Oto Mádr, Radomír Malý, Václav Malý, František Mikloško, Radim Palouš, Petr Piňha, Josef Plocek, Mečislav Razík, Odilo Štampach, Václav Vaško, Josef Vlček, Josef Zvěřina a další.

3) Konference řeholních představených: Dominik Duka OP, Inocenc Kubíček OFM, Jan Pavlík SJ, Hugo Pitel OPraem., Michael Pojezdny OPraem., Prokop Siostrzonek OSB, Ladislav Sirový OCr., Vít Tajovský OPraem., Jiří Vícha OFM Cap., Xaver J. Kobza CSsS, Ladislav Vík SDB.

Srov. Jan JANDOUŘEK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, Praha 1997, s. 132-133, 144; Dominik DUKA, „Desetiletí“, in *Salve* 1 (1997) 13.

³³⁸ Augustin NAVRÁTIL, „Petice a další aktivity moravských katolíků“, in Aleš OPATRNÝ (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 78-89; též Jiří SUK – Milena JANIŠOVÁ – Vilém PREČAN, *Hlasy občanské společnosti 1987-1989. Výběr z textů a dokumentů*, Praha 1999, s. 18-25.

III.3.4.1 Propedeutický kurz

První z požadavků se týkal zavedení přípravného ročníku pro studium teologie. Tentokrát již ovšem nešlo o maturitou končící přípravu, jak tomu bylo dříve, nýbrž o pomaturitní kurz, jehož cílem bylo vyrovnat nedostačující připravenost uchazečů o studium na teologické fakultě. Tomášek přišel na prosincové poradě ordinářů s podnětem, aby bylo se SPVC o této věci jednáno, což bylo odsouhlaseno.³³⁹ Napsal proto dne 17. ledna 1981 na ministerstvo kultury žádost o jeho zřízení.³⁴⁰

Až potom – v březnu 1981 – se ale ordináři rozhodli, že kurz opravdu chtějí. Podle jejich představy se mělo jednat o roční přípravný kurz ke studiu bohosloví, který by byl umístěn ve Vranově nad Dyjí a který by byl placen z diecézí podle počtu alumnů. Ustavili proto šestičlennou komisi, jež měla stanovit jeho náplň.³⁴¹ Další zasedání v červnu 1981 konstatovalo, že Vranov nemá dostačující kapacitu a že žádoucí by bylo umístění na Svaté Hoře.³⁴² To již také byla sestavena první verze studijní náplně. Výstup pracovní komise předpokládal tyto obory: Teologická propedeutika, základy filosofie, liturgika, katechismus, asketika, latina, rétorika, základy církevního zpěvu, němčina nebo jiný živý jazyk, společenské chování, tělesná výchova, autoškola.³⁴³ Ordináři ale podle všeho (zápisy to neobjasňují) přijali jinou verzi, podle níž „posláním tohoto ročníku by bylo jazykové a náboženské vzdělání“ s důrazem na latinu a řečtinu, základní náboženskou nauku, úvod do liturgie a praxe náboženského života, hudbu a zpěv, zdravotědu a tělovýchovu.³⁴⁴

Sekretariát pro věci církevní zaujal obvyklou oddalovací taktiku. Na žádost nereagoval a jeho ředitel František Jelínek vždy, když se tato věc v poradě ordinářů vynořila, prohlásil, že „myšlenka sama není zanedbatelná, ovšem chce všestranné uvážení“ z hlediska prostorového i finančního.³⁴⁵ Napomáhala mu též nedůslednost ordinářů, kteří o této i jiných věcech bez náležité přípravy jednali jenom při svých čtvrtletních poradách, takže vždy znovu stáli před týmiž neřešenými otázkami. Dne 26. května 1983 potom František Tomášek zaslal na SPVC

³³⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 2.-3. 12. 1980 Brno.

³⁴⁰ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF kurzy, cvičení, praxe 1972, 1975, 1981-87 : složka Přípravný kurs pro kandidáty studia na CMBF 1987.

³⁴¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 10.-11. 3. 1981 Praha.

³⁴² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 9.-10. 6. 1981 Olomouc.

³⁴³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé.

³⁴⁴ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. text Zřízení propedeutického ročníku (předložil jej jménem ordinářů Josef Vrana).

³⁴⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 17. 9. 1982 (2x), složka P.O. 6.-7. 12. 1982 Brno (2x), složka P.O. 7.-8. 6. 1983 Hradec Králové.

další žádost v téže věci.³⁴⁶ Zářijová porada ordinářů se potom této věci věnovala a přijala novou koncepci: propedeutický kurz by sice mohl být umístěn v Brně, ale ordináři by nedokázali vše zaplatit, takže se jako prozatímní alternativa jevílo vhodné prodloužit stávající přípravné soustředění, jež se konalo krátce před zahájením akademického roku, na dobu tří měsíců.³⁴⁷

Opět se nic nedělo. V březnu 1984 ordináři své usnesení o šestitýdenním přípravném prázdninovém kurzu opakovali, později již naléhal jenom Tomášek, který jeho náplň vymezoval předměty latina, katechismus, čeština, liturgické chování, hudební výchova, dějiny, úvod do duchovního života, liturgický přednes, statut semináře.³⁴⁸ Kvůli liknavosti ordinářů ale stále nebylo jasné, kde by kurz sídlil. Padaly návrhy na faru v Sebranicích (okres Blansko), Svatou Horu, bývalém biskupském gymnasiu v Brně, bývalém klášteře v Předklášteří u Tišnova atd., ale nic z toho nebylo dotaženo do konce.³⁴⁹ Tomášek proto v květnu 1987 připomínal, že se o přípravném kursu jedná již dlouho,³⁵⁰ a zaslal potom 26. května 1987 na SPVC třetí žádost o jeho zřízení, přičemž jako pracovní náplň přiložil původní koncept pracovní komise.³⁵¹

Při změněné politické situaci se SPVC této věci poprvé vážně věnoval a vnitřním rozkladem stanovil několik podmínek, za nichž by byl propedeutický kurz přijatelný. Jednalo se mu především o to, aby do něj byli přijímáni uchazeči, kteří by splňovali „občansko politické a ostatní předpoklady“ a mohli potom ze státního hlediska postupovat ke kněžskému svěcení – tj. aby se tím tedy nevytvářely „podmínky pro kvalitní přípravu aktivních laiků operujících mimo spektrum působnosti církevně politických orgánů státní správy“. Také kurz samotný měl umožnit „prověřování občansko-politických a morálně-volních předpokladů frekventantů pro další studium na CMBF“. Proto také mělo být jasné, že „kurz nezaloží přímou podmínku přijetí k řádnému studiu fakulty mimo obvyklé přijímací řízení za účasti všech zainteresovaných orgánů“. Funkce ředitele kurzu a pedagogů měla být obsazena

³⁴⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d.

³⁴⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 26.-27. 9. 1983 České Budějovice.

³⁴⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 12.-13. 3. 1984 Olomouc; kart. 1985, 1986: složka P.O. 12.-13. 3. 1985 Brno, složka P.O. 19.-20. 6. 1985 Hradec Králové.

³⁴⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 21.-22. 5. 1987 Lnáře; složka P.O. 8.-9. 9. 1987 Olomouc; složka P.O. 20. 9. 1988 Praha.

³⁵⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 21.-22. 5. 1987 Lnáře.

³⁵¹ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF kurzy, cvičení, praxe 1972, 1975, 1981-87 : složka Přípravný kurs pro kandidáty studia na CMBF 1987.

„spolehlivými, pozitivně smýšlejícími duchovními osobami“. SPVC si nicméně vyžádal stanovisko oddělení propagace a agitace ÚV KSČ a zde celá věc opět ztroskotala.³⁵²

Propedeutický ročník – tzv. Teologický konvikt – byl v Litoměřicích otevřen až se školním rokem 1990-91.³⁵³

III.3.4.2 Studium v zahraničí

Další z Tomáškových požadavků se týkal možnosti legálního studia v zahraničí. Oznámil jej v prosinci 1981, když na poradě ordinářů řekl, že je třeba umožnit vyšší studia v Římě. Bylo mu jasné, že to není možné v Papežské koleji Nepomucenum, ale domníval se, že v koleji při kostele Santa Maria dell'Anima, který je tradiční základnou německy mluvících katolíků v Římě, by to být možné mělo. Argumentoval tím, že „všechny socialistické státy tam mají studenty – hotové kněze“. Ostatním ordinářům potom sdělil, že v předpokladu jejich souhlasu napsal již v tomto smyslu žádost na SPVC, a žádal je, aby vybrali „vhodné typy“, jimiž by byla později zajištěna i „vyšší úroveň CMBF“.³⁵⁴

Ačkoli chybí doklady, jimiž by bylo možno hypotézu podložit, zdá se, že další osud jeho iniciativy byl podobný, jako u propedeutického ročníku. V září 1981 před Františkem Jelínkem možnost studia v zahraničí znovu otevřel a ten se jej zeptal, zda musí jít o Řím. Po odpovědi „kdekoli v cizině“ Jelínek replikoval, že tuto věc musí předložit federálnímu Sekretariátu pro věci církevní při Úřadu vlády ČSSR.³⁵⁵ Po roce a půl předložil Tomášek novou žádost a situace se opakovala.³⁵⁶

Proto v r. 1986 František Tomášek znovu apeloval na vysílání kněží na studium do zahraničí a dodal: „Děje se tak na celém světě. Výjimkou je Albánie a ČSSR.“ Jelínek slíbil, že věc „prošetří na úrovni federální“. O něco málo později se k věci vrátili a Tomášek svůj názor znovu prosazoval s tím, že „přichází v úvahu jen univerzita v Římě“, protože je to „ne sice absolutní, ale největší záruka pravověrnosti“. Ani v září 1988 nebylo nic vyřešeno, přesto ji existoval předběžný seznam osob, které by mohly být na studium vyslány („Tichý, Dobeš, Liška, Plavec, Dolista“).³⁵⁷

Legální možnost studia v zahraničí se otevřela až od r. 1990.

³⁵² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF kursy, cvičení, praxe 1972, 1975, 1981-87 : složka Přípravný kurs pro kandidáty studia na CMBF 1987.

³⁵³ Srov. *Historie teologického konviktu* [cit. 2006-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://konvikt.cirkev.cz/>>.

³⁵⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 1.-2. 12. 1981 Brno.

³⁵⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 17. 9. 1982 (2x).

³⁵⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 15.-16. 3. 1983 Olomouc.

³⁵⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 4.-5. 3. 1986 Brno, složka P.O. 2.-3. 12. 1986 Brno (zde Zápis z mimořádné porady 29. 10. 1986 Lnáře), kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 20. 9. 1988 Praha.

III.3.4.3 Fakulta na Moravě

Třetí předmět Tomáškovy zájmu představovalo otevření teologické fakulty na Moravě. Toto téma otevřel v r. 1985 s argumentací, že je naléhavě zapotřebí zabezpečit dostatečné množství kléru pro duchovní službu, k čemuž kapacity litoměřického semináře a litoměřické fakulty nepostačují, přestože zde počet posluchačů dosahuje takového stavu, že již budova kapacitně nepostačuje (srov. kap. III.3.5). A dále: Slovenská republika představuje jednu třetinu republiky a má jeden seminář, Česká republika představuje dvě třetiny republiky a má také jenom jeden seminář: je to velký nepoměr, který je třeba napravit. „Proto je nutno obnovit bohosloveckou fakultu v Olomouci“. Odpověď Františka Jelínka – „doporučuji věnovat pozornost fakultě v Litoměřicích v celém komplexu otázek a ostatní se uvidí dále; posuzovat vše reálně“ – ukázala, že se mezi nimi rozehrála klasická hra.³⁵⁸

Tomášek se proto se stejnou argumentací pokusil zřízení fakulty na Moravě prosadit v r. 1986: skutečnost, že dvě třetiny republiky mají jen jeden seminář, vedla podle stavu z r. 1983 k nedostatku 1300 kněží pro obsazení farností, a to je „výsledek teritoriální křivdy“. V semináři bude mít navíc stále větší převahu Morava, takže je třeba moravské fakulty. Jeho postoj podpořil i dopis moravských bohoslovců s žádostí o otevření semináře na Moravě. Narazil však nečekaně na odpor olomouckého kapitulního vikáře biskupa Josefa Vransy, který proti němu vystoupil s tím, že v Olomouci není žádná vhodná budova a že na Slovensku je větší religiozita. Tomášek replikoval tím, že „jsme povinni ve svědomí zajistit 2/3 republiky“ a že seriózní kněží z Moravy mu již potvrdili, že jsou schopni vše zajistit. Následná diskuse o možném umístění fakulty se opět uzavřela Tomáškovým tvrzením, že je fakulty na Moravě třeba, i kdyby se mělo „pro začátek“ jednat o pobočku fakulty v Litoměřicích.³⁵⁹

Svůj tlak udržoval i později, když odmítal, že by dostačujícím řešením mělo být přemístění celé stávající fakulty do většího objektu, a tvrdil, že když jsou více než dvě třetiny bohoslovců z Moravy, když odtud dojíždí někteří profesori (míně děkan František Vyskočil) a když se jedná i o přání věřících, je třeba, aby byla fakulta na Moravě zřízena. Jelínek namítal, že Jihomoravský ani Severomoravský Krajský národní výbor nemají vhodné budovy k dispozici a že výstavba semináře a fakulty na dvou místech republiky (plánovala se totiž i přestavba v Doksanech: srov. kap. III.3.5) není finančně únosná. V poslední věci měl asi vzhledem ke stavu hospodářství pravdu.³⁶⁰

³⁵⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 19.-20. 6. 1985 Hradec Králové.

³⁵⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 4.-5. 3. 1986 Brno.

³⁶⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 9.-10. 6. 1986 České Budějovice, složka P.O. 2.-3. 12. 1986 Brno (zde Zápis z mimořádné porady 29. 10. 1986 Lnáře).

Tomášek nicméně vytrvale usiloval o své, a to i přesto, že se Josef Vrana stavěl proti.³⁶¹ Dne 2. května 1987 proto napsal na SPVC dopis, v němž – nutno přiznat, že se značným zjednodušením – argumentoval.³⁶²

Dokud byly v ČSR v činnosti dvě teologické fakulty, diecézní semináře a řeholní teologická učiliště, nebyl u nás žádný problém se zabezpečováním kněžského dorostu. Avšak jakmile byla vládním nařízením ze dne 14. července 1950 zrušena činnost CM bohoslovecké fakulty v Olomouci, všech diecézních seminářů a řeholních učilišť, začal u nás narůstající problém se zabezpečováním kněžského dorostu.

Ukazuje to jasně průzkum, který jsem provedl ve všech diecézích ČSSR v r. 1983. Tehdy bylo v diecézích ČSR celkem 4.336 farností, ale kněží ve farnostech jen 3.092, takže nám chybělo k obsazení uprázdněných farností 1.244 kněží! Tento úbytek rychle pokračuje.

Zatím je poněkud jiná situace ve SSR. V roce 1983 bylo tam celkem 1.330 farností a kněží ve farnostech 1.390. V tom je přesvědčující důkaz, že pro ČSR, která tvoří dvě třetiny naší republiky, naprosto nemůže stačit kapacita jen jedné bohoslovecké fakulty!

Proto je nutné, a to velmi naléhavě, obnovení CM bohoslovecké fakulty v Olomouci, která má tam svou tradici již od r. 1570. K tomu přistupuje skutečnost, že letos studuje na CM bohoslovecké fakultě v Litoměřicích 133 posluchačů z Moravy a jen 88 z oblasti Čech.

Poněvadž tento projekt vyžaduje náročnou přípravu, proto je již velmi naléhavé, aby nám státní správa povolila co nejdříve zřídit v Olomouci zatím odbočku naší nynější CM bohoslovecké fakulty, zatím pro první dva ročníky.

Odpověď obdržel kard. Tomášek pouze ústně a spočívala opět v poukazu na projekt úpravy Doksan. František Tomášek neustoupil a později našel také podporu u Františka Vaňáka, který v srpnu 1989 stal olomouckým arcibiskupem a hned poté vystoupil s tím, že „máme potřebné budovy, máme vyučující, budeme mít i dost financí“. Také František Jelínek však ještě v září 1989 trval na svém.³⁶³

Díky tomu došlo k obnově olomoucké Cyrilometodějské teologické fakulty až jejím znovuzřízením ve svazku Univerzity Palackého v r. 1990 (srov. kap. III.4.3).

III.3.4.4 Učiliště pro vzdělávání jáhnů

Samostatnou kapitolu ve snahách kard. Františka Tomáška, jež se dotýkaly teologické fakulty, představuje úsilí o zavedení jáhenství jako trvalého životního stavu a v souvislosti s tím také o to, aby byla kandidátům této služby poskytnuto náležité teologické vzdělání. Ordináři usilovali o prosazení jáhenství od r. 1977, přičemž promyšlení této věci a přípravu

³⁶¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 10.-11. 3. 1987 Brno.

³⁶² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987.

³⁶³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 21.-22. 5. 1987 Lnáře a složka P.O. 20. 9. 1989 České Budějovice.

„Statutu jáhenské služby“ svěřili Teologické komisi. Celá věc nicméně obvyklým způsobem uvízla v osidlech Sekretariátu pro věci církevní a komise sama v r. 1983 zanikla (srov. kap. VII.3.5).

Tomášek ale nepřestával na tuto věc poukazovat a usiloval o její prosazení. V roce 1988 pak požádal Ladislava Pokorného a Josefa Kavaleho, aby připravili novou verzi „Statutu jáhenské služby“, spolu s příslušným návrhem tříletého studia. Návrh Pokorného byl hotov na sklonku komunistické éry, v září 1989.³⁶⁴ Ve věci studia předpokládal, že bude o tříleté a že se bude konat v kurzech „na zvláštním učilišti, které se souhlasem Porady ordinářů (biskupské konference) zřizuje Ř.k. CM bohoslovecká fakulta a technicky zajišťuje instituce, kterou určí Porada ordinářů (biskupská konference)“. Podobu studia měl určovat „Statut Učiliště pro vzdělání jáhnů a Studijní a zkušební řád“.

Změna politické situace na konci roku 1989 vedla k tomu, že se tento studijní institut při teologické fakultě nerealizoval. Místo něho byly kandidátům jáhenské služby dány jiné studijní možnosti.

III.3.5 Přijímání uchazečů

Volnost, s níž mohlo probíhat přijímání uchazečů o studium teologie v letech 1968-69, v následujících letech pominula, takže roky 1970-74 vedly díky působení státních orgánů k její opětné regulaci, jež souvisela mj. i s existencí pobočky Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci (srov. kap. III.2.1.4).³⁶⁵ Tato praxe pokračovala až do r. 1980 a stav posluchačů byl postupně snižován k celkovým hodnotám shodným s r. 1960. Prameny však neumožňují přesně určit mechanismy, jimiž státní orgány postupovaly.³⁶⁶

Je zřejmé, že v polovině 70. let došlo v přijímacím řízení k výrazným změnám. Vždyť jestliže pro přijímací řízení pro rok 1974-75 bylo na fakultu doručeno 57 přihlášek, pak pro přijímací řízení pro rok 1975-76 jich bylo již jenom 32.³⁶⁷ Není zřejmé, zda to interpretovat tak, že v církvi ochabl počet zájemců, nebo zda tu působily jiné vlivy. Faktem nicméně je, že zatímco přijímací řízení pro rok 1974-75 bylo prokazatelně silně regulováno, u přijímacího řízení pro rok 1976-77 byl tento zásah menší, ale ve výsledku se dospělo k velmi podobnému

³⁶⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 20. 9. 1988 Praha; kart. Různé : návrh Statutu jáhenské služby s průvodním dopisem Ladislava Pokorného (10. 9. 1989); NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d. : složka Organizační řád učiliště pro vzdělávání jáhnů při CMBF s.d.

³⁶⁵ Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989.

³⁶⁶ Různé dílčí informace obsahuje SKTF, složka Přijímací řízení. Neumožňuje ale plnou rekonstrukci děje.

³⁶⁷ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva za letní semestr 1973/1974, zpráva za letní semestr 1975/1976.

počtu přijatých. Tento trend zřejmě pokračoval i nadále, alespoň to napovídá přehled z přijímacího řízení pro rok 1977-78.³⁶⁸

Dokazují to tyto přehledy:

Přijímací řízení pro rok 1974-75: Doručeno 57 přihlášek, z toho 9 vyloučeno předem, protože uchazeči nesplnili stanovené podmínky (byli slovenské národnosti nebo měli již ukončené vysokoškolské vzdělání), 1 uchazeč přihlášku odvolal. Po skončení kádrového řízení v krajích bylo vyloučeno dalších 26 pro nesouhlas SPVC. K pohovorům bylo pozváno 21 uchazečů, dostavilo se jich 20 a ti byli všichni přijati. Zbývající uchazeč skládal v daném termínu maturitu a byl pozván k rozhovorům v září. Celkově bylo postupováno takto:

	podáno	vyloučeno	přijato do 1. roč.	nevyřízeno
Praha	8	6	2	
Litoměřice	8	8		
České Budějovice	2	2		
Hradec Králové	5	2	3	
Brno	15	7	8	
Olomouc	15	9	5	1
Český Těšín	3	1	2	
Celkem	56	35	20	1

Přijímací řízení pro rok 1976-77: Doručeno 32 přihlášek. K pohovorům bylo pozváno 32 uchazečů, dostavilo se jich 30. Do 1. ročníku bylo přijato 16 uchazečů a do 5. ročníku 1 uchazeč; přitom byli 3 uchazeči vyloučeni z církevních důvodů a 10 z důvodů „občanských“. Po odvolacím řízení bylo z uvedených 10 vyloučených ještě přijato do 1. ročníku 5 uchazečů. Celkem bylo tedy do 1. ročníku přijato 21 posluchačů. Celkově bylo postupováno takto:

	podáno	vyloučeno		přijato		nedostavilo se
		církv.	obč.	1. roč.	5. roč.	
Praha	7	1		4	1	1
Litoměřice	3			3		
České Budějovice	2		1	1		
Hradec Králové	4			4		
Brno	7		2	5		
Olomouc	6	2		3		1
Český Těšín	3		2	1		
Celkem	32	3	5	21	1	2

Přijímací řízení pro rok 1977-78: Doručeno 32 přihlášek, 1 uchazeč přihlášku odvolal. K pohovorům bylo pozváno 31 uchazečů, dostavilo se jich 26, dva další byli pozváni k pohovoru na podzim. Jeden uchazeč odstoupil v průběhu přijímacího řízení. Do 1. ročníku

³⁶⁸ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985 : zpráva po ukončeném r. 1976/1977.

bylo celkem přijato 22 uchazečů, 7 jich bylo vyloučeno z „občanských“ důvodů. Většina se odvolala a výsledky řízení nejsou v přehledu zaneseny. Celkově bylo postupováno takto:

	podáno	vyloučeno církv. obč.	přijato do 1. roč.	nedostavilo se
Praha	6		6	
Litoměřice	1		1	
České Budějovice	3	1	2	
Hradec Králové	2		2	
Brno	10	2	7	1 odstoupil
Olomouc	4		3	1
Český Těšín	5	4	1	
Celkem	31	7	22	1 + 1 odstoupil

Uvedené přehledy zároveň dokládají změnu, k níž došlo cca v r. 1976: Zatímco dříve probíhalo kádrové řízení předem a mělo vliv na to, kolik uchazečů bude pozváno k přijímacímu řízení, nyní byly jeho výsledky sdělovány až při samotném přijímacím pohovoru. Jednalo se nicméně pouze o jistý krycí manévr a fakulta musela došlé přihlášky před řízením odesílat na SPVC „k zaujetí stanoviska“.³⁶⁹

V r. 1977 došlo ze strany SPVC k vyjasnění podmínek přijímacího řízení. Ordináři totiž v září 1976 po skončených přijímacích zkouškách konstatovali, že v rozhodnutí o přijetí na fakultu se objevuje věta „nevyhovuje přijímacím podmínkám“ a protože tyto nebyly známy, ptali se na ministerstvu kultury, o jaké podmínky se jedná.³⁷⁰ Na fakultní radě v únoru 1977 pak zástupce SPVC sdělil, že kritéria jsou stanovena takto:

- ukončené středoškolské vzdělání, připouští se výjimka u studentů, kteří dokončili vzdělání na odborných školách
- „nedoporučuje se“ přijímání pracovníků, kteří dokončili studium na vysoké škole
- dobrý zdravotní a psychický stav
- dobrovolná volba oboru
- připuštění ke studiu diecézí, „je nepřipustné“, aby kdo „studoval o své vůli“

Jiné podmínky uvedeny nebyly, pracovník SPVC nicméně řekl, že „v každém případě je nutno již od počátku dodržet hledisko občansko-veřejné u jednotlivých uchazečů“.³⁷¹

V září 1978 – po zhodnocení proběhlého přijímacího řízení – ordináři vyslovili svůj nesouhlas s tím, že v přijímací komisi jsou 4 profesori, tajemník a zástupce SPVC, ale nikoli oni sami. Žádali, aby byli přítomni pouze učitelé a alespoň jeden ordinář.³⁷² Dali tím najevo, že nedůvěřují objektivitě přijímacího řízení a mají je za příliš zpolitizované. Počty

³⁶⁹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 16. 2. 1977.

³⁷⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice.

³⁷¹ SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 16. 2. 1977.

³⁷² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 19.-20. 9. 1978 České Budějovice.

přijímaných se totiž držely značně nízko. SPVC o tomto požadavku jednalo a těsně před dalším kolem tohoto řízení přítomnost ordinářů v přijímací komisi schválil – samozřejmě aniž by omezil svůj vlastní vliv.³⁷³

Od r. 1980 začal velmi výrazně růst počet podaných přihlášek.³⁷⁴ Pravděpodobně lze tuto skutečnost klást do širších souvislostí populačního vývoje a věkové skladby obyvatelstva: přicházely silné ročníky.³⁷⁵ Díky tomu vzrostl poněkud i počet přijatých uchazečů. Tento trend v průběhu 80. let dále pokračoval a státní správa z blíže nejasných důvodů umožnila, aby bylo přijímáno stále více uchazečů – což neznamená, že by František Jelínek říkal pravdu, když ordináře ujišťoval, že pro posluchače není a nebude žádný numerus clausus:³⁷⁶ přijatých byla vždy jenom asi polovina až dvě třetiny z celkového počtu přihlášených.

Lze se pouze domnívat, že v pozadí tohoto postoje SPVC stála probíhající „perestrojka“ společnosti, celkový tlak katolické veřejnosti i Svatého stolce, výše zmíněná anketa kard. Františka Tomáška z r. 1983 o počtech duchovních a zejména jeho vlastní průzkum, předložený dne 5. června 1985 také předsednictvu ÚV KSČ. Vyplývalo z něj, že v Československu k dubnu 1983 z celkového počtu 3060 duchovních se státním souhlasem bylo 1650 starších šedesáti let (53,9%). I státní správě bylo zřejmé, že je tento stav „jedním z nejpřesvědčivějších důkazů o destruktivní církevní politice státu, zvláště v nepřijímání zájemců o studium na bohosloveckých fakultách“. Dokládá to i další údaj: „v letech 1975-1983 bylo umožněno (!) podat přihlášku na bohoslovecké fakulty 1059 zájemcům, státní správa povolila přijmout pouze 570 studentů (přibližně, scházel údaj za Slovensko v roce 1983), tj. 53,8%“.³⁷⁷

Přesto počet bohoslovců na teologických fakultách v Československu podle podkladů pro zasedání předsednictva ÚV KSČ již v první polovině 80. let rostl. Dokládá to tento zajímavý přehled:³⁷⁸

³⁷³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 6.-7. 3. 1979 Brno, složka P.O. 12.-13. 6. 1979 Olomouc.

³⁷⁴ Srov. Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1989, bod 8.

³⁷⁵ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Grafy populačního vývoje 1946-2004* [2006-03-18]. Dostupné z WWW: < <http://www.czso.cz> >.

³⁷⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 17. 9. 1982 (2x); kart. 1985, 1986 : složka P.O. 2.-3. 12. 1986 Brno (zde Zápis z mimořádné porady 29. 10. 1986 Lnáře).

³⁷⁷ Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 179.

³⁷⁸ Jan PEŠEK – Michal BARNOVSKÝ, *Pod kuratelou moci. Církev na Slovensku v letech 1953-1970*, Bratislava 1999, s. 264. Opraven chybný součet u roku 1980-81.

Fakulta	64/65	67/68	68/69	71/72	74/75	77/78	80/81	81/82	82/83	83/84
Římskokatolická Litoměřice	63	115	262	283	137	115	120	133	149	162
Husova čs. Praha	32	25	55	66	46	30	27	25	24	25
Komenského ev. Praha	31	48	72	98	66	61	62	64	79	85
Římskokatolická Bratislava	77	111	193	275	147	122	147	148	159	185
Slovenská ev. Bratislava	21	41	53	54	36	30	35	35	40	45
Pravoslavná Prešov	40	27	15	18	17	14	12	20	16	8
České kraje celkem	126	188	389	447	249	206	209	222	252	272
Slovensko celkem	138	179	261	347	200	166	194	203	215	238
Československo celkem	264	367	650	794	449	372	403	425	467	510

Přesto již bylo v roce 1983 bohoslovců tolik, že jejich počet začal přesahovat kapacitu semináře i fakulty.³⁷⁹ Současně vyvstala potřeba zvýšit počet představených semináře, zejména druhého spirituála. Způsobilo to nemalé obtíže, mimo jiné proto, že se ordináři nebyli schopni shodnout na vhodném kandidátovi – a jejich návrhy byly také zamítány Sekretariátem pro věci církevní.³⁸⁰ Situaci se nicméně podařilo vyřešit. Obtížnější byl problém prostorový. V r. 1986 již státní správa viděla, že je situace neudržitelná (byla také vystavena Tomáškovu tlaku na zřízení fakulty na Moravě). Spolu s vedením fakulty a semináře začala hledat řešení.

Nakonec bylo přijato jedno řešení dočasné a jedno dlouhodobé. Z krátkodobého hlediska se počítalo s výstavbou okálu na zahradě stávajícího semináře – ta byla také skutečně realizována. Z dlouhodobého hlediska František Jelínek prosazoval komplexní přestavbu bývalého kláštera v Doksanech na seminář pro cca 300 bohoslovců. Poukazoval na to, že by zde byl kostel, zahrada o 5 ha, místo pro fakultu i seminář, ubytování pro profesory. Mohl by zde být umístěn i propedeutický ročník. Majitelem měla být církev, ale přestavbu měl financovat stát (investice se odhadovaly na 150-200 mil Kč). Získal pro svůj záměr dokonce souhlas ministra kultury. Kapacita této budovy by podle něj byla dostačující a proto také

³⁷⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 15.-16. 3. 1983 Olomouc.

³⁸⁰ Srov. např. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 19.-20. 6. 1985 Hradec Králové: Kapitulní vikář brněnské diecéze Ladislav Horký navrhl kandidáty pro funkce rektora a spirituála, ale biskup Josef Vrana je zamítl a žádal o nový návrh. Horký si učinil rukopisnou poznámku: „Nebudou dány žádné nové návrhy, aby je někdo svévolně zamítl! Ať je dodá moudrá Olomouc!“ Viz také NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Organizace 1969-1989.

odmítal jakoukoli diskusi o fakultě a semináři na Moravě. Proti Tomáškovým požadavkům vystupoval s tvrzením, že „Doksany se staly jednoznačným řešením, což uznali zástupci státní správy i vedení fakulty a semináře“. Na tomto stavu diskuse i projekt samotný uvízly ještě i v září 1989.³⁸¹

Počet bohoslovců stále rostl, v l. 1988-89 byli v přijímacím řízení přijímáni takřka všichni přihlášení. Vedlo to dokonce k tomu, že se Sekretariát pro věci církevní musel obrátit na ordináře dopisem, v němž přiznal, že již není schopen ze svého rozpočtu pokrýt všechny zvýšené náklady, a žádal je, aby zvýšili své spolufinancování provozu bohoslovecké fakulty.³⁸² Přesto Jelínek v září 1989 oznámil, že od dalšího roku budou moci být na fakultu přijímáni i uchazeči s akademickým titulem.³⁸³ Těsně před sametovou revolucí byl režim přijímání uchazečů prakticky stejně volný jako v l. 1968-70.

III.3.6 Stav fakulty na počátku roku 1989

Vše, co bylo uvedeno, ilustruje stav fakulty a semináře těsně před koncem „vlády jedné strany“. Režim sice do jisté míry ustupoval z rigidních pozic, ale činil tak velice pomalu a neochotně. Vedení fakulty zcela pozbylo na významu a o fakultu se takřka nestaralo. Vedení semináře bylo naproti tomu na konci 80. let posíleno, zejména když se rektorem stal Vojtěch Cikrle. Velmi aktivní byl ve svém přístupu k teologické fakultě a semináři kard. František Tomášek, jehož snahy nicméně troskotaly na zdržovací taktice, kterou účinně zaujímal Sekretariát pro věci církevní a spolu s ním zřejmě i vedení fakulty a někteří ordináři. Začalo také docházet k aktivizaci samotných bohoslovců. Dokladem toho je text „Informace o nedostatcích v některých oblastech studia na CMBF Litoměřice“ z března 1989, který dává nahlédnout některé podrobnosti z jejich zorného úhlu.³⁸⁴

Za základní předpoklad zlepšení situace na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě označil text „skutečný zájem – zejména ze strany vedení fakulty – seznámit se s konkrétními nedostatky a hlavně dělat něco pozitivního pro jejich řešení“. Následovala řada připomínek k jednotlivým aspektům studia. Nejdůležitější z nich jsou následující:

³⁸¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 4.-5. 3. 1986 Brno, složka P.O. 9.-10. 6. 1986 České Budějovice, složka P.O. 2.-3. 12. 1986 Brno (zde Zápis z mimořádné porady 29. 10. 1986 Lnáře); kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 10.-11. 3. 1987 Brno; složka P.O. 21.-22. 5. 1987 Lnáře, složka P.O. 20. 9. 1989 České Budějovice.

³⁸² NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89.

³⁸³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 20. 9. 1989 České Budějovice.

³⁸⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé.

- a) Zřízení přípravného kurzu, změny studijního plánu a prodloužení studia: Díky existujícímu systému středoškolského studia chybí naprosté většině uchazečů o studium teologie humanitní vzdělání, které předpokládá studijní plán – znalost latiny, řečtiny, moderních jazyků. Snaha nahradit tyto nedostatky v průběhu studia vede k neúměrnému zatížení studia na úkor filosofie a teologie. Stávající tří- až čtyřtýdenní prázdninový kurz před zahájením studia nemůže tyto nedostatky nahradit, zejména když se jej nemohou účastnit všichni uchazeči (vojenská služba, zaměstnání atd.). Různá výchozí odborná kvalita studentů také vede k tomu, že se kvůli zvládnutelnosti látky posouvá laťka dolů. Je třeba pořádného přípravného kurzu. Rozličné jednotlivé připomínky ke studijnímu plánu (např. přílišná výuka klasických jazyků a nedostatečná výuka moderních jazyků, chybějící obory potřebné pro pastorační praxi atd.) vedou současně k závěru, že by vlastní studium mělo být prodlouženo na šest let.
- b) Vyučující a studium v zahraničí: Většinou nemají potřebné a církví předepsané vzdělání. Někteří nemají ani doktorát v oboru, který přednáší. Takřka nikdo z nich se dále nevzdělává a vědecky nepracuje. Jsou ostatně „značně vyčerpáni pastoračními či jinými úkoly a funkcemi“. A protože přednášky jsou povinné, necítí ani potřebu pracovat na jejich zlepšování, protože jinak by studenti vůbec nepřišli. Mnozí pouze přeríkávají skripta nebo jenom volně hovoří o svých zkušenostech. Skripta ostatně pro většinu předmětů chybí nebo jsou již zastaralá, není jich dostatek, knižní fond v nevhodně umístěné (a proto i plesnivějící) a neodborně spravované knihovně je zastaralý. Chybí možnost zahraničních kontaktů a spolupráce, jimiž by se dala část problémů řešit. Neexistuje možnost, jak legálně přizvat k přednáškám – třeba i jenom jednorázovým – externí odborníky. Vyučující si nevychovávali nástupce. Pro přípravu nových pedagogů by mělo být zajištěno studium v zahraničí.
- c) Budova a pobočka na Moravě: Budova fakulty plochou ani kubaturou naprosto nepostačuje množství studentů, např. v učebně pro třicet posluchačů se jich tísni sedmdesát. Větrání není takřka možné, protože zplodiny chemických závodů v Lovosicích a Štětí situaci jenom zhorší. Je nutné přestěhovat fakultu do větší budovy nebo zřídit pobočku na Moravě, a to „čím dříve, tím lépe“.

Dokument obsahuje i neradostné hodnocení jednotlivých předmětů a jejich zabezpečení studijními materiály.

Ordináři vzali podnět na vědomí, ale nijak hlouběji se jím nezabývali.³⁸⁵ Zůstává pouze svědectvím o stavu fakulty v r. 1989.

Obdrželi ostatně i anti-dopis „bohoslovců českých a moravských diecézí“, datovaný „Velikonoce 1989“, který v reakci na uvedené výhrady fakultu chválí jako neproblémovou („my bohoslovci nemáme k fakultě výhrady, rádi tam chodíme“) a shledává problémy výlučně v semináři a u řeholí.³⁸⁶ Již původní zpráva měla být údajně „vypracována mimo seminář a fakultu tak zvanými odborníky z řádů, především dominikánského, a doplněna nepravdami některých adeptů různých řádů v semináři“. Jejím cílem je „dostat fakultu do řádových rukou a vnést do nich takový "pořádek", jaký vládne v semináři“. Ten je pro bohoslovce „díky" panu rektorovi a vicerektorovi džunglí“, v níž jim hrozí nebezpečí. Především ze strany řeholí, které vytvořily „útočné skupinky“ a snaží se pro sebe získávat nové adepty, a to všemi prostředky – přesvědčováním, peněžními nabídkami, finanční měsíční podporou, sliby cestovat do zahraničí, šikanováním („Labe je hluboké a mlčenlivé“), přepadáváním v noci, fyzickým týráním (bití, bičování, nucení nejíst). „Bude-li to tak dále pokračovat, vytvoříme sami skupiny sebeobrany proti útokům řeholníků a dojde-li k fyzickému střetnutí, nebude to naše vina.“

Celý anti-dopis byl tak trapný, že jej ordináři v zápise ze své porady vůbec ani nezmínili. I on ale svědčí o tom, jak se to s fakultou a seminářem mělo a že ještě stály v silovém poli proticírkevního boje, v něčem ne nepodobného počátku 50. let.

³⁸⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 14.-15. 3. 1989 Brno.

³⁸⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé.

III.4 Epilog roku 1989-1990

III.4.1 Sametová revoluce na CMBF

Přestože uvedená jednání i oslava devadesátých narozenin kardinála Františka Tomáška dne 1. července 1989 a svěcení litoměřického biskupa Josefa Koukla dne 27. srpna 1989 svědčila o probíhajících změnách ve společnosti, Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta vstoupila do akad. roku 1989-90 v obvyklém stylu doznívající normalizace. Již nedlouho poté se však početná výprava bohoslovců vydala na svatořečení Anežky Přemyslovny do Říma (12. listopadu 1989), kde se den poté zúčastnili papežské audience.³⁸⁷ Jednalo se o bezprecedentní událost v historii této fakulty.

O čtyři dny později došlo k událostem 17. listopadu 1989. Bohoslovci se o nich dozvěděli v neděli 19. listopadu přímo z Prahy.³⁸⁸ Druhý den ráno zaslali předsedovi Federální vlády ČSSR Ladislavovi Adamcovi dopis s vyjádřením protestu.³⁸⁹

Vážený pane předsedo vlády!

Nadmíru nás pobouřilo brutální potlačení pokojné studentské demonstrace u příležitosti 50. výročí pohřbu studenta Jana Opletala, zastřeleného nacisty, která se konala v Praze v pátek 17. 11. 1989 odpoledne.

Jako studenti Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích protestujeme proti zákroku bezpečnostních orgánů. Připojujeme se k požadavku pražských studentů, aby byla vytvořena vládní komise, která celý případ vyšetří. Jako konkrétní formu tohoto protestu odmítáme poslouchat přednášky tzv. Společenských věd, které přednášejí na naší fakultě zastánci ideologie, v jejímž jménu došlo k tomuto hrubému násilí. Vede nás k tomu v první řadě naše lidská a křesťanská odpovědnost za to, co se kolem nás děje, zavazující nás ve svědomí, a dále i to, že se stále cítíme být studenty Karlovy univerzity, i když je nám toto historické právo upíráno.

Tento protest provázíme modlitbami za smíření, pokoj a spravedlnost.

Tento způsob protestu byl zvolen mj. proto, že bohoslovci nemohli své postoje konzultovat s kard. Tomáškem, který se ještě nevrátil z Říma. 21. listopadu pak bohoslovci při schůzi v katedrále ustavili bohoslovecký výbor, který měl nadále vystupovat jejich jménem. Zároveň vyhlásili na fakultě stávkou. Odpoledne se za účasti některých profesorů shromáždili před fakultou, aby mohli odmítnout očekávané přednášející společenských nauk, Ti nedorazili, avšak sešlo se asi 300 osob. Proto bylo Dómské náměstí ozvučeno a bohoslovci

³⁸⁷ *Kardinál Tomášek : generál bez vojska?*, uspořádali a spojovacími texty opatřili Jan HARTMANN, Bohumil SVOBODA, Václav VAŠKO, Praha 2003, s. 140-145; Jan JANDOUREK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, Praha 1997, s. 154-158.

³⁸⁸ Pro podrobnosti k následujícímu viz „Sametová revoluce litoměřických bohoslovců“, in *Katolický týdeník* 3 (21. 1. 1990) 5. K účasti dominikánů srov. Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 229.

³⁸⁹ SKTF, složka Rok 1989-1990. Na vědomí Gustavu Husákovi, Františku Tomáškovu jako velkému kancléři, děkanátu fakulty, ordinářům diecézí ČSR, redakci Svobodného Slova a redakci Lidové Demokracie.

– spolu s nimi i někteří další přítomní – vyjádřili své postoje. V dalších dnech se za účasti bohoslovců v Litoměřicích, které ještě týden po 17. listopadu zůstávaly pasivní, zformovalo Občanské fórum. Bohoslovci zveřejnili výzvu k věřícím všech vyznání a výzvu k situaci v zemi. Po zvolení Václava Havla prezidentem spolu s ostatními studenty dne 29. prosince 1989 svou stávkou ukončili.

Ve dnech stávky vznesli seminaristé požadavek, aby učitelé, kteří jsou členy Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*, z fakulty odešli.³⁹⁰ Jejich aktivní účast na řešení personálních záležitostí byla menší, dokládá ji jen vzpomínka Tomáše Halíka, kterému tehdejší bohoslovec a předseda bohosloveckého výboru Vojtěch Eliáš přednesl přání, aby přišel vyučovat psychologii a sociologii. Halík tehdy tuto věc předložil kard. Tomáškovi, který jej posléze výukou pověřil.³⁹¹ Stejný názor jako bohoslovci měl i kard. Tomášek, který 8. prosince 1989 zaslal fakultní radě Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích dopis, v němž konstatoval, že „nastal čas řešit personální obsazení bohoslovecké fakulty“.³⁹²

Pro přiblížení situace, za níž Tomášek dopis napsal, připomeňme, že o den dříve, 7. prosince, oznámil premiér Ladislav Adamec prezidentu republiky demisi federální vlády a Gustav Husák pověřil sestavením nové vlády Mariána Čalfu, dosavadního ministra vlády bez portfeje, člena KSČ. Téhož dne byli Miloš Jakeš a Miroslav Štěpán vyloučeni z KSČ pro hrubé politické chyby. Následujícího dne tedy Tomášek ve svém dopise prohlásil, že „nastal čas řešit personální obsazení bohoslovecké fakulty“, a pokračoval:

Současný sbor vyučujících je dědictvím období, kdy pod tlakem státu museli odejít kvalifikovaní učitelé a noví byli vnuceni hlavně podle politických kritérií. Když nyní odpadá svazující vliv státu, bylo by neodpovědné udržovat dosavadní stav. Biskupové mají těžkou odpovědnost ve svědomí za výchovu kněží. Proto je třeba postarat se o co nejlepší učitelský sbor CMBF. Konkrétně to znamená, že fakultu musejí opustit učitelé, kteří z vážných důvodů nemají důvěru biskupů ani bohoslovců. Jsou to: prof. Dr. František Vymětal, prof. Dr. Gustav Čejka, prof. Dr. Jiří Huber, Dr. Hynek Wiesner, Dr. František Janhuba, Dr. Milan Adámek. Vyzývám je, aby sami uznali, že na fakultu nepatří. Pokud to neuznají, odnímám jim kanonickou misi pro CMBF.

Nutno připomenout, že Vymětal byl děkan, profesor základního bohosloví, vedoucím katedry základního bohosloví a filosofie; Čejka byl profesor filosofie; Huber byl proděkan, profesor dogmatiky a vedoucí katedry speciální dogmatiky a křesťanské mravovědy; Wiesner byl odborný asistent pro obor pedagogika a katechetika; Janhuba byl docent církevních dějin a vedoucí katedry historie a práva; Adámek byl odborný asistent pro biblické vědy Starého

³⁹⁰ Ladislav TICHÝ, „Litoměřická bohoslovecká fakulta do roku 1989“, in *Teologické texty* 4 (1990) 139.

³⁹¹ Jan JANDOUREK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, s. 160-161.

³⁹² SKTF, složka Rok 1989-1990.

zákona a nově jmenovaný vedoucí katedry Starého a Nového zákona (s účinností od 1. 12. 1989). Katedra praktických oborů neměla žádného vedoucího. Vymětal, Čejka a Huber byli v dané době na fakultě jedinými profesory. Odchod jmenovaných tak znamenal, že fakulta zůstávala bez všech profesorů a bez všech vedoucích kateder.

Z uvedených vyučujících do konce roku podali výpověď Čejka (5. 12. 1989), Huber (12. 12. 1989) a Vymětal (20. 12. 1989). Řešení situace ostatních, kteří již nevyučovali, ale jejichž pracovní vztah nebyl ukončen, připadlo později novému děkanovi.

III.4.2 Obnova pedagogického sboru

Kardinál Tomášek nezávisle na reakci těchto osob situaci posouval rychle kupředu: 18. prosince 1989 předložil Ministerstvu kultury ČSR – Sekretariátu vlády ČSR pro věci církevní svou představu o uspořádání situace na teologické fakultě. Sdělil mu, že k 12. prosinci „na přání studentů a biskupů“ skončilo výše uvedených šest osob svou činnost v pedagogickém sboru „naší fakulty“ a pokračoval: „Na doporučení zbývajících členů pedagogického sboru žádám, aby s platností od 1. 1. 1990 byla takto uprázdněná místa obsazena takto...“.³⁹³

prof. ThDr. Jaroslav Kadlec	lektor pro obor církevních dějin
PhDr. Tomáš Halík	asistent pro obor praktické psychologie a sociologie (místo zrušených společenských věd)
ThDr. Josef Hermach	lektor pro obor biblických věd starozákonních
Josef Hřebík	asistent pro obor katechetiky a pedagogiky
PhDr. Stanislav Sousedík	odborný asistent pro obor křesťanské filosofie
PhDr. Miloslav Vlček	asistent pro obor základního bohosloví
doc. ThDr. Václav Wolf	docent pro obor věrouky

Téhož dne pak ještě Tomášek adresoval dopis ministrovi kultury ČSR Milanu Lukešovi, v němž konstatoval, že po odchodu řady pedagogů „zůstávají na naší fakultě pouze dva docenti a žádný profesor“, a požádal jej, aby jmenoval Václava Wolfa profesorem a vedoucím katedry věrouky, a potvrdil jej ve funkci děkana, aby jmenoval Miroslava Zedníčka profesorem a vedoucím katedry církevního práva, a aby jmenoval Jan Matějku docentem a pověřil jej vedením katedry liturgiky.³⁹⁴

³⁹³ SKTF, složka Rok 1989-1990.

³⁹⁴ SKTF, složka Rok 1989-1990. Dlouhý a podrobný odstavec věnovaný Janu Matějkovi se zdá prozrazovat jeho účast na tomto návrhu, a to i přes to, že sám požádal o odklad jmenování na dobu po ukončení řádného habilitačního řízení.

Ministerstvo kultury ČSR – Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní mu potom 2. ledna 1990 odpověděl, že s jeho návrhem souhlasí, a navržená jmenování provedl. Došlo k jediné změně: Místo Stanislava Sousedíka byl asistentem pro obor křesťanské filosofie jmenován Ivan Štampach OP.³⁹⁵ Situace se nicméně poté vyvinula v jednotlivostech poněkud jinak. Miloslav Vlk do pracovního poměru nenastoupil a 14. února 1990 byl jmenován českobudějovickým biskupem (biskupské svěcení 31. 3. 1990). Obor základního bohosloví proto převzal Ivan Štampach, zatímco filosofii od 1. února 1990 vyučoval Jan Rajlich OP. Na fakultu nenastoupil ani Josef Hermach a obor Starého zákona proto připadl Josefu Hřebíkovi. Přednášky pedagogiky a katechetiky, které měl místo Wiesnera převzít Hřebík, proto krátce suploval Miroslav Zedníček a od 1. února 1990 se jich ujal Bohumil Kolář. K 31. lednu 1990 ukončil své učitelské působení biskup Josef Koukl, takže od 1. února 1990 vyučoval morální teologii Jiří Skoblík. Ke stejnému datu nastoupil na fakultu Josef Olejník, který vyučoval církevní zpěv místo Dušana Hladíka, který své působení ukončil k 31. 12. 1989, a Tomáš Halík, který svůj nástup proti původním představám odsunul o jeden měsíc.³⁹⁶

Dokumenty neumožňují zjistit, jak kard. Tomášek dospěl k výběru výše uvedených nových učitelů. Ukazují jen, že zde sehrály svou roli názory studentů i zbývajících učitelů. Nic není známo o tom, kdo do funkce děkana doporučil Václava Wolfa. Ústní svědectví Oty Mádra však napovídá, že k tomuto rozhodnutí zřejmě přispěla jeho vlastní intervence, jež zhodnotila Wolfovu docenturu, znalost fakulty a skutečnost, že ji byl komunistickým režimem donucen na konci roku 1977 opustit, i působení v Teologické komisi zřízené Sborem Ordinářů. Buď jak buď, Wolf byl Tomáškem navržen do funkce děkana již 18. prosince 1989 a Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní jej 6. ledna 1990 jmenoval profesorem pro obor věrouky a děkanem, to vše s účinností od 1. ledna 1990.³⁹⁷

Aleš Opatrný se pozastavil nad tím, že „na fakultu nebyli povoláni velmi kvalifikovaní kněží ThDr. Josef Zvěřina, ThDr. Oto Mádr a Bonaventura Bouše OFM“, a pokračoval: „Zdá se, že touto volbou byl do jisté míry položen základ k obtížím, které se projeví na teologické fakultě v průběhu 90. let a vyvrcholily krizí r. 2001, kdy byla v sázce další existence fakulty (...) Jisté je, že zde zůstal nevyužit dosti podstatný kapitál teologické erudice a těžce nabytých zkušeností. Tato skutečnost se v průběhu devadesátých let projevovala neblahým způsobem,

³⁹⁵ SKTF, složka Rok 1989-1990.

³⁹⁶ SKTF, kniha Mzdové listy 1990.

³⁹⁷ SKTF, fond Personalía : složka Václav Wolf. Vzhledem ke stylizaci dopisu Františka Tomáška ministru Milanu Lukešovi z 18. prosince 1989 (SKTF, složka Rok 1989-1990) lze vyslovit domněnku, zda za návrhem na jmenování Václava Wolfa děkanem nestál Jan Matějka. Není to ale ničím doloženo! Podle vzpomínky Vojtěcha Eliáše, sdělené autorovi studie, Václava Wolfa na fakultu „přivedl Stanislav Prokop a rovnou ho představil jako děkana, že si to pan kardinál Tomášek přeje, a nikdo o tom nediskutoval – nikdo ho také neznal“.

který vedl k dlouhodobým potížím fakulty a k napjatým vztahům představitelů fakulty s Velkým kancléřem kardinálem Vlkem a posléze i s dalšími biskupy.³⁹⁸

Je pravda, že přítomnost těchto osob na teologické fakultě by jistě její kroky směřovala jinak, než tomu fakticky bylo. Skutečností nicméně je, že v dané chvíli se Mádr chtěl věnovat práci šéfredaktora oficiálně vycházejících *Teologických textů*, do níž jej k 1. lednu 1990 prosadil právě kardinál Tomášek,³⁹⁹ Bouše žil v ústraní v Neštěmicích u Ústí nad Labem a Tomášek vzhledem k jeho publikacím a dopisům (např. ve věci Hanse Künga) zřejmě nebyl zcela přesvědčen o jeho teologické rectitudo a Josefa Zvěřinu Tomášek 6. ledna 1990 „jako kancléř Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze, t. č. v Litoměřicích“ jmenoval „čestným děkanem fakulty“ a pověřil jej „vedením a dokončením dálkového teologického kursu“, který „v minulých letech započal“.⁴⁰⁰ Zvěřina sice na fakultu nenastoupil, ale 19. června 1990 byl na základě jejího návrhu jmenován na Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze profesorem pro obor ekumenické teologie. Ve stejné době si plánoval, že zde bude přednášet v denním studiu dogmatiku a „pro laické teology“ že bude mít základní kurz. Zemřel dříve, než se tak mohlo stát.⁴⁰¹

Příčiny krize, o níž Opatrný píše, leží jinde. To však přesahuje rámec této studie.

III.4.3 Reinkorporace do svazku univerzit

Letní semestr 1989-90 proběhl ve znamení příprav reinkorporace katolické teologické fakulty a nové inkorporace dalších teologických fakult do Univerzity Karlovy v Praze, jakož i obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty ve svazku Univerzity Palackého v Olomouci. Iniciativa k jednáním vzešla bezprostředně po listopadových událostech od kardinála Tomáška. Brzy na to obě pražské nekatolické fakulty – Husova a Komenského – projevíly přání stát se součástí univerzity.⁴⁰² Již 16. ledna 1990 se proto v Praze konala schůze, jejímž předmětem byla reinkorporace bohosloveckých fakult do svazku Univerzity

³⁹⁸ Aleš OPATRŇY, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 227-228. Naprostým nesmyslem jsou Štampachova slova in Božena SPRÁVCOVÁ, *Čaroděj dřímá v každém z nás. Hovory s Ivanem O. Štampachem*, Praha 2004, s. 19: „Starým strukturám se podařilo zabránit nástupu Josefa Zvěřiny (...) Ve funkci byl potom Václav Wolf, který se stal krátce předtím děkanem na základě dohody mezi komunistickým režimem a Apoštolským stolcem. Biskup Koukl pak svou mocí velkého kancléře fakulty zabránil v práci na fakultě mnohým nadaným a nadějným vyučujícím.“

³⁹⁹ Srov. kap. VI.5.

⁴⁰⁰ SKTF, fond Personalía : složka Josef Zvěřina.

⁴⁰¹ Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina a pražská teologická fakulta“, in *Teologické texty* 2 (2003) 78-79; Týž, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, s. 54-55.

⁴⁰² Miroslav KUNŠTÁT, „Teologie se vrací na Univerzitu Karlovu“, in *Katolický týdeník* 11 (18. 3. 1990) 1; Týž, „Katolická teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 356; Týž, „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, in *Archivpraxis und historische Forschung: mitteleuropäische Universitäts- und Hochschularchive* (Hrsg. K. MÜHLEBERGER), Wien 1992, s. 237; Týž, „Velké stěhování (z Litoměřic do Prahy)“, in *Informační bulletin Univerzity Karlovy* 6 (1989-1990) 16-18.

Karlovy.⁴⁰³ Přítomní se shodli, že jsou zapotřebí legislativní změny, bez nichž nemůže univerzita v této věci nic vykonat. Návrh na zřízení interkonfesijní nekatolické fakulty v rámci Univerzity Karlovy byl zamítnut přítomnými studentskými zástupci Husovy bohoslovecké fakulty.

Zástupci univerzity a tří bohosloveckých fakult společně projednali zásady, podle nichž by se mělo dále postupovat, a vypracovali návrh zákonné úpravy, jež by změnila a doplnila dosud platný zákon č. 39/1980 Sb., o vysokých školách, v němž byly nadále zplatněny § 33-34 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, v jejichž důsledku byly teologické fakulty vyňaty ze svazku univerzit a z působnosti tohoto zákona.⁴⁰⁴ Návrh ale neřešil tuto problematiku na jiných univerzitách. Když se potom tato záležitost přesunula ke státním orgánům, bylo rozhodnuto o tom, že reinkorporace a inkorporace budou provedeny zvláštním zákonem.

Byl proto připraven zákon č. 163/1990 Sb., o bohosloveckých fakultách, který byl projednán a schválen na 28. společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění Československé socialistické republiky dne 3. května 1990. Zákon v § 1 deklaroval: „(1) Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích se začleňuje do Univerzity Karlovy v Praze. (2) Obnovuje se Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, která se začleňuje do Univerzity Palackého v Olomouci.“

Dále bylo – pokud jde o české země – rozhodnuto, že do Univerzity Karlovy v Praze byla pod názvem Evangelická bohoslovecká fakulta Univerzity Karlovy začleněna i Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze (§ 2 odst. 1) a pod názvem Husitská bohoslovecká fakulta Univerzity Karlovy též Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze (§ 3).⁴⁰⁵ Závěrečná ustanovení zrušila odporující § 33 a 34 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, jejich přejetí v § 104 odst. 2 zákona č. 39/1980 Sb., o vysokých školách a vládní nařízení č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách. Zákon nabyl účinnosti dnem vyhlášení, tj. 10. května 1990.

⁴⁰³ SKTF, složka Rok 1989-1990 : Zápis o jednání o (re)inkorporaci bohosloveckých fakult do svazku Univerzity Karlovy dne 16. ledna 1990.

⁴⁰⁴ Miroslav KUNŠTÁT, „Teologie se vrací na Univerzitu Karlovu“. AUK, fond Rektorát Univerzity Karlovy 1945 - 2000 : kart. Kolegium rektora 1990 přináší pouze zmínky o tom, že rektor Radim Palouš průběh jednání sledoval (16. 2. a 12. 3. 1990) a že na návrh zákona kolegium reagovalo dopisem, v němž bylo řečeno, že „tento zákon vyjadřuje přání UK“ (19. 3. 1990).

⁴⁰⁵ Inkorporace těchto fakult byla zdůvodněna takto: „Vzhledem k tomu, že je spravedlivé považovat bohoslovecké fakulty všech církví za rovnocenné, je nutné je všechny obdobně začlenit do univerzity na území našeho federativního státu.“ Srov. stenoprotokoly FS ČSSR 1986-1990 [cit. 2006-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/stenprot/028schuz.>>.

Den po přijetí zákona o bohosloveckých fakultách, 4. května 1990, schválilo Federální shromáždění i zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, který se již teologických fakult týkal a přinášel některá jim specifická ustanovení.⁴⁰⁶ Účinnosti nabyl k 1. červenci 1990. Je zajímavé, že v příloženém seznamu vysokých škol, v němž figurují i teologické fakulty, je pražská katolická fakulta uvedena s názvem „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta se sídlem v Litoměřicích“. Do akad. roku 1990-91 již ale vkročila s názvem „Katolická teologická fakulta“.

Stalo se tak dne 24. září 1990, kdy se v Karolinu konala slavnostní inkorporace teologických fakult do svazku univerzity. Radim Palouš ve svém projevu tehdy řekl: „Teologie se vrací na Karlovu univerzitu. To není a nesmí být záležitostí pouze vnější organizační struktury Karlovy univerzity, to musí být i skutečností spirituální. A nikoli jen záležitostí tradic, ale i rezonancí s novým laděním druhé poloviny dvacátého století. To obojí by mělo znamenat návrat teologií na zdejší univerzitu. Logos o Bohu. Dej, Bože, aby všichni, kdo se o tento logos na univerzitě budou starat, byli právi tomuto vysokému nároku.“⁴⁰⁷

III.4.4 Promeškaný kairos

Ještě dalekosáhlejší očekávání spojoval s obnovou katolické teologické fakulty v první polovině roku 1990 její čestný děkan Josef Zvěřina († 18. srpna 1990), který v sobě symbolicky spojoval její předkomunistické, komunistické i pokomunistické dějiny.⁴⁰⁸ Zvěřina vnímal události mezi listopadem 1989 a lednem 1990 jako zřejmý kairos v životě národa a církve. V tomto světle také spatřoval naléhavost výzvy, před níž fakulta tehdy stála: „V naší historii posledních dnů se událo něco nadhistorického, do našich dějin zasáhl Pán dějin. Tento moment je pro teologickou fakultu rozhodující.“ A: „Především u nás je nutné, aby teologické fakulty vstoupily do nového života národa Božího lidu. Je to úžasný a neopakovatelný

⁴⁰⁶ Srov. Ignác A. HRDINA, „Postavení českých teologických fakult v rámci státních univerzit“, in *Právník, teoretický časopis pro otázky státu a práva* 6 (1998) 554-557; Miroslav ZEDNÍČEK, „Katolická teologická fakulta na Univerzitě Karlově“, in Markéta KORONTHÁLYOVÁ (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty*, Praha 1998, s. 14-17; Petr MIKEŠ, *Právní postavení katolické teologické fakulty na státní univerzitě v ČR po roce 1989* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2005.

⁴⁰⁷ „Projev rektora UK prof. Radima Palouše na slavnosti inkorporace teologických fakult do svazku Karlovy univerzity“, in Pavel FILÍPI – Petr PIVOŇKA, *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha 1992, s. 35. Pro olomouckou teologickou fakultu srov. *Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Sborník na paměť jejího obnovení a začlenění do svazku v říjnu 1990*, Olomouc 1991; Vojtěch CEKOTA, „Teologická fakulta (1860-1996)“, s. 51nn.

⁴⁰⁸ Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina a pražská teologická fakulta“, in *Teologické texty* 2 (2003) 78-79. Citovány jsou tyto texty: Josef ZVĚŘINA, *Pět cest k radosti*, Praha 2003, s. 152-154 (text „K novému pojetí teologie a situování naší teologické fakulty do současného kontextu (leden 1990)“); TÝŽ, „Memorandum o novém pojetí teologické fakulty a o novém duchu studia (15. leden 1990)“, in *Teologické texty* 2-3 (2002) 111; TÝŽ, *Vzdor ducha. Z dopisů a kratších zamyšlení*, Praha 2002, s. 51-52 (text „Několik poznámek k zamyšlení nad formací kněží a studia“). Srov. také rozhovor „Základní studium teologie“, in *Naše rodina* 16 (1990) 7.

okamžik, kdy se otevírají srdce a dveře novému hlásání evangelia. Je to výzvou a závazkem... Obroda nemůže se uskutečnit bez obrody fakulty, vzdělání a výchovy kněžského dorostu a představitelů teologických věd.“

Nešlo mu přitom o pouhou reorganizaci; měl na mysli obnovu tvářnosti fakulty a univerzity (kterou nahlížel v původním smyslu, tj. personálně, jako společenství přednášejících a posluchačů) pod vedením Ducha svatého. „Vedena Duchem svatým musí se stát fakulta charismatickým společenstvím. Toto vědomí a přítomnost Ducha musí vytvořit nové vztahy mezi přednášejícími a posluchači, mezi oběma složkami vzájemně.“ Přednášení má být službou nesenou nasloucháním, studium musí být spojeno s kontemplací, fakulta a seminář musí být místem setkávání vědění, moudrosti, zbožnosti a statečnosti.

Zvěřina tento požadavek vyvozoval v zásadě ze dvou skutečností: z vědomí Božího obdarování a z potřeb společnosti. Obnova fakulty v Duchu svatém se mu jevila nutná, neboť „jen tak bude moci pokračovat ve svěřeném Božím daru, kterým jsme byli vysvobozeni z otroctví a stínu smrti. Láska a pravda zvítězí – ale na tomto vítězství si musí získat nesmrtelnou zásluhu teologická fakulta.“ Tento dar byl připravován činností, utrpením a zbožností již v době pronásledování. Jeho přijetím bude fakulta uschopněna k tomu, aby oslovila „člověka "druhého" světa“: člověk prvního, západního světa je člověk toužící v nejlepším případě po pravdě, člověk třetího světa touží po spravedlnosti, církev a teologická fakulta se však nyní obrací k národu, který chodil po bludných cestách, který žil ve lži a strachu, trpěl nespravedlností a nenávisť, byl vězněn a mučen. „K tomuto člověku zraněnému a hledajícímu, teď k člověku vzkříšenému z mrtvých, se bude obracet všechna vzdělávací a výchovná činnost.“

Pro Zvěřinu bylo samozřejmé, že „teologická fakulta musí pomáhat k duchovnímu obrácení a vytvoření nového typu člověka, nového typu společnosti“. Jestliže totiž v českých zemích souhlasně zazněla myšlenka, že „pravda a láska vítězí“, lze to křesťansky chápat pouze jako dar a závazek. Čeští křesťané a teologové jsou – koherentně s celkem Zvěřinovy teologie – ve službě společnosti povinni spojovat pravdu, spravedlnost a lásku: „Teologie lásky nás spojí, přinese dar jednoty křesťanství a národu, aby své svobody nezneužil. Dar pravdy, lásky, spravedlnosti a svobody se stává závazkem pro univerzitu a především pro teologickou fakultu.“ Neboť, jak pravil v jiné souvislosti, „církev radosti a naděje musí všecku tuto zkušenost celého národa zniternit, aby nevyprchala zároveň s euforií“.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ Josef ZVĚŘINA, *Pět cest k radosti*, s. 99 (text „Církevní diagnózy a prognózy“).

Program, který Josef Zvěřina katolické teologické fakultě postkomunistického období nastínil (žádný jiný tehdy formulován nebyl), zůstal nenaplněn a kairos, který rozpoznal, pominul. Tímto smutným konstatováním lze uzavřít vše, co o ní bylo v této i v předchozích kapitolách řečeno. Otázka, jaké poslání teologická fakulta má a jakými cestami má jít, zůstává.

Příloha č. 1 – Děkaní a proděkaní CMBF v Praze v letech 1950-1990

Děkan	Období	Proděkan	Období
Šanda, Vojtěch	1950-52	Merell, Jan	1950-52
Hronek, Josef	1952-54	Merell, Jan	1952-54
Merell, Jan	1954-74	Panuška, František	1954-62
		Bartůněk, Václav	1962-70
		Zlámal, Bohumil	1969-74 pro pobočku v Olomouci
		Michal, Jaroslav	1970-72
		Salajka, Antonín	1970-72
		Panuška, František	1972-74
Pokorný, Ladislav	1974-78	Kotalík, František	1974-76
		Medek, Václav	1976-78
Vymětal, František	1978-89	Pokorný, Ladislav	1978-79
		Kotalík, František	1979-84 + 1984-85 honoris causa
		Gustav, Čejka	1984-88
		Huber, Jiří	1988-89

Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1990⁴¹⁰

1. Posluchači v letech 1950-60⁴¹¹

	1950-51	1951-52	1952-53	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60
1.	43	57	39	26	23	28	30	28	22	19
2.	25	34	43	33	23	18	23	26	29	24
3.	25	18	24	30	30	20	13	21	22	25
4.	22	17	16	20	23	28	18	14	20	21
5.	23	9								22
C	138	135	122	109	99	94	84	89	91	111

	1950-51	1951-52	1952-53	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60
1.	46	51	35	22	19	25	29	28	24	16
2.	25	32	31	30	18	16	23	23	25	24
3.	24	18	20	23	29	18	15	21	20	25
4.	23	15	9	20	21	27	17	15	21	19
5.	25	11								21
C	146	137	95	95	87	86	84	87	90	105

S	10	14	8	17	23	27	19	14	0	20
---	----	----	---	----	----	----	----	----	---	----

Přípravný kurz pro studium bohosloví v letech 1951-57:

	1950-51	1951-52	1952-53	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57
1.		25	20	17	12	11	13
2.			33	18	12		
C		25	53	35	24	11	13

⁴¹⁰ Přehled je zpracován z údajů přístupných ve SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání. To platí pro r. 1950-75 a 1982-84. Roky 1975-82, pro něž údaje v zápisech zachyceny nejsou, byly rekonstruovány z SKTF, složka Posluchači CMBF. Pro roky 1984-90 jsou údaje dohledány z SKTF, složka Ř.k. CM bohoslovecká fakulta Litoměřice – Seznamy posluchačů, pedag. pracovníků a spr. zaměstnanců podle školních roků. Nejde o čísla zcela přesná: počet studentů se měnil i v průběhu semestru a zachycené údaje nejsou vyhotovovány vždy ke stejnému datu jednotlivých školních roků. Poskytují pouze přibližnou informaci. Pro srovnání je menším písmem uveden přehled vypracovaný v r. 1980, který v řádku S uvádí i počet svěcených (ale neuvádí studenty olomoucké pobočky): srov. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 9.-10. 9. 1980 Hradec Králové : dokument Seminář. Nutno pamatovat na skutečnost, že počet zapsaných studentů není identický s počtem bohoslovců, mj. i proto, že někteří bohoslovci po druhém ročníku studium přerušovali a odcházeli na dva roky na vojnu. Může jít o cca 20 bohoslovců navíc.

⁴¹¹ Srov. kap. III.1.5. V l. 1950-52 ještě studovali v tzv. devátém a desátém semestru někteří posluchači bývalých fakult a učilišť. Studium však bylo zřízeno jako čtyřleté, proto tento údaj od r. 1952-53 mizí. Na pětileté bylo prodlouženo v r. 1955-56, otevřením 5. ročníku se to projevilo v r. 1959-60, takže celkový počet studentů tehdy vzrostl. Fakticky ale počet posluchačů v nižších ročnících dále klesal, neboť byl usměřňován státními úřady. V r. 1956-57 byla ukončena činnost přípravného kurzu pro studium bohosloví, který byl otevřen jako jednorokní v r. 1951-52, rozšířen na dvouletý v r. 1952-53 a opět redukován na jednoletý v souvislosti s prodloužením doby studia na teologické fakultě v r. 1955-56.

2. Posluchači v letech 1960-70⁴¹²

	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69	1969-70
1.	12	8	7	20	20	15	21	27	38	27
2.	16	11	5	6	15	19	16	19	19	27
3.	25	17	11	6	7	16	20	22	42	24
4.	25	24	15	12	6	9	16	23	32	43
5.	19	24	20	13	13	6	9	21	41	42
C	97	84	58	57	61	65	82	112	172	163

	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69	1969-70
1.	12	6	6	17	20	15	21	24	33	27
2.	16	10	5	6	14	18	16	19	19	26
3.	24	15	11	5	7	16	21	20	31	27
4.	24	20	13	13	6	9	16	21	32	45
5.	19	22	20	13	13	7	9	21	40	43
C	95	73	55	54	60	65	83	105	165	168

S	20	20	17	12	13	10	9	17	36	56
----------	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----

⁴¹² Srov. kap. III.1.5, kap. III.2.1.4.

3. Posluchači pobočky v Olomouci v letech 1968-74⁴¹³

	1968-69	1969-70	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74
1.	67	56				
2.	12	62	51			
3.		32	62	44		
4.			30	54	44	
5.				29	45	43
C	79	121	143	127	99	43

⁴¹³ SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Věci studijní – Posluchači a složka Zápisy ze schůzí prof. sboru; SKTF, složka Děkanství CMBF Litoměřice A. Ročníky byly v Olomouci postupně otevírány a uzavírány. Zde jsou souhrnně uvedeni studenti denního, dálkového a externího studia teologie, bohoslovci a laici (bez široce pojatého, zahájeného, ale pozastaveného dálkového kurzu v r. 1968: 102 studentů). Neuvádí se studenti katechetického kurzu.

4. Posluchači v letech 1970-80⁴¹⁴

	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79	1979-80
1.	44	37	26	26	25	17	22	23	32	20
2.	27	45	35	23	25	23	16	22	21	33
3.	28	23	27	32	33	24	22	20	23	17
4.	25	27	22	26	33	30	24	25	17	15
5.	42	28	26	23	21	27	28	25	20	11
C	166	160	136	130	137	121	112	115	113	96

	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79	1979-80
1.	45	33	23	25	23	16	22	21	32	19
2.	25	30	25	21	17	20	15	22	17	33
3.	27	20	23	32	30	24	22	17	15	17
4.	28	27	23	24	28	27	23	18	13	15
5.	46	31	28	23	21	26	27	25	18	11
C	171	141	122	126	119	113	109	103	94	95

S	27	29	26	22	19	27	26	26	18	10
----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

⁴¹⁴ Srov. kap. III.3.5.

5. Posluchači v letech 1980-90

	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90
1.	35	34	40	53	50	49	60	60	69	74
2.	18	30	36	38	47	48	48	58	56	67
3.	29	16	28	28	26	37	43	56	54	49
4.	20	29	15	30	26	26	40	39	47	52
5.	23	23	30	15	26	27	26	40	38	48
C	125	132	149	164	175	187	217	253	264	290

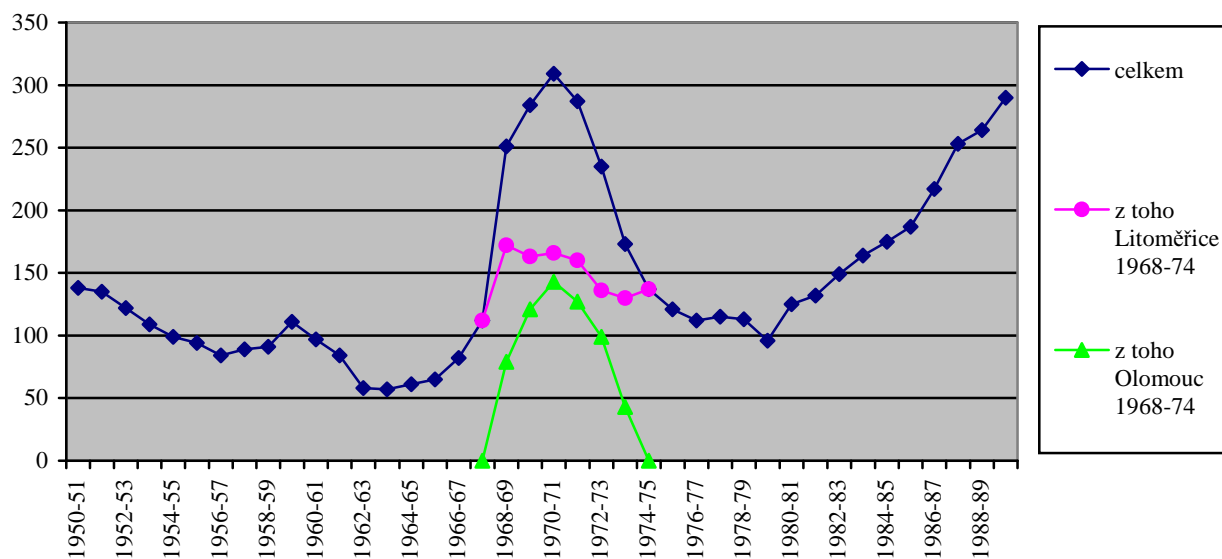
	1980-81
1.	35
2.	18
3.	29
4.	20
5.	23
C	126

Komentář:

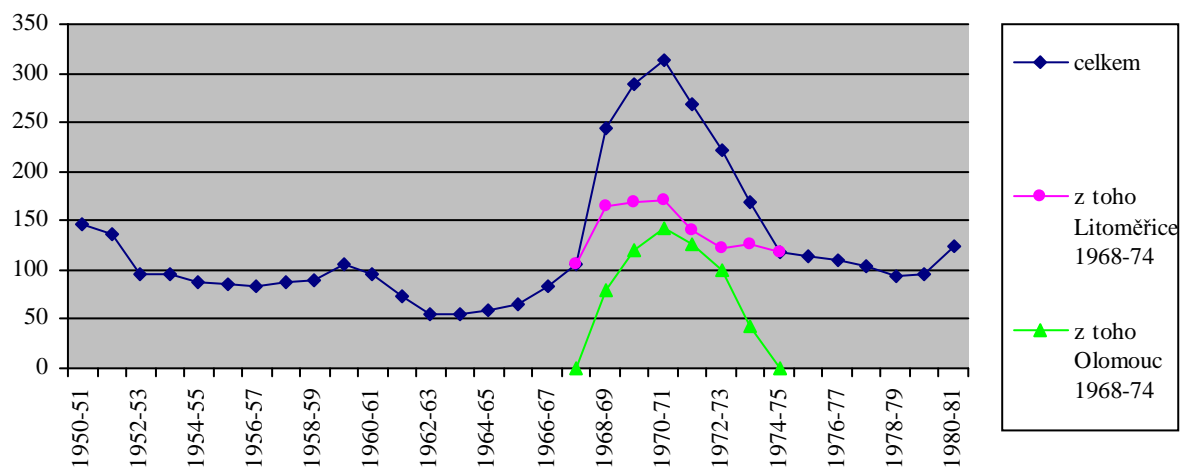
Zlom v klesající tendenci představoval rok 1980, od něhož počet posluchačů opět s evidentní úmyslností rostl a blížil se postupně hodnotám, jichž bylo dosaženo v době uvolnění po r. 1968 v Litoměřicích a Olomouci dohromady. Důvody obratu v přístupu státních orgánů známy nejsou, pouze hypoteticky a nepodloženě je lze spojovat s vlivem děkana fakulty Františka Vymětala. Velký nárůst přijímaných od r. 1986 lze asi pokládat za projev perestrojky.⁴¹⁵

⁴¹⁵ Srov. kap. III.3.5.

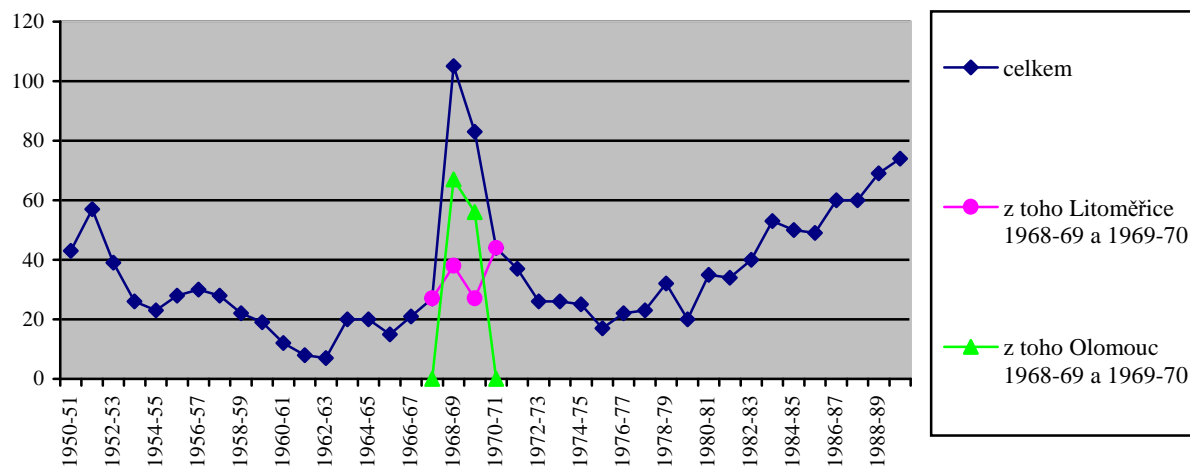
6. Vývoj počtu posluchačů v letech 1950-89

Alternativa: Vývoj počtu posluchačů v letech 1950-81

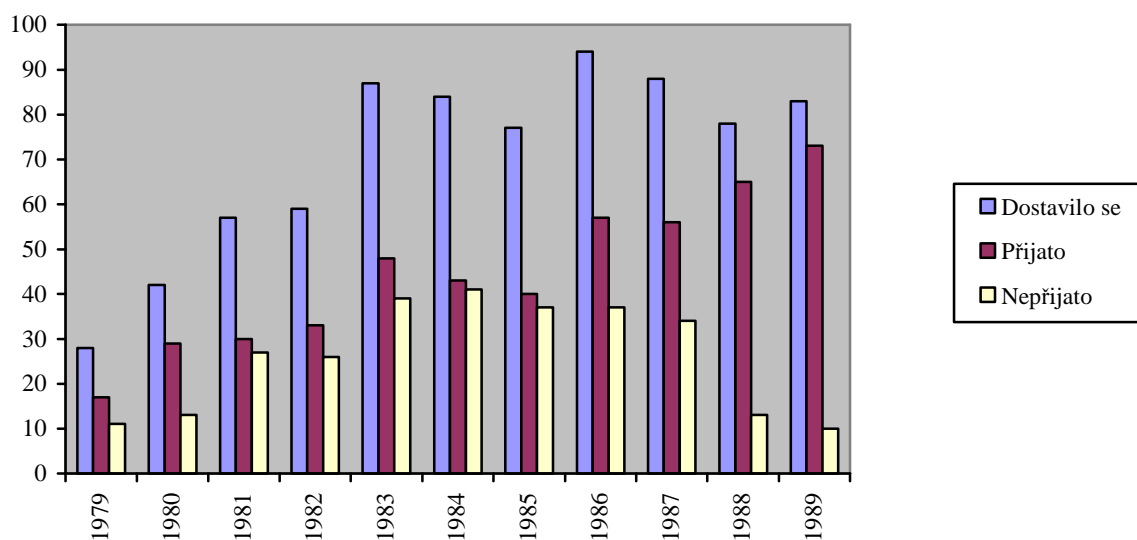
7. Vývoj počtu posluchačů 1. ročníku v letech 1950-89

8. Příjímací zkoušky v l. 1979-89⁴¹⁶

	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85
pozváno	28	43	60	65	89	90
dostavilo se	28	42	57	59	87	84
přijato	17	29	30	33	48	43
nepřijato	11	13	27	26	39	41

	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90
pozváno	88	102	92	87	88
dostavilo se	77	94	88	78	83
přijato	40	57	56	65	73
nepřijato	37	37	34	13	10

⁴¹⁶ Zpracováno dle protokolů o přijímacích zkouškách in SKTF, složka Přijímací řízení. Údaje jsou pouze orientační, protože protokoly nereflektují konečné stavy po odvolání resp. podzimních pohovorech. Míru nepřesnosti ukazuje srovnání s výše uvedenými počty studentů 1. ročníku. Pro předchozí roky údaje chybí.

Příloha č. 3 – Doktorské promoce na CMBF v Praze v letech 1950-1989⁴¹⁷

1. Řádné doktoráty

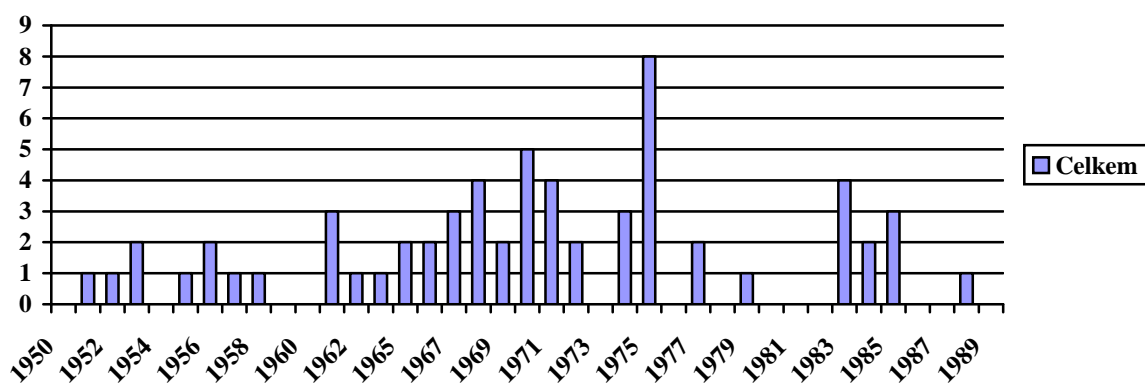
Osoba	Disertace	Promoce
Srubjan, Martin	<i>Osobnost a iracionálno</i>	27. 06. 1951
Mečiar, Kamil	<i>Obetovanie ľudí v Starom Zákone</i>	03. 12. 1952
Kotalík, František	<i>Ras Šamra – Ugarit, jeho dějiny – písmo – řeč a vztahy ke Knize žalmů. Mythologické a rituální texty Ras Šamra – Ugaritu ve vztahu k biblickým textům starozákonním</i>	22. 01. 1953
Panuška, František	<i>Způsob podstatné přítomnosti Krista v Eucharistii</i>	30. 06. 1953
Kalník, František	<i>Začátky zednářství na Moravě (podle pramenů zemského archivu v Brně)</i>	24. 10. 1955
Michal, Jaroslav	<i>Manželství práva přirozeného a svátostné</i>	19. 06. 1956
Pokorný, Josef	<i>Dějiny kolegiální kapituly a sadské fary do začátku 18. století</i>	19. 06. 1956
Kajtman, František	<i>Problém svobody vůle u neurotiků a psychopatů a její výchova</i>	28. 11. 1957
Rajmon, Miroslav	<i>Význam temperamentu a vášní při vedení duší</i>	18. 12. 1958
Sahan, Karel	<i>Poslání kněze</i>	23. 03. 1961
Zedníček, Miroslav	<i>Odpad od víry z hlediska pastýřského bohosloví</i>	22. 06. 1961
Franta, Petr	<i>J. A. Schall – příspěvek k misiologii</i>	17. 11. 1961
Benda, Vladimír	<i>Kněžství Starého a Nového Zákona</i>	12. 04. 1962
Filip, Jan	<i>Půst, jeho druhy a význam</i>	24. 05. 1963
Bradáč, Josef	<i>Štěpán Šrám Dolanský, polemista in causa Magistri Joannis Hus</i>	25. 03. 1965
Budiš, Josef	<i>Vývoj dogmatu o nanebevzetí Panny Marie</i>	20. 05. 1965
Wolf, Václav	<i>Čas – významný činitel v soudobé křesťanské teologii</i>	13. 06. 1966

⁴¹⁷ Sestaveno podle spisů studentů doktorského studia v SKTF, disertací uložených v CKK KTF UK (z nichž je převzat definitivní název, někdy odlišný od původně prezentovaného) a SKTF, rukopisný sešit Seznam disertačních temat a prací předložených ke schválení, kde lze nalézt data prezentace a schválení resp. obhájení disertací. Uvedena jsou pouze doktorská řízení dokončená a disertační práce obhájené.

Pašek, Josef	<i>Pokus o trestný čin v CIC z hlediska trestněprávní teorie</i>	01. 12. 1966
Učeň, Alois	<i>Liturgické hnutí. Jeho vznik a vývoj v Církvi Kristově a zvláště v našich zemích</i>	08. 06. 1967
Tichý, Cyril	<i>Náboženství a sociální problematika moravských novokřtěnců</i>	21. 11. 1967
Peterek, Josef	<i>Eucharistický kult mimo mši svatou</i>	21. 11. 1967
Kolář, František	<i>Avignonští papežové</i>	29. 05. 1968
Babka, Josef	<i>Manželství v současnosti. (Dříve a nyní po II. vatikánském koncilu.) Theologicko-právní studie</i>	11. 12. 1968
Novák, Josef	<i>Tradice a Písmo svaté</i>	11. 12. 1968
Vymětal, František	<i>Trestný čin v právu církevním a občanském právu československém</i>	11. 12. 1968
Kúřil, Jan	<i>Olomoucký biskup Zdík</i>	15. 04. 1969
Medek, Václav	<i>Dějiny Dubicka, dubického panství a sousedních vsí do roku 1918</i>	15. 04. 1969
Štván, Bohumil	<i>De fide catholica</i>	16. 06. 1970
Vykoupil, Otto	<i>Knížecí práva olomouckého biskupa</i>	16. 06. 1970
Čejka, Gustav	<i>Úcta svatých v liturgii, kanonisační proces a nekanonizované české osobnosti, které by mohly rozšířit katalog našich svatých</i>	16. 12. 1970
Hašek, František	<i>Český novodobý mysticismus z pastorálního hlediska</i>	16. 12. 1970
Hermach, Josef	<i>Ekumenický pohled na nerozlučitelnost manželství</i>	16. 12. 1970
Seman, Jan	<i>Východné obrady a ich liturgie. Historicko-liturgicko-dogmatická štúdia</i>	21. 04. 1971
Huvar, Antonín	<i>Vliv prostředí na utváření povahy dítěte</i>	28. 04. 1971
Škopek, Karel	<i>Nauka Jednoty bratrské v kritickém pohledu Václava Šturma</i>	29. 04. 1971
Kolář, Alois	<i>Svatý Tomáš Akvinský a jeho nejstarší životopisci</i>	11. 05. 1971
Fric, Stanislav	<i>Dějiny lidových misí na Moravě v letech 1850-1900</i>	27. 06. 1972
Polášek, Josef	<i>Franost a osada Kostelec u Kyjova</i>	29. 10. 1972
Koukl, Josef	<i>Význam termínu „opera servitia“ a zákaz nedělní práce</i>	05. 06. 1974
Novák, Stanislav	<i>Disharmonie člověka a jeho výchova</i>	05. 06. 1974
Vaněk, Antonín	<i>Otázka křtu, zvláště dětí, v novější teologické problematice. Dogmaticko-historické pojednání</i>	26. 06. 1974
Svoboda, Jiří	<i>Přístup moderního člověka ke svátosti pokání</i>	08. 04. 1975
Holoubek, Tomáš	<i>Stárnoucí a starý člověk. Theologicko-pastorační pokus o řešení stáří</i>	24. 06. 1975

Jedlička, František	<i>Historický Ježíš a Kristus naší víry</i>	24. 06. 1975
Liška, Antonín	<i>Zmrtvýchvstání v moderní exegesi. Přehled a rozbor</i>	24. 06. 1975
Matějka, Jan	<i>Liturgie svátostí a svátostin po druhém vatikánském sněmu</i>	24. 06. 1975
Novák, František	<i>ThDr. Jan Nep. Hejčl a jeho životní dílo</i>	24. 06. 1975
Polášek, František	<i>Eucharistie – Kristova přítomnost v eucharistii a její uskutečnění v názorech moderních teologů</i>	24. 06. 1975
Zemanec, Václav	<i>Mikuláš Koperník a jeho dílo v dějinách církve</i>	24. 06. 1975
Hochmann, František	<i>Eschatologie jednoty člověka v praktické teologii</i>	16. 06. 1977
Huber, Jiří	<i>Chardinova kosmologie jako cesta k setkání s nejvyšším jsoucím</i>	03. 10. 1977
Dvořáček, Leopold	<i>Lidé ve stínu. Psychopatologické překážky svobodného skutku</i>	20. 06. 1979
Rychetský, Josef	<i>Královské město Jihlava v náboženských proměnách času 1522-1781</i>	05. 01. 1983
Flossmann, Karel	<i>Moudrost ve Starém Zákoně</i>	24. 05. 1983
Skoblík, Jiří	<i>Vnitřní konflikty a radostná zvěst</i>	24. 05. 1983
Adámek, Milan	<i>Filosoficko-theologické učiliště a kněžský seminář ve Vidnavě (1899-1945)</i>	05. 01. 1983
Janhuba, František	<i>František kardinál Ditrichštejn a pohled na osudy Moravy jeho doby</i>	12. 03. 1984
Tichý, Ladislav	<i>Sv. Pavel a korintští křesťané. Nástin vzájemných vztahů a řešení praktických problémů v 1. listě Korintňanům</i>	12. 03. 1984
Wiesner, Hynek	<i>Některé výchovné problémy a jejich příčiny</i>	05. 06. 1985
Sporer, Antonín	<i>Sakrální prostor a II. Vaticanum</i>	05. 06. 1985
Prokop, Stanislav	<i>Pastorální teologie jako praktická teologie před a po II. vatikánském koncilu</i>	05. 06. 1985
Ťupa, Bedřich	<i>Biskupové rodu z Dražic</i>	26. 04. 1988

2. Počet řádných doktorských promocií v letech 1950-1989

3. Čestné doktoráty

Osoba	Promoce
Plojhar, Josef	13. 12. 1950
Horák, Alexander	13. 12. 1950
Oliva, Eduard	25. 06. 1955
Kutal, František	21. 06. 1956
Eltschkner, Antonín	13. 12. 1960
Stehlík, Antonín	13. 12. 1960
Beneš, Josef	13. 12. 1960
Vrana, Josef	15. 10. 1975
Veselý, Antonín	15. 10. 1975
Dočekal, Jan	28. 04. 1977

Příloha č. 4 – Dozor StB nad CMBF

V mnoha textech, které hovoří o Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě a o kněžském semináři, se uvádí, že tyto instituce byly „prolezlé“ spolupracovníky Státní bezpečnosti, kteří se vyskytovali mezi učiteli, představenými, bohoslovci i administrativními a správními pracovníky. Za všechny lze uvést výrok Ivana Medka: „Jediný seminář je podroben takové kontrole, že se o skutečné výchově ke kněžství nedá snad vůbec hovořit.“⁴¹⁸

Tato tvrzení dosud nebyla podložena žádnou studií. Je jisté, že fakulta i seminář byly přísně kontrolovány. Velmi zblízka na ni dohlížel Státní úřad pro věci církevní a později Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR. Jeho zástupci se účastnili všech důležitých jednání. Především však byl informován tajemníkem fakulty, kterého sám jmenoval ze svých spolupracovníků. Byl zasvěcen do všeho, co se na fakultě a v semináři odehrávalo, a podával o tom pravidelné zprávy. Právě tak byly tyto úřady pravidelně přítomny i na poradách ordinářů, takže i jejich jednání, které se fakulty týkalo, bylo zblízka sledováno. Navíc byli někteří učitelé členy prorežimních kněžských organizací (CMVKD, MHKD, SKD PiT) nebo se alespoň jako hosté účastnili jejich schůzí, takže kontrola fakulty byla ještě zesílena jejich dobrovolnou spoluprací. Přesto však byla tato kontrola ještě zvláště činností StB.

1. Ve světle registračních protokolů

Rozsah ani hloubku průniku StB na půdu fakulty nelze dostatečně doložit, protože nejdůležitější spisy byly stornovány. Určitou představu si lze učinit pouze z registračních protokolů, které však jen málo napovídají o reálných postojích těch, kdo jsou v nich zaneseni (tab. 1 a 2). Ze sedmdesáti devíti učitelů teologie a posvátných věd, kteří na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě působili od r. 1950 do r. 1989, je jich mezi spolupracovníky StB prokazatelně registrováno třináct (z toho jeden podle soudního výroku neoprávněně), tedy cca jedna šestina. U pěti dalších je tato registrace možná, ale neprůkazná. Jak ale ukazuje srovnání dat registrace s daty působení na fakultě, ne vždy je zde přímá souvislost. Nápadná je skutečnost, že drtivá většina prokazatelně registrovaných jsou učitelé, kteří na CMBF nastoupili až v době normalizace. Jak ale bylo řečeno, bez bližšího poznání konkrétních spisů

⁴¹⁸ „Dopis Ivana Medka“, in *Studie* 62 (1979) 165.

– které však již většinou neexistují – nelze o povaze spolupráce říci nic bližšího. U studentů je takový průzkum mnohem obtížnější a nebyl dosud proveden.⁴¹⁹

Znám není ani průnik StB mezi další zaměstnance fakulty a semináře. Pouze jako ilustraci lze uvést příklad Josefa Bělohlava, nějakou dobu vicerektora v semináři, který byl členem MHKD a později SKD PiT a který byl 16. února 1978 získán ke spolupráci jako agent, aniž by však podepsal písemný závazek. Již na konci roku 1979 začal ale veškeré styky s řídicími orgány odmítat, takže byl nakonec v r. 1982 spis vnitřně vyskartován a odložen.⁴²⁰ Lze také oprávněně předpokládat, že alespoň někteří tajemníci fakulty byli spolupracovníky StB, získanými pravděpodobně po jmenování do této funkce. Je nicméně znám i případ, ve kterém byl pracovník StB, major Ladislav Benda, „v roce 1985 připravován k převedení do "činné zálohy MV ČSSR v kádrové a materiální péči S StB Ústí nad Labem" a následnému vysazení do "organizace resortu Ministerstva kultury ČSR v legalizované funkci tajemníka Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích, ve služební funkci náčelníka oddělení S StB s funkčním platem 3.800,- Kčs a diferenčním příplatkem 500,- Kčs“.⁴²¹

Důvody této akce, pořádané X. správou SNB v součinnosti s S StB Ústí nad Labem a schválené i ředitelem Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR Františkem Jelínkem, jsou v příslušném návrhu ze 4. října 1985 rekapitulovány takto: „S cílem ochrany bohoslovců před působením nelegální církve a zahraničních nepřátelských center je nezbytné využít pro kontrarozvědnou činnost legalizované funkce tajemníka Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty. Zároveň s uvedenou funkcí se předpokládá jeho využití při obsluze agentury z řad bohoslovců.“ Akce byla schválena 1. náměstkem ministra vnitra ČSSR genmjr. JUDr. Jánem Kováčem, ale nakonec nebyla realizována.⁴²²

Jiří Plachý, který se tomuto tématu věnoval, dodává: „Návrh na vysazení mjr. Bendy na CMBF je dokladem pozvolné ztráty pozic StB na fakultě, ke kterému docházelo od počátku 80. let. v celé diecézi.“ Podle jeho studie zde totiž „bylo k 17. 11. 1989 pouze deset aktivních (někdy dost diskutabilně) tajných spolupracovníků a vliv StB v některých institucích (např. na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích) byl téměř úplně eliminován“.⁴²³ O to více zde tehdy ale působilo členů SKD PiT.

Nejdůležitějším dokladem významu, který StB Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě přikládala, je fakt, že na ní bylo postupně založeno čtyři objektové svazky (tab. 3).

⁴¹⁹ V r. 1988-89 byl mezi bohoslovci litoměřické diecéze jeden agent: Jiří PLACHÝ, „Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 87.

⁴²⁰ Jiří PLACHÝ, „Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, s. 26-27.

⁴²¹ Jiří PLACHÝ, „Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, s. 18.

⁴²² Jiří PLACHÝ, „Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, s. 19.

⁴²³ Jiří PLACHÝ, „Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, s. 19 a 6.

Do nich byly soustředěny akce, které StB v souvislosti s fakultou prováděla. I tyto svazky však byly většinou zrušeny nebo skartovány, takže se o jejich obsahu nelze nic dozvědět.

StB dále o fakultě získávala poznatky i tzv. „rozpracováním“ jednotlivých osob, které byly s fakultou a seminářem spojeny (učiteli, představenými, studenty), tj. získáváním poznatků o nich. Citovaná studie to dokládá na případech Vojtěcha Cikrleho, Dušana Hladíka, Josefa Koukla, Františka Koutného, Jana Kutače, Jakuba Mayera, Františka Nováka, Ladislava Tichého a Miroslava Zedníčka. Uveden je i případ několika bohoslovců.⁴²⁴

Další cestou, jíž StB získávala poznatky o fakultě a o semináři, byli její spolupracovníci z řad ordinářů. Registrována jich byla celá řada, aktivně se jich však zapojilo jen několik. Mezi nimi zvláštní místo náleží kapitulním vikářům, kteří spravovali pražskou a litoměřickou diecézi, zejména Antonínu Stehlíkovi, Eduardu Olivovi a Josefu Hendrichovi (tab. 4). Nutno dodat, že i toto konstatování je učiněno pouze na základě samotné registrace a bez znalosti příslušného spisu.

Úhrnně tedy lze říci, že státní orgány byly informovány velmi rozsáhle. Je ovšem otázkou, nakolik byl tento informační průnik reálně škodlivý. Odpovědět bez dalšího studia nelze.

2. Ve světle diplomových prací

Dalším zdrojem poznatků k „teorii“ průniku StB na půdu Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty jsou diplomové práce pracovníků StB, kteří v 80. letech studovali fakultu Státní bezpečnosti na Vysoké škole Sboru národní bezpečnosti.⁴²⁵

StB považovala v 80. letech za klíčové aktivizování a budování agentury „pro kontrarozvědnou práci na úseku římskokatolické církve“. Stávající agentura byla totiž přestárlá a neperspektivní. Budování nové agentury pak bylo především otázkou získání mladých duchovních a bohoslovců. Jejich další použití bylo mnohem širší než u stávající agentury a zvláště u agentury působící v rámci SKD PiT, která byla zcela kompromitovaná. Mladí duchovní a bohoslovci mohli pronikat do „nelegální církve“ nebo mohli být – při podpoře jejich kariéry a prosazování do předem vybraných funkcí – využiti v rámci legální hierarchie. Bylo je také možné vysadit do zahraničí cestou kontrolované emigrace. Verbování spolupracovníků z řad studentů CMBF mohlo kromě toho být i pomocí k získávání poznatků o pronikání řeholí mezi bohoslovce, neboť StB věděla, že řády usilují o doplnění kněžského

⁴²⁴ Jirí PLACHÝ, „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, s. 82-88.

⁴²⁵ Jaroslav CUHRA, „Katolická církev přelomu 80. let v diplomových pracích příslušníků StB. Krátká analýza a edice dokumentů“, in *Securitas Imperii* 5 (1999) 3-145, zejm. s. 9, 15, 19, 27, 61, 121, 123, 132, 137-138, 140, 141.

dorostu z řad studentů bohosloveckých fakult, ať již tím, že sem své členy vysílají, nebo tím, že získávají ty, kdo již studují.

Problematice typování kandidátů tajné spolupráce z řad studentů CMBF byla věnována teoretická pozornost. Výběr mělo být vhodné provádět již z okruhu zájemců o studium, s nimiž mohl operativní pracovník navázat osobní kontakt. Kritériem pro výběr kandidáta tajné spolupráce mělo být jeho zapojení v SSM a jiných společenských organizacích, a také angažovanost rodičů v místě bydliště a ve společenských organizacích. Typování kandidáta bylo ovšem ztíženo tím, že operativní pracovník měl k dispozici jen poměrně krátkou dobu před nástupem ke studiu. Poté již byl bohoslovec „značně negativně ovlivňován jak ze strany pedagogických pracovníků, tak i ostatních studentů“. Obtíž v agenturní práci spočívala totiž mimo jiné v tom, že „ke studiu jsou přijímány osoby nepřátelsky zaměřené, které nejsou orgány StB doporučeny ke studiu a na druhé straně většina osob s doporučením ke studiu od orgánu StB není přijata“. Nábor uchazečů o studium a studentů CMBF nemohl být prováděn za využití ideových pohnutek (byli často odpůrci socialistického zřízení), ale apelem na loajalitu a vlastenectví. Především však bylo třeba používat „kompromateriál“.

Kontaktování kandidáta po nástupu ke studiu bylo obtížné „vzhledem k režimovým opatřením v objektu CMBF“, zejména proto, že bohoslovci chodili na vycházky vždy v doprovodu a tajný spolupracovník by svým odloučením na sebe soustředil pozornost pedagogů i bohoslovců, takže další kontakty by byly znemožněny. Naopak relativně příznivé podmínky pro získávání bohoslovců ke spolupráci byly vytvořeny v době, kdy bohoslovci vykonávali vojenskou základní službu. Po dobu dvou let byli totiž „z dosahu systematického negativního ovlivňování pedagogického sboru fakulty a naopak, v rámci politického školení mužstva, besed a podobných akcí jsou vystaveni působení vědeckého světového názoru“. Byla to dostatečná doba „k výběru, typování, studiu a prověrce kandidáta na tajnou spolupráci“, který mohl být za pomoci agenturní a důvěrnické sítě sledován „prakticky nepřetržitě“. Operativní pracovník měl „možnost častého konspirativního osobního styku s kandidátem“ a také při vlastním získání ke spolupráci byla konspirace „maximálně zaručena“. A navíc: „V průběhu výkonu základní vojenské služby jsou vytvořeny možnosti k získání kompromateriálu na bohoslovce a jejich zadokumentování. Zvláštní pozornost by se měla věnovat ke zjišťování porušování ustanovení Corpus iuris canonici ze strany bohoslovců, které je kompromitují v celé římskokatolické církvi.“

Tolik teorie. Praxe ale vypadala jinak: „Tyto příznivé podmínky pro získávání bohoslovců k tajné spolupráci nejsou v současné době prakticky využívány. Bohoslovcům je

v průběhu vojenské základní služby věnována jen operativní pozornost s cílem zjistit případné provádění protispolečenské činnosti.“ Kromě toho „v poslední době v řadě případech řádoví i světští duchovní a studenti CMBF odmítají spolupráci i za cenu potrestání a odebrání státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti s tím, že jim to nevadí, nelegální církev je ráda vezme a tím budou mít širší pole působnosti pro svoji činnost. Dále zdůrazňují, že i finančně na tom budou lépe.“ A u těch, které se ke spolupráci získat podařilo, bylo problémem „vyšší opotřebování agentury, na kterou stále působí prostředí, v kterém se sama pohybuje“. Bohoslovci „po absolvování několika semestrů začínají odmítat spolupráci s odůvodněním, že je to proti křesťanským zásadám a tedy i proti jejich svědomí“.

Tab. 1: Seznam učitelů CMBF evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB

Příjmení Jméno	Narozen	Druh svazku	Reg. č.	Krycí jm.	Registrováno	Útvar	
Adámek Milan	23.1.1941	A	00028	Karel	4.6.1969	ÚNZ Boreč	
	23.1.1941	A	23752	Karel	21.9.1964	II. správa FMV IX. odbor 1. odd.	
	23.1.1941	A	24577	Karel	18.11.1982	X. správa FMV V. odbor	
Benda Vladimír	30.9.1927	A	00237	Podolský	26.2.1970	ÚNZ Boreč	
	30.9.1927	A	02038	Podolský	27.1.1971	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	
	30.9.1927	A	03537	Bárta	11.7.1957	S StB Praha III. odbor 3. odd.	
Čejka Gustav	12.2.1927	KTS;A	03295	Právník	14.3.1972	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	
Huber Jiří	11.9.1932	KA;A	03056	Sekretář	1.12.1971	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	
Janhuba František	10.12.1939	KTS;A	16501	Michal	1.4.1974	OO-MV Šumperk	
Kotalík František	13.9.1917	I	00154	Profesor	2.7.1961	ÚNZ Boreč	
	13.9.1917	I;A	02040	Profesor	27.1.1971	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	
	13.9.1917	T;I	03423	Profesor	20.6.1955	III. správa FMV III. odbor 1. odd.	
Matějka Jan	12.5.1932	KTS;A	03294	Matěj	14.3.1972	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	1)
Medek Václav	30.8.1922	A	02957	Václav	27.10.1971	II. správa FMV vedení 3. odd.	
	30.8.1922	OS;PZ;KTS;A	05406	Olomoucký	9.3.1960	OO-MV Šumperk	
Pokorný Ladislav	22.6.1915	A	00386	Klenovec	13.6.1969	II. správa FMV III. odbor 2. odd.	
	22.6.1915	A	11263	Klenovec	13.4.1960	III. správa FMV III. odbor 1. odd.	
Prokop Stanislav	9.7.1944	KA;A	2046	Slánský	27.1.1971	II. správa FMV II. odbor 1. odd.	2)
Vymětal František	1.8.1920	KI;A	12290	Xaver	21.4.1964	OO-MV Hodonín	
	1.8.1920	A	18279	Veselský	29.1.1973	OO-MV Hodonín	
	1.8.1920	TS	20144	Veselovský	20.5.1976	S StB Ostrava II. odbor 4. odd.	
Wiesner Hynek	28.1.1940	KTS;TS	29471	Metoděj;Malý	22.10.1986	S StB Ostrava II. odbor 4. odd.	
Zemanec Václav	2.10.1925	A	09976	Jilemnický	21.1.1972	S StB Hradec Králové II. odbor 1. odd.	
		A	05566	Jilemnický	21.12.1961	OO-MV Semily	

1) Ministerstvo vnitra disponuje pravomocným rozsudkem týkající se uvedené osoby, kterým se určuje, že její evidence jako osoby uvedené v §2 odst. 1 písm. b) zákona č. 451/1991 Sb. je neoprávněná (případně rozhodnutím obsahově podobným).

2) Rok narození je v registračních protokolech uveden chybně (1944 místo 1946), identifikace osoby byla nicméně jednoznačně provedena.

Tab. 2: Seznam osob evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB, jež byly možná učiteli CMBF

Příjmení Jméno	Narozen	Druh svazku	Reg. č.	Krycí jm.	Registrováno	Útvar
Batušek Jiří	Neuvedeno	TS	1698	Paolo	10.8.1956	KS-MV Olomouc
Kouřil Jaroslav	Neuvedeno	TS	03353	Pražan	31.5.1958	S StB Ústí n./Labem III. odbor 2. odd.
Novák František	Neuvedeno	A	00925	Křesťan	11.12.1954	S StB Hradec Králové VII. odbor 2. odd.
Panuška František	Neuvedeno	TS	03411	Spectator	26.6.1958	S StB Ústí n./Labem III. odbor 2. odd.
Poul Josef	Neuvedeno	TS	03004	Ludvík	14.11.1957	S StB Ústí n./Labem V. odbor

Pozn.: Seznam je sestaven na základě shody příjmení, jména a další indicie – obvykle místní souvislosti s registrujícím útvarem. Bez dalšího ověření se jedná o pouhý dohad. Nelze zaručit přesnost ani úplnost.

Užité zkratky:

A	Agent (Tajný spolupracovník)
KA	Kandidát agenta
TS	Tajný spolupracovník (Agent)
KTS	Kandidát tajné spolupráce
I	Informátor
KI	Kandidát informátora

Tab. 3: Objektové svazky evidované v registračních protokolech StB, jež se týkají CMBF

Reg. č.	Krycí jm.	Registrováno	Útvar	
00483		20.6.1958	S StB Ústí n./Labem III. odbor 2. odd.	1)
10676	Fakulta CMBF Litoměřice	23.11.1970	S StB Ústí n./Labem I. odbor 5. odd.	2)
17821	CMBF	21.5.1979	X. správa FMV V. odbor 1. oddělení	3)
35949	Fakulta	24.8.1988	X. správa FMV V. odbor 1. oddělení	4)

1) 29. 4. 1968 zrušeno.

2) 11. 8. 1988 předáno X. (resp. II.) správě SNB. V roce 1989 zničeno.

3) Předáno II. správě FMV IX. odbor 1. oddělení, 7. 12. 1989 archivováno a zničeno.

4) Předáno II. správě FMV IX. odbor 1. oddělení, 7. 12. 1989 archivováno a zničeno.

Tab. 4: Seznam vybraných ordinářů evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB

Příjmení Jméno	Narozen	Druh svazku	Reg. č.	Krycí jm.	Registrováno	Útvar	
Stehlík Antonín	24.11.1904	TS	698	Farský	9.6.1954	III. správa FMV III. odbor 1. odd.	
Hendrich Josef	21.8.1922	PO;A	17672	Primas	3.2.1977	S StB Ústí n./Labem II. odbor 2. odd.	
	21.8.1922	A	35501	Primas	27.4.1988	X. správa FMV V. odbor 1. odd.	
Oliva Eduard	Neuvedeno	TS	03108	Rytíř	17.1.1958	S StB Ústí n./Labem III. odbor 2. odd.	

Užité zkratky:

A	Agent (Tajný spolupracovník)
TS	Tajný spolupracovník (Agent)
PO	Prověřovaná osoba

KAPITOLA ČTVRTÁ

Učitelé teologické fakulty v letech 1950-1989

Jedním z nejdůležitějších předpokladů pro zpracování dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století je nepochybně vytipování okruhu myslitelů, jimž je třeba věnovat pozornost. K takto stanovenému cíli vedou dvě cesty: sledovat v oficiální i samizdatové literatuře autory teologických pojednání a studovat personální stav teologické fakulty, případně též dalších forem teologického studia a bádání. Právě druhou z uvedených cest se ubírá zde předkládaná studie, která soustředí svůj zájem k Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze (později se sídlem v Litoměřicích a přechodně s pobočkou v Olomouci) a popisuje personální zabezpečení jednotlivých oborů církevních studií v l. 1950-1989.¹ Navazuje na práci Martina Vaňáče věnovanou pražské teologické fakultě v letech 1891-1939, a na práci o téže fakultě resp. o náhradním bohosloveckém učilišti v l. 1939-45 (srov. kap. I).² Částečně tedy doplňuje neuspokojivý stav vědomostí.³

Pro větší přehlednost byla práce rozdělena do dvou velkých oddílů. První oddíl přibližuje nejprve vývoj personálního obsazení toho kterého oboru shrnujícím odstavcem, přičemž v jedné kapitole představuje učitele Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, kteří působili v Praze (1950-53) a v Litoměřicích (1953-89), a ve druhé kapitole

¹ K pojmu „církevní studie“, který je širší než pojem „teologie“ (přestože bývají běžně zaměňovány), srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „Pastorační cíl církevních studií“ a „autentické teologické vidění“, in *Teologické texty* 4 (2004) 156-159.

² Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999; TÝŽ, „Výuka jednotlivých oborů na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v letech 1891-1939“, in Petr KUBÍN (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, 3., Praha 2000, s. 122-157.

³ Viz obdobně pro učitele Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze Jindřich HALAMA (ed.), *75 let Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1994. Pedagogické sbory německé teologické fakulty v Praze, teologické fakulty v Olomouci ani diecézních a řádových učilišť zatím podrobněji zpracovány nejsou, s výjimkou brněnského diecézního učiliště: Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, [s.d.] [s.l.], s. 74-87. Srov. nicméně Miloš KOUŘIL, „Učitelé církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Olomouci“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, IV., *K počtu devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 336-343; Dominik HOLICKÝ, „Kanonisté v diecézním semináři a u církevních soudů v Českých Budějovicích do roku 1948“, in *Teologické studie* 1 (2004) 73-78; Jiří Rajmund TRETERA – Stanislav PŘIBYL, *Konfesionální právo a církevní právo*, Praha 1997, s. 40-53 (české kanonické a konfesionální právo od 19. stol. do současnosti); Jiří KEJŘ, „Die kirchenrechtsgeschichtliche Forschung in Böhmen und Mähren“, in *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung* 112/81 (1995) 328-339; Josef SCHARBERT, „Der Alte Orient und die semitischen Sprachen an den Hochschulen Böhmens und Mährens von 1848 bis 1945“, in Richard W. EICHLER (ed.), *Sudetendeutsche Traditionen in der Theologie, Ethik und Pädagogik*, München 1983, s. 39-72.

učitele působící na pobočce téže fakulty v Olomouci (1969-74). Přehled nezohledňuje otázku případného suplování po dobu nemoci pověřeného učitele. Druhý oddíl představuje učitele fakulty v heslovitém přiblížení. Obsahem „hesla“ jsou výlučně údaje související s profesním životopisem jednotlivých osob nebo bezprostředně potřebné k jeho lepšímu pochopení. Základní bibliografie, jež nemůže nahradit další hlubší studium toho kterého autora, umožňuje první orientaci v jeho díle.

Uvedeny nejsou církevní dignity nesouvisející přímo se studovaným tématem. Necituje se z kádrových spisů. Nejsou výslovně zmíněny případy (a důvody) vynuceného ukončení pracovního poměru. Důsledně jsou zde opomíjeny údaje týkající se příslušnosti k Mírovému výboru resp. hnutí katolického duchovenstva a ke Sdružení katolického duchovenstva *Pacem in terris*. Citovaná data jmenování jsou vždy převzata z listin státních institucí a nekryjí se plně s daty listin církevních (např. k udělení kanonické mise nebo jmenování ze strany profesorského sboru dochází jiného dne než je vyhotoveno jmenování ze strany státních orgánů, i když je v obou dokumentech datum nástupu stanoveno shodně).

Seznamy neobsahují učitele oborů, které nespadají pod pojem „církevní studie“ (společenské nauky, tělocvik, moderní jazyky apod.), učitele jmenované leč nenastoupivší a asistenty nepověřené výukou. Pozornost se soustředí k povinným a volitelným předmětům, zmíněny nejsou semináře a proseminární cvičení. Protože smysl práce spočívá ve zmapování personálního obsazení oborů, není zevrubně pojednáno o případných změnách v jejich vnitřním členění a uspořádání (zejména v souvislosti s rozšířením studia na pět let v r. 1955 a se Druhým vatikánským koncilem).

Při práci byly se svolením děkana Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze využity seznamy přednášek Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze a osobní spisy jednotlivých učitelů, uložené ve spisovně KTF UK.⁴ Ty se staly hlavním pramenem pro tvorbu jednotlivých „hesel“, jejichž kvalita do značné míry závisí na informacích, jež jsou ve spisech dostupné (ve většině případů lze vyčíst mnohem více životních peripetií, občas jsou ale velmi skoupé).⁵ Pro všechna jmenování a odvolání let 1969-1989 byly použity též materiály uložené v Národním archivu.⁶ Dále byly použity veřejně dostupné zdroje, zejména katalogy kléru, zveřejněné životopisy a údaje přístupné na

⁴ Řada seznamů přednášek (srov. SKTF, složka Seznam přednášek a složka Seznamy přednášek) je úplná pro r. 1950-51 až 1985-86, r. 1986-87 a 1987-88 chybí, následuje r. 1988-89 a r. 1989-90. Chybějící údaje byly rekonstruovány z jiných pramenů.

⁵ V několika případech bylo téma disertace uvedeno podle SKTF, rukopisný sešit Seznam disertačních temat a prací předložených ke schválení.

⁶ NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Organizace 1969-1989. Protože se týká všech osob daného období, není již tato složka dále citována u jednotlivých hesel.

Internetu.⁷ Základní orientační bibliografie byly sestaveny především z elektronických katalogů vybraných knihoven. V nich jsou citované spisy většinou uloženy a přístupné k dalšímu bádání.⁸

Nutno předeslat, že veškeré personální záležitosti na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze (od r. 1953 se sídlem v Litoměřicích, v l. 1969-74 s pobočkou v Olomouci) byly od počátku silně kontrolovány a usměrňovány ze strany státních úřadů.⁹ Počet učitelských míst – s výjimkou lektorů – byl přesně stanoven a nesměl být překračován. Působilo to obtíže při výchově dalších učitelů: asistenti byli do tohoto počtu započítáni stejně jako učitelé s vyšší kvalifikací, jimž byla proto akademickými představiteli dávána přednost i za cenu, že po jejich odchodu museli noví učitelé začínat bez zaškolení. Přijímalo se – jak se v kritickém smyslu vyjádřil Ladislav Pokorný – metodou „kus za kus“.¹⁰ Okruh kandidátů byl předem limitován nejenom kritérii politickými, ale i praktickými: učitelé byli většinou současně zařazeni v pastoraci a museli být schopni ze svého působiště do Litoměřic dojíždět, protože zde pro ně nebyl dostatek bytů a nebyly finance k hrazení cestovních výloh.¹¹

Jmenovací procedury měly ustálenou podobu: Akademičtí pracovníci přicházeli s návrhy na osoby, které by mohly být pro ten který obor zaměstnány. Bylo na nich, aby daná jména projednali s ordináři. Ti se k nim vyjadřovali na svých poradách. Někdy také sami přicházeli s návrhy na vhodné personální obsazení. Kandidáti byli oznámeni kompetentnímu státnímu orgánu, který o jejich jmenování nebo zamítnutí rozhodl – jeho stanovisko bylo ovšem občas dopředu známo a usměrňovalo tak i prvotní fázi nominací. V 50. letech byly návrhy zasílány spolu s vyjádřením tajemníka fakulty, v samých počátcích i s vyjádřením katedry společenských nauk. Řada navržených byla zamítnuta, a to i těm děkanům, kteří byli se státními úřady zadobře. Při souhlasném stanovisku pražský ordinář udělil kandidátům kanonickou misi. Stejná procedura byla uplatňována i u záměru doktorského řízení, takže již

⁷ Obvykle *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

⁸ Národní knihovna ČR, dostupná z WWW: <<http://www.nkp.cz>>; Centrální katolická knihovna KTF UK, dostupná z WWW: <<http://ktf.cuni.cz/knihovna/>> (2 katalogy); knihovna ETF UK, dostupná z WWW: <<http://www.etf.cuni.cz/~library/>>; knihovna Centra Aletti, dostupná z WWW: <<http://aletti.upol.cz/cgi-bin/tinweb/tw>>; knihovna Akademie věd ČR, dostupná z WWW: <<http://bibis.lib.cas.cz/>>.

⁹ Týkalo se to i správních a administrativních pracovníků, takže vznikaly situace, kdy se např. porada ordinářů zabývala možnou osobou vrátného a ministerstvo kultury daný návrh zamítlo. Schvalována musela být i osoba lékaře konajícího prohlídky v semináři, osoba exercitátora apod.

¹⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice : zápis.

¹¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 6. a 7. VII. 1977 Olomouc: „Mohou připadat v úvahu pouze duchovní z Litoměřicka, z Prahy nebo z okrajové části Hradecka...“; složka P.O. 5.-6. 6. 1978 Litoměřice: biskup Josef Vrana k možnosti povolávat učitele z Moravy uvedl, že podmínkou zde „jsou ekonomické otázky, t.zn. úprava platu, zajištění slušného ubytování, přiměřená duchovní správa atd.“

získání kvalifikace ke vstupu do učitelského sboru bylo řízeno státními orgány. Tím spíše to platilo u habilitačního řízení.¹²

Seznam učitelů fakulty je vypracován do stavu platnému k 31. prosinci 1989. Nereflektuje tedy již změny vyvolané událostmi 17. listopadu 1989, jež se projevily příchodem nových pedagogů v lednu 1990. Ti sice ještě po dobu jednoho semestru působili na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích a toto působení proto představuje poslední kapitolu v jejích dějinách, ale ve skutečnosti již náleží zcela jiné době a vymyká se studovanému tématu.¹³

¹² Ve srovnání s praxí před r. 1950 dochází k posunu v tom, že dříve ministerstvo školství u učitelského sboru v podstatě pouze střežilo počet systematizovaných míst a finanční stránku věci, zatímco nyní rozhodovalo o samotné kvalifikaci kandidátů.

¹³ Pro výčet personálních změn vyvolaných 17. listopadem 1989 srov. kap. III.4.2.

IV.1 Obory církevních studií a jejich učitelé

IV.1.1 Fakulta v Praze (1950-53) a v Litoměřicích (1953-89)

IV.1.1.1 Křesťanská filosofie

Přednáškami z filosofie byl v l. 1950-55 pověřen *František Panuška*. Od r. 1953 převzal kurz obecné etiky *Jaroslav Kouřil*. V r. 1954-55 se k Panuškově a Kouřilovi připojil *Josef Kubalík*. V roce 1955 převzal filosofii *Jan Opatrný*, který ji – spolu s Kouřilem – vyučoval až do r. 1962. V l. 1962-65 jej vystřídal *Miroslav Zedníček* (opět spolu s Kouřilem pro obecnou etiku do r. 1964). V l. 1965-68 veškerou filosofii převzal *František Vaněk*, v l. 1968-70 pak opět *František Panuška*. Od r. 1970 do r. 1975 byla filosofie dělena mezi dva vyučující, jimiž byli v l. 1970-72 *Miroslav Zedníček* a *Václav Wolf* a v l. 1972-74 *Miroslav Zedníček* a *Josef Hermach*. Jeden rok filosofii přednášel *Václav Benda* (1974-75), po němž se výuky ujal *Gustav Čejka* (1975-1989).

IV.1.1.2 Fundamentální teologie

Obor fundamentální teologie měl za celé období let 1950-89 pouze dva představitele, jimiž jsou *Josef Kubalík* (1950-77) a *František Vymětal* (1976-89). Přidruženým předmětem základního bohosloví byl úvod do teologie, který nejprve vyučoval *Kubalík sám* (1950-73), později *Stanislav Novák* (1973-77) a nakonec *Gustav Čejka* (1979-89).

IV.1.1.3 Starý zákon

Starý zákon po celé období let 1950-89/90 vyučoval *František Kotalík*. V l. 1983-86 mu vypomáhal *Ladislav Tichý*. V l. 1986-89/90 začal *Kotalíka* postupně nahrazovat *Milan Adámek*.

IV.1.1.4 Nový zákon

Od r. 1950 do r. 1975 přednášel Nový zákon *Jan Merell*. Tomu v l. 1962 a 1964 částečným suplováním pomáhal *Miroslav Zedníček*. V l. 1971-74 spolu s ním přednášel *Josef Hermach* a v r. 1974-75 *František Novák*. Po *Merellově* odchodu *Novák* v l. 1975-86 vyučoval Nový zákon samostatně a v l. 1986-89/90 jej provázel *Ladislav Tichý*. Zvláštní zmínku zasluhuje kurz biblické teologie, zavedený jako volitelný v r. 1969-70, kdy jej

vyučoval *Jarolím Adámek*, a dále předepsaný jako povinný v l. 1970-72, kdy jej vedl *Josef Hermach*. Poté kurz zanikl.

IV.1.1.5 Dogmatická teologie

V l. 1950-53 se o výuku dogmatické teologie dělili *Antonín Salajka* a *Josef Luska*. V l. 1953-55 ji celou vyučoval *František Panuška*, k němuž se v l. 1954-57 připojil *Antonín Salajka*. Ten se stal jediným profesorem dogmatiky pro období let 1957-69, v r. 1969-70 mu sekundoval *Václav Wolf*, který v následujícím roce 1970-71 vyučoval dogmatiku celou, potom v r. 1971-72 opět se Salajkou a dále již v l. 1972-77 samostatně. Tehdy jej pro roky 1977-89 vystřídal *Jiří Huber*.

IV.1.1.6 Morální teologie

Morální teologii v samém počátku krátkodobě vyučoval *Antonín Hrdý* (1950), jehož v l. 1951-53 nahradil *Jaroslav Kouřil*. Toho pro r. 1953-55 vystřídal *Antonín Salajka*. Pro r. 1955-62 se představitelem tohoto oboru stal *František Panuška*, v l. 1962-69 *Karel Sahan*, v r. 1969-70 *Oto Mádr* a v l. 1970-74 opět *František Panuška*. Od r. 1974 do konce r. 1989 morální teologii přednášel *Josef Koukl*.

IV.1.1.7 Pastorální teologie

V souladu se starší tradicí oboru byla pastorální teologie v l. 1950-68 chápána jako disciplína zahrnující vedle teorie farní duchovní správy, udílení svátostí, homiletiky a úvodu do zpovědní praxe také liturgiku. V tomto rozsahu pastorální teologii vyučoval v r. 1950-51 *Josef Kasan*, v r. 1951-53 *Ladislav Pokorný* a v l. 1953-68 *Jaroslav Kouřil*. V r. 1968 došlo k vyčlenění liturgiky jako samostatného oboru. Pastorální teologie se od té doby členila na duchovní správu farnosti, udílení svátostí, homiletiku a úvod do zpovědní praxe, k nimž přechodně přibyla též hodegetika a témata pastoračních aspektů liturgie. Prvním představitelem této koncepce byl opět *Jaroslav Kouřil* (1968-69), kterého v r. 1969-70 vystřídali *Josef Zvěřina* a *Karel Sahan*. V následujícím roce (1970-71) se na výuce podíleli *Josef Hermach* a *Jan Matějka*. V dalším období (1971-74) vyučoval soplou s *Hermachem* a *Matějkou* i *Václav Medek*. V r. 1974-75 přebral pastorální teologii *Václav Zemanec*, kterého pro r. 1975-83 vystřídal *Václav Benda*. Po jeho odchodu se oboru chopil *Stanislav Prokop* (1983-89/90).

IV.1.1.8 Liturgika

Liturgika byla jakožto samostatný obor do studijních plánů zařazena od r. 1968-69 (snaha o to se datuje poprvé k r. 1965),¹⁴ kdy byl její výukou pověřen *Zdeněk Bonaventura Bouše*, který se jí směl věnovat do konce r. 1969-70. Tehdy jej vystřídal *Ladislav Pokorný*, který liturgiku přednášel v l. 1970-74 samostatně a kterému v l. 1974-77 vypomáhal *Jan Matějka*. Oba potom pro r. 1977-84 nahradil *František Jedlička*. V l. 1984-89 jej v plném rozsahu zastoupil *Antonín Sporer*. Na začátku r. 1989-90 se výuky opět chopil Jan Matějka.

IV.1.1.9 Církevní dějiny a patrologie

Obor církevních dějin a patrologie vyučoval od r. 1950 do r. 1970 *Václav Bartůněk*, jemuž v r. 1969-70 stál po boku *Jaroslav Kadlec*. Ten potom samostatně vyučoval v r. 1970-71. V l. 1971-74 spolu s Kadlecem učil *Václav Medek*, který se od r. 1974 do r. 1982 na fakultě stal jediným představitelem tohoto oboru. V r. 1982-83 jej po dobu nemoci zastupoval *František Janhuba*, který po Medkově odchodu od r. 1983 do r. 1989 převzal veškerou výuku.

IV.1.1.10 Církevní umění, křesťanská archeologie a ochrana památek

V návaznosti na předchozí tradice figuroval ve studijních plánech teologické fakulty nadále obor církevní umění, křesťanská archeologie a ochrana památek. Jeho postavení i rozsah byl velmi proměnlivý, od 70. let byl přidružen k liturgice a v 80. letech byl redukován pouze na ochranu památek. Se zavedením kurzu jakožto volitelného se počítalo již v r. 1950-51, zřejmě k tomu ale nedošlo. Od r. 1951 do r. 1960 jej vyučoval *Josef Cibulka*, jemuž od r. 1951 dělal asistenta (bez zapojení do výuky) *Miloslav Racek*. Ten také Cibulku nahradil v l. 1960-68. Pro rok 1968-69 není vyučující znám. V r. 1969-70 se výuky zhostil bývalý Cibulkův asistent *Josef Zvěřina*. V l. 1970-81 ji převzal profesor liturgiky *Ladislav Pokorný* a v l. 1981-84 jeho nástupce *František Jedlička*. V l. 1984-89 jej v plném rozsahu zastoupil *Antonín Sporer*. Na začátku r. 1989-90 se výuky chopil *Jan Matějka*.

IV.1.1.11 Církevní právo

Pro obor církevního resp. kanonického práva byl nejprve jmenován *Josef Šíma* (1950-51), jehož po roce vystřídal *Josef Kasan* (1951-53). Od přestěhování fakulty do Litoměřic v r. 1953 do r. 1972 právo vyučoval *Jaroslav Michal*. Toho potom nahradil

¹⁴ Srov. kap. III.1.3.

Miroslav Zedníček, nejprve samostatně (1972-73), poté mu vypomáhal *Jan Jaroš* (1973-76) a později opět učil samostatně (1976-89/90).

IV.1.1.12 Pedagogika a katechetika

Profesorem pedagogiky a katechetiky byl od r. 1950 do své smrti v r. 1954 *Josef Hronek*. Po dobu nemoci jej v r. 1950-51 krátkodobě zastupoval *Ladislav Pokorný*. V l. 1954-65 byl tímto oborem pověřen samostatně *Josef Beneš*, který potom v l. 1965-68 nadále vyučoval katechetiku, zatímco pedagogiku ve stejné době převzal *Ladislav Pokorný*. V r. 1968-69 oba předměty vyučoval *Josef Poul*, ale již v r. 1969-71 byly opět rozděleny mezi dva učitele, jimiž byli *Josef Poul* pro pedagogiku a *Stanislav Novák* pro katechetiku. *Novák* sám přednášel oba obory v l. 1971-79. Tehdy jej vystřídal pro r. 1979-81 *Ladislav Rosenreiter*. Není jisté, kdo jej po jeho náhlé smrti zastoupil v r. 1981-82. V r. 1982-83 se na výuce podíleli *Miroslav Zedníček*, *Hynek Wiesner* a *Josef Koukl*. V l. 1983-89/90 obor převzal *Hynek Wiesner*.

IV.1.1.13 Církevní zpěv

Pro církevní zpěv resp. liturgickou hudbu byl v l. 1951-53 ustaven *Jan Němeček*. Od r. 1953 do r. 1958 se tohoto oboru chopil *Jaroslav Zahradník*, přičemž jeho působení bylo přeneseno do kněžského semináře. V l. 1958-62 jej vystřídal *Josef Vlach-Vrutický*. V l. 1972-75 vyučoval církevní zpěv *Josef Olejník*, 1975-77 se o obor dělili *František Víšek* a *Josef Koukl*. Poté se v rychlém sledu střídali *Vladimír Koronthály* (1977-78), *Josef Koukl* (1978-79), opět *Vladimír Koronthály* (1979-80), *Ladislav Pokorný* (1980-81), *František Víšek* (1981-82). V l. 1982-86 církevní zpěv převzal *Vojtěch Cikrle* a v l. 1986-89/90 *Dušan Hladík*.

IV.1.1.14 Latina a řečtina

Kurz latinského jazyka byl na fakultě zaveden v r. 1952-53, kdy ji vyučoval *Bohumil Kovařík*. V r. 1953-54 jej vystřídal *Miloslav Petr*. Od r. 1954 až do r. 1977 latinu vyučoval *František Víšek*. Nejprve samostatně (1954-69) a poté mu pomáhali: *Miroslav Zedníček* (1969-71), *Miroslav Zedníček* a *Václav Medek* (1971-72), blíže neupřesněný pan *Zrzavý* (1972-73), *Václav Medek* (1973-75), *Miroslav Zedníček* a *Jan Matějka* (1975-76), *Jiří Huber* a *Jan Matějka* (1976-77). V r. 1977 na fakultu nastoupila *Markéta Koronthályová*, s níž latinu vyučoval *František Jedlička* (1977-79). Od r. 1979 vyučoval s *Koronthályovou* latinsky

jazyk *Ladislav Tichý*, který převzal veškerou výuku v l. 1980-83 a v l. 1985-86, kdy byla Koronthályová na mateřské dovolené. Působili až do r. 1989/90.

Řeckému jazyku (novozákonní řečtině) učil nejprve *Bohumil Kovařík* (1952-53), poté *Jan Merell* (1953-55) a nato *František Víšek* (1955-74). V l. 1974-89/90 se jejím učitelem stal *František Novák*. Vedle tohoto základního kurzu byl otevřen i tzv. vyšší kurz řečtiny, který vedl *Jan Merell* (1950-71), *Josef Hermach* (1971-74) a *František Novák* (1974-89/90).

IV.1.1.15 Hebrejšťina a semitské jazyky

Hebrejské četbě vyučoval *Vojtěch Šanda* (1950-52). Záhy se ukázalo, že tzv. vyššímu kurzu hebrejšťiny musí na fakultě předcházet základní kurz tohoto jazyka. Oba kurzy převzal *František Kotalík* (1952-89/90). Obdobně tomu bylo s dalšími semitskými jazyky, které byly nabízeny jako volitelné: také zde nejprve učil *Vojtěch Šanda* (1950-52) a poté *František Kotalík* (1952-89/90).

IV.1.1.16 Církevní slovanština

Církevní slovanština čili staroslověnština byla dlouhou dobu – v l. 1950-75 – předepsána jako povinný předmět. Vyučoval ji *Antonín Salajka*. Po jeho odchodu byl předmět nejprve zrušen (1975-76) a poté jej jako volitelný vyučovala *Markéta Koronthályová* (1977-80 a 1983-89/90).

IV.1.1.17 Další předměty

Z dalších předmětů, které byly na fakultě vyučovány, stojí za zmínku tzv. „Úvodní teologický kurs podle Optatam totius 14,1“, který v l. 1970-73 vyučoval *Václav Benda* (poté byl kurz zrušen), a kurz „Asketická teologie“, jenž v r. 1975-77 vedl *Josef Knödl* (jinak se asketice – stejně jako tzv. ritu – vyučovalo v kněžském semináři). Zvláštností 70. a 80. let byl kurz „Farní hospodaření, liturgické a společenské chování“, který v l. 1978-82 učil *Josef Bělohlov*, v l. 1982-83 *Bělohlov* (farní hospodaření) a *Hynek Wiesner* (liturgické a společenské chování). Od r. 1982 byl redukován na „liturgické a společenské chování“: *Wiesner* (1982-86) a *Dušan Hladík* (1986-89/90).

IV.1.2 Pobočka v Olomouci (1968-74)

K pochopení situace olomoucké pobočky je třeba mít na paměti, že v r. 1968-69 zde byly otevřeny pouze ročníky I.-II., v r. 1969-70 ročníky I.-III., v r. 1970-71 ročníky II.-IV., v r. 1971-72 ročníky III.-V., v r. 1972-73 ročníky IV.-V. a v r. 1973-74 pouze ročník V. To s sebou také neslo postupné otevírání a uzavírání jednotlivých kurzů.

IV.1.2.1 Křesťanská filosofie

V r. 1968-69 přednášel filosofii *Vojtěch Tkadlčík*. Pro r. 1969-74 jej vystřídal *Otokar Balcar*.

IV.1.2.2 Fundamentální teologie

V l. 1968-71 přednášel fundamentální teologii *Jiří Batušek*. V souvislosti s postupným uzavíráním olomoucké pobočky se předmět již v r. 1971-72 nevyučoval.

IV.1.2.3 Starý zákon

V r. 1968 vyučoval Starý zákon *Antonín Kleveta*. Po jeho smrti převzal tento předmět v l. 1969-72 *Jaromír Tobola*. V souvislosti s postupným uzavíráním olomoucké pobočky se předmět již v r. 1972-73 nevyučoval.

IV.1.2.4 Nový zákon

Nový zákon se na olomoucké pobočce vyučoval od r. 1969-70 do konce r. 1972-73. Přednášel jej *František Novák*.

IV.1.2.5 Dogmatická teologie

Po celou dobu výuky dogmatické teologie, tj. od r. 1969-70 do r. 1973-74, přednášel tento obor *Josef Luska*.

IV.1.2.6 Morální teologie

Morální teologie (křesťanská morálka) se přednášela v l. 1969-74. V l. 1969-71 ji vyučoval *Emil Pluhař*, v l. 1971-74 *Otokar Balcar*.

IV.1.2.7 Pastorální teologie

Výuka pastorální teologie byla dělena do několika dílčích předmětů. V r. 1969-72 přednášel *Vojtěch Martinů* homiletiku. Vedle toho přednášel v r. 1970-71 *Emil Pluhař* přímo pastorální teologii, kterou v r. 1971-74 převzal *Otokar Balcar*. V r. 1971-73 pak ještě *Vladimír Kryštofský* vyučoval hodegetiku.

IV.1.2.8 Liturgika

Od 1. 10. do 31. 12. 1968 byl lektorem liturgiky *Antonín Šuránek*. Od února do června 1969 jej vystřídal *Vladimír Kryštofský*. Poté již mezi r. 1969-74 liturgiku přednášel *Josef Bradáč*.

IV.1.2.9 Církevní dějiny a patrologie

Církevní dějiny byly přednášeny v l. 1968-72. Jejich profesorem byl *Bohumil Zlámal*. V l. 1969-71 byl vedle toho otevřen také kurz církevních dějin českých, který vedl *Václav Medek*. Patrologii přednášel v r. 1968-68 *Bohumil Zlámal*, od r. 1969 do r. 1972 pak *Vladimír Kryštofský*.

IV.1.2.10 Církevní umění a křesťanská archeologie

Obor církevního umění a křesťanské archeologie, přednášený v l. 1969-71, vyučoval *Jaroslav Studený*. Ochrana památek byla vyučována v r. 1972-73, učil jí *Bohumil Zlámal*.

IV.1.2.11 Církevní právo

V l. 1969-71 vyučoval církevní právo *Josef Ryška*, kterého v l. 1971-74 vystřídal *Jan Jaroš*.

IV.1.2.12 Pedagogika a katechetika

Od r. 1968 do r. 1974 přednášel pedagogiku a katechetiku *Vladimír Kryštofský*.

IV.1.2.13 Církevní zpěv

Po celou dobu, 1968-74, vyučoval církevní resp. liturgický zpěv *Josef Olejník*.

IV.1.2.14 Latina a řečtina

Kurz latinského jazyka vedl od r. 1968 do r. 1971 *Václav Stratil*. V r. 1969-70 mu vypomáhal *František Bayer* a v r. 1970-71 *Vojtěch Tkadlčík*, který pak v l. 1971-73 převzal veškerou výuku latiny.

Řeckému jazyku (novozákonní řečtině) učil nejprve v r. 1968-69 *Libor Martiš*, potom v r. 1969-70 *František Novák* a nakonec v l. 1970-72 *Vojtěch Tkadlčík*.

IV.1.2.15 Hebrejština

Ze semitských jazyků byla na olomoucké pobočce přednášena pouze hebrejština. Té vyučoval v r. 1968-69 *Antonín Kleveta* a po jeho úmrtí v l. 1969-71 *Jaromír Tobola*. V dalších letech se již v souvislosti s postupným uzavíráním olomoucké pobočky hebrejštině neučilo.

IV.1.2.16 Církevní slovanština

V r. 1969-73 přednášel staroslověnštinu *Vojtěch Tkadlčík*; v r. 1972-73 se tento předmět jmenoval „cyrilometodějská otázka“. Poté již kurz pro postupné uzavírání olomoucké pobočky otevřen nebyl.

IV.1.2.17 Další předměty

Z dalších kurzů, které byly na olomoucké pobočce otevřeny, je třeba zmínit „asketiku“, jíž od r. 1969 do r. 1974 vyučoval *Vladimír Kryštofský*, „II. Vatikánský koncil“, který v r. 1969-70 přednášel *Stanislav Krátký*, kurz „filosofie přírodních věd“, který držel v r. 1969-70 *Bohumír Lang*, a kurz „vědecké metody moderní biblistiky“, který v r. 1972-73 učil *Jaromír Tobola*.

IV.2. Portréty jednotlivých učitelů

IV.2.1 Adámek, Jarolím (1915-1969)¹⁵

Narozen 14. 2. 1915 v Bludově na Moravě. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1936. Člen kongregace redemptoristů od r. 1933. VŠ: řádové bohoslovecké učiliště redemptoristů v Obořišti (1936-37), bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1937-39), Arcidiecézní bohoslovecké učilišti pražské (1940-41), absolutorium 1941. Kněžské svěcení: 1941. Od téhož roku působil jako zástupce profesora biblických věd na řádovém bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *Apokalyptický Kristus*, promoce 27. 6. 1947. Další studie: Pontificium Institutum Biblicum v Římě (1947-48), licenciát biblických věd 1948. Od dubna 1950 v centralizačních táborech pro řeholníky, v l. 1951-61 dělník, v l. 1961-64 vězněn. Od r. 1966 pastorec. Dne 28. 5. 1968 pověřen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externím vyučováním biblické teologie, s účinností od 1. 6. 1969. Člen pracovní skupiny pro Český ekumenický překlad – Nový zákon. Zemřel 18. 12. 1969 v Horní Poustevně.

Základní bibliografie

Apokalyptický Kristus, Praha : Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba 1947. 98 s.

David a Saul : Rozjímání z První knihy Samuelovy, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982. 85 s.

Biblická teologie, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1969. 23 s.

Přednášky ze Starého zákona : katechetický kurs, [Díl] 1, [Praha] : Katechetické studium při CMBF, 1969. 69 s.

Přednášky ze Starého zákona : katechetický kurs, [Díl] 2, [Praha] : Katechetické studium při CMBF, 1969. 97 s.

Přednášky ze Starého zákona : katechetický kurs, [Díl] 3, [Praha] : Katechetické studium při CMBF, 1969. 32 s.

Přednášky ze Starého zákona : katechetický kurs, [Díl] 4, [Praha] : Katechetické studium při CMBF, 1969. 32 s.

¹⁵ SKTF, fond Personalia : složka Adámek Jarolím; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> ; Václav HOLAKOVSKÝ, „Dělník Boží. Za ThDr. Lic. bibl. Jarolímekem Adámekem“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (1970) 17; Oto MÁDR, „Jarolím Adámek, bibliista a mučedník“, in *Teologické texty* 3 (1992) 120; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 320-322; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 9.

Přednášky ze Starého zákona : katechetický kurs, [Díl] 5, [Praha] : Katechetické studium při CMBF, 1969. 24 s.

Výklad prvních tří kapitol Geneze, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1970. 36 s.

Zázraky v evangeliích, [s.l.] [s.n.] [s.d.] 19 s.

Časopisecké studie, zejména: *Via*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.2 Adámek, Milan (1941)¹⁶

Narozen 23. 1. 1941 ve Frýdku, okr. Místek. SŠ: pedagogická škola pro vzdělávání učitelů národních škol v Ostravě, maturita 1959. Dělník. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1969. Kněžské svěcení: 1969. Pastorec. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Filosoficko-theologické učiliště a kněžský seminář ve Vidnavě (1899-1945)*, promoce 5. 1. 1983. Dne 4. 3. 1986 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor Starého zákona, s účinností od 1. 3. 1986. Dne 15. 11. 1989 jmenován vedoucím katedry Starého a Nového zákona, s účinností od 1. 12. 1989. Dne 11. 9. 1989 získal souhlas k zahájení habilitačního řízení, k tomu již nedošlo. Působení ukončeno dne 28. 2. 1990. Pastorec.

Základní bibliografie

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

¹⁶ SKTF, fond Personalialia : složka Adámek Milan (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.3 Balcar, Otokar (1907-1983)¹⁷

Narozen 19. 10. 1907 ve Veřovicích, okr. Nový Jičín. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1925. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1929. Kněžské svěcení: 1930. Pastorec. Profesor SŠ. Doktorát teologie: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, promoce 25. 11. 1945. V r. 1948 byl tamtéž povolán jako suplent filosofie, pro nemoc téhož roku působení ukončil. Od 1. 9. 1948 do 30. 9. 1969 pastorec. Dne 30. 9. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor křesťanské filosofie, s účinností od 1. 10. 1969. Dne 5. 6. 1973 jmenován tamtéž docentem pro obor srovnávací vědy náboženské, spisy *Biblická zpráva o prvních lidech v učení Církve ve světle antropologie a etnologie* a *Prameny náboženství v pojetí Henri Bergsona a ve světle ethnologie*. Platnost jmenování odborným asistentem opakovaně prodloužena, působení ukončeno dne 31. 8. 1974. Přednášel filosofii (1969-74), morální teologii a pastorální teologii (1971-74). Pastorec. Zemřel dne 11. 2. 1983.

Základní bibliografie

Prameny náboženství v pojetí Henri Bergsona a ve světle ethnologie : Kritická studie, díl 1., Kroměříž : Otokar Balcar 1948. 283 s.

Biblická zpráva o prvních lidech v učení církve a ve světle antropologie a etnologie : kritické poznámky, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 64 s.

Biblická zpráva o prvních lidech v učení církve a ve světle antropologie a etnologie : kritické poznámky 1968 : doplňky a opravy 1972 (Přív.), Olomouc 1972. 33 s.

Dějiny filosofie, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971. 107 s.

Kosmologie, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 46 s.

Etika, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 48 s.

Mravouka, Část 2, Mravouka zvláštní, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 84 s.

Ontologie. Ročník 2, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1971. 31 s.

Přednášky z pastorální teologie, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1972. 79 s.

¹⁷ SKTF, fond Personalia : složka Balcar Otokar; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalia – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

Původ víry v duši a v posmrtný život, díl 1, Olomouc: [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1973. 56 s.

Původ víry v duši a v posmrtný život, díl 2 a 3, Olomouc: [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1973. 125 s.

Úvod do srovnávací vědy náboženské, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 63 s.

Kantova kritika důkazů existence Boží : skriptum k trienální zkoušce z bohovědy základní, Olomouc 1980. 30 s.

Adventisté a novodobí judaisté : skriptum k trienální zkoušce z fundamentální teologie, Olomouc 1981. 18 s.

Časopisecké studie, zejména: *Filosofická revue, Via, Duchovní pastýř*.

IV.2.4 Bartůněk, Václav (1898-1985)¹⁸

Narozen 26. 6. 1899 v Praze. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1927. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1923. Kněžské svěcení: 1923. Pastorec. Profesor SŠ. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, promoce 2. 6. 1933. Další studia: Statní archivní škola (1934-37). V r. 1940-41 přednášel na Arcidiecésním bohosloveckém učilišti pražském předmět pomocné vědy historické a ochrana památek. Od r. 1942 pracovník v arcibiskupském archivu. Dne 30. 1. 1951 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem církevních dějin, s účinností od 1. 1. 1951. Dne 14. 5. 1959 jmenován tamtéž vedoucím katedry historicko-právní, s účinností od 1. 6. 1959. Dne 13. 8. 1962 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1962-64. Dne 25. 7. 1964 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1964-66. Dne 1. 9. 1966 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1966-68. Dne 21. 11. 1968 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1968-70. Působení ukončeno po tzv. čestném roce dne 31. 8. 1970.

Základní bibliografie

Náboženské dějiny Kladna : Třicet jeden kladenský farář 1352-1835, Kladno : Katolická akce kladenská 1934. 120 s.

František KOP – Václav BARTŮNĚK, *Praha šest set let církevní metropolí*, Praha : Českomoravské tiskařské podniky 1944. 167 s.

Stručné dějiny kostela sv. Michala na Starém městě pražském, Praha : Svaz přátel rodopisu 1946. 47 s.

Karel z Lemberka, arcibiskup pražský, Praha 1947

Karlštejn : Zbožný odkaz otce vlasti : Dějiny kapituly a děkanství karlštejnského, Praha : V. Kotrba 1948. 201 s.

Václav BARTŮNĚK (red.), *900 let Litoměřické kapituly*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1959. 93 s.

Dar nad všechno zlato : sv. Cyril a Metod, Praha : Česká katolická charita 1963. 91 s.

Václav BARTŮNĚK (red.), *Solušní bratři : 1100 let příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu : Sborník*, 2. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1963. 243 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962)

¹⁸ SKTF, fond Personalialia : složka Bartůněk Václav; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

Stručné dějiny kolegiální kapituly a královské kaple Všech svatých na Pražském : Pražský arcibiskup Jan Bedřich Valdštejn, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1979. 70 s.

Všeobecné církevní dějiny, 1. díl, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1985. 234 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1956; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1961; 3., přeprac. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966)

Všeobecné církevní dějiny, 2. díl, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966. 289 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1958; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1964)

„Zycie i dzialność świętych Cyryla i Metodego“, in *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Op. 3* (1973) – separát 32 s.

„Albik z Uniczova nadworny lekarz króla Waclawa IV i arcibiskup praski“, in *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 4* (1974) – separát 36 s.

„Regensburg und Prag von 973 bis zum Tod Bischof Thidags 1017“, in *Verhandlungen des Historischen Vereins für Oberpfalz und Regensburg 114* (1974) 261-276

„Konrad von Vechta, Erzbischof von Prag“, in *Beiträge zur Geschichte des Bistums Regensburg*, 6., Regensburg 1972, s. 173-219

„Karl von Lamberg, Erzbischof von Prag“, in *Miscellanea 21*, Wiener katholische Akademie 1977 – separát 27 s.

„Johann Friedrich Waldstein : Erzbischof von Prag (1676-1694)“, in *Zeitschrift für Schweizerische Kirchengeschichte 3-4* (1978) 356-369

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva*, *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.5 Batušek, Jiří (1919)¹⁹

Narozen 10. 4. 1919 ve Strážnici, okr. Hodonín. SŠ: čs. státní reálné gymnasium v Kroměříži, maturita 1938. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta (1938-39), Arcidiecézní bohoslovecké učiliště v Olomouci (1940-42), totální nasazení, Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta (letní válečný semestr 1945), Pontificia Universitas Lateranensis v Římě (1945-46). Kněžské svěcení: 1946. Doktorát teologie: Pontificia Universitas Lateranensis v Římě, disertace *De relatione elementi humani et divini in constitutione Ecclesiae secundum doctrinam Leonis XIII. et Pii XII.*, promoce 30. 6. 1946. Další studia: Pontificia Universitas Gregoriana v Římě (1948-49). Pastore. V l. 1957-61 bez státního souhlasu, dělník. V l. 1961-62 vězněn. V l. 1964-68 zaměstnanec lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor základní bohovědy, s účinností od 1. 10. 1968. Pro odklad otevření pobočky smlouva uzavřena 20. 6. 1969, s účinností od 1. 10. 1968. Působení ukončeno dne 12. 1. 1971, s účinností od 31. 12. 1970. Pověřen externí výukou od 1. 1. 1971 do 30. 6. 1971, poté působení definitivně ukončeno. Od 1. 11. 1971 do r. 1979 civilní zaměstnání, od 1. 6. 1979 mimo službu. Od 1. 10. 1990 do r. 1994 odborný asistent na obnově Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Poté pastore.

Základní bibliografie

Bohověda základní, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 34 s.

Dogmatická bohověda speciální : o Bohu Trojjediném, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 39 s.

Církev v letech 1968-1970 : korespondence, [s.l.] [s.n.] [s.d.].

¹⁹ SKTF, fond Personalialia : složka Batušek Jiří; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>. Doplněno dotazem u Arcibiskupství olomouckého.

IV.2.6 Bayer, František (1905-?)²⁰

Narozen 14. 6. 1905 v Bernarticích nad Odrou, okr. Nový Jičín. SŠ: Cyrilometodějské klasické gymnasium na Velehradě, arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita. VŠ: bohosloví na universitě v Innsbrucku (5 semestrů), filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor latina a němčina (1937-39 a 1945-47), absolutorium 1947. Profesor SŠ. Dělník. Důchodce 1965. Dne 4. 11. 1969 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem latiny a němčiny. Působení ukončeno 30. 6. 1970. Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

nezjištěna

²⁰ SKTF, fond Personalia : složka Bayer František; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori.

IV.2.7 Benda, Vladimír (1927)²¹

Narozen 30. 9. 1927 v Chrustenicích, okr. Beroun. SŠ: reálné gymnasium v Berouně, maturita 1946. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1946-50), Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, absolutorium 1951. Kněžské svěcení: 1950. Pastorage (1951-59), dělník (1960), pastorage (1960-75). Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Kněžství Starého a Nového Zákona*, promoce 12. 4. 1962. Dne 22. 9. 1971 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor úvod do teologie pro r. 1970-71; opakováno 26. 7. 1972 pro r. 1972-73. Dne 24. 9. 1974 jmenován tamtéž lektorem pro obor křesťanská filosofie pro r. 1974-75. Dne 11. 4. 1975 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor křesťanská filosofie, s účinností od 1. 5. 1975. Na žádost sboru ordinářů pověřen místo filosofie výukou pastorální teologie. V r. 1976 obhájil tamtéž habilitační práci *Budoucnost církve už začala* a byl navržen na jmenování docentem. Od r. 1978 požadavky sboru ordinářů na ukončení jeho působení tamtéž. Dne 26. 10. 1983 jmenován tamtéž docentem, s účinností od 1. 11. 1983. Od téže doby ukončil výuku, byl však veden ve stavu zaměstnanců. Dne 15. 1. 1986 jmenován tamtéž profesorem, s účinností od 1. 2. 1986. Působení ukončeno dne 28. 2. 1986. Pastorage.

Základní bibliografie

Úvodní teologický kurz podle dekretu Optatum totius 14, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1970. 197 s.

Teologická systematika, díl 1, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1973. 147 s.

Teologická systematika, díl 2, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1973. 189 s.

Teologická systematika, díl 3, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1974. 148 s.

Teologická systematika, díl 4, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1974. 142 s.

Teologická systematika, díl 5, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 101 s.

²¹ SKTF, fond Personalialia : složka Vladimír Benda (2x); SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

Teologická systematika, díl 6, *Obsah Teologické systematiky*, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975

Pohled do filosofie, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 99 s.

Praktická (pastorální) teologie dnešní církve, díl 1, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 134 s.

Praktická (pastorální) teologie dnešní církve, díl 2, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 153 s.

Stručný filosofický slovník, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 49 s.

Filosofická antropologie : základy, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 27 s.

Filozofie náboženství : základy, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 40 s.

Homiletika, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1976. 26 s. (předchozí vydání: Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975)

Svátost pokání : svátost křesťanského smiřování, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [s.d.]. 112 s.

Hledání : úvahy věřícího křesťana, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988. 119 s.

Nacházení, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1989. 144 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.8 Beneš, Jaroslav (1892-1963)²²

Narozen 6. 4. 1892 v Praze. SŠ: státní gymnasium v Praze, maturita 1911. VŠ: česká teologická fakulta c.k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze (1911-12), Pontificium Collegium Urbanum De Propaganda Fide v Římě (1912-1915), po vstupu Itálie do války musel opustit Řím a dokončil studia v Praze jako řádný posluchač německé bohoslovecké fakulty c.k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze a jako mimořádný posluchač české bohoslovecké fakulty na téže univerzitě, absolutorium 1916. Kněžské svěcení: 1916. Pastore. Doktorát filosofie: Pontificium Collegium Angelicum v Římě, promoce 27. 2. 1924. Doktorát teologie: Pontificium Collegium Urbanum De Propaganda Fide v Římě, promoce 26. 6. 1924; nostrifikace na teologické fakultě Karlovy university v Praze dne 15. 11. 1926, disertace (předložená již 1923) *Messias promissus – Messias missus*. Další studie: Cursus Magisterii na Pontificia Universitas Gregoriana v Římě, práce *Vývoj pojmu věčných pravd u některých scholastiků 14. století*, dne 15. 4. 1925 jmenován Magister aggregatus facultatis philosophicae Pontificiae Universitatis Gregoriana. Dne 18. 11. 1925 jmenován adjunktem teologické fakulty Karlovy university v Praze na dobu od 1. 9. 1925 do 31. 8. 1925. Dne 29. 10. 1925 jmenován tamtéž suplentem křesťanské filosofie na akad. rok 1925-26. V r. 1926-27 studijní dovolená. Dne 29. 3. 1927 tamtéž habilitace pro obor křesťanské filosofie, schváleno 14. 7. 1927, spis *Valor „possibilium“ apud S. Thomam, Henricum Gandavensem, B. Iacobum de Viterbo*. Dne 30. 8. 1927 jmenován adjunktem na dobu od 1. 9. 1927 do 31. 8. 1929. Dne 31. 1. 1928 jmenován tamtéž asistentem pro dobu od 1. 1. 1928 do 31. 8. 1929. Dne 3. 7. 1929 jmenován tamtéž asistentem pro dobu od 1. 9. 1929 do 31. 8. 1931. Dne 23. 10. resp. 20. 11. 1929 jmenován tamtéž mimořádným profesorem pro obor křesťanské filosofie s účinností od 1. 11. 1929, spis *Psychoanalyse. Freudova psychoanalyse a poměr křesťanské filosofie k ní* (1. díl již vydán tiskem, 2. díl v rukopise). Dne 13. 3. resp. 30. 3. 1936 jmenován tamtéž řádným profesorem pro obor křesťanské filosofie s účinností od 1. 1. 1936, spis *René Descartes či Tomáš Akvinský?*. V letech 1933-36 tamtéž suplent dogmatiky. V akad. roce 1936-37 tamtéž děkan, v akad. roce 1937-38 tamtéž proděkan. Od 31. 7. 1940 do 31. 5. 1945 dán na dovolenou. Dne 6. 8. 1945 aktivován

²² SKTF, fond Personalía : složka Beneš Jaroslav (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 127-130; Czesław GŁOMBK, *Český novotomismus třicátých let. Iniciativy, kulturní kontext, polemiky*, Olomouc 1995, s. 167-174; -hp-, „Jaroslav Beneš“, in Jiří GABRIEL (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998, s. 34; Stanislav SOUSEDÍK, „Český tomista“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (1970) 32; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s.13.

s účinností k 1. 6. 1945. Dne 11. 6. 1945 tamtéž pověřen suplováním dogmatiky v akad. roce 1945-46. V akad. roce 1948-49 tamtéž děkan, v akad. roce 1949-50 tamtéž proděkan, po internaci děkana Jana Kapistrána Vyskočila OFM dne 13. 4. 1950 vedl fakultu. Dne 11. 10. 1950 obdržel kanonickou misi pro působení na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze. Od července 1950 byl nemocen, v říjnu 1950 krátce na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze vyučoval a děkan Vojtěch Šanda proto dne 21. 10. 1950 požádal SÚC o jeho jmenování řádným profesorem pro obor křesťanské filosofie, avšak Beneš opět onemocněl. Jmenován byl dne 30. 1. 1951 s platností od 1. 1. 1951 a současně byl pověřen vedením katedry křesťanské filosofie a základního bohosloví, dekret převzal dne 21. 4. 1951, ale fakticky již ze zdravotních důvodů vůbec nevyučoval. Působení ukončeno odchodem do invalidního důchodu v srpnu nebo v září 1952, kdy mu byla přiznána invalidní renta k 15. 10. 1951. Zemřel dne 24. 6. 1963 v Praze.

Základní bibliografie

Poměr scholastické filosofie k filosofii moderní a k vědám exaktním, Praha 1926

Valor „possibilium“ apud S. Thomam, Henricum Gandavensem, B. Iacobum de Viterbio, Piacenza 1927 (předtím in *Divus Thomas* 1926 a 1927)

Psychoanalyse. Freudova psychoanalyse a poměr křesťanské filosofie k ní, Praha 1929

Lidská duše a její mohutnosti, Praha 1930

René Descartes či Tomáš Akvinský? Problém poznání u Descarta s hlediska křesťanské filosofie, Praha 1935 (Praha 1991)

Quomodo Cartesius problema criticum posuerit et solverit, Roma 1936 (Piacenza 1937)

Rozumem ke zdroji pravdy. Filosofické úvahy, Praha 1939 (Praha 1996)

Důkaz jsoucnosti Boží, Praha 1941 (Praha 1942)

Duch a hmota v teorii poznání, Praha 1946

Časopisecké studie, zejména: *Filosofická revue*, *Časopis katolického duchovenstva*, *Život*, *Hlídka*, *Divus Thomas*.

IV.2.9 Beneš, Josef (1905-1979)²³

Narozen 22. 2. 1905 v Poděbradech. SŠ: gymnasium v Nymburku, maturita. VŠ: diecézní bohoslovecké učiliště v Hradci Králové, absolutorium 1929. Kněžské svěcení: 1929. Pastorec. Profesor SŠ. V l. 1942-45 v koncentračním táboře. V l. 1950-68 šéfredaktor časopisu *Duchovní pastýř*. Předseda tiskové komise České katolické Charity. V l. 1954-65 opakovaně pověřen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externí výukou pedagogiky a katechetiky, v l. 1965-68 výukou katechetiky. Dne 13. 12. 1960 jmenován tamtéž doktorem teologie honoris causa. Působení ukončeno 30. 6. 1968. Zemřel 23. 5. 1979 v Praze.

Základní bibliografie

Děkanský chrám sv. Jakuba st. v Jičíně, Jičín : J. Beneš [po 1934]. 20 s.

Církevní rok a návštěva bohoslužeb, Jičín : [nákladem vlastním] 1935. 10 s.

Slovem i dlátem : Verše, V Jičíně : Časopis Český Ráj 1936. 24 s.

Z lásky k němu, Jičín : [nákladem vlastním] 1938. 15 l.

Mše svatá, Praha : Vyšehrad 1951. 34 s.

Malá liturgika, Praha : Vyšehrad 1952. 67 s.

Desatero božích přikázání v našem životě, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1957. 59 s.

Nezapomenutelná oběť, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962. 52 s.

Ač zemřeli ještě mluví : Medailonky českých katolických vlasteneckých kněží, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1964. 449 s.

Josef BENEŠ (ed.), *Sbírka písní a modliteb pro katolické křesťany*, 5. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1965. 504 s.

Kaine, kde je tvůj bratr? : Medailonky českých katolických kněží obětí fašismu, 2. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1973. 269 s.

Josef BENEŠ (ed.), *Naše víra. Sborník úvah o katolické víře*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1974. 303 s.

²³ SKTF, fond Personalialia : složka Beneš Josef; SKTF, složka Externí profesori; LA PNP, fond Beneš Josef ThDr.; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> ; *Josef Beneš*. [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benesj.php> ; Václav MEDEK...[ET AL.], *Cokoli jste učinili... : Sborník příspěvků k sedmdesátinám vyšehradského probošta dr. Josefa Beneše*, Praha 1974; Gustav ČEJKA, „Život a dílo ve službě padesátiletého kněžství vyšehradského probošta prof. dr. Josefa Beneše“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1979) 76-77; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád : vlastní životopis*, Kostelní Vydří 2001, passim; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 13.

Josef BENEŠ (ed.), *Český misál pro neděle a význačné dny liturgického roku*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1977. 654 s.

Časopisecké studie, zejména: *Český Ráj, Duchovní pastýř*.

Vydavatel *Cyrilometodějského kalendáře* pro jednotlivé roky.

IV.2.10 Bouše, Zdeněk Bonaventura (1918-2002)²⁴

Narozen 16. 5. 1918 v Plzni. SŠ: Masarykovo státní čsl. reálné gymnasium v Plzni, maturita 1937. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1937-39), Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské (1940-42). Kněžské svěcení: 1942. Pastorec. Člen františkánského Řádu menších bratří. Další studia: filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor filosofii a čeština (1947-48), bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1948-50). V I. 1950-56 v centralizačních táborech pro řeholníky. Dělnická zaměstnání (1957-66). Odborný asistent Ústavu teorie a dějin umění Československé akademie věd (1968-72), pastorec (1968-1973). Dne 21. 11. 1968 pověřen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externí výukou liturgiky pro r. 1968-69. Opakováno pro r. 1969-70. Dne 23. 9. 1970 neschválen pro r. 1970-71 rozhodnutím ministerstva kultury a informací. Depozitář v Národní galerii (1972-77). Podpis pod Chartou 77. Noční hlídač. Důchodce. Pastorec (1990-99). Zemřel 15. 4. 2002 v Praze.

Základní bibliografie

bibliografie in Jan RÜCKL, *Zdeněk Bonaventura Bouše OFM. Život a dílo* (diplomová práce na KTF UK, Praha 2005), s. 71-76

Epilegomena, 2., upr. vyd., Praha : OIKOYMENH 2000. 153 s. (předchozí vydání: Praha : Bonaventura Bouše, 1996)

Malá katolická liturgika : tradice, kritika, budoucnost, Praha : Vyšehrad 2004. 229 s.

Časopisecké studie, zejména: *Serafínský prapor*, *Via*, *Duchovní pastýř*, *Křesťanská revue*.

²⁴ SKTF, fond Personalía : složka Bouše Zdeněk; SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> ; Jan RÜCKL, *Zdeněk Bonaventura Bouše OFM. Život a dílo* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2005; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 17-18.

IV.2.11 Bradáč, Josef (1920-1986)²⁵

Narozen 12. 5. 1920 ve Velkém Meziříčí. SŠ: zemské reformní reálné gymnasium ve Velkém Meziříčí, maturita 1939. VŠ: diecézní bohoslovecké učiliště v Brně, absolutorium 1945. Kněžské svěcení: 1945. Pastore. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Štěpán Šrám Dolanský, polemista in causa Magistri Joannis Hus*, promoce 25. 3. 1965. Další studium: Liturgisches Institut in Trier, diplom liturgických věd – pastorální liturgie (1968-69). Dne 1. 10. 1970 jmenován rektorem kněžského semináře v Olomouci. Člen České liturgické komise. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) liturgiku. Dne 23. 9. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem pro obor liturgiky pro r. 1970-71; opakováno dne 22. 9. 1971 pro r. 1971-72, dne 26. 7. 1972 pro r. 1972-73 a dne 27. 9. 1973 pro r. 1973-74. Dne 9. 12. 1971 udělen souhlas ke jmenování docentem pro obor vědy o liturgii, spis *Die Liturgiebegriff in den deutschen Handbüchern für Liturgie und Pastoraltheologie des 19. Jahrhunderts*. Působení ukončeno na konci r. 1973-74. Pastore. Zemřel 28. 2. 1986 ve Velkém Meziříčí.

Základní bibliografie

Dějiny novověkých snah o obrodu liturgie, [Díl] 2, *Od reformace do druhého vatikánského sněmu*, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971. 60 s.

Katecheze o mši svaté, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971. 19 s.

Kursorická bohoslužba slova z evangelia sv. Lukáše, Olomouc : [s.n.] 1971. 109 s.

Struktury církve zútrka : studijní text z pastorální teologie, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 47 s.

Homiletické směrnice : r. 1976/77 : krátké homilie na evangelia feriálního lekcionáře, Olomouc : Apoštolská administratura 1977. 257 s.

Homiletické směrnice : r. 1977/78 : krátké homilie na první čtení feriálního lekcionáře, Olomouc : Apoštolská administratura 1978. 234 s.

²⁵ SKTF, fond Personalialia : složka Bradáč Josef (2x); SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalialia – profesoři; SKTF, složka Externí profesoři; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; František KUNETKA, „Kněz, vychovatel, vědec a učitel“, in *Teologické texty 2* (1996) 72; František KUNETKA, „Josef Bradáč (1920-1986)“, in *Život se tvoří z přítomné chvíle“ : česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KŘIŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 67-80; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 19.

Homiletické směrnice : r. 1978/79 : krátké homilie na první čtení feriálního lekcionáře : doba během roku : cyklus I, [s.l.] [s.n.] [1978-79] 120 s.

Věda o liturgii : přednášky a texty (1970-1972), Část 1, Všeobecný úvod, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 189 s.

Věda o liturgii : přednášky a texty (1970-1972), Část 2, Základní prvky liturgie, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 108 s.

Věda o liturgii : přednášky a texty (1970-1972), Část 3, Slavnost eucharistie, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 212, 7 s.

Věda o liturgii : přednášky a texty (1970-1972), Část 4, Liturgie svátostí podle Rituálu, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 67 s.

Věda o liturgii : přednášky a texty (1970-1972), Část 5, Posvěcení času, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 119, 3 s.

Liturgika, Litoměřice : [s.n.] [19?]. 29 s.

Josef BRADÁČ (ed.), *Bohoslužba hodin : pokus o uspořádání. Doba během roku : základní část, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1974. 142 s.*

Josef BRADÁČ (ed.), *Bohoslužba hodin : pokus o uspořádání. Společné texty svatých, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1974. 99 s.*

Josef BRADÁČ (ed.), *Bohoslužba hodin : pokus o uspořádání. Žaltář, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1974. 316 s.*

Posvátná znamení, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 57 s.

Posvěcení času, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1992. 73 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 1, Evangelia, doba adventní, vánoční, postní a velikonoční, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 99 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 2, Evangelia, 1.-17. týden v mezidobí, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 79 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 3, Evangelia, 18.-34. týden v mezidobí, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 91 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 4, 1. čtení, doba adventní, vánoční, postní a velikonoční, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 98 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 5, 1. čtení, 1.-17. týden v mezidobí, 1. cyklus, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 78 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 6, 1. čtení, 18.-34. týden v mezidobí, 1. cyklus, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 77 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 7, 1. čtení, 1.-17. týden v mezidobí, 2. cyklus, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 79 s.

Krátké homilie pro doby feriálního lekcionáře, Sešit 8, 1. čtení, 18.-34. týden v mezidobí, 2. cyklus, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1996. 83 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř, Via.*

IV.2.12 Cibulka, Josef (1886-1968)²⁶

Narozen 1. 7. 1886 v Ústí nad Orlicí. SŠ: gymnasium v Lanškrouně (1897-1901) gymnasium v Litomyšli (1901-1905), maturita 1905. VŠ: Pontificium Collegium Urbanum De Propaganda Fide v Římě, absolutorium s doktorátem teologie dne 27. 6. 1910. Kněžské svěcení: 1909. Od 1. 10. 1910 do 1. 3. 1913 docent církevního zpěvu na diecézním učilišti v Hradci Králové, od 1. 10. 1911 do 1. 3. 1913 tamtéž vicerektor chlapeckého semináře Borromeum a profesor náboženství na dívčím lyceu. Od 1. 3. 1913 do 31. 6. 1918 tamtéž biskupský ceremonář a sekretář. Další studium: ústav pro vzdělávání kněží ve Vídni při tamní bohoslovecké fakultě, studium církevních dějin a církevního práva; filosofická fakulta vídeňské university, studium dějin umění a dějin hudby (1916-17). Od 1. 10. 1917 do 1. 11. 1919 tamtéž docent církevního umění a liturgického zpěvu na diecézním učilišti, od 1. 7. 1918 do 31. 10. 1919 tamtéž spirituál v biskupském semináři. Dne 27. 6. 1919 přijata na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze habilitační práce *Dějiny církevního zlatnictví*, habilitace neukončena: dne 17. 11. 1919 jmenován mimořádným profesorem křesťanské archeologie a církevního umění na katolické bohoslovecké fakultě v Bratislavě, s účinností od 1. 11. 1919. Práce na přípravě fakulty, studium ve Francii (1920-21). Pro odklad aktivace bratislavské fakulty dne 5. 8. 1921 pověřen přednáškami z křesťanské archeologie a církevního umění na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze pro r. 1921-22. Dne 27. 7. 1922 jmenován tamtéž mimořádným profesorem ad personam pro stejný obor. Dne 20. 4. 1926 jmenován tamtéž řádným profesorem církevních dějin, s účinností od 1. 4. 1926. Doktorát filosofie: universita v Bratislavě, promoce 11. 3. 1927. Dne 8. 7. 1927 byla jeho habilitace potvrzena na filosofické fakultě Karlovy university v Praze, spis *Starokřesťanská ikonografie a zobrazení Ukřižovaného*. Dne 10. 7. 1928 byl zproštěn učitelské povinnosti z oboru církevních dějin a pověřen přednáškami z oboru křesťanské archeologie a církevního umění. Dne 27. 1. 1939 pověřen funkcí ředitele Státní sbírky starého umění v Praze. Dne 24. 8. 1940 (jako profesor) přeložen na dovolenou s čekatelným, s účinností od 30. 9. 1940. Dne 7. 2. 1941 převeden do kategorie správní osvětové služby v osobním stavu památkových, musejních a archivních úřadů s titulem vládního rady, jakožto

²⁶ SKTF, fond Personalia : složka Cibulka Josef (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Dobroslav LÍBAL – Milada VILÍMKOVÁ, *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora dr. Josefa Cibulky*, Praha 1956; Klement BENDA, „Josef Cibulka“, in *Kapitoly z českého dějepisu umění*, II., Praha 1987, s. 161-170; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 134-137; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 23.

správce a ředitel Národní galerie v Praze, s účinností od 1. 10. 1940. Dne 17. 6. 1945 zproštěn služby vládního rady a ředitele Národní galerie, s účinností od 30. 6. 1940. Dne 24. 12. 1945 převeden z kategorie úředníků správní osvětové služby do osobního stavu profesorů bohoslovecké fakulty Karlovy university v Praze. Současně pověřen přednáškami z křesťanské archeologie na filosofické fakultě Karlovy university v Praze (např. dne 15. 3. 1949 pro r. 1948-49), ukončeno na konci zimního semestru 1949-50. Působení na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze ukončeno dne 30. 11. 1950. V l. 1926-27, 1933-34 a 1947-48 byl tamtéž děkanem. Dne 12. 12. 1951 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem pro obor křesťanské archeologie a dějin církevního umění, s účinností od 1. 1. 1952. Dne 4. 5. 1955 jmenován tamtéž vedoucím katedry historicko-právních oborů, s účinností od 1. 5. 1955. Dne 14. 5. 1959 byl této funkce na základě vlastní žádosti (vědecká práce) z 29. 4. 1959 zproštěn. Působení ukončeno dne 30. 9. 1960 na základě vlastní žádosti (vědecká práce) z 21. 6. 1960. Zemřel dne 2. 4. 1968.

Základní bibliografie

Dílní bibliografie in

Klement BENDA, „Josef Cibulka“, in *Kapitoly z českého dějepisu umění*, II., Praha 1987, s. 161-170

do r. 1955: Dobroslav LÍBAL – Milada VILÍMKOVÁ, *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora dr. Josefa Cibulky*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1956

r. 1956-68: Viktor KOTRBA, „Za Josefem Cibulkou“, in *Umění* 16 (1968) 625-627

IV.2.13 Cikrle, Vojtěch (1946)²⁷

Narozen 20. 8. 1946 v Bosonohách (Brno). SŠ: Střední škola pro pracující v Brně. VŠ: Vysoké učení technické v Brně (1967-68), Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1976. Kněžské svěcení: 1976. Pastore. Další studie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, licenciát teologie, promoce 14. 5. 1984. Dne 1. 7. 1982 jmenován prefektem kněžského semináře v Litoměřicích, s účinností od téhož dne. Působení ukončeno dne 1. 9. 1986. Od 1. 10. 1982 opakovaně ustaven na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor církevního zpěvu. Působení ukončeno 30. 6. 1986. Dne 15. 9. 1986 jmenován rektorem kněžského semináře v Litoměřicích, s účinností od 1. 9. 1986. Působení ukončeno dne 31. 3. 1990: dne 14. 2. 1990 jmenován biskupem brněnské diecéze a 31. 3. téhož roku vysvěcen na biskupa.

Základní bibliografie

-aby mohlo vyrůst něco krásnějšího, Brno : Cesta 1999. 63 s.

Ne já, ale ty : meditace a promluvy, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 1998. 63 s.

Non ego sed tu, V Brně : [Biskupství brněnské] 2001. [42] s.

Vy jste sůl země a světlo světa : meditace a promluvy, Brno : Biskupství brněnské c2004. 105 s.

²⁷ SKTF, dokument Dohoda o pracovní činnosti, Vojtěch Cikrle; SKTF, fond Personalia : složka Vojtěch Cikrle; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Biskupové brněnské diecéze 1882 – dnes*. Dostupný z WWW: <<http://www.biskupstvi.cz/>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 23.

IV.2.14 Čejka, Gustav (1927)²⁸

Narozen 12. 2. 1927 v Praze. SŠ: reálné gymnasium v Praze, maturita 1946. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, absolutorium 1950. Kněžské svěcení: 1950. Pastorate. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, disertace *Úcta svatých v liturgii, kanonizační proces a nekanonizované české osobnosti, které by mohly rozšířit katalog našich svatých*, promoce 16. 12. 1970. Dne 10. 10. 1975 jmenován tamtéž lektorem pro r. 1975-76 a pověřen vyučováním filosofie. Dne 7. 1. 1976 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor filosofie, s účinností od 1. 1. 1976. Dne 24. 11. 1978 jmenován tamtéž docentem pro obor filosofie, s účinností od 1. 1. 1979, spis *Člověk a vztahy*. Od r. 1979 do r. 1989 pověřen též výukou úvodu do teologie. Dne 20. 6. 1980 jmenován tamtéž profesorem pro obor filosofie, s účinností od 1. 9. 1980. Dne 2. 7. 1984 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1984-86. Dne 21. 8. 1986 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1986-88. Působení ukončeno dne 31. 1. 1990. Pastorate.

Základní bibliografie

Základy křesťanské filozofie věku, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1978
Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.
Vydavatel *Sborníku teologických statí* a dalších svazků edice *Teologické studie*.

²⁸ SKTF, fond Personalía : složka Gustav Čejka (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.15 Hermach, Josef (1924-2002)²⁹

Narozen 29. 5. 1924 v Písku. SŠ: Klasické gymnasium v Plzni, maturita 1943. Totálně nasazen (1943-45). VŠ: Arcidiecézní bohoslovecké učilišti pražské (1943-45), bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1949. Kněžské svěcení: 1949. Pastore. V l. 1960-66 bez státního souhlasu, dělník. Od 1. 12. 1966 pastore. Dne 12. 12. 1967 jmenován spirituálem kněžského semináře v Litoměřicích, s účinností od 1. 12. 1967. Působení ukončeno dne 30. 9. 1970. Dne 12. 10. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích asistentem, s účinností od 1. 10. 1970. Doktorát: tamtéž, disertace *Ekumenický pohled na nerozlučitelnost manželství*, promoce 16. 12. 1970. Dne 5. 9. 1973 jmenován tamtéž odborným asistentem. Pověřen výpomocnou výukou biblické teologie (1970-72), pastorální teologie (1970-74), Nového Zákona a vyššího kurzu biblické řečtiny (1971-74), filosofie (1972-74). Působení ukončeno dne 30. 9. 1974. Pastore. Zemřel dne 25. 12. 2002 v Praze.

Základní bibliografie

Církev v N. Z., [Litoměřice] [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 29 s.

List apoštola Pavla Efesanům, [Litoměřice] [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 120 s.

Poznámky ke kosmologii, [Litoměřice] [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 73 s.

Stati z biblické teologie : 1972/73, [Litoměřice] [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 16 s.

Překladatel velkého množství knih s teologickou a spirituální tematikou.

²⁹ SKTF, fond Personalia : složka Hermach Josef; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Aleš OPATRŇÝ, „Za Mons. Josefem Hermachem“, in *Zpravodaj pražské arcidiecéze* 2 (2003) 1.

IV.2.16 Hladík, Dušan (1959)³⁰

Narozen 9. 4. 1959 v Brně. SŠ: střední průmyslová škola elektrotechnická v Brně, maturita 1978. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1983. Kněžské svěcení: 1983. Pastore. Od 1. 9. 1986 prefekt kněžského semináře v Litoměřicích a lektor církevního zpěvu, společenského a liturgického vystupování na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích. Působení ukončeno dne 31. 12. 1989. Od r. 1990 pastore, od r. 1999 v České katolické misii v Chicagu. Doktor teologie: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, disertace *Dějiny kláštera Porta coeli I – do válek husitských 1232-1465*, promoce 8. 6. 1994. Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

Pašije na Květnou neděli a na Velký pátek, uspoř. Dušan HLADÍK, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988. 91 s. (noty)

Dějiny kláštera Porta coeli, [díl] 1, *Dějiny kláštera od založení do skončení válek husitských*, Tišnov : Sursum 1994. 199 s.

³⁰ SKTF, fond Personalía : složka Dušan Hladík (2x); SKTF, dokument Dohoda o pracovní činnosti, Dušan Hladík; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Češi v Chicagu* [cit. 2005-08-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/59622>> .

IV.2.17 Hrdý, Antonín (1888-1954)³¹

Narozen 14. 10. 1888 v Němčicích nad Hanou. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1909. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1913. Kněžské svěcení: 1913. Pastorec. Suplující profesor SŠ. V l. 1920-24 adjunkt Cyrillo-Methodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci. Doktorát teologie: tamtéž, promoce 7. 2. 1924. Od 1. 6. 1924 prozatímní profesor morální teologie na diecézním bohosloveckém učilišti v Hradci Králové. Od 1. 3. 1925 jmenován definitivně. Dne 22. 10. 1934 jmenován profesorským sborem bohoslovecké fakulty Karlovy university suplentem křesťanské sociologie, nástup se však neuskutečnil. Působení na učilišti v Hradci Králové do léta r. 1950. Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem pro obor morálky, s účinností od 1. 9. 1950. Dne 12. 10. 1950 zvolen tamtéž fakultní radou vedoucím katedry pro mravovědu a speciální dogmatiku, avšak nejmenován. Po onemocnění v létě 1951 byl pro akad. rok 1951-52 zbaven vyučovací povinnosti a pověřen přípravou skript. Dne 23. 6. 1952 rozhodnuto o rozvázání pracovního poměru k 30. 9. 1952 a pensionování. Zemřel dne 28. 7. 1954.

Základní bibliografie

Nezjištěna.

³¹ SKTF, fond Personalialia : složka Hrdý Antonín (2x); NA, fond SÚC Dodatky, kart. 212 : složka CMBF různé : žádost o kanonickou misi (24. 9. 1950); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>.

IV.2.18 Hronek, Josef (1890-1954)³²

Narozen 13. 8. 1890 v Mladé Boleslavi. SŠ: státní gymnasium v Mladé Boleslavi, maturita 1909. VŠ: česká bohoslovecká fakulta c. k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze, absolutorium 1913. Kněžské svěcení: 1913. Pastorec. Další studia: filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor pedagogika, archeologie a dějiny umění (1919-1923). Profesor SŠ. V I. 1921-25 adjunkt bohoslovecké fakulty Karlovy university v Praze. Od 24. 4. 1928 do 30. 9. 1946 tamtéž suplent pedagogiky a katechetiky, působení přerušeno od 17. 11. 1939 do 30. 5. 1945. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *De primordiis minorum atque de regulis sancti Francisci*, promoce 23. 6. 1937. Dne 27. 11. 1945 tamtéž habilitace pro obor pedagogiky a katechetiky, schváleno dne 23. 6. 1946, jako spisy přijaty publikace: *Národní škola a katecheta, Vyučování náboženství na národních školách, Metodika vyučování náboženství*. Dne 22. 4. 1947 jmenován tamtéž mimořádným profesorem pro obor pedagogiky a katechetiky, s účinností od 1. 10. 1946. Působení do léta r. 1950. Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem pro obor pedagogiky a katechetiky, s účinností od 1. 9. 1950. Dne 7. 12. 1951 jmenován tamtéž vedoucím katedry praktických oborů, s účinností od 1. 1. 1952. Dne 26. 6. 1952 jmenován tamtéž děkanem pro r. 1952-54, s účinností od 1. 7. 1952. Dne 15. 6. 1954 zvolen tamtéž děkanem pro r. 1954-56. Zemřel dne 23. 9. 1954 v Praze.

Základní bibliografie

Velmi rozsáhlé dílo (desítky monografií a stovky článků). Základní monografické práce citovány v: Jan MERELL, „Životní dílo Msgre Dr Josefa Hronka“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1954) 164.

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva, Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

³² SKTF, fond Personalia : složka Hronek Josef (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 149-150; Jan MERELL, „Životní dílo Msgre Dr Josefa Hronka“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1954) 163-164; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 55.

IV.2.19 Huber, Jiří (1932)³³

Narozen 11. 9. 1932 v Praze. SŠ: reálné gymnasium v Praze, maturita 1952. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, absolutorium 1956. Kněžské svěcení: 1956. Pastorec. V l. 1963-67 bez státního souhlasu, dělník. V l. 1968-71 v zahraničí. V r. 1971 řidič. Od 1. 1. 1972 pastorec. Dne 9. 7. 1976 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích asistentem, s účinností od 1. 10. 1976. Pověřen výukou latinského jazyka. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Chardinova kosmologie jako cesta k setkání s nejvyšším jsoucnem*, promoce 3. 10. 1977. Dne 31. 8. 1978 jmenován tamtéž odborným asistentem, s účinností od 1. 10. 1977. Pověřen výukou dogmatické teologie. Dne 15. 1. 1980 jmenován tamtéž vedoucím katedry speciální dogmatiky a křesťanské mravovědy, s účinností od 1. 1. 1980. Dne 20. 6. 1980 jmenován tamtéž docentem pro obor dogmatika, s účinností od 1. 9. 1980, spis *Přirozená poznatelnost Božího bytí v pramenech naší víry a v dějinách theologicko-filosofického myšlení*. Dne 23. 3. 1983 jmenován tamtéž profesorem pro obor dogmatika, s účinností od 1. 4. 1983. Dne 26. 9. 1988 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1988-90. Působení ukončeno dne 31. 1. 1990.

Základní bibliografie

Ladislav POKORNÝ – Jiří HUBER, *Kněz včera, dnes a zítra*, Praha : Sdružení katolických duchovních Pacem in terris 1981. 67 s.

Jiří HUBER – Ladislav POKORNÝ, *Poselství pro dnešek i zítřek : Sborník statí*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983. 83 s.

Jiří HUBER – Bořivoj NECHVÁTAL, *Královský Vyšehrad : Sborník příspěvků k 900. výročí úmrtí prvního českého krále Vratislava II. (1061-1092)*, 1. díl, Praha : Královská kolegiální kapitula sv. Petra a Pavla na Vyšehradě 1992. 255 s.

Bořivoj NECHVÁTAL – Jiří HUBER – Jan KOTOUS, *Královský Vyšehrad II : sborník příspěvků ke křesťanskému miléniu a k posvěcení nových zvonů na kapitulním chrámu sv. Petra a Pavla*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2001. 383 s., [32] s. obr. příl.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

Vydavatel *Cyrilometodějského kalendáře* pro jednotlivé roky.

³³ SKTF, fond Personalía : složka Jiří Huber (3x).

IV.2.20 Janhuba, František (1939)³⁴

Narozen 10. 12. 1939 v Zábřehu na Moravě. SŠ: jedenáctiletá střední škola v Zábřeze, maturita 1957. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1962. Kněžské svěcení 1962. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *František kardinál Ditrichštejn a pohled na osudy Moravy jeho doby*, promoce 12. 3. 1984. Dne 24. 11. 1982 pověřen tamtéž přednáškami z církevních dějin a patrologie, s účinností od 1. 11. 1982. Dne 3. 10. 1983 jmenován tamtéž odborným asistentem, přednášky z církevních dějin, s účinností od 1. 10. 1983. Dne 23. 5. 1984 jmenován vedoucím katedry historie a práva, s účinností od 1. 6. 1984. Dne 1. 9. 1987 jmenován tamtéž docentem pro obor církevních dějin, s účinností od 1. 7. 1987, spis *Církev a stát na Moravě v době rekatolizace před a po Bílé Hoře*. Dne 30. 5. 1989 navržen na profesora církevních dějin, ke jmenování již nedošlo. Působení ukončeno dne 28. 2. 1990. Po r. 1990 kněžské působení v olomoucké arcidiecézi a akademické působení na Gréckokatolické bohoslovecké fakulty Prešovskej Univerzity (vedoucí katedry církevních dějin, přednášky z církevních dějin, křesťanského východu a patrologie, v l. 1995-2002 děkan). Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř* a *Theologos*. Příspěvky ve sbornících.

³⁴ SKTF, fond Personalia : složka Janhuba František (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Kněží olomoucké arcidiecéze a kněží, působící a žijící v olomoucké arcidiecézi* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ado.cz>> .

IV.2.21 Jaroš, Jan (1909-1985)³⁵

Narozen 18. 1. 1909 v Českých Budějovicích. SŠ: Jirsíkovo gymnasium v Českých Budějovicích, maturita 1938. VŠ: bohoslovecké učiliště redemptoristů v Obořišti, absolutorium 1933. Kněžské svěcení 1933. Člen redemptoristů. Doktorát obojího práva: fakulta Apollinaris (Papežská lateránská univerzita), disertace *Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos*, promoce 1937. Pro velký význam disertace v l. 1937-45 docent na Papežské lateránské univerzitě v Římě s doživotní perspektivou. Ze zdravotních důvodů od r. 1945 ve vlasti. V l. 1945-50 přednášky práva na bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti. V l. 1950-55 v centralizačních táborech pro řeholníky, 1955-69 zaměstnání pomocného dělníka, od 18. 1. 1969 ve starobním důchodu. Konsultor vatikánské komise pro revizi Kodexu kanonického práva. V r. 1961 byl odsouzen pro trestný čin podvracení republiky, který byl prominut amnestií prezidenta republiky v r. 1962 a zahlazen rozsudkem v r. 1971. Dne 24. 11. 1971 jmenován lektorem církevního práva na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobožce v Olomouci pro r. 1971-72. Dne 26. 7. 1972 jmenován tamtéž lektorem církevního práva pro r. 1972-73. Dne 15. 11. 1972 jmenován odborným asistentem pro církevní právo na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, s účinností od 1. 11. 1972 a s pověřením, aby v rámci svého úvazku přednášel i na pobožce v Olomouci. Působení ukončeno k 30. 6. 1976. Zemřel 21. 3. 1985.

Základní bibliografie

Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos, Olomucii : Academia Velehradensis 1939. 322 s.

Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 1. semestr 3. ročníku, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobožka v Olomouci) 1972. 26 s.

Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 2. semestr 3. ročníku, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobožka v Olomouci) 1972. 53 s.

Kapitoly o manželství. Vybral a upravil J. JAROŠ. Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha 1975, 58 s.

Časopisecké studie, zejména: *Via*.

³⁵ SKTF, fond Personalia : složka Jaroš Jan; SKTF, složka Pobožka CMBF Olomouc : složka Personalia – profesori; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 318-320; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 60.

IV.2.22 Jedlička, František (1920-1984)³⁶

Narozen 1. 6. 1920 v Rajhradě, okr. Brno-venkov. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1940. VŠ: Arcidiecézní bohoslovecké učilišti pražské (1940-45), teologické učiliště v St. André (Belgie, 1946), bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1947. Kněžské svěcení: 1947. Další studium: knihovnické kurzy na filosofické fakultě Karlovy university v Praze (1946-48). Pastorec. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, disertace *Historický Ježíš a Kristus naší víry*, promoce 24. 6. 1975. Dne 31. 8. 1978 jmenován tamtéž odborným asistentem s účinností od 1. 10. 1977. Pověřen výukou liturgiky (1977-84), latiny (1977-79) a ochrany památek (1981-84). Dne 15. 1. 1980 jmenován tamtéž vedoucím katedry praktických oborů, s účinností od 1. 1. 1980. Dne 20. 6. 1980 jmenován tamtéž docentem pro obor liturgika, s účinností od 1. 9. 1980, spis *Měšní orace*. Dne 24. 3. 1983 jmenován tamtéž profesorem pro obor liturgika a dějiny sakrálního umění, s účinností od 1. 4. 1983. Působení ukončeno smrtí. Zemřel dne 3. 5. 1984 v Praze.

Základní bibliografie

Iconographia brevis sanctae Dei genetrici beatae Virgini Mariae dedicata, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [s.d.]. 142 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

³⁶ SKTF, fond Personalía : složka František Jedlička.

IV.2.23 Kadlec, Jaroslav (1911-2004)³⁷

Narozen 10. 3. 1911 v Dolní Cerekvi. SŠ: Jirsíkovo státní gymnasium v Českých Budějovicích, maturita 1929. VŠ: diecézní bohoslovecké učiliště v Českých Budějovicích, absolutorium 1934. Kněžské svěcení: 1934. Pastorec. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *Vzkříšení z mrtvých ve Starém a Novém Zákoně*, promoce 16. 2. 1938. Od 1. 7. 1941 do 30. 4. 1947 profesor církevních dějin na diecézním bohosloveckém učilišti v Českých Budějovicích. Dne 12. 4. 1947 jmenován na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze asistentem, s účinností od 1. 5. 1947 do 30. 4. 1949; dne 19. 5. 1949 jmenování opakováno pro období od 1. 5. 1949 do 30. 4. 1951. Pověřen přednáškami československých církevních dějin. Dne 16. 5. 1947 tamtéž habilitace pro obor českých církevních dějin, spis *Ponížení Svaté Koruny*, schváleno ministerstvem školství dne 4. 9. 1947. Dne 17. 12. 1949 navržen na jmenování mimořádným profesorem pro obor československých církevních dějin, spis *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, ke jmenování nedošlo. Působení ukončeno 30. 9. 1950. Pastorec (1950-1952). Smlouva o dílo – kaplan, soukromé působení (1952-55). Dělník (1955). Smlouva o dílo – Československá akademie věd (1955-57). Vězněn (18. 7. 1957-18. 1. 1960). Dělník (1960-68). Pastorec (1968-69). Dne 23. 4. 1969 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích docentem pro obor české církevní dějiny, s účinností od 1. 4. 1969. Dne 1. 7. 1970 navržen tamtéž na jmenování profesorem pro obor všeobecných církevních dějin a vedoucím katedry historicko-právní. Rozhodnutím ministerstva kultury ze dne 2. 8. 1971 neschváleno jmenování profesorem. Dne 9. 1. 1973 jmenován tamtéž vedoucím katedry historicko-právní, s účinností od 1. 1. 1973. Dne 5. 9. 1973 navržen tamtéž na jmenování profesorem pro obor všeobecných církevních dějin. Dne 20. 6. 1974 jmenován tamtéž profesorem pro obor všeobecných církevních dějin, s účinností od 1. 4. 1974. Dne 29. 8. 1974 rozhodnutím ministerstva kultury odvolán z funkce vedoucího katedry historicko-právní, s účinností od 31. 8. 1974. Působení ukončeno 31. 12. 1974 odchodem do důchodu. Dne 4. 1. 1990 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externím učitelem církevních dějin, s účinností od 1. 1. 1990. Dne 25. 5. 1990

³⁷ SKTF, fond Personalalia : složka Kadlec Jaroslav; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; František ŠMAHEL, „Jaroslav Kadlec – historik církevních dějin“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, IV., K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 19-28; Josef TRÍŠKA (ed.), *Bohemia, Ecclesia, Universitas. Sborník k osmdesátinám Jaroslavu Kadlecovi*, Praha 1991; „Na počest vzácného jubilea prof. Jaroslava Kadlece“, in *Setkání 2* (1994) 3-19; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 63-64.

přiját jako profesor církevních dějin do pracovního poměru na Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze na dobu určitou, opakovaně obnovováno až do 30. 6. 1998. Zemřel 3. ledna 2004 ve Staré Boleslavi.

Základní bibliografie

Dílní bibliografie in

Josef TRÍŠKA (ed.), *Bohemia, Ecclesia, Universitas. Sborník k osmdesátinám Jaroslavu Kadlecovi*, Praha : Karolinum 1991, s. 215-221

Zdeňka HLEDÍKOVÁ, „K životnímu jubileu Jaroslava Kadlece“, in *Mediaevalia historica Bohemica* 1 (1991) 459-466

Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice, s. 109

František ŠMAHEL, „Jaroslav Kadlec – historik církevních dějin“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, IV., K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha : Karolinum 2002, s. 19-28

IV.2.24 Kasan, Josef (1905-1965)³⁸

Narozen 19. 2. 1905 v Miloticích, okr. Kyjov. SŠ: státní reálné gymnasium ve Strážnici, maturita 1925. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze. Kněžské svěcení 1933. Člen premonstrátského řádu. Pastorec. Profesor SŠ. Další studium: filosofická fakulta Masarykovy university v Brně (1935-39). Doktorát filosofie: tamtéž, promoce 16. 3. 1939. Další studium: právnická fakulta Masarykovy university v Brně (1939-46). Doktorát obojího práva: tamtéž, promoce 27. 9. 1946. Další studium: mezinárodní katolická universita v Miláně (1947-48). Dne 2. 10. 1950 jmenován státním docentem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze pro obor pastýřského bohosloví, s účinností od 1. 9. 1950. Dne 12. 12. 1951 tamtéž jmenován profesorem církevního práva, s účinností od 1. 1. 1952. Působení ukončeno k 31. 10. 1953. Rektor kostela u sv. Ignáce v Praze 2, oficiál církevního soudu, arcibiskupský notář. V invalidním důchodu od 9. 10. 1965. Zemřel 19. 10. 1965 v Praze.

Základní bibliografie

Prameny církevního práva. Dějinný vývoj, Praha : Česká katolická Charita 1952. 54 s.
Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

³⁸ SKTF, fond Personalia : složka Josef Kasan; Arcibiskupství pražské: osobní záznam Kasan Bohumír Josef; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 277 a 416; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 66.

IV.2.25 Kleveta, Antonín (1904-1969)³⁹

Narozen 18. 1. 1904 ve Vitčicích, okr. Přerov. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1923. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci (1923-24) a katolická bohoslovecká fakulta na L'Université de Strassburg, licenciát teologie 1928 (další studia tamtéž: certificat de droit, 1926; certificat d'études francaises modernes). Kněžské svěcení: 1927. Další studia: L'École biblique et archeologique v Jeruzalémě (1928-30, zároveň představený Poutního domu tamtéž). Doktorát bohosloví: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, promoce 7. 12. 1933. V l. 1932-39 tamtéž vyučoval jako adjunkt a lektor. Od 27. 2. 1942 do 25. 9. 1943 vězněn, poté v nemocnici do 30. 4. 1945. Dne 5. 9. 1945 habilitace na Cyrillo-Methodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci pro obor biblického studia Starého zákona – pomocných věd biblických a biblické filologie (soukromý docent). Dne 14. 3. 1947 jmenován tamtéž mimořádným profesorem pro obor biblického studia Starého zákona (oznámeno 28. 3. 1947), s účinností od 1. 4. 1946. Pastorační působení. Invalidní důchod od 1. 6. 1952. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci profesorem pro obor Starého zákona a hebrejštiny, s účinností od 1. 10. 1968. Zemřel 16. 5. 1969 v Lipníku nad Bečvou.

Základní bibliografie

Eschatologické představy Babyloňanů, Olomouc : [s.n.] 1940. 112 s.

Hermeneutika, Olomouc : [s.n.] 1950. 20 s.

Příruční slovník biblický, vydal Pavel ŠKRABAL; spolupracovali Tomáš HUDEC, Antonín KLEVETA, Emilian SOUKUP, Prokop ŠVACH, Praha : Kropáč a Kucharský 1940. 735 s.

„Le jugement infernal dans les croyances babyloniennes“, in *Archiv Orientální* 1 (1949) 374-385

³⁹ SKTF, fond Personalialia : složka Kleveta Antonín; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; SKTF, složka Děkanství CMBF Olomouc B; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 67-68.

IV.2.26 Knödl, Josef (1939-1993)⁴⁰

Narozen 22. 7. 1939 v Rozhraní, okr. Svitavy. SŠ: reálné gymnasium, maturita 1948. VŠ: diecézní bohoslovecké učiliště v Litoměřicích (1948-50), dále soukromě se svolením biskupa. Kněžské svěcení: 1953. V l. 1953-57 účetní referent, od r. 1957 plný invalidní důchod. Od r. 1969 prefekt kněžského semináře v Litoměřicích. Od 1. 10. 1971 prefekt a spirituál tamtéž. Dne 12. 8. 1975 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor asketika pro r. 1975-76, dne 30. 6. 1976 opakováno pro r. 1976-77. V r. 1975 suploval místo nemocného profesora přednášky z oboru archeologie a ochrana památek. K 1. 10. 1977 mu byl odebrán státní souhlas pro činnost v kněžském semináři. Působil v duchovní správě v Litoměřicích, od r. 1978 v brněnské diecézi. Zemřel 11. 8. 1993.

Základní bibliografie

Úvod do dějin spásy, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 36 s.

„Krása Boží, jak se zrcadlí v dílech lidských“, in *Bůh a ekonomie spásy : sborník přednášek VI. teologického kurzu pro kněze 1975*, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975, s. 67-75

⁴⁰ SKTF, složka Ukončení : složka Josef Knödl; SKTF, složka Externí profesori; SKTF, fond Licenciáty : složka Josef Knödl; *Katalog duchovenstva a přehled diecéze brněnské*, Brno 1982, s. 110; „Vzpomínáme“, in *Katolický týdeník* 31 (30. 6. 1995) 7.

IV.2.27 Koronthály Vladimír (1951)⁴¹

Narozen 20. 5. 1951 v Bratislavě. SŠ: SVŠ Bratislava, maturita 1969. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Bratislavě (1969-71), filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, obor dějiny hudby – dějepis, absolutorium 1977. V l. 1977-78 a 1979-80 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem církevního zpěvu. Kratší pracovní poměry, základní vojenská služba, hudební režisér firmy Supraphon. Po r. 1989 politické funkce (mj. Česká národní rada: poslanec od 6. 6. 1992 do 31. 12. 1992, Poslanecká sněmovna: poslanec od 6. 6. 1992 do 6. 6. 1996, 1. místostarosta MČ Prahy 1, náměstek ministra kultury), concert manager v Psalterium, s.r.o., kancléř Arcibiskupství pražského, vicekancléř Arcibiskupství pražského.

Základní bibliografie

Hudební sbírka Kryštofa Gayera. Příspěvek k poznání hudebního života v barokní Praze, diplomová práce na FF UK 1977

Zpěvy a modlitby z Taizé, [texty a úprava melodií českých sól Vladimír KORONTHÁLY], Praha : Rosa 2004. 125 s.

Hudební nahrávky.

⁴¹ SKTF, fond Personalia : složka Koronthaly; SKTF, fond Personalia : složka Koronthályová Markéta; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <www.psp.cz>.

IV.2.28 Koronthályová, Markéta (1952)⁴²

Narozena 13. 3. 1952 v Praze. SŠ: Akademické gymnázium v Praze, maturita 1971. VŠ: filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, obor latina – novořečtina, absolutorium 1977. Doktorát filosofie: tamtéž, spis *Slovo acutus v Ciceronových spisech*, diplom 12. 12. 1978. Dne 1. 9. 1977 jmenována na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odbornou asistentkou. Až do r. 1989/90 vyučovala latinský jazyk a jako volitelný předmět staroslověnštinu, s přestávkou let 1980-83 a 1985-86, kdy byla na mateřské dovolené. Dne 25. 5. 1990 byla přijata na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze do funkce odborného asistenta pro obor latinský jazyk, s účinností od 10. 5. 1990. Tuto funkci zastává dodnes.

Základní bibliografie

Latinitas christiana. Čítanka lat. textů. Praha : Scriptum [1992]. 55 s.

Latinitas ecclesiastica. Čítanka latinských církevních textů, Praha : Karolinum 1994. 69 s.

Latinská syntax. Cvičné věty pro bohoslovce, 2., přeprac. vyd., Praha : Karolinum, 1996. 37 s. (předchozí vydání: *Syntaxis Latina*, Praha : Scriptum [1990?]. 24 s.)

Souhrn latinské gramatiky, Praha : Kairos 2000. [4] s.

Latinská čítanka pro studenty teologie, Praha : Karolinum 2002. cxix s.

Utkáno z kamínků, Svitavy : Trinitas; Řím : Křesťanská akademie 2003. 88 s.

Scala paradisi = Stupně k ráji, [Guigo; z latiny přeložila Markéta KORONTHÁLYOVÁ], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 1996. 46 s.

Františkánské prameny, I, Spisy sv. Františka a sv. Kláry, [překlad z latinského kritického vydání Markéta KORONTHÁLYOVÁ a J. B. ŠTIVAR], Velehrad 2001. 214 s.

Bernard z CLAIRVAUX, *O milosti a svobodném rozhodování,* [překlad z latiny Markéta KORONTHÁLYOVÁ; úvodní studie Ctirad V. Pospíšil], Praha : Karolinum 2004. 95 s.

Vexilla regis. Výbor z latinské duchovní poezie, přeložila Markéta KORONTHÁLYOVÁ, Praha : BB art 2004. 170 s.

Četné překlady církevních dokumentů (zejména Jana Pavla II.) z latinského jazyka.

Práce na slovníku středověké latiny (AV ČR).

Příspěvky ve sbornících.

⁴² SKTF, fond Personalialia : složka Koronthályová Markéta; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.29 Kotalík, František (1917-1993)⁴³

Narozen 13. 9. 1917 v Plzni. SŠ: Masarykovo reálné gymnasium v Plzni, maturita (s doplňující zkouškou z češtiny) 1936. VŠ: Pontificium Athaenum Lateranense v Římě, licenciát teologie 1942. Kněžské svěcení: 1941. Další studia: Pontificium Institutum Biblicum v Římě (1942-45), bakalaureát biblických věd 1944. Pastore. V l. 1946-49 působil v litoměřickém semináři, od 1. 10. 1946 do 1. 7. 1950 zastupující profesor na diecézním bohosloveckém učilišti v Litoměřicích pro obor biblického studia Starého zákona. Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze státním docentem pro obor hebrejštiny, s účinností od 1. 9. 1950. Od 1. 11. 1950 suploval přednášky exegeze Starého zákona. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, spis: *Ras Šamra – Ugarit, jeho dějiny – písmo – řeč a vztahy ke Knize žalmů. Mythologické a rituální texty Ras Šamra – Ugaritu ve vztahu k biblickým textům starozákonním*, promoce 22. 1. 1953. Dne 22. 10. 1955 jmenován tamtéž profesorem pro obor starozákonní vědy a semitské dialekty, s účinností od 1. 10. 1955. Dne 18. 9. 1974 jmenován tamtéž vedoucím katedry biblických oborů, s účinností od 1. 9. 1974. V l. 1974-76, 1979-84 tamtéž proděkan, v r. 1984 proděkan honoris causa. Působení ukončil dne 30. 9. 1989 odchodem do důchodu. Na základě smlouvy z 3. 10. 1989 vyučoval tamtéž jako profesor hebrejštiny od 1. 10. 1989 do 31. 1. 1990. Zemřel dne 21. 9. 1993 v Praze.

Základní bibliografie

Ras Šambra – Ugarit. Studie o významu a vztazích Ugaritu k prostředí a knihám starozákonním, Praha : Česká katolická charita 1955. 160 s., xvi obr. příl.

Dobové a kulturní pozadí Starého zákona, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1980. 130 s.

Inspirace Písma svatého a biblická hermeneutika, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1978. 129 s.

Prvních jedenáct kapitol Genese : Historicko-kult. prostředí a exegetické poznámky, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966. 84 s.

Všeobecný úvod do Písma svatého Starého zákona, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982. 121 s. (předchozí vydání: Praha : Česká katolická Charita, 1952; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1972)

⁴³ SKTF, fond Personalialia : složka Kotalík František (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 73-74.

Země pozemského putování Ježíšova, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1989. 82 s.

Pohled do současné katolické exegeze, [s.l.] [s.n.] [s.d.]

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.30 Koukl, Josef (1926)⁴⁴

Narozen 8. 11. 1926 v Brně. SŠ: Klasické státní gymnasium v Brně, maturita 1945. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1950. Kněžské svěcení: 1950. Od 17. 11. 1970 spirituál semináře v Litoměřicích. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Význam termínu „opera servitia“ a zákaz nedělní práce*, promoce 5. 6. 1974. Dne 24. 9. 1974 jmenován tamtéž lektorem pro obor křesťanská mravověda pro r. 1974-75. Od 1. 1. 1975 jmenován tamtéž odborným asistentem. Dne 26. 7. 1989 byl jmenován sídelním biskupem litoměřickým a 27. 8. téhož roku vysvěcen na biskupa. Působení na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích ukončeno dne 31. 1. 1990. Emeritním biskupem jmenován dne 24. 12. 2003.

Základní bibliografie

Morální teologie. Všeobecná část, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1976. 100 s.

Morální teologie. Nauka o ctnostech a povinnostech z nich, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1976. 32 s.

Morální teologie. Část speciální, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1984. 181 s.

Morální teologie, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1986. 82 s.

Morální teologie. Část všeobecná a základní, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [s.d.]. 167 s.

Morální teologie. De sacramentis, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [s.d.]. 27 s.

Vojtěch TKADLČÍK – Josef KOUKL – František KOPECKÝ, *Diskusní příspěvky k encyklice „Humanae vitae“*. Články, korespondence, [s.l.] [s.d.]

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

⁴⁴ SKTF, fond Personalialia : složka Koukl Josef; SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> ; *Naši biskupové* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.biskupstvi-ltm.cz/>> ; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 74; Jaroslav MACEK, *Biskupství litoměřické*, Kostelní Vydří 2005, s. 148-151.

IV.2.31 Kouřil, Jaroslav (1913-1981)⁴⁵

Narozen 10. 4. 1913 v Odrlicích, okr. Olomouc. SŠ: reálné gymnasium v Litovli, maturita 1932. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1937. Kněžské svěcení 1937. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, disertace *Vliv Jesajáše proroka na vnitřní a zahraniční politiku jeho doby*, promoce 6. 6. 1946. Od 1. 9. 1939 do 23. 5. 1945 v koncentračních táborech. V r. 1946-47 zástupce profesora pastorálky a sociologie na bohosloveckém učilišti v Litoměřicích. Profesor na SŠ. Dne 2. 9. 1952 byl jmenován docentem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze pro obor mravovědy (morální teologie), s účinností od 1. 10. 1952. Od r. 1953 suploval pastorální teologii. Dne 22. 6. 1953 byl jmenován profesorem pro obor mravovědy (morální teologie), s účinností od 1. 10. 1953. Dne 6. 9. 1955 byl tamtéž jmenován profesorem pro obor pastorální teologie, s účinností od 1. 10. 1955. Od r. 1954 pověřen vedením katedry praktických oborů, v r. 1965 jmenován jejím vedoucím. Působení ukončeno k 31. 7. 1969. Zemřel 29. 12. 1981 v Praze.

Základní bibliografie

Etika všeobecná. Obor: filosofie. Skriptum z přednášek J. Kouřila v 1. roč. na CM bohosl. fak. v Praze - Litoměřicích, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962. 190 s.

Nejsv. Eucharistie liturgicky a pastorálně. Skriptum pro stud. účely Cyrilometodějské bohoslovecké fak. v Praze-Litoměřicích, 1. díl, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1967. 124 s.

Rukojeť pastýřského bohosloví, 1. díl, *Homiletika*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1957. 149 s.

Rukojeť pastýřského bohosloví, 2. díl, *Zpovědnice*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1958. 237 s.

Rukojeť pastýřského bohosloví, 3. díl, *Liturgika*. 1. část, *Povšechný úv., liturgická forma a zvláště liturgická hudba*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1959. 153 s.

Rukojeť pastýřského bohosloví. 3. díl, *Liturgika*. 3. část, *Církevní rok s pastoračními připomínkami a zvláště Svatý týden*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1961. 160 s.

Svátosti a svátostiny všeobecně a o svatém křtu zvláště (z hlediska liturgického a pastorálního), Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1965. 160 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

⁴⁵ SKTF, fond Personalía : složka Kouřil Josef; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.32 Kovařík, Bohumil (1902-1975)⁴⁶

Narozen 13. 4. 1902 v Praze. SŠ: klasické gymnasium v Praze. VŠ: obor filologie (český jazyk-latina) na filosofické fakultě Karlovy university v Praze, doktorát filosofie; bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1933. Kněžské svěcení 1933. Od 23. 4. 1941 do 23. 5. 1945 v Dachau. Profesor na SŠ. Dne 15. 3. 1952 jmenován lektorem latiny a řečtiny na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze. Dne 26. 9. 1952 jmenován tamtéž asistentem pro stejné obory při katedře biblických oborů. Působení ukončeno 31. 10. 1953. Zemřel 3. 1. 1975 v Praze.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁴⁶ SKTF, fond Personalialia : složka Kovařík Bohumil; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.33 Krátký, Stanislav (1922)⁴⁷

Narozen 11. 11. 1922 v Brně. SŠ: reálné gymnasium (1933-35), klasické státní gymnasium v Brně, maturita 1941. VŠ: Theologický institut v Brně, absolutorium 1946 (od r. 1942 při totálním nasazení v Německu). Kněžské svěcení 1946. Pastore. V l. 1958-60 vězněn. V l. 1960-68 dělnická práce. Od r. 1968 pastore. Dne 27. 8. 1968 tajně vysvěcen na biskupa F. M. Davídkem. Od září 1969 do května 1970 přednášel na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci o II. vatikánském koncilu. Pastore.

Základní bibliografie

Druhý Vatikánský koncil a jeho poselství, Praha : Vyšehrad 1970. 62 s.

K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve, Brno 2004

Články a rozhovory v časopisech.

⁴⁷ SKTF, fond Personalialia : složka Stanislav Krátký; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalialia – profesoři; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve*, Brno 2004; Petr FIALA – Jiří HANUŠ, „Teologie konvergence, integrace a svobody : Stanislav Krátký a dynamické pojetí tradice moravského katolicismu“, in *Teologický sborník* 4 (1997) 57-74; Petr FIALA, „Biskup Stanislav Krátký a skrytá církev“, in Aleš FILIP – Jiří MIHOLA, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 62-81; Pavel Kryštof NOVÁK, „K 80. narozeninám P. Stanislava Krátkého“, in *Věstník Historicko-vlastivědného kroužku v Žarošicích* 12 (2003) 38-40; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 76.

IV.2.34 Kryštofský, Vladimír (1909-1986)⁴⁸

Narozen 14. 5. 1909 v Přerově. SŠ: reálné gymnasium v Přerově, maturita 1928. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1933. Kněžské svěcení: 1933. Pastore. Profesor SŠ. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, promoce 30. 3. 1950. Pastore. V l. 1957-59 bez státního souhlasu. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor pedagogika a katechetika, s účinností od 1. 10. 1968. Od února do června 1969 pověřen lektorskými přednáškami z liturgiky a patrologie. V l. 1968-74 učil pedagogiku a katechetiku, v l. 1969-72 patrologii, v l. 1971-73 hodegetiku, v l. 1969-74 volitelný předmět asketika. Působení ukončeno dne 31. 8. 1974. Knihovník arcibiskupské knihovny v Olomouci od r. 1970 do smrti. Zemřel v únoru 1986.

Základní bibliografie

O stavbách brněnských minoritů, Loštice : nákladem vlastním 1939. 28 s.

Hodegetika, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 73 s.

Teorie duchovní správy nedospělých. Studijní text z katechetiky, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 84 s.

Teorie náboženského vyučování : studijní text pro didaktiku, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 37 s.

Katechismus pro dospělé. [Část 1], Studijní text z katechetiky, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 135 s.

Katechismus pro dospělé. [Část 2], Studijní text z katechetiky, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972. 186 s.

Patrologie, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [1976?]. x, 603 s.

Stručné poznámky z hodegetiky a pedagogiky, [s.l.] [s.n.] [s.d.]

Vladimír KRYŠTOVSKÝ [ET AL.], *Cesta k Bohu*, Příbram 1997. 30 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1969)

⁴⁸ SKTF, fond Personalia : složka Kryštofský Vladimír; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Emilie DOHNALOVÁ, „Arcibiskupská knihovna v Olomouci“, in *Krok* 4 (2004) 25-28.

IV.2.35 Kubalík, Josef (1911-1993)⁴⁹

Narozen 26. 6. 1911 ve Vrhavči, okr. Klatovy. SŠ: státní reálné gymnasium v Klatovech, maturita 1929. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1934. Kněžské svěcení 1934. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *De regno Dei in Vetere et Novo testamento*, promoce 27. 10. 1938. Profesor na SŠ. Přednášky na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském 1942-45. Stipendijní studium základního bohosloví na Institut Catholique v Paříži a srovnávací vědy náboženské na École des Hautes Études tamtéž. Další studium: Papežská Gregoriánská univerzita, Papežský Institut Angelicum. Od 1. 6. 1946 suplent základního bohosloví na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze. Dne 16. 5. 1947 tamtéž habilitace pro obor základního bohosloví (soukromý docent), spis *České křesťanství. Církev Kristova a jiné náboženské společnosti v naší vlasti*. Dne 11. 11. 1949 navržen na mimořádného profesora základního bohosloví, ke jmenování nedošlo. Dne 2. 10. 1950 ustanoven státním docentem základní teologie na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze s účinností od 1. 9. 1950 a vedoucím katedry křesťanské filosofie a základního bohosloví. Dne 30. 1. 1951 jmenován profesorem základního bohosloví s účinností od 1. 1. 1951. Dne 16. 2. 1952 jmenován katedrovým profesorem s účinností od 1. 1. 1952. Působení ukončeno dne 30. 6. 1976, kdy odešel do důchodu. V r. 1976-77 v rámci čestného roku vyučoval jako lektor srovnávací vědy náboženské. Od 1. 10. 1990 do smrti profesor religionistiky na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zemřel 5. 5. 1993 v Praze.

Základní bibliografie

České křesťanství. Církev Kristova a jiné náboženské společnosti v naší vlasti, Praha : Bohuslav Rupp 1947. 240 s.

Dějiny náboženství, Praha : Univerzita Karlova 1991. 150 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1955; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1963; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1984; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988)

⁴⁹ SKTF, fond Personalia : složka Kubalík Josef (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jaroslav KADLEC, „Profesor Kubalík slaví osmdesátiny“, in *Katolický týdeník* 25 (1991) 3; Odilo ŠTAMPACH, „Profesor ThDr. Josef Kubalík“, in *Teologické texty* 6 (1993) 215; Odilo ŠTAMPACH, „Kubalík, Josef: Dějiny náboženství“, in *Teologické texty* 2 (1990) 76-77; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 79.

Ekumenická teologie. Aby všichni jedno byli, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1964. 89 s.

Hovory o víře, 2., rozš. vyd., Brno : Tisk 1991. 164 s. (předchozí vydání formou skript a knih: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1974; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1984; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1986; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988)

Hovory o životě křesťana, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1975. 95 s.

Ježíš, světlo národů, Praha : Vydáno vl. nákl. 1993. 105 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1989)

Ježíš z Nazareta, 2. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1984. 67 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1976)

Křesťanské církve v naší vlasti, Praha : Univ. Karlova 1991. 171 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1978; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1987)

Nekatolíci v Čechách a na Moravě, Fryštát : Kultura 1947. 121 s.

Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých. V Praze : Universum 1947. 170 s.

Theologia fundamentalis, Díl 1., *O božím zjevení*, 6. vyd., Praha : Karolinum 1991. 163 s. (zjištěná předchozí vydání: Praha : Česká katolická Charita, [1951]; Praha : Česká katolická Charita, [1952]; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1960; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1972; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1979; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983)

Theologia fundamentalis, Díl 2., *O církvi*, 6. vyd., Praha : Karolinum 1991. 180 s. (zjištěná předchozí vydání: Praha : Česká katolická Charita, [1951]; Praha : Česká katolická Charita, [1952]; Litoměřice : Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1968; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1968; Litoměřice : Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1979; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983)

Základní bohosloví I, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1969. 12 s.

Základní bohosloví II, Ježíš Kristus, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1969. 63 s.

Základní bohosloví III, O církvi – Ekleziologie, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1969. 35 s.

Zápas o pojetí církve, Praha : Zvon 1992. 153 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1987)

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva*, *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.36 Lang, Bohumír (1924)⁵⁰

Narozen 19. 10. 1924 ve Vyškově. SŠ: reálné gymnasium ve Vyškově, maturita 1943. Totálně nasazen. VŠ: medicína, nezjištěno, promoce 1950. Od r. 1957 pracovník lékařské fakulty University Palackého v Olomouci, r. 1964 tamtéž kandidát lékařských věd, r. 1966 tamtéž habilitace v oboru klinické biochemie, v květnu 1968 jmenován tamtéž docentem. Od 1. 9. 1968 primář Oddělení klinické biochemie v Městském ústavu národního zdraví v Brně. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) filosofii přírodních věd. V r. 1990 založil Moravsko-slezskou křesťanskou akademii. V r. 1993 jmenován profesorem.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁵⁰ SKTF, fond Personalia : složka Bohumír Lang; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalia – profesori; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 83.

IV.2.37 Luska, Josef (1907-1990)⁵¹

Narozen 4. 12. 1907 v Rychtářově, okr. Vyškov. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1927. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1932. Kněžské svěcení: 1932. Pastore. Doktorát teologie: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, promoce 19. 5. 1936. Další studie: Pontificium Institutum Orientale (1932-36). Doktorát východních církevních věd: tamtéž, promoce 14. 11. 1940. Od 1. 10. 1939 jmenován na Cyrillo-Methodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci suplentem jazyka a literatury staroslověnské. Po uzavření vysokých škol ponechán na fakultě jako pomocná vědecká síla. V r. 1941-42 přednášel o východní teologii na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti (při dominikánském učilišti) v Olomouci. Od června 1945 opět suplentem na Cyrillo-Methodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Dne 16. 4. 1946 jmenován tamtéž docentem pro obor staroslověnštiny a východní teologie, práce: *De argumentis Eugenii Akvilonov contra conceptum Ecclesiae prout est societas*, s účinností od 19. 2. 1946. Dne 31. 7. 1946 jmenován tamtéž asistentem, s účinností od 1. 3. 1946 (opakovaně, do 28. 2. 1950). Dne 28. 2. 1950 navržen tamtéž na jmenování mimořádným profesorem. Veden ve stavu do 31. 12. 1950. Dne 30. 1. 1951 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem speciální dogmatiky, s účinností od 1. 1. 1951. Působení ukončeno k 31. 8. 1953. Od 1. 9. 1953 pastore. Dne 12. 10. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci profesorem speciální dogmatiky, s účinností od 1. 10. 1969. Působení ukončeno dne 31. 8. 1974. Zemřel 20. 6. 1990 v Olomouci.

Základní bibliografie

„Errores Coptorum tempore Concilii Florentini (1442)“, in *Acta Academiae Velehradensis* 16 (1940) 203-215

De argumentis Eugenii Akvilonov contra conceptum ecclesiae prout ea est societas : dissertatio historico – dogmatica, Olomouc : Academia Velehradensis 1940. 118 s.

„Adnotationes ad conceptum ecclesiae apud Theodorum M. Dostoievskij“, in *Acta Academiae Velehradensis* 19 (1948) 315-349

⁵¹ SKTF, fond Personalialia : složka Josef Luska; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalialia – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.38 Mádr, Oto (1917)⁵²

Narozen 15. 2. 1917 v Praze. SŠ: Arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1936. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1936-39), arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské (1939-42), absolutorium 1942. Kněžské svěcení: 1942. Pastorate. Další studia: Pontificia Universitas Gregoriana v Římě, obor morální teologie (1948-49). Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *Malitia intrinseca in synthesi suareziana*, diplom 1950. Dne 7. 4. 1949 tamtéž navržen na jmenování smluvním asistentem, ke jmenování nedošlo. Od června 1951 do června 1966 vězněn. Dělník. V dubnu 1969 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor morální teologie, s účinností od 1. 4. 1969. Působení ukončeno rozhodnutím ministerstva kultury na konci r. 1969-70. Pastorate (1970-78). Důchod (1978). Čelní představitel utajované výuky teologie, samizdatové činnosti a protagonista odporu katolické církve proti komunistickému režimu. Od r. 1990 šéfredaktor veřejně vycházejících *Teologických textů*. Dne 4. 5. 1991 obdržel čestný doktorát teologie od university v Bonnu. Od r. 2002 do r. 2004 volitelné přednášky na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Základní bibliografie

Mravouka. Základy, 1. díl, Praha : [s.n.] 1970. 171 s.

Slovo o této době. Výbor z díla, [vybrala a usp. Jolana POLÁKOVÁ], Praha : Zvon 1992. 319 s.

Wie Kirche nicht stirbt. Zeugnis aus bedrängten Zeiten der tschechischen Kirche, Leipzig : Benno 1993. 122 s.

K jádru věci. Aktuální reflexe z let 1993-2003, [vybrala a uspořádala Jolana POLÁKOVÁ], Praha : Vyšehrad 2003. 93 s.

Dokumenty II. vatikánského koncilu, [přeložila prac. skupina pod vedením Oto Mádra], Vyd. 2., Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2002. 603 s. (předchozí vydání: Praha : Zvon 1995)

Josef ŠIMANDL – Oto MÁDR – Josef BARTOŇ – Jaroslava HLAVSOVÁ, *Jak zacházet s náboženskými výrazy : pravopis, výslovnost, tvary, význam*, Praha : Academia 2004. 116 s.

Časopisecké studie, zejména: *Teologické texty*. Příspěvky ve sbornících.

⁵² SKTF, složka Fakultní rada; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> ; Jolana POLÁKOVÁ [ET AL.], *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997; Oto MÁDR, *Slovo o této době. Výbor z díla*, [vybrala a uspořádala Jolana POLÁKOVÁ], Praha 1992; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 89.

IV.2.39 Martinů, Vojtěch (1911-1995)⁵³

Narozen 30. 9. 1911 ve Valašském Meziříčí. SŠ: reálné gymnasium v Olomouci (1922-25) a v Litoveli, maturita 1930. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1935. Kněžské svěcení: 1935. Doktorát teologie: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, promoce 1936. R. 1938 povolán tamtéž k suplování fundamentální teologie. Od r. 1939 profesor na SŠ. V l. 1948-50 profesor fundamentální teologie a dogmatiky na diecézním bohosloveckém učilišti v Litoměřicích. Pastore. V l. 1954-60 vězněn. V l. 1960-68 dělník. Od 1. 7. 1968 pastore. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) homiletiku. Dne 24. 10. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem pro obor pastorální teologie v r. 1970-71. Dne 27. 12. 1971 jmenován tamtéž lektorem pro obor homiletika v r. 1971-72. Působení ukončeno na konci r. 1971-72. Zemřel 4. 7. 1995.

Základní bibliografie

Svatý CYPRIÁN, *O jednotě církve*, přeložil Vojtěch MARTINŮ, Olomouc : Krystal 1940. 83 s.
Katechese. Buď vůle Tvá. Myšlenky ke katechesím z mravouky, Praha : Kropáč a Kucharský 1940. 232 s.
Do života, Olomouc : Velehrad 1941. 181 s.
Časopisecké studie, zejména: *Vychovatelské listy*, *Na hlubinu*, *Orel*.

⁵³ SKTF, fond Personalia : složka Martinů Vojtěch; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalia – profesori; „Zemřel ThDr. Vojtěch Martinů“, in *Katolický týdeník* 30 (1995) 3.

IV.2.40 Martiš, Libor (1913-?)⁵⁴

Narozen 29. 5. 1913 v Ludslavicích, okr. Kroměříž. SŠ: reálné gymnasium v Olešově (1924-26), arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1932. VŠ: filosofická fakulta Masarykovy university v Brně, obor klasická filologie, absolutorium 1936. Profesor SŠ, učitel ZŠ, dělník. Dne 22. 11. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze, pobočce v Olomouci lektorem latiny a řečtiny, s účinností od 1. 12. 1968. Působení ukončeno dne 4. 11. 1969. Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁵⁴ SKTF, fond Personalía : složka Martiš Libor; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalía – profesori.

IV.2.41 Matějka, Jan (1932)⁵⁵

Narozen 12. 5. 1932 v Újezdě, okr. Hořovice. SŠ: Gottwaldovo gymnasium v Hořovicích, maturita 1950. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, absolutorium 1954. Kněžské svěcení: 1954. Pastorec. Od 1. 8. 1969 sekretář České liturgické komise. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Liturgie svátostí a svátostin po druhém vatikánském sněmu*, promoce 24. 6. 1975. Dne 12. 10. 1970 jmenován tamtéž lektorem pro obor pastorální teologie. v r. 1970-71. Dne 22. 9. 1971 jmenován tamtéž lektorem pro obor udílení svátostí pro r. 1971-72, opakováno až do konce r. 1972-73. Dne 24. 9. 1974 jmenován tamtéž lektorem pro obor liturgie pro r. 1974-75, opakováno až do r. 1976-77. Dne 19. 5. 1976 zahájeno habilitační řízení, přerušeno ukončením působení k 10. 11. 1977. Dne 31. 10. 1989 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor liturgie, s účinností od 1. 10. 1989. Dne 2. 1. 1990 jmenován tamtéž vedoucím katedry liturgiky s účinností od 1. 1. 1990, habilitační řízení dokončeno 3. 4. 1990. Dne 6. 1. 1990 jmenován tamtéž docentem pro obor liturgiky s účinností od 1. 1. 1990. Dne 25. 5. 1990 jmenován vedoucím katedry praktických oborů na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Dne 15. 6. 1990 jmenován tamtéž profesorem pro obor liturgiky. Dne 8. 2. 2002 odvolán z funkce vedoucího katedry praktických oborů. V r. 2002-03 zproštěn výuky. Působení ukončeno 30. 6. 2003. Působení na Arcibiskupství pražském.

Základní bibliografie

vydavatel cca 60 liturgických knih v českém jazyce

Liturgika. [Skriptum] pro stud. účely Cyrilometodějské bohoslovecké fak. v Praze (Litoměřicích), 6. [díl], *Liturgie svátostí a svátostin po Druhém vatikánském sněmu*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1976. 74 s.

Jan MATĚJKA (ed.), *Boží slovo v liturgii. přehled čtení z Písma svatého uspořádaný podle liturgických dob*, Praha : Zvon 1996. 107 s.

František ŠMÍD – Jan MATĚJKA, *Stručné dějiny české lidové duchovní písně*, Praha : KTF UK 1999. 35 s.

⁵⁵ SKTF, fond Personalialia : složka Jan Matějka (3x); SKTF, složka Ukončení : složka Jan Matějka; SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2002* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2003* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/> .

Jan MATĚJKA (ed.), *Lekcionář pro sbírku mší o Panně Marii*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2002. 260 s.

Jan MATĚJKA (ed.), *Žalmy. Překlad z hebrejštiny Václav Bogner*, Praha : Zvon 1995. 397 s.

Sbírka mší o Panně Marii, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2002. 326 s.

„Kardinál Tomášek a liturgická obnova“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil : sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení 2. vatikánského koncilu v Praze 9. a 10. října 2002*, Praha : Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském 2002, s. 90-95.

Časopisecké studie. Příspěvky ve sbornících.

Vydavatel liturgického kalendáře pro jednotlivé roky, vydavatel *Cyrlometodějského kalendáře* pro jednotlivé roky.

IV.2.42 Medek, Václav (1922-1982)⁵⁶

Narozen 30. 8. 1922 ve Vyškově. SŠ: reálné gymnasium ve Vyškově, maturita 1943. VŠ: Arcidiecézní bohoslovecké učiliště v Olomouci (1943-45), Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1945. Kněžské svěcení: 1948. Pastorage. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Dějiny Dubicka, dubického panství a sousedních vsí do roku 1918*, promoce 15. 4. 1969 na olomoucké pobočce. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) české církevní dějiny. Dne 23. 9. 1970 jmenován tamtéž lektorem pro obor české církevní dějiny pro r. 1970-71. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. Dne 29. 7. 1971 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor české církevní dějiny. Dne 9. 12. 1971 jmenován tamtéž docentem pro obor církevní dějiny. Dne 18. 9. 1974 jmenován tamtéž vedoucím katedry historicko-právní, s účinností od 1. 9. 1974. Dne 9. 9. 1975 jmenován tamtéž profesorem pro obor církevních dějin, s účinností od 1. 10. 1975. V l. 1976-78 tamtéž proděkan. Zemřel 30. 10. 1982 v Praze.

Základní bibliografie

Sborník k šedesátým narozeninám J.M. prof. Dr. Františka Cinka, prorektora Palackého university v Olomouci, uspořádal Václav MEDEK, V Olomouci : Svaz vysokoškolského studentstva, 1948. 70 s.

„Vom Satanismus auf dem nordmährischen Herrschaftsbesitz des Deutschen Ordens in Einzeldarstellungen“, in Klemens WIESER (HRSG.), *Acht Jahrhunderte Deutscher Orden*, Wien : Verlag wissenschaftliches Archiv Bad Godesberg 1967, s. 387-393

Dějiny Dubicka, dubického panství a sousedních vsí do r. 1918, 2., upr. vyd., Dubicko : Obecní úřad, 2001. 118 s. (předchozí vydání: Dubicko : Městský národní výbor 1967)

Z dějin obce Chromče, Šumperk 1968. 42 s.

Dějiny olomoucké arcidiecéze, díl 1, *Osudy moravské církve do konce 14. věku*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1971. 193 s.

Všeobecné církevní dějiny, [Olomouc] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [1970, 1971]. 70 s.

⁵⁶ SKTF, fond Personalía : složka Medek Václav; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalía – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 98.

Cesta české a moravské církve staletími, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982. 375 s.
Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*, *Vlastivědný sborník Severní Morava*.
Příspěvky ve sbornících.

IV.2.43 Merell, Jan (1904-1986)⁵⁷

Narozen 10. 5. 1904 v Praze. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1923. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university, absolutorium 1927. Kněžské svěcení: 1927. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university, disertace *Bolest v Písmě sv. Starého a Nového zákona*, promoce 28. 6. 1933. Od 1. 10. 1933 tamtéž suplent biblického studia Nového Zákona. Dne 1. 12. 1934 jmenován tamtéž asistentem, jmenování opakovaně obnoveno. Další studia: Pontificium Institutum Biblicum v Římě (1934-36), Faculté des Lettres (Université de Paris) a École pratique des Hautes Études v Paříži (1936-37). Dne 1. 10. 1937 jako asistent pověřen na bohoslovecké fakultě Karlovy university suplováním přednášek Nového zákona. Dne 24. 3. 1939 tamtéž habilitace pro obor novozákonního studia (soukromý docent), spis: *Papyry a kritika novozákonního textu*. Od 17. 11. 1939 do 30. 9. 1942 dán na dovolenou, k 30. 9. 1942 působení ukončeno. V r. 1942-43 přes zákaz přednášel na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském. Od 14. 8. 1943 do 29. 4. 1945 v koncentračních táborech. Od 1. 6. 1945 jmenován asistentem na bohoslovecké fakultě Karlovy university a pověřen suplováním přednášek Nového zákona. Dne 14. 11. 1946 jmenován tamtéž mimořádným profesorem biblického studia Nového zákona a vyšší exegese, s účinností od 1. 10. 1945. Dne 15. 2. 1949 navržen na řádného profesora téhož oboru, ke jmenování nedošlo. Dne 2. 10. 1950 jmenován profesorem na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze pro obor Nového Zákona, s účinností od 1. 9. 1950, a zároveň vedoucím katedry biblických oborů. Dne 17. 10. 1950 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1950-52, nové jmenování 26. 6. 1952 pro r. 1952-54. Dne 1. 11. 1954 jmenován tamtéž děkanem, jmenování opakováno až do 31. 8. 1974. K témuž dni byl odvolán z funkce vedoucího katedry biblických oborů a jeho působení bylo ukončeno odchodem do důchodu. Od 15. 9. 1974 do 30. 6. 1975 přednášel v rámci tzv. čestného roku. Zemřel 22. 9. 1986 v Praze.

Základní bibliografie

Sv. Karel Boromejský, Olomouc : Krystal 1934. 56 s.

⁵⁷ SKTF, fond Personalía : složka Jan Merell; LA PNP, fond Merell Jan; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 160-162; Václav BARTŮŇEK, „Jan Merell“, in Jan MERELL, *Kázání na hoře*, Praha 1964, s. 77-88; *Slovo a život. Sborník studií vyd. k 70. narozeninám prof. ThDr. Jana Merella*, Praha 1974; Jaroslav BROŽ – Mlada MIKULICOVÁ (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty, VIII., K 100. výročí narození prof. ThDr. Jana Merella*, Praha (v tisku); Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 98.

Nouveaux fragments du papyrus 4, Paris : J. Gabalda et compagnie 1938. 18 s.

Papyrologie a Nový zákon, Praha : Československá akciová tiskárna 1938. 33 s.

Papyry a kritika novozákonního textu, V Praze : Dědictví sv. Prokopa 1939. 145 s.

Svatý Pavel. Apoštol národů, Olomouc : Krystal 1940. 54 s.

Slovo Boží. Překlad a výklad listů sv. Pavla ze zajetí, Praha : Kropáč a Kucharský 1942. 215 s.

Starokřesťanské apokryfy, V Praze : Vyšehrad 1942. 41 s.

Studium a četba Bible. Podle encykliky Pia XII. O časovém podporování biblických studií, Praha : V. Kotrba, n.s. 1949. 142 s.

Historia infantiae. Exetické poznámky k 1. a 2. kapitole evangelia sv. Matouše a Lukáše, Praha : Česká katolická Charita 1951. 106 s.

Úvod do četby Nového zákona, 2. vyd., Praha : Vyšehrad 1952. 271 s. (předchozí vydání: V Praze : Universum 1947)

Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1956. 119 s.

Exegese nedělních a svátečních perikop, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1969. 136 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1961; Praha : Ústřední církevní nakladatelství [1963]; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1967)

Mluví k nám sv. Pavel, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962. 82 s.

Kázání na hoře. Výklad a úvahy na 5.-6. kap. evangelia sv. Matouše, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1964. 88 s.

Nedělní a sváteční evangelia, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1965. 197 s.

Kristova podobenství, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1969. 104 s.

Cesty k dnešní katolické biblistice, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1971. [28 s., 1. stať 20 s.]

Radostná zvěst Nového zákona. Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1973. 150 s.

Listy apoštola Pavla z vězení. Překlad [z řeč.] a výklad listu k Efesanům a Kolosanům, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1976. 140 s.

Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky. Výklad biblických textů, meditace, modlitby, 3., opravené vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1990. 287 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1984; 2., přeprac. vyd. Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1987)

Úvod do Nového Zákona, 1. část, *všeobecná*, 2., rozš. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1960. 124 s.

Úvod do Nového zákona, 2. část, *zvláštní*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství, [1963]. 130 s. (předchozí vydání: [Praha] : ÚSČsS, [194-])

Úvod do Nového zákona, 3, dopln. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1970. 97 s.

Úvod do Nového zákona, 5. vyd., Praha : Karolinum 1991. 164 s.

Výklad evangelia sv. Marka, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1955. 217 s. (předchozí vydání: Praha : ÚSČsS, [1949?])

List apoštola Pavla Efesanům, [Litoměřice] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [1971?]. 58 s.

List ke Koloským, [Litoměřice] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [1971?]. 38 s.

Historie a geografie novozákonní Palestiny, [s.l.] : [s.n.] [s.d.] 27 s.

Úvod do evangelíí, [s.l.] : [s.n.] [s.d.] 52 s.

Jan MERELL [A KOL.], *Slova života. Věcná konkordance textů Písma svatého*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1960. 757 s.

Jan MERELL (ed.), *Malý bohovědný slovník*, Praha : Česká katolická charita 1963. 597 s.

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva*, *Revue biblique*, *Ottův slovník naučný*, *Revue Na hlubinu*, *Věstník katolického duchovenstva*, *Logos*, *Vyšehrad*, *Sursum*, *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.44 Michal, Jaroslav (1911-1988)⁵⁸

Narozen 5. 9. 1911 v Hluboké nad Vltavou, okr. České Budějovice. SŠ: státní klasické gymnasium Jirsíkovo v Českých Budějovicích, státní gymnasium Jiráskovo v Praze, maturita 1935. Další studia: mimořádný posluchač filosofické fakulty Karlovy university v Praze (1933-35). VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1940. Kněžské svěcení: 1940. Pastore. Profesor SŠ. Pracovník konzistoře biskupství litoměřického. Od 6. 10. 1954 působil na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích jako lektor pro obor církevního práva a pro obor pedagogiky a katechetiky. Dne 3. 11. 1954 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor církevního práva. Od 1. 11. 1954 do 30. 6. 1955 suploval tamtéž pedagogiku a katechetiku. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Manželství práva přirozeného a svátostné*, promoce 19. 6. 1956. Dne 4. 2. 1960 jmenován tamtéž docentem pro obor církevního práva, s účinností od 1. 1. 1960, spis *Dějiny manželství*. Dne 15. 9. 1965 jmenován tamtéž profesorem pro obor církevního práva, s účinností od 1. 10. 1965. Dne 26. 11. 1969 jmenován tamtéž vedoucím katedry praktických oborů, s účinností od 1. 10. 1969. Dne 12. 10. 1970 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1970-72. Působení ukončeno 31. 1. 1973. Zemřel 29. 1. 1988.

Základní bibliografie

Commentarium ad I. librum Codicis, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 103 s.

Commentarium ad primum et quintum librum Codicis iuris canonici, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 31 s.

Kanonické právo manželské s přihlédnutím k platnému právu v Československu, sv. 1, *Část theoretická*, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 152 s.

De delictis et poenis, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1959. 130 s.

Úvod do kanonického práva, 1. díl, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1964. 145 s.

Dějiny pramenů poznání kanonického práva s přihlédnutím k dějinám práva římského, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1967. 138 s.

Komentář k druhé knize Kodexu. O osobách, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1969. 172 s.

⁵⁸ SKTF, fond Personalía : složka Michal Jaroslav; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; L[adislav] P[OKORNÝ], „Vzpomínka na profesora Michala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1988) 99.

Kodex kanonického práva zpracovaný z rozkazu nejvyššího velekněze Pia X. a vyhlášený z moci papeže Benedikta XV., přeložil František KOP, úvod napsal Jaroslav MICHAL, Praha 1969. 516 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.45 Němeček, Jan (1896-1968)⁵⁹

Narozen 25. 2. 1896 v Příbrami. VŠ: filosofická fakulta c.k. Karlo-Ferdinandovy resp. Karlovy university v Praze, obor čeština a němčina, promoce 1921. Profesor SŠ. Doktorát filosofie: obor hudební věda a estetika, promoce 1945. Dne 4. 7. 1947 jmenován na filosofické fakultě Karlovy university v Praze státním docentem pro obor hudební vědy (dějiny hudby), spis *Jakub Jan Ryba*. V březnu 1950 navržen na jmenování lektorem církevní hudby a dějin církevní hudby na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze, ke jmenování nedošlo. Dne 19. 10. 1951 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze státním docentem dějin církevní hudby, s účinností od 1. 10. 1951. Působení ukončeno 31. 10. 1953. Další podrobnosti nezjištěny. Zemřel 31. 3. 1968.

Základní bibliografie

Jakub Jan Ryba, Praha : Orbis 1949. 35 s.

Lidové zpěvohry a písně z doby roboty : Sociální lidová poesie, písně a dramata v době baroka. Antošova Selská rebelie, Praha : SNKLHU 1954. 259 s.

Nástin české hudby XVIII. století, Praha : SNKLHU 1955. 399 s.

Zpěvy 17. a 18. století, Praha : SNKLHU 1956. 255 s.

Školní deníky Jakuba Jana Ryby, Praha : SPN 1957. 288 s.

Jakub Jan Ryba : Život a dílo, Praha : SHV 1963. 362, 2 s.

Opera Národního divadla v období Karla Kovařovice 1900-1920, 1. díl, 1900-1912, Praha : Divadelní ústav 1968. 262 s.

Opera Národního divadla v období Karla Kovařovice 1900-1920, 2. díl, 1912-1920, Praha : Divadelní ústav 1969. 331 s.

⁵⁹ SKTF, fond Personalía : složka Němeček Jan.

IV.2.46 Novák, František (1919-1999)⁶⁰

Narozen 10. 9. 1919 v Bítovanech, okr. Chrudim. SŠ: Rašínovo gymnásium v Hradci Králové, maturita 1937. VŠ: Pontificia Universitas Lateranensis, licenciát teologie 1943. Další studia: Pontificium Institutum Biblicum v Římě, licenciát biblických věd 1945. Pastore. Od 1. 9. 1949 do 30. 11. 1950 působil jako profesor bohosloví na diecézním teologickém učilišti v Hradci Králové. Vojenská služba. Pastore. Dne 30. 9. 1969 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor biblického studia Nového zákona, který přednášel v l. 1969-73 (v r. 1969-70 učil též řečtinu). Dne 16. 9. 1974 převeden na Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze se sídlem v Litoměřicích, s účinností od 1. 9. 1974. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Osvětlení Hejčlovy osobnosti a jeho životního díla*, promoce 24. 6. 1975. V l. 1974-89/90 přednášel tamtéž Nový zákon, základní a vyšší kurz řečtiny. V l. 1990-97 působil na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde přednášel Nový zákon a vedl katedru biblických věd. Působení ukončeno k 1. 10. 1997. Zemřel 2. 10. 1999 ve Staré Boleslavi.

Základní bibliografie

Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo, Praha 1999. 132 s.

Příspěvky ve sbornících.

⁶⁰ SKTF, fond Personalialia : složka Novák František (2x); SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalialia – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jaroslav BROŽ (ed.), *Ton logon asfaleia. Sborník Katolické teologické fakulty UK v Praze k 80. narozeninám ThDr. Františka Nováka*, Praha 2000.

IV.2.47 Novák, Stanislav (1917)⁶¹

Narozen 14. 6. 1917 ve Vlašimi. SŠ: státní čsl. reálné gymnasium v Benešově, maturita 1937. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1937-39), Arcidiecézní bohoslovecké učilišti pražské, absolutorium 1942. Kněžské svěcení: 1942. Pastorece. Další studium: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, doplnění základního studia bohosloví (1948-49). Profesor SŠ. Dne 17. 4. 1969 pověřen externím vyučováním katechetiky na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, s účinností od 15. 4. 1969. Dne 23. 9. 1970 jmenován tamtéž lektorem pro obor katechetika v r. 1970-71. Dne 27. 12. 1971 jmenován tamtéž lektorem pro obor katechetika v r. 1971-72. Dne 28. 8. 1972 jmenován tamtéž asistentem pro obor pedagogika a katechetika, s účinností od 1. 10. 1972. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Disharmonie člověka a jeho výchova*, promoce 5. 6. 1974. Dne 8. 1. 1975 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor katechetika a pedagogika, s účinností od 1. 1. 1975. Dne 19. 9. 1979 jmenován tamtéž docentem pro obor katechetika a pedagogika, spis *Disharmonický člověk a jeho výchova*, s účinností od 1. 9. 1979. Působení ukončeno 30. 9. 1979.

Základní bibliografie

44 katechezí jako příprava na první svaté přijímání : Příručka pro kněze, katechety i rodiče, Praha : Řád 1991. 333 s. (předchozí vydání: *Boží děti : 44 katechezí*, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 210 s.; *Boží děti*, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1975. 141 s.; *Boží děti. Díl B*, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 186 s.; *Boží děti. Díl C*, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [1983]. 180 s.)

Disharmonický člověk a jeho výchova. Pojednání o křesťanské výchově od praeatálního období až po manželství, Praha : Řád 1992. 472 s. (předchozí vydání: *Disharmonický člověk a jeho výchova. Pedagogika založená na Bibli*, část 1, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1977. 130 s.; část 2, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1977. 184 s.; část 3, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1977. 156, 16 s.)

Katechetika, [Litoměřice] [: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] 1970. 136 s.

Milníky života, Praha : Řád 1990. 195 s.

⁶¹ SKTF, fond Personalialia : složka Novák Stanislav; SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

Zásady života (Pojednání o víře, naději a lásce. Hodí se pro starší mládež, snoubence, konvertity). Katecheze, Praha : Řád 1990. 137 s. (předchozí vydání: Zásady života : pokus o katechetickou kerymatiku, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971. 93 s.; Zásady života, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1971. 122 ; 21 s.; Zásady života : pokus o katechetickou kerymatiku, díl 2, Olomouc : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta 1972)

Příspěvky ve sbornících.

IV.2.48 Olejník, Josef (1914)⁶²

Narozen 1. 7. 1914 ve Strání. SŠ: Arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1933. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1938. Kněžské svěcení: 1938. Pastore. Další studia: Pontificium Institutum musicae sacrae v Římě (1939-45): Magister gregoriánského chorálu, vysvědčení ze dne 27. 6. 1942; Licenciát in Compositione sacra, vysvědčení ze dne 23. 12. 1944. V r. 1945-50 vicesuperior v kněžském semináři v Olomouci a učitel zpěvu. Pastore. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor liturgického zpěvu, s účinností od 1. 10. 1968. V r. 1972-74 byl jeho úvazek doplněn působením na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích. Zde přednášel i v r. 1974-75, kdy bylo jeho působení ukončeno. Pastore. Na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích opět aktivován od 1. 2. 1990 do 30. 9. 1990. V l. 1990-96 působil jako odborný asistent církevního zpěvu na obnovené Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, byl jmenován docentem.

Základní bibliografie

České requiem. Pro Boží lid a scholy cantorom, Olomouc 1968. 8 s.

Jednoduché chorální nápěvy nového českého Ordo missae, Olomouc 1969

Návrh na nové nápěvy kněze a božího lidu : v novém mešním řádu dle římského misálu, promulgovaného dekretem Pavla VI. ze dne 3.4.1969, který podle dekretu Kongregace ritů ze dne 6.4.1969 začne platit na 1. neděli adventní L.P. 1969, Olomouc 1970. 46 s.

Třicet společných responsoriálních žalmů pro žalmisty nebo scholy cantorom a Boží lid, Olomouc 1971

Česká mše z Andělské hory : druhé a třetí české ordinarium, Olomouc 1972. 22 s.

Responsoriální žalmy. Pro liturgické svátky a památky, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 62 s.

Velikonoční graduál, Rosice u Brna : Gloria 2001. 343 s.

⁶² SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalalia – profesoři; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jana PAVLACKÁ, *Josef Olejník a jeho přínos v oblasti liturgické hudby po II. vatikánském koncilu* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 1996; Karel KOMÁREK, *P. Mgr. Josef Olejník. Kněz a skladatel liturgické hudby*, Olomouc 2001; Jiří V. MUSIL, „K životnímu výročí P. Josefa Olejníka“, in *Studie* 127 (1990) 66-73; Jiří V. MUSIL, „K osmdesátinám olomouckého hudebního pedagoga a skladatele Mons. Josefa Olejníka“, in *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Paedagogica, Musica* V, Olomouc 1996, s. 131-137; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 109.

Velikonoční graduál. Varhanní doprovod, Rosice u Brna : Gloria 2001. 352 s.

Zpěvy v liturgii svatého týdne. Pro varhaníky, žalmisty, scholy cantorů a lid, Olomouc 1972
Žaltář. Responzoriální žalmy pro neděle, slavnosti, svátky, památky a mše spojené s určitými obřady, 2. vyd, v MCM vyd. 1., Olomouc : Matice cyrilometodějská 2000. 299 s. (předchozí vydání: Praha : Zvon 1995)

Žaltář, díl 2, Responzoriální žalmy pro všední dny doby adventní, vánoční, postní a velikonoční, [uspořádal a textem z lekcionáře opatřil Jan Marek], Rosice u Brna : Gloria 2002. 132 s.

Žaltář, díl 3, Responzoriální žalmy pro všední dny liturgického mezidobí - roční cyklus 1, Rosice u Brna : Gloria 2002. 225 s.

Žaltář, díl 4, Responzoriální žalmy pro všední dny liturgického mezidobí - roční cyklus 2, Rosice u Brna : Gloria 2002. 225 s.

IV.2.49 Opatrný, Jan (1895-1968)⁶³

Narozen 10. 10. 1895 v Mýtě u Rokycan. SŠ: gymnasium v Rokycanech (1908-09), gymnasium v Příbrami, maturita 1915. VŠ: bohoslovecká fakulta c.k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze, absolutorium 1919. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *De administratione bonorum fabricae secundum leges eccl. et civiles in Bohemia praesertim in Archidioecesi Pragensi, a saeculo XVII*, promoce 19. 12. 1936. V l. 1941-45 vyučoval fundamentální teologii na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti pražském. Dne 26. 9. 1955 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor křesťanská filosofie pro r. 1955-56. Jmenování obnovováno vždy pro jeden rok až do konce r. 1961-62. Působení ukončeno rozhodnutím z 13. 9. 1962. Zemřel 7. 12. 1968 v Praze.

Základní bibliografie

Ontologie, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1959. 135 s.

Kritika, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1960. 125 s.

Psychologie, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1960. 139 s.

⁶³ SKTF, fond Personalia : složka Opatrný Jan; SKTF, složka Externí profesoři; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Josef KUBALÍK, „Učitel křesťanské moudrosti“, in *Katolické noviny* 51-52 (Vánoce 1968) 5.

IV.2.50 Panuška, František (1909-1992)⁶⁴

Narozen 15. 11. 1909 v Prostějově. SŠ: státní klasické gymnasium v Hlučíně (1922-24), soukromé gymnasium redemptoristů v Libějovicích u Netolic (1924-27), bez maturity. VŠ: řádové bohoslovecké učiliště redemptoristů v Obořišti (1928-34), absolutorium 1934. Člen kongregace redemptoristů. Kněžské svěcení: 1933. Profesor na řádovém bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti od r. 1934 do dubna 1950, pověřen přednáškami z filosofie a fundamentální teologie. Od 14. 4. do 26. 5. 1950 v centralizačním táboře pro řeholníky. Od 1. 6. do 31. 8. 1950 pastore. Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze státním docentem filosofie, s účinností od 1. 9. 1950. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Způsob podstatné přítomnosti Krista v Eucharistii*, promoce 30. 6. 1953. Dne 23. 11. 1953 jmenován tamtéž profesorem filosofie a dogmatiky, s účinností od 1. 1. 1954. Dne 1. 11. 1954 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1954-56. Od 1. 9. 1955 pověřen zastupováním rektora kněžského semináře v Litoměřicích. Dne 4. 10. 1955 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích profesorem morální teologie, s účinností od 1. 10. 1955. Dne 12. 10. 1956 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1956-58. Dne 6. 9. 1960 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1960-62. Filosofii přednášel v l. 1950-55, dogmatickou teologii v l. 1953-57, morální teologii v l. 1955-62. Působení ukončeno dne 30. 4. 1962. Pastore 1. 5. 1962-28. 2. 1969. Dne 21. 11. 1968 pověřen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externím vyučováním filosofie, s účinností od 1. 9. 1968. Dne 28. 3. 1969 jmenován tamtéž profesorem křesťanské filosofie, s účinností od 1. 3. 1969. Dne 28. 8. 1972 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1972-74. Dne 9. 1. 1973 jmenován tamtéž vedoucím katedry speciální dogmatiky a mravovědy, s účinností od 1. 1. 1973. Filosofii přednášel v l. 1968-70, morální teologii v l. 1970-74. Působení ukončeno dne 31. 12. 1974 odchodem do důchodu. Zemřel 11. 2. 1992 na Svaté Hoře u Příbrami.

Základní bibliografie

Kriteriologie, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1954. 124 s.

Logica, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1954. 129 s.

Kosmologie, díl 1, [s.l.] [s.n. [195?]]. 79, lxii s.

⁶⁴ SKTF, fond Personalía : složka Panuška František; Petr LITERÁK, „Za profesorem Panuškou“, in *Katolický týdeník* 3 (1993) 4; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 114.

Kosmologie, díl 2, [s.l.] [s.n. [195?]]. 171 s.

Ontologie, [s.l.] [s.n. [195?]]. 76 s.

De Deo Creatore, Praha : Ústřední církevní nakladatelství [195?]. 68 s.

De Gratia, Praha : Ústřední církevní nakladatelství [195?]. 75 s.

De lapsu hominis, Praha : Ústřední církevní nakladatelství [195?]. 29 s.

De Verbo Incarnato, Praha : Ústřední církevní nakladatelství [195?]. 133 s.

Theologia moralis, Tomus 1, [s.l.] [s.n. [195?]]. 164 s.

Theologia moralis, Tomus 2, [s.l.] [s.n. [195?]]. 190 s.

Theologia moralis, Tomus 3, [s.l.] [s.n. [195?]]. 259 s.

Všeobecná etika, [s.l.] [s.n. [s.d.]]. 73 s.

Křesťanská mravouka, [s.l.] [s.n.] 1971. 240 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

IV.2.51 Pluhař, Emil (1913-2004)⁶⁵

Narozen 10. 8. 1913 v Bochoři, okr. Přerov. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1933. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1938. Kněžské svěcení: 1938. Pastorage. Od 1. 11. 1938 do 31. 10. 1945 adjunkt na Cyrillo-Methodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Od 1. 11. 1945 do 31. 5. 1946 tamtéž výpomocný asistent. Doktorát teologie: tamtéž, promoce 9. 5. 1946. Od 1. 6. 1946 do 31. 10. 1950 tamtéž asistent. Od 11. 6. do 30. 9. 1946 („válečný semestr“) pověřen přednáškami z církevního práva, v l. 1945-46 pověřen přednáškami z pedagogiky a didaktiky, v l. 1946-48 pověřen přednáškami z etiky. Dne 17. 5. 1950 zahájeno habilitační řízení, spis *Idea obrazu Božího základem mravnosti*, nedokončeno pro zrušení fakulty. Pastorage. Od 10. 7. 1951 do 20. 4. 1953 v centralizačních táborech, v l. 1953-54 vojenská služba. V l. 1954-56 dělník, 1956-57 pastorage, 1957-61 dělník. V l. 1961-62 vězněn. V l. 1962-68 dělník. Od 1. 5. 1968 pastorage. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) morální teologii. Dne 23. 9. 1970 jmenován tamtéž lektorem pro obor křesťanské morálky a pastorální teologie pro r. 1970-71. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. Pastorage. Zemřel 9. 7. 2004.

Základní bibliografie

Křesťanská mravověda, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]

Problematika manželského soužití ve světle encykliky Humanae vitae, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 4 s.

⁶⁵ SKTF, fond Personalia : složka Pluhař Emil; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalia – profesori; *Oldin* 9 (2004) [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW: <www.ado.cz/prakticke/casopisy/oldin/2004>; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Slovník osobností Valašska* [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.divadloschod.cz/val.atheny/soz/sz.php?cat=19>>; „Ze vzpomínek ThDr. Emila Pluhaře“, in *Scripta bioethica* 2 (2001) 30-31.

IV.2.52 Pokorný, Ladislav (1915-2000)⁶⁶

Narozen 22. 6. 1915 ve Zdicích, okr. Beroun. SŠ: reálné gymnasium v Berouně, maturita 1934. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1939. Kněžské svěcení: 1939. Pastorage. Profesor SŠ. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Bratislavě, disertace *Péče moderní pastorage o některé obtížné případy*, promoce 12. 12. 1951. Další studie: pedagogická fakulta Karlovy university v Praze (1946-50); umělecko-historický kurs PIS (1964-65), Ústřední politická strana ČSL (1964 a 1972), Liturgisches Institut v Curychu (květen 1971). Profesor pedagogiky a katechetiky na diecézním bohosloveckém učilišti v Litoměřicích (1. 9. 1949 – 20. 6. 1950). Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze státním docentem pro obor pedagogiky a katechetiky, s účinností od 1. 9. 1950. Dne 30. 10. 1951 pověřen tamtéž přednáškami pastorální teologie od zimního semestru r. 1951-52, přednášel do konce r. 1952-53. Působení ukončeno dne 31. 8. 1953. Pastorage. Dne 15. 12. 1965 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor pedagogika v r. 1965-66, tento pracovní poměr trval v období od 1. 9. 1965 do 28. 6. 1968. Od podzimu 1968 po tři roky vedoucí Katechetického studia CMBF. Pastorage. Dne 12. 10. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích docentem pro obor křesťanské archeologie a liturgiky, s účinností od 1. 10. 1970. Habilitační řízení tamtéž pro obor liturgiky ukončeno dne 2. 8. 1971, předložen soubor prací. Dne 9. 1. 1973 jmenován tamtéž vedoucím katedry praktických oborů, s účinností od 1. 1. 1973. Dne 21. 5. 1974 jmenován tamtéž profesorem pro obor liturgika, s účinností od 1. 6. 1974. Dne 24. 9. 1974 jmenován tamtéž děkanem pro r. 1974-76. Dne 9. 7. 1976 jmenován tamtéž děkanem pro r. 1976-78. Dne 14. 8. 1978 jmenován tamtéž proděkanem pro r. 1978-80. Dne 30. 6. 1979 na svou funkci rezignoval a odešel do důchodu. Dne 1. 10. 1979 přijat tamtéž do krátkodobého pracovního poměru s místem působení v Cibulkově knihovně. Působení ukončeno 11. 6. 1980. Od července 1981 do konce února 1983 vedoucí Vydavatelství České katolické Charity, 1983-84 vedoucí redaktor časopisu *Duchovní pastýř*, pastorage. Zemřel 12. 5. 2000 v Praze.

⁶⁶ SKTF, fond Personalía : složka Pokorný Ladislav (3x); SKTF, složka Externí profesori; V. ŠIMEČEK, „Životní jubileum profesora dr. Ladislava Pokorného“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 6 (1985) 117; František HOCHMANN, „Dělník ve službě Pána. K šedesátinám děkana CM bohoslovecké fakulty prof. Dr. L. Pokorného“, in *Katolické noviny* 25 (29. 6. 1975) 3; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

Základní bibliografie

Celý rok s dětmi. Exhorty k mládeži, Praha : Kropáč & Kucharský 1944. 132 s.

Přípravy k biblickým katechesím v 1., 2. a 3. třídě s kresebnými náčrtý, Praha : Kropáč & Kucharský 1947. 134 s.

Lásky kdybych neměl. Promluvy k věřícímu člověku, V Praze : Ústřední církevní nakladatelství 1961. 90 s.

Z dějin liturgie u nás, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1969. 95 s.

Liturgika, 1. [díl], *Základy liturgické teorie*, 2. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1980. 167 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1974)

Liturgika, 2. [díl], *Dějiny liturgie v přehledu*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1977. 363 s.

Liturgika, 3. díl, *Základy liturgického zákonodárství. Slovo a úkon v liturgii*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1978. 138 s.

Liturgika, 4. [díl], *Liturgické reálie. Posvěcení času*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1979. 132 s.

Liturgika, 5. [díl], *Mešní řád Římského misálu*, 2. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1980. 90 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1972)

Stručný přehled vývoje sakrálního umění, Litoměřice : Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta [s.d.]. 112 s.

Úvod do teologie bohoslužby, [Litoměřice] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [s.d.]. 115 s.

Živý růženec : modlitby ke královně míru, 2., upravené vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1986. 41 s.

Věřím a vyznávám, 3. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988. 146 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983; Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1984)

Světlo svátostí a času, 2., upravené vyd., Praha : Zvon 1990. 142 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1981)

Dvě liturgická pojednání, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982. 139 s.

Prostřený stůl, 2., upravené vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1990. 159 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1979)

První čtení o Pánu Bohu, 3., upr. vyd., Praha : Knižní velkoobchod 1990. 104 s. (předchozí vydání: Praha : Vyšehrad 1948, Praha : Vyšehrad 1969)

Slovo ke dni, Díl 1., 2., upravené vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1990. 103 s.
(předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1985)

Slovo ke dni, Díl 2., 2., upravené vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1990. 183 s.
(předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1986)

Slovo ke dni, Díl 3., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1986. 173 s.

Ladislav POKORNÝ A KOL., *Obnovená liturgie*, Praha : Česká katolická charita 1976. 266 s.

Ladislav POKORNÝ (ed.), *Poceta spolupatronů Evropy. Malý cyrilometodějský sborník*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1982. 86 s.

Jiří HUBER – Ladislav POKORNÝ (ed.), *Poselství pro dnešek i zítřek. Sborník statí*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983. 83 s.

Ladislav POKORNÝ (ed.), *Stopami koncilu. Sborník teologickomírového semináře SKD Pacem in terris v Hradci Králové ve dnech 23. - 26. srpna 1982*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983. 118 s.

Ladislav POKORNÝ (ed.), *Sborník teologických statí 3*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1983. 121 s.

Gustav ČEJKA – Ladislav POKORNÝ (ed.), *Sborník teologických statí II.*, Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství 1983. 109 s.

Ladislav POKORNÝ (ed.), *Litera slovem oživená. Sborník teologickomírového a tiskového semináře Sdružení kat. duchovních Pacem in Terris v Hradci Králové ve dnech 20.-23. 8. 1984*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1985. 101 s.

Ladislav POKORNÝ – Alois PITRMANN (ed.), *Úvahy nad Evangelium pokoje = Commentarii in Evangelium pacis : Sborník semináře Sdružení kat. duchovních Pacem in terris ČSSR, který se konal ve dnech 5.-7. června 1984 v Dolním Smokovci*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1985. 75 s.

Ladislav POKORNÝ (ed.), *Odkaz soluňských bratří. Sborník k 1100. výročí úmrtí sv. Metoděje*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1987. 198 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.
Vydavatel *Cyrilometodějského kalendáře* pro jednotlivé roky.

IV.2.53 Poul, Josef (1910-1990)⁶⁷

Narozen 2. 5. 1910 v Radostíně. VŠ: diecézní učiliště v Brně. Kněžské svěcení: 1934. Pastore. Profesor SŠ. V l. 1940-49 profesor katechetiky a pedagogiky na diecézním bohovědném učilišti v Brně. Vězněn 4 roky. Od 1. 3. 1953 pastore. Od 1. 8. 1966 rektor kněžského semináře v Litoměřicích. Dne 21. 11. 1968 pověřen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích externím vyučováním pedagogiky a katechetiky, s účinností od 1. 9. 1968 a s platností pro r. 1968-69, působení ukončil v dubnu 1969. Dne 23. 9. 1970 pověřen tamtéž vyučováním pedagogiky pro r. 1970-71. Dne 22. 9. 1971 jmenován tamtéž lektorem pro obor pedagogiky v r. 1971-72. Působení ukončeno na konci r. 1971-72. Působení ve funkci rektora kněžského semináře ukončil k 31. 12. 1974. Další podrobnosti nezjištěny. Zemřel 18. 10. 1990.

Základní bibliografie

O křesťanské rodině, V Olomouci : Velehrad 1945. 36 s.

Časopisecké texty, zejména: *Duchovní pastýř*.

Vydavatel: *Kalendář katolického duchovenstva* 1947 a 1948, *Věstník Jednot duchovenstva brněnské a olomoucké*.

⁶⁷ SKTF, složka Externí profesoři; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Jindřich Z. CHAROUZ, *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, s. 83.

IV.2.54 Prokop, Stanislav (1946)⁶⁸

Narozen 9. 7. 1946 v Praze. SŠ: Střední průmyslová škola hutní v Kladně (1962-64), Střední všeobecně vzdělávací škola v Novém Strašecí, maturita 1966. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1971. Kněžské svěcení: 1971. Pastore. Dne 17. 10. 1983 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor pastorační teologie a homiletiky, s účinností od 1. 11. 1983. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Pastorační teologie jako praktická teologie před a po II. Vatikánském koncilu*, promoce 5. 6. 1985. Dne 25. 5. 1990 přijat na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze do funkce odborného asistenta, s účinností od 10. 5. 1990. Dne 29. 6. 1990 jmenován tamtéž proděkanem, s účinností od 1. 7. 1990. Působení ukončeno dne 29. 2. 2004. Pastore.

Základní bibliografie

Příspěvky ve sbornících.

⁶⁸ SKTF, fond Personalia : složka Prokop Stanislav.

IV.2.55 Racek, Miloslav (1925-1980)⁶⁹

Narozen 12. 12. 1925 v Třebenicích, okr. Litoměřice. SŠ: reálné gymnasium v Litoměřicích, reálné gymnasium v Kralupech n. Vltavou, maturita 1945. VŠ: filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor dějiny výtvarných umění a estetika, absolutorium s doktorským titulem, promoce 22. 12. 1950. Dne 29. 6. 1951 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze asistentem při archeologickém semináři (prof. Josef Cibulka), s účinností od 1. 6. 1951. Od 1. 11. 1952 do 30. 11. 1954 konal vojenskou službu. Od 1. 11. 1954 opět nastoupil do zaměstnání. Dne 29. 7. 1960 pověřen suplentskými přednáškami v oboru křesťanská archeologie a dějiny církevního umění. Pracovní poměr ukončen dne 15. 12. 1961 přestupem do Národní galerie, kde působil jako vedoucí oddělení regionálních galerií. V l. 1961-68 pověřen externími přednáškami v oboru křesťanská archeologie a dějiny církevního umění. Přednášel na DAMU v Praze. Zemřel 29. 9.1980 v Kralupech nad Vltavou.

Základní bibliografie

Autor řady textů doprovázejících katalogy výstav výtvarného umění.

⁶⁹ SKTF, fond Personalia : složka Racek Miloslav; SKTF, složka Externí profesoři; *Advanced Rapid Library* [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW: <<http://svk6.svkk1.cz/aRLreports/redo/redo99.htm>> .

IV.2.56 Rosenreiter, Lubomír (1929-1981)⁷⁰

Narozen 26. 4. 1929 v Praze. SŠ: reálné gymnasium v Praze – Na Smetance, maturita 1949. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze (1949-50), Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, absolutorium 1953. Kněžské svěcení: 1953. Pastorate. Dne 12. 9. 1979 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích asistentem, s účinností od 1. 10. 1979. V l. 1979-81 pověřen přednáškami z pedagogiky a katechetiky. Zemřel 3. 10. 1981

Základní bibliografie

Časopisecké texty, zejména: *Duchovní pastýř*.

⁷⁰ SKTF, fond Personalia : složka Rosenreiter Lubomír.

IV.2.57 Ryška, Josef (1915)⁷¹

Narozen 20. 5. 1915 v Novém Jičíně. SŠ: reálné gymnasium v Hranicích, maturita 1934. Další studium: dvouletý učební běh pro pojistnou techniku na Vysoké škole speciálních nauk při Českém vysokém učení technickém v Praze (1934-36). VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci (1936-37), Pontificium Athaeneum Lateranense v Římě, licenciát teologie 1942. Další studia: Pontificium Institutum Utriusque Iuris (1942-45). Doktorát obojího práva: tamtéž, disertace *De probatione per iusiurandum in processu criminali canonico*, promoce 22. 5. 1947. Pastorec. Od 1. 4. 1948 sekretář arcibiskupa Josefa Matochy. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, disertace *De probatione per iusiurandum in processu criminali canonico. Pars prima: Introductio et origines*, promoce v červnu 1948. Od listopadu 1948 do r. 1950 pověřen tamtéž suplentskými přednáškami z církevního práva. V r. 1949 navržen tamtéž na jmenování docentem, spis *De probatione per iusiurandum in processu criminali canonico: Pars secunda: Evolutio iusiurandi purgationis usque ad Gratiani tempora*, ke jmenování nedošlo. Od 23. 6. 1951 do 9. 5. 1960 vězněn. Od 13. 11. 1961 do 14. 7. 1966 dělník. Od 15. 7. 1966 pastorec. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobožce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) církevní právo. Dne 23. 9. 1970 jmenován tamtéž lektorem pro obor církevní právo pro r. 1970-71. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. Dne 22. 9. 1971 neschválen rozhodnutím ministerstva kultury pro r. 1971-72. Pastorec.

Základní bibliografie

De probatione per iusiurandum in processu criminali canonico. Pars prima: Introductio et origines, Olomucii : Velehrad, 1948. XII-97-[I] s.

De probatione per ius iurandum in processu criminali canonico. Pars 2, Evolutio iurisiurandi purgationis usque ad Gratiani tempora, Olomucii : Velehrad, 1948. VIII s., s.101-216, [1] s.

Církevní právo, [Olomouc] : [Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta] [197?]. 34 s.

Revize Kodexu, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 10 s.

⁷¹ SKTF, fond Personalialia : složka Ryška Josef; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalialia – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Kněží olomoucké arcidiecéze a kněží, působící a žijící v olomoucké arcidiecézi* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ado.cz>> ; *Oldin 5* (2005) [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW: <www.ado.cz/prakticke/casopisy/oldin/2004> .

IV.2.58 Sahan, Karel (1899-1972)⁷²

Narozen 30. 10. 1899 v Českých Budějovicích. SŠ: státní gymnasium v Českých Budějovicích (1913-19), státní gymnasium v Hallu v Tyrolsku, maturita 1922. Člen kongregace redemptoristů. VŠ: státní teologická škola v Garsu v Bavorsku (1922-24), Gurk v Korutansku (1924-25), řádové bohoslovecké učiliště redemptoristů v Obořišti (1926-27), absolutorium 1927. Kněžské svěcení: 1927. Pastore. Od dubna do června 1950 v centralizačním táboře pro řeholníky, propuštěn na intervenci Josefa Plojgara. Pastore. Dne 25. 8. 1952 jmenován spirituálem kněžského semináře při Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze, s účinností od 1. 9. 1952. Dne 1. 10. 1953 jmenování potvrzeno i pro kněžský seminář při Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích. Dne 4. 12. 1955 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích (sic) spirituálem, s účinností od 1. 12. 1955. Dne 11. 7. 1957 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor německého jazyka pro r. 1957-58; jmenování každoročně opakováno až do konce r. 1961-62. Doktor teologie: tamtéž, disertace *Poslání kněze*, promoce 23. 3. 1961. Dne 13. 8. 1962 jmenován tamtéž docentem pro obor křesťanské morálky, s účinností od 1. 9. 1962. Dne 7. 9. 1967 jmenován tamtéž profesorem pro obor křesťanské morálky, s účinností od 1. 9. 1967. Přednášel morální teologii v l. 1962-69 a pastorální teologii v r. 1969-70. Působení ukončeno dne 31. 8. 1970. Zemřel dne 2. 9. 1972.

Základní bibliografie

Katolická mravouka, 1. část, *Nauka o zásadách v duchu Následování Krista*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1968. 124 s.

Katolická mravouka, 2. část, *V duchu Následování Krista a v rámci Desatera*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966. 131 s.

Karel SAHAN (ed.), *Z hlubin srdce. Modlitby a prameny nadpřirozeného života*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1966. 278 s. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1956)

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

⁷² SKTF, fond Personalia : složka Sahan Karel; SKTF, složka Externí profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

IV.2.59 Salajka, Antonín (1901-1975)⁷³

Narozen 25. 4. 1901 v Moravské Nové Vsi, okr. Břeclav. SŠ: česká vyšší reálka v Hodoníně, maturita 1920, doplňující maturita z latiny 1922, z řečtiny 1924. VŠ: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, absolutorium 1925. Kněžské svěcení 1925. Doktorát východních církevních věd: Pontificium Institutum Orientale v Římě, promoce 12. 6. 1930. Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *Místa Písma Sv. o vycházení Ducha sv. se zřetelem k výkladu východních odloučených theologů*, promoce 29. 2. 1936. Profesor SŠ. Dne 27. 11. 1945 tamtéž habilitace pro obor orientální teologie (soukromý docent), spis *Nauka východních odloučených theologů, zvláště ruských, o Kristově vykoupení*, schváleno MŠVU dne 26. 3. 1946. Od r. 1945-46 pověřen tamtéž přednáškami v východní teologie a výukou ruštiny. V r. 1949-50 i přednášky o křesťanském Východu na diecézním učilišti v Brně. Dne 11. 11. 1949 navržen na mimořádného profesora východního bohosloví, spis *O církvi* (díl 1.), ke jmenování nedošlo. Dne 2. 10. 1950 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze profesorem církevní slovanštiny, s účinností od 1. 9. 1950. Vedle výuky staroslověnštiny suploval v r. 1950-51 dogmatiku, v r. 1951-52 morálku, v r. 1952-53 dogmatiku a v r. 1953-55 morálku. Dne 1. 10. 1955 jmenován tamtéž profesorem staroslověnštiny a věrouky, s účinností od 1. 10. 1955. Pověřen výukou dogmatiky a staroslověnštiny. Dne 4. 2. 1956 jmenován tamtéž vedoucím katedry dogmaticko-morální, kde od r. 1951 zastával místo zástupce vedoucího (od r. 1950 neobsazené). Dne 12. 10. 1970 jmenován proděkanem pro r. 1970-72. Působení ukončeno po tzv. čestném roce dne 31. 8. 1973. Od 1. 10. do 31. 12. 1972 zaměstnán tamtéž jako externí učitel – lektor pro obor staroslověnština. Zemřel 2. 8. 1975 v Praze.

Základní bibliografie

Nauka východních odloučených theologů, zvláště ruských, o Kristově vykoupení, Praha : nákladem vlastním 1936. 172 s.

Názory ruského theologa S. N. Bulgakova o Sofii, vtělení a vykoupení Kristově. Praha 1937

Studium křesťanského východu, Praha : nákladem vlastním 1948. 30 s.

Katolická věrouka. Učebnice katolického náboženství pro vyšší třídy středních škol, Praha : Státní nakladatelství 1948.

Katolická věrouka v přehledu, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1958. 286 s.

⁷³ SKTF, fond Personalia : složka Antonín Salajka (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>> .

De verbo Incarnato ac Redemptore. Summarium tractatus dogmatici, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1959. 197 s.

Theologia dogmatica specialis [: díl 1,] *Tractatus de Deo Uno*, 2., přeprac. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1962. 96 s. (předchozí vydání: Praha : Česká katolická Charita [1951])

Theologia dogmatica [specialis] : díl 2, [*Tractatus de Deo creante*], Praha : Česká katolická Charita [1951]. 108 s.

Theologia dogmatica specialis [: díl 3,] *Tractatus De Deo Trino*, 2., rozš. vyd., Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1963. 91 s.

Theologia dogmatica [specialis] [: díl 4,] *De sacramentis in genere*, [S.l.] [s.n.] [196 ?]. 35 s.

Theologia moralis, [S.l.] [s.n.] [196 ?]. 46 s.

Úvod do studia staroslověnského jazyka a písemnictví, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1967. 240 s.

Úvod do studia křesťanského východu. část obecná, [S.l.] [s.n.] [19 ??]. 196 s.

Velehradské unijní kongresy ve světle ekumenismu, [S.l.] [s.n.] [19 ??]. 64 s.

Ve světle víry. Katolická věrouka, 2., rozšířené vyd. Olomouc : Velehrad, nakladatelství dobré knihy 1948. 286 s. (předchozí vydání: Olomouc : Dobrá kniha 1945)

Konstantin - Kyrill aus Thessalonike, Hrsg. Antonín SALAJKA, Würzburg 1969. XXIV, 225 s. Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva, Duchovní pastýř*.

IV.2.60 Sporer, Antonín (1940)⁷⁴

Narozen 7. 5. 1940 v Malackách, okr. Bratislava-Vidiek. SŠ: jedenáctiletá škola ve Znojmě, maturita 1957. Dělník. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1963. Kněžské svěcení: 1965. Pastorec. Dne 21. 11. 1984 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem, s účinností od 1. 1. 1985. Pověřen přednáškami z liturgie, sakrálního umění a ochrany památek. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Sakrální prostor a II. Vaticanum*, promoce 5. 6. 1985. Působení ukončeno dne 30. 9. 1989. Pastorec.

Základní bibliografie

„Mariánská ikonografie“, in Gustav ČEJKA (ed.), *Písmo svaté a Maria. Církev a svět. Teologicko-mírový seminář Hradec Králové 1987*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1989, s. 41-48

⁷⁴ SKTF, fond Personalía : složka Sporer Antonín.

IV.2.61 Stratil, Václav (1911-1993)⁷⁵

Narozen 6. 9. 1911 v Odrlicích, okr. Olomouc SŠ: reálné gymnasium v Litovli, maturita 1931, doplňující maturita z řečtiny 1932. VŠ: filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor latina-francouzština (10 sem.), filosofická fakulta University Palackého v Olomouci, obor čeština (8 sem.), SŠ profesorská zkouška v Brně. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem s účinností od 1. 10. 1968 a s platností do konce r. 1970-71. Dne 23. 9. 1970 opět jmenován tamtéž lektorem pro obor latiny pro r. 1970-71. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. Zemřel v r. 1993.

Základní bibliografie

Akademické týdny na Moravě. Vzpomínka i podnět, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1998, c1997. 26 s.

⁷⁵ SKTF, fond Personalia : složka Stratil Václav; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesoři.

IV.2.62 Studený, Jaroslav (1923)⁷⁶

Narozen 6. 5. 1923 v Kozově, okr. Olomouc. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1942. VŠ: Arcidiecézní bohoslovecké učiliště v Olomouci, absolutorium 1945. Kněžské svěcení: 1947. Doktorát teologie: Pontificium Athaeneum Lateranense v Římě, disertace *Christi Domini repraesentatio in arte palaeochristiana. Divinas Christi iuxta testimonia iconographiae palaeochristianae*, promoce 1949. Pastore. V r. 1969-70 vyučoval na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci externě (bez jmenování, pouze s ústním souhlasem) církevní umění. Dne 23. 9. 1970 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem pro obor církevní umění a křesťanská archeologie pro r. 1970-71. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. V l. 1972-75 vězněn. Po obnovení Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v r. 1990 působil na katedře liturgiky a pastorální teologie. Dosáhl hodnosti docenta. Pastore.

Základní bibliografie

Christi Domini repraesentatio in arte palaeochristiana. Divinas Christi iuxta testimonia iconographiae palaeochristianae, Roma : Pontificium Athaeneum Lateranense 1949. 45 s.

Katecheta kreslí. [Zlín : s.n.] 1991. 9 s., [213] l. obr. příl. (předchozí vydání: Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1971)

Já, odsouzený č. 11783. Dopisy z vězení r. 1972-1975, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1992. 413 s.

Křesťanské symboly, Olomouc : B.n. 1992. 369 s.

První svaté přijímání, Olomouc : nákladem vlastním 1996. 80 s.

Ukřižovaný. námět ukřižování našeho pána Ježíše Krista v duchovních dějinách, Olomouc : nákladem vlastním 1997. 286 s. : 125 obr. příl.

Stavíme nové kostely s firmou SOPOS. nové kostely, které postavila stavební firma SOPOS v poslední době, [sestavil Jaroslav Studený], Dub nad Moravou : [s.n.] 1998. 157 s.

Deset let naší bohoslužby při stavbách a opravách kostelů a kaplí, Olomouc : [s.n.], 2001. 253 s.

⁷⁶ SKTF, fond Personalía : složka Jaroslav Studený; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalía – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Kněží olomoucké arcidiecéze a kněží, působící a žijící v olomoucké arcidiecézi* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ado.cz>>; Mílada NEKOVÁŘOVÁ, *Mons. Doc. ThDr. Jaroslav Studený - pastýř a stavitel* (diplomová práce obhájená na CMTF UP) Olomouc 2004. Doplněno dotazem u Arcibiskupství olomouckého.

Snoubencium, [s.l.] [s.n.] [s.d.]. 31 s.

IV.2.63 Šanda, Vojtěch (1873-1953)⁷⁷

Narozen 15. 10. 1873 v Kvílicích u Slaného. SŠ: německé gymnasium v Bohosudově, maturita v Litoměřicích 1892. VŠ: teologická fakulta v Innsbrucku (Rakousko) (1892-97), zakončeno doktorátem teologie (1897). Kněžské svěcení: 1897. Další studia: 1897-98 v Bejrutu (Syrie) a Jeruzalémě (Palestina), 1898-1900 v Berlíně (Německo). V l. 1902-1918 působil jako profesor semitských jazyků, dogmatiky a církevního práva na diecézním bohosloveckém učilišti v Litoměřicích. Dne 22. 1. 1918 jmenován řádným profesorem speciální dogmatiky na české teologické fakultě c. k. Karlo-Ferdinandovy university, s účinností od 1. 2. 1918. V l. 1918-19 a 1927-28 byl tamtéž děkanem. Když v r. 1931 apoštolský nuncius Pietro Ciriaci přiměl pražského arcibiskupa Františka Kordače k rezignaci a Šanda se jej veřejně zastal, byl suspendován z výkonu kněžských funkcí a zbaven kanonické mise. Působení na teologické fakultě ukončil 30. 6. 1931 nástupem na trvalou dovolenou. V r. 1934 se na filosofické fakultě Karlovy university habilitoval pro obor semitské řeči (soukromý docent), přednášel arabštinu, hebrejštinu, aramejštinu a syrštinu (1934-38). Dne 4. 2. 1939 byl dán do výslužby, s účinností od 1. 3. 1939. Dne 29. 9. 1943 byl zproštěn suspense a divinis. V létě r. 1950 se podílel na vzniku Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze. Dne 2. 10. 1950 jmenován tamtéž profesorem pro obor asyrštiny a arabštiny, s účinností od 1. 9. 1950, a děkanem, se stejnou účinností. Dne 26. 6. 1952 uvolněn z funkce děkana a profesora na dobu od 1. 7. 1952 do 30. 6. 1953 a dán na studijní dovolenou. Působení ukončeno 30. 6. 1953. Zemřel 31. 12. 1953 v Praze.

Základní bibliografie

Untersuchungen zur Kunde des Alten Orients, Berlin 1902. 80 s.

Die Aramäer, Leipzig 1902. 32 s.

Die Bücher der Könige. Übersetzt und erklärt, [díl 1]. Münster 1911. 556 s.

Die Bücher der Könige. Übersetzt und erklärt, [díl 2]. Münster 1912. 468 s.

⁷⁷ SKTF, fond Personalia : složka Vojtěch Šanda; Josef HRONEK, „V úctě a vděčnosti... K osmdesátým narozeninám univ. prof. Dr. Vojtěcha Šandy“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 122-123; Josef HRONEK, „Za zemřelým univ. profesorem ThDr Vojtěchem Šandou“, in *Katolické noviny* 2 (1954) 3; Josef HRONEK, „Za univ. profesorem ThDr Vojtěchem Šandou“, in *Věstník katolického duchovenstva* 1 (1954) 2-3; František KOTALÍK, „In memoriam ThDr. Vojtěch Šanda“, in *Archiv orientální* 22 (1954) 497-500; Jan FILIPSKÝ (ed.), *Kdo byl kdo. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha 1999, s. 466; *Orientalia z knihovny ThDr. Vojtěcha Šandy. [Katalog knih]*, sest. Marie DURYCHOVÁ a Václav PETR; [Úv.:] František KOTALÍK, Praha 1955; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 171-172; Josef SCHARBERT, „Der Alte Orient und die semitischen Sprachen an den Hochschulen Böhmens und Mährens von 1848 bis 1945“, in Richard W. EICHLER (ed.), *Sudetendeutsche Traditionen in der Theologie, Ethik und Pädagogik*, München 1983, s. 56-57. Pro další podrobnosti a literaturu i prameny srov. poznámku o Šandovi v kap. II.4.4.

Starosemitské nápisy, Praha 1912. 220 s.

Salomo und seine Zeit, Münster 1913. 76 s.

Elias und die religiösen Verhältnisse seiner Zeit, Münster 1914. 84 s.

Synopsis theologiae dogmaticae specialis, [díl 1]. Friburgi 1916. 408 s.

Synopsis theologiae dogmaticae specialis, [díl 2]. Friburgi 1922. 436 s.

Moses und der Pentateuch, Münster 1924. 435 s.

Severi Philalethes, syriace et latine, Beryti Phoeniciorum 1928. 264 s.

Severi Antiulianistica, syriace et latine, Beryti Phoeniciorum 1928

Opuscula monophysitica Ioannis Philoponi, Beryti Phoeniciorum 1930

De Petri Ciriaci, nuntii apostolici, legatione Pragensi. (Can. 2404), Praegae : [sumptibus propriis] 1933. 15 s.

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva, Duchovní pastýř*.

IV.2.64 Šíma, Josef (1889-1970)⁷⁸

Narozen 28. 10. 1889 v Praze na Smíchově. SŠ: reálné a vyšší gymnasium v Praze na Smíchově, maturita 7. 7. 1908. VŠ: česká teologická fakulta c. k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze, absolutorium 1912. Kněžské svěcení: 1912. Pastorec. Dne 24. 5. 1919 jmenován adjunktem na české bohoslovecké fakultě c. k. Karlo-Ferdinandovy university v Praze na dobu od 1. 10. 1918 do 30. 9. 1920. Dne 11. 8. 1920 jmenován adjunktem na teologické fakultě Karlovy university v Praze na dobu od 1. 10. 1920 do 30. 9. 1922. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Historia Innocentii III tituli acto*, promoce 23. 4. 1921. Profesor SŠ. Doktorát obojího práva: právnická fakulta Karlovy university v Praze, promoce 21. 3. 1931. Další studia: Pontificium Athenaeum ad St. Apolinarem v Římě (1931-32), bohoslovecká fakulta university v Mnichově (letní semestr 1934-35). Dne 10. 9. 1932 pověřen na teologické fakultě Karlovy university v Praze suplováním církevního práva s platností od 1. 10. 1932. Dne 22. 6. 1934 tamtéž habilitace pro obor církevního práva, schváleno 24. 7. 1934, spis *O konkordátním právu a o konkordátech po světové válce*. Dne 2. 9. 1937 jmenován tamtéž mimořádným profesorem pro obor církevního práva, s účinností od 1. 10. 1937, spis *Úcta mučedníků v prvních staletích. Příspěvek k dějinám kanonizace do roku 1000*. Od 1. 8. 1940 do 31. 5. 1945 dán na dovolenou. Dne 5. 2. 1946 aktivován s účinností k 1. 6. 1945. Dne 14. 5. 1946 jmenován tamtéž řádným profesorem pro obor církevního práva, s účinností od 1. 5. 1940. V akad. roce 1946-47 tamtéž děkanem. Doklad o jmenování řádným profesorem církevního práva na Římskokatolickou cyrilometodějské teologické fakultě v Praze nenalezen, pravděpodobně jmenován dne 2. 10. 1950, s účinností od 1. 9. 1950. Výuka do konce zimního semestru akad. roku 1950-51. Zdravotní dovolená. Působení ukončeno pensionováním v říjnu 1951. Zemřel dne 16. 11. 1970 v Děčíně.

Základní bibliografie

Časopisecké studie, zejména: *Časopis katolického duchovenstva*.

⁷⁸ SKTF, fond Personalia : složka Josef Šíma (3x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Martin VAŇÁČ, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999, s. 173-174.

IV.2.65 Šuránek, Antonín (1902-1982)⁷⁹

Narozen 29. 5. 1902 v Ostrožské Lhotě. SŠ: gymnasium v Uherském Hradišti, maturita 1922. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1926. Kněžské svěcení: 1926. Pastore. V l. 1929-48 spirituál kněžského semináře v Olomouci. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, disertace *Kořeny kalvarské oběti*, promoce 21. 6. 1946. V r. 1947 jmenován tamtéž suplentem pro obor pastorální teologie. V r. 1948 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor pastorální teologie. Působení ukončeno na konci r. 1949-50. Pastore. V l. 1951-55 v centralizačním táboře. Dělník. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci lektorem pro obor liturgika v období 1. 10. – 31. 12. 1968. V l. 1968-70 zatímním spirituálem v kněžském semináři v Olomouci. V l. 1970 - 1975 pastore. V l. 1975-82 bez státního souhlasu, v r. 1981 – 1982 dostal státní souhlas k výpomoci ve zpovídání. Zemřel 3. 11. 1982 v Petřkovicích.

Základní bibliografie

Kněžská sobota. Několik myšlenek o svatém kněžství pro kněze i laiky, V Olomouci : Lidové knihkupectví a nakladatelství 1937. 111 s.

Kořeny kalvarské oběti. Studie asceticko-pastorální. Bohoslovcům – dělníkům, V Olomouci : nákladem vlastním 1948. 141 s.

Kukátka a jeho projevy, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Vrchoslavice : A.K. 1992. 144 s

Kukátka 2, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 200 s.

Kukátka 3, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská, [1994]. 196 s.

Novozákonní rozjímání, díl 1, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 193 s.

⁷⁹ SKTF, fond Personalie : složka Antonín Šuránek; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; SKTF, složka Děkanství CMBF Olomouc B; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Životopis Mons. ThDr. Antonína Šuránka* [cit. 2005-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.pastoracnicentrum.wz.cz/zivotopis.php>>; [Alois KOTEK,] *Z celého srdce. O A. Šuránkovi*, Vrchoslavice 1990; *Život a dílo Mons. ThDr. Antonína Šuránka. Sborník přednášek*, Ostrožská Lhota 1996; Ladislav JÍLEK – Antonín MALŮŠEK, *P. Antonín Šuránek. Krátký životopis*, Olomouc 2002; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 154.

Novozákonní rozjímání, díl 2, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 181 s.

Novozákonní rozjímání, díl 3, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1995. 188 s.

Novozákonní rozjímání, díl 4, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1995. 189 s.

Novozákonní rozjímání, díl 5, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská [1995]. 200 s.

Světlo z Beňova. [Lidový životopis Služebníka Božího Antonína Cyrila Stojana], Olomouc : Matice cyrilometodějská 1994. 335 s.

Dějiny mého povolání, díl 1, Olomouc : Kotek Alois 1997. 207 s.

Dějiny mého povolání, díl 2, Olomouc : Kotek Alois 1997. 87 s.

Dějiny mého povolání, díl 3, Olomouc : Kotek Alois 1997. 160 s.

Dějiny mého povolání, díl 4, Olomouc : Kotek Alois 1997. 280 s.

Růžencová rozjímání. Rozjímání k jednotlivým desátkům růžence podle ctností, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1998, c1997. 79 s.

Pozdrav ze semináře 1936-1949, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 2002. 183 s. (předchozí vydání. Olomouc : Alois Kotek 1998)

Adorace. Růžencová rozjímání, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1998. 207 s.

Adorace. Růžencová rozjímání, díl 2, Olomouc : Matice cyrilometodějská 1998. 207 s.

Křížové cesty a rozjímání nad liturgickými texty, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], Olomouc : Matice cyrilometodějská 2000. 191 s.

Osudy bohoslovců v Reichu, [uspořádal a do tisku připravil Alois KOTEK], [Olomouc] : Kotek Alois [2002]. 175 s.

IV.2.66 Tichý, Ladislav (1948)⁸⁰

Narozen 27. 3. 1948 v Olešnici, okr. Blansko. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci, absolutorium 1973. Kněžské svěcení: 1973. Pastorate. Od roku 1979, kdy nastoupil jako prefekt do kněžského semináře v Litoměřicích, byl na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem, od roku 1980 asistentem. Dne 30. 12. 1981 jmenován tamtéž odborným asistentem, s účinností od 1. 1. 1982. Doktorát teologie: tamtéž, disertace *Sv. Pavel a korintští křesťané. Nástin vzájemných vztahů a řešení praktických problémů v 1. listě Korint'anům*, promoce 1984. V r. 1990 přešel jako odborný asistent na obnovenou Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Zde se habilitoval souborem prací (*Úvod do Nového zákona, Ježíšovi bratři, Odsouzení a ukřižování Ježíše Krista, Některé problémy chronologie pašijových událostí*) a byl tamtéž jmenován docentem s účinností od 1. 3. 1993 pro obor biblické vědy Starého a Nového zákona. V r. 1990-91 vykonával tamtéž funkci proděkana, v l. 1991-97 funkci děkana. Nyní je tamtéž vedoucím katedry biblických věd.

Základní bibliografie

Slovník novozákonní řečtiny, Olomouc : Jiří Burget 2001. 190 s.

Úvod do Nového zákona, 2., přeprac. vyd., Svitavy : Trinitas 2003. 285 s. (předchozí vydání: Olomouc : Matice cyrilometodějská 1992)

Časopisecké studie, zejména: *Teologické texty, Studia theologica*. Příspěvky ve sbornících.

⁸⁰ *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Odborné curriculum vitae*. Dostupné z WWW: <<http://oldwww.upol.cz/UP/Struktura/Cmtf/Katedry/biblickevedy.htm#12>> .

IV.2.67 Tkadlčík, Vojtěch (1915-1997)⁸¹

Narozen 8. 2. 1915 v Karlovicích, okr. Kroměříž. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži, maturita 1933. Narozen 8. 2. 1915 v Karlovicích, okr. Kroměříž. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Kroměříži. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1938. Kněžské svěcení 1938. Další studia: 1946-48 slovanská filologie a historie na filosofické fakultě University Palackého v Olomouci. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, disertace *Sv. Vladimír Veliký, křesťanský kníže a světec*, promoce 13. 3. 1948. Od 1. 11. 1945 do 31. 9. 1950 působil tamtéž jako smluvní asistent staroslověnštiny a lektor ruštiny; od 1. 5. 1948 do 30. 9. 1950 působil tamtéž také jako suplent křesťanské filosofie. Po zrušení olomoucké bohoslovecké fakulty působil v pastoraci (v l. 1950-55 bez státního souhlasu, jako host u řeholních sester 1958-66, opět ustanoven 1966-68); dále se věnoval vědecké práci. Od dubna 1968 člen přípravné komise pro obnovení olomoucké fakulty a semináře. Dne 7. 10. 1968 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci odborným asistentem pro obor křesťanská filosofie, s účinností od 1. 10. 1968. Filosofii přednášel v r. 1968-69. Dne 16. 9. 1970 byl fakultní radou navržen na jmenování docentem pro obor staroslověnská liturgie a písemnictví, spis *Slavistické studie*. Ke jmenování na zákrok MK ČR nedošlo. V souvislosti s postupným uzavíráním olomoucké pobočky byl dne 24. 8. 1972 odvolán z funkce odborného asistenta k 31. 7. 1972 a přešel do pastorace. Dne 26. 7. 1972 jmenován tamtéž lektorem pro obor latina a cyrilometodějské otázky pro r. 1972-73. V r. 1969-73 přednášel staroslověnštinu, v r. 1970-73 latinu, v l. 1970-72 řečtinu. Působení ukončeno 30. 6. 1973. Dne 1. 6. 1990 na obnovené Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci jmenován docentem pro obor staroslověnského jazyka a literatury, dne 6. 10. tamtéž jmenován prozatímním děkanem a dne 8. 10. do funkce řádně zvolen. Tuto funkci zastával do 24. 6. 1991. Zemřel 25. 12. 1997 v Olomouci.

⁸¹ SKTF, fond Personalía : složka Vojtěch Tkadlčík; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Oto MÁDR, „Vojtěch Tkadlčík“, in *Teologické texty* 1 (1995) 36; Zoe HAUPTOVÁ, „Vojtěch Tkadlčík (8.2.1915-25.12.1997)“, in *Slavia – časopis pro slovanskou filologii* 4 (1997) 517-518; Miloslav POJSL, „Mons. prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík“, in *Cyrlometodiana. Sborník k uctění památky Mons. prof. ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka*, Praha 2000, s. 11-15; Miloslav POJSL, „Zemřel Mons. prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík“, in *Sborník velehradský, třetí řada* 3 (2000) 83-85; Miloslav POJSL, „Za Mons. prof. ThDr. Vojtěchem Tkadlčíkem“, in *Střední Morava* 6 (1998) 110-112; Antonín VEDRAL, *Život a dílo kněze, teologa a slavisty Vojtěcha Tkadlčíka* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP v Olomouci); Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 157.

Základní bibliografie

Dílčí bibliografie in

Oto MÁDR, „Vojtěch Tkdalčík“, in *Teologické texty* 1 (1995) 36

Antonín VEDRAL, *Život a dílo kněze, teologa a slavisty Vojtěcha Tkdalčíka* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001

IV.2.68 Tobola, Jaromír (1916-1988)⁸²

Narozen 23. 3. 1916 v Kobylničkách, okr. Prostějov. SŠ: klasické gymnasium v Prostějově, maturita 1935. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci (1935-36), Pontificium Athaenum Lateranense v Římě, absolutorium 1941 (zakončeno licenciátem teologie). Kněžské svěcení 1940. Další studium: Pontificium Institutum Biblicum v Římě (1941-43, zakončeno licenciátem biblických věd dne 6. 11. 1943). Doktorát teologie: Pontificium Athaenum Lateranense v Římě, disertace *Prophetiae de Messia in operibus s. Justini*, promoce 12. 6. 1946. Pastore. Od 25. 7. 1950 do 21. 4. 1953 v internačních táborech. Od 28. 4. 1954 do 31. 12. 1968 zaměstnán jako dělník. Dne 23. 11. 1968 jmenován lektorem pro Starý Zákon a hebrejštinu na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci, s nástupem od 1. 1. 1969. Dne 31. 3. 1969 jmenován tamtéž odborným asistentem pro Starý Zákon a hebrejštinu. Působení ukončeno na konci r. 1970-71. Pastore. Dne 27. 12. 1971 pro r. 1971-72 jmenován tamtéž lektorem. Dne 26. 7. 1972 jmenován pro r. 1972-73 tamtéž lektorem pro obor vědecké metody moderní biblistiky. V l. 1969-72 vyučoval Starý zákon, v l. 1969-71 hebrejštinu, v r. 1972-73 volitelný kurz vědecké metody moderní biblistiky. Působení ukončeno 30. 6. 1973. Pastore. Zemřel 18. 2. 1988 v Olomouci.

Základní bibliografie

Biblický kurs pro kněze, Olomouc : Kapitulní ordinariát, [s.d.]. 35 s.

Odvaha k pravdě, [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 27 s.

Otázky z úvodu do Písma sv. Starého zákona, Olomouc [: s.n.] 1971. 12 s.

Palestinologie. (Zeměpis a archeologie), [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 21, 11 s. : 1 map.

První tři kapitoly bible. Biblická exezeze, [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 46 s.

Starý zákon. 1. semestr II. ročníku, [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 38 s.

Starý zákon. Dekalog. 1. semestr III. ročníku CMBF, [Olomouc :] [s.n.] [1970?]. 27 s.

Theologicko-kritický úvod do problému SZ, [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 38 s.

Theologicko-kritický úvod do problému SZ. dodatek, [Olomouc :] [s.n.] [s.d.]. 13 s.

Úvod do starozákonních knih. pomocný text pro I. a II. semestr katechetického studia, [Olomouc :] [s.n.] [1970?]. 60 s.

⁸² SKTF, fond Personalía : složka Jaromír Tobola; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalía – profesori. Doplněno dotazem u Arcibiskupství olomouckého.

IV.2.69 Vaněk, František (1916-1986)⁸³

Narozen 23. 8. 1916 v Praze. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Praze. VŠ: Pontificium Athaeneum Lateranense v Římě. Kněžské svěcení: 21. 12. 1940. Doktorát teologie: Pontificium Athaeneum Lateranense v Římě. Další studie: Licenciát obojího práva, tamtéž. Profesor SŠ. Pastore. Dne 27. 11. 1965 pověřen přednáškami filosofie na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích pro r. 1965-66; pověření opakováno až do konce r. 1967-68. Tehdy bylo působení ukončeno. Pastore. Generální vikář pražské arcidiecéze od 1. 11. 1971. Dne 26. 10. 1984 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor liturgika, s účinností od 1. 10. 1984. Pro nemoc působení ukončeno bez faktického zahájení. Zemřel 20. 9. 1986 v Praze.

Základní bibliografie

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

⁸³ SKTF, fond Personalialia : složka Vaněk František; SKTF, složka Externí profesori; Arcibiskupství pražské: osobní záznam Vaněk František.

IV.2.70 Víšek, František (1911-?)⁸⁴

Narozen 29. 1. 1911 v Nabočanech, okr. Chrudim. SŠ: arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1930. VŠ: filosofická fakulta Karlovy university v Praze, obor latina a řečtina, absolutorium 1936. Působení na SŠ. Dne 14. 9. 1953 přijat jako profesor přípravného kurzu při Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích. Dne 13. 11. 1953 jmenován lektorem latiny na téže fakultě pro r. 1953-54. Dne 5. 11. 1954 jmenován tamtéž lektorem latiny a řečtiny pro r. 1954-55. Dne 3. 10. 1957 jmenován tamtéž asistentem pro obor latiny a řečtiny, s účinností od 1. 9. 1957, a uvolněn z funkce profesora přípravného kurzu. Dne 25. 11. 1966 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor latiny a řečtiny, s účinností od 1. 9. 1966. Působení ukončeno po tzv. čestném roce 1976-77. Jako externí pracovník opět povolán v l. 1980-82 a 1985. Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁸⁴ SKTF, fond Personalía : složka Víšek František.

IV.2.71 Vlach-Vrutický, Josef (1897-1977)⁸⁵

Narozen 24. 1. 1897 v Benátecké Vrutici u Lysé nad Labem. Absolvent Státní konservatoře hudby v Praze, oddělení kompoziční, oddělení hudebně-pedagogické, školy varhanické, mistrovské školy kompoziční. Šéf filharmonického orchestru a sbormistr pěveckého sdružení Dubrava v Dubrovníku, kde také vyučoval na Studium Philosophico-Theologicum Provinciae Dalmatiae Ord. Praed. Po návratu učitel na městské hudební škole v Praze. Šéf orchestru v Mariánských Lázních. Ředitel kůru a varhaník v Bohosudově, ředitel hudební školy v Mostě, později v Roudnici. Autor skladeb orchestrálních, komorních, písňových cyklů, básní, článků a divadelních her. Od 23. 10. 1958 do 30. 6. 1962 externí učitel církevního zpěvu na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích – kněžském semináři. Zemřel 18. 9. 1977 v Ústí nad Labem.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁸⁵ SKTF, fond Personalia : složka Josef Vlach-Vrutický; SKTF, složka Externí profesori; *Čs. hudební slovník*, díl 2, Praha 1965, s. 882; Z. STÁREK, *Slovník českých sbormistrů*, díl 2., Praha 1982, s. 659; Stanislav BROŽEK, „Josef Vlach Vrutický – 100 let od narození“, in *Vlastivědný sborník Podřipsko* 7 (1997) 22-26; „Velké osobnosti Podřipska: Josef Vlach – Vrutický“, in *Roudnické noviny* 1 (23. 11. 1999) 2.

IV.2.72 Vymětal, František (1920-2000)⁸⁶

Narozen 1. 8. 1920 v Ladíně, okr. Prostějov. SŠ: reálné gymnasium v Litoveli, maturita 1940. VŠ: Arcidiecézní bohoslovecké učiliště v Olomouci (1941-42, poté totálně nasazen v Německu do r. 1945), Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta (od r. 1946 University Palackého) v Olomouci, absolutorium 1949. Kněžské svěcení: 1949. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze, pobočka v Olomouci, disertace *Trestný čin v právu církevním a občanském právu československém*, promoce 11. 12. 1968. V druhé polovině 70. let jmenován generálním vikářem olomoucké arcidiecéze. Od 7. 6. 1981 do 22. 5. 1986 poslanec České národní rady, od 24. 5. 1986 do 16. 1. 1990 poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSSR. Dne 9. 7. 1976 jmenován odborným asistentem při katedře základního bohosloví a filosofie na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, s účinností od 1. 10. 1976. Dne 31. 3. 1977 jmenován tamtéž docentem pro obor základního bohosloví s účinností od 1. 4. 1977, spis: *Cesta k Ježíši Kristu*. Dne 8. 4. 1977 jmenován tamtéž vedoucím katedry základního bohosloví a filosofie s účinností od 1. 4. 1977. Dne 9. 2. 1978 jmenován tamtéž profesorem pro obor základního bohosloví s účinností od 1. 3. 1978. Dne 14. 8. 1978 jmenován tamtéž děkanem. Tuto funkci při opakovaném jmenování vykonával až do r. 1989. Působení ukončil k 31. 12. 1989. Zemřel dne 17. 8. 2000.

Základní bibliografie

František VYMĚTAL [ET ALII], *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve. Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1988. 246 s.

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

⁸⁶ SKTF, fond Personalialia : složka František Vymětal (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; „Pětašedesátiny prof. dr. Františka Vymětala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1985) 176; Karel OBR, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima ThDr. Františka Vymětala. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000.

IV.2.73 Wiesner, Hynek (1940)⁸⁷

Narozen 28. 1. 1940 v Gottwaldově. SŠ: Střední všeobecně vzdělávací škola v Olomouci, ukončeno 1966. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočka Olomouc, absolutorium 1972. Od 17. 9. 1982 vicerektor kněžského semináře v Litoměřicích. Od 1. 10. 1982 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích lektorem pro obor úvod do katechetiky a obor společenské a liturgické chování. Dne 3. 10. 1983 jmenován tamtéž asistentem pro obor pedagogika a katechetika, s účinností od 1. 10. 1983. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Některé výchovné problémy a jejich příčiny*, promoce 5. 6. 1985. Dne 21. 12. 1984 jmenován tamtéž odborným asistentem, s účinností od 1. 1. 1985. Ke dni 1. 10. 1987 jmenován tamtéž odborným asistentem pro obor pedagogika a katechetika. V pol. r. 1989 navržen na habilitaci, spis *Školní katecheze, její současné nedostatky a možnosti*. Ke jmenování nedošlo. Působení ukončeno dne 28. 2. 1990. Od r. 1990 pastorec.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁸⁷ SKTF, fond Personalía : složka František Wiesner (2x); *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Kněží olomoucké arcidiecéze a kněží, působící a žijící v olomoucké arcidiecézi* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ado.cz>> .

IV.2.74 Wolf, Václav (1937)⁸⁸

Narozen 1. 3. 1937 v Praze. SŠ: gymnasium, střední všeobecně vzdělávací škola, maturita 1955. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, absolutorium 1960. Kněžské svěcení: 1960. Pastorage. Doktorské studium: tamtéž, disertace *Čas – významný činitel v soudobé křesťanské teologii*, promoce 13. 6. 1966. Od 15. 4. 1967 jmenován tamtéž asistentem při katedře biblických studií. Další studium: habilitační biennium na Univerzitě Jana Gutenberga v Mainz (1968-69), spis *Die unsterblichkeit der Seele in der aktuellen theologisch-philosophischen Diskussion*, venia docendi pro obor filosofické propedeutiky a dogmatické teologie. Po habilitačním řízení na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích dne 16. 6. 1970 stala se habilitace rozhodnutím ministerstva kultury ze dne 22. 10. 1971 platnou na území ČSSR: jmenován docentem filosofie a speciální dogmatiky. Pedagogická činnost: přednášky filosofie (1970-72), přednášky dogmatické teologie (1969-77). Působení ukončeno 31. 12. 1977. Pastorage. Dne 2. 1. jmenován „na návrh kancléře Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích“ vedoucím katedry pro obor věrouky, s účinností od 1. 1. 1990. Dne 6. 1. 1990 jmenován na základě návrhu téhož tamtéž profesorem pro obor věrouky a děkanem, obojí s účinností od 1. 1. 1990. Dne 25. 5. 1990 jmenován na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vedoucím katedry systematické teologie a přijat do pracovního poměru jako profesor pro obor filosofie a speciální dogmatiky. V 1. 1990-97 tamtéž děkanem. Dne 8. 2. 2002 odvolán z funkce vedoucího katedry systematické teologie. Dne 6. 5. 2002 mu velký kancléř fakulty kard. Miloslav Vlk odebral kanonickou misi. Dále trval pracovní poměr bez pověření výukou. Působení ukončeno 31. 12. 2003. Pracovní poměr v Ústavu dějin UK a Archivu UK.

Základní bibliografie

Syntéza víry, Olomouc : Matice cyrilometodějská 2003. 197 s.

Lidská identita v proměnách. Základy filosoficko-teologické antropologie, Olomouc : Matice cyrilometodějská 2004. 179 s.

⁸⁸ SKTF, fond Personalía : složka Václav Wolf; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2002* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2003* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>; „Vyjádření kardinála Miloslava Vlka, Velkého kancléře Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, k odnětí kanonické mise prof. ThDr. Václavu Wolfovi“, in *Acta Curiae archiepiscopalis Pragensis* 5 (15. 5. 2002) 4-5; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 173-174.

Neposvrněné početí Panny Marie v průběhu historie, Olomouc : Matice cyrilometodějská,
2005. 95 s.

Časopisecké studie, zejména: *Via, Duchovní pastýř*. Příspěvky ve sbornících.

IV.2.75 Zahradník, Jaroslav (1908-?)⁸⁹

Narozen 26. 11. 1908 v Nepomuku, okr. Blomice. VŠ: pražská konzervatoř, zakončeno státní zkouškou v r. 1936. Působil jako ředitel katedrálního kůru v Litoměřicích a jako učitel hudební školy. Dne 1. 4. 1954 jmenován externím učitelem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích – kněžském semináři pro obor církevního zpěvu pro r. 1953-54. Dne 31. 10. 1954 jmenován tamtéž lektorem pro obor církevního zpěvu pro r. 1954-55. Pro r. 1956-58 opakovaně jmenován tamtéž externím učitelem církevního zpěvu. Další podrobnosti nezjištěny.

Základní bibliografie

nezjištěna

⁸⁹ SKTF, fond Personalia : složka Zahradník Jaroslav.

IV.2.76 Zedníček, Miroslav (1931)⁹⁰

Narozen 4. 11. 1931 v Rudě, okr. Velké Meziříčí. SŠ: reálné gymnasium při státním mužském učitelském ústavě v Brně (1946-48), gymnasium na Starém Brně (1948-50), maturita 1950. VŠ: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze (od r. 1953 se sídlem v Litoměřicích), absolutorium 1954. Kněžské svěcení: 1954. Pastorec. Dne 13. 4. 1961 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích asistentem, s účinností od 1. 4. 1961. Doktorát teologie: disertace *Odpad od víry z hlediska pastýřského bohosloví*, promoce 22. 6. 1961. V l. 1966-69 bez zaměstnání. Dne 24. 6. 1969 jmenován tamtéž asistentem, s účinností od 1. 3. 1969. Dne 23. 6. 1972 jmenován tamtéž odborným asistentem, s účinností od 1. 10. 1972. Doktor práv: právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, promoce 1975. Habilitační řízení na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích v r. 1976, spis *Forensní psychiatrie*. Dne 15. 10. 1980 jmenován tamtéž docentem pro obor církevního práva, s účinností od 1. 10. 1980. Pedagogická činnost: V l. 1962-65 pověřen přednáškami z filosofie, v l. 1962 a 1964 pověřen suplentskými přednáškami z Nového zákona, v l. 1969-72 pověřen výukou latinského jazyka, v l. 1970-74 pověřen přednáškami z filosofie, v r. 1975-76 pověřen výukou latinského jazyka, v r. 1982-83 pověřen výukou pedagogiky. V l. 1972-89/90 učitel kanonického práva a od v l. 1977-89/90 pověřen volitelným předmětem forensní lékařství. Dne 2. 1. 1990 jmenován tamtéž vedoucím katedry církevního práva, s účinností od 1. 1. 1990. Dne 4. 1. 1990 jmenován tamtéž profesorem církevního práva, s účinností od 1. 1. 1990. Dne 25. 5. 1990 jmenován na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vedoucím katedry historicko-právní, s účinností od 10. 5. 1990. Pověření ukončeno při reorganizaci kateder k 1. 7. 2003, kdy byl převeden na novou katedru pastorálních oborů. Působení ukončeno 30. 6. 2004. V r. 2005 jmenován emeritním profesorem Univerzity Karlovy v Praze.

Základní bibliografie

Kodex kanonického práva : úřední znění textu a překlad do češtiny, [z latiny přel. Miroslav ZEDNÍČEK], Praha : Zvon 1994. XXIII, 812 s.

⁹⁰ SKTF, fond Personalialia : složka Zedníček Miroslav (4x); *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2002* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2003* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>; *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2004* [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>.

Časopisecké studie, zejména: *Teologické texty*. Příspěvky ve sbornících. Hesla in *Malý bohovědný slovník*, Praha : Ústřední církevní nakladatelství 1963.

IV.2.77 Zemanec, Václav (1925)⁹¹

Narozen 2. 10. 1925 v Kopidlně, okr. Jičín. SŠ: reálné gymnasium v Čáslavi, maturita 1944. VŠ: teologické diecézní učiliště v Hradci Králové, absolutorium 1950. Kněžské svěcení: 1950. Pastorec. Doktorát teologie: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, disertace *Mikuláš Koperník a jeho dílo v dějinách církve*, promoce 24. 6. 1975. Dne 26. 9. 1974 jmenován tamtéž lektorem pro obor pastýřské bohosloví pro r. 1974-75. Dne 14. 4. 1975 jmenován tamtéž asistentem pro obor pastorální teologie. Působení ukončeno na konci r. 1974-75. Pastorec.

Základní bibliografie

Časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř*.

⁹¹ SKTF, fond Personalia : složka Václav Zemanec.

IV.2.78 Zlámal, Bohumil (1904-1984)⁹²

Narozen 21. 12. 1904 v Oprostovicích, okr. Přerov. SŠ: gymnasium v Kroměříži, státní reálné gymnasium v Přerově, maturita 1930. VŠ: Cyrillo-Methodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolutorium 1936. Kněžské svěcení: 1936. Od 1. 9. 1939 do 23. 5. 1945 v koncentračních táborech. Od 1. 10. 1945 do 14. 7. 1950 smluvní asistent a suplent na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě (od r. 1946 University Palackého) v Olomouci pro obor církevní dějiny všeobecné, příležitostně též církevní dějiny české. Doktorát teologie: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta University Palackého v Olomouci, promoce 24. 10. 1946. V zimním semestru 1949-50 navržen tamtéž na habilitaci. Ke jmenování nedošlo. Pastorec (1951-1961), mimo duchovní službu (1961-62), invalidní důchod (1961). Od dubna 1968 člen přípravné komise pro obnovení olomoucké fakulty a semináře. Na konci září 1968 zvolen na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci proděkanem. Dne 7. 10. 1968 jmenován tamtéž profesorem pro obor církevních dějin, s účinností od 1. 10. 1968. Dne 31. 3. 1969 jmenován proděkanem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích pro r. 1968-70 s působištem na pobočce v Olomouci, kde zastupoval děkana v plném rozsahu. Dne 12. 10. 1970 jmenování proděkanem obnoveno pro r. 1970-71 a 1971-72; obnoveno též pro r. 1973-74. V l. 1968-72 učil církevní dějiny, v r. 1968-69 patrologii, v r. 1972-73 ochranu památek. Po zavření pobočky v Olomouci (30. 6. 1974) odchod do důchodu. Zemřel 28. 6. 1984 v Olomouci.

Základní bibliografie

Bohumil ZLÁMAL, *Bibliografie literární činnosti Bohumila Zlámala (1904-1974)*, Olomouc : strojopis 1974. 26 s.

Po r. 1974 nadále časopisecké studie, zejména: *Duchovní pastýř* a *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen - Mähren – Schlesien*. Příspěvky ve sbornících.

⁹² SKTF, fond Personalie : složka Bohumil Zlámal; SKTF, složka Pobočka CMBF Olomouc : složka Personalie – profesori; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; „75 let prof. ThDr. Bohumila Zlámala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1979) 142-143; Miloš KOUŘIL, „Dvojí výročí prof. Bohumila Zlámala“, in *Vlastivědný věstník moravský* 4 (2004) 418-419; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 177.

IV.2.79 Zvěřina, Josef (1913-1990)⁹³

Narozen 3. 5. 1913 ve Stříteži, okr. Třebíč. SŠ: Druhé státní československé reálné gymnasiu v Praze II – Truhlářské ulici (1924-1925), Arcibiskupské gymnasium v Praze, maturita 1933. VŠ: Pontificium Athaenum Lateranense, licenciát teologie 1938. Kněžské svěcení: 1937. Pastorec. V r. 1941-1942 přednášel na Arcidiecésním bohosloveckém učilišti pražském předmět křesťanská archeologie. V r. 1942-43 internován v kněžském demeritním domě v Zásnuckách. V r. 1943 zahájil na Arcidiecésním bohosloveckém učilišti pražském výuku křesťanské archeologie, zásahem gestapa opět odstraněn. Pastorec. Dne 8. 1. 1946 jmenován na bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze smluvním asistentem, s účinností od 1. 11. 1945 do 31. 10. 1947. Pověřen spoluprací s profesorem křesťanské archeologie a dějin církevního umění prof. Josefem Cibulkou. Jmenování opakováno pro r. 1947-9 a 1949-51. Další studie: École des Hautes Études, École des Chartes a École du Louvre v Paříži, obor dějiny církevního umění (1946-47). Doktorát teologie: bohoslovecká fakulta Karlovy university v Praze, disertace *Nástěnné malby krypty v Tavant. Příspěvek k duchovnímu obrazu románské doby*, promoce 18. 6. 1948. Od září 1950 do listopadu 1951 vojenská služba. Od ledna 1952 do listopadu 1965 vězněn. Dělník. Dne 17. 4. 1969 jmenován na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích odborným asistentem pro obor křesťanská archeologie, s účinností od 1. 4. 1969. V r. 1969-70 pověřen přednáškami z křesťanské archeologie a dějin církevního umění a z pastorální teologie. Dne 1. 7. 1970 navržen tamtéž na jmenování docentem, spis *Znakovost výtvarného díla* a soubor dalších studií. Ke jmenování nedošlo. Závěr působení s koncem akad. roku 1969-70. Dne 7. 1. 1971 ministerstvem kultury odvolán z funkce odborného asistenta, s účinností od 31. 12. 1970. Pastorec (1970-74). Důchod (1974). V r. 1977 podepsal Chartu 77. Čelní představitel utajované výuky teologie a protagonista odporu katolické církve proti komunistickému režimu. V r. 1988 obdržel čestný doktorát teologie od university v Tübingen. Dne 6. 1. 1990 jmenován kard. Františkem Tomáškem čestným děkanem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze se sídlem v Litoměřicích. Dne 19. 6. 1990 jmenován tamtéž profesorem ekumenické teologie. Zemřel 18. 8. 1990 v Netunno, Itálie.

⁹³ SKTF, fond Personalialia : složka Josef Zvěřina; *Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>; Marie RÚT KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995; Vojtěch NOVOTNÝ, „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, in Jan ROYT – Michaela OTTOVÁ – Aleš MUDRA, *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k poctě Jiřího Kuthana. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha – České Budějovice 2005, s. 35-64; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s.177-178; Helena PAVLINCOVÁ, „Josef Zvěřina“, in Jiří GABRIEL (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998, s. 659-660.

Základní bibliografie

Dílčí bibliografie in

Josef ZVĚŘINA, *Pět cest k radosti*, Praha³2003, s. 248-258

Vzdor ducha : z dopisů a kratších zamyšlení, Praha : Vyšehrad 2002

KAPITOLA PÁTÁ

Utajované studium teologie v letech 1950-1989

Bezprostředním výsledkem zásahů komunistické státní moci proti svobodnému teologickému studiu byl vznik pestré škály jeho alternativních forem. Dějiny katolické teologie ve druhé polovině 20. století jsou s těmito utajovanými (ne vždy skutečně tajnými) způsoby studia teologie podstatně spojeny a je jim proto třeba věnovat pozornost.¹ Ze samotné povahy věci však plyne, že přístup k informacím o nich je omezen – prozatím je spojen takřka výlučně se zveřejněnými vzpomínkami účastníků, které mají spíše subjektivní vypovídací hodnotu. Jsou navíc velmi rozptýlené a omezené, a zřejmě pouze výzkum orální historie by mohl dosáhnout jejich důležitějšího rozšíření. Za stávajícího stavu věcí je proto nemožné podat jakýkoli úplnější obraz. Následující studie se nicméně – s vědomím vlastní velké nedostatečnosti – pokouší o shrnutí dostupných informací, z nichž základní typologie utajovaného studia teologie vystupuje v dostatečné míře. Současně se pokouší citacemi ze vzpomínek účastníků vykreslit jeho „atmosféru“.

V.1 Období let 1950-1968

V.1.1 Vznik utajovaného studia

Svobodné postavení katolické církve v poválečném Československu umožnilo existenci různorodého spektra teologických škol a dalších studijních forem.² V českých zemích byla do dubna 1950 křesťanská filosofie a katolická teologie přednášena a studována na dvou teologických fakultách, čtyřech diecézních a pěti řeholních bohosloveckých učilištích. Této možnosti využívalo v dané době na 814 studentů, jimž se věnovalo asi 123 učitelů. Vedle toho existovala i různá další školská a přednášková fóra, v nichž se věřící mohli s teologií seznamovat. Komunistický režim do podzimu 1950 redukoval všechny možnosti

¹ Adjektivum „utajovaný, -á, -é“ je asi nejrealističtější variantou i tam, kde se hovoří o dalších činnostech a strukturách – způsobu existence – církve, jež měly zůstat skryty před státními úřady a pro něž se ve spojení se substantivem církev užívají adjektiva „skrytá, podzemní, tajná, mlčící, umlčená, ilegální, neoficiální“ atd.; srov. též Petr FIALA – Jiří HANUŠ, *Skrytá církev. Felix M. Davídek a společenství Koinótiés*, Brno 1999, s. 11-13.

² K následujícím sumarizovaným informacím srov. podrobně kap. II.

studia katolické teologie v českých zemích na jedinou Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze, kde na konci roku studovalo 138 studentů a profesorský sbor čítal 17 učitelů.

Reorganizovaná fakulta byla zpočátku věřícími vnímána jako dílo proticírkevní, nekanonické. Biskupové nejprve bohoslovcům zakázali, aby se na ni hlásili, a tato výzva našla širokou odezvu. Když potom byli donuceni své stanovisko změnit, jen málokdo věřil dobrovolnosti jejich nových pozic. Studenti teologie, kteří na přelomu června a července 1950 prošli sítím kádrových pohovorů, většinou odmítali na pražskou fakultu nastoupit. Byli k tomuto postoji vybízeni jak svým bezprostředním okolím, tak i vysíláním vatikánského rozhlasu, který upozorňoval na to, že stát nemá právo do výchovy kněžského dorostu zasahovat a že biskup může pro jejich přípravu stanovit i jiné formy studia nežli tu komunisty propagovanou.³ Protože fakulta i seminář podle rozhlasu nedávaly předpoklady pro řádné kněžské svěcení, byli kněží vyzváni, aby vhodné studenty připravovali na kněžství ilegálně.⁴

To ovšem nebylo vůbec snadné, zejména proto, že většina studentů teologie byla od září 1950 povolávána k vojenské prezenční službě v pomocných technických praporech. Studenti a učitelé dřívějších řeholních bohosloveckých učilišť byli již od dubna 1950 internováni v tzv. centralizačních táborech. Někteří další bývalí učitelé teologie byli dáni do důchodu nebo umístěni v pastoraci, jiní byli dokonce uvězněni. Pro kandidáty kněžství, kteří nešli oficiální cestou, navíc nebyla žádná perspektiva řádného uplatnění v pastoraci, pro které bylo třeba získat státní souhlas k výkonu duchovenské služby. Mnozí ostatně měli za to, že se nový režim dlouho neudrží a že tedy stačí, když ve svém odporu vytrvají, a nakonec budou moci opět studovat obvyklou formou.⁵

Za daných okolností se nejevilo možné ani potřebné budovat jakoukoli rozsáhlejší organizovanou formu utajovaného studia teologie. „V tomto období každý dělal, co mohl, k čemu měl přístup a na co stačil.“⁶ Přesto – jak dokládají četná rozptýlená a útržkovitá svědectví – studium, určené ve sledovaném období zejména pro kandidáty kněžské služby, existovalo. Vzniklo nejprve v centralizačních a internačních táborech pro řeholníky, kde

³ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 146 (16. 7. 1950).

⁴ NA, fond SÚC, kart. 24 : složka Porada u náměstků : porada 21. 8. 1951 : materiál Návrh na nová opatření pro získání kněžského dorostu.

⁵ Jiří SKOBLÍK, „Litoměřický seminář v padesátých letech“, in *Teologické texty* 3 (2003) 105-106; Týž, *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/teologie.htm>. >

⁶ Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 86. Srov. Jan PAVLÍK, „Jaké pravdy se bojíme (K článku O skryté církvi II. – Petr Fiala: Bojíme se pravdy?)“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 10 (1992) 7: bohoslovci „studovali, jak jen to šlo“, a „kněží kolem nich jim pomáhali nejen v učení, ale hlavně duchovně, aby to všechno unesli a přitom se těšili na kněžství“.

studenti spolu se svými učiteli a staršími spolubratry pokračovali v dříve započatém studiu. Obdobně tomu bylo u diecézních a řeholních bohoslovců v PTP a u jednotlivců ve vězeních. Vedle toho probíhalo také individuální studium pod vedením vzdělaných kněží. Studijní plán ve všech těchto případech napodoboval dělbu traktátů obvyklou na teologických fakultách a učilištích. Zkoušení prováděli většinou bývalí učitelé teologických učilišť všeho druhu resp. jiní vzdělaní kněží. Byly přitom zúročeny zkušenosti získané za druhé světové války (srov. kap. I).

Klíčovou podmínkou pro utajované studium teologie byl souhlas ordináře a doprovod duchovního vůdce: podle CIC/1917 can. 972 § 1-2 platilo, že ti, kdo usilují o kněžské svěcení, mohou dlít mimo seminář pouze za předpokladu, že je od toho ordinář z opravdu závažných důvodů dispensoval a že jsou svěřeni vhodnému knězi, který nad nimi bdí a vede je ke zbožnému životu.⁷ Aplikace tohoto kánonu sama o sobě postačovala opravdu pouze s ohledem na danou situaci, neboť can. 976 § 3 jasně stanovil, že teologické studium se nesmí dít soukromě, nýbrž výhradně ve školách a institutech, které sledují předepsané curriculum. Ordináři od toho byli nuceni odhlédnout. Také studium řeholních kleriků předpokládalo obdobná pravidla (can. 587-591). Vazbu na ordináře – alespoň pro „litterae dimissoriae“ – vyžadovala i kanonická úprava kněžského svěcení (can 955nn).

Následují příklady – tak je totiž třeba výčet chápat! – uvedených způsobů utajovaného studia teologie:⁸

V.1.2 Centralizační, internační a přeškolovací tábory

Centralizační tábor Bohosudov: Do dubna 1950 byla v Bohosudově jezuitská kolej a gymnázium. Po zřízení centralizačního tábora v polovině dubna 1950 sem bylo přivezeno celkem 200 jezuitů. Do konce měsíce bylo přivezeno 40 františkánů z centralizačního tábora Hejnice a minorité z jejich právě likvidovaných klášterů. Tábor byl zrušen v září 1950.⁹ Jezuitští scholastikové třetího roku se zde připravovali na zkoušku ex universa philosophia, kterou vykonali u svých profesorů z bývalého Filosofického institutu Tovaryšstva Ježíšova

⁷ Na tento předpis odkázal např. Josef Knödl ve své žádosti o započítání pěti studijních let, když studium na diecézním bohosloveckém učilišti v Litoměřicích (1948-50) doplnil „u profesorů téhož učiliště soukromě (ex consensu explicito Ordinarii ad normam can 972 § 1-2 privatim)“: SKTF, složka Fakultní rada : zápis z 10. 12. 1974; fond Licenciáty : složka Josef Knödl. Soukromé zkoušky vykonal u Františka Rabase a Vojtěcha Martinů.

⁸ V následujícím není pojednáno o bytových seminářích filosofie, které ihned po únoru 1948 pořádali nebo navštěvovali křesťané: srov. Jiří HANUŠ (ed.), „Téhle knížce by mohl rozumět jediný člověk v Československu“. Rozhovor s Jiřím Němcem“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 5-6 (1997) 58-60.

⁹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 89.

v Děčíně n. L. (byli zde všichni).¹⁰ Své studium tu na podnět Jana Baptisty Barty OFM zřídili i františkáni, jimž přednášeli např. zmíněný Jan B. Bárta OFM, Ambrož Tobola OFM a Bernard Říský OFM.¹¹

Centralizační tábor Králíky (Hora Matky Boží): Do dubna 1950 zde působili redemptoristé. Po zřízení centralizačního tábora v polovině dubna 1950 sem bylo přivezeno na 224 redemptoristů, z nichž někteří byli následně odvezeni jinam. Přibyli naopak zástupci dalších řeholí. Tábor byl zrušen v prosinci 1960.¹² Také zde bylo organizováno utajované studium teologie. Benedikt Holota OFM tu např. skládal zkoušky z Písma svatého u Pavla Škrabala OP.¹³ Scholastik Vladimír Čáp SJ, v té době již na svobodě, se sem zase v r. 1958 přijel nechat vyzkoušet od Františka Šitala SJ a Františka Vojteka SJ, scholastik Žabkay SJ byl v r. 1957 zkoušen od Aloise Litvy SJ. Zkoušejícím byla tato činnost vytýkána v březnu 1960 v soudním procesu A. Zgarbík a spol.¹⁴

Centralizační tábor Osek: Do dubna 1950 byl v Oseku u Duchcova salesiánský teologický studentát. Po zřízení centralizačního tábora v polovině dubna 1950 zde byli nejprve salesiáni, do konce měsíce i piaristé, školští bratři, augustiniáni a salvatoriáni, do června zde bylo celkem 225 řeholníků různých řádů. Po likvidaci centralizačního tábora v Bohosudově sem bylo převezeno přes 80 jezuitů, dále pak minorité a františkáni. Z Králík byli přivezeni i někteří redemptoristé, premonstráti, benediktini, těšitelé a dominikáni. Počet řeholníků se v r. 1951 ustálil na 150-160 osobách. Tábor byl zrušen v květnu 1953.¹⁵ Salesiánští bohoslovci pokračovali ve studiu: nejvyšší ročník teologického studentátu, který byl několik dní před internací tajně vysvěcen b. Trochou, dokončil teologii a první ročník filosofického studentátu, který – oddělen od ostatních ročníků bydlících v Přestavlkách, kde zůstaly až do léta 1950 – sídlil z Fryštáku, pokračoval ve filosofii. Vyučovali dosavadní učitelé filosofického a teologického studentátu: František Socha SDB a asistenti Ladislav Vik a Miloslav Vašíček, Vojtěch Basovník SDB, Jaroslav Novosad SDB, Jakub Navrátil SDB.¹⁶

¹⁰ Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům. Dějiny české T. J. provincie v době komunistického útlaku v letech 1950-1990*, Praha 1995, s. 65-66 a 71.

¹¹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 186; Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina. Vzpomínky na totalitu 1950-1989*, Kostelní Vydří 2002, s. 14 a 19; Bernard ŘÍSKÝ, „Moje cesta za svatým Františkem. Bohosudov“, in *Poutník. Časopis přátel sv. Františka* 11 (2004) 28-30.

¹² Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 91-94.

¹³ Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina*, s. 19; srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 92.

¹⁴ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 220 a 223.

¹⁵ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 87-88.

¹⁶ Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Knihy víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha 1996, s. 97-98; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 87, 343-344, 361; Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“;

Studovali zde i bohoslovci jiných řádů. Benedikt Holota OFM uvedl, že se zde připravoval na zkoušku z Nového zákona – Pavlových listů, kterou konal u Pavla Škrabala OP. Vzpomínal také na studium při práci v zahradě: „Ráno jsem vylezl na strom a na vedlejší strom vylezl jeden otec petrin. Byli jsme na špičkách stromů, seděli na větvích a probírali jsme spolu filozofii.“¹⁷

Centralizační tábor Broumov: Do dubna 1950 zde byl klášter benediktinů. Po zřízení centralizačního tábora v polovině dubna 1950 sem bylo přivezeno asi 100 premonstrátů a těšitelů, na konci měsíce pak asi 70 dominikánů, přes 90 kapucínů a menší skupiny jiných řádů – celkem asi 300 osob. Tábor byl zrušen v září 1950.¹⁸ Bylo zde zřízeno teologické studium vedené dominikány, jehož se účastnili i kapucíni a premonstráti.¹⁹

Pracovní tábor Klíčava: Od léta 1950 byli někteří mladí řeholníci, bohoslovci a kněží nasazeni na práce při výstavbě přehrady Klíčava pro Kladno, které trvaly až do r. 1955. Po práci řeholníci dle možností studovali.²⁰ Benedikt Holota OFM vzpomíná: „Po práci jsem na Klíčavě využíval čas studiem. Bylo to kouzelné. Toužil jsem mít Šandovu dogmatiku. Je psaná výbornou latinou. Asi jsem se někde neprozřetelně prořekl, protože z čista jasna jsem dostal k rodičům balíček – a v něm Šandova dogmatika! Prošel jsem ji celou poctivě dvakrát. Zkoušky se skládaly u profesorů, kteří odešli z fakulty, pokud byli k dosažení, nebo u některého ze starších kněží, kteří studovali v Belgii: u Tita, Vladimíra... Potvrzení o zkouškách, napsané na kousku papírku, mám ještě schované. Od dr. Holakovského, redemptoristy, dr. Škrabala a některých našich.“²¹

Internační tábor Želiv: Do dubna 1950 zde byl klášter premonstrátů. Po zřízení internačního tábora pro „obzvláště nebezpečné“ řeholníky v polovině dubna 1950 sem byli přivezeni představení řádů a jednotlivých domů, případně tzv. reakční řeholníci, postupně sem byly vozeny ještě další osoby, včetně diecézních kněží a biskupů. Tábor byl zrušen v únoru 1956.²² I zde se přítomní – před i po vysvěcení – věnovali pod vedením odborníků studiu

„Z kroniky naší provincie“, in *Salesiánská rodina* 5 (1996) 12; Oldřich MED, *Knihy víry*, pro vnitřní potřebu SDB, s.l. 1968 passim; Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Knihy naděje*, I-II, pro vnitřní potřebu SDB, Praha 1994-1995, passim.

¹⁷ Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina*, s. 19, 24, 26, 32.

¹⁸ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 90-91.

¹⁹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 91; Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 189; Lucie BARTÁSKOVÁ, *Čeští dominikáni v době komunismu* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2001, s. 94; Pacifik Mír. MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky : 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*, Velehrad 1999, s. 64-66; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, II., Praha 1990, s. 165.

²⁰ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 97.

²¹ Benedikt V. HOLOTA, *Nebyl jsem hrdina*, s. 41, 46-47.

²² Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 98-102.

filosofie a teologie. Konaly se přednášky a diskuse na různá témata. Např. pastorální teologii přednášel Jan Vraštil SJ, církevní právo Stanislav Zeman. Stanislav Honka SDB vzpomíná, že se zde naučil a pochopil to, co dříve nedokázal, protože už tu nehrozily známky, ale byla zde touha „vědět, poznat a hlavně praktikovat“.²³ Karel Otčenášek připomíná, že tu Antonín Šuránek komentoval do sešitů Starý zákon a biskup František Tomášek ve volných chvílích pracoval na rukopise svého katechismu.²⁴ Inocenc Kubíček OFM uvádí, že bývalý profesor a děkan teologické fakulty Karlovy university Jan Kapistrán Vyskočil OFM, který před ministrem Čepičkou otevřeně odmítl jít vyučovat církevní dějiny na pražskou fakultu, dostal od něj výjimku ze všech prací, směl se věnovat vědecké činnosti a dokonce si psát do knihoven o jakoukoli literaturu. Vyskočil pak připravoval překlad třetího svazku Pastorových dějin papežů – dva předchozí již dokončil.²⁵

Přeškolovací tábor Hájek u Kladna a Česká Kamenice: Do dubna 1950 byl v Hájků františkánský konvent, v České Kamenici klášter těšitelů. Když SÚC konstatoval, že centralizační tábory nesplňují „výchovná“ očekávání a řeholní komunity si uchovávají jednotu, rozhodl se oddělit starší řeholníky od mladších a rozrušit tak strukturu řádového života. Od června 1950 byli proto do Hájků přiváženi novicové různých řádů, jimž ještě nebylo 18 let a kteří zde byli podrobeni tzv. přeškolování, jehož cílem bylo odvést je od povolání (např. příkazem odložit řeholní roucho, přítomností svazaček atd.). Po čase je odvezli ke stavbě přehrady na Klíčavu a když bylo poukázáno na to, že jsou mladiství, byli v říjnu 1950 propuštěni k rodičům. Asi v červenci 1950 byli do Hájků přivezeni novicové nad 18 let. Ti byli spíše lákáni ke vstupu na reformovanou teologickou fakultu. Podlehli jen jednotlivci. Ostatní byli odvezeni na Klíčavu nebo v září 1950 povoláni k PTP. Obdobně se situace vyvíjela i v České Kamenici.²⁶ Po odchodu mladých noviců sem byli přivezeni kněží z Želiva. Ti zde pokračovali ve svých přednáškách, diskusích atd.²⁷

Na Slovensku studovali do dubna 1950 v Trnavě čeští a slovenští jezuitští scholastici teologii. Byli nejprve převezeni do centralizačního tábora v Jasove, kde byl bývalý premonstrátský klášter. Již druhý-třetí den pokračovali ve studiu morálky s přednáškami [?] Lackoviča SJ. Scházeli se v jedné místnosti, zatímco ostatní dávali pozor. Asi po deseti

²³ Pavel ZÍBAL, *Šéfe, znáte Želiv?*, Olomouc 1994, s. 103; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 99; Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“.

²⁴ Bohumil SVOBODA, *Víra je můj pevný hrad. Rozhovory s arcibiskupem Karlem Otčenáškem a jeho přáteli*, Praha 2004, s. 87.

²⁵ „Vzpomínky Inocence Kubíčka“, in *Poutník. Časopis přátel sv. Františka* 10 (2005) 30.

²⁶ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 95-96; Marie RÚT KRÍŽKOVÁ, *Kniha víry, naděje a lásky*, s. 102; Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 73-74.

²⁷ Pavel ZÍBAL, *Šéfe, znáte Želiv?*, s. 140.

dnech byli převezeni do centralizačního tábora v Podolínci, bývalého redemptoristického kláštera. Ve volných chvílích dále studovali morální teologii a eklesiologii, s knihami i profesory. Po několika týdnech složili před komisí se čtyřmi profesory zkoušky. Koncem června byli nejmladší klerici odvezeni na přeškolení do Kostolnej, 4. září asi 80 bohoslovců do PTP v Čechách a 6. září bylo asi 50 zbývajících jezuitů převezeno do centralizačního tábora Pezinok, kde stál bývalý kapucínský klášter. Pro novice zde bylo pořádáno studium, kde Ján Chryzostom Korec SJ učil filosofii.²⁸

V.1.3 Pomocné technické prapory

V červnu 1950 rozhodl Užší poradní sbor ministra národní obrany – a po něm i Nejvyšší rada obrany státu jakožto orgán, který v sobě slučoval státní i stranické kompetence – o vytvoření pomocných technických praporů.²⁹ Současně rozhodl také o tom, že do nich budou v rámci celostátního postupu proti církvi zařazeni k základní vojenské službě kněží, řeholníci a bohoslovci, jimž bude bez ohledu na zdravotní stav nebo jiné faktory zrušena až dosud zkrácená služba i všechny formy odkladů a kteří budou povolováni výhradně na dva roky. První z nich rukovali 5. září 1950.

Aby duchovní nemohli působit na ostatní vojáky, byli zařazováni do odloučených rot, tzv. farářských. Bylo jich vytvořeno celkem sedm, vždy po 150 mužích. Po prezentaci a vystrojení museli příslušníci těchto rot ihned složit přísahu a byli bez výcviku odesláni na pracovní výpomoc k Československým stavebním závodům (ČSSZ), které budovaly objekty pro armádu i civilní sektor: byty, nemocnice, průmyslové stavby, železnice, silnice apod. K 1. prosinci 1950 bylo v PTP celkem 342 světských a 659 řeholních duchovních. Přísná izolace duchovních však byla postupně uvolňována. Podle rozhodnutí armádního velení z 19. září 1950 měli příslušníci farářských rot každý den nárok na 15 min čtení breviáře v době mezi prověrkou a večerkou; kněz směl navíc v neděli sloužit mši. Tyto „výhody“ byly potom opět zrušeny v březnu 1951 s odůvodněním, že nástupem na vojnu kněží ztratili státní souhlas. Od té doby se celebulovalo v utajení. Pokud byli kněží a bohoslovci sami mezi sebou, probíhalo i utajované studium filosofie, teologie a dalších oborů.

Zřejmě nejvýrazněji se to projevilo v Hájnikách na Slovensku. Velitelem zde byl nadporučík Jozef Mikovič, katolík, a politickým pracovníkem podporučík Turkota, evangelík,

²⁸ Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, Bratislava 1992, s. 15, 19, 27.

²⁹ Srov. Jiří BÍLEK – Karel KAPLAN, *Pomocné technické prapory 1950-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost / Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*, Praha 1992, s. 7-75; Jiří BÍLEK, *Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*, Praha 2002; Václav VAŠKO, *Neumlčená*, II., s. 213-217.

který se později stal katolíkem. Řeholníci proto s vědomím velení vytvořili společné studium teologie, které probíhalo především v sobotu odpoledne a v neděli. Podle Jana Pavlíka SJ, který zde byl představeným jezuitů, se ho účastnili dominikáni, premonstráti, kapucíni, jezuité, a bez udání jmen uvádí, že zde přednášeli tři profesori kapucínského teologického učiliště, dva dominikáni a dva jezuité – on sám a František Konečný SJ.³⁰ Výčet to jistě není úplný – přednášel i Antonín Hlubek SJ, pomáhal Jan Formánek SJ. Z kapucínů je znám Jan Evangelista Vícha OFM Cap.³¹ Všem těmto otcům byla později jejich přednášková činnost připočtena v soudních procesech.

Jaroslav Saller CSsR, který tu sám studoval, zmiňuje i studenty z řad františkánů a redemptoristů a uvádí, že za učebny sloužily místnosti ubikací, rozdělené podle řádové příslušnosti: u jezuitů se přednášela filosofie a dogmatika, u redemptoristů morálka, u kapucínů pastorálka, u františkánů asketika apod.³² (Se non è vero, è ben trovato.) Později, když vatikánský rozhlas zmínil, že zde toto studium a dokonce kněžská svěcení probíhají, došlo k výměně velení a ideální podmínky skončily.³³

Znám je případ Vojtěcha Basovníka SDB, který byl spolu se dvěma bohoslovci v září 1953 souzen Vyšším vojenským soudem mj. za to, že vyučoval v centralizačním táboře v Oseku a že při pobytu u jednotek PTP od října 1950 přednášel řeholním i diecézním bohoslovcům. Basovník v důsledku věznění zemřel.³⁴ Jan Formánek SJ ve své učitelské činnosti po Hájnicích pokračoval i u jednotky v Banské Bystrici.³⁵ Další řeholní bratři pomáhali mladším ve studiu tím, že pro ně připravovali a obstarávali studijní texty – týkalo se to např. jezuitů v charitním domě na Moravci nebo Stanislava Havelky SJ, který kvůli zdravotnímu stavu nebyl internován.³⁶

Zmínit musíme i studium nesouvisející s přípravou na kněžství. Za všechny uvedme příklad Josefa Zvěřiny, povoláného k PTP do Libavé v září 1950. Ten se podle agenturních zpráv věnoval studiu filosofie a archeologie. Václav Zemanec, který s nim byl v jednotce, připomněl jeho „hluboké výklady o teologii. Říkal už tehdy, že to bude teologie anglická a americká, která bude v čele. Také si pamatuji, že ve volných chvílích, kterých ovšem nebylo

³⁰ Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 96-97.

³¹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 211, 214, 247; Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 102.

³² *Boží dobrodruh. Hrst vzpomínek Jaroslava Sallera*, [podle autorových vzpomínek zapsala Kateřina GRUNCLOVÁ], Kostelní Vydří 1999, s. 23.

³³ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky* [Sv. 1]. *Drobná svědeckví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000, s. 37 (svědeckví Jana Formánka SJ).

³⁴ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 104, 343-344.

³⁵ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 214.

³⁶ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 95, 211-212.

mnoho, překládal z angličtiny dramtizaci úseků z Bible. Kriticky také hodnotil úroveň české teologie, která podle něj byla o dvacet let pozadu, tedy někde ve třicátých letech.“³⁷

V.1.4 Věznice

Kde je církev, je i teologie. Proto bylo studium teologie přítomno též ve vězení,³⁸ a to jak studium připravující na kněžství, tak „postgraduální muklovský kurs teologie“³⁹ – přednášky a diskuse mezi přítomnými vězni, mnohdy doktory teologie a bývalými učiteli teologických fakult a učilišť. Dokládají to vzpomínky těch, kteří byli v padesátých letech uvězněni. Zejména kněžské oddělení v mírovské a v leopoldovské věznici, kde byli odděleně umístěni biskupové, opatové, kněží, řeholníci, mezi něž se podařilo proniknout i některým věřícím laikům, jsou definovány jako „opravdová univerzita“, „akademie moudrosti“.⁴⁰ To samozřejmě neznamená, že by se na jiných místech nestudovalo také. Následující údaje jsou tedy opět spíše pouhé příklady:

Věznice Leopoldov: Označení tzv. Vatikánu (kněžského oddělení) v Leopoldově za opravdovou univerzitu pochází od Víta Tajovského: „Přednášela se třeba dogmatika, liturgika, fundamentální teologie, církevní právo, ale i filozofie, historie či psychologie. Mnozí vězňové se učili také cizím jazykům. Přednášet se dalo nejlépe při draní peří nebo čištění zeleniny. Semináře probíhaly po skupinách rozdělených podle jednotlivých stolů. K dlouhým vězeňským stolům se totiž vešlo dvacet, třicet a někdy až padesát vězňů.“ Poznámky k přednáškám se psávaly na toaletní papír. „Někteří přednášející si totiž potřebovali připravit koncept, zatímco jiní to zvládali spatra.“⁴¹ Přednášky byly možné proto, že teologové „mohli rekonstruovat nějakou teologickou doktrínu pro poučení spolubratrů“ z paměti. Občas je i zapsali, to ale bylo velmi nebezpečné.⁴² Po přednáškách následovaly „živé debaty, někdy docela teologicky bojovné“⁴³ – „byla to do jisté míry jakási kněžská mini-

³⁷ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky* [Sv.] 4. *Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2001, s. 54; srov. Jan STRÍBRNÝ, „Josef Zvěřina v PTP“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 2 (2003) 10-13.

³⁸ Srov. Prokop TOMEK, *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989*, Praha 2000; KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, úvodní slovo a vědecká redakce Jan STRÍBRNÝ, Kostelní Vydří 2002.

³⁹ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, Brno 2005, s. 70.

⁴⁰ Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti. Rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera*, Praha 2001, s. 273; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999, s. 223.

⁴¹ Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti*, s. 273-274, 277.

⁴² „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, in Jiří HANUŠ (ed.), *Mezi tradicí a reformou. Rozhovory o moravském katolicismu ve 20. století*, Brno 2002, s. 160.

⁴³ Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 135.

ekuména, neboť se zde sešli dosavadní soupeři“.⁴⁴ „Některé velmi sporné momenty“, například otázku Jana Husa, po domluvě radši vynechávali, aby „se zbytečně nehádali“.⁴⁵

Josef Svoboda ve vzpomínce na petrina Josefa Petra Ondoka CSsS vykresluje situaci plastickým způsobem: „Draní peří může být hluboce intelektuální práce, odmyslíme-li si obrovskou šalandu bez oken s dlouhými stoly a stejně dlouhými lavicemi, okupovanými "odsouzenými faráři". Mokrý a smrdící peří se vykládalo z těžkých žoků na stoly osvětlené slabými žárovkami. Brzy po začátku šichty se nad stoly začal vznášet organický prach, takže bylo sotva vidět od stěny ke stěně, a bachaři šalandou jen občas rychle prošli; byl to moderní obraz Dantova pekla. U jednoho stolu vyučoval angličtině kněz, bývalý voják naší západní armády. Papírky se slovíčky se ukrývaly pod peřím. U jiného stolu se řešily pastorální otázky budoucí církve. Ideje mnohých liturgických a pastoračních změn pozdějšího II. vatikánského koncilu se disputovaly nad kupkami peří už v Leopoldově. Složení naší filosoficko-vědecké seminární party se měnilo, ale častými členy byli Petr Ondok, jezuita Adolf Kajpr, Antonín Mandl, Josef Zvěřina a dominikán Silvestr Brait. Debatovalo se o neomylnosti papežské, nuancích tomistické filosofie, o Velkém třesku a evoluci. O Teihlhardu de Chardin jsme ještě neslyšeli, ale ideje kosmického vývoje na našich "brainstormingových" seminářích už tehdy zazněly.“⁴⁶

Ondok sám nereprodukovatelně krásným způsobem vystihuje jednotlivé osoby a celkovou atmosféru. S Adolfem Kajprem SJ v Leopoldově zaníceně diskutovali především o transcendentálním tomismu,⁴⁷ se Silvestrem Braitem OP o eklesiologii,⁴⁸ o různých tématech pak s Josefem Zvěřinou, Františkem Rabasem, Ivanem Mastiliakem CSsR, Jánem Dieškou SJ, Františkem Suchomelem CSsR, atd.⁴⁹ Připomíná také, že i on sám vyučoval kurz křesťanské filosofie, zejména dva bohoslovce, z nichž jedním byl Jan Rybář SJ, později ve Valdicích vysvěcený na kněze.⁵⁰ Teologii zde studoval i Jan Pilík, který ve vězení vstoupil do jezuitského řádu a byl v Leopoldově v r. 1958 vysvěcen na kněze. Pověstný je kurz katolické dogmatiky, který pro něj během samovazby latinsky morseovkou vytřukal Zvěřina: „A tak

⁴⁴ „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 154.

⁴⁵ Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti*, s. 277.

⁴⁶ Jan KVĚT A KOL., „Medailon vzpomínek na Josefa Petra Ondoka“, in *Teologie & Společnost* 6 (2003) 23.

⁴⁷ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 74-75; „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 163-164; srov. Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 138.

⁴⁸ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 75-79; „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 164-165; TÝŽ, „Silvestr M. Brait OP – eklesiolog“, in *Teologický sborník* 4 (1998) 84-87.

⁴⁹ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 79nn.

⁵⁰ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 86-87; srov. Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 147.

jste tůkali dvě hodiny dopoledne, dvě odpoledne, celou katolickou dogmatiku, všechny traktáty se mi podařilo vytůkat.“⁵¹

Vaško vzpomíná, jak zde jemu a Josefu Svobodovi Adolf Kajpr SJ, který uměl řadu liturgických textů z paměti, přednášel liturgiku, v níž především odhaloval skrytou tvář resp. smysl liturgie, jejího ducha, mystiku a poezii. Objasňoval logiku liturgických období a smysl slavností a svátků.⁵² Silvestr Braitó OP jim přednášel fundamentální teologii – „způsobem obehnané gramofonové desky“, pokud nehovořil o církvi.⁵³ Církevní právo přednášel docent olomoucké teologické fakulty Josef Ryška, který znal CIC/1917 z paměti.⁵⁴ Psychologii a křesťanskou sociologii učil jezuitský provinciál František Šilhan SJ,⁵⁵ latinu bývalý vicerektor pražského semináře František Kohlíček.⁵⁶ Vaško vzpomíná i přednášku nesouvisející s jeho kurzem, kterou na téma škodlivost kouření z aspektu medicíny, morální teologie, filosofie, práva a sociálních věd přednesl redemptorista Ivan Mastiliak CSsR.⁵⁷

Nepřednášely se ale jenom teologické obory. Zvěřina uvádí, že v době, kdy byli kněží na pracovišti spolu s laiky, „každý přednášel něco ze svého oboru, z chemie, fyziky, práva, byl tam také hoteliér, takže jsme se poučili i o hoteliérství, bylo to zajímavé“.⁵⁸ Vyhledávanou, i když nepovolenou „kratochvílí“ vězňů bylo studium jazyků: Vaško referuje, že na kněžském oddělení se studovala latina, řečtina, angličtina (nejvíc), němčina, francouzština, italština, ruština a dokonce i maďarština.⁵⁹ Tu se u muže, který prožil mládí v Budapešti, učil Ivan Mastiliak CSsR, jehož vzpomínka mluví za všechno: „Vtedy sme už mali na celách knihy na čítanie a na štúdium. Bola tam aj učebnica ruštiny pre Čechov stredného rozsahu. Vzali sme to za základ našich hodín maďarčiny. Namiesto do ruštiny sme prekladali do maďarčiny z češtiny. Učebnica obsahovala asi 3500 slov. Za tri mesiace pravidelnej práce sme ju prebrali celú. Len 500 posledných slov som sa už nenaučil, lebo som o ne prišiel pri väzenskej prehliadke (”filcungu”). Po prebudení, keď sa začalo v izbe hovoriť,

⁵¹ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995, s. 71; srov. Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 136-137.

⁵² Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 217. Srov. Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti*, s. 274; Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 70; „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 163.

⁵³ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 221.

⁵⁴ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 221.

⁵⁵ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 222; Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 138; TÝŽ, „Vzpomínky na setkání s P. Šilhanem“, in *Jezuité* 1 (2005) 8-9.

⁵⁶ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 224.

⁵⁷ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 223-224.

⁵⁸ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 70.

⁵⁹ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 224.

my sme už hovorili po maďarsky a niektorí spoluväzni na nás už nadávali, že sme "Maďaróni".⁶⁰

Věznice Mírov: Ondok vzpomíná, že byl spolu s většinou účastníků procesu Bárta a spol. v prosinci 1952 převezen na Mírov, kde bylo tehdy asi 200 kněží. Součástí jejich životního stylu byly modlitby, meditace a přednášky nejrůznějších druhů, jež konali profesori a teologičtí odborníci.⁶¹ Konkrétní zmíněnou vzpomínkou jsou přednášky Josefa Zvěřiny o umění, křesťanské archeologii a zejména o filosofii umění.⁶² Václav Vaško, který byl na Mírov převezen v říjnu 1956, uvádí, že zde pokračoval ve studiu teologie, které předtím započal v Leopoldově. Oto Mádr „zorganizoval přednášející“ a sepsal *Fundamentální teologii a Dialog s marxismem, pro i kontra*.⁶³ Vedl také proseminář o metodologii vědecké práce.⁶⁴ Studium „trvalo čtyři roky, dostalo systém a bylo kontrolováno řádnými zkouškami. Poznámky z přednášek jsem si zapisoval drobným písmem na cigaretovém nebo toaletním papíře. Filosofické disciplíny mi přednášel Rudolf Vašíček [SJ], dogmatiku a asketiku Reginald Dacík [OP], církevní dějiny Josef Hájek, církevní umění slovenský jezuita Valerij Zavarský [SJ]. Ten podobně jako Josef Zvěřina studoval archeologii a umění na pařížské Sorboně. Byl zároveň schopným malířem a tak jeho "skripta" z dějin umění, vydaná v jednom exempláři na papíře, z kterého jsme vyráběli obálky a sáčky, byla bohatě ilustrovaná. Pojednání z morální teologie sepsal Oto Mádr. Profesor Hájek vyrobil pro mě a další zájemce přehled církevních dějin. Studii o existencialismu vypracoval Felix Davídek, jenž o sobě tvrdil, že kdyby nebyl knězem, byl by existencialistou. Studii o současné české hudbě nám poslal ze sousedního oddělení Mojmír Vaněk...“⁶⁵

„Mírovská univerzita“ je líčena ještě z jiné perspektivy, pokud je řeč o Felixi Maria Davídkovi. Ladislav Brabec o něm uvedl: „Rád vzpomínám na jeho "mírovskou univerzitu", kterou vymyslel. U stolů se při práci, stejně a jednotvárně, tvořily skupinky, které poslouchaly někoho znalého např. angličtiny a učily se od něho. Z čistého odstříženého pásku papíru se vytvářely roličky nazývané "tory" a na ně se zapisovaly bůvňjak sehnaným špačkem od tužky

⁶⁰ Ján MASTILIAK, *Hrst' vzpomienok (na roky 1950-1965)*, Prešov 1993 [2005-09-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.redemptoristi.nfo.sk/misionar>>.

⁶¹ „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 152; Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*, Praha 1996, s. 241.

⁶² Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 49; TÝŽ, „Josef Zvěřina. Cesta od filozofie umění k teologii“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 4 (2003) 30-32; TÝŽ, „Josef Zvěřina. Člověk, kněz a mukl“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 2 (2003) 7-9.

⁶³ „O Mádrovi hovoří Václav Vaško“, in *Mundus orans. Informační bulletin o náboženství* 7 (1992) 6.

⁶⁴ Oto MÁDR, *Slovo o této době. Výbor z díla*, [vybrala a uspořádala Jolana POLÁKOVÁ], Praha 1992, s. 192 (text „Základní cyklus vědeckého poznání“).

⁶⁵ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 250; ke slovu o Davídkovi viz i Vaškovu vzpomínku v Petr FIALA – Jiří HANUŠ, *Skrytá církev*, s. 53-54.

cizí slovíčka. Davídek vymyslel něco pro vycházky. Naučil se z paměti seznam vězňů, kteří něco znali a byli schopni vyučovat nebo vyprávět. K takovým přiřadil Davídek dva žáky podle jejich přání a zájmu. To mu dalo jistě práci. Já měl např. zájem o politickou ekonomii, kterou ovládal brněnský profesor Ruybr, a proto jsem ještě s jedním zájemcem mnoho dní chodil s profesorem uprostřed mezi námi a poslouchali jsme jeho odborné přednášky. A měl jsem vždy radost, když jsme vycházeli pochodovat po dvoře, že dozorcí na nás hledí a vůbec nevědí, že právě zahajuje vyučování "mírovská Davídkova univerzita".⁶⁶ Její obraz je třeba doplnit vyprávěním Dominika Pecky o Davídkovi, který v dílně pravidelně lezl pod jeho stůl, „tam si rozložil své papíry a studoval“.⁶⁷ Pecka také zmiňuje své vlastní přednášky z filosofické antropologie.⁶⁸

Jan B. Bárta OFM zde dokonce prý obdržel doktorát teologie. Již v r. 1949 totiž započal na pražské teologické fakultě doktorské studium v oboru pastorální teologie a napsal disertační práci, ale vzhledem k politickým okolnostem své studium nedokončil. Nechal se proto na Mírově přítomnými profesory vyzkoušet a ti mu vystavili doktorský diplom, který byl později zazděn ve Valdicích.⁶⁹ Tento titul ale nebyl společensky relevantní a tak Bárta později usiloval o jeho získání na litoměřické fakultě, leč marně.⁷⁰

Jáchymovsko – tábor L (byla zde upravována vytěžená uranová ruda a připravována pro transport do Ruska):⁷¹ Ondok uvádí, že byl asi po roce z Mírova převezen do tábora L, a vzpomíná, že zde měl možnost studovat a překládat knihu Augusta Brunnera *Grundfragen der Philosophie*.⁷² Zvěřina zase vzpomíná, že zde „začal velmi horlivě psát svou teorii o

⁶⁶ Petr FIALA – Jiří HANUŠ, *Skrytá církev*, s. 52.

⁶⁷ Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná*, s. 240.

⁶⁸ Dominik PECKA, *Starý profesor vzpomíná*, s. 242.

⁶⁹ Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty. Historická studie o knězi vězněném 16 let pro víru*, Praha 1991, s. 19 a 23; Radim JÁCHYM, „Otec Baptista Bárta, jak jsem ho znal“, in *Poutník* 4 (1997) 14; Petr Regalát BENEŠ [ET ALII], *Historia Franciscana. Katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604-2004)*, Praha 2004, s. 117.

⁷⁰ Výše uvedená literatura uvádí, že práce z r. 1949 pojednávala o generálních seminářích za císaře Josefa II. Podle SKTF, fond Licenciáty : složka Josef Bárta ale fakultě Bárta 20. 10. 1949 předložil téma „Problém šíření víry u nás“, jež bylo schváleno. Bárta spis připravil, ten byl ale zabaven. Dne 7. 3. 1969 předložil jako disertační spis „Syntéza učení víry“, který byl ale všemi recenzenty (Josef Kubalík, Jaroslav Kouřil, František Panuška, Josef Zvěřina) posouzen značně kriticky a odmítnut jako – řečeno Zvěřinými slovy – pastorační příručka pro katechezi dospělých se středoškolským vzděláním, nikoli vědecká práce. Dne 16. 5. 1970 pak Bárta žádal o schválení tématu „Diakonia pokoncilní církve v socialistických zemích“, jež bylo po poradě s profesory zúženo na konečné „Diakonia pokoncilní církve v Polsku a Německé demokratické republice. Prakticko-teologická analýza pokoncilových forem pastorační služby v těchto zemích“ (uloženo v CKK KTF UK). Posudky recenzentů (Jaroslav Michal, František Panuška, Antonín Salajka, Václav Wolf, Miroslav Zedníček) byly opět kritické a označovaly disertační za novinářsko-informační brožuru bez vědecké úrovně, pročež ji odmítly.

⁷¹ Karel KAPLAN – Vladimír PAČL, *Tajný prostor Jáchymov*, České Budějovice 1993; Ludmila PETRÁŠOVÁ, „Vězeňské tábory v jáchymovských uranových dolech 1949-1961“, in *Sborník archivních prací* 2 (1994) 333-445.

⁷² Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 44.

uměleckém díle jako znaku a teologii umění“, přičemž část textu se podařilo propašovat ven a on z něj později těžil v sémantické studii *Výtvarné dílo jako znak*.⁷³

Věznice Valdice: Ondok, který se sem dostal v r. 1960, absolvoval u Felixe Maria Davídka kurz obecné biologie ve vztahu k filosofii⁷⁴ a seznamoval se s teologií Antonína Mandla.⁷⁵ Josef Topinka SDB zde pod vedením Karla Tinky SDB u profesorů teologie studoval teologii: „Dokončil si filozofii a začal s morálkou, dogmatikou a Úvodem do Písma. Na vycházce chodil se "svým" profesorem, který svůj obor ovládal z paměti.“⁷⁶ Podrobnější vzpomínku zaznamenal Ján Chryzostom Korec SJ, uvězněný v r. 1960:

„Voľný čas sme využívali aj na čítanie a na štúdium. L. Hanus napríklad sústavne čítal literatúru, najmä klasickú, predovšetkým v prístupných českých prekladoch. Iní robili podobne. Mnohí mali svoje osobné záujmy. J. Zvěřina sa zaoberal predovšetkým otázkou umenia. Z časopisov, ktoré prichádzali, si vyberal podnety pre to, čo sa týkalo jeho obľúbeného predmetu. Časom napísal pozoruhodnú úvahu o umení. Bolo to na tamojšie pomery dosť obširne a priam skvelé. Dal nám to aj čítať. Pamätám sa, že keď som to čítal, bol som priam nadšený tým, čo sa mu podarilo položiť vo väzení na papier. Písali aj iní. Buď príležitostne riešili nejaký problém, ktorý sa vynoril, alebo písali o predmete, ktorým sa zaoberali už dlhšie. Profesor Hanus napísal podrobnú úvahu o kultúre, ktorá sa stala základom jeho neskoršej podrobnej práce na túto tému, keď sa dostal na slobodu. Takisto napísal peknu stručnú morálku pre bohoslovcov a iných. Ďalší kňazi napísali pre študijné potreby stručné traktáty z teológie – z fundamentálky a z ostatných teologických disciplín. Oto Mádr napísal peknu prehľadnú štúdiu o niektorých aktuálnych problémoch z morálky, o ktorých sa aj medzi nami mnoho debatovalo. Kolovala medzi nami pekná práca o apoštoláte, počnúc teológiou apoštolátu, až po jeho praktické vykonávanie. Veľmi činný bol J. Bárta s kruhom, ktorý zhromaždil okolo seba. (...)

Vážne záujmy se prejavili aj v debatách. Rozoberali sme nepreberné množstvo tém. (...) P. Dieška vysvetľoval Merscha – jeho teológiu Mystického tela Kristovho. E. Krapka na požiadanie prof. Hanusa vysvetľoval podrobne Kanta. Okrem toho boli však pre mnohé rozhovory na najrozličnejšie teologické, filozofické, cirkevné, historické a sociologické témy. Niektoré výsledky z nich boli neskôr publikované.

⁷³ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 65.

⁷⁴ „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, s. 168.

⁷⁵ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 110-113; TÝŽ, „Antimonsignore Antonín Mandl“, in *Teologický sborník* 3 (2002) 40-41; TÝŽ, „Antonín Mandl – kněz a teolog“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KRÍŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 49-53.

⁷⁶ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 119.

Medzi nami boli bohoslovci, ktorí mali preštudovať ešte niektoré časti teológie. Tu mali príležitosť. Boli tu profesori rozličných disciplín. S profesorom Hanusom preberali napríklad na hodinových vychádzkach morálku. To sa robilo aj na Samotkách s profesorom morálky Rabasom. Bohoslovci preberali aj iné teologické traktáty s ďalšími kňazmi, ktorí boli odborne podkutí v niektorej disciplíne, pretože ju buď prednášali, alebo sa ňou osobitne zaoberali. Takto sa pre bohoslovcov pobyt vo väzení stal skutočným dvojnásobným, možno aj trojnásobným požehnaním. Rástli jako ľudia, rástli vo vedomostiach a rástli aj duchovne.“⁷⁷

Přehled o utajovaném studiu teologie ve vězení nejlépe uzavírá vzpomínka Ondoka: „Zvěřina také skládal teologické křížovky pro kněze, aby jim po vzoru Jana Ámose Komenského učinil teologii hrou, a přilákal je tak k jejímu hlubšímu studiu. Toto téma by ovšem vydalo na celou novou sbírku *Collationes Patrum*.“⁷⁸

V.1.5 Studium při zaměstnání

Věřícím, kteří zůstali (alespoň po nějaký čas) uchránění uvedených forem represe a nechtěli nastoupit na teologickou fakultu, nezbyvalo než studovat teologii samostatně, při zaměstnání. Stejně jako v předchozích případech, i oni se podrobovali zkouškám u bývalých profesorů teologických fakult a učilišť, kteří je zároveň vedli, aby ve studiu neopomněli žádnou podstatnou složku.⁷⁹ Tato činnost se přenesla i na další vzdělané kněze a laiky.⁸⁰ Snahy o utajované studium teologie byly zahájeny velmi záhy – např. zpráva SÚC z 30. srpna 1950 hovoří o tom, že podle zmocněnce biskupské konzistoře v Litoměřicích profesori bývalého diecézního bohosloveckého učiliště „založili ilegální seminář“ a „chtějí žákům předávat hotové přednášky“.⁸¹

Postupné propouštění bohoslovců z centralizačních táborů a z PTP od poloviny 50. let tuto individuální praxi posílilo, jednak proto, že byla reálnější, jednak proto, že bohoslovci potřebovali povzbuzení (někteří z nich vzhledem k nereálnosti svého studia a nedostupnosti

⁷⁷ Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, s. 323-325. K často zmiňovanému Ladislavu Hanusovi srov. Oto MÁDR, „Slovenská katolícká kultúra a Ladislav Hanus“, in *Teologické texty* 4 (1992) 155 a navazujúci text Júliusa PAŠTEKA (s. 155-156), ktorý je ukázkou z obsáhlejšej štúdie in *Viera a život* 1 (1992) 3-13.

⁷⁸ Josef Petr ONDOK, *Bereme smích vážně?*, Svitavy 2000, s. 113.

⁷⁹ Srov. např. Aleš Vojtěch ZLÁMAL, „Řádové františkánské studium 1945-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 103; Ambrož SVATOŠ, „Řád bratří kazatelů v období komunistické totality 1948-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 92.

⁸⁰ Dokladem laika zkoušejícího teologii je postava českobudějovického Václava Štěcha: srov. V.S., „Václav Štěch (1921-1971)“, in *Studie* 25-26-27 (1971) 407-408; Karel SKALICKÝ, „Tradice teologického studia v Českých Budějovicích“, in Tomáš MACHULA (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001, s. 93-94.

⁸¹ NA, fond SÚC, kart. 30 : Denní zprávy SÚC : zpráva č. 151 (30. 8. 1950).

svěcení a řádného působení založili rodiny), a konečně proto, že propuštění byli i někteří řeholníci a kněží, kteří byli schopni a ochotni takové studium vést.

Příklady:

V.1.5.1 Studium individuální

Jan Konzal hovoří o tom, že jeho cílem bylo kněžství, ale věděl, že ho bude muset z politických důvodů dočasně odsunout (měl za to, že komunismus za několik let skončí). Studoval tedy jinou fakultu a vedle toho spolu se svým bratrem Václavem koncem 50. let studoval tomistickou filosofii u katolického laika, PhDr. Jana Čulíka. Učili se „z běžných latinských učebnic scholastické filosofie, např. z Gredta“, studijní látka byla klasicky dělena do traktátů. Zkouška byla „zčásti v latině (definice a poučky), zčásti česky“. Examinátorem byl Václav Holakovský CSsR. Toto studium ukončilo Konzalovo uvěznění v r. 1960.⁸²

V.1.5.2 Studium organizované v diecézi

V 50. a v 60. letech bylo na základě ústní výzvy biskupa Karla Skoupého v brněnské diecézi organizováno studium pro bohoslovce, kteří nemohli dále oficiálně pokračovat ve studiu. Jedním z pověřených kněží, který začal působit hned po r. 1950, byl i Stanislav Krátký.⁸³ Studentů nebylo ze začátku mnoho, většina byla v PTP. Po návratu z vojenské služby se jejich počet zvýšil. Bohoslovce bylo třeba povzbudit: „můžete studovat, je to zájem Církve a až se situace zlepší, bude jen otázkou formality, abyste mohli být zapojeni do duchovní správy“,⁸⁴ a ujasnit, co si musí doplnit. Studium potom spočívalo v samostatné práci spojené s konzultacemi a zkouškami u vyučujících (větší setkání byla pořádána až po r. 1968). Lepší oporu měli členové řádů a kongregací. Krátký se ve věci teologického studia stýkal s jezuitou, salesiány, petríny a dominikány (poukazuje to na skutečnost, že kategorie „studium organizované v diecézi“ i „studium organizované v řeholi“ naznačuje pouze výchozí hledisko).

Studium probíhalo bez písemných záznamů o vykonaných zkouškách, pouze s parafou, a často i anonymně (učitelé neznali studenty ani sebe navzájem). Do výuky se zapojili někteří bývalí učitelé teologických učilišť a pražské či olomoucké fakulty. Krátký

⁸² AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Jana Konzala; Jan KONZAL, „Studium teologie v době totality“, in *Getsemany* 5 (1998) 91, 93-94; TÝŽ, *Zpověď tajného biskupa*, rozhovor připravil Bob FLIEDR, Praha 1998, s. 15.

⁸³ Srov. Stanislav KRÁTKÝ, *K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve*, Brno 2004, s. 46-51; „O skryté Církvi. Rozhovor s Otcem biskupem prof. Stanislavem Krátkým“, připravil P. FIALA, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 107-109 (původně *Proglas* 4 (1992) 11-17).

⁸⁴ „O skryté Církvi. Rozhovor s Otcem biskupem prof. Stanislavem Krátkým“, s. 108.

zmínil profesora Dominika Pecku, novozákoníka Ladislava Matyáše, historika Bohumila Zlámala a historika Jaroslava Kadlece. Tyto a další osobnosti (osloveni byli takřka všichni bývalí profesori) byly podle potřeby doplněny o učitele mladší – Krátký sám přednášel dogmatiku a fundamentální teologii. Velkým problémem byl nedostatek přístupných studijních materiálů: učebnice nebylo snadné sehnat a navíc byly většinou v latině, které studenti přestávali postupně rozumět.⁸⁵

Vážnost této praxe dokládá skutečnost, že Jaroslav Kadlec byl za utajované zkoušení bohoslovců premonstrátského řádu v souvislosti s procesem Kratochvíla a spol. podruhé vězněn (1958-60).⁸⁶ Ve skupině souzených byl Josef Pavel Kratochvíla OPraem, jenž učil filosofii mladší spolubratry, kteří odmítli nastoupit na teologickou fakultu a radši studovali při zaměstnání, Ludvík Česlav Malík OPraem, který je učil fundamentální teologii a asketiku, a Zdeněk Křišťan Němeček OPraem, který je učil církevní dějiny a zkoušky jim zajišťoval u Jaroslava Kadlece. Spolu s nimi byli souzeni i tři studenti, jichž se to týkalo.⁸⁷ Němeček sám vystudoval tajně u Krátkého, s nímž potom spolupracoval, a právě spojení s Němečkem bylo jedním z důvodů, proč byl vězněn i Krátký (1958-60).⁸⁸

Ten po svém propuštění dále pokračoval v započatém díle. Když byl v r. 1964 z vězení propuštěn Felix Maria Davídek, navázali v této věci spolupráci. Je podrobněji známa především z perspektivy díla Davídkova.⁸⁹ Společná péče o studenty teologie a v užším smyslu o kandidáty kněžské služby vedla k organizování komplexního studia. Semináře se konaly v noci, po práci a před dalším pracovním dnem, na bezpečných místech. Nejprve byli účastníci poučeni o pravidlech bezpečnosti. Seminářů se účastnili vedle kandidátů kněžství také další zájemci, kteří byli prověřeni. Celkem se jednalo vždy o 30-40 osob. Ti, kdo již studovali u Krátkého, měli upravený program. Doba studia v seminářích se u jednotlivých kandidátů lišila. Když byla vyřešena otázka svěcení, studoval každý kandidát kněžství podle

⁸⁵ Jan KONZAL, „Studium teologie v době totality“, s. 91; Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“.

⁸⁶ Miloš DOLEŽAL, „Až po směně jsem mohl studovat. Vzpomínky prof. Jaroslava Kadlece, doyna českých církevních historiků“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 7 (červenec 2001) 4; Vít TAJOVSKÝ, *Člověk musí hořeti*, s. 313.

⁸⁷ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 289-290.

⁸⁸ „O skryté Církvě. Rozhovor s Otcem biskupem prof. Stanislavem Krátkým“, s. 108; Petr FIALA – Jiří HANUŠ, „Teologie konvergence, integrace a svobody. Stanislav Krátký a dynamické pojetí tradice moravského katolicismu“, in *Teologický sborník* 4 (1997) 61; Petr FIALA, „Biskup Stanislav Krátký a skrytá církev“, in Aleš FILIP – Jiří MIHOLA, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 66-67, 69, 73, 77.

⁸⁹ Petr FIALA – Jiří HANUŠ, *Skrytá církev*, s. 61-81; Ondřej LIŠKA, *Církev v podzemí a společenství Koinótés*, Tišnov 1999, s. 64-66; Miriam Therese WINTEROVÁ, *Z hlubin bezdných. Příběh Ludmily Javorové vysvěcené na římskokatolického kněze*, Brno 2003, s. 69-84, 90-91; František MIKEŠ, „Biskup Felix Maria Davídek, jeho multidisciplinární teologie a řád praxe“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, s. 81-102.

vlastního plánu, sestaveného tak, aby vyhovoval jeho potřebám i pastoračním možnostem. S kandidáty kněžství Davídek vedle seminářů pracoval i individuálně a dbal na jejich duchovní formaci. Ti, kdo program úspěšně dokončili, pak zkoušeli ostatní.

Setkání začínalo mší, potom následoval přehled politických a církevních informací, pokračovalo se přednáškou, diskusí a neformálními rozhovory. Při přednáškách Davídek hovořil rychle, s odbočkami. Zpočátku si nikdo nesměl dělat poznámky, později to jednotlivci začali dělat. Davídek začal přednášku vždy nějakým postřehem, který potom dvě hodiny rozvíjel v tradičním i novém pojetí, nakonec vše propojil a spojil s výchozím postřehem. Požadoval aktivní účast. Závěrečná shrnutí se týkala i praktického užití poznatků. Ve výkladu integroval aspekty teologie, antropologie, filosofie, politologie, psychologie a kybernetiky. Věnoval se vědě o náboženství, teorii řízení, teologii v celé šíři atd. Svou vizi světa, kterou sděloval, spojil s myšlenkou evoluce. Studenty vedl ke studiu jazyků, archeologie, antropologie, filmového umění a kultury vůbec, k cestování a k zájmu o kybernetiku a počítačovou technologii. S každým diskutoval o literárních dílech a usměrňoval jeho četbu.

V.1.5.3 Studium organizované v řeholi

Dlouhý výčet soudních procesů dává nahlédnout do praxe teologického studia v řeholích mimo tábory, PTP a vězení, zejména v druhé polovině 50. let.

Premonstráti: V l. 1951-52 v Jihlavě čtyři premonstrátské novicové studovali soukromě s pomocí Františka Justina Šíta OPraem a Zdeňka Tadeáše Řeháka OPraem (přednášky, výklady, obstarávání literatury), byli zkoušeni u Františka Nováka, a od podzimu 1952 přešli do Brna, kde jim pomáhal zmíněný Ludvík Česlav Malík OPraem; souzeni byli v dubnu 1958.⁹⁰ Tehdejší klerik Josef Hugo Pitel OPraem studoval pod vedením bratří z Brněnska, především již zmíněného Zdeňka Křišťana Němečka OPraem, který mu spolu s Josefem Arnoštem Vovsem OPraem z Prahy zajišťoval potřebné materiály. Vovsa spolu s Františkem Vladimírem Oroszem OPraem a zmíněným Šítem promýšlel koncepci studia kleriků. Všichni byli souzeni v dubnu a v červenci 1958.⁹¹ Za spolupráci s nimi, obstarávání literatury a zkoušení řádových kleriků byl v dubnu 1960 souzen Jan Jindřich Neubauer OPraem.⁹²

Jezuité: Novice a scholastiky v Brně od r. 1952 vedl – mimo jiné ve studiu – Josef Böhm SJ. Pomáhal mu bratr Jaroslav Joch SJ, který sháněl literaturu. Oba byli souzeni

⁹⁰ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 291-292.

⁹¹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 293-294.

⁹² Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 297-298.

v prosinci 1955.⁹³ Za stejnou činnost byl v květnu 1955 souzen Stanislav Havelka SJ, který zároveň podporoval bratry v centralizačních táborech a v PTP.⁹⁴ Na Ostravsku takto působili Jan Pavlík SJ, Václav Švestka SJ a Antonín Hlubek SJ. Pavlík, který vyučoval již v PTP Hájníkách, kromě toho na žádost biskupa Skoupého zajížděl i za brněnskými bohoslovci. Spolu se dvěma mladými jezuitskými otci, kteří toto studium absolvovali, byli souzeni v lednu 1956.⁹⁵ V Ostravě a v Karviné mladé jezuity vyučoval a se studiem jim pomáhal Antonín Hlubek SJ, souzený v lednu 1956 spolu s některými z nich, on mj. proto, že vyučoval již v PTP Hájníkách.⁹⁶ Ve studiu filosofie vedl v Ostravě od r. 1957 tři studenty František Kopečný SJ, jemuž pomáhal Antonín Holas SJ, který sám ještě dokončoval teologii; souzeni byli v březnu 1960.⁹⁷ V procesu Nevtípil a spol. bylo v dubnu 1960 souzeno pět jezuitů, kteří tvořili část jezuitské skupiny, jež se scházela od poloviny 50. let v Praze, mj. ke studiu teologie.⁹⁸ Na Slovensku byl v r. 1960 souzen mj. pro podporu tajného studia, zkoušení, obstarávání literatury a svěcení kněží tajný biskup Ján Chryzostom Korec SJ se skupinou jezuitů.⁹⁹

Salesiáni: Klerici studovali v utajení již v centralizačních táborech a v PTP. Někteří z nich pokračovali i později. Například v Ostravě, kde se podařilo založit tajnou oratoř, žili někteří mladí klerici, kteří ve volném čase studovali – zejména individuálně – a dojížděli za svými rozptýlenými profesory, u nichž skládali zkoušky. Úspěšněji studovali ti, kdo souběžně pracovali, než ti, jimž se podařilo studovat nějakou jinou vysokou školu. Tyto skutečnosti vyšly najevo v soudním procesu Frélich a spol. v červnu 1957.¹⁰⁰ Již v dubnu 1957 byli v procesu Polák a spol. souzeni jiní salesiáni z olomoucka, mezi nimi i klerici, kteří studovali filosofii a teologii a skládali zkoušky u Josefa Novosada SDB a Emila Škurky SDB.¹⁰¹ Proces Hynek a spol. v srpnu 1957 zase ukázal, že brněnští salesiánští bohoslovci studovali pod vedením Václava Hynka SDB a zkoušení byli u Františka Sochy SDB.¹⁰²

V šedesátých letech u salesiánů organizoval teologické studium František Míša SDB, kolem něhož se začali příležitostně vedle zaměstnání shromažďovat bratři rozdělení do skupin

⁹³ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 205-207.

⁹⁴ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 204-205.

⁹⁵ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 207-210.

⁹⁶ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 210-212.

⁹⁷ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 215-218.

⁹⁸ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 225-227.

⁹⁹ Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci*, s. 200nn; pro dokumentaci TÝŽ, *Od barbarskej noci. Listy z väzenia*, Bratislava 1991. TÝŽ, *Od barbarskej noci. Na slobode*, Bratislava 1993, s. 339-340 o organizaci utajovaného studia teologie v reholích na Slovensku.

¹⁰⁰ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 358-367.

¹⁰¹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 355-358.

¹⁰² Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 369-371.

podle předem dosažené úrovně studia, pro které obstaral potřebné latinské učebnice resp. česky psaná skripta (např. úvod do Písma od Ladislava Vika SDB). Od r. 1950 do r. 1970 byli pro salesiány vyučujícími například František Socha SDB (filosofie), František Míša SDB (Písmo), Josef Novosad SDB (dogmatika, patristika), Vojtěch Basovník SDB (morálka, krátce – byl zatčen a ve vězení zemřel), Jaroslav Kopecký SDB (morálka), Ladislav Vik SDB (filosofie, Písmo), Josef Kubín SDB (církevní dějiny), Jan Rob SDB (liturgika).¹⁰³

Františkáni: V šedesátých letech se Aleš Zlámal OFM ujal asi deseti bratří, kteří byli v r. 1950 klerici nebo do řádu přišli později, a spolu s Inocencem Kubíčkem OFM pro ně „organizoval“ studium. Bratři byli posíláni k jednotlivým profesorům, známým a tehdy volným, kteří mohli a byli ochotni je buď vyučovat anebo alespoň zkoušet (mezi nimi např. Antonín Mandl).¹⁰⁴

Dominikáni se tajně obrátili na magistra řádu do Říma a ten jim na jejich žádost dovolil, aby ti, kteří budou přijati, studovali jako diecézní bohoslovci na teologické fakultě, přičemž část studia by si doplňovali sami, při konzultacích zejména u Metoděje Habáně OP, který byl v duchovní správě v pohraničí, kam za ním bylo možné dojíždět (získal dokonce souhlas, aby se na fakultě ucházel o místo, ale přijat nebyl). Asi v roce 1965 se kolem něho organizovala určitá forma studia: poskytoval přednášky zájemcům z třetího řádu, klerikům prvního řádu a některým zájemcům z řad přátel. Jednalo se spíše o doplňkové studium filosofie, částečně teologie.¹⁰⁵

Další řehole: Kalasantin Alfons Čevela COp byl v r. 1964 souzen za to, že mladé laiky vedl ke studiu teologie a směřoval je k řádu.¹⁰⁶ Kapucín Jan Ev. Jiří Vícha OFM Cap. byl v r. 1961 souzen za to, že během vojny v PTP (Hájník z Zvolena) vedl kapucínské bohoslovce ke studiu a přednášel jim a že v této činnosti pokračoval i poté.¹⁰⁷ Redemptoristé Jan Jaroš CSsR, Antonín Prager CSsR, Jarolím Adámek CSsR a František Nezval CSsR byli v r. 1961 souzeni za to, že pomáhali řádovým klerikům ve studiu, obstarávali pro ně literaturu

¹⁰³ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Josefa Šplíchala SDB; Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Kniha víry, naděje a lásky*, s. 122-123, 127, 132, 145; Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“; Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Kniha naděje*, I, s. 94.

¹⁰⁴ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Radima M. Jáchyma OFM.

¹⁰⁵ Tomáš ČERNUŠÁK – Augustín PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 203; AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Dominika Duky OP.

¹⁰⁶ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 236-237.

¹⁰⁷ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 246-248.

a zkoušeli je.¹⁰⁸ Ve stejném roce byli souzeni za podobnou činnost i salvatoriáni Štěpán František Šrahůlek SDS a Jaroslav Albín Kvita SDS.¹⁰⁹

V.1.5.4 Studium dálkové v zahraničí

Již citovaný Jan Konzal dokládá ještě jednu variantu utajovaného studia teologie, totiž utajované „dálkové individuální průřezové studium v zahraničí“: „Jako turista jsem inkognito studoval v letech 1965 až 1968 v Erfurtu. Erfurtský ordinář [Hugo Aufderbeck] pro mne sestavil speciální studijní plán tak, aby mne naučil jednak studovat každý problém z několika hledisek současně (historického, dogmatického, liturgického, biblického), jednak mne naučil zacházet s aktuální odbornou literaturou (časopisy, monografie, učebnice, církevní dokumenty). Sám k tomu vždy vybíral a fyzicky připravil potřebné literární tituly nebo úseky v nich. Měl jsem studovat svým vlastním tempem a po zvládnutí předepsaného objemu literatury se přihlásit ke kolokviu v Erfurtu. Zkouška probíhala jako neformální rozhovor, do kterého zasahovali otázkami i korekcemi erfurtští profesori přizvaní ten den do biskupské rezidence jakoby na návštěvu. Ti se také hned kolektivně vyslovili, zda je třeba se k něčemu z daného studijního tématu znovu vrátit, anebo lze přejít na další.“¹¹⁰ Jako konzultant v přípravě na kolokvia Konzalovi sloužil Bohumil Kolář a Emanuel Houska CSsR.

¹⁰⁸ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 318-324.

¹⁰⁹ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, s. 380-382.

¹¹⁰ Jan KONZAL, „Studium teologie v době totality“, s. 91, 94; TÝŽ, *Zpověď tajného biskupa*, s. 22-24; AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Jana Konzala.

V.2 Období let 1968-1989

V.2.1 Roky 1968-1970

Relativní uvolnění poměrů mezi státem a církví v roce 1968 utajované studium teologie valorizovalo a současně dočasně utlumilo. Někteří absolventi těchto forem studia, tajně vysvěcení v předchozích létech, byli zařazeni do duchovní správy, což znamenalo eo ipso také zhodnocení jejich studijního úsilí a tohoto studia vůbec. Jiní, kteří svá studia tajně započali, ale ještě nedokončili, byli přijati do vyšších ročníků Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích nebo v Olomouci – týkalo se to i řeholníků, jejichž studium, zaštitěné autoritou řeholí, bylo hodnoceno výše nežli studium soukromé (srov. kap. III.2.1.4). Zdálo se tedy, že utajovaných forem studia teologie není dále zapotřebí. Takový úsudek samozřejmě souvisel s vyhodnocením politické situace. Dokládá to skutečnost, že biskup Davídek a Stanislav Krátký, kteří Pražskému jaru nedůvěřovali, dále pokračovali ve své činnosti.

Ačkoli roky 1968-70 celkově představovaly útlum utajovaného studia teologie, poskytly křesťanům velmi významné zkušenosti a kontakty (mimo jiné též zahraniční) pro jeho obnovení v letech normalizace. Především je třeba zmínit podněty plynoucí z veřejně konaných kurzů teologie. Jednalo se hlavně o pět různých aktivit, jimž předcházela následující:

*Ekumenické semináře v Jirchářích:*¹¹¹ Bytové semináře, které se od počátku 60. let konaly u Josefa Lukla Hromádky za pravidelné účasti asi dvaceti až třiceti osob různých vyznání, byly pro velké množství účastníků v r. 1963 přeneseny do jídelny Husova semináře Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Jirchářích. Scházelo se zde padesát až sto pražských i mimopražských křesťanů, pro něž byl organizační skupinou asi třicetiletých evangelíků (Ladislav Hejdánek, Jakub S. Trojan) a katolíků (Jiří Němec, Václav Frei, Jan Sokol) připravován program spočívající v krátké modlitbě, přednášce a diskusi. Setkání se konala jednou za dva týdny. Seminář navštěvovali z evangelické teologické fakulty vedle Hromádky i profesori Josef Bohuslav Souček, Jan Milíč Lochman, Amadeo Molnár, Josef Smolík a někteří mladší teologové. Československou církev zastupoval především Zdeněk Trtík z Husitské evangelické bohoslovecké fakulty. Z katolické církve byli občas přítomni

¹¹¹ Vladimír ROSKOVEC, „Ökumenismus von unten. Begegnungen der christlichen Intelligenz in den sechziger Jahren“, in Hans VORSTER (ed.), *Ökumene in Ungarn, der Tschechoslowakei und Polen. Beiheft zur Ökumenischen Rundschau 64*, Frankfurt am Main 1992, s. 78-82; Martin VAŇAČ, *Ekumenismus v České republice : příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu státu k církvím v letech 1918-2000* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2001, s. 103-105; Jiří HANUŠ (ed.), „Těhle knížce by mohl rozumět jediný člověk v Československu“. Rozhovor s Jiřím Němcem“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 5-6 (1998) 57-58; Josef BERÁNEK, *Jan Sokol : nebát se a nekrást*, Praha 2003, s. 48-50.

profesoři Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty Jan Merell, Josef Kubalík a František Kotalík. Několik přednášek pronesl Metoděj Habáň OP a v diskusích aktivně vystupovali katoličtí teologové Josef Zvěřina, Antonín Mandl, Oto Mádr a Bonaventura Bouše OFM, Kazimír Večerka a Karel Flossman. Občas se zdrženlivě účastnili i někteří pravoslavní. Přicházeli i dialogu přístupní marxisté Milan Machovec (sám pořádal seminář pro dialog mezi marxisty a křesťany na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy),¹¹² Vítězslav Gardavský a Erika Kadlecová. Účastníci rozebírali např. texty Heideggerovy, Bultmannovy, Rádlovy, Jaspersovy, Weizsäckerovy, Toynbeeho, Foucaulta, Nietzscheho, Whiteheada, marxisty. Diskutovali především na bázi osobního stanoviska. Tak se ukazovalo, že mají mnoho společného a že názorová polarizace neprochází mezi konfesemi, ale napříč jimi. V době koncilu, který přítomní silně prožívali, přicházeli i zahraniční přednášející (Yves Congar OP, Hans Küng, Karl Rahner). Státní režim tyto semináře toleroval díky politicky silné pozici Hromádky. Ukončil je až normalizační tlak koncem roku 1970.

*Teologicko-pastorační kurz pro kněze v Praze:*¹¹³ Z iniciativy Oto Mádra jej na diecézní úrovni pod záštitou biskupa Františka Tomáška zorganizoval Antonín Bradna. Byl plánován na 20.-23. srpna 1968. Kvůli sovětské okupaci však trval pouze den. Z plánovaného programu se uskutečnilo jen zahájení (František Tomášek), duchovní slovo (Jan Ev. Urban OFM), přednášky koncilové pojetí Zjevení (Josef Kubalík), první kapitoly Genese (Jaroslav Adánek CSsR), duchovní střed koncilu (Heinz Schürmann), a beseda o Dílu koncilové obnovy a tisku. Kurz pod vedením Bradny pokračoval od listopadu 1968 jednodenními setkáními na různých místech diecéze, zejména však v Praze. Každé setkání bylo zahájeno duchovním slovem Jana Evangelisty Urbana OFM, které b. Tomášek zařazoval do diecézního *Oběžníku*.¹¹⁴ Následovala přednáška kvalifikovaných myslitelů, nejen z církevních kruhů. Program kurzů byl zveřejňován v *Oběžníku* a v *Katolických novinách*. Kurzy byly konány do prosince 1971, kdy byly zakázány a nahradily je teologické kurzy pro kněze, které od r. 1970 každoročně v září pořádala CMBF. Bezprostřední příčinou zákazu byl

¹¹² Kamila JINDROVÁ – Pavel TACHECÍ – Pavel ŽDÁRSKÝ, *Mistr dialogu Milan Machovec. Sborník k nedožitým osmdesátým narozeninám českého filosofa*, Praha 2005, passim.

¹¹³ „Teologicko-pastorační kurs v Praze“, in *Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze* 6 (1968); „Teologicko-pastorační kurs (pokračování)“, in *Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze* 13 (1968); Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 126-127; TÝŽ, „Pastorační program biskupa Tomáška“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 155; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 296-297; TÝŽ, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, s. 86-87; Oto MÁDR, „Biblišta a přítel Heinz Schürmann“, in *Teologické texty* 4 (2000) 165; Heinz SCHÜRMAN, „Obnova z duchovního středu“, in Jolana POLÁKOVÁ (vyd.), *Teolog Otto Mádr*, Praha 1997, s. 19-20.

¹¹⁴ Srov. Jan Evangelista URBAN, *Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu roku 1969*, Kostelní Vydří 2004.

„Referát o Synodu církve evangelické“, který 9. listopadu 1971 přednesl Antonín Mandl. Ten byl také kvůli němu zbaven státního souhlasu.¹¹⁵

Katechetické studium v Praze (srov. kap. III.2.1.2h).

*Přednáškový cyklus pro širokou veřejnost Živá teologie:*¹¹⁶ Byl organizován péčí Antonína Bradny a Oty Mádra v Praze a péčí brněnského biskupství v Brně, a to jako „extenze“ Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty a zároveň „setkání čtenářského okruhu teologické revue *Via*“. Podnět k němu dal Vladimír Fučík, který jej také s přáteli – např. Adolfem Rázkem – organizoval. Úvodní přednášku, v níž byl pojem živé teologie vysvětlen, pronesl Jan Evangelista Urban OFM (srov. úvod 2.2.). Poté již přednášky konali přední čeští teologové a další myslitelé (např. Jarolím Adámek CSsR, Bonaventura Bouše OFM, Václav Frei, Vítězslav Gardavský, Jan L. Hromádka, Zdeněk Kalista, Josef Kubalík, Oto Mádr, Antonín Mandl, Jan Merell, Josef Myslivec, Jiří Němec, Dominik Pecka, Karel Pilík, Josef B. Souček, Vratislav Šmelhaus, Karel Šprunk, Vojtěch Tkadlčík, Josef Zvěřina; Bernhard Häring, Ferdinand Klostermann, Karl Rahner, Klemens Tilmann). Cyklus probíhal od 15. ledna 1969 do jara 1970, kdy byl zakázán. Program přednášek byl zveřejňován v *Katolických novinách*, některé přednášky byly otištěny v časopise *Via*.

*Katolický seminář pro filosofické a teologické diskuse:*¹¹⁷ Byl organizován Metodějem Habáněm OP a laikem Kazimírem Večerkou u sv. Ignáce. Existence tohoto semináře, jehož osou byla kritika modernismu a jeho „překrucování katolické nauky“, vedle kurzu *Živá teologie* byla projevem názorové polarizace uvnitř katolické církve. Habáně totiž prý „živou teologii“ pokládal za „lživou teologii“. Bližší podrobnosti nejsou známy. Seminář probíhal v letech 1969-70.

¹¹⁵ NA, kart. 264 : složka Fakulta CMBF kursy, cvičení, praxe 1972, 1975, 1981-87 : složka Postgraduální studium pro duchovní 1972.

¹¹⁶ Jan Evangelista URBAN, *Dnešní přístup k teologii. Křesťan v současném světě*, [Praha] 1969 (obsahuje též dopis Františka Tomáška a úvodní slovo Oty Mádra k zahájení přednáškového cyklu z 15. 1. 1969); TÝŽ, „Živá teologie“, in *Katolické noviny* 5 (2. 2. 1969) 1; om [= Oto MÁDR], „Živá teologie“, in *Via. Časopis pro teologii* 7 (1969) 2. strana obálky; TÝŽ, „Bernhard Häring“, in *Teologické texty* 5 (1998) 180; Aleš OPATRŇNÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 127; Martina HOŠKOVÁ, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2000, s. 47, 54-55 (srov. TÁŽ, „Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných komunistickým režimem“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas : sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, 4, *K poctě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 233-259).

¹¹⁷ Jan JANDOUREK, *Halík Tomáš : ptal jsem se cest*, Praha 1997, s. 75; Jiří FUCHS, „Příčiny polarizace“, in *Distance. Revue pro kritické myšlení* 3 (2000) 6; Kazimír VEČERKA, „Pan doktor Metod Habáně“, in Dominik DUKA [ET ALII], *Jsmě totiž v Jeho rukou, my i naše slova. Sborník k 10. výročí úmrtí otce Metoděje Habáně OP*, Praha 1994, s. 58; Josef BERÁNEK, *Jan Sokol : nebát se a nekrást*, s. 49; Josef GABRIEL, „Člověk věduoci a ušlechtilý“, in Dominik DUKA [ET ALII], *Jsmě totiž v Jeho rukou, my i naše slova*, s. 77-78.

*Kurzy Malé teologie pro řeholní sestry:*¹¹⁸ Studium, k němuž Jan Baptista Bárta OFM přiměl řeholní sestry různých kongregací a vytrhl je tak „z letargie nucené izolace“. Bylo organizováno pod záštitou Sekretariátu řeholních společností ČSSR. Základem studia byl Bártův text *Syntéza učení víry*, který připravil v r. 1966-67 po svém propuštění z vězení při brigádnické práci v příbramských dolech u čerpadla a který vyšel v r. 1969.¹¹⁹ Studovaly se ovšem i další materiály. Sestry se učily soukromě a zasílaly Bártovi písemné odpovědi na jím vypracované seznamy otázek. On pak také osobně navštěvoval komunity a zkoušel je.

Všechny uvedené formy studia teologie pro laiky a řeholnice byly zakázány v r. 1970. Koncem února dalo ministerstvo kultury z podnětu ministerstva vnitra vnitřní cestou pokyn národnímu výboru v Praze a v Brně, aby zakázaly cyklus *Živá teologie* (6. dubna v Brně, 17. dubna v Praze). Odvolání obou biskupství situaci nezměnila. Vedla však k tomu, že Státní úřad pro věci církevní vydal v listopadu konečné stanovisko, podle něhož církev bez oznamovací a schvalovací povinnosti mohou pořádat jen bohoslužebná shromáždění a vzdělávací kurzy pro duchovní, a přednášková činnost a duchovní cvičení pro laiky jsou v rozporu s právním řádem.¹²⁰ Teologicko-pastorační kurz pro kněze v Praze byl úřady zastaven v prosinci 1971.¹²¹

¹¹⁸ Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Barty*, s. 25; JÁCHYM, Radim, „Otec Baptista Bárta, jak jsem ho znal“, s. 13; TÝŽ, „Jan Baptista Bárta“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“, s. 64; Petr Regalát BENEŠ [ET ALII], *Historia Franciscana*, s. 116; Xavera Anna STARYCHOVÁ, *Formační literatura Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského (1948-1989). Analýza proměny charismatu Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000, s. 39.

¹¹⁹ Jan B. BÁRTA, *Syntéza učení víry*, 1-3, Praha 1969 (reedice v jednom svazku: Praha 1991).

¹²⁰ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Praha 1999, s. 40-42.

¹²¹ Aleš OPATRNÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 150.

V.2.2 Roky 1970-1989

Vzhledem k tomu, že současně se zákazem veřejné přednáškové činnosti docházelo i k potlačování projevů řeholního života, k postupnému uzavření olomoucké pobočky Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, k opětné regulaci přijímacího řízení na ni a k zásahům do vydávání teologického tisku, bylo v první polovině 70. let utajované studium postupně obnoveno. Dříve otevřená činnost se přesunula do bytů a do domků, vzácněji na fary.¹²²

Zveřejněné vzpomínky umožňují vykreslit struktury utajovaného studia po r. 1970 přesněji, než v období předcházejícím. Ustupují formy, které byly spojeny s represí padesátých a šedesátých let. V pozměněné podobě naopak pokračují formy studia spojeného s přípravou na vstup do řad diecézního a řeholního kléru. Výrazný projev Druhého vatikánského koncilu na tomto poli představuje skutečnost, že je studium teologie nabízeno i laikům. Dominantním znakem utajovaného studia v letech normalizace je jeho vazba na společenství zasvěceného života nebo na osobnosti, které kolem r. 1968 a v první polovině let sedmdesátých vystoupily do popředí. I kandidáti kněžství, kteří nejsou členy řeholí, jsou často spojeni s nějakou „paralelní církevní obcí“ napojenou na domácího tajného nebo na zahraničního biskupa, takže jejich spojitost s diecézemi již není tak zřejmá.

Proto v těchto případech nelze dále aplikovat výše užitou kategorii „studium organizované v diecézi“. Vesměs veškeré studium probíhá při zaměstnání resp. při dalším studiu, a to individuálně, byť i v rámci nějaké organizované formy, spojené s komunitami zasvěceného života nebo s činnostmi výrazných osobností katolické církve.¹²³

V.2.2.1 *Studium organizované františkány*

Františkánské utajované studium teologie – určené pro bratry, kteří se připravovali na kněžství, a pro schopné řeholní sestry několika kongregací, především františkánských –

¹²² Jaroslav CUHRA, „Skrytý zápas. Stát, katolická církev a mládež v druhé dekádě normalizačního režimu“, in Miroslav VANĚK A KOL, *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*, Praha 2002, s. 115-116; TÝŽ, „Katolická církev a odpor vůči "normalizačnímu" režimu“, in Petr BLAŽEK (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*, Praha 2005, s. 70-72.

¹²³ V následujícím není pojednáno o bytových seminářích filosofie, které pořádali křesťané. Viz AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 5. 11. 1998: „Teologické a filosofické bytové semináře před rokem 1989“; Josef BERÁNEK, *Jan Sokol : nebát se a nekrást*, s. 54-55; Tomáš HALÍK, *Víra a kultura. Pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie*, Praha 1995, s. 34-37; Ladislav HEJDÁNEK [ET ALII], „Bytové semináře“, in *Universum* 1 (1999) 26-32; Jan JANDOUREK, *Halík Tomáš : ptal jsem se cest*, s. 128-129; om [= MÁDR, Oto], „U nás v době samizdatu“, in *Teologické texty* 5 (1992) 188.

organizoval v sedmdesátých letech Jan Baptista Bárta OFM.¹²⁴ Zastával totiž názor, že situace státem kontrolované litoměřické fakulty neumožňuje, aby zde studovali bratři. Tuto častou výtku doplnil ještě dvěma důležitými argumenty: Studium na fakultě neumožňovalo život ve společenství, o které Bárta usiloval tím, že zakládal malé komunity bratří a sester v rodinných domech; ti, kdo prošli fakultou, byli zařazeni jako diecézní kněží, takže pro společný františkánský život a další společné působení nepřicházeli vzhledem ke státní kontrole v úvahu. Vedle toho Bárta poukazoval i na to, že řeholníci mají na rozdíl od diecézí ještě jiné možnosti, jak uspořádat studium, a že proto bratři nemají v semináři zabírat místa.

Soustavné studium začal Bárta vytvářet asi od roku 1974, kdy již v jednotlivých komunitách bylo více kandidátů. Důraz na život studentů v komunitách byl spojen se zkušeností, že když se studuje při zaměstnání, o víkendech a o prázdninách, je tato forma studia bez podpory společenství velmi těžká. Studium bylo proto organizováno v několika centrech (Praha, Liberec, Brno, Bratislava, Košice). Učitelé za studenty dojížděli dvakrát do měsíce, jindy zase oni jezdili jednou měsíčně na sobotu a na neděli za přednášejícími na konzultace. Studovaly ovšem také školské sestry františkánky, ojediněle i členové dalších řádů (např. jeden jezuita, jeden premonstrát, na Slovensku jedna voršilka).

Bárta stanovil zásadu, že úroveň studia nesmí být nižší než v Litoměřicích. V noviciátu se vedle duchovní formace získávala znalost latiny. Poté následovaly čtyři semestry filosofie a fundamentální teologie. V dalších čtyřech semestrech se studovaly církevní dějiny a úvod do biblických věd spolu s úvodem do Starého zákona a s exegezí vybraných míst. Následovaly čtyři semestry novozákonních věd. Spolu s nimi byla studována dogmatika, rozvržená ovšem do šesti semestrů. Po osmém semestru přicházela na řadu morální teologie a církevní právo. Vše bylo ukončeno velkým blokem pastorální teologie a dalších praktických disciplín. Kandidáti kněžství museli ještě složit zkoušku ze studia týkajícího se svátosti smíření. Celkem byl studijní plán rozvržen do devíti až jedenácti let, ale v praxi se po prvních dvou letech rytmus studia přizpůsobil schopnostem studenta. Zkoušky se konaly po každém semestru před svědkem, zápis o nich se dělal podpisem vyučujícího do výpisků nebo se od něj z bezpečnostních důvodů úplně upustilo. Na závěr každé disciplíny se konala ještě souhrnná komisionální zkouška.

¹²⁴ Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty*, passim; Petr Regalát BENEŠ [ET ALII], *Historia Franciscana*, s. 116-117; Ctírad V. POSPÍŠIL, „Tajné studium teologie“, in *Teologické texty 2* (2003) 72-73; Aleš Vojtěch ZLÁMAL, „Řádové františkánské studium 1945-1989“; AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Radíma M. Jáchyma OFM (přepis jmen a názvy autorů studijních textů korigovány vlastní rešerší).

Postupně působilo asi 10 lektorů. Jan Baptista Bárta OFM „přednášel co se dalo“, především fundamentální, morální a pastorální teologii. Bernard Říský OFM přednášel fundamentální teologii, Emil Matušů SDB (?) Písmo svaté, Radim Jáchym OFM filosofii, přechodně dogmatickou teologii a nakonec církevní právo, Alois Moc OFM dogmatickou a spirituální teologii, Petr Houška OFM církevní dějiny, které později převzal Alois Zlámal OFM, Inocenc Kubíček OFM jednotlivé disciplíny pastorální teologie, Bartoloměj Kolek OFM Písmo svaté. Z mladších přednášeli v posledních letech totality bratři ze Slovenska, Peter Ján Záh OFM Písmo svaté a Cyril Jaroslav Brázda OFM filosofii pro bratry v Košicích.

Bárta sám sepsal různá skripta, např. z filosofie, morální teologie, pastorální teologie. Se spolupracovníky také přeložil *Františkánské prameny*, které později vyšly v Římě (Křesťanské akademii). Byla vyvinuta snaha studovat z nové literatury, zejména polské. Znamenalo to také ji překládat, opisovat a rozepisovat na psacím stroji. Bernard Říský OFM (jiná vzpomínka uvádí Bártu) přeložil fundamentální teologii Alberta Langa.¹²⁵ Pro dogmatiku byla přeložena dogmatika profesora Wincenta Granata.¹²⁶ Radim Jáchym OFM přeložil i část z *Teologie dnes* Andrzej Zuberbiera, *Křesťanský étos* Tadeusze Tomasz Ślipka SJ, *Církevní právo po koncilu* Wiesława Bara OFM, ve filosofii používal několikavazková skripta *Kurs aristotelsko-tomistické filosofie* Miloslava Skácela z roku 1968. Přeloženy byly i texty k Písmu svatému.

V listopadu 1980 vykonala SNB u Jana Baptista Bárty OFM prohlídku, při níž zabavila řadu materiálů.¹²⁷ Následovaly výslechy, prohlídky u dalších bratřích. Byly zahájeny úkony trestního řízení, Bárta byl dlouho ve vyšetřovací vazbě. Spolu s ním byl obžalován i Ladislav Trojan OFM. Jedno ze vznesených obvinění se týkalo i toho, že „Josef Bárta již několik let připravuje učební texty a osnovy pro studium bohosloví mimo legální bohoslovecké fakulty, provádí zkoušky z některých teologických předmětů“, aniž by k tomu měl státní souhlas.

Celý proces ilustruje nebezpečí, které v sobě utajované studium teologie neslo (proto je zde také františkánské studium uvedeno na prvním místě). Dokládají to i citace z příslušného spisu:

¹²⁵ Radim Jáchym uvádí Říského, Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty*, s. 28 zase Bártu.

¹²⁶ Wincent GRANAT, *K Bohu a člověku v Kristu*, 1-5, Řím 1981-1986, překladateli byli A. Dabrowski OFM a R. Jáchym OFM (srov. Ctírad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*, Praha 2005, s. 65 pozn. 117).

¹²⁷ Následující se opírá o Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty*, kde jsou také uvedeny dokumenty trestního řízení.

Expertní posudek Ministerstva kultury ČSR z 6. dubna 1981 mj. deklaroval: „Podle platných předpisů je příprava a výchova budoucích teologů vyhrazena bohosloveckým fakultám, která jsou ve smyslu vl. nař. č. 112/50 Sb. státním zařízením. Organizování tajných přípravných kursů řeholními činiteli je jedním z typických příkladů maření státního dozoru nad činností církví...“

Rozsudek okresního soudu v Liberci ze 7. dubna 1982 (1 T 1.017/81-479) uvedl: „Studium bohosloví je v ČSSR platně upraveno vl. nař. č. 112/50 Sb. o bohosloveckých fakultách a dalšími předpisy, které na toto vládní nařízení navazují. Není přípustné organizovat mimo státní dozor nad církvemi katechetické studium dalších osob, konat semináře, zpracovávat studijní texty, a tyto rozšiřovat, stanovit studijní plány, provádět zkoušky, evidovat studijní výsledky osob a vydávat osvědčení o studiu.“

Rozsudek odvolacího soudu v Ústí nad Labem z 21. července 1982 (1 TO 8/82-496) pak argumentoval: „Legální studium bohosloví je možné pouze v příslušných bohosloveckých fakultách. Není samozřejmě trestné, pokud se občan rozhodne k individuálnímu studiu jakéhokoli předmětu. Obžalovaný Josef Bárta není také stíhán proto, že by sám, individuálně studoval teologické disciplíny, ale proto, že připravoval, organizoval a umožňoval toto studium řadě jiných osob a to formami uvedenými ve výroku o vině napadeného rozsudku. Za vedení obžalovaného byla tak fakticky vytvořena instituce, v jejímž rámci docházelo k výuce a studiu bohosloví řadou osob, tedy k provádění té formy náboženské činnosti obžalovaným, jež je vyhrazená státem legalizovaným bohosloveckým fakultám. Protože obžalovaný realizoval tuto činnost bez státního souhlasu a mimo výkon státního dozoru, bylo jeho jednání v rozporu se zákonem o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností.“

Bárta i Trojan byli odsouzeni k odnětí svobody a propadnutí věcí. Bárta ovšem před nástupem do vězení, 9. prosince 1982, zemřel. Brzy poté, 27. března 1983, byly všechny františkánské domy současně prohlédnuty policií a došlo k zabavení velké části studijních materiálů. Někteří bratři se potom opatrně stáhli, jiní noví se nasadili. Studium pokračovalo až do roku 1990, což byl podle Radima Jáchyma OFM „nejvyšší čas, poněvadž už to bylo těžké táhnout dál“.

V.2.2.2 *Studium organizované dominikány*

Dominikánský řád po dohodě s vedením řádu a konzultacích s biskupem Františkem Tomáškem usiloval o to, aby jeho bratři pokud možno studovali na litoměřické teologické

fakultě, přičemž jim nabízel možnost doplňujícího studia.¹²⁸ Pokud zde studovat nemohli, zabezpečil pro ně vlastní generální studium, přičemž převzal Bártovu zásadu, že úroveň studia nesmí být nižší než v Litoměřicích. Přednášeli učitelé, kteří působili již před dubnem 1950, další osoby a ti, kdo své studium završili licenciátem v Polsku (z iniciativy nejvyšších řádových představených a s pomocí kard. Stefana Wyszyńskiego měla totiž českým dominikánům umožňovat zahraniční dálkové studium Papežská teologická fakulta v Krakově, která také absolventům dávala právo vyučovat).

Do výuky se zapojili: Dominik Duka OP (Písmo svaté, garant úrovně studia), Albert Beneš OP (morální teologie), Tomáš Pospíšil OP (filosofie), Augustin Prokop OP (církevní dějiny), Jan Rajlich OP (filosofie – logika), Stanislav Sousedík (filosofie, latina), Ambrož Svatoš OP, Odilo Štampach OP (fundamentální teologie, liturgika), František Švercl OP (dogmatika), Jordán Vinklárek OP, Jakub Zemek. Vedle domácích přednášejících přijížděli i zahraniční dominikánští teologové. Tomáš Halík vzpomíná na semináře, jež vedl Jacek Salij OP z Polska a Christoph Schönborn OP z Rakouska.

Studiem prošlo zhruba osmdesát českých a slovenských kleriků, dokončilo je asi polovina z nich. S nimi v posledních letech komunismu studovali i jednotlivci z jiných řádů. Učební program, schválený magistrem řádu, byl rozvržen do přípravného ročníku a sedmi let, v praxi ovšem prodlužovaných až na deset roků. Vedle filosofie, teologie a církevních dějin se vyučovala i historie, sociologie a psychologie. Několik mužů se také připravovalo k jáhenství, svěceno z nich bylo asi pět. Dále studovaly sestry dominikánky, pro něž byl pořádán jakýsi vyšší katechetický kurz v délce dvou až tří let: jednalo se o studium v bytech „tajných“ sester v 80. letech, kde přednášeli Dominik Duka OP, Jordán Vinklárek OP, Ambrož Svatoš OP, Odilo Štampach OP, František Švercl OP, Karel Mráček (církevní dějiny), Jakub Zemek. Dvě sestry však studovaly spolu s kleriky a účastnily se celého jejich cyklu. Úvod do filosofie a teologie byl poskytován i členům třetího řádu. Celkem u dominikánů studovalo asi 180 lidí, z nichž necelých 100 teologii v pravém slova smyslu.

Účastníci teologického kursu studovali většinou při zaměstnání a setkávali se dvakrát měsíčně o víkendech a o prázdninách. Přednášky se z bezpečnostních důvodů konaly na různých místech Československa, nejčastěji v Praze-Lysolajích, Brně a Prešově. Přesto byly

¹²⁸ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Dominika Duky OP; Ondřej LIŠKA, *Církev v podzemí a společenství Koinótés*, s. 31-32 (na základě svědectví Dominika Duky); Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 215, 218, 220-222; ; Magdalena Marie ŠVARCOVÁ, *Spiritualita České kongregace sester dominikánek v proměně času. Analýza formační literatury 1950-1989* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000, s. 31; Ctirad V. POSPÍŠIL, „Česká trinitární teologie a její kontext v letech 1800 – 2005. Komentovaná bibliografická sonda do dějin české teologie“, in *Theologická revue* (v tisku); Jan JANDOUREK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, s. 129.

do značné míry ze strany StB podchyceny. Zkoušky probíhaly před komisí. Svěcení bratři přijímali v zahraničí – Polsku, Slovensku, NDR. Pro studium řád zabezpečoval dle pokynů profesorů krakovského generálního studia vlastní literaturu. Například v sedmdesátých letech dominikáni pořídili samizdatový překlad několikavazkového *Úvodu do teologie* (dogmatika a morálka) z francouzské jazykové oblasti, kde byl zveřejněn počátkem šedesátých let.¹²⁹ Užíván byl také úvod do Písma svatého Starého zákona od Dominika Duky.¹³⁰ Díky kontaktům s františkány, salesiány a jezuitu byla využívána i literatura jimi připravovaná. Od holandských pentekostálů získali dominikáni tři cyklostyly, takže technická stránka věci nebyla pro ně problémem. Počátkem r. 1990 bylo toto studium zrušeno.

V.2.2.3 *Studium organizované jezuitu*

Kandidáti a později novicové jezuitského řádu, kteří nepocházeli z řad již studujících bohoslovců, se na pokyn představeného každoročně hlásili do litoměřického semináře, aby se neopakovalo, že by byli stíháni za soukromé teologické studium.¹³¹ Mohli totiž StB při případném vyšetřování říci, že chtějí být knězem a každý rok usilují o přijetí, v mezičase však ze zájmu studují sami. Těm, kdo se na litoměřickou bohosloveckou fakultu prostě dostat nemohli, bylo s vědomím generálního představeného povoleno soukromé studium pod vedením „některého teologicky zdatného kněze T. J.“ formou častějších konzultací a přednášek. Obvykle jím byl František Vojtek SJ nebo František Konečný SJ, poději též Josef Hložek SJ, Josef Jakubec SJ a Leo Hipsch SJ. Potřeby řádové formace usměrňovaly také literární, překladatelskou a vydavatelskou (samizdatovou) činnost, jež se týkala jezuitské spirituality a hagiografie. Nechyběly ani vlastní studijní texty. Používaly se též texty Oty Mádra, Josefa Zvěřiny a Jana B. Bárty OFM.

Byli ovšem i tací, kteří se do Litoměřic dostali. Ti, kdo nastoupili v r. 1968-69, byli veřejně známi, ostatní nikoli. S porozuměním rektora semináře Josefa Poula mohl představený jezuitů Jan Pavlík SJ kleriky potají navštěvovat. Později byla situace těžší, a tak se těžiště řádové přípravy přesunulo do doby volna, zejména prázdnin, někdy též vojenské základní služby při přerušeném studiu. Když bylo v semináři více jezuitů po slibech, pak o sobě věděli a nejstarší v povolání plnil roli představeného. Stávalo se také, že do řádu přicházeli kandidáti z řad již přijatých diecézních bohoslovců. V těchto případech byl stanoven termín slibů ještě před diakonát, který je spojen s inkardinací do diecéze.

¹²⁹ Jeho první část vyšel tiskem: CH. LARCHER – J. PAISSAC – J. ISAAC, *Úvod do teologie – Bůh a jeho stvoření*, Olomouc [s. d.].

¹³⁰ Dominik DUKA, *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 21992: nihil obstat 1977 Metoděj Habáň OP.

¹³¹ Jan PAVLÍK, *Budou vás vydávat soudům*, s. 175-176, 180-182.

Řád organizoval v pravidelných intervalech – nejprve čtrnáctidenních, později měsíčních – i studium pokračovací. Setkání mladých členů řádu se účastnili i starší kněží, z nichž jeden vždy probral otázku z teologie podle „thesaria“ (seznamu otázek pro závěrečnou zkoušku z teologie) a druhý otázku z Konstitucí. Setkání byla spojena i s dalším programem.

V.2.2.4 *Studium organizované salesiány*

Salesiáni byli již před rokem 1968 na poli utajovaného studia teologie velmi aktivní. Po roce 1970 se kandidátům doporučovalo, aby se hlásili do litoměřického semináře.¹³² Když se to podařilo, konali obvykle noviciát po dobu tamního pobytu. Někteří kandidáti byli ostatně získáni přímo z řad seminaristů. Salesiánskou formaci poskytovali kněží, kteří k tomu byli postupně určeni (Ladislav Vik SDB, Benno Beneš SDB, Jaroslav Kopecký SDB), za pomoci dalších salesiánských kněží ustavených do duchovní správy nedaleko Litoměřic. V době nedělních vycházek čekali s auty na bohoslovce v Litoměřicích, odvezli je na několik hodin na faru a potom zpět. Kromě toho probíhala několikadenní setkání během roku a o prázdninách.

Pro ty, kdo se do Litoměřic nedostali, bylo organizováno vlastní utajované studium teologie, otevřené ovšem i laikům, za něž v l. 1970-91 odpovídal Josef Šplíchal SDB. Studium, které trvalo v průměru osm až devět let a probíhalo ve skupinách o 5 až 12 studentech, mělo mít vysokoškolskou úroveň. Pro studium byla připravena řada textů. Prošlo jím asi 80 až 90 studentů, salesiánů a laiků, z toho necelá polovina byla vysvěcena. Výuky se ujali: Josef Šplíchal SDB, Ladislav Vik SDB (filosofie); František Míša SDB (Písmo); Josef Zvěřina, Jaroslav Novosad SDB (dogmatika); Jaroslav Kopecký SDB, později Libor Ovečka SDB (morálka), Josef Topinka SDB, později František Kunetka SDB (liturgika); Emil Škurka SDB (tutor církevního práva).

V r. 1979 byla otevřena ještě druhá forma studia, tzv. malá teologie (také „školička“), jejíž vznik byl vyvolán potřebou poskytnout základy teologického vzdělání laickým salesiánským spolupracovníkům a spolupracujícím přátelům. Studium v délce tří a půl roku obsahovalo základy filosofie, dogmatiky, Písma a morálky, a samostudium liturgiky, církevních dějin, katechetiky apod. Předměty byly ukončeny zkouškou. Studium probíhalo ve skupinách o 10 až 20 účastnících ve čtrnáctidenní frekvenci (úterky, 3-4 hod přednášek).

¹³² AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Josefa Šplíchala SDB; Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 136-137, 145-147; Josef TOPINKA, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“; Oldřich MED – Josef TOPINKA, *Knihy naděje*, II, s. 43-45.

V Praze bylo do r. 1990 takto vedeno asi 14 skupin, další skupiny pak byly otevřeny na různých místech Čech (Sebranice, Lubná, Hlinsko, Karlovy Vary, Aš, Teplice, Písek, České Budějovice, Mladá Boleslav aj.). Celkem se studia zúčastnilo 250 až 300 studentů, dokončilo je necelá polovina. Po r. 1990 byla malá teologie transformována ve Vyšší odbornou školu Jabok.

Kromě toho byly od r. 1979 organizovány tzv. letní kurzy s intenzivní výukou teologie a filosofie (8-10 hod denně), které probíhaly na Hoře Svaté Kateřiny a účastnilo se jich 10 až 20 mladých lidí, většinou studentů. V prvních dvou letech byli učitelé Josef Dolista SDB, Jaroslav Kopecký SDB a Mireia Ryšková, od r. 1981 Josef Šplíchal SDB.

V r. 1980 bylo s biskupem Joachiemem Meisnerem, později pak Joachimem Wankem, sjednána možnost postgraduálního (licenciátního) studia na Philosophisch - theologisches Studium v Erfurtu. To zde absolvovali Josef Dolista SDB (dogmatika), Petr Chalupa SDB (Starý zákon), František Kunetka SDB (liturgika), Mireia Ryšková (Nový zákon), Libor Ovečka SDB (morálka) a Rudolf Smahel SDB (katechetika). Titul licenciáta teologie (ThLic.) jim byl udělen na Pontificia Universitas Salesiana v Římě. Vedle toho bylo licenciátní studium dohodnuto též v Polsku.

V.2.2.5 Studium organizované Václavem Dvořákem

Ve výčtu forem utajovaného studia teologie nelze opominout tu, která je spojena se jménem Václava Dvořáka, představeného „Společenství Svatého Ducha a Matky Boží Panny Marie“.¹³³ Svě počátky má toto společenství u kněze Václava Hovorky, který za druhé světové války formoval skupinu mladých lidí. Někteří z nich – včetně Hovorky – v r. 1948 odešli do exilu. Společenství pak v konspiraci oživil kněz Antonín Bělohávek, tajně svěcený v 50. letech v PTP († 1977). V r. 1968 navázal styky s okruhem kolem Václava Dvořáka, kněze bez státního souhlasu, a obě skupiny splynuly, přičemž došlo k posunu od společenství převážně laického ke společenství převážně kněžskému. Ve stejné době byl navázán kontakt s francouzskými kněžími-dělníky, k nimž společenství pocíťovalo blízkost.¹³⁴ Spojení kněžství s civilním zaměstnáním (pokud možno vyžadujícím kvalifikaci a zodpovědnost, což

¹³³ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Odila Štampacha; Ondřej LIŠKA, *Církev v podzemí a společenství Koinótés*, s. 34-37, 113; Jan JANDOUREK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, s. 92-93, 96, 105, 117-119, 132; Jiří HANUŠ, *Snění v plné bdělosti. Rozhovory s Odilonem Ivanem Štampachem*, Brno 1997, s. 13-14; Božena SPRÁVCOVÁ, *Čaroděj dřímá v každém z nás. Hovory s Ivanem O. Štampachem*, Praha 2004, s. 15; Josef VACEK, *Dějiny pronásledování katolické církve v sedmdesátých a osmdesátých letech se zaměřením na okres Příbram* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2000, s. 48; Pavel HRADILEK, „Svědectví o Janu Konzalovi“, in *Teologie & Společnost – speciál 5* (2005) 7; Martina HOŠKOVÁ, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných*, s. 58-59.

¹³⁴ Václav VENTURA, „Mission de France – zkušenost církve“, in *Teologické texty 4* (1990) 155-157.

ale režim vždy neumožňoval, takže se jednalo i o práce manuální) uprostřed sekulárního prostředí totiž nechápalo jako dočasnou situaci, vnučenou politickými poměry, nýbrž jako nový model pastorační přítomnosti církve ve společnosti. To je vedlo k tomu, že v době politického uvolnění nevyšli ze skrytosti.

S rostoucím počtem kněží se ukázala potřeba nově formulovat statuta, která vymezovala spiritualitu a způsob práce tohoto společenství. Základní dokumenty byly proto v letech 1975-77 podstatně přepracovány tajně svěcenými knězi Tomášem Halíkem a Petrem Piťhou. Představeným společenství se stal Václav Dvořák, funkci spirituála kněží zastával po nějakou dobu Tomáš Halík, Ivan Štampach měl na starosti publikační aktivity a přípravu budoucích jáhnů a kněží (ve spojení s Josefem Zvěřinou). Členy společenství byli vedle již uvedených např. František Pich, Jaroslav Karl, Václav Ventura, Karel Chytil, Jiří Kvapil, Jiří Stejkora. Delší dobu udržovalo společenství kontakt pouze s východoněmeckými biskupy Hansem Aufderbeckem a Joachimem Meisnerem. Dvořák měl nicméně čilé styky i s biskupem Felixem M. Davídkem a jeho spolupracovníky. Na přelomu 70. a 80. let díky tomu došlo k šesti kněžským svěcením ženatých mužů ze společenství. Udělena byla také dvě svěcení biskupská, jež však nebyla spojena s činností společenství jako takového. To vyvolalo uvnitř společenství nesouhlas, který vyústil v dohodu o jeho dočasném rozdělení. Ti, kdo s nastalým vývojem nesouhlasili, svou působnost přenesli do jiných utajovaných církevních struktur. Tento stav setrval i po r. 1989, jen s tím, že se někteří členové zapojili do oficiálních církevních struktur.

Společenství organizovalo pro své členy, kteří se připravovali ke kněžství, vedle spirituální formace také studium teologie. Probíhalo individuálně ve dvou tříletých cyklech, ale délka studia byla přizpůsobena jednotlivým studujícím. Základní cyklus se opíral o učebnici dálkového kursu teologie, vydaného německou biskupskou konferencí pro studium jáhnů, který Václav Dvořák sehnal ve Würzburgu. Překlad 24 sešitů, který připravili např. Alois Honěk, Alžběta Sirovátková, František Pich a další, byl vydán v Německu – jindy se uvádí Holandsko – ve dvou svazcích. Podle vazby byly nazývány červená a modrá kniha.¹³⁵ Pokračovací kurs – tzv. bílá kniha – se opíral o 24 brožovaných cyklostylovaných sešitů, které vytiskla pražská obec Ecclesiae silentii. Studium doplňovaly přednášky, např. Piťhy, Halíka, Dvořáka a Karla Chytila (později Davídkem svěceného ženatého biskupa). Později vedl malé skupinky, ať už kandidáty služeb v církvi anebo prostě laiky, v průpravných disciplínách (filosofie, religionistika a fundamentální teologie) Ivan Štampach. Společenství všechny své

¹³⁵ *Teologie. Dálkový kurs*, 1-2, [s.l.] [s.d.].

členy zavazovalo k celoživotnímu studiu. Proto se také při svých dovolených v Maďarsku tajně setkávalo s některými západními teology.

V.2.2.6 Studium organizované Janem Konzalem

V l. 1968-72 se kolem Václava Komárka SDB, působícího v kostele Sv. Kříže a později sv. Václava v Praze, vytvořilo společenství osob, které se svého kněze drželo i poté, co byl na konci r. 1973 zbaven státního souhlasu, a začalo se scházet v bytech.¹³⁶ Komárek společenství rozdělil do menších skupin. Mezi nimi si vybral několik osob, které byly ochotny studovat teologii, aby později mohly vést další skupiny. Tato výběrová studijní skupina se nazývala „desítka“. Komárek ji napojil na aktivity salesiánů, teologii studovala u Benno Beneše SDB.

Protože se však tato skupina v různých ohledech se salesiánskou spiritualitou neshodovala, došlo v r. 1975 k jejímu odpoutání od této kongregace a Komárek jí zprostředkoval vazbu na tajného biskupa Fridolína Zahradníka a jeho spolupracovníka Jana Konzala, tehdy tajně svěceného ženatého kněze, kterého Zahradník pověřil, aby zajistil teologickou přípravu pro nové zájemce z jeho podzemního okruhu, což již předtím znamenalo Slovensko (u Prešova, v Bratislavě) a východní Čechy (Hradec Králové), a nyní i Prahu.

Zahradník sice pokládal pražskou skupinu za „svou“, ale fakticky se s ní příliš nestýkal (udělil několik služeb a jáhenských a kněžských svěcení ženatým mužům – Antonín Rous, Pavel Hradilek /kněžské svěcení od Jana Konzala/, Josef Rendl, Jan Kofroň, Miroslav Klípa) a ustavil pro ni Konzala nadřízenou církevní autoritou. Po počátečních protestech její skupina přijala, mj. proto, že zpočátku pouze dbal o kvalitu studia a jinak ponechal volné pole Komárkovi. Kvůli zhoršujícímu se zdraví však Komárkův vliv slábl, až se na něm pražská skupina stala v r. 1983 nezávislou a plně přešla pod Konzala, jehož Zahradník v očekávání svého uvěznění – k němuž také v r. 1983 na dobu pěti let došlo – v r. 1982 vysvětil na biskupa. Po návratu z vězení Zahradník nesouhlasil se způsobem, jímž Konzal pražskou obec vedl, a po dalších neshodách a nedorozuměních se v r. 1989 s touto obcí rozešel.

¹³⁶ AČKA, přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“ : referát Jana Konzala; Jan TOEPFER, *Pražská obec v kontextu Skryté církve* (bakalářská práce obhájená na ETF UK – JABOK), Praha 2000; Soňa KRISTENOVÁ, *Skrytá církev v kontextu dějin se zaměřením na pražskou obec ES a její význam dnes* (diplomová práce obhájená na ETF UK), Praha 2001; Jan KONZAL, „Studium teologie v době totality“, s. 91-93; Pavel HRADILEK, „Svědectví o Janu Konzalovi“, s. 4-7; TÝŽ, „Antonín Liška: bibliista, učitel, pastýř“, in *Getsemany* 11 (2003) 290-291; Jan KOFROŇ, „Václav Komárek“, in *Getsemany* 7-8 (1994) 2-3.

Ještě předtím, od r. 1975, bylo nezávisle na salesiánech s Konzalovou pomocí a za organizace jednoho z „desítky“, Pavla Hradilka, organizováno studium teologie. Členové „desítky“ měli v sobě svěřených skupinách vytipovat vždy jeden manželský pár, který se zdál perspektivní pro další vzdělávání a formaci. Z nich byla potom utvořena studijní skupina. Celkem takto vedle „desítky“ vznikly tři další skupiny o minimálně osmi lidech, nazývané „dvacítka“, „třicítka“ a „čtyřicítka“. Každá rodina ve skupině měla své pořadové číslo (např. „dvacet jedna“ atd.). Všechny čtyři skupiny se společně scházely při nedělní liturgii. Studia se volně účastnilo také několik dalších osob, které však o dalších skupinách nic nevěděly. Celkem zde za deset let studovalo asi 30 osob. Prostor pro studijní setkání a studijní materiály museli zajišťovat členové skupin.

Večerní studium teologie probíhalo pod Konzalovým vedením formou bytových seminářů a stylem, který byl v l. 1968-70 užit v katechetickém studiu, na jehož organizaci se Konzal podílel: traktátové studium podle jednotlivých oborů (dogmatická teologie, morální teologie a biblistika), s učiteli, kteří připravovali skripta (většinou z upraveného přepisu nahraných přednášek). Způsob studia se lišil od učitele k učiteli, lze je však charakterizovat jako dálkové. Skupina studovala samostatně ze skript a jednou za čtrnáct dní až jednou měsíčně se scházela, aby studovanou látku individuálně konzultovala s učitelem. Studium disciplíny končilo dílčí zkouškou.

Na výuce se podíleli: Josef Zvěřina (dogmatika), Oto Mádr (morálka), Antonín Liška CSsR (Nový zákon), Miloslav Vlk (Nový zákon), Dominik Duka OP (Starý zákon), Miloslav Máša (liturgika), Ján Krajňák (východní liturgika). Biblické jazyky se nestudovaly, kdo chtěl, mohl je studovat jinde, např. u Dana Drápala. Jedním z frekventantů tohoto studia byl i Pavel Hradilek, který je absolvoval intenzivní formu s individuálními konzultacemi dvakrát, třikrát týdně. Později byl asistentem v několika studijních skupinách vedených Zvěřinou i jinými učiteli. Zvěřina totiž pro množství svých dalších aktivit vyučoval tak, že skupina nejprve pod vedením lektora, který danou látku absolvoval přímo se Zvěřinou, studovala z jeho skript, a teprve poté přišel sám Zvěřina, který zodpověděl dotazy a provedl zkoušení.

Toto studium teologie se stalo důležitým nástrojem pro sebepochopení uvedených skupinek jako svébytné církevní obce – pražské obce Ecclesiae silentii. Probíhalo až do r. 1985, kdy došlo z podnětu Jana Konzala, tehdy již tajného biskupa, k zásadní proměně způsobu studia teologie. Změnila se koncepce i učitelé. Konzal totiž ukončil spolupráci se

Zvěřinou a Mádrém, s nimiž se již dříve v podstatě rozešel, když zjistil, že zveřejnili své pochybnosti o aktivitách biskupa Davídka a Zahradníka.¹³⁷

Celý systém výuky připravil a výuku vedl Jan Konzal, který také velký díl kapitol (zejména kapitoly blízké filosofii, fundamentální teologii a systematice) sám učil. Studium se opíralo o učebnice připravené okruhem kolem Václava Dvořáka. Na každý sešit měl student asi měsíc času. Látka zahrnovala fundamentální teologii, filosofii, dogmatiku, církevní dějiny, biblickou teologii, morálku, eklesiologii, liturgiku, homiletiku a hermeneutiku. Nevyučovalo se kanonické právo, což z hlediska pozdějšího vývoje není bez významu. Učitel připravil písemné otázky, přehled pojmů a témata písemných prací. Každý student se měl vždy samostatně připravit studiem minimálně 30-50 stran textu. Na setkání, které se konalo měsíčně a trvalo zpravidla tři až čtyři hodiny, se postupně probíraly dané otázky. Student si také v každé lekci vybral jedno ze tří nebo čtyř témat k samostatnému krátkému písemnému pojednání, které dostal zpět s připomínkami. Zkoušky se konaly po jednotlivých celcích, přibližně po dvou letech před komisí složenou z učitelů. Studium trvalo asi šest, někdy i devět až jedenáct let.

Postupně vzniklo deset studijních skupin. Začínaly asi se dvanácti až patnácti žáky, končily s polovinou nebo třetinou. O každou skupinu se jeden ze studentů staral. Dbal na domluvení dalšího termínu, zval učitele, staral se, aby studenti měli otázky a studijní texty. Studenti pocházeli většinou z řad středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných osob obou pohlaví, ve věku cca 20 až 50 let. Někteří studenti na setkání dojížděli. Několik jich bylo nekatolíků a dokonce i bez deklarování vyznání.

Konzal uvedl pro reformované studium tento seznam vyučujících: Pavel Hradilek (morálka, liturgika, asketika v Hradci Králové a v Praze); Jan Kofroň (eklesiologie a církevní dějiny v Praze), Jan Konzal (všechny disciplíny ve všech českých a slovenských skupinách, později jen ve vybraných; v deseti kursech též výuka hermeneutiky; „církevnětvorné kapitoly, například diakonie“); Václav Konzal (Písmo a dogmatika v Hradci Králové a v Praze), Ján Krajňák (dokončil Konzalem započatý kurs v Prešově, zkoušel řeckokatolické svěcení); Antonín Liška CSsR (Písmo v Praze, vlastní skripta); Miloslav Máša (liturgika v Praze); Jan Spousta (alternace Kofroně, tedy eklesiologie a církevní dějiny v Praze).

¹³⁷ Jmenovitě po otištění textu „Takzvaná podzemní církev“ v samizdatovém časopise *Orientace* 2 (srpen 1982) 1 nn (též in *Studie* 85-86 (1983) 62-69), jehož autorem byl Oto Mádr. Josef Zvěřina se za názory zde obsažené v rozhovoru s Janem Konzalem postavil také. Soňa KRISTENOVÁ, *Skrytá církev v kontextu dějin se zaměřením na pražskou obec ES a její význam dnes*, s. 85 uvádí jako důvod odpoutání od Josefa Zvěřiny a Oty Mádra nebezpečí, které pro pražskou obec plynulo z jejich zvýšené sledovanosti ze strany StB.

Po roce 1989 otevřela pražská obec ES vzhledem k situaci na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy ještě dvě skupiny. Až začátkem ledna 1994 dal Konzal Hradilkovi pokyn, aby vytvořil veřejné studium, které bylo otevřeno na podzim 1995 jako Institut ekumenických studií.

V.2.2.7 *Studium organizované Josefem Zvěřinou*

Zvěřina vykonával od r. 1970 do r. 1974 kněžskou službu v Praskolesích. V r. 1974 byl zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti a donucen k odchodu do důchodu, rok na to byl přinucen k návratu do Prahy.¹³⁸ Tím se pro něj uvolnila cesta k volnějšímu působení v utajovaných činnostech církve: spolupracoval s Otou Mádrem v přípravě katolických samizdatů, byl členem smíšeného kněžského a laického týmu, který se aktivně zabýval církevněpolitickými otázkami („druhá komora“, „dolní konzistoř“), a tajného kněžského poradního sboru arcibiskupa Františka Tomáška („Senior“, „horní konzistoř“).

Především se však stal učitelem dogmatické teologie v různých skupinách, jimž se dogmatika citelně nedostávalo.¹³⁹ Připravila jej k tomu krátká epizoda let 1968-70, kdy na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě a v Katechetickém studiu přednášel vedle svého vlastního oboru, křesťanské archeologie a dějin umění, také dogmatickou teologii (přičemž ve stejném oboru zveřejnil několik studií v časopise *Via* a také jedna skripta). Zvěřina se proto zapojil do studia organizovaného salesiány a Janem Konzalem.

Kromě toho postupně rozvinul „od Šumavy k Tatrám“ vlastní přednáškovou činnost určenou pro katolické laiky a v menší míře i pro kněze.¹⁴⁰ Prozatím je podrobněji známo pouze působení na Moravě, které ale zřejmě poskytuje obraz i o tom, jak toto studium probíhalo jinde. Jeho počátek spadá do doby těsně po ukončení farní pastorace, do podzimu 1975 nebo začátek roku 1976. Tehdy se Zvěřina na pozvání svého dávného spoluvězně z Leopoldova, Václava Filipce SDB, zúčastnil setkání u manželů Lankočích v Ostravě, kde byla dohodnuta základní koncepce studia. Přítomna byla i MUDr. Zdenka Cingálková (sestra paní Ludmily Lankočí, roz. Cingálkové), která se stala spolu s Václavem Filipcem SDB

¹³⁸ Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 104-111; „Doslov“, tamtéž, s. 123-130 (rozhovor s Andělkou Bílkovou, Zvěřinovou hospodyní); Andělka BÍLKOVÁ, „K prvnímu výročí smrti otce Josefa Zvěřiny“, tamtéž, s. 131-148.

¹³⁹ Josef Petr ONDOK, *Muklovský Vatikán*, s. 49; srov. TÝŽ, „Josef Zvěřina. Cesta od filozofie umění k teologii“.

¹⁴⁰ K následujícímu srov. Magdalena SROVNALOVÁ, *Josef Zvěřina – kněz a učitel. Tajné studium dogmatiky na Moravě v letech 1975-1990* (diplomová práce obhájená na ETF UK), Praha 2003; TÁŽ (redakčně zpracoval Jiří STRÍBRNÝ), „Josef Zvěřina a tajné studium teologie na Moravě“, in *Universum* (speciál 2005) 42-44 a *Universum* 3 (2005) 36-40; KOLEKTIV AUTORŮ, *Kamínky 5. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2005, s. 107-108 (vzpomínka Heleny Králíkové).

hlavní organizátorkou ostravského studijního okruhu – jehož působnost ovšem sahala od Ostravy až po Brno.

S myšlenkou utajovaného studia na Ostravsku přišel Václav Filipec SDB.¹⁴¹ Studium bylo nejprve určeno mužům, kteří se nemohli dostat do litoměřického semináře. Skutečně odtud několik kněží vzešlo. Ženy zapisovaly Zvěřinovy přednášky a staraly se o organizační zajištění. Brzy se však začaly studia přímo účastnit. První přednášky měl Zvěřina od ledna do června 1976 jednou za měsíc v Ostravě u Lankočích. V létě 1976 přednášel v průběhu hromadné prázdninové cesty do Bulharska na pláži u Černého moře. Dále pak byla organizována setkání, která se konala jednou za měsíc v domácnostech na různých místech Moravy. První kurs trval čtyři roky (1976-80) a účastnilo se jej pravidelně asi 20 lidí. Scházeli se především v Odrách, Milíkově u Jablunkova a v Šumperku. Setkání trvala celý víkend. Na dogmatiku navazoval kurs morální teologie vedený Otou Mádrem a kurs biblistiky vedený Antonínem Huvarem.

Od 80. let trval jeden cyklus dogmatiky asi 3 roky. Setkání se konala cca jednou za měsíc až za šest týdnů, pokud možno pokaždé na jiném místě a za velkých bezpečnostních opatření. To již bylo množství zájemců takové, že byla výuka dělena do dvou skupin, z nichž jedna se scházela od pátečního večera do soboty a druhá v neděli („nedělní škola“). První skupina se scházela v různých bytech, domcích, chatách a chalupách, druhá spíše v panelákových bytech. Zvěřina si postupně vychoval tzv. asistenty, kteří jezdili přednášet místo něj a on sám pak přijížděl na konzultace. Byli to Václav Dřímál, Jiří Hájek, Karel Valtr, Emil Morav a Karel Mikulášek. Za svou nejbližší asistentku považoval Zvěřina S.M. Františku Safkovou OSU.

V pátek se začínalo večerí, potom Zvěřina přítomné informoval o dění v církvi ve světě i doma. Když se všichni sjeli, slavili mši svatou. Pokračovalo se individuálními rozhovory nebo konzultacemi (zkoušky), výjimečně i úvodní přednáškou. V sobotu ráno po chválách a snídani se konaly dvě přednášky. Po obědě a siestě pak opět následovala přednáška až do večerní mše svaté a večere. Poté Zvěřina opakoval novinky z domácí i světové církve, diskutovalo se a na závěr byl domluven termín a místo dalšího setkání. Přítomno bylo asi 20-30 osob, někdy i více. Jednalo se o lidi od středoškolského věku do cca 40 let. Přibližně nadpoloviční část tvořili studenti středních a především vysokých škol. Nedělní školy, jichž se účastnili lidé o něco starší, začínaly mezi 8 a 10 hod ranní mší svatou. Následoval přehled událostí, soukromé nebo veřejné zkoušení a přednáška. Po obědě a siestě pokračoval Zvěřina

¹⁴¹ Zvěřina to prý uznával slovy: „Vašíčku, kdyby tebe nebylo, tak píšu do šuplíku“: Magdalena SROVNALOVÁ, *Josef Zvěřina – kněz a učitel*, s. 42.

v přednášení. Končilo se mezi 16 a 18 hodinou, kdy byl čas rozjezdu. Počet účastníků udávají pamětníci ve velkém rozptylu – od 12 do 80. Na začátku tříletého kursu jich bylo vždy více než na konci.

Vedle ostravského okruhu vznikl v r. 1978 ještě studijní kruh v Šumperku. Vyvinul se ze skupiny mladých lidí, kteří měli o studium teologie zájem. O nich referoval Zvěřinovi Antonín Vít, místní farník a z podnětu Františka Kunetky SDB účastník přednášek v kruhu ostravském. Když se Zvěřina dozvěděl o existenci skupiny v Šumperku, začal sem dojíždět. Zpočátku se scházelo asi 15 mladých lidí ze Šumperka a okolí. K nim postupně přibývala mládež ze Zábřehu. Zvěřina proto rozhodl, že bude přednášet i zde. Zpočátku se v Zábřehu lidé scházeli k poslechu magnetofonových nahrávek Zvěřinových přednášek, které obstarával Antonín Vít. Koncem roku 1981 pak začal Zvěřina do Zábřehu jezdit osobně. Skupinu tvořili převážně studenti středních a vysokých škol. Scházeli se v různých rodinách, od února 1982 především u manželů Srovnalových. Ti se ujali organizace místo Antonína Víta, který se jal organizovat studium teologie v Červeném Kostelci ve východních Čechách. Šumperská skupina se proto přesunula do Zábřehu.

Zvěřina sem přijížděl v pátek odpoledne. V sobotu se spolu se Srovnalovými, u nichž nocoval, přesunul na místo, kde se měla konat přednáška – většinou to ale bylo přímo u nich bytě. V průběhu dne se konaly přednášky, odpoledne přicházely za Zvěřinou domluvené návštěvy (kněží, zájemci o kněžství apod.). V neděli ráno byla mše svatá pro pozvané. Po ní následovaly zprávy z katolického světa a diskuse. Setkání se vedle katolíků účastnili i věřící Českobratrské církve evangelické, Adventistů sedmého dne a Československé církve husitské.

Jak již bylo řečeno, další studijní skupina vznikla z podnětu Antonína Víta v Červeném Kostelci a okolí ve východních Čechách. Stalo se tak asi r. 1981. Bližší informace chybí.

Své studium organizovali také věřící v Olomouci. Jindřich Suchánek v r. 1983 oslovil Zvěřinu s prosbou, aby zde vedl studium teologie pro laiky. Po kladné odpovědi shromáždil skupinu 15-20 zájemců. Celkem se konaly tři „běhy“, které se konaly v bytech různých rodin. Zvěřina sem přijížděl převážně ve všední dny večer, přibližně jednou za měsíc až za šest týdnů. Přednášky a konzultace se konaly v noci. Poté Zvěřina přenocoval a jel dále. Ještě předtím byl domluven další termín. Asi v r. 1988 převzali z bezpečnostních důvodů organizaci manželé Venkrbcovi. To se již jednalo o skupinu asi 30 lidí ve věku do 45 let, kteří byli z Olomouce i z dalších moravských měst. Zvěřina sem jezdil většinou ze Zábřehu, tj. v neděli odpoledne. Začínalo se mší svatou, následovala přednáška a konzultace, nechyběly zprávy z církve. Studium ovšem nebylo soustředěno pouze ke Zvěřinovi: na dogmatiku

navazovala morální teologie vedená Otou Mádrem, domluveno bylo i studium spirituální teologie a biblistiky, k němuž však již nedošlo.

V Olomouci se Zvěřina stavoval také u manželů Strejčkových, kde míval „studijně-formačně-informační“ setkání s asi 10-15 mladými salesiánskými a diecézními kněžími. Podobně se po dobu jednoho roku (asi 1982 či 1983) Zvěřina scházel s 12-14 mladými knězi k doplňujícímu studiu teologie na faře ve Stríteži na Těšínsku, kam jej pozval kněz Adam Rucki. Další setkání tohoto druhu, kde vedle přednášek byl i prostor pro formaci, se konala na různých farech na Bruntálsku (1987-89). Přednášky míval Zvěřina nepravidelně i pro řeholní sestry v Choryni nedaleko Valašského Meziříčí. Dotýkal se různých témat, mj. teologie zasvěceného života.

Podrobnosti o dalších skupinách známy nejsou. Zvěřina sám v rozhovoru pro vatikánský rozhlas hovořil o práci „od Šumavy k Tatrám“.¹⁴² Po listopadu 1989 Zvěřina své skupiny ještě navštívil, ale již s tím, že je rozpouští. Doporučoval studium na teologických fakultách. V Praze jej kard. František Tomášek 6. ledna 1990 „jako kancléř Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze, t. č. v Litoměřicích“ jmenoval čestným děkanem fakulty (děkanem byl již 1. ledna jmenován Václav Wolf) a pověřil jej vedením a dokončením dálkového teologického kursu, který započal v minulých letech.¹⁴³

Vzpomínky Zvěřinových studentů se shodují v tom, že byl při přednášení trpělivý a mírný, ale při zkoušení velmi náročný a přísný, neváhal studenty i devětkrát odkázat na jiný termín. Dogmatickou teologii učil v rozdělení do jednotlivých traktátů. Pro účastníky připravoval studijní materiály, které neustále přepracovával a rozšiřoval podle toho, jak to výklad a zájem studentů žádal. Přepisování na blány a cyklostylování zařizovali pro sebe jednotlivé studijní skupiny samy. Přítomní studenti si Zvěřinovy přednášky také nahrávali na magnetofon.¹⁴⁴ Největším a nejucelenějším Zvěřinovým skriptem je jeho dvoudílná *Teologie agapé*.¹⁴⁵

Takto rozsáhlá činnost, která neměla obdoby, pochopitelně neunikla pozornosti StB, která jí dala přílehlavý název: K 18. 10. 1977 byl svazek s krycím jménem DOKTOR, vedený na Zvěřinu od 8. 11. 1973, převeden na signální svazek s krycím jménem FAKULTA, vedený

¹⁴² České vysílání z 27. 6. 1990, citováno in Magdalena SROVNALOVÁ, *Josef Zvěřina – kněz a učitel*, s. 59. Časté návštěvy Slovenska a přednášky dokládá Ján Chryzostom KOREC, *Od barbarskej noci. Na slobode*, s. 345.

¹⁴³ SKTF, fond Personalialia, složka Josef Zvěřina : dopis kard. Františka Tomáška (9. 1. 1990).

¹⁴⁴ Magdalena SROVNALOVÁ, *Josef Zvěřina – kněz a učitel*, s. 43, 47, 51.

¹⁴⁵ Josef ZVĚŘINA, *Teologie agapé. Dogmatika*, I-II, Praha²2003.

od 16. 8. 1978 jako svazek osobní a od 29. 8. 1979 též jako svazek na nepřátelskou osobu. Všechny svazky byly zničeny 6.-7. 12. 1989.¹⁴⁶

V.2.2.8 *Studium organizované Otou Mádrem*

Oto Mádr, který byl v r. 1970 zásahem Státního úřadu pro věci církevní zbaven možnosti dále působit na litoměřické fakultě i ve veřejných přednáškových cyklech, se v letech 1970-78 věnoval pastoraci. Tehdy záměrně odešel do důchodu, vrátil se do Prahy a věnoval se různým tajným aktivitám.¹⁴⁷ Stejně jako Zvěřina byl členem smíšeného kněžského a laického týmu, který se aktivně zabýval církevněpolitickými otázkami („druhá komora“, „dolní konzistoř“), a tajného kněžského poradního sboru kardinála Františka Tomáška („Senior“, „horní konzistoř“). Mádrovi nejbližší spolupracovníci vzešli z kruhu posluchačů Živé teologie. Spolu s nimi se věnoval práci na křesťanském samizdatu, organizaci bytových seminářů pro různé profese (lékaře, psychology, přírodovědce) a dovozu zahraniční teologické literatury.

Mádr, který nějakou dobu přednášel v utajovaném studiu organizovaném Václavem Komárkem SDB a Janem Konzalem a spolupracoval s Josefem Zvěřinou, vedl i seminář pro mladé filosofy a teology („Junior“), jehož se pravidelně účastnili Bohumír Janát, Lenka Karfíková, Libor Ovečka SDB, Jolana Poláková, Mireia Ryšková, Ivan Štampach, Václav Ventura a další). Na Mádrovo pozvání přijížděli do Prahy i zahraniční teologové – např. Alfons Auer, Franz Furger, Walter Kasper, Hans Küng, Johann B. Metz, Paul Valadier, Günter Virt, Hans Waldenfels. V r. 1986, po zveřejnění článku polského filosofa Stanisława Swiezawského „Jan Hus – heretik či předchůdce Druhého vatikánského koncilu“, Mádr založil studijní skupinu katolických teologů, filosofů a historiků, kteří studovali vztah mezi Husem a českým katolicismem. Vedle Mádra ji tvořili Dominik Duka OP, Tomáš Halík, Karel Kučera, Radomír Malý, Petr Příhoda, Stanislav Sousedík a Josef Zvěřina.¹⁴⁸ Právě z ní se následně zrodila již zmíněná „dolní komora“.

¹⁴⁶ Patrik BENDA, *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*, Praha 2003, s. 140 a 142.

¹⁴⁷ Martina HOŠKOVÁ, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných*, s. 46nn; Jan JANDOUREK, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, s. 132nn, 144; Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, s. 35-37; Václav VAŠKO, „Teolog, jen teolog?“, in Jolana POLÁKOVÁ (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997, s. 13-14; Dominik DUKA, „Desetiletí“, in *Salve* 1 (1997) 13; Oto MÁDR, „Morální teolog Alfons Auer“, in *Teologické texty* 4 (2000) 165; Josef BERÁNEK, *Václav Malý : k hledání pravdy patří pokora*, Praha 2002, s. 47-48; srov. kap. VI.5.

¹⁴⁸ Srov. Oto MÁDR, „Hus a čeští katolíci v průběhu dvacátého století“, in *Teologické texty* 8 (1997) 84-86.

V.2.2.9 *Studium organizované F. M. Davídkem a Stanislavem Krátkým*

Davídek i Krátký v r. 1968 nepřerušili svou činnost na poli teologického vzdělávání (srov. kap. V.1.5.2). Žádná z publikací věnovaných Davídkovi neobjasňuje otázku, zda se jeho přednášky konaly až do r. 1988, kdy zemřel. Vzhledem k jeho kumulujícím se dlouhodobým zdravotním problémům se to ale nezdá pravděpodobné. V podrobnostech není objasněno ani působení Stanislava Krátkého. Protože nebyl přímým účastníkem kobeřického synodu (prosinec 1970), kde došlo k rozdělení Koinótés do dvou skupin, mohl Krátký ve studiu teologie organizovaném pro kandidáty kněžství po nějakou dobu spolupracovat s oběma skupinami – s Davídkem i s těmi, kdo byli později svěceni Bedřichem Provazníkem a Fridolínem Zahradníkem. Rozchod s Davídkem zapříčinila v r. 1974 jeho strategie vůči StB. Krátký potom ještě sám připravoval a po r. 1985 i vysvětil některé kandidáty kněžství. Podle vlastního svědectví se věnoval přípravě kandidátů v celém rozsahu tradičního ratio studiorum. Ručiteli dobré přípravy byli sami světící biskupové, kteří se o ní před svěcením přesvědčili.¹⁴⁹

V.2.2.10 *Menší formy utajovaného studia teologie*

Vedle uvedených forem utajovaného studia teologie existovaly i další, méně rozsáhlé a dokumentované. Jako příklad zde lze uvést tyto:

V Plzni se od r. 1976 takřka po deset let konaly systematické kurzy s obsahem biblistiky, věrouky a kapitol českých dějin. Vedli je kněží působící ve veřejné duchovní správě, Ludolf Kazda OPraem. a Aleš Opatrný.¹⁵⁰

Jiří Stejkora, člen „Společenství Svatého Ducha a Matky Boží Panny Marie“ a tajně svěcený ženatý kněz (v r. 1997 přijatý do řeckokatolického exarchátu), založil v r. 1975 laické studijní společenství, které studovalo teologii podle metody zavedené Václavem Dvořákem. V r. 1978 založil i společenství biblického studia, pro které sestavil studijní plán rozvržený do šesti let.¹⁵¹

Salesiánský kněz Josef Dolista SDB vyučoval teologii laiky a seznamoval bohoslovce s novějšími teologickými koncepcemi, o nichž se v Litoměřicích nedozvěděli.¹⁵²

¹⁴⁹ Petr FIALA, „Biskup Stanislav Krátký a skrytá církev“, s. 73, 75, 77.

¹⁵⁰ Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 168 pozn. 458.

¹⁵¹ Josef VACEK, *Dějiny pronásledování katolické církve v sedmdesátých a osmdesátých letech se zaměřením na okres Příbram*, s. 48-50.

¹⁵² Martina HOŠKOVÁ, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných*, s. 44.

Ženské řády a kongregace zajišťovaly v rámci formace jisté studium pro své sestry. Podrobně byla zatím zpracována formace u sester dominikánek, boromejek a cyrilometodějek.¹⁵³

Nakonec lze zmínit ještě jeden příklad poloutajeného studia teologie v zahraničí: V l. 1985-90 se díky pohostinnosti tamního biskupství ve voršilském klášteře v Erfurtu každoročně scházela ke školení neoficiální česká pracovní katechetická komise. Celkem se tu účastnilo asi 29-37 osob, s dětmi i více. V daných letech tu bylo uspořádáno na 30 přednášek z katechetiky, 14 z teologie, 15 z psychologie, 2 z církevních dějin a 1 z matematiky a fyziky. Přednášeli odborníci ze západního i východního Německa (např. Franz G. Friemel, Josef Pilvousek, Wolfgang Ippolt, Gerhard Nachtweih, Helga Mondschein, Katharina Wenselowski OSU), ale i z českých zemí (Consilia Nováková OSU, Stanislav Prokop, Aleš Opatrný, Josef Kopecký SDB, Adolf Pintíř, Jiří Zajíc, Eugen Valovič, Štěpán Faber, Ludmila Kopecká). Přednášky byly péčí Consilie Novákové OSU a Květoslavy Koželuhové v l. 1985, 1986, 1988, 1989 a 1990 vydány v samizdatových sešitech.¹⁵⁴

¹⁵³ Magdalena Marie ŠVARCOVÁ, *Spiritualita České kongregace sester dominikánek v proměně času*; Xavera Anna STARYCHOVÁ, *Formační literatura Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského (1948-1989)*; Benedikta Dana MISLEROVÁ, *ThDr. Reginald M. Dacík OP – formátor sester Kongregace sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě v letech 1965-1974* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2002.

¹⁵⁴ Consilie NOVÁKOVÁ, *Dějiny katecheze a katechetiky v Čechách a na Moravě, 3., Die Katechese und Katechetik unter kommunistischer Macht (1948-1989)*, [Praha 1995], s. 76-94. Strojopis nevydané práce.

V.3 Závěr

V r. 1990 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pokyn čj. 4616/90-SM ze dne 8. června a pokyn čj. 6986/90-SM ze dne 24. srpna, jimiž byly stanoveny zásady rehabilitace vysokoškolských studentů. Týkaly se ale jenom těch, kdo byli z politických důvodů z vysokoškolského studia vyloučeni. Nepamatovaly na ty, kdo nemohli ve studiu pokračovat, protože jim byla zrušena jejich škola a na jinou školu podobného zaměření nebyli přijati, ani na ty, kdo ve studiu pokračovali soukromě a v utajení, přičemž skládali zkoušky u uznávaných odborníků. Pro ně podmínky rehabilitace vytvořeny nebyly. Bylo tedy věcí teologických fakult, zda tyto skutečnosti nějak zohlední, např. přijetím bez přijímacích zkoušek, uznáním doložených zkoušek v kolokviu s příslušným vyučujícím apod.¹⁵⁵

V úvodu této kapitoly bylo řečeno, že výsledkem zásahů komunistické státní moci proti svobodnému teologickému studiu byl vznik pestré škály jeho alternativních forem, které podstatným způsobem utvářely dějiny katolické teologie ve druhé polovině 20. století. Závěr studie může toto konstatování prodloužit také k počátku 21. století. V pastoraci působí ti, o nichž Jan Pavel II. dne 21. dubna 1990 řekl: „Děkuji kněžím, kteří se museli na svou službu připravovat a pak ji vykonávat v tajnosti, nesli riziko tvrdých trestů a přesto pronesli světlo evangelia tam, kde byly před jakýmkoliv vlivem církve pevně zavřené dveře.“¹⁵⁶ Pedagogické sbory současných teologických fakult jsou v podstatné míře tvořeny osobami, které absolvovaly některou z uvedených forem utajovaného studia teologie, jehož kvality jsou tím symbolicky zhodnoceny. Méně viditelným, ale neméně reálným způsobem to platí i o řadě osob, které se věnují jiným pracovním činnostem. Zvláště režimu to ovšem nijak neospravedlnilo.

¹⁵⁵ SKTF, složka Rok 1989-1990 : dokument Rehabilitace studujících bohosloví (Vojtěch Tkadlčík).

¹⁵⁶ Jan Pavel II. v Československu 21.-22. dubna 1990. *Projevy, promluvy, poselství*, Praha 1990, s. 27.

KAPITOLA ŠESTÁ

Katolická teologická periodika v letech 1948-1989

Mezi důležité předpoklady pro poznání české teologie druhé poloviny 20. století patří studium dějin odborných teologických periodik. Právě jim je věnován tento příspěvek. Jeho cílem je poskytnout relevantní údaje k vývoji oficiálně schválených i samizdatových katolických teologických periodik v období komunistické vlády v naší zemi. V náznaku si povšimne i autorských okruhů a vnímavosti vůči zahraniční předkoncilní a pokoncilní teologii. Pozornost se ale soustředí především na vnější dějiny těchto periodik a na jejich sebeporozumění. Stejným stylem je pojata i závěrečná část studie, která se soustředí na exilová periodika relevantní pro vytčený cíl.

VI.1 Duchovní pastýř (1950-1968)

Katolická ediční činnost první poloviny 20. století byla velmi bohatá.¹ Zásahy vládnoucích režimů – válečného i komunistického – však byla násilně omezována. Především po únoru 1948 byl periodický i neperiodický tisk výrazně redukován a regulován. Do nakladatelství i redakcí byli dosazováni vládní pověřenci, texty byly cenzurovány, počet nakladatelství, novin a časopisů byl postupně snižován. V květnu 1949 zanikl dokonce i *Časopis katolického duchovenstva*, který byl založen r. 1828² a který na konci jeho existence vydával Vědecký odbor Křesťanské akademie, přičemž vedoucím a odpovědným redaktorem byl profesor teologické fakulty Univerzity Karlovy Karel Kadlec.³

¹ Srov. Bohumil ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, X/2, Olomouc 1972, s. 102-124; Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/1, Neuried 1989, s. 223-241; Týž, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, IV, *Dokumente und Tabellen*, München 1973, s. 493-505. Též Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, I., Praha 1990, s. 188-192; Antonín BLABOLIL, *Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800-1918*, Praha 1970.

² Srov. Vladimír NEUWIRTH, „K založení prvního českého teologického časopisu“, in *Studie* 96 (1984) 591-592; Petr NĚMEC, *Dogmatická teologie v Časopise katolického duchovenstva v letech 1900 – 1949* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000, s. 7-15.

³ *Časopis katolického duchovenstva* roč. 89 (114), sešit 1-2 (1949) je datován 20. 2. 1949. Připojen byl lístek: „Dovolujeme si vám oznámit, že ministerstvo informací a osvět zrušilo výměr, kterým bylo dáno povolení k tisku časopisu katolického duchovenstva. 17. 5. 1949. Administrace Časopisu katolického duchovenstva.“

Tím zmizelo poslední periodikum teologického zaměření. Katolický episkopát a zejména jeho zmocněnec pro tiskové záležitosti, olomoucký arcibiskup Josef Karel Matocha, sice opakovaně proti těmto zásahům intervenovali a snažili se za dané situace soustředit katolické síly, leč neúspěšně.⁴ V materiálu generálního sekretariátu Ústředního akčního výboru Národní fronty pro organizační sekretariát ÚV KSČ se proto 21. ledna 1949 s uspokojením psalo: „Všech časopisů církevních a náboženských, které vycházely na území Československé republiky, bylo 133. Do 1. 12. 1948 jsme zastavili řadu časopisů katolických, např. Rozsévače, Neděli, Katolika atd. K 1. 12. 1948 jsme zastavili církevní časopisy dětské, mládežnické a místní všem církvím bez rozdílu. K dalšímu omezení církevního tisku došlo začátkem ledna 1949. Zastaveny byly všechny římskokatolické časopisy a revue, vyjma lokálního polského časopisu *W obranie prawdy* a úředních věstníků pro jednotlivé diecéze (*Acta curiae*).“⁵

Likvidace svobodného katolického tisku se opírala o několik výnosů a zákonů, z nichž je třeba zmínit tyto: vyhláška ministra informací ze dne 8. června 1948, jíž se vydávají podrobné směrnice o podávání žádostí o povolení k tisku časopisů (1144/1948 Ú.1.), ve které bylo řečeno, že každé periodikum musí být kvůli „hospodaření papírem při vydávání časopisů“ schváleno ministerstvem informací; zákon č. 94/1949 Sb., o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací, který veškeré vydávání a distribuci neperiodických publikací (včetně distribuce zahraničních tiskovin) podřídil kontrole a plánování ministerstva informací a osvěty; zákon č. 184/1950 Sb. ze dne 20. prosince 1950 o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů, který v § 1 odst. 1-2 pravil: „(1) Posláním tisku je napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu. (2) Vydávání tisku, t. j. novin, časopisů a jiných periodických publikací nemůže být předmětem soukromého podnikání.“ Výnosem ministerstva informací a osvěty č.j. 31 375/1952 bylo zřízeno Ústřední církevní nakladatelství, jež se stalo jediným nakladatelstvím pro všechny církve.

Tyto direktivy byly současně ze strany komunistického režimu doplněny o regulované vydávání některých knih a časopisů. Návrh maximálního edičního plánu tisku římskokatolické církve na rok 1949, který vznikl zřejmě r. 1948, zmiňuje vedle *Acta curiae*

⁴ Jindřich Z. CHAROUZ, *Biskup – vyznavač Josef Karel Matocha 1888-1961*, Olomouc 1991, s. 42-45, a dále v téže knize memorandum katolických biskupů československé vládě z konference v Nitře z 16. 8. 1948 (s. 167) a oběžník československého episkopátu pro duchovenstvo z 29. 4. 1949 (s. 194-195); pro širší kontext Karel KAPLAN – Dušan TOMÁŠEK, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994.

⁵ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů, 1, Církevní komise ÚV KSČ („Církevní šestka“) duben 1949 - březen 1950*, ed. Marie BULÍNOVÁ– Milena JANIŠOVÁ– Karel KAPLAN, Praha-Brno 1994, s. 38, viz též s. 87, 103 a passim.

a katolického týdeníku pro lid ještě teologickou revue, časopis homileticko-katechetický, kulturně-náboženskou revue, časopis nábožensko-filosofický, časopis poutní, schematismus jednotlivých diecézí a directorium jednotlivých diecézí. Teologická revue má být „tribunou pro všechny teologické pracovníky“ a nahradit „řadu teologických časopisů duchovenstva světského, řádových kněží i římskokatolických fakult“; byla by vydávána „církví společně se všemi teologickými fakultami v českých zemích“. „Zatímco teologická revue by byla tribunou spíše pro profesory fakult“, sloužil by časopis nábožensko-filosofický „spíše mimofakultním náboženským myslitelům, jichž je mnoho mezi řádovým kněžstvem. Časopis by zároveň nahradil všechny dosavadní řádové časopisy.“ Celý návrh je ve svém zdůvodnění chápán jako snaha vyjít vstříc „všem oborům církevního a bohoslužebného života tak, aby se mohl nerušeně rozvíjet“.⁶

Následující vývoj církevní politiky sledoval tvrdší linii. Výše citovaný dokument z ledna 1949 tak ve svém návrhu časopisů, které by pro rok 1949 mohly být jednotlivým církvím povoleny, pro římskokatolickou církev v českých zemích počítá pouze s Acta curiae pro každou diecézi, s katolickým týdeníkem pro lid a s týdeníkem katolické Charity. Myšlenka teologické revue se již neobjevuje, s oborovými časopisy se nepočítalo.⁷ Změnu přinesla až druhá polovina r. 1950. Po vyřazení episkopátu z činnosti se církevní politika režimu začala soustředit k řádovému duchovenstvu a ke snahám získat ho na svou stranu. Jedním z projevů této snahy bylo i založení Hnutí vlasteneckých kněží na „velehradské konferenci“ v červnu 1950 a zde ohlášené „založení vlastního časopisu“, měsíčníku katolických kněží. Stejně jako celá konference, i vznik časopisu byl předem navržen a schválen církevní šestkou.⁸ V tomto kontextu je třeba nahlížet skutečnost, že od 1. listopadu 1950 začal vycházet *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva*.⁹

Ve stejné době byla vládním nařízením č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách, ze 14. července 1950 zrušena olomoucká teologická fakulta i všechna diecézní a řádová bohoslovecká učiliště, a rozhodnuto, že „veškeré římskokatolické bohoslovecké studium v českých krajích se soustřeďuje v římskokatolické bohoslovecké fakultě v Praze, která je

⁶ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 143-144.

⁷ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 38-39; srov. s. 67 – ne zcela jasná slova generálního tajemníka Ústředního akčního výboru Národní fronty Ladislava Holdoše z 13. dubna 1949: „Nám se podařilo čtyři katolické časopisy snížit na jednu Katolické noviny a ostatní tři vůbec nevycházejí. Dnes bude vycházet ještě Duchovní pastýř.“

⁸ NA, fond Klement Gottwald, sv. 47, a.j. 862, f. 135 : Zápis ze schůze církevní šestky (28. 6. 1950); Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 406 (Zpráva SÚC z 10. července 1950 pro předsednictvo UV KSČ o konferencích v Luhačovicích a na Velehradě).

⁹ Vycházím z excerpce úplné řady časopisu *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* roč. I (1950) – roč. XVIII (1968), roč. XIX (1970) – roč. XXXIX (1990).

samostatnou bohosloveckou fakultou a nese název "Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze".“ Jak vyplývá z dobového tisku, státní moc měla potřebu prezentovat tento zárok jako pozitivní: stát k teologii není nepřátelský, jenom střeží kvalitu studentů i profesorů a chrání je před nepřáteli. Snaží se být rozvoji fakulty a intelektuálním potřebám věřících maximálně nápomocen. Má zájem na tom, aby jeho dobrými občany byli i vlastenečtí kněží.¹⁰

Stejně očekávání měl naplnit i *Duchovní pastýř*: měl být „nástrojem pro postupnou převýchovu kněží“ a z toho důvodu měl obsahovat „články, které budou přinášet náboženskou motivaci pro kladný postoj kněží k současnému dění“.¹¹ První číslo proto přináší text z pera Josefa Plojgara k tématu vlastenecký kněz¹² a dále pak řadu příspěvků věnovaných novému uspořádání výuky bohosloví a jeho zdůvodnění. Výraznou část redakční rady tvořili profesori teologické fakulty. Vydavatelem časopisu bylo nejprve Hnutí vlasteneckých kněží (1950-53), poté Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva v ČSR (1953-60) resp. v ČSSR (1960-66), a nato pak Mírový výbor katolického duchovenstva ČSSR (1967-68). Od r. 1952 byl časopis vydáván v Ústředním církevním nakladatelství. Od počátku až do r. 1968 byl vedoucím redaktorem Josef Beneš. Tento měsíčník – fakticky vycházelo deset čísel ročně – se stal pro celou dobu komunistické vlády (s výjimkou období 1968-70) jediným oficiálně schváleným časopisem s teologickým a kněžským stavovským zaměřením.

Prozatím nelze dokázat velmi pravděpodobnou domněnku, že volba názvu časopisu byla provedena s ohledem na slovenský *Duchovný pastier. Časopis katolíckeho duchovenstva*, který od r. 1917 v Trnavě vydával Spolok sv. Vojtecha. Také tento časopis, existující dodnes (znění podtitulu se v průběhu času drobně měnilo), se v době komunismu stal nástrojem „uvědomělého“ kněžstva a jeho redakce jím byla obsazena zhruba ve stejné době, kdy začal vycházet časopis český. Pro uvedenou domněnku hovoří skutečnost, že také české *Katolické noviny* byly záměrně pojmenovány podle slovenského periodika vydávaného tímž spolkem. Souviselo to se snahou komunistů „reinterpretovat“ po svém dříve existující skutečnosti – čili,

¹⁰ Srov. kap. II.4.

¹¹ NA, fond SÚC, karton 26 : složka Porada u náměstků : porada 28. 5. 1952 : materiál Opatření v církevním tisku v českých zemích.

¹² Josef PLOJHAR, „Vlastenecký kněz“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (listopad 1950) 1-3. Emil KOTRBA, „125 let Časopisu katolického duchovenstva“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 10 (1953) 158-159 podává dějiny *Časopisu katolického duchovenstva* a prostřednictvím myšlenky vlasteneckého kněze nastiňuje souvislost od jednoho časopisu ke druhému.

řečeno jejich slovy, „chceme jim vzít vše, co dosud mají“ (Katolickou akci, Charitu, *Katolické noviny*).¹³

Vnitřní struktura čísel byla více méně stálá. Jedna část byla věnována teologii, druhá veřejnému životu (články, reportáže, galerie vlasteneckých kněží, umění, fejeton, kursiva, různé) a třetí životu náboženskému (články, pastore); několik prvních ročníků obsahovalo ještě homiletickou přílohu. Každá ze zmíněných částí měla poměrně stálý autorský kolektiv. Pro část teologickou byl sestaven především z pedagogů bohoslovecké fakulty, kteří se věnovali oborům, jež jsou v kanonické terminologii zahrnovány do pojmu církevních studií (obory systematické teologie jsou zastoupeny jen velmi málo). Neméně stálý, leč výrazně užší okruh představitelů prorežimní organizace katolického duchovenstva plodil příspěvky pro část politickou, režimu poplatnou. Řádná bibliografie časopisu prozatím neexistuje. Od r. 1952 nicméně redakce zařazovala pro každý ročník úplný obsah.

Hledáme-li v tomto časopise ozvuky světového teologického dění, jež postupně připravovalo Druhý vatikánský koncil, jsme až do počátku šedesátých let odsouzeni k neúspěchu. Snad jen dva autoři jeví zřejmější snahu širšího rozhledu – dlouholetí pracovníci pražské resp. litoměřické teologické fakulty Jan Merell a Josef Kubalík. Se jménem druhého z nich je v r. 1962 spojen pozitivní ohlas na dílo Teilharda de Chardina, kterého si cení i přes monitum, jež téhož roku vydala Kongregace Svatého Oficia. Kubalíkových slov se ihned chopili Ladislav Hejdánek a Jiří Němec, díky nimž časopis zveřejnil překlad krátkého Chardinova textu. Šlo ostatně o vůbec první překlad západního myslitele v tomto časopise. Ve stejném roce přinesl časopis i první zprávy o zahájeném Druhém vatikánském koncilu.

Všechny tři zmíněné momenty – ohlas na zahraniční teologii, překladové ukázky z ní (de Chardin, Eliade, Tresmontant, Theurer atd.) a pozornost k probíhajícímu koncilu – provázely časopis skromně, ale se vzrůstající tendencí i v dalších letech. Vrcholu bylo dosaženo r. 1966, kdy časopis přinesl vedle překladu některých koncilních dokumentů a vlastních reflexí ke koncilu i pět ukázek z pera zahraničních teologů (Chenu, Küng, Meyer, Tresmontant, Vorgrimler) a několik dalších překladů (např. Maritain). Množí se též odkazy na zahraniční literaturu v textech českých autorů. V důsledku toho se zároveň v původních článkách, zejména u Metoděje Habáně OP,¹⁴ projevují první polemické stopy počínající názorové polarizace. Lze tedy říci, že tento přísně kontrolovaný měsíčník stále zřetelněji, byť

¹³ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 27 – s pokračováním: „... aby jim nezůstalo nic, museli se uchýlovat k novým akcím, které my však již nepovolíme a proto budou mít charakter ilegální“; Bohumil Jiří FREI, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/2, Neured 1989, s. 1319-1320.

¹⁴ Příspěvky, jejichž autorem byl Metoděj Habáň OP, se v *Duchovním pastýři* pravidelně objevují od r. 1959.

velmi střídově, reflektuje teologické dění v západní oblasti. O to větší kontrast představují texty dobově poplatné.¹⁵

Ještě první tři čísla (leden-březen) roku 1968 nevykazují v tomto ohledu žádné změny. Přesto v únorovém čísle již ministr Josef Plojhar, předseda Mírového hnutí katolického duchovenstva, cítí potřebu připustit, že by ve vztahu státu a církve mohly být nějaké problémy, a snaží se upevnit pozici MHKD jako jediného zprostředkovatele: „Dokázali [= věřící, kteří se s marxisty stýkali při výstavbě společné vlasti], že katolická Církev může dobře existovat v socialistickém státě a že tu lze plodně diskutovat, dohodnout a řešit všechny problémy, jež se během doby vyskytly a mohou vyskytnout. V úzké spolupráci Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR a státu jsou příznivé podmínky pro řešení všech otázek, které jsou k prospěchu a rozkvětu Církve i našeho státního společenství.“¹⁶

Úsilí Mírového hnutí katolického duchovenstva, projevované současně i jinými způsoby, bylo nicméně již odsouzeno k nezdaru. Pokračující aktivizace katolíků a jejich biskupů vedla k tomu, že 21. března 1968 bylo předsednictvo MHKD donuceno k rezignaci a tato organizace fakticky zanikla (ještě předtím se ovšem proměnila v Hnutí a poté Dílo koncilové obnovy). Ve stejné době procházela změnami i církevní politika ÚV KSČ a plně se rozvíjely obnovné snahy církvi.¹⁷ 14. března bylo při setkání Vladimíra Rudolfa, Jiřího Němce, Oto Mádra, Václava Vaška ml., Václava Vaška st., Josefa Plocka a Mečislava Razika s biskupem Františkem Tomáškem v Arcibiskupském paláci rozhodnuto, „že je třeba okamžitě převzít z rukou MHKD Katolické noviny a Duchovního pastýře“.¹⁸ Brzy poté, 27. března, se v bytě rodiny Kaplanových konala schůzka, během níž se jednalo o koncepci katolického tisku v nové situaci. Diskuse vedla k závěru, „že Katolické noviny mají nadále

¹⁵ Aleš OPATRŇY, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 109 uvádí, že „časopis k seznamování s myšlenkami koncilu v omezené míře přispěl“, ale „pokud v něm byly koncilové texty komentovány nebo navrhována jejich aplikace, potom v zásadě jen tak, že byly převáděny do tematiky mírových snah církve (pod vedením Sovětského svazu), což byla státem vnucená ideologie MHKD“. Jeho soud je příliš přísný. Objektivní a komplexní posouzení *Duchovního pastýře* nebylo dosud učiněno. Srov. alespoň Petr TICHÝ, *Spirituální a pastorační témata v časopise Duchovní pastýř a jejich přínos pro českou církev v letech 1950 – 1968* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000.

¹⁶ Josef PLOJHAR, „Odkaz Února“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (únor 1968) 21-22. Srov. TÝŽ, „V duchu Února k rozkvětu našeho společenství“, in *Katolické noviny* 9 (3. března 1968) 1: úkolem MHKD je „být nadále otevřeným mluvčím našeho duchovenstva, našeho věřícího lidu, bez ohledu na to, že někteří falešně chápajíce to, co se děje, se domnívají, že je možno považovat naše Mírové hnutí již za překonanou záležitost a že nyní je třeba vystupovat jiným způsobem, s jinými požadavky a jinou formou“. Pokles významu MHKD konstatovaly státní orgány již na podzim 1967: srov. Petr SLOUK, „Státní orgány a koncil“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 38.

¹⁷ Srov. Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Praha 1999, s. 13nn; TÝŽ, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001, s. 31nn.

¹⁸ Václav VAŠKO, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, s. 78.

sloužit širšímu okruhu čtenářů, že Duchovní pastýř by se měl stát kvalitní teologickou revuí s názvem *Via* a že je třeba zřídit samostatné katolické nakladatelství¹⁹.

Bližší podrobnosti o rodící se myšlence nového teologického časopisu bohužel známy nejsou. Jistou představu nicméně umožňuje text návrhu akčního programu Hnutí koncilové obnovy, pozdějšího Díla koncilové obnovy, ve kterém je obsažen návrh přejmenovat *Katolické noviny* na *Slovo a svět* a měsíčník *Duchovní pastýř* na *Via – časopis pro kněžskou službu* (s eventuální změnou ve čtrnáctideník) a kde se konstatuje „citelná potřeba měsíčníku, který by k nám uváděl nové koncilové myšlenkové proudy a vytvářel podmínky pro vnitrocírkevní i přes hranice jdoucí dialog“, přičemž „tento časopis by nesl název *Nový duch*“.²⁰ První myšlenkou tedy zřejmě bylo to, že *Duchovní pastýř. Měsíčník pro katolické duchovenstvo* bude změněn ve *Via. Časopis pro kněžskou službu* a že vedle takto stavovsky vymezeného časopisu vznikne ještě časopis *Nový duch*. Ten měl dle uvedené charakteristiky plnit funkci, kterou navržený akční program církvi v obecné rovině vytkl pro teologickou práci: šířit a rozvíjet koncilovou teologii a myšlení „s cílem připravit půdu pro vytvoření naší domácí teologické myšlenkové školy, která by v navázání na naše duchovní tradice hledala cestu k dialogu s ostatními myšlenkovými proudy v naší společnosti“.²¹

Poměry doby ale nebyly takové, aby takto rozsáhlý plán umožnily. *Via* posléze plnila roli, která byla nejprve přiřčena časopisu *Nový duch*. Samostatný kněžský stavovský časopis vytvořen nebyl, i když *Via* brala na potřeby pastorace a kněžského působení ohled. Redakce – vedená Druhým vatikánským koncilem – nechtěla kněze a laiky oddělovat a měla za to, že teologie je zde pro všechny. Ve vývoji od myšlenky kněžského časopisu k časopisu celého Božího lidu lze pozorovat jakousi analogii s vývojem od první myšlenky Hnutí koncilové obnovy, jež vzniklo prakticky jako následník kněžské organizace MHKD, k Dílu koncilové obnovy, otevřeného všem.²²

Realizace záměru, který byl formulován na samém konci března, byla velmi rychlá. Již dubnové číslo *Duchovního pastýře*, jež bylo „podepsáno k tisku 1. 4. 1968“ a jež obsahuje dříve připravené příspěvky obvyklých autorů, je opatřeno úvodníkem „V novém duchu“,²³ který za prozatímní redakční radu podepsali Oto Mádr, Antonín Mandl, Josef Myslivec, Bonaventura Bouše OFM, Karel Pilík a Josef Zvěřina, jenž se později přihlásil k jeho

¹⁹ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999, s. 285.

²⁰ „Návrh akčního programu“, in *Katolické noviny* 14 (7. dubna 1968) 3.

²¹ Tamtéž.

²² Václav VAŠKO, „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, s. 82; TÝŽ, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, s. 287; Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 20.

²³ „V novém duchu“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (duben 1968) 61.

autorství.²⁴ Vychází z konstatování, že významné události posledních dní, jež patří ke klíčovým momentům českých dějin, otevírají „nové možnosti tomu, co proudí církví“ a co „patří asi v dějinách Božích k závažným momentům od těch tří roků, kdy přišla plnost času a promluvil jediný náš Učitel, Kristus“. Průmět těchto dvojích dějin staví církev, jež musí hlouběji než kdy jindy být církví chudou a sloužící, před mnohé úkoly. V proudu dějin se ale nelze nechat strhnout živelností, nýbrž je třeba v něm uchovat primát ducha.

Úvodník končí: „Časopis Duchovní pastýř v minulosti, v daných možnostech, přinášel některé podněty, informace a aspoň částečně přinesl svůj vklad. V zájmu spravedlnosti však musíme otevřeně říci, že s mnohým nebylo možno v časopise souhlasit, že byl příliš poplaten situaci a málo reprezentoval katolické myšlení. Proto apoštolský administrátor pražský dr. František Tomášek, kněží i laici vyslovují přání po časopise novém, s novým duchem a novým vedením. Prozatímní redakční rada nestačila již v tomto smyslu připravit toto číslo, ale doufáme, že další čísla vyjádří nového ducha.“ Místo časopisu *Nový duch* tak měl nového ducha mít budoucí časopis *Via. Duchovní pastýř* měl zaniknout.

²⁴ Marie Rút KŘÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995, s. 92: „Poslední číslo Duchovního pastýře jsem opatřil novým úvodníkem, ostatní texty zůstaly, ale ohlásil jsem v něm změnu názvu i novou redakci.“

VI.2 Via (1968-1970)

První, velmi rychle připravené číslo nového časopisu (bylo „podepsáno k tisku 25. 4. 1968“), nese název *Via* a podtitul *Časopis pro teologii*.²⁵ Podle svědectví Oto Mádra vymyslel název *Via* Josef Zvěřina už v roce 1965, když spolu ve Valdicích brousili lustrové ověsy a uvažovali o potřebě rozvíjet u nás teologii Druhého vatikánského koncilu.²⁶ Redakční poznámka na poslední straně obálky vysvětluje, že tento „název byl zvolen pro svůj biblický a koncilní ráz. Vyjadřuje snahu jít vpřed a hledat, sloužit a pomáhat na společné cestě. Je latinský, aby byla vyjádřena sounáležitost s nadnárodním posláním církve. Podtitul vyjadřuje, že časopis není určen výlučně kněžím, ale otevírá se i laikům v jejich touze po teologickém vzdělání. Nenavazuje tedy na předchozí časopisy, ale chce v duchu koncilu a podle reálných potřeb u nás vytvořit typ nový – obsahem a později i úpravou. Ale otázka je otevřená. Dosavadní kritiky byly jen negativní.“²⁷

Editorial se snaží nové místo časopisu popsat přesněji.²⁸ Konstatuje, že první český kněžský časopis u nás – *Časopis katolického duchovenstva* – začal vycházet ještě před vydáním Möhlerovy *Symbolik* (1838), která se pokládá za počátek obnovy teologie. Kněží buditelé i autoři 20. století vykonali záslužnou práci v oblasti slavistiky a historie, ale „nemožno jim přičíst stejnou zásluhu na poli teologickém“. Velká jména dějin teologie se zde téměř neukázala. A laikům se nedostalo takřka ničeho. K těm se více obraceli svou úctyhodnou prací Josef Florian, olomoučtí dominikáni a nakladatelství Ladislava Kuncíře. To je ale již minulost. „Celková současná bilance je chudá.“ To vše „vede k závěru, že nynější prudký rozvoj teologie nás zastihl nepřipravené: nejen že nemáme teologickou literaturu, ale není u nás ani teologické myšlení. Zrodil se kult praxe, drobné, levné a pohodlné praxe.“

Nový teologický časopis, který vychází z tohoto odhadu situace, se k velkým obrodným myšlenkám a k práci dnešní teologie postaví tak, že nejprve přijme „roli žáků“. Přesto se pokusí o vlastní přínos – přijmout otázky a problémy, které kladou spoluobčané, učinit je svými v myšlení i životě a odpovědět na ně „tak, aby i nám bylo rozuměno“, tj. ne řečí „formulovanou nebeským nářečím a ozdobenou našimi citáty“. Zde „může vzniknout skutečný dialog místo řečí do prázdna a poselství do neznáma“. A protože tomuto dialogu budou pravděpodobně naslouchat i v zahraničí, bude možné „vystoupit z role žáčka“. Pro

²⁵ Vycházím z excerptce úplné řady časopisu *Via. Časopis pro teologii* roč. I (1968) – roč. III (1970).

²⁶ Oto MÁDR, poznámka pro autora této studie. Viz též Oto MÁDR, „Josef Zvěřina“, in *Teologické texty* 4 (1990) 160.

²⁷ *Via. Časopis pro teologii* 1 (1968), zadní strana, nepodepsáno.

²⁸ „Via, její zrod a idea“, in *Via. Časopis pro teologii* 1 (1968) 1. Nepodepsáno; pravděpodobně Josef Zvěřina.

časopis z toho plyne „základní idea: najít rovnováhu mezi teorií a praxí, mezi abstraktním myšlením a konkrétní zkušeností, mezi imanentními a transcendentními hodnotami, mezi tradicí a pokrokem“ – tak, aby každodenní praxe a konkrétní myšlení mohlo „být zúrodněno velikými ideami, kterými se obnovuje církev“.

V základech časopisu tedy stojí snaha o to, aby došlo ke spojení teologické teorie s konkrétním myšlením a každodenní praxí – překonat rozdíl mezi pojmovým věděním víry a běžným životem. Teologie má projasnit právě to běžné, imanentní, má ukázat širší horizont, v němž je to vše situováno, a tím i hlubší povahu bezprostřednosti. S ohledem na takřka neexistující teologické myšlení a nedostupnou literaturu se jeví potřeba zprostředkovat velké myšlenky, jimiž se církev k této vnímavosti obrozuje. Tím by měl být umožněn dialog se spoluobčany a zejména zřejmě s marxisty. Jak synteticky praví úvodník k druhému číslu, jde o to „vytvářet křesťanskou odpověď na otázky a úzkosti přítomné chvíle, chvíle, kdy údobí se končí a rodí se údobí nové“.²⁹

Předpokládaná náplň je ve výše zmíněné redakční poznámce definována takto: filosofie, systematická teologie, biblické vědy, praktická teologie, historické disciplíny, právo, liturgie, umění, další (i profánní) obory a v závěru informace o křesťanském životě u nás i ve světě, recenze knih a časopisů, diskuse, dotazy atd. Jednotlivá čísla jsou členěna do dvou bloků: druhá část časopisu *Via* je nazvána *Vita* s podtitulem *názory – události – diskuse – recenze – zprávy*; první část přináší pojednání zahraničních i domácích autorů, a přestože není v jednotlivých číslech nijak nazvána (v ročníkových přehledech je označena slovem „statí“), nezdá se nerozumné předpokládat, že redakce měla na mysli – s ohledem na janovské cesta-pravda-život – rubriku *Veritas*.

Časopis vycházel – stejně jako jeho předchůdce – desetkrát ročně. V prvním roce tak od dubna do prosince vyšlo celkem šest čísel, ve druhém roce deset čísel a v předčasně ukončeném třetím roce sedm čísel. Redakce zařazovala pro každý ukončený ročník úplný obsah. Témata jsou velmi různorodá. Autorské zastoupení je mnohem pestřejší než u

²⁹ „Křesťanská odpověď“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (červenec 1968) 21. Nepodepsáno; pravděpodobně Josef Zvěřina. Způsob, jímž je definován program časopisu, souzní s konstantní Zvěřinovou koncepcí teologie, která zde zřejmě byla určující. Objevuje se již v řadě tří článků nadepsaných *Theologie a doba*, které Zvěřina zveřejnil v *Časopise katolického duchovenstva* bezprostředně po válce. V prvním z nich (Josef ZVĚŘINA, „Theologie a doba. O potřebě teologického myšlení“, in *Časopis katolického duchovenstva* 3 (1945) 151-153) vychází z konstatace, že „naše doba mluví skoro výhradně jen o bezprostřednostech“, ať již jde o „praktické“ cíle, „dostatečné“ jistoty nebo „reálné“ metody. „A mluví-li celá doba jen o bezprostřednostech, je až katastrofálně nutné, aby teologie mluvila o tom, co je za nimi a nad nimi“, ovšem tak, že její nova et vetera budou určena určitému času a konkrétním lidem. Má jít o teologii „toho, co dnes zabývá lidskou mysl a srdce: teologii společnosti, teologii státu, teologii demokracie, teologii lidské osobnosti, teologii práce, teologii umění“. V lednu 1968 opakuje podobné myšlenky, s oporou ve vývoji zahraniční teologie a v Druhém vatikánském koncilu: Josef ZVĚŘINA, „Předmět teologie“, in *Křesťanská revue* 1 (1968) 8-11.

Duchovního pastýře (jehož autoři naopak ve *Via* nepublikovali), poměr překladů k původním pracím je cca třetinový. Český čtenář se tak mohl seznámit s některými významnými zahraničními teology, např. Balthasarem, Congarem, Friesem, Häringem, Küngem, Rahnerem, Schoonenbergem, Schürmannem, Sudbrackem. Mohl také po dlouhé době naslouchat umlčeným českým autorům – např. Bártovi, Boušemu, Mádrovi, Mandlovi, Peckovi, Urbanovi, Zvěřinovi atd. – jakož i autorům mladším. Účastnil se názorových střetů polarizující se místní církve. Velký úspěch tohoto časopisu dokládá skutečnost, že v r. 1969 měl 6000 odběratelů, z toho cca polovinu laiků!³⁰

První číslo nového časopisu ještě vydalo Mírové hnutí katolického duchovenstva. Všechna další čísla pak vydala Česká katolická charita.³¹ Redakční práci od počátku až do konce druhého ročníku (1969) řídila „prozatímní redakční rada“, jež se přídomku „prozatímní“ zbavila až s prvním číslem ročníku třetího. Jejími členy byli Jarolím Adámek CSsR, Jan B. Bárta OFM, Bonaventura Bouše OFM, Reginald Dacík OP, Josef Hermach, Jaroslav Kadlec, Oto Mádr, Antonín Mandl, Josef Myslivec, Stanislav Novák, Karel Pilík, Josef Ryška, Jan Sokol, Josef Soukop, Karel Šprunk, Vojtěch Tkadlčík, Bohumil Zlámal, Josef Zvěřina.

Vzpomínky účastníků i sekundární literatura obvykle uvádí, že šéfredaktorem byl právě Josef Zvěřina.³² To je ale pravda jenom částečná. Od č. 1 (1968) do č. 1 (1969), tedy od dubna 1968 do ledna 1969, je jako odpovědný redaktor uváděn František Mikulášek SJ. Teprve od čísla následujícího je uváděn Zvěřina, jehož jméno mizí v posledním čísle časopisu, kde již odpovědný redaktor není vůbec uveden. Zvěřina tedy funkci odpovědného redaktora oficiálně vykonával od února 1969 do srpna 1970. Mikulášek byl ovšem od července 1968 také šéfredaktorem *Katolických novin*, práci plynoucí z titulu odpovědného redaktora časopisu *Via* fakticky zastávat nemohl a byl jím pověřen z politických důvodů. Zvěřinovo vedení je proto patrné již od prvních čísel.

Skutečnost, že Zvěřina nebyl jmenován odpovědným redaktorem hned od počátku, souvisí s tím, že nebyl dosud společensky rehabilitován a nemohl oficiálně působit

³⁰ -re-, „Bylo by škoda o něm nevědět“, in *Katolické noviny* 34 (24. 8. 1969) 2.

³¹ Přípravný výbor Díla koncilové obnovy v dopise Ministerstvu vnitra ČSSR ze dne 14. 6. 1968, jímž žádal o schválení svého organizačního řádu, usiloval i o „převod Katolických novin a časopisu VIA (...) na Dílo koncilové obnovy“. DKO ale schváleno nebylo a tak se neuskutečnil ani tento dílčí krok. Srov. Jindřich PECKA – Josef BELDA – Jiří HOPPE, *Občanská společnost 1967-1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970*, Praha-Brno 1998, s. 211.

³² Např. Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 285; Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 72; správně Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 129.

v církevních strukturách.³³ Soudní usnesení, jež „zahladilo“ odsouzení z r. 1952, bylo přijato až 15. listopadu 1968.³⁴ Poté již došlo ke jmenování Zvěřiny rychle. K vedení časopisu jej vyzval biskup František Tomášek a dodatečně s tím souhlasili všichni katoličtí ordináři Čech a Moravy, svůj souhlas vyslovilo i nové vedení České katolické Charity, 24. ledna 1969 pak i staré vedení Ústředního církevního nakladatelství a dokonce i vedení Sekretariátu pro věci církevní.³⁵

Konec Zvěřinova působení v této funkci i následný zánik časopisu *Via* souvisel s postupem normalizačních zásahů státu proti církvi resp. proti České katolické Charitě. ÚV KSČ se v květnu 1970 usnesl, že mají být okamžitě provedeny změny ve vedení ČKCH, k těm pak se zpožděním došlo v srpnu: výnosem Sekretariátu pro věci církevní z 18. srpna bylo bývalé vedení Charity vyzváno, aby se k 1. září opět ujalo svých funkcí. Současně ministerstvo vyzvalo dosavadní zástupce ČKCH, aby své funkce uvolnili. Někteří z nich byli ještě povoláni na SPVC k ústnímu jednání o své „kontrarevoluční činnosti“.³⁶ To vše se týkalo i Josefa Zvěřiny. Přípisem Sekretariátu pro věci církevní z 18. srpna 1970, který byl doplněn ústním sdělením na témže úřadě 26. srpna, byl od 1. září 1970 zbaven státního souhlasu pro vedení časopisu *Via*.³⁷ Poté vyšlo ještě poslední, nepochybně jím připravené číslo. Staronové vedení České katolické Charity ale celou redakční radu rozpustilo a od října 1970 začal opět vycházet *Duchovní pastýř*.

Zvěřina ve vzpomínkách své působení v redakci shrnuje takto: „Měli jsme dobrou redakční radu, bez ní bych redaktorem být nemohl, neboť jsem neměl zkušenosti, hlavně technické, ale i techniky jsme našli výborné. Příspěvky byly tehdy spíše retrospektivní, poněvadž bylo třeba překlenout celou dobu nesvobody a seznámit se s literaturou, která vycházela venku, a pak jsme se chystali, že budeme sami produkovat něco jako českou teologickou školu. Tento náš sen zmrzl s Pražským jarem, ale musím přiznat, že nebylo ani dost lidí na takový velký úkol. *Via* vycházela od jara 1968 do léta 1970, a to ve třítisícovém nákladu, ale prodali bychom i dvacet tisíc, celkem vyšlo třiadvacet čísel, a byla přijata vcelku velmi kladně. Samozřejmě měla *Via* i odpůrce, byli to hlavně tehdejší dominikáni a jejich

³³ František MIKULÁŠEK, *Za zdí a bez zdí. Vzpomínky známého jezuitu dlouho vězněného komunisty pro víru*, Praha 1992, s. 115.

³⁴ SKTF, fond Personalia : složka Josef Zvěřina.

³⁵ Všechny tyto údaje plynou z dopisu, kterým se Josef Zvěřina dne 29. srpna 1970 vyjádřil k výnosu Sekretariátu pro věci církevní, jímž byl zbaven funkce odpovědného redaktora: srov. Karel KAPLAN, *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001, s. 161.

³⁶ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 71-74 (studie); Karel KAPLAN, *Těžká cesta*, s. 159-162 (dokumentace); Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 302-324 (vzpomínky).

³⁷ Srov. citovaný dopis Josefa Zvěřiny z 29. srpna 1970: Karel KAPLAN, *Těžká cesta*, s. 161. Viz také Zvěřinovu vzpomínku na ústní jednání: Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 93.

škola, pro které byl tomismus div ne Písmem svatým, zatímco my, inspirovaní myšlenkami Druhého vatikánského koncilu, jsme se nemínili zakonzervovat v jednom způsobu myšlení. Potom nás kritizovali někteří kněží, kteří byli zvyklí na nenáročnou četbu, na fotografie a povídky, těm se zdála Via příliš studená.“³⁸

³⁸ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 92.

VI.3 Duchovní pastýř (1970-1990)

Obnovení *Duchovního pastýře*, který stejně jako časopis předchozí vydávala Česká katolická Charita, neznamenal bezprostředně návrat k jeho staré podobě. O to byl sveden tvrdý zápas. Přestože byl šéfredaktorem jmenován profesor církevního práva na litoměřické teologické fakultě Jaroslav Michal, první číslo spěšně připravil bývalý dlouholetý šéfredaktor Jaroslav Beneš. Editorial se snažil zdůvodnit obnovení časopisu poukazem na tradici časopisů katolického duchovenstva. Tam, kde *Via* spatřovala potřebu nadstavovského časopisu pro teologii, navazuje redakční text konstatováním: „Katolické duchovenstvo české [od r. 1968] svůj časopis nemělo. S tímto stavem nebyli naši spolubratři spokojeni, a proto bylo uloženo Tiskové komisi České katolické charity obnovit vydávání *Duchovního pastýře*. Na schůzi předsednictva České katolické charity dne 1. září t.r. byl schválen návrh na ustavení redakční rady ze zástupců všech diecesí ČSR, která vytvoří podmínky pro vycházení našeho kněžského časopisu.“³⁹

První číslo znamenalo pro řadu čtenářů šok. Benešova aktivita se navíc dotkla nového šéfredaktora Michala, kterému se poté podařilo Beneše vyšachovat. O bojích uvnitř redakce svědčí tiráž, kde v č. 1 (říjen 1970) stojí „řídí redakční rada, odpovědný redaktor prof. Jaroslav Michal“, v č. 2 a 3 (listopad a prosinec 1970) „řídí ideový redaktor prof. dr. Jaroslav Michal s redakční radou“ a od č. 1 (leden 1971) „řídí vedoucí redaktor prof. dr. Jaroslav Michal s redakční radou“. Michal „s pomocí redakčního sekretáře Jaroslava Hladíka, který po Zvěřinovi jediný zbyl v redakci, navázal kontakt s bývalými spolupracovníky *Via*, včetně Zvěřiny. Úroveň *Duchovního pastýře* se tak rázem přiblížila k úrovni *Via*.“⁴⁰

Zpráva redakce v prosincovém č. 3 (1970) zaznamenává kritiky čtenářů k názvu, obsahu i formátu časopisu. Ohlašuje, že název „po upřesnění bude od 1. čísla v r. 1971 *Duchovní pastýř, časopis pro teologii a pastorači*. Podtitul otevře faktické zaměření časopisu pro nejširší veřejnost katolického společenství. Obsahem, který doposud byl čerpán jen ze starších zbytků, popřípadě narychlo dodaných článků, chce v novém ročníku uspokojit teoreticky i prakticky nejen všechny duchovní osoby, ale každého čtenáře. V plném

³⁹ REDAKČNÍ RADA, „Z historie časopisu katolického duchovenstva“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (říjen 1970) 1. Benešův vliv se projevil i v tom, že nepodepsaný text v oddílu „doba očima kněze“ s rétorikou dřívějších dob hovořil „o úloze socialistické soustavy jako hlavní záštity míru a mezinárodní bezpečnosti“: „Příspěvek k světovému míru“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (říjen 1970) 13; srov. Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 315-316. Viz také Miroslav RAJMON, „V zájmu míru a přátelství“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (listopad 1970) 17.

⁴⁰ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 316.

pochopení se všemi spolupracovníky jsme vypracovali společně plán a strukturu nového ročníku a chceme se s nejlepším úmyslem přičinit o duchovní, katolický a všem přijatelný časopis.“⁴¹

Pro svou obnovnou snahu – která se nakonec ve změně podtitulu neprojevila – si redakce vyžádala i podporu litoměřického biskupa Štěpána Trochty, jehož dopis z 27. listopadu 1970 přineslo lednové č. 1 (1971).⁴² Trochtovi je jasné, že vyhovět žádosti o novoroční řádky „vlastně znamená zaujmout stanovisko k existenci a náplni tohoto časopisu“. Vychází z reality: „Právě proto, že běží o jediný český katolický a odborně teologický časopis, určený pro duchovenstvo a také pro značnou část věřící inteligence, která sleduje se zájmem teologické problémy, je nezbytné, aby to byl časopis svým obsahem a celkovým zaměřením výlučně náboženský a pracovní a přenechal ostatní úkoly jiným časopisům, kterých je dostatek.“ Jeho rozsah je omezený a proto v něm má mít místo jenom to podstatné. To neznamená, že by katolíci měli žít mimo aktuální společnost. Pro svou náročnou duchovní práci ale potřebují „alespoň jeden časopis, který by měl charakter ryze náboženský a odborně teologický, pastorační a asketický“. Proto by *Duchovní pastýř* měl být opravdu duchovní, opravdu katolický a dobrý po vzoru jediného dobrého Pastýře a dle jeho slov (Jan 10,11-16). A konečně má přispívat k tomu, aby se duchovenstvo a celý Boží lid semkl jednou vírou a láskou a smířlivým bratrstvím.

Trochta tedy implicitně varoval před tím, aby se tento jediný schválený teologický časopis stal opět tribunou prorežimní politiky části duchovenstva a aby vnášel do církve rozdělení. Naopak si přál časopis ryze teologický, otevřený novým podnětům, ekumenický, poskytující publikační prostor „pro hodnotné příspěvky všech autorů, kteří chtějí sloužit s dobrým úmyslem Boží věci“. Podpořil tak snahy stínové redakce, která již byla při díle. Díky ní jeví ročník 1971 zřejmou návaznost na kvality časopisu *Via*. Čtenář mohl opět naslouchat významným autorům zahraničním – Balthasar, Bonhoeffer, Guardini, Häring, Rahner, Ratzinger, Schillebeeckx, Thurian, Tillmann, Voillaume atd. – i domácím – Bárta, Bouše, Dacík, Habáň, Kubalík, Merell, Pecka, Zvěřina apod. V každém případě je to nejzdařilejší ročník časopisu *Duchovní pastýř* vůbec.⁴³

⁴¹ Jaroslav MICHAL (za redakci), „Zpráva redakce“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 3 (prosinec 1970) 48.

⁴² Štěpán TROCHTA, „Duchovnímu pastýři do nového roku“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1971) 1-2.

⁴³ Z hlediska SDK PiT tomu tak samozřejmě nebylo: srov. L[adislav] P[OKORNÝ], „Vzpomínka na profesora Michala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1988) 99; TÝŽ, „Dvacetpět let Duchovního pastýře“, in *Katolické noviny* 25 (29. 6. 1975) 3.

Bohužel měla tato kvalita jepičí život. Normalizační proces vyústil v druhé polovině r. 1971 v založení Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Stejně jako kdysi Mírové hnutí katolického duchovenstva, i tato nová organizace se vědomě zavázala ke spolupráci s vládnoucím režimem. Vnitřní boj mezi starou a novou garniturou duchovních vedl k vítězství mladší generace.⁴⁴ Té se od státní moci, která měla pochopitelně zájem na tom, aby na klíčových místech měla sobě nakloněné osoby, dostalo žádaných privilegií i funkcí. Mezi nimi i funkce odpovědného redaktora časopisu *Duchovní pastýř*.

Tak je třeba chápat skutečnost, že od prvního čísla roku 1972 vedli redakci členové SDK PiT:⁴⁵ 1972-78 Miroslav Rajmon, 1978-83 Václav Medek, 1983-85 Ladislav Pokorný, 1985-86 Vendelín Šimeček, 1986-90 Jiří Huber. Časopis vydávala Česká katolická Charita (1970-90) ve spolupráci se Sdružením katolických duchovních *Pacem in Terris* (1972-89).⁴⁶ Složení redakce oznámeno není. Z hlediska obsahu tyto změny pro *Duchovní pastýř* znamenaly prudký pokles kvality v části teologické a velký nárůst počtu textů politického obsahu. Časopis byl autorsky chudý, zahraniční autoři jsou překládáni jen málo a s ústupem nejstarší generace profesorů teologické fakulty a nástupem generace mladší je obsah textů stále méně relevantní (samozřejmě s určitými výjimkami).

V r. 1979 ohlásil vedoucí redaktor Václav Medek jménem redakční rady (Vladimír Benda, Gustav Čejka, Jiří Huber, František Jedlička, Ladislav Pokorný, Josef Polášek, Miroslav Rajmon, Václav Žitný) změnu v koncepci časopisu, který definuje jako jediný katolický teologický časopis v České socialistické republice a zároveň časopis sdružení *Pacem in terris*. Časopis bude mít nadále šest zřetelně odlišených částí (Teologie a současnost, Teologické pohledy, Životní praxe, Náš zápisník, Bohoslovci, Církev a svět) a doplněk *Kněžské hroby*.⁴⁷ Ve skutečnosti se tato struktura dlouho neudržela a v průběhu let se různě měnila – např. byla doplněna o rubriku *Básně* (později *Hymnus*), *Ohlasy koncilu* (později

⁴⁴ Václav VAŠKO, *Pátá kolona v církvi*, Praha 1996, s. 12nn.

⁴⁵ Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 316 přináší ještě zprávu o incidentu, který změnu ve vedení podpořil.

⁴⁶ *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1972) v tiráži uvádí, že časopis vydává Sdružení katolických duchovních *Pacem in Terris* prostřednictvím České katolické Charity, od *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (únor 1970) se uvádí, že časopis vydává Česká katolická Charita a obsahově jej zajišťuje Sdružení katolických duchovních *Pacem in Terris*. Odkaz na SDK PiT mizí až v *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1990).

⁴⁷ Václav MEDEK, „Redakční sdělení“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1979) 1: „I. Teologie a současnost, bude si všímat otázek veřejného života, bude ovšem vycházet z teologických principů. II. Teologické pohledy, bude přinášet studie ze všech teologických oborů. III. Životní praxe, setkáme se tu se slovem Sv. Otce, biskupů a ostatních Ordinářů, uvítáme tu materiály k meditaci, dostane se nám informací o teologické literatuře z Pokoncilní knihovny v Praze, přiblíží se nám některé koncilové i pokoncilní dokumenty. IV. Náš zápisník, bude přinášet zprávy ze života našeho Sdružení. V. Bohoslovci, ukáže nám život na fakultě a v semináři. VI. Církev a svět, zprávy ze života církve ve světě. Na třetí straně obálky chceme přinášet jména kněží jubilantů a rubriku *Kněžské hroby*.“

úvahy k dokumentům Jana Pavla II.) či Duchovní slovo, zatímco část Bohoslovci záhy zmizela. Také redakce se měnila, ale o tom časopis vypovídá jen velmi útržkovitě.

Sdružení katolických duchovních Pacem in Terris od r. 1982, kdy byla vatikánským dekretem *Quidam episcopi* zakázána všechna kněžská hnutí zabývající se politickými cíli, již jen živořilo.⁴⁸ Projevilo se to i na obsahu *Duchovního pastýře*. Méně aktivit SKD PiT znamenalo méně textů politického ražení. Časopis se postupně dostával stále více do roviny především náboženské, přičemž přinášel texty více méně ustáleného okruhu českých autorů. Odkaz na SDK PiT v tiráži zmizel až v prvním, lednovém čísle roku 1990.⁴⁹ Již číslo následující existenci časopisu *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* ukončilo (srov. kap. VI.5).

⁴⁸ Václav VAŠKO, *Pátá kolona v církvi*, s. 20nn; Jaroslav CUHRA, „Dekret Quidam episcopi a zánik Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris“, in *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Studia historica* 49 (2001) 167-178; TÝŽ, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, s. 143-153.

⁴⁹ Na třetí straně obálky *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1990) stojí, že číslo bylo dáno do sazby dne 20. října 1989.

VI.4 Teologický sborník, Teologické texty (1978-1989)

Normalizační zásahy do náboženského tisku a související pokles kvality oficiálních publikací vedly k oživení samizdatové literatury, jež v průběhu Pražského jara ustoupila do pozadí. V odvětví teologické literatury je to patrné zejména od konce sedmdesátých let, kdy se zrodila tzv. pražská dílna samizdatu, jejíž vůdčí osobností byl Oto Mádr a ve které se autorsky výrazně uplatnil Josef Zvěřina. Zvěřina vykonával od r. 1970 do r. 1974 kněžskou službu v Praskolesích. V r. 1974 byl zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti a donucen k odchodu do důchodu, rok na to byl přinucen k návratu do Prahy a v r. 1977 podepsal Chartu 77, čímž pro něj začalo období společenských a církevních zápasů.⁵⁰ Mádr nejprve kněžsky působil ve farnosti v Praze-Modřanech (1970-75), poté byl po zásahu StB poslán do Dolního Žnadova u Chebu. V r. 1978 zde svou pastorační poradě se Zvěřinou ukončil, předešel ztrátě státního souhlasu odchodem do důchodu a vrátil se do Prahy, kde se až do r. 1989 věnoval různým tajným aktivitám.⁵¹

Na jaře r. 1978 navštívil Mádra na jeho faře Zvěřina. Mádr mu předložil své úvahy týkající se samizdatu: „Je sice dobré, že se soukromě překládá a rozepisuje náboženská literatura, ale něco chybí: trvalé pojítko – časopis.“ A svěřil se mu „s plánem vytvořit podzemní teologický časopis pro kněze i laiky“.⁵² Zvěřina tehdy „aniž co řekl“ sestavil čtyři své rukopisy a jeden překlad (P. Stockmeier) a dal je rozmnožit v úhledném svazku nazvaném *Teologický sborník*.⁵³ Sešit technicky vytvořil Radim Hložánka, působící tehdy na faře u Mělníka. Tak vzniklo na jaře 1978 první číslo tohoto periodika.

Další čtyři čísla, vycházející ve volných lhůtách, již přinesla větší množství překladů zahraničních teologů (např. Baumann, Congar, Ehlem, Lohfink, Müller, Nemeshegyi, Rombolt, Schoonenberg a další), doplněných o texty autorů domácích (anonymně nebo s pseudonymem – především Zvěřina). Tato čísla již připravili Zvěřina s Mádrem v Praze. Zejména díky Mádrovi má „už páté číslo Teologického sborníku "elementární" charakter

⁵⁰ Marie Rút KRÍŽKOVÁ, *Žít jako znamení*, s. 104-111; „Doslov“, tamtéž, s. 123-130 (rozhovor s Andělkou Bílkovou, Zvěřinovou hospodyní); Andělka BÍLKOVÁ, „K prvnímu výročí smrti otce Josefa Zvěřiny“, tamtéž, s. 131-148.

⁵¹ Jolana POLÁKOVÁ, „Biografický přehled“, in Oto MÁDR, *Slovo o této době*, Praha 1992, s. 293-294; Václav VAŠKO, „Teolog, jen teolog?“, in Jolana POLÁKOVÁ (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997, s. 13-14.

⁵² Oto MÁDR, „Dvacáté narozeniny Teologických textů“, in *Teologické texty* 1 (1998) 1; TÝŽ, „Pražská dílna katolického samizdatu“, in *Teologické texty* 2 (2003) 73-74.

⁵³ Vycházím z excerptce úplné řady časopisu *Teologický sborník* 1-5 (1978-1979) a časopisu *Texty* resp. *Teologické texty* 1-17 (1979-1989). Samizdatové *Texty* a *Teologické texty* byly převedeny do elektronické formy (CD): Grant S1/05 „Převádění samizdatových Teologických textů do elektronické podoby“ (Pavel Štreit, vedoucí Ctirad V. Pospíšil). Studovány byly v Tomáš PODIVÍNSKÝ, *Teologické texty v samizdatu* (diplomová práce obhájená na FSV UK), Praha 1992; Zdeněk STODŮLKA, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000 (na s. 13-18 je rozhovor s Otou Mádrem).

časopisu s náznakem rubrik“.⁵⁴ Jak napovídá název sborník, jednotlivá čísla nejsou tematická; co do obsahu pokrývají teologickou, pastorální a spirituální oblast. Všechna čísla mají formát A5, jsou sešity v polotuhých deskách a mají husté strojopisné stránky, jejichž rozsah je více méně konstantní (52-68). Sborník byl množen cyklostylem v počtu asi 500 výtisků. Jeho vydávání bylo zastaveno v létě 1979, když byli zatčeni členové Adámkovy skupiny na Moravě, kteří se na tomto rozšiřování *Teologického sborníku* podíleli. Asi na rok proto redaktoři ustoupili do pozadí.⁵⁵

Nedlouho poté, v r. 1980, zahájil Mádr se svými spolupracovníky (v souvislosti s novými technickými možnostmi) svou roky trvající promyšlenou ediční činnost, která pokryla knižní i časopiseckou produkci.⁵⁶ V prvním případě se jednalo o edici *Duch a život* a o řady *Orientace*, *Přátelé*, *Alfa-Omega*. V druhém případě – vedle spolupráce s měsíčníkem *Informace o církvi* – o periodika *Psí: ročenka pro psychoprofese*, *Salus: pracovní sešity* (od č. 3 (1990), připraveného ještě v září 1989, jen *sešity*) *pro bioetiku a pastorální medicínu* a konečně o časopis teologický, který se nejprve jmenoval *Texty* a který byl od čtvrtého čísla přejmenován na *Teologické texty*.⁵⁷

Mezi spolupracovníky sám Mádr vyzdvihl přínos zdravotní sestry Květoslavy Kuželové, která obstarávala přepisy, tajně si opatřila rozmnožovací techniku cyklostylem a postupně tiskla až tisíc exemplářů. Po dobu, kdy byla později ve vyšetřovací vazbě, jež vyústila v její podmíněčné odsouzení, pokračoval v rozmnožování Adolf Rázek se synem.⁵⁸ Časopis měl formát A4, více méně stálý počet stran (46-60) a byl sešit svorkami v papíru nebo v polotuhých deskách; text byl psán hustým strojopisem a byl množen cyklostylem.

⁵⁴ Zdeněk STODŮLKA, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998*, s. 14.

⁵⁵ Zdeněk STODŮLKA, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998*, s. 14. Článek „Josef Zvěřina sedmdesátníkem“, in *Informace o církvi* 6 (1983) 4-6 uvádí, že Zvěřina byl po nějakou vyslýchán pro samizdatové vydání pěti čísel *Teologického sborníku*, ale od obžaloby bylo upuštěno. K dalším údajům srov. [Oto MÁDR], „Český katolický samizdat 1978-1985“, in *Studie* 104-106 (1986) 241-242; TÝŽ, „Dvacáté narozeniny Teologických textů“; TÝŽ, „Pražská dílna katolického samizdatu“, 73-74; Johanna POSSET, *Česká samizdatová periodika 1968-1989*, Brno 1991, s. 153-154.

⁵⁶ Oto MÁDR, „Teolog Josef Zvěřina“, in *Teologické texty* 3 (1993) 106 vzpomíná, že si se Zvěřinou úlohy do jisté míry rozdělili – Zvěřina přednášel a Mádr se staral o katolický samizdat.

⁵⁷ „Redakční sdělení“, in *Teologické texty* 4 (1980) 32 komentuje změnu názvu tak, že slovo „teologické“ „má vymezit obsah a zabránit případné záměně s jiným periodikem, které by použilo téhož obecného označení“. Vnější důvod pro změnu názvu byl členem redakce opsán slovy „policejní represe aj.“: Johanna POSSET, *Česká samizdatová periodika 1968-1989*, s. 153.

⁵⁸ Srov. [Oto MÁDR], „Český katolický samizdat 1978-1985“, s. 246-250; TÝŽ, „Pražská dílna katolického samizdatu“, s. 74; TÝŽ, *Slovo o této době*, s. 295-296; TÝŽ, poznámka pro autora této studie; Johanna POSSET, *Česká samizdatová periodika 1968-1989*, s. 123-124. Viz také Václav MALÝ, „Il samizdat cattolico in Cecoslovacchia, la voce della responsabilità“, in *L'Altra Europa* 5 (1988) 90-93; Jiří GRUNTORÁD, „Samizdatová literatura v Československu sedmdesátých a osmdesátých let“, in Josef ALAN (ed.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945-1989*, Praha 2001, s. 503-507.

Vedle centrálního vydavatelství se na dalších místech vyráběly ještě dodatečné kopie.⁵⁹ Na distribuci se podílela řada lidí, Mádr vzpomněl tři jména:⁶⁰ Michal Holeček, Vladimír Fučík a Adolf Rázek. Přes distributory se vyvinul i styk se čtenáři. Překlady připravovali Karel Šprunk, Miloš Voplakal a řada dalších.⁶¹

První číslo ze začátku r. 1980 neobsahuje úvodní slovo ke koncepci časopisu, text „Umění číst periodikum“, který vzešel z pera vedoucího redaktora, však dosvědčuje, o jak hluboce promyšlenou činnost se jednalo.⁶² Koncepci nicméně redakce objasnila až v r. 1986: „Je to teologická revue pro kněze a teologicky zainteresované čtenáře. Klade si za úkol poskytovat vhled do současného teologického a náboženského myšlení prostřednictvím nejlepších odborníků, proto převažují překlady. Dále poskytuje rozhled po církevním dění ve světě s hlubšími analýzami. Programově představuje různé teologické školy a pozice, sleduje i ekumenické zřetele. Původní příspěvky se zaměřují spíše na domácí duchovní situaci; pokud už nevyšly v cizině, jsou jejich autoři označeni pseudonymem nebo šifrou. Diskuse se vítá, ale obtížně realizuje. Rubriky – Recenze, Panoráma, Portrét, Dokument, Tribuna, Ze života, Praxe, Lexikon – vycházejí ve volných kombinacích.“⁶³

Jednotlivá čísla byla koncipována monotematicky. Redakční editorial to vysvětlil takto: „*Teologické texty* nejsou normální časopis, jehož jedinou starostí je přinášet novinky z oboru. Po celé třetině století teologické podvýživy by to byl luxus. Považujeme za svou povinnost postupně zaplňovat mezery monotematickými čísly. Nikoli učebnicovými přehledy, nýbrž souborem pohledů co možná centrálních a aktuálních. Hodně překládáme, a to záměrně. Odborné myšlení není dnes myslitelné bez stálého styku se světovým fórem; odvary nenahradí přímé poznání zápasů o pravdu, významných autorů a jejich myšlenek. Jejich

⁵⁹ „Slovo redakce“, in *Teologické texty* 12 (1986) 46 k rozmnožování textů přímo vybízí a dává k tomu pokyny. Již druhé číslo na třetí straně obálky uvádělo výzvu: „Nenech mě zahálet, nabídní upřímným zájemcům. Máš právo opsat si všechno nebo část, ale přesně.“ Srov. Oto MÁDR, „Dvacáté narozeniny Teologických textů“.

⁶⁰ Oto MÁDR, „Pražská dílna katolického samizdatu“, s. 74; TÝŽ, „Dvacáté narozeniny Teologických textů“: ústřední pražská skupina laiků svému opisování a cyklostylování „věnovala neuvěřitelně mnoho času, energie, peněz a rizika; v pozdních osmdesátých letech byla odměněna aspoň několika podmíněnými tresty“.

⁶¹ Pro podrobnější vzpomínky účastníků Mádrovy ediční činnosti (Vladimír Fučík, Květoslava Kuželová, Adolf Rázek, Václav Dvořák, Michal Holeček) srov. Martina HOŠKOVÁ, „Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných komunistickým režimem“, in Mlada MIKULICOVÁ – Petr KUBÍN (ed.), *In omnibus caritas : sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, 4, *K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 241-258; TÁŽ, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2000.

⁶² [Oto MÁDR], „Umění číst periodikum“, in *Teologické texty* 1 (1979) 3-10; přetištěno in TÝŽ, *Slovo o této době*, s. 31-42.

⁶³ [Oto MÁDR], „Český katolický samizdat 1978-1985“, s. 243. Srov. „Slovo redakce“: „Texty nejsou určeny širokým vrstvám, ale vážnějším zájemcům o současnou teologii, kněžím i laikům. V širokém tematickém pásmu – teologie a její myšlenkové okolí, církve, její poslání a život – je snaha poskytnout většinu obsahu v podobě středně přístupné, k tomu něco pro náročnější a něco na oživení. Podněty, otázky a kritiky se dostávají do redakce obtížně, zato jsou velmi vítány a nějaká cesta se najde.“

úroveň nám musí být měřítkem a povzbuzením, od nich se učíme i tím, že je kritizujeme. V době, kdy už teologie třetího světa začíná měřit síly s ostatními, nemáme právo zaostávat a upadat. – Malé doporučení: čtěte každé číslo jako celek. Problémy a myšlenky se doplňují v různých článcích, ale i v krátkých citátech!“⁶⁴

S odstupem času pak Mádr koncepci samizdatového časopisu objasnil takto: „Smyslem časopisu bylo přenášet koncil k nám, a to teologicky i pastoračně. Tento záměr můžeme číst přímo v podnázvu časopisu. Jsme *Časopis pro teologii a službu církve*. Ne v církvi, ale církve. Pracujeme v teoretické i teoreticko-praktické rovině. To znamená, zabýváme se otázkou: jak čtenářům prostřednictvím časopisu sdělovat teorie.“ „Teologie byla podávána způsobem spíše popularizujícím, a to i od prvotřídních teologů. Nějaké badatelské sondy s "těžkým" vědeckým aparátem by tenkrát neměly smysl.“ Důvodem pro tuto činnost byla především „potřeba spojit kněze, řeholníky, inteligentní katolíky a společně je orientovat, protože izolovanost byla hrozná zbraň nepřítele“.⁶⁵

Od r. 1980 do r. 1989 vyšlo celkem sedmnáct čísel. Vročení není vždy jasně uvedeno (editorialy jsou datovány až od č. 9 – březen 1984), lze je nicméně vyvodit z vnitřních údajů článků. Téma je v záhlaví uváděno až od č. 10 (1986). S oporou ve vnitřních i vnějších údajích⁶⁶ lze dovodit tento celistvý přehled:

Číslo	Rok	Téma
1	1979	Eschatologie
2	1979	Taizé, ekologie
3	1980	Případ prof. Künga, osobní víra
4	1980	Psychologie
5	1980	Ekumenismus
6	1981	Spiritualita (modlitba, duchovní společenství)
7	1982	Manželství a jeho problémy
8	1983	Pokání a smíření
9	březen 1984	Historie
10	únor 1985	Tato naše církvev
11	1986	Dvacet let od Druhého vatikána
12	červenec 1986	Historický nástup laiků
13	prosinec 1986	Teologie osvobození
14	únor 1987	Věda a víra dnes
15	prosinec 1987	Morálka – řád lidské svobody
16	září 1988	Služba životu
17	březen 1989	Naše víra v našem světě

⁶⁴ „Editorial – Pokání je setkávání v lásce“, in *Teologické texty* 8 (1983) 2.

⁶⁵ Zdeněk STODŮLKA, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998*, s. 17, 14 a 13.

⁶⁶ [Oto MÁDR], „Český katolický samizdat 1978-1985“, s. 243-245 (přehled prvních deseti čísel); Jolana POLÁKOVÁ, „Biografický přehled“, s. 295 pozn. 7 (přehled témat všech čísel).

Autorský rozsah je značný. Časopis přináší velké množství překladů ze zahraničních časopisů a knih, jejichž přísun přes střežené hranice musel být značný. Doplňují je texty původní. Nápadná je skutečnost, že domácí teologická pojednání pocházejí vesměs z pera Josefa Zvěřiny a Oty Mádra, zatímco do dalších rubrik přispívalo autorů mnohem více. Zřetelně tím vyniká výsadní postavení těchto teologů. Střední přístupnost, ke které se redakce přihlásila, je dodržována. Náročných studií či studií s vědeckým aparátem je spíše méně. Obsahově jsou *Teologické texty* bohaté a velmi dobré. Ve srovnání s oficiálně vycházejícím *Duchovním pastýřem* obstály i přes technické obtíže výborně. Návaznost na časopis *Via* je patrná především snahou sledovat zahraniční pokoncilní teologii a probouzet ji i v domácím prostředí. „Teologické texty postavily křesťanský samizdat na novou, kvalitativně vyšší teologickou, kulturní a formální úroveň.“⁶⁷

⁶⁷ Tomáš PODIVÍNSKÝ, „Pohled z Říma na samizdatové Teologické texty. Rozhovor s Karlem Vránou“, in *Teologické texty* 6 (1994) 205-206.

VI.5 Domácí teologická periodika na konci roku 1989

V sobotu 1. prosince 1989 se z podnětu dřívějšího vedoucího vydavatelství ČKCH Václava Vaško uskutečnilo na faře u sv. Markéty v Praze-Břevnově setkání bývalých i současných pracovníků v katolickém tisku, kteří chtěli vypracovat koncepci katolického tisku pro nejbližší budoucnost.⁶⁸ Z porady vzešel k biskupům a ordinářům návrh, aby byly učiněny „okamžité kroky k tomu, aby veškerý katolický tisk, periodický i neperiodický, mohli vést osoby mající důvěru biskupů a ordinářů Čech a Moravy“. Návrh předkládal čtyři body:

1. Vycházet ze současného stavu při plném respektování platných zákonů, stanov a organizačního řádu ČKCH, která prozatím jediná má oprávnění vydávat náboženskou literaturu a periodika pro potřeby katolické církve.
2. Jmenovat neprodleně Ústřední radu ČKCH nekompromitovanou minulostí. Jmenovitě: je třeba doplnit radu o nově jmenované biskupy v Olomouci, Litoměřicích a Praze; rezignovat by měl ordinář královéhradecké diecéze Karel Jonáš „pro pohoršení, které působil svou dlouholetou činností“; okamžitě a bez výjimky by měli být zbaveni míst v Ústřední radě, tiskové komisi ČKCH a v redakčních radách *Katolických novin a Duchovního pastýře* „členové církevně zakázaného SKD PIT“. Místa by zůstala dle uvážení sboru biskupů a ordinářů neobsazená nebo by byla obsazena lidmi, kteří by se těšili jejich důvěře a nebyli kompromitováni politickou činností.
3. Ihned reorganizovat vydavatelství ČKCH: povolat do vedení Václava Vaško, který by zajistil plynulý chod vydavatelství, přizpůsobil by ediční činnost „novým svobodnějším podmínkám“ a zahájil by „přípravné práce k přebudování vydavatelství v samostatné katolické nakladatelství bez nepotřebné převodové páky Ústředního církevního nakladatelství“.
4. Katolickým novinám je třeba vrátit církevní souhlas. Tomu musí předcházet personální změny v redakční radě i ve vedení redakce. Změnit je třeba i název, a to tak, aby evokoval dosavadní, ale nezačínal změnu – např. *Katolický týdeník*. „O obsazení tohoto místa jednal pan kardinál před několika týdny s P. Aloisem Kánským, který je ochoten funkci alespoň pro přechodnou dobu, pokud by se nenašel někdo jiný, přijmout.“

⁶⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : dokument Informace pro poradu biskupů a ordinářů konané v Olomouci 5. 12. 1989. Přítomni byli: Václav Vaško, Alois Kánský, Oto Mádr, Vladimír Rudolf, Josef Zvěřina, Tomáš Halík, Jaroslav Vrbenský, Allan Plzák, Otta Bednářová, Eva Formánková, Václav Frei, Michaela Freiová, Josef Jakeš, Květoslava Neradová, Jan Molík, Jindřich Sirovátka, Michal Holeček, Adolf Rázek, Antonín Kašík, Jiří Hanuš a Lubomír Pospíšil.

Návrh došel širokého souhlasu biskupů a ordinářů. Již 11. prosince 1989 napsal kard. Tomášek dopis řediteli České katolické Charity Janu Márovi OCr., ve kterém vzal s uspokojením na vědomí, že Václav Vaško byl jmenován novým vedoucím tisku v ČKCH, a žádal, aby od 1. ledna vstoupily v platnost tyto změny: *Katolické noviny* budou přejmenovány na *Katolický týdeník* a jejich šéfredaktorem bude Alois Kánský, *Duchovní pastýř* bude přejmenován na *Teologické texty* s vedoucím Otou Mádrem a dojde ke změně periodicity.⁶⁹ Oba požadavky byly naplněny.

Vedoucí redaktor *Duchovního pastýře* Jiří Huber ve svém závěrečném slově „s velkou radostí ve svém srdci“ uvítal novou svobodu a demokracii, jež „přináší též široký a zcela oprávněný prostor pro svobodné působení naší církve a široké možnosti uplatnit i vůči našim národům ono nezastupitelné poslání, které jí světil Ježíš Kristus“. Konstatuje také, že se tato svoboda týká i tisku. S poukazem na své zkušenosti vzpomíná, že s každým vydaným číslem byla dříve spojena cenzura a že vedoucí redaktor byl z titulu autocenzury trestně zodpovědný za obsah každého čísla. „Velkou těžkostí, která nám bránila rozšířit okruh příspěvatelů, jak bychom si určitě přáli“, bylo i spojení s SKD PiT vyjádřené v tiráži. Tato obtíž byla v redakční radě opakovaně, leč neúspěšně sdělena zástupci Sekretariátu pro věci církevní, který byl povinným členem redakční rady. Změna přišla až když „už bylo jasné, že Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* končí svou činnost“. Huber také s úchvalou zmiňuje skutečnost, že se podařilo existenci časopisu udržet „a zprostředkovat tak našim čtenářům možnost určitého, i když danými možnostmi ohraničeného, rozšíření jejich teologického vzdělání“. Na závěr oznamuje, že *Duchovní pastýř* končí svou činnost, protože „je třeba učinit podstatný kvalitativní skok kupředu“, a že bude od dubna nahrazen časopisem *Teologické texty*.⁷⁰

Tak se také stalo. Úvodní slovo vedoucího redaktora představilo toto periodikum ve světle návaznosti na předchozí tradice: „Naplnil se čas, aby po dvanácti letech samizdatové existence začal svobodný časopis pro teologii a život církve vycházet veřejně. Má dva úctyhodné předchůdce. Je to především "Časopis katolického duchovenstva", který vznikl už roku 1828 (pouhý rok po prvním českém odborném periodiku, "Časopisu českého musea") a byl zakázán roku 1949. Druhý časopis žil velmi krátce, v letech 1968-70 stačil vyslat do světa pouhých 23 čísel, ale pro probuzení církve udělal mnoho: "VIA, časopis pro teologii",

⁶⁹ Srov. přepis tohoto dopisu in *Informace o církvi* 1 (1990) 9. Jiří SKOBLÍK, „Vzpomínky na přítomnost“, in Jolana POLÁKOVÁ (ed.), *Teolog Oto Mádr*, s. 24 z doslechu uvádí, že Oto Mádr se samozřejmostí „prohlásil šéfredaktorovi *Duchovního pastýře*, že z rozhodnutí kardinála Tomáška přebírá tuto funkci“.

⁷⁰ Jiří HUBER, „Po *Duchovním pastýři* *Teologické texty*“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (únor 1990) 23. Na třetí straně obálky stojí, že číslo bylo dáno do sazby dne 20. listopadu 1989.

redigovaný Josefem Zvěřinou. "Duchovní pastýř", který nyní s příchodem svobody odchází ze scény, povstal počátkem doby temna jako součást režimního, účelově řízeného tisku. Jeho spravedlivé zhodnocení necháváme historii a Bohu.⁷¹

Je pochopitelné, že se Mádr hlásí především k ideologií nezatíženým předchůdcům a k samizdatovým vydáním.⁷² Úplnou pravdou nicméně je, že k linii *Časopis katolického duchovenstva – Via. Časopis pro teologii – Teologický sborník – Texty* resp. *Teologické texty* přistupuje dle citovaného dopisu kard. Tomáška i *Duchovní pastýř*.⁷³ Celá tato tradice je v oficiálním vydání *Teologických textů* přítomna. Změněné podmínky však staví tento časopis do jiného světla. Nejde již o jediné katolické teologické periodikum v českých zemích, tím méně pak o časopis stavovský. Přesto plní ono důležité poslání, jež od r. 1990 vyjadřuje nenápadně umístěný podtitul: *Časopis pro teologii a službu církve*.⁷⁴

⁷¹ Oto MÁDR, „Proč Teologické texty“, in *Teologické texty* 1 (duben 1990) 1.

⁷² V řadě svých textů i ve způsobu číslování polistopadových *Teologických textů* („číslo 1 (23*) 1990“) dává najevo, že dnešní časopis je pokračováním řady všech čísel samizdatových teologických časopisů, která vydal: pět čísel *Teologického sborníku* a sedmnáct čísel *Textů* resp. *Teologických textů*.

⁷³ Jistá návaznost obou periodik je vyjádřena skutečností, že *Teologické texty* v prvních rocích uchovaly kontinuitu vydavatele (po ČKCH nastupující České katolické vydavatelství Zvon), i faktem, že předplatné za časopis zanikající platilo i pro časopis nový.

⁷⁴ V r. 2005 došlo ke změně vedoucího redaktora: Oto Mádr postoupil své místo Jolaně Polákové. Srov. Oto MÁDR, „Změna je život“, in *Teologické texty* 4 (2005) 133; Jolana POLÁKOVÁ, „V téže linii“, in *Teologické texty* 5 (2005) 177.

VI.6 Excursus

Exkursem je třeba připomenout další periodika, jež poskytla teologům publikační prostor, avšak svou povahou se vymykají odbornému teologickému časopisu, v němž spočívá těžiště této studie. Půjde o periodika oficiální (*Katolické noviny*, *Oběžník CMVKD (MHKD)*, *Sborník teologických statí*) a o jeden církevní úřední list (*Oběžník Arcibiskupství pražského*).

VI.6.1 Katolické noviny

Mnozí teologové zveřejňovali své články v *Katolických novinách*.⁷⁵ Týdeník byl určen širšímu kruhu věřících a jeho zaměření proto nebylo teologické v odborném smyslu slova. Texty, které zde teologové zveřejnili, mohou samozřejmě právě pro vynucenou stručnost a jednoduchost obsahovat mnoho užitečného pro lepší pochopení jejich pozic, proto ale ještě nelze považovat *Katolické noviny* za teologické periodikum. S výjimkou let 1968-70 zde své úvahy směli zveřejňovat výlučně teologové, kteří byli přijatelní pro vládnoucí režim. *Katolické noviny* byly totiž od počátku až takřka do konce své existence přísně kontrolovány. Jejich osud je obsažen v takřka posledních slovech, která arcibiskup Josef Beran pronesl o svátku Božího Těla 19. června 1949 v katedrále sv. Víta: „Budou vám rozdávány Katolické noviny, ale to nejsou katolické noviny...“⁷⁶

Vznikly v r. 1949 v souladu se záměrem církevní komise ÚV KSČ, která chtěla dát „hnutí pokrokových katolíků“, pro něž vědomě zvolila název Katolická akce, „jeho tiskový orgán, Katolické noviny“, přičemž „opět by se použilo starého názvu, který je vžitý“, protože „noviny se dosud vydávají na Slovensku“.⁷⁷ Okolnosti vydávání těchto novin včetně složení redakce se staly opakovaně předmětem jednání uvedené komise. Začaly vycházet v souvislosti s ustavujícím sjezdem Katolické akce, který se konal 10.června 1949 v Obecním domě v Praze. Pastýřský list „Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky“ z 15. června 1949, který na tuto skutečnost reagoval, obsahoval i prohlášení: „Také tzv. Katolické noviny, vydávané výborem Katolické akce, postrádají samozřejmě schválení

⁷⁵ Vycházím z excerptce úplné vybraných čísel řady *Katolických novin* roč. 1 (1949) – roč. 41 (1989).

⁷⁶ Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, II., Praha 1990, s. 80; TÝŽ, *Dům na skále*, 1., *Církev zkoušená: 1945-zacátek 1950*, Praha 2004, s. 147-150.

⁷⁷ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 27. Ke slovenskému vydání srov. Štefan HANAKOVIČ (ed.), *130 rokov Spolku svätého Vojtecha a 150 rokov Katolíckych novin*, Trnava 2001; Milan KATUNINEC, „Spolok svätého Vojtecha od konca druhej svetovej vojny po zmenu na "účelové zariadenie" (1945-1954)“, in *Historický časopis* 2 (2005) 305-326.

biskupů a nelze je považovati za katolické, a je tedy jejich četba a přechovávání a rozšiřování církevně zakázáno.“⁷⁸

Katolická akce velmi rychle skomírala. V té souvislosti bylo vydávání *Katolických novin* přeneseno z Katolické akce na Českou katolickou Charitu a noviny získaly dne 15. dubna 1951 církevní souhlas, který udělil pražský kapitulní vikář Antonín Stehlík, do jehož jurisdikce spadalo sídlo redakce.⁷⁹ O čtyři roky později byl ale tento týdeník dekretem Svatého stolce (Kongregací posvátného Oficia) z 22. června 1955 dán na index, tj. přesně řečeno „odsouzen a zakázán“.⁸⁰ Státní úřad pro věci církevní jen stěží Stehlíkovi zabránil, aby tento zákaz neprosadil: Stehlík „začal přímo fanaticky mluvit o svědomí katolického kněze a jeho povinnosti respektovat hlavu církve, hrozil se věčného zatracení a ztráty věčného spasení“ a „zdůrazňoval, že by přestal být katolíkem“, kdyby v indexaci viděl politickou činnost Svatého stolce. Cítil se být zodpovědný za realizaci tohoto výnosu ve své diecézi. Nakonec ale ustoupil tlaku SÚC.⁸¹

Politické byro ÚV KSČ si dokonce v říjnu 1955 kladlo otázku, zda nemá být název novin změněn, ale nakonec se rozhodlo pokračovat ve vydávání beze změn.⁸² Mezi veřejnost se zpráva o vatikánském zákazu *Katolických novin* nerozšířila. Otázka se dostala na podzim r. 1962, když v souvislosti s Druhým vatikánským koncilem odcestovala do Říma delegace dvanácti československých církevních hodnostářů, na pořad jednání mezi Antonínem Stehlíkem a tehdejším podsekretářem Státního sekretariátu Agostinem Casarolim. Ten měl říci, že se tyto noviny „dostaly na index před časem shodou okolností a že když "Katolické noviny" nebudou útočit, bude opatření během půlroku zrušeno“.⁸³ Zda se tak stalo, není zřejmé – v *Acta Apostolicae Sedis* šedesátých let takové sdělení nalezeno nebylo.

Nový duch se v *Katolických novinách* projevil v souvislosti s Pražským jarem a bezprostředně následujícím obdobím. Od poloviny dubna 1968 vedl redakci prozatímně Vladimír Rudolf.⁸⁴ Počátkem července jej potom vystřídal František Mikulášek SJ s redakční

⁷⁸ *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951: edice dokumentů*, s. 175. Ke Katolické akci srov. Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 73-94.

⁷⁹ NA, fond SÚC, karton 24 : složka Porada u náměstků : porada 11. 9. 1951; *Katolické noviny* 16 (15. 4. 1951) 1. Církevním cenzorem byl jmenován František Kotalík.

⁸⁰ *Acta Apostolicae Sedis* 11 (23. 8. 1955) 558.

⁸¹ NA, fond SÚC, kart. 34 : složka Periodické zprávy SÚC : zpráva č. 14 (10. 9. – 22. 9. 1955).

⁸² Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005, s. 617.

⁸³ Karel KAPLAN, *Těžká cesta*, s. 117 (Příloha č. 1 – Ze zprávy ministerstva školství a kultury o průběhu a výsledcích první části II. vatikánského koncilu pro vedení KSČ, 18. 1. 1963).

⁸⁴ Ten také jako první veřejně kritizoval kvalitu *Katolických novin*: „Do popředí se dostávají egoistické zájmy, kariérismus, formální prací v mírovém hnutí se vylepšuje kádrový posudek, bezduchými příspěvky do *Katolických novin* se vytváří předpoklad pro získání lepší fary – tak vzniká nedýchatelná atmosféra, která láme charakter.“ Srov. Vladimír RUDOLF, „K diskusi“, in *Katolické noviny* 11 (17. 3. 1968) 1; jde o projev na sjezdu MHKD pronesený dne 15. 2. 1968 – viz „Náročnost chvíle“, in *Katolické noviny* 12 (24. 3. 1968) 1.

radou, jejímiž členy byli Zdeněk Cikler, Václav Frei, Pavel Kuneš a Vladimír Rudolf.⁸⁵ Mikulášek představil svou koncepci tohoto týdeníku: jeho linie bude koncilová, bude směřovat k „obnově a rozkvětu křesťanského života u nás“ a nepůjde o dílo předem stanovené jedním člověkem, nýbrž o „výsledek příspěvků, přesvědčení a domyšlené mnoha lidí, pokud možno všech“. Tak také bude tato „linie živá a obohacující“.⁸⁶

Katolické noviny přestaly vycházet v režii MHKD, po nějaký čas byly považovány za orgán Díla koncilové obnovy jakožto nástupnické organizace MHKD a poté vycházely prostě v České katolické Charitě. Otevřely se církevnímu smýšlení a přijaly články teologů, kteří dosud publikovat nesměli (za všechny např. Josef Zvěřina). Jejich náklad výrazně stoupl.⁸⁷ Nemělo to ale dlouhého trvání. Když sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury při postupující normalizaci zasáhl proti obnovenému vedení České katolické Charity, musel redakci *Katolických novin* k 31. srpnu 1970 opustit i Mikulášek.⁸⁸ Vedení redakce převzal Jan Lebeda.⁸⁹ Rok poté se týdeník dostal do vazby na organizaci Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*, jež byla ustavena 31. srpna 1971.⁹⁰

Další kapitolu v dějinách *Katolických novin* představuje zápas pražského arcibiskupa Františka Tomáška s jejich redakcí. Zdá se, že první požadavky ke koncepci tohoto týdeníku byly v r. 1976 společně formulovány v poradách ordinářů, kteří měli starost o „katolický ráz novin“. Poukazovali na to, že zde je mnoho článků „angažovaných“ na úkor textů náboženských a zpráv z katolického světa.⁹¹ Tomášek sám žádal od novin katolicitu; nezamítal články angažované, ale zdůrazňoval, že „vždy je třeba ve všem pravé proporce“; prosazoval také, aby v nich mohli svobodně a bez cenzury publikovat ordináři.⁹²

Příležitostí k těmto připomínkám se stala výměna vedoucího redaktora – místo Lebedy, který se stal pro noviny církevním censorem, byl na přání ministerstva kultury a se souhlasem ordinářů vedoucím redaktorem jmenován dosavadní ústřední tajemník SKD PiT

⁸⁵ *Katolické noviny* 27 (7. 7. 1968) 3. Srov. František MIKULÁŠEK, *Za zdí a bez zdí*, s. 113-116, 122-123.

⁸⁶ František MIKULÁŠEK, „Aby bylo jasno“, in *Katolické noviny* 27 (7. 7. 1968) 3.

⁸⁷ Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, s. 76. Zde také k dalším změnám v tiskové politice uplatňované vůči církvím v l. 1968-72: s. 75-78. Viz i Aleš OPATRNÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, s. 128.

⁸⁸ Karel KAPLAN, *Těžká cesta*, s. 160.

⁸⁹ *Katolické noviny* 37 (13. 9. 1970), tiráž.

⁹⁰ Jaroslav CUHRA, „Nejen ze života církví. Vznik Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*“, in *Historický obzor* 5-6 (1999) 128-131.

⁹¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 16. a 17. III. 1976 České Budějovice, složka P.O. 25. a 26. V. 1976 Český Těšín, složka P.O. 7. a 8. září 1976 Litoměřice, složka P.O. 6. a 7. XII. 1976 Brno.

⁹² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 22. a 23. III. 1977 Praha. Jaroslav CUHRA, „Pražský biskup Tomášek a stát v čase ostré normalizace (1969-1982)“, in Aleš OPATRNÝ (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 21 cituje slova Karla Hruzy, že „je někdy zbytečné, že MK ČSR odmítá, aby Tomášek uveřejňoval své články v *Katolických novinách*“, čímž je doložena přímá a účelová ingerence státních orgánů do tohoto periodika.

František Hochmann.⁹³ Jemu Tomášek 29. dubna 1977 adresoval dopis (na vědomí SPVC MK a Předsednictvo vlády ČSSR), v němž vyjádřil připomínky své i ostatních ordinářů ke koncepci *Katolických novin*. Ministerstvo kultury v dopise účelově hledalo spojitost s Chartou 77, takže se ordináři museli sejít k mimořádné poradě, kde Tomášek souvislost „s některými současnými událostmi“ vyvracel. Přítomný Hochmann zde deklaroval, že noviny mají přesně stanovenou koncepci, jejímž základem je „výchova věřícího člověka v naší socialistické společnosti, tj. ve všech člancích zaměřovat se na věřícího jako občana našeho státu“.⁹⁴

Mezi Tomáškem a Hochmannem, za nímž stálo ministerstvo kultury, se rozpoutal boj. Tomášek psal vedoucímu redaktorovi kritické dopisy, ten na ně neodpovídal a připomínky ignoroval. Porada ordinářů na Tomáškův podnět žádala Hochmannovo odvolání, ale ministerstvo kultury k němu nepřistoupilo a svými negativními stanovisky blokovalo snahy o nalezení nového vedoucího redaktora.⁹⁵ Tomáškovy připomínky se od dopisu z 20. září 1980 opakovaně soustředily na tyto argumenty: „KN, které jsou určeny pro velmi značný počet našich věřících, staly se vyhraněným orgánem PIT, jejichž členové u srovnání s masou věřících tvoří jen nepatrnou zájmovou skupinu.“ Již tak naprosto nepostačující tiskový prostor katolické církve „je soustavně omezován zprávami kněžského sdružení *Pacem in terris*“, které „věřící vůbec nezajímají“ a naopak „uráží“. Hlas papeže je umlčován, příspěvky biskupa zkracovány.⁹⁶

Hnutí PiT bylo navíc dne 8. března 1982 dekretem *Quidam episcopi* Svatým stolcem zakázáno spolu se všemi sdruženími a spolky, v nichž se kněží zabývali politickými cíli. Tomášek proto tomuto hnutí připomínal, že nesmí samo sebe v *Katolických novinách* propagovat a jejich vedoucímu redaktorovi, Františku Hochmannovi, sdělil, že „je naprosto neúnosné, aby noviny, které mají titul "katolické", přinášely zprávy o činnosti kněžského

⁹³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1976 : složka P.O. 25. a 26. V. 1976 Český Těšín; srov. kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 25. a 26. 5. 1976 Český Těšín a Rukopisný sešit P.O. 1977: zápis 22.-23. III. 1977.

⁹⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. mimořádné 1. 6. 1977 Praha. Stejně stanovisko Hochmann sdělil Tomáškovi v dopise z 21. listopadu 1977: koncepce *Katolických novin* se drží registračního textu uvedeného v ČUTI 10. dubna 1970: „Lidový týdeník pro věřící římské katolíky v ČSSR, kteří kromě svých potřeb náboženských mají nalézat v tisku oporu k řešení problémů, jež vznikají každému věřícímu, jenž chce být věrným a poctivým příslušníkem socialistického státu.“ Srov. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 29.-30. 11. 1977 Olomouc.

⁹⁵ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977, 1978 : složka P.O. 5.-6. 6. 1978 Litoměřice, složka P.O. 19.-20. 9. 1978 České Budějovice; kart. 1979, 1980, 1981 : složka P.O. 3.-4. 6. 1980 České Budějovice, složka P.O. 9.-10. 9. 1980 Hradec Králové.

⁹⁶ František TOMÁŠEK, „Dopis Katolickým novinám“, in *Studie* 75 (1981) 306-307; Týž, „Dopisy otce kardinála Tomáška PiTu a Katolickým novinám“, in *Studie* 84 (1982) 610-611. Srov. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé.

sdužení, na které se vztahuje zákaz vydaný Kongregací pro klérus“, neboť „jinak by nemohly mít ani schválení církevní, ani by nemohly mít titul "katolické““.

Redakce ale Tomáška soustavně ignorovala (sám uvedl, že z 18 článků, které novinám zaslal v r. 1980-81, byly otištěny jenom 2), na jeho dopisy neodpovídala a jeho pokynů neuposlechla. Tomášek proto 1. listopadu 1982 redakci sdělil, že k témuž dni odvolal církevního cenzora Jana Lebedu, takže již nadále nelze v tiráži uvádět, že ČKCH vydává *Katolické noviny* „s církevním schválením“. A protože ke změně v tiráži nedošlo, musel se Tomášek znovu důrazně ohradit.⁹⁷

Hochmann odešel v r. 1985 do důchodu a vznikla potřeba ustavit novou redakci.⁹⁸ Vedoucím redaktorem se stal Vendelín Šimeček, po jehož příchodu se dle některých ordinářů *Katolické noviny* zlepšily. Nedařilo se ale ustavit funkční redakci. V této souvislosti Tomášek důsledně odmítal uvolnit kohokoli ze své diecéze. Trval na tom, že tuto otázku „nutno řešit po stránce zásadní“: „nejsou v mých rukou, ale v rukou Pacem in terris“, a dokud se toto nezmění, neuvolní žádného redaktora ani nevrátí církevní schválení. V tomto postoji setrval až do prosince 1989, kdy prosadil zásadní změny (srov. kap. VI.5).⁹⁹

Dodejme, že v zápase o povahu *Katolických novin* nestál Tomášek osamoceně. Veřejnými dopisy jej podporovala řada věřících. Zřejmě nejaktivnějším a nejdůslednějším mezi nimi byl Josef Zvěřina.¹⁰⁰

VI.6.2 Oběžník CMVKD (MHKD)

Velmi zajímavým, leč málo známým periodikem je *Oběžník Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva*, který vycházel od 1. října 1965 (v souvislosti s 15. výročím založení CMVKD) a který se po necelém roce (v návaznosti na změnu názvu této kněžské organizace, o níž se rozhodlo na III. sjezdu CMVKD ve dnech 24.-25. listopadu 1966)¹⁰¹ přejmenoval na *Oběžník Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR*.¹⁰² Oběžník byl ve

⁹⁷ „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 85-86 (1983) 153-156; „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 87-89 (1983) 391-394; „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 96 (1984) 576-580. Srov. SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé.

⁹⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 3.-4. 9. 1985 Litoměřice; kart. 1985, 1986 : složka P.O. 3.-4. 12. 1985 Olomouc, složka P.O. 16.-17. 9. 1986 Hradec Králové.

⁹⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 2.-3. 12. 1986 Brno; kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 10.-11. 3. 1987 Brno, složka P.O. 21.-22. 5. 1987 Lnáře, složka P.O. 20. 9. 1988 Praha, složka P.O. 20. 9. 1989 České Budějovice.

¹⁰⁰ Srov. např. Josef ZVĚŘINA, „K článkům "Rozhovor o knihách" a "Dopis" v Katolických novinách č. 31/1986“, in *Informace o církvi* 10 (1986) 9-11.

¹⁰¹ Srov. „Usnesení III. sjezdu Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR“, in *Duchovní pastýř. Městčnick katolického duchovenstva* 1 (leden 1967) 17.

¹⁰² Vycházím z excerptce neúplné řady oběžníku: úplný roč. 1 (1965) – roč. 3 (1967), chybějící roč. 4 (1968).

formě cyklostilu s týdenní periodicitou vydáván generálním sekretariátem CMVKD (MHKD) v Praze.

Za úkol si kladl „býti pomocníkem duchovenstvu v jejich práci“, jeho prostřednictvím chtěl sekretariát „ještě více prohloubit práci CMVKD a aktuálními informacemi z oblasti církevního života posloužit spolubratřím, aby včas a co nejdříve byli seznámeni s nejdůležitějšími církevními událostmi“.¹⁰³ Redakce trvala na tom, že se nejedná o časopis, nýbrž o tiskovinu, jež sleduje výchovné cíle hnutí (věnuje pozornost tomu, co zaměstnává mysl věřícího lidu, který buduje socialismus) a má „tendence theologicko-informační“, tj. chce „informovat naše kněze o progresivních snahách v Církvi a pomoci jim zaujmout také k nim správné stanovisko“.¹⁰⁴

Důraz na skutečnost, že jde o vnitřní tiskovinu MHKD, je zřejmě třeba chápat především jako ospravedlnění existence periodika před státem, který počet církevních periodik přísně reguloval. Dalším důvodem mohla být skutečnost, že tiskovina vzniklá pro vnitřní potřebu hnutí nepodléhala předpisům platným „pro oficiální církevní text“. Autoři se také skrývali v anonymitě kolektivní práce a zodpovědnosti generálního sekretariátu MHKD.¹⁰⁵

Jak naznačuje program oběžníku, obsahem tohoto periodika nebyly, jak by název mohl napovídat, pouze – ba dokonce ani především – zprávy o činnosti MHKD. Velká pozornost zde byla věnována koncilnímu resp. pokoncilnímu dění ve světové katolické církvi, o němž byly poskytovány informace prostřednictvím zpravodajství převzatého ze zahraničního tisku, který byl přímo překládán nebo shrnován. Perspektiva periodika byla trefně vystižena jako „theologicko-informační“: podávané informace byly současně teologicky promyšleny. Sledovaly se a pozitivně hodnotily tzv. progresivní tendence. Byli citováni Pavel VI., Athenagoras, Giacomo Lercaro, Bernhard Alfrink atd.

Nejpřínosnější součástí oběžníku byly překládané texty zahraničních teologů a jejich krátké portréty.¹⁰⁶ Z tohoto hlediska vyznívá srovnání oběžníku s *Duchovním pastýřem*

¹⁰³ *Oběžník Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva* I (1965) 1.

¹⁰⁴ *Oběžník Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR* I (1967) 1-2.

¹⁰⁵ *Oběžník Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR* IX (1967) 1.

¹⁰⁶ Za řadou překladů stál Vladimír Benda: srov. SKTF, fond Personalia : spis Vladimír Benda : dopis z 15. 1. 1976. Vycházela zde na pokračování kniha Romana Guardiniho *Konec novověku*, byl zveřejněn dopis francouzských dělnických kněží koncilním Otcům, dopis polského episkopátu německým biskupům a odpověď na něj, studie: Mario von Galli „Nová doba“, Franz König „Církev a světová politika“, Yves Congar „Vymanit se z "cesarského" kursu“, Bernhard Häring „Morální teologie v pohybu“, Joseph Ratzinger „Salus extra Ecclesiam nulla est“, Romano Guardini „Výkon kultu a nynější úkol liturgického vzdělávání“, Denis E. Hurley „Láska, zákon a Kristus ve stvoření“, Walter Düring „Vztah liturgie k osobní zbožnosti“, Teilhard de Chardin „Úvahy a štěstí“. Vedle toho byly např. shrnující formou podány myšlenky o křesťanském personalismu Emmanuela Mouniera nebo Ratzingerova studie o XIII. schématu konstituce *Gaudium et spes*.

rozhodně ve prospěch prvního. Také když si obě periodika zvolila za námět pro jedno celé číslo „teologii míru“, bylo toto téma v oběžníku podáno mnohem zajímavěji.¹⁰⁷ V jistém smyslu lze tedy v případě tohoto oběžníku hovořit o teologickém periodiku. Vycházel do března 1968, kdy jej smetlo Pražské jaro. Pozdější krajské tiskoviny Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* se tomuto oběžníku již nevyrovnaly.

VI.6.3 Sborník teologických statí

Takřka teologickým periodikem, lze-li užít takto víceznačného obratu, byla i řada sedmi svazků s názvem *Sborník teologických statí*, které s roční periodicitou v l. 1982-88 vydávala Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství v Praze (v r. 1983 vyšly dva svazky, v r. 1984 žádný) a které obsahově „zajišťovalo“ Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* ČSR. Sborníky vycházely v řadě „Teologické studie“.

Vznik této řady je spojen s jednáním tiskového semináře PiT ve dnech 14.-17. dubna 1980 v Mariánských Lázních.¹⁰⁸ Zde se poprvé mezi účastníky objevila myšlenka, že *Duchovní pastýř* ve své stávající podobě neposkytuje dostatek prostoru pro obsáhlejší teologické práce, ať původní nebo překladové. Protože jeho rozšíření nebylo reálné a zveřejňování teologických prací, jež by kněžím (na ně se totiž myslelo) přibližovaly rozvoj katolické teologie, bylo naopak žádoucí, jevilo se jako možné řešení zavedení řady sborníků v nové edici. Realizace projektu nebyla bezprostřední, neboť bylo zapotřebí se státními úřady vyjednat, že nová edice neomezí ediční plán České katolické Charity s pěti povolenými tituly ročně.

Takto podává počátky řady „Teologické studie“ Ladislav Pokorný, který se o její vznik zasadil z titulu vedoucího Vydavatelství České katolické Charity (červenec 1981 – únor 1983).¹⁰⁹ Ten také uvedl, že by v nové edici měly vycházet alespoň ukázky z disertací a habilitací obhájených na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě (neboť tak to předpokládaly platné kanonické předpisy) a že by zde měly být zveřejňovány přednášky, které byly předneseny v rámci teologických kurzů pro kněze, které od r. 1970

¹⁰⁷ *Oběžník Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva X* (1966); *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 2* (únor 1967).

¹⁰⁸ Pavel DVORÁK, „Tiskový seminář“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 6* (1980) 95; Gustav ČEJKA (ed.), *Teologické studie. Sborník přednášek X. teologického kursu CMBF v Litoměřicích září 1979 a přednášek tiskového semináře SKD Mariánské Lázně v dubnu 1980*, Litoměřice 1982.

¹⁰⁹ Ladislav POKORNÝ, „Teologické studie“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 8* (1982) 127-128.

každoročně v září pořádala CMBF a které začaly pořádat i jednotlivé diecéze. Tyto přednášky totiž až do té doby vycházely mimo jakoukoli řadu.¹¹⁰

Právě ony se staly náplní ročenky *Sborník teologických statí*, jež přinášela teologická pojednání bez jednotně vymezeného tématu. Od prvního svazku obsahoval sborník jednak přednášky teologického kursu v Litoměřicích, vesměs tedy z pera učitelů CMBF, a tzv. teologická miscelanea, tedy statě jiných autorů nebo přednášky pronesené při jiné příležitosti. Sborníky proto především umožňují náhled do teologického myšlení těch, kdo přednášeli na jediné schválené katolické teologické fakultě v českých zemích, a dalších autorů, jimž bylo umožněno oficiálně publikovat. Editorem sborníků byl většinou učitel filosofie na CMBF Gustav Čejka.¹¹¹

Řada „Teologické studie“ přinesla mnohem více publikací než právě zmíněné sborníky – ačkoli přesná bibliografie neexistuje, je díky elektronickým katalogům knihoven zřejmé, že šlo o více než 60 titulů, které vyšly od r. 1982 do r. 1990. Ty však již žádným způsobem nelze považovat za teologické periodikum a stojí proto mimo předmět této studie.

VI.6.4 Oběžník Arcibiskupství pražského

Ve velmi volném smyslu lze k teologickým periodikům přiřadit i úřední věstník pražského arcibiskupství. Do roku 1949 vycházel pod názvem *Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis*. Státní správa jej tehdy za dramatických okolností nahradila přísně kontrolovaným listem *Věstník katolického duchovenstva*, který pro všechny české a moravské diecéze vycházel v l. 1949-1954.¹¹² Od r. 1955 pražská arcidiecéze opět začala vydávat *Oběžník* s hlavičkou Kapitulní konsistoř v Praze, který byl v r. 1965 v souvislosti se jmenováním biskupa Františka Tomáška apoštolským administrátorem pražským přejmenován na *Oběžník* s hlavičkou Apoštolská administratura v Praze a v r. 1968 na *Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze*. Po jmenování Tomáška pražským arcibiskupem 31. 12. 1977 vycházel od r. 1978 až do r. 1990 s názvem *Oběžník arcibiskupství pražského*.¹¹³

¹¹⁰ František VERNER, „Rejstřík ke sborníkům teologických kursů CMBF 1970-1979“, in Ladislav POKORNÝ (ed.), *Sborník teologických statí III.*, Praha 1983, s. 112-120. Přednášky jiných diecézí knižně nevyšly.

¹¹¹ Gustav ČEJKA (ed.), *Sborník teologických statí I., Přednášky XI. teologického kursu CMBF – 1980*, Praha 1982; Gustav ČEJKA – Ladislav POKORNÝ (ed.), *Sborník teologických statí II.*, Praha 1983; Ladislav POKORNÝ (ed.), *Sborník teologických statí III.*, Praha 1983; Gustav ČEJKA (ed.), *Sborník teologických statí IV.*, Praha 1985; Gustav ČEJKA (ed.), *Sborník teologických statí V.*, Praha 1986; Gustav ČEJKA (ed.), *Sborník teologických statí VI.*, Praha 1987; Gustav ČEJKA (ed.), *Sborník teologických statí*, Praha 1988.

¹¹² Vycházím z excerpty úplné řady periodika *Věstník katolického duchovenstva* roč. 1 (1949) – roč. 6 (1954). Název periodika, který vycházel i ve slovenské verzi, byl s největší pravděpodobností převzat z periodika *Věstník katolického duchovenstva. Církevně-politický a zájmový orgán katolického kléru v zemích koruny České* roč. 1 (1900) – roč. 42 (1942).

¹¹³ Vycházím z excerpty úplné řady uvedeného periodika.

Z povahy listu vyplývá, že šlo především o nástroj úřední komunikace uvnitř pražské arcidiecéze. Zde zveřejňované údaje jsou dnes zajímavé především pro církevní dějiny, pastorální teologii, liturgiku a katechetiku. Z těchto hledisek byly relevantní již v době svého zveřejnění a jsou proto důležité i pro dějiny teologie. Do jisté míry to samozřejmě platí i o oběžnících jiných diecézí. Přesto oběžník pražské arcidiecéze vyniká: jednak proto, že obsahuje nejvíce pramenných textů týkajících se pokoncilní liturgické obnovy, jednak proto, že Tomášek z oběžníku učinil – zejména v l. 1967-72 – nástroj pro doškolování kléru a zveřejňoval v přílohách texty magisteria nebo alespoň výtahy z nich, drobné práce domácích i některých zahraničních teologů (nejčastěji ovšem bez uvedení autora),¹¹⁴ studijní materiály k vikariátním konferencím a k vyučování náboženství. Oběžník nebyl dosud náležitě studijně zhodnocen.¹¹⁵

¹¹⁴ Jako příklad uveďme sérii úvah, dnes přístupných i knižně: Jan Evangelista URBAN, *Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu 1969*, Kostelní Vydří 2004, nebo překlad: Herbert HAAG, „Biblické zprávy o stvoření dnes“, in *Oběžník (Apoštolská administratura v Praze)* 3 (1967).

¹¹⁵ Srov. nicméně Aleš OPATRŇÝ, „Pastorační program biskupa Tomáška“, in Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, s. 135-196, kde jde o studii založenou na analýze oběžníků.

VI.7 Exilová periodika

Z hlediska dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století jsou velmi významné i časopisy exilové.¹¹⁶ Staly se zázemím pro teologii českého katolického exilu (která měla dost cizojazyčných publikačních možností i jinde), výrazně ovlivněnou volným přístupem k dění ve světové církvi, k západní i východní filosoficko-teologické reflexi, jakož i k dílům autorů z domoviny. Pokud to ale bylo možné, neomezily se pouze na tento aspekt a snažily se poskytnout publikační prostor i přímo domácím autorům. Jejich hlas je proto do jisté míry symfonií teologie exilu a domácí teologie umlčovaných myslitelů.

VI.7.1 Nový život

Nejstarším a nejdéle existujícím exilovým časopisem, přinášejícím pochopitelně především – nikoli však výlučně – texty českých exilových katolických autorů, byl *Nový život*.

Pouňorový katolický exil se začal organizovat hned v r. 1948.¹¹⁷ První vyhraněnější skupina se formovala v Anglii, kde se spolu s laiky ocitli i čeští jezuité, kteří poskytovali české obci své kněžské služby. Londýnská obec pocítovala potřebu vytvořit si organizační základnu. Dne 4. července 1949 byla proto na společné schůzi v klubu Newman Association v Londýně založena Cyrilometodějská liga akademická svazu katolického studentstva a intelektuálů z ČSR v exilu, zapojená do světového hnutí laického apoštolátu katolické inteligence Pax Romana. Z materiálů daného okamžiku byl vydán první *Věstník Cyrilometodějské ligy akademické*. Do konce roku 1949 bylo vydáno celkem šest čísel.

Od samého začátku byl *Věstník*, který vycházel jako měsíčník, nejenom zpravodajem ze spolkové činnosti, ale i informačním listem o událostech v Československu, především z církevního života.¹¹⁸ Prvním redaktorem byl Jan Lang SJ, pomáhal mu Jaroslav Popelka SJ. Kuriózní byl způsob jeho vydávání: byl psán na psacím stroji doplněném o česká písmena a přepisován na cyklostylové blány Františkou Kuklovou, písáčkou na tehdy již

¹¹⁶ Srov. především Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika. Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945*, Praha 1999; František KNOPP, *Česká literatura v exilu 1948-1989. Bibliografie*, Praha 1996; Aleš ZACH, *Kniha a český exil 1949-1990. Bibliografický slovník nakladatelství, vydavatelství a edic*, Praha 1995.

¹¹⁷ Vycházím z excerptce úplné řady *Nový život. Měsíčník Cyrilometodějské ligy pro kulturu a život z víry 1954-2001*, předchozí roky k dispozici nebyly. K následujícímu srov. Petr OVEČKA, „30 let CML a KA“, in *Nový život* 5 (1980) 90-91 a 7-8 (1980) 133-134; Jan LANG, „Vzpomínám...“, *Nový život* 7-8 (1980) 133; Josef PAZDERKA, „Začátky“, in *Jezuité* 1 (2002) 13-14; Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 87-88 (č. 159).

¹¹⁸ K programu viz Tomáš HALÍK, *Víra a kultura. Pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie*, Praha 1995, s. 27-28.

komunistickém československém velvyslanectví v Londýně, která pak blány vynášela v nákupní tašce.

Tento způsob práce trval do konce roku 1950. Úloha časopisu byla posílena: 21.-26. dubna 1950 se v Mnichově za přítomnosti osmdesáti účastníků z osmi evropských zemí konal „První celoexilový sjezd katolických pracovníků“, který se pokusil koordinovat činnost československých katolických exulantů v různých zemích. Za jednotnou organizaci byla zvolena Cyrilometodějská liga, která si dala vnitřní strukturu a rozšířila se v Anglii, Německu, Norsku, Holandsku, Lucemburku, Francii, Itálii, Kanadě, Austrálii a USA. Jejím tiskovým orgánem se mělo stát dosud vydávané periodikum, jež by přinášelo duchovní úvahy, články z katolické nauky, zprávy o katolickém exilu, universální církvi a o situaci doma.

V květnu 1950 byla z iniciativy Alexandra Heidlera při sjezdu jedné ze dvou složek Cyrilometodějské ligy – Spolupráce katolické inteligence – v bavorském Prienu na Chiemsee založena též Křesťanská akademie jako studijní, dokumentační, ediční a informační ústav.¹¹⁹ Jejím úkolem bylo studovat odborné problémy hospodářské, politické, sociální a kulturní a připravovat českou katolickou inteligenci k realizaci zjištěných požadavků ve veřejném životě. Vytvořila si několik komisí, za předsedu zvolila Stanislava Koutníka a za duchovního rádce Heidlera. Koutník brzy na to přesídlil z Německa do Říma a tím se tam přeneslo i těžiště práce. Křesťanská akademie začala vydávat v několika jazycích informační bulletin *Veritas*, který se věnoval vývoji domácích událostí, především náboženské situaci a postupu komunistů proti katolické církvi.¹²⁰

V lednu 1950 se časopis Cyrilometodějské ligy přejmenoval na *Nový život*.¹²¹ Úvodník zahajujícího dvojčísla, jehož autorem byl Alexander Heidler, znamenal přechod od předchozího bojovného stylu k pokojnějším polohám. Redakce, „hrstka po celém světě roztroušených amatérů s dobrou vůlí poskytnout katolickému slovu možnost výrazu“, se chce snažit o to, aby časopis nebyl mluvčím nějaké skupiny, nýbrž katolicky universálním pojítkem českých katolíků rozptýlených po celé zeměkouli. V době útlaku a nuceného mlčení domácí církve chce svobodně ukázat, „čím jest katolicismus, čím chce a může být v národním

¹¹⁹ Petr OVEČKA, „30 let CML a KA“, s. 133; Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, in *Souvislosti* 1 (2002) 129, 134-136; Aleš ZACH, *Knihy a český exil 1949-1990*, s. 83-100.

¹²⁰ Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 40 (č. 63), 215 (č. 457), 373 (č. 871).

¹²¹ Literatura ve věci změny názvu kolísá mezi daty leden 1950 (Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 87; Petr OVEČKA, „30 let CML a KA“, s. 91; Josef PAZDERKA, „Začátky“, s. 14; Aleš ZACH, *Knihy a český exil 1949-1990*, s. 85) a rok 1951 (Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, s. 28).

životě“. Chce registrovat dění ve světě i doma a kriticky se dívat na současný svět. „Proto bude třeba, abychom šli hodně hluboko do sociálních otázek, do společenských problémů.“¹²²

V r. 1951 přešel časopis od cyklostylu k tištěné podobě. Na práci redakce se nyní podílel Adolf Pelikán SJ. Časopis vycházel v dvoj- i trojčíslech, a to bylo znamením, že se dostal do krize. Ta se ovšem v r. 1951 týkala celé exilové činnosti. International Refugee Organisation totiž ohlásila svou likvidaci, což mělo za následek mohutnou emigraci do zámoří, takže kromě Anglie, Kanady a Austrálie skupiny Cyrilometodějské ligy zanikly. Do osobních potíží se dostali i redaktoři *Nového života*, kteří většinou emigrovali do USA. Krize se nevyhnula ani římské Křesťanské akademii, jejíž činnost byla přerušena. Díky novým pracovníkům, především kněžím vzešlým z Papežské koleje Nepomucenum a kněžím řeholním, kteří dokončili svá studia, se ji ale podařilo obnovit. Novým předsedou se stal Zdeněk Ehler, profesor církevního práva na Trinity College v Dublinu, sekretariátu se ujal František Planner, tehdy církevní delegát pro československé uprchlíky v Itálii.

Díky tomu byla redakce *Nového života* v roce 1954 přenesena do Říma.¹²³ Časopis zůstal nadále orgánem Cyrilometodějské ligy, ale vydávala jej nyní Křesťanská akademie. Práci řídil redakční kruh, jehož pověřeným redaktorem byl tehdy Václav Feřt SJ, spirituál Papežské koleje Nepomucenum, v níž redakce sídlila. Římská kolej a různé řádové domy poskytovaly exilovým diecézním kněžím zázemí, takže jich zde byla celá řada. Spontánně se proto stali jakýmsi koordinačním ústředím českého katolického exilu. Jedním z projevů tohoto úsilí byl oběžník kněží v exilu nazvaný *Vinculum*, který od května 1951 vydával pracovní kroužek Unio apostolica Vinculum v Římě.¹²⁴ Kněžský odbor při Křesťanské akademii také od roku 1950 čtvrtletně vydával pastorační sešity CML pro kněze v exilu *Naše jednota* s přílohou „Církevní dokumenty a studie Cesta“.¹²⁵ Oba tyto časopisy v r. 1954 redakčně zpracovával Václav Feřt SJ. Proto se nabízelo, aby i *Nový život*, který již v Londýně neměl dostatečné zázemí, přešel do Říma.

Nová redakce formulovala svůj rámcový program: Český katolický exil nutně potřebuje hodnotný náboženskokulturní časopis, který musí být vzhledem k omezeným

¹²² Citováno podle Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, s. 28.

¹²³ Různé místní skupiny Cyrilometodějské ligy nicméně vydávaly i svůj časopis: *Cyrlometodějský věstník* v Austrálii, *Cyrlometodějská liga v Kanadě a Neděle* v Kanadě, *CM věstník*, *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou Bl. Panny Marie a Londýnské listy*. *Měsíčník Cyrilometodějské ligy v Anglii* (Londýně): Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 21 (č. 16), 98 (č. 181), 108-109 (č. 204), 317 (č. 682), 318 (č. 684), 327 (č. 711).

¹²⁴ Vycházím z excerptce *Vinculum*. *Oběžníky českých kněží v exilu*, úplné řady pro r. 1951-1965, 1970-1972. Srov. Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 91 (č. 167).

¹²⁵ Vycházím ze tří exemplářů třetího ročníku časopisu *Naše jednota* 1 (1952), 2-3 (1952), 4 (1953). Srov. Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 86 (č. 158). Na s. 83 (č. 155) je uveden nepravidelný časopis *Křesťanská akademie – Studijní materiál*, který měl vycházet v l. 1951-1952.

možnostem exilu určen inteligenci i lidu. Již existující časopis je třeba „udržet a přizpůsobit potřebám dnešního exilu: musí být mluvčím katolického exilu k nekatolickému táboru, svědectvím o přítomnosti Církve v dnešní společnosti, tribunou, kde by si mohli vyměňovat své názory o aktuálních nábožensko kulturních problémech i katoličtí intelektuálové, zároveň však musí časopis spolehlivě informovat nejširší katolickou exilovou veřejnost o dění doma i v zahraničí.“ Proto má mít časopis tři části: 1. „ideologické články o aktuálních nábožensko-kulturních problémech (politika důsledně vyloučena) se zaměřením i do nekatolického tábora“; 2. „články, kratší informace, posudky, zprávy z domova i exilu a zprávy o činnosti CML v celém světě“; 3. příloha věnovaná „laickému apoštolátu v exilu a formaci laických apoštolů“.¹²⁶

Nový život tak převzal část informačních funkcí, které dosud plnilo *Vinculum*. Zároveň bylo rozhodnuto, že delší studie budou zveřejňovány v časopise *Naše jednota*. Ten ale velmi rychle zanikl, takže pro tento druh textů neměl český katolický exil vhodný publikační prostor. Měsíčník *Nový život* byl totiž svým zaměřením orientován populárněji. Vedle informací přinášel pravidelně i básně, povídky, recenze, papežské alokuce a dokumenty. Vždy však pamatoval i na velmi hodnotné příspěvky kulturní, historické a teologické. Kmenovými autory těchto textů se postupně stali Josef Benáček, Jan Čep, Alexander Heidler, Antonín Kratochvíl, František Planner, Jaroslav V. Polc, František Rýpar, Jaroslav Škarvada, Tomáš Špidlík a Karel Vrána. Od osmdesátých let se občas objevují i přejaté příspěvky domácích autorů, např. Josefa Zvěřiny.¹²⁷ Od r. 1959 byl hlavním a posléze i jediným redaktorem časopisu Petr Ovečka SJ, který již předtím od r. 1954 pomáhal v redakční práci Václavu Feřtovi SJ, s nímž od r. 1953 spolupracoval ve vatikánském rozhlase.¹²⁸

V polovině šedesátých let již katolický exil potřeboval reorganizaci svých orgánů. Napomohly tomu i tyto skutečnosti: v r. 1965 přišel do Říma kard. Josef Beran, po světě se v letech 1968-69 rozptýlila nová vlna uprchlíků, František Planner byl jmenován rektorem Nepomucena, po smrti Zdeňka Ehlera byl předsedou Křesťanské akademie zvolen Karel Schwarzenberg a jejími sekretáři se po krátkém působení Františka Rýpara stali Karel Vrána a Petr Ovečka (ten od r. 1973). To vše dalo podnět k tomu, aby kard. Beran v r. 1969 ustavil České náboženské ústředí, které se stalo rámcem, v němž bylo všechno katolické exilové dění nově organizováno. Křesťanské akademii, jejíž činnost se v průběhu let dostala do různých

¹²⁶ „Nový život“, in *Vinculum* řada III, 10 (únor 1954) 10.

¹²⁷ Bližší charakteristika a výčet autorů: Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 87; Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, s. 28-30.

¹²⁸ Petr HAVLÍČEK – Petr OVEČKA, „Dobrodružství s Kristem: rozhovor“, in *Jezuité* 6 (2005) 6-9.

poloh, byla ponechána její původní kulturní, ediční a informační činnost. Administrativní a finanční záležitosti na sebe vzali salesiáni spravující poutní dům Velehrad.¹²⁹

Tisk byl prováděn u jezuitů na Pontificia Universitas Gregoriana, později v Polygrafických závodech PRO a nakonec v moderní salesiánské tiskárně Prostampa. Sazbu prováděli Italové. (Tyto údaje platí i pro další tisky Křesťanské akademie.) V roce 1959 činil náklad 1700 výtisků. Postupem času ale začala starší exilová generace umírat a děti uprchlíků z r. 1948 i z r. 1968 již česky nechtou. Proto se náklad snížil na 900 výtisků.¹³⁰ I tak Petr Ovečka SJ udržel časopis až do r. 2001, kdy bylo rozhodnuto, že zanikne, protože „časopis pro exil nemá místo v době poexilové“. Jaroslav Škarvada tehdy právem napsal: „Těch třiapadesát ročníků tu však zůstává jako pomník, že v novodobých letech temna tu byli křesťané, kteří i za cenu ztráty domova chtěli své vlasti sloužit, že tu byli nejen emigranti, ale i skuteční exulanti.“¹³¹

VI.7.2 Studie

Exilové periodikum, které cíleně usilovalo o prezentaci filosofických, teologických, historických a kulturních úvah a studií českých katolických exulantů i zahraničních autorů, a jehož význam pro dějiny české katolické teologie druhé poloviny 20. století je veliký, neslo prostý název *Studie*.

Jeho vznik je spojen s výše zmíněnou situací: po zániku občasníku *Naše jednota* neměl exil prostor pro zveřejnění delších česky psaných textů, neboť *Nový život* byl zaměřen jinak.¹³² Redakce přesto takové příspěvky dostávala. František Planner a Karel Vrána se proto rozhodli, že založí cyklostylovaný občasník *Studie*, který bude určen pro tyto statě a úvahy většího rozsahu. Svůj cíl formulovali takto: „Ani v exilu se nezapomíná na vážnou vědeckou práci. Ovšem naši autoři jsou nuceni posílat své vědecké práce k uveřejnění do cizojazyčných časopisů. Má to sice svůj velký význam, poněvadž věda a pravda nezná těsné hranice nacionalismu. Avšak přece každý autor je rád, může-li rozmnožit i svůj národní vědecký kapitál. (...) Křesťanská akademie těmito sborníky, které budou vycházet v nepravidelných

¹²⁹ Petr OVEČKA, „30 let CML a KA“, s. 134.

¹³⁰ Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, s. 136.

¹³¹ Petr OVEČKA, „Budeme končit?“, in *Nový život* 9-10 (2001) 101; Jaroslav ŠKARVADA, „Na rozloučenou“, in *Nový život* 11-12 (2001) 123.

¹³² Vycházím z excerpce úplné řady *Studie* 1958-1990. K následujícímu srov. Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, s. 21-27; Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, s. 131-136; „Dvacet let časopisu *Studie*“, in *Index studií 1958-1978*, Řím 1979, s. 3-4; Karel SKALICKÝ, „Exilová Křesťanská akademie a časopis *Studie*“, in *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*, Praha 1995, s. 62-64; Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 90-91 (č. 166).

lhútách, chce dát nový podnět k vědecké práci našich autorů, poněvadž i tato práce má svůj velký význam pro exil.“¹³³

Přibližně ve stejné době, ve dnech 28. července – 3. srpna 1958, se v rámci kongresu Kirche in Not v Königsteinu konala pracovní porada československých kněží a pozvaných laiků z Katolické akce v exilu, jejímž cílem bylo zhodnocení a oživení dosavadní činnosti katolických exulantů po deseti letech v exilu.¹³⁴ Jedním z podnětů, které odtud vzešly na základě referátu Alexandra Heidlera, byla snaha koordinovat studijní a publikační činnost českých exulantů tak, aby byla nejenom službou exilu samotnému, ale především domácí církvi a společnosti v přítomnosti, a zároveň přípravou na jejich obnovu po pádu komunismu:

„Nyní si ale představme "den X", den, kdy se nám otevřou hranice republiky a kdy se nás Církev ve vlasti bude ptát, co jsme jí přinesli a co jsme připravili pro její obnovu. Bude třeba znovu vybudovat semináře, theologické fakulty, řádová učiliště a katolické školy vůbec; bude třeba katolických knih, časopisů, filmů, divadelních her a rozhlasových a televizních pořadů pro různé vrstvy a skupiny národa, a to samozřejmě takových, které se budou moci vypořádat s pozůstatky komunismu; bude třeba vypracovat novou úpravu mezi Církví a státem, která by mohla být vtělena do nové ústavy a mezinárodně potvrzena konkordátem; bude třeba nového plánu na uspořádání hospodářského a sociálního života, např. plánu, jak aspoň v některých oblastech po křesťansku přetvořit kolektivní hospodářství, zavedená komunistickým režimem, bez okliky zbytečného návratu k předkomunistickým poměrům; zvláště bude samozřejmě třeba horlivých farářů a duchovních rádců i laických průkopníků katolické akce všech odvětví, kteří budou opravdu připraveni na nové úkoly a budou mít po ruce použitelné nástroje pro své dílo.

Člověk se až leká, kolik to bude těžkých úkolů... Chceme-li být na ně aspoň částečně připraveni, musíme mít v exilu na mysli jednak důkladnou přípravu katolických odborníků pro různé úseky vědy a praxe, jednak přípravu katolické literatury, ať už té, která už nyní poslouží domovu a exilu, ať té, která by mohla být rychle vytištěna hned po návratu do vlasti.“¹³⁵ – Do této souvislosti stavěl *Studie* Karel Vrána, když kladl otázku, zda by se nemohly stát „praktickým prostředkem pro uskutečňování našeho studijního programu“.¹³⁶

¹³³ František PLANNER, „Předmluva vydavatele“, in *Studie* 1 (1958) 1.

¹³⁴ „Porady kněží a Katolické akce v exilu“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 1-2; „Závěrečná přehledná zpráva o poradách a resoluce“, tamtéž, s. 2-5.

¹³⁵ Alexander HEIDLER, „O volbě a dělbě práce vědecké a spisovatelské mezi českými katolíky v exilu“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 5-7.

¹³⁶ K. V. [= Karel VRÁNA], „Několik poznámek k edičnímu programu Křesťanské akademie“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 7. Tuto skutečnost – vcelku nepatrnou, neboť Heidlerův program se nerealizoval – nezaznamenal Tomáš HALÍK, *Víra a kultura*, ani žádný jiný text věnovaný *Studiím*.

Za vedení Karla Vrány vyšlo do roku 1966 nepravidelně dvanáct cyklostylovaných čísel. Tehdy Vrána požádal Karla Skalického, druhého sekretáře kardinála Josefa Berana, aby se ujal redakční práce. Skalický připravil třinácté číslo a od následujícího roku, 1967, kdy se Beran ujal patronace, začaly *Studie* vycházet tiskem pravidelně čtyřikrát do roka. „V tomto druhém období, které jde zhruba až do roku 1976, *Studie* chtěly plnit úkol nástroje teologického a filosoficko-křesťanského uvědomování, tedy úkol, v němž by byly nezastupitelné jinými exilovými časopisy, jako *Svědectví* či *Proměny* a později *Listy*. Šlo jim tedy především o to, obrážet pokoncilové teologicko-filosofické vření v Katolické církvi a podávat o něm kriticky kvalifikovaný obraz.“¹³⁷ Kardinál Beran si nicméně přál, aby byl obzor revue rozšířen o literaturu, a požádal proto Ivana Jelínka, aby spolupracoval s Karlem Skalickým. Jeho působení, které se nejvíce projevilo v čísle přinášejícím reakce světových spisovatelů na vojenskou invazi z 21. srpna 1968, ukončil svým zákrokem Skalický. Příčiny známy nejsou.¹³⁸

S polovinou sedmdesátých let začali čtenáři pociťovat toto akademické zaměření, jinak ceněné, jako nedostatečné. Postrádali větší angažovanost časopisu v konkrétním zápase o „lepší, spravedlivější a lidštější uspořádání našeho životního prostředí“. Symposium Křesťanské akademie v Brixenu, konané 22.-26. srpna 1976, rozhodlo, že místo čtyř čísel ročně jich bude vycházet šest, „a to tak, že tři z nich by i nadále byla věnována filosoficko-teologické tematice, rozvíjené na vysoké teoretické úrovni, zatímco tři další čísla by se zabývala společenskou, politickou a hospodářskou realitou našeho světa, viděnou kvalifikovanými odborníky v těchto vědních oborech“. To vše „v duchu integrální křesťanské víry“, podnětného pluralismu, naslouchavého dialogu, ekumenické otevřenosti, „pohotovosti k exodu do nezajištěného neznáma“ a „lidské a křesťanské solidarity se všemi poniženými a utlačenými“.¹³⁹

Skalický sám tuto linii vítal a v jisté míře se o ni vědomě snažil již od roku 1969, po návštěvách Československa a rozhovorech s Jiřím Němcem, který chválil úroveň *Studií*, ale doporučil, aby „mluvily více do naší bolestné domácí situace“. Skalický se proto nejprve pokusil časopis otevřít i k autorům, kteří stáli mimo dosud obvyklý okruh spolupracovníků. Od roku 1977 se pak snažil poskytnout prostor Chartě 77 a dalším iniciativám.¹⁴⁰ Pro „světskou“ tematiku dostal Skalický na zmíněném symposiu za spolupracovníka Jaroslava Pecháčka, jehož po odchodu do USA nahradil Antonín Kratochvíl.

¹³⁷ „Dvacet let časopisu *Studie*“, s. 3.

¹³⁸ Ivan JELÍNEK, *Jablko se kouše*, Praha 1994, s. 699-701.

¹³⁹ „Dvacet let časopisu *Studie*“, s. 3-4.

¹⁴⁰ Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, s. 133-134.

Nová orientace časopisu byla přijata s kladnými, ale i velmi kritickými ohlasy. Skalický tím byl přiměřen, aby formuloval svou představu o ideové linii *Studií*. V druhé polovině února 1979 ji sepsal a 4. března 1979 předložil širší redakční radě, která se sešla k poradě v Nepomucenu. Jeho koncepce byla schválena a i přes pokračující kritiky byl Skalický na sjezdech Křesťanské akademie vždy znovu potvrzen ve funkci vedoucího redaktora. V Brixenu 1980 mu byli také dáni jako spoluredaktoři Antonín Kratochvíl a Václav Steiner, tamtéž v r. 1981 byla linie časopisu opět schválena. Díky tomu se také ustavil užší redakční kruh, v němž byli Josef Benáček, Josef Kolářek SJ, Václav Steiner a Karel Skalický.¹⁴¹

Ideová linie *Studií* vycházela ze základní premisy,¹⁴² podle níž „loci theologici“ nejsou jen Písmo a Tradice, ale teologickým "místem" musí být i naše přítomná situace, v níž žijeme a kterou žijeme“. K jejímu poznání je však zapotřebí „nevšední poznávací úsilí, opravdové studium, které se neobejde bez vědeckosti jako jednoho ze základních předpokladů své platnosti“. *Studie* jsou kulturně-vědecký časopis, jehož posledním a nejzazším zacílením je integrální pastorálnost, chápaná jako „prozíravé vedení lidu Božího dějinami s neustálým zřetelem na Boží království“. Exulanti jsou touto prací povinni české církvi, pro kterou byli ustaveni.

Odtud plyne, že časopis má být službou víře – „kvalifikovaně informovat o současném vývoji v teologii a křesťanské filosofii a dávat prostor pro tvůrčí rozvíjení a prohlubování našeho chápání víry a křesťanského vidění a hodnocení pozemských skutečností“. Má být službou církvi v našem národě – „otvírat provinciální a ghettovou mentalitu průměrného českého katolíka opravdovým problémům katolické církve ve světě“. A konečně má být i službou národu – „na rovině kulturní dát prostor pro poznávání, rozvíjení a prohlubování naší národní kultury“, „na rovině politické (v širším slova smyslu) to pak znamená napomáhat konvergenci všech sil, které mají zájem na změně současného neblahého postavení našeho národa směrem k větší nezávislosti na SSSR a k větší demokracii“. V pokračování textu je blíže objasněna „politická“ linie *Studií* a kritéria pro výběr autorů.

Zbývá dodat, že časopis byl financován s pomocí Kirche in Not a předplatitelů, po r. 1969 administrativně zajišťován Českým náboženským střediskem (stejně jako *Nový život*) a distribuován jednak do diaspory přes duchovní správce v Londýně, Paříži, Německu,

¹⁴¹ Karel SKALICKÝ, „Slovo na rozloučenou s našimi čtenáři“, in *Studie* 132 (1990) 406-408.

¹⁴² Karel SKALICKÝ, „Pokus o nástin ideové linie *Studií*“, in *Studie* 132 (1990) 410-418.

Rakousku, USA, Austrálii a Švýcarsku, jednak domů přes kanály Svobodné Evropy, Opus Bonum a Alexandra Tomského. Stejnými cestami si redakce obstarávala texty z domova.¹⁴³

V průběhu roku 1990 dospěla redakce k rozhodnutí, že je třeba vydávání časopisu *Studie* ukončit. Byla k tomu vedena čtyřmi důvody: finančním (odpadly subvence), redakčním (domácí autoři mohou svobodně publikovat a exiloví autoři nemají pro *Studie* dost sil a času), administrativním (nové autorské a finanční zabezpečení je nad síly střediska Velehrad) a koncepčním (dosavadní koncepce je historicky překonána a „vyhmatávání nové koncepce“ je nad síly redakce). K tomu přistoupil i osobní důvod Karla Skalického – chtěl se vrátit do vlasti. Oficiální ukončení činnosti tak spadá do roku 1990. Protože se ale vydání posledních čísel zpozdílo a bylo třeba ještě vytvořit rejstřík všech předchozích ročníků a vydat je v posledním čísle, bylo vydávání fakticky zastaveno až v r. 1993.¹⁴⁴

Zcela mimořádný přínos časopisu byl oceněn Českou biskupskou konferencí, prezidentem Václavem Havlem a obsáhle vyzdvižen Tomášem Halíkem v jeho knize. Rezonují slova Skalického, který se loučil se čtenáři s přáním, „aby česká církev dokázala z toho myšlenkového pokladu, který je ve *Studiích* uložen, vytěžit, co se dá“.¹⁴⁵

VI.7.3 Další exilové časopisy

Uvedené dva časopisy nejsou zdaleka jediná exilová periodika s křesťanským zaměřením resp. připouštějící křesťanská témata. Vzhledem k tomu, že je registrováno nejméně jedenáct set exilových periodik, je bez dalších hlubších studií obtížné stanovit, která z nich jsou pro dějiny české teologie přínosná. Zdá se však, že pozornosti nesmí ujít tato:

Na hlubinu. Časopis vydávala Česká duchovní správa v arcidiecézi kolínské (Kolín nad Rýnem) od r. 1972. Vznikl s názvem *Věstník*, od r. 1975 přebral název dominikánského časopisu *Revue Na hlubinu* s podtitulem *Katolická theologická revue edice Krystal*. V záhlaví se uvádí: „edice Krystal v exilu vydává filosoficko náboženské orientační texty“. Zdá se, že časopis redigoval Max Kandler. Časopis se v původních nepodepsaných textech stylizuje do tomistických poloh. Přetiskoval také úryvky děl českých tomistů (např. Jaroslav Beneš, Reginald Dacík OP), občas i zahraničních autorů. Zpočátku vycházel měsíčně, od r. 1980 jako

¹⁴³ Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, s. 133; Karel SKALICKÝ, „Slovo na rozloučenou s našimi čtenáři“, s. 409.

¹⁴⁴ Karel SKALICKÝ, „Slovo na rozloučenou s našimi čtenáři“, s. 405 a 409; Miloš DOLEŽAL, „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, s. 134; Václav STEINER, „Obsah jednotlivých čísel“, in *Studie* 132 (1990) 418-484; TÝŽ, „Rejstřík autorů“, tamtéž, s. 485-499; [TÝŽ], „Rejstřík věcný“, tamtéž, s. 500-507.

¹⁴⁵ Karel SKALICKÝ, „Slovo na rozloučenou s našimi čtenáři“, s. 409.

ročenka. Poslední doložené číslo 42 (1989). Jde o jediný exilový časopis, který se programově vymezil jako teologický.¹⁴⁶

Vedle toho existovala celá řada periodik s obecně kulturním zaměřením, v nichž tedy nechyběly křesťansky koncipované texty uměnovědné, filosofické, historické a občas i teologické. Mezi nimi je třeba zmínit především: *Archa* (Mnichov 1958-1963), *Demokracie v exilu* (Mnichov 1955-1992), *Hlas exilu. Měsíčník pro politiku a kulturu* (Mnichov 1952-1957), *Listy* (Řím 1970 – Praha, dosud), *Sklizeň. Nezávislá kulturní revue* (Hamburk 1953-1979/?), *Text. Československý nezávislý měsíčník* (Mnichov 1969-1972), *Rozmach* (Rotterdam 1984-1989), *Tribuna* (různá místa 1949-1969), *Skutečnost. Nezávislý list* (různá místa 1949-1953), *Československý přehled* (New York 1954-1958), *Perspektivy* (New York 1961-1966), *Proměny* (New York 1964-1991), *Sklizeň svobodné tvorby. Sborník* (různá místa 1958-1959), *Rozmluvy. Filosoficko-literární revue* (Londýn 1983-1987).¹⁴⁷

¹⁴⁶ Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 156 (č. 315); vycházím též z *Revue Na hlubinu* 41 (1988) a 42 (1989). Aleš ZACH, *Kniha a český exil 1949-1990* tuto edici neuvádí. Vydávala též „Vyšší náboženské kursy“ (texty přednášek: 5 svazků 1979-1981), „Věřoučné studie dotazované víry“ (3 svazky 1979, 1987), „Orientační texty“ (2 svazky 1980-1981): seznam přináší *Revue Na hlubinu* 42 (1989) 1470.

¹⁴⁷ Lucie FORMANOVÁ – Jiří GRUNTORÁD – Michal PŘIBÁŇ, *Exilová periodika*, s. 126-127 (č. 241), 135-136 (č. 262), 144-145 (č. 282), 84-86 (č. 156), 174-176 (č. 360), 182-183 (č. 382), 196 (č. 414), 197-199 (č. 417), 240-241 (č. 506), 258-259 (č. 544), 287 (č. 613), 289-292 (č. 619), 294 (č. 628), 332 (č. 722).

VI.8 Závěr

Je pozoruhodné, jak likvidace svobody tisku a redukce počtu katolických periodik vedla k vytvoření velkého množství alternativ. Teologové si našli nejrůznější příležitosti, kterak vakuum překlenout. Se vši touto škálou pramenů je třeba v dějinách české katolické teologie druhé poloviny 20. století pracovat. A to jistě nebyly vyjmenovány všechny – pominuta zůstala řada samizdatů, neperiodických tisků, periodik nekatolických, ale v mezích možného katolíkům otevřených (např. *Křesťanská revue* konce 60. a začátku 70. let), atd.

Všechna studovaná katolická teologická periodika (s výjimkou exilových) byla vydávána v Čechách. Morava výslovně teologický časopis neměla. Jejich dějiny věrně odráží dějiny katolické církve let 1948-89. Teologie, jež je zde obsažena, studována nebyla. Přihlédneme-li závěrem ke kategorii církevně-společenské příslušnosti, rozvedené v úvodu této práce (4.2.2), a pokusíme-li se hlouběji studovaná katolická teologická periodika – bez těch, jež jsou uvedena v exkursu – posoudit z tohoto klasifikačního hlediska, dospějeme k následujícím výsledkům:

<i>Duchovní pastýř.</i>	1950-1968,	církev kolaborující či	angažovaná teologie či legální teologie
<i>Měsíčník katolického duchovenstva</i>	1970-1990	koexistující (1970-1971 církev kontestace)	typu nekompromitované loyality (1970-1971 dozvuk oficiální teologie pokoncilní obnovy)
<i>Via.</i> <i>Časopis pro teologii</i>	1968-1970	církev veřejně vystupující	oficiální teologie bezprostředně pokoncilní obnovy
<i>Teologický sborník</i>	1978-1979	církev podzemní resp. církev kontestace	teologie disidentská resp. živá teologie aneb „teologie zezdola“
<i>Texty, Teologické texty</i>	1980-1989	církev podzemní resp. církev kontestace	teologie disidentská resp. živá teologie aneb „teologie zezdola“
<i>Nový život</i>	1951-1989	církev v exilu	teologie exilová (občas i teologie disidentská resp. živá teologie aneb „teologie zezdola“)
<i>Nový život</i>	1990-2001	církev v diaspoře	teologie bývalých exulantů
<i>Studie</i>	1958-1990	církev v exilu	teologie exilová (občas i teologie disidentská resp. živá teologie aneb „teologie zezdola“)

KAPITOLA SEDMÁ

Další potřebná prolegomena

Vedle témat, která byla představena v předchozích kapitolách, existuje celá řada dalších, jimž by bylo třeba se zevrubněji věnovat. Jejich podrobné studium přesahuje rámec této práce. Závěrečná kapitola si klade prostě za cíl poukázat na skutečnosti, které náležejí mezi historická prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století a čekají dosud na své zpracování.

K nejdůležitějším patří: přístup k zahraniční teologické literatuře a související vliv zahraničních teologů na domácí reflexi, dějiny nakladatelství křesťanské literatury, působení liturgické komise, teologické komise, příprava biblických překladů. Potřebné by bylo zpracování dějin českého katolického exilu. Velmi důležitým tématem je také zpracování biografie a bibliografie jednotlivých teologů, jakož i bibliografie časopisů a knižních edic. Stav prací na tomto poli zde však prezentován nebude. Závěrečné slovo naopak dostane přehled prací, které se věnují historii a historiografii české katolické teologie (ve smyslu „*disciplinae sacrae*“) dané doby.

VII.1 Přístup k zahraniční teologické literatuře

Význam kontaktu s teologickým děním v zahraničí – resp. svobodným myšlením a studiem vůbec – netřeba zdůrazňovat. Byli si jej vědomi i představitelé komunistické státní moci, kteří od počátku své neomezené vlády dovoz literatury usměrňovali a omezovali. Zejména léta padesátá a první polovina let šedesátých znamenala takřka úplný útlum. Dokladem toho jsou například opakované marné pokusy fakultní rady Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze (Litoměřicích) o obstarání alespoň některých periodik, mezi nimiž byla uváděna – jistě nikoli pouze z odborných teologických důvodů – na prvním místě *Acta Apostolicae sedis*.¹

¹ Např. SKTF, složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání : zápis z 8. 6. 1955, kde na tuto skutečnost poukázal Josef Cibulka s tím, že „prakticky od r. 1937 nemá fakulta možnost sledovat nové poznatky v oboru teologických věd“. O AAS se jednalo ještě i v r. 1968: tamtéž, zápis z 19. 3. 1968.

Přesto od šedesátých let existovaly způsoby, jak se zájemci mohli k některé literatuře dostat. V zásadě se jednalo především o způsoby ilegální, především o pašování z ciziny, jež mělo řadu podob – v osobních zavazadlech, v kufru osobního auta nebo v autobusech se zahraničními turisty, v poštovní zásilce atd.² Literaturu přiváželi sami občané Československa, ale i zahraniční příznivci a přátelé. Celá tato oblast není příliš známa. Jenom jako příklady lze zmínit S. M. Brigitte Beerhalter ISSM, která spolu s Herrmannem Bartschem na žádost erfurtského biskupa Joachima Meisnera vozila do Československa literaturu autem;³ Helmuta Erhartera, redaktora časopisu *Der Seelsorger* přejmenovaného později na *Diakonia*, který v polovině šedesátých let na výzvu erfurtského biskupa Hugona Aufderbecka začal pomáhat teologům socialistických zemí a zasílal jim mimo jiné zdarma řečený časopis;⁴ Hanse Urse von Balthasara, který na některé adresy v Čechách a na Moravě zasílal knihy vydané jeho nakladatelstvím Johannes Verlag.⁵

Vedle individuálních cest existoval od r. 1968 ještě jeden zvláště důležitý přístup k nové zahraniční teologické literatuře – Liturgická neboli Pokoncilní knihovna při Arcibiskupství pražském.⁶ Její dějiny již byly zevrubně studovány a zde proto stačí rekapitulovat to, co je směrodatné pro nastolené téma. Knihovna byla zřízena biskupem Františkem Tomáškem jako zázemí pro práci liturgické komise, a to s písemným souhlasem Karla Hruzy, vedoucího Sekretariátu pro věci církevní při Ministerstvu kultury, ze dne 22. února 1968, který určení liturgické knihovny opsal slovy: „pro studijní potřeby kněží pražské arcidiecéze“. Umístěna byla v Arcibiskupském paláci v Praze, knihovníkem byl jmenován František Verner OCr., který vedle teologie vystudoval i knihovnictví. Týž sekretariát, vedený Erikou Kadlecovou, vydal 19. března i povolení k přijímání bezcenných darů ze zahraničí.

Z datace knihovního řádu, který měl původně vstoupit v platnost již 1. listopadu 1967, vyplývá, že knihovna měla být otevřena s počátkem roku 1968, ale potřeba státních souhlasů vedla k odkladu. Informace o zřízení knihovny tak byla podána až koncem února 1968 v *Oběžníku apoštolské administratury pražské arcidiecéze*. Další texty v *Oběžníku* z téhož roku

² Někteří volili svérázný způsob a kradli literaturu na výstavách západoevropských knih: Josef BERÁNEK, *Jan Sokol : nebát se a nekrást*, Praha 2003, s. 47; Jiří HANUŠ (ed.), „Téhle knížce by mohl rozumět jediný člověk v Československu“. Rozhovor s Jiřím Němcem“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 5-6 (1997) 58.

³ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv.] 2. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000, s. 45-46, 71-72.

⁴ Oto MÁDR, „Vídeňský přítel ThDr. Erharter“, in *Teologické texty* 6 (1993) 36.

⁵ Vojtěch NOVOTNÝ, „Hans Urs von Balthasar a české země“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 2 (2005) 197.

⁶ Eva NOVOTNÁ, *Dějiny Pokoncilní knihovny (1968-2002)* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2002; TÁŽ, „Zachované historické knihovny Arcibiskupství pražského“, in *Čtenář* 10 (2004) 330-332; TÁŽ, „František Verner“, in *Teologické texty* 4 (2005) 162-164.

posouvaly hranice činnosti knihovny nad schválený rámec: výzva ke studiu byla nyní již určena „především duchovním“, což fakticky znamenalo i laikům, výpůjční doba několikanásobně překročila odsouhlasený limit, knihovna poskytovala prezenční i absenční (dokonce zásilkové) výpůjčky, takže vlastně překročila rámec diecéze.

Na tomto místě je relevantní především způsob a rozsah akvizic. První zásilky zahraniční literatury přicházely postupně již od léta 1967, a to nejenom z Německa, ale i od domácích dárců, kteří chtěli dát samostatně obstarané texty k širší dispozici. Opravdový základ knižního fondu však – na základě Tomáškovy žádosti – vytvořil velký dar (plný kamion), který po domluvě mezi Josefem Rabasem a Josefem Zvěřinou poskytla Ackermann-Gemeinde. Ta v darech pokračovala i ve všech dalších letech, přičemž ovšem knihy byly stále více posílány jednotlivým kněžím.⁷ Bohaté dary byly ovšem zasílány i jinými dárci, jednotlivci a knihovny. Jenom malou část zasílala nakladatelství zdarma, většinou byl jejich „dar“ zaplacen někým v zahraničí (přispívala např. Kirche in Not, Německá biskupská konference, salesiáni z Poutního domu Velehrad v Římě, holandská Bestelzentrale Nijmegen) nebo šlo o recenzní výtisky.

Pokoncilní knihovna, která začala být takto nazývána stále častěji od podzimu 1968, se rychle rozrostla. Mohla dokonce zasílat zájemcům darem duplikáty. Od poloviny sedmdesátých let začaly být sice prováděny cenzurní zábory zasílané literatury a některé dokumenty byly vráceny odesílatelům, přesto příliv knižních darů pokračoval. Renomé knihovny způsobilo, že jí byla postoupena i knižní pozůstalost některých významných osobností (např. Jan Merell, Antonín Salajka, František Dvorník, později Václav Patera, Josef Zvěřina).

Intenzivní byla i práce Františka Vernerera a jeho dobrovolných spolupracovníků a rádců. Knihovna byla katalogizována, uspořádána, časem byla zřízena i studovna časopisů a studovna s příručním fondem. Přičleněna byla i tzv. Předkoncilní knihovna, průběžně doplňovaný fond bohemikální katolické literatury z 19. a první poloviny 20. století. Do správy byla vzata i tzv. jezuitská knihovna a dvě historické knihovny pražského arcibiskupství. Při revizi fondu bylo v r. 1978 evidováno celkem 16 209 pokoncilních svazků, 12 000 předkoncilních svazků, 7 000 svazků jezuitské knihovny a asi 40 000 svazků historických fondů. Celkem se jednalo o 75 000 svazků. Vedle toho disponovala knihovna 308 tituly

⁷ Franz OLBERT, „Vzpomínky na kontakty s otcem kardinálem“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 46.

náboženských periodik, z toho 120 německými, 83 francouzskými, 24 polskými a 18 českými.

Návštěvnost knihovny však nabídce neodpovídala, zejména z řad kněží. Např. v r. 1977 navštívilo knihovnu do 1. srpna pouze 91 uživatelů. Verner analyzoval příčiny takto: „1. Kněží si odvykli studovat, 2. nikdo je nenutí, 3. nikdo jejich studium nevidí a nekontroluje, 4. oni sami necítí potřebu studovat, až na malé vzácné výjimky.“⁸ Snažil se alespoň přitáhnout bohoslovce: zasílal do Litoměřic duplikáty a bibliografické podněty v podobě rešerší a informací o knižních novinkách. S postupující normalizací a výměnou vedoucího knihovníka – po Vernerovi nastoupil v l. 1982-86 Miroslav Máša a v l. 1987-91 Josef Hřebík – začal dávat laikům ke vstupu do knihovny písemné povolení kard. Tomášek, který tak na sebe bral všechnu zodpovědnost. To však ještě více komplikovalo přístup do střeženého Arcibiskupského paláce. Tento stav věcí setrval až do konce komunismu.

Mezitím, asi od r. 1980, se ztížily i možnosti přijímat dary ze zahraničí. V některých případech nebyly zásilky doručeny. Podle pokynu Sekretariátu pro věci církevní č.j. 9160/1986-VII z 18. června 1986 „Přijímání publikací ze zahraničí církvemi a náboženskými společnostmi v ČSR a jejich představiteli“ musely všechny církve a náboženské společnosti žádat o souhlas k přijetí publikace ze zahraničí, jejíž součástí byla i přesná bibliografická evidence. Podobné omezení přinášel i pokyn „Přijímání darů ze zahraničí pro církve a náboženské společnosti v ČSSR“, čj. 1212/89, platný od 1. dubna 1989. Zhoršené legální možnosti ještě více podnítily využití ilegálních cest. Vrátnice Arcibiskupského paláce s Josefem Bláhou se stala jedním z významných překladišť.⁹ Ani knihovna však svou činnost nepřerušila.

Nesmí zůstat opomenuta zmínka o mimořádném díle Františka Vernerera, na němž začal pracovat v r. 1980 a které ukončil v r. 2001: *Bibliografie české katolické literatury 20. století*,¹⁰ jež svými asi 40 000 kartotéčnými lístky navazovala na *Bibliografii české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913* autorů Antonína Podlahy a Josefa Tumpacha.¹¹ Souběžně vytvářel Verner i osobní rejstřík českých katolických spisovatelů s jejich životem a dílem.

⁸ Deníkový záznam citovaný in Eva NOVOTNÁ, *Dějiny Pokoncilní knihovny (1968-2002)*, s. 33.

⁹ Aleš OPATRŇY (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii*, s. 25 (diskusní příspěvek Adolfa Rázka).

¹⁰ František VERNER, *Bibliografie české katolické literatury 20. století*, Praha 2001 (lístkový katalog v CKK KTF UK).

¹¹ Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*, 1-5, Praha 1912-1923.

Pokoncilní knihovna ovšem nebyla jediná, jež umožňovala studium zahraniční teologické literatury. Vedle ní je třeba zmínit především Arcibiskupskou knihovnu v Olomouci, jejíž dnešní fond založil v roce 1970 Vladimír Kryštofský.¹² Funkci vedoucího knihovníka vykonával do svého úmrtí v r. 1986, kdy knihovnu převzali Eduard Staríček a Josef Luska. Současně se knihovníkem stal Bohuslav Smejkal, dlouholetý pracovník Státní vědecké knihovny v Olomouci. Do roku 2001 sídlila Arcibiskupská knihovna v Arcibiskupském paláci. Základ jejího knižního fondu tvořily především pozůstalosti kněží (např. Josefa Vašici, Bohumila Zlámala, Karla Goldmanna, Františka Válka) a domácí i zahraniční dary. Byl proto tvořen českými i cizojazyčnými teologickými a filosofickými knihami 19. a 20. století, díly z historie a umění, vlastivědnými publikacemi převážně z moravské oblasti, českými i cizími všeobecnými i odbornými encyklopediemi.

Uvědomíme-li si rozsah fondů, které tyto knihovny a nepodchycené cesty akvizic zahraniční literatury české teologii zpřístupňovaly, je zřejmé, že přinejmenším v principu bylo po r. 1968 možné sledovat základní trendy světové teologie poměrně kvalitním způsobem. Jinou otázkou zůstává, jak byly tyto možnosti využity reálně. Výše citovaný Vernerův povzdech lze doplnit i kritikou Oty Mádra, který v r. 1979 minimální snahu kněží o pokračující teologické studium vysvětloval poukazem na „sklon k praktikismu, tj. vysoké hodnocení řemeslné (popř. kutilské) zdatnosti a hmatatelných výsledků, nedůvěra k patosu velkého stylu a pohrdání "nepraktickou" teorií“, na šalebnou horlivost těch, kdo nemají čas ke studiu a potom dávají jen ze sebe a z nehlubokých materiálů, na nedostatečnou znalost cizích jazyků a konečně také na skutečnost, že zde nejde o nic nového, neboť tyto nedostatky viděl již počátkem 20. století František X. Novák.¹³

Reálné využití zahraničních zdrojů by mohlo osvětlit studium vlivu světových teologů na českou teologii. Takové bádání však dosud – s nepatrnou a nedostačující výjimkou¹⁴ – provedeno nebylo. Zdá se však, že disproporce mezi možnostmi a jejich reálným využitím byla značná.

¹² Emilie DOHNALOVÁ, „Arcibiskupská knihovna v Olomouci“, in *Krok* 4 (2004) 25-28.

¹³ Oto MÁDR, „Umění číst periodikum“, in *Teologické texty* 1 (1979) 3-10; přetištěno in TÝŽ, *Slovo o této době*, Praha 1992, s. 31-42, zde s. 34.

¹⁴ Vojtěch NOVOTNÝ, „Hans Urs von Balthasar a české země“. Větší pozornost byla věnována recepci díla Teilharda de Chardin SJ: srov. Jiří HANUŠ, „Teilhard v Čechách a na Moravě“, in *Teologie & Společnost* 2 (2005) 10-13 a zde citovaná literatura.

VII.2 Dějiny nakladatelství křesťanské literatury

V l. 1948-49 komunistická státní moc postupně likvidovala všechna existující katolická nakladatelství. Přísně regulované vydávání katolického tisku bylo svěřeno výlučně do péče České katolické Charity.¹⁵ Podle vládního usnesení z 23. prosince 1952 (a výnosu Státního úřadu pro věci církevní z 31. prosince 1952) musela být ovšem každá náboženská publikace vytištěna pouze prostřednictvím Ústředního církevního nakladatelství. Tento stav trval až do konce r. 1989.

V roce 1950 přešla Česká katolická charita, již fakticky ovládnutá prostřednictvím kolaborujících kněží, do kompetence Státního úřadu pro věci církevní; vztah ke katolické církvi zůstal pouze formální. Výnosem Ministerstva vnitra ČSR č.j. II/2-260.1.10 byla Česká katolická charita uznána za dobrovolnou organizaci podle zákona č. 69/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních.

Usnesením vlády z 9. prosince 1959 bylo pak stanoveno, že národní výbory přebírají do své správy od 1. ledna 1960 sociální ústavy, které dosud provozovala Česká katolická charita (105 ústavů). Ponecháno jí bylo pouze 6 ústavů pro umístění katolických církevních osob – pro duchovní, řádové sestry a farní hospodyně. Ústavní sociální péče Charity se nicméně během šedesátých let opět rozšiřovala. Stanovy, které pro Českou katolickou Charitu dle pokynu vlády vypracovalo Ministerstvo školství ČSR, omezily její činnost na tyto oblasti: provádění sociální péče pro církevní osoby (Charitní domovy řeholnic a duchovních), výhradní právo výroby, oprav a distribuce devocionálií, výroba a distribuce náboženské literatury pro římskokatolickou církev.

Tiskový odbor České katolické Charity vedl do r. 1968 Josef Beneš. V l. 1968-70 bylo celé vedení vyměněno, vedoucím tiskového odboru byl jmenován Vladimír Rudolf, vedoucím nakladatelství se 1. dubna 1969 stal Václav Vaško. Od 1. září 1970 se v rámci normalizace předchozí vedení opět ujalo svých funkcí. Díky staronovému vedoucímu tiskového odboru Josefu Benešovi mohl Vaško v čele nakladatelství zůstat až do r. 1979. Tehdy Beneš zemřel a nedlouho poté musel Vaško odejít. Jeho vzpomínky dávají částečně nahlédnout do zákulisí nakladatelství let 1969-81. Další dění však zveřejněno nebylo. Celá Charita a s ní i tiskový odbor a vydavatelství se dostaly do rukou členů Sdružení katolického duchovenstva Pacem in

¹⁵ *Z historie charity* [cit. 2006-21-01]. Dostupný z WWW: < <http://www.charita.cz/> >; Jaroslav CUHRA, *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Praha 1999, s. 71-78; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999, s. 302-324; srov. kap. VI.

terris. Od července 1981 do února 1983 vedl nakladatelství Ladislav Pokorný. Bližší podrobnosti až do prosince 1989 známy nejsou.

Podrobnější znalosti o dějinách tohoto jediného oficiálního nakladatelství katolické literatury by byly pro dějiny české katolické teologie druhé poloviny 20. století jistě přínosem. Vycházely v něm všechny státem povolené náboženské tiskoviny, včetně prací učitelů Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze resp. Litoměřicích a části jejich skript (nemalou část jich množili sami studenti, protože Ústřední církevní nakladatelství limitovalo počet a náklad publikací, které směli učitelé fakulty ročně vydat).¹⁶ Úplná bibliografie vydaných knih a skript zveřejněna nebyla. Většina prací je nicméně zachycena.¹⁷

Křesťansky zaměřené bylo v době komunismu i nakladatelství Vyšehrad, které vzniklo v r. 1934 a ve svých nejlepších publikacích navazovalo po r. 1948 na tradici nakladatelství Ladislava Kuncíře. Stručné dějiny nakladatelství Vyšehrad i podrobná bibliografie byly zveřejněny.¹⁸

¹⁶ Srov. ABL, rukopisný sešit Evidence natištěných skript CMBF Litoměřice, kde je zachyceno období 3. 12. 1970 – 1989. Viz i NA, fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní, kart. 269 : složka Fakulty CMBF – tisk 1973-77, 1981-89.

¹⁷ EKUMENICKÁ SEKCE PŘI HUSOVĚ FAKULTĚ, „Orientační přehled publikací z oboru teologie a náboženství vyšlých v církevních (resp. fakultních) edicích za třicetiletí od r. 1949 do r. 1978 v jazyce českém a slovenském“, in *Theologická revue církve československé husitské* 13 (1980) 52-64, 93-96; Jiří DVOŘÁK – Květoslava NERADOVÁ, *O Bohu a víře. Výběrová bibliografie knih s náboženskou tematikou*, Praha 1992; František VERNER, *Bibliografie české katolické literatury 20. století*, Praha 2001 (lístkový katalog v CKK KTF UK).

¹⁸ *70 let nakladatelství Vyšehrad 1934-2004*, Praha 2004; srov. Ladislav KUNCÍŘ, *Život pro knihu*, Purley 1985.

VII.3 Teologická komise

VII.3.1 První Teologická komise (1970-73)

Mezi důležitá prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století náleží také seznámení s neakademickými institucemi, které se věnovaly teologické práci. Mezi nimi nutno na prvním místě zmínit Teologickou komisi zřízenou při Sboru ordinářů ČSR. Její vznik a práci by bylo třeba objasnit širším bádáním, mimo jiné též kontaktem s jejími dosud žijícími členy. Zde je komise prezentována pouze na základě archiválií uložených ve Spisovně Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty a ve Spisovně České biskupské konference.

Zdá se, že nepřímým předchůdcem Teologické komise bylo Ústředí teologie zřízené v roce 1968 v rámci Díla koncilové obnovy.¹⁹ Svou myšlenkou navazovalo na pokus z let 1949-50 o vypracování českých teologických příruček, kdy se za organizace Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty University Palackého v Olomouci z podnětu arcibiskupa Josefa Karla Matochy podařilo shromáždit ve dvaceti odborných skupinách na dvě stě pracovníků. Jejich práce byla přerušena režimem. Idea široké spolupráce na poli teologie (ve smyslu „scientiae sacrae“) byla v r. 1968 obnovena. Dílo koncilové obnovy učinilo pokus shromáždit odborníky v rámci Ústředí teologie do dílčích sekcí. Slibovalo si od toho badatelskou spolupráci, snazší styk se zahraničím, lepší přístup k literatuře, zavedení koordinované konzultační, ediční a přednáškové činnosti a v budoucnu i sestavení týmů pro speciální úkoly, např. překlad koncilních dokumentů. Dílo koncilové obnovy však státními orgány schváleno nebylo. Patronát nad ústředím proto převzala Apoštolská administratura v Praze, tj. biskup František Tomášek.

Podle dokumentu z května 1969 již Ústředí teologie zahájilo svou činnost.²⁰ Porada konaná 2. dubna téhož roku předběžně rozlišila možné skupiny a určila jejich koordinátory. Byla to: skupina biblická (Jan Merell, Miroslav Zedníček), systematická (Oto Mádr), liturgická (Jan Matějka), katechetická (Vladimír Kryštofský), historická (Jaroslav Kadlec), spirituální (Jan Ev. Urban OFM), ekumenická (Jiří Batušek), religionistická (Josef Athanáš Šnobl OP). Korespondenci a tedy i sekretářskou roli celého ústředí obstarával Oto Mádr. První pracovní diskuse se soustředila k podnětu Jana Merella na přípravu teologického slovníku, který by nově navázal na torzo *Českého slovníku bohovědného*, editovaného

¹⁹ „Ústředí teologie“, in *Via. Časopis pro teologii* 3 (1968) 57. Toto ústředí předpokládal již „Akční program Díla koncilové obnovy“, in *Katolické noviny* 19 (12. 5. 1968) 3.

²⁰ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument Apoštolská administratura v Praze – Pracovní ústředí TEOLOGIE.

Antonínem Podlahou a Josefem Tumpachem, které se již dříve stalo inspirací pro *Malý bohovědný slovník*.²¹ Organizaci práce na sebe brala litoměřická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, ale dílo mělo vzniknout prací českých teologů a odborníků fakultních i mimofakultních, uvažovalo se dokonce o spolupráci zahraniční, jmenovitě s Karlem Rahnerem, který již přislíbil svou účast. Slovník však nakonec připraven nebyl.

Konkrétní okolnosti vzniku Teologické komise uvedené archiválie neobjasňují. Její první zasedání, jemuž předsedal „biskup referent pro teologickou práci“ Josef Hlouch, se konalo 3. července 1970.²² V diskusi byla na základě usnesení českých a moravských biskupů o ustanovení Teologické komise objasněna její povaha a cíl: vnitrocírkevní funkční útvar přiřazený ke Sboru biskupů a kapitulních vikářů, který jej zřídil a může jej také zrušit; jeho posláním je vypracování úkolů uložených episkopátem, elaborátů z vlastní iniciativy a „oživění naší teologie především aggiornamentem ve vlastním oboru“. Josef Zvěřina charakterizoval komisi jako „iniciativní jádro pracovníků v teologii“ a dodal, že „měřítkem užitečnosti jednotlivých členů je vědecká výkonnost“.

Komise, která měla k tomuto datu třicet pět členů, si zvolila předsednictvo a dala si svou strukturu: plénum, oborové sekce, subkomise ad hoc k plnění úkolů, odborné konference. Rozdělila se také do šesti sekcí, pro něž byli zvoleni sekretáři. Složení a struktura vypadaly takto:

předseda	Bohumil Zlámal	
místopředsedové	Jan Merell	
	Jan Ev. Urban OFM	
	Josef Zvěřina	
sekretáři	Oto Mádr	
	Vojtěch Tkadlčík	
teologická sekce	Václav Wolf, sekretář	dogmatická teologie
	Reginald Dacík OP	dogmatická teologie
	Josef Zvěřina	dogmatická teologie
	Oto Mádr	morální teologie
	Emil Pluhař	morální teologie
	Jiří Batušek	fundamentální teologie
	Josef Kubalík	fundamentální teologie
	Otakar Balcar	ekumenika
	Antonín Mandl	ekumenika
	Antonín Salajka	východní teologie

²¹ Antonín PODLAHA – Josef TUMPACH (ed.), *Český slovník bohovědný*, 1-5, Praha 1912-1932; Jan MERELL, *Malý bohovědný slovník*, Praha 1963.

²² SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 1. Některá jména a řádová příslušnost doplněna vlastní rešerší.

biblická sekce	Václav Bogner, sekretář	Starý zákon
	František Kotalík	Starý zákon
	Jan Merell	Nový zákon
	František Novák	Nový zákon
pastorální sekce	Josef Bradáč, sekretář	liturgika
	Bonaventura Bouše OFM	liturgika
	Jan B. Bárta OFM	pastorální teologie
	Vojtěch Martinů	pastorální teologie
	Vladimír Kryštofský	katechetika
	Josef Poul	katechetika
	Augustin Malý	duchovní teologie
Jan Ev. Urban OFM	duchovní teologie	
kanonistická sekce	Josef Pašek, sekretář	kanonické právo
	Jan Jaroš CSsR	kanonické právo
	Josef Ryška	kanonické právo
	Emil Škurka SDB	kanonické právo
historická sekce	Josef Hájek, sekretář	církevní dějiny
	Jaroslav Kadlec	církevní dějiny
	Bohumil Zlámal	církevní dějiny
	Vojtěch Tkadlčík	cyrilometodějství
filosofická sekce	Metoděj Habáň OP, sekretář	filosofie
	Josef Petr Ondok CSsS	filosofie
	František Panuška CSsR	filosofie
	Dominik Pecka	filosofie
	František Šilhan SJ	filosofie

Jak vidno, jednalo se vesměs o osoby, které v r. 1950 působily na teologických fakultách a bohosloveckých učilištích resp. byly aktivní na teologické fakultě v Litoměřicích nebo Olomouci, případně též působily v utajovaném řádovém studiu. Několik málo dalších osob bylo do komise zřejmě povoláno kvůli znalostem, které před ostatními prokázaly ve vězení. Místní církve tedy ještě rozsáhle čerpala ze sil, které měla k dispozici z dob minulých.

Z diskuse vedené na prvním zasedání vyplynuly i některé úkoly, jimž se komise chtěla věnovat: Antonín Mandl navrhl, aby se zpracovala otázka vzájemného uznání křtu s některými nekatolickými církvemi v českých zemích, Oto Mádr poukázal na potřebu zpracovat episkopátu podněty k biskupské synodě o kněžství (Řím 1971) a rozpracovat dokument „matrimonia mixta“,²³ biskup Josef Hlouch doporučil pozornosti: vzdělávání kněží (program trienálních a farářských zkoušek, teologicko-pastorační kurzy) a problémy spojené

²³ Míněn byl apoštolský list Pavla VI. *Matrimonia mixta* z 31. 3. 1970, na který navázalo „Prohlášení biskupů a kapitulních vikářů k nové úpravě nábožensky smíšených manželství“ z 28. 9. 1970: srov. Aleš OPATRŇÝ (ed.), *Pastýřské listy 1945-2000. Arcidiecéze pražská*, Kostelní Vydří 2003, s. 207-208.

v českých zemích s církevními příkázáními. Se souhlasem byl přijat Mandlův návrh, aby se první konference Teologické komise věnovala Komenskému.

Ještě v průběhu července 1970 požádal biskup Josef Hlouch Teologickou komisi o stanovisko k rozmnoženému letáku Miroslava Skácela „Věřoučné námitky a z nich vyplývající stanovisko“, v němž Skácel zveřejnil svou polemiku s Reginaldem Dacíkem OP a Metodějem Habáněm OP ve věci současného dění v církvi a zejména liturgických reforem.²⁴ Vedle toho rozpracoval Antonín Mandl svůj podnět k otázce dohody o vzájemném uznání křtu: poukázal na skutečnost, že iniciativa k jednání vzešla z katolické církve (např. ve velikonočním poselství biskupa Františka Tomáška synodní radě českobratrské církve evangelické), a uvedl reakce nekatolických církví – synodní rada českobratrské církve evangelické s dohodou souhlasila a pověřila jednáním Josefa Smolíka, rada církve bratrské schválila uzavření dohody a navrhla ustavení nevelké skupiny odborníků, která by věc projednala a připravila text dohody. Žádal proto o ustavení komise z katolické strany.²⁵

V průběhu léta 1970 se proto formovalo pět tématických subkomisí:²⁶

subkomise Křest

Antonín Mandl, předseda
Jiří Batušek
Bonaventura Bouše OFM
Josef Bradáč
Josef Pašek
Josef Zvěřina

subkomise Biskupská synoda

Jan Ev. Urban OFM
Josef Hájek
Augustin Malý
Vojtěch Martinů
František Šilhan SJ
Josef Zvěřina

z řad mimo TK:

Antonín Bradna
Leopold Dýmál
Václav Frei
Josef Knödl
Jiřina Křížková
Vlasta Kurková
Stanislav Novák
Jiří Němec
Květoslava Neradová

²⁴ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 2 – příloha 1.

²⁵ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 2 – příloha 2.

²⁶ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 2 a dokument č. 3.

	Miloslava Poklopová Vlasta Ptáková Mečislav Razik
subkomise Matrimonia mixta	Josef Pašek, předseda Jan Jaroš CSsR Antonín Mandl Josef Ryška Emil Škurka SDB
z řad mimo TK:	František Vaněk Alois Sedlák
subkomise Letáky ²⁷	Reginald Dacík OP, předseda Jiří Batušek Bonaventura Bouše OFM Josef Bradáč Josef Kubalík Václav Wolf Josef Zvěřina
subkomise Církevní příkázání ²⁸	Jan B. Bárta

Práce subkomise Matrimonia mixta již citované materiály nezmiňují. Fakticky zřejmě došlo k jakémusi propojení se subkomisí Křest resp. ke vzniku ekumenické teologické komise, která se těmto otázkám věnovala.²⁹

Druhé plenární zasedání Teologické komise se konalo dne 13. února 1971. Na programu byla přednáška Josefa Zvěřiny „Problém řeči a výklad dogmat“, diskuse, zprávy o činnosti sekcí, z nichž vyplynulo, že reálná aktivita příliš velká není, s výjimkou subkomise

²⁷ O činnosti této subkomise již nejsou další zprávy.

²⁸ Předseda jmenován 13. 2. 1971: SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 4. Složení subkomise dokumenty neuvádějí.

²⁹ Z podnětu Antonína Mandla došlo mezi Synodní radou českobratrské církve evangelické a pražským biskupem Františkem Tomáškem k dohodě o vytvoření ekumenické teologické komise (Vrbenský ji datuje r. 1968, ale rok 1970 je pravděpodobnější). Církev evangelickou zastupovali mj. Jan Miřejovský a Josef Smolík, církev katolickou Antonín Mandl, Josef Zvěřina, Bonaventura Bouše OFM aj. Komise se nejprve zabývala otázkou smíšených manželství. Společné závěry komise – otištěné Smolíkem in *Agenda českobratrské církve evangelické. Bohoslužebná kniha*, 1, Praha 1983, s. 190-191 – přijala synodní rada a sdělila je 7. prosince 1970 sborům, zatímco katolický episkopát je nepřijal. Za předsednictví Jana Miřejovského poté následovala práce na otázce dohody o vzájemném uznání křtu, kde podle Smolíka „Josef Zvěřina připravil tak jedinečný výklad, v němž zpracoval učení Karla Bartha o křtu s takovou důkladností, že rozhodně v naší republice nebyl nikdo druhý, kdo by tak zevrubně Barthovo učení o křtu prostudoval“. Vývoj této práce je osvětlen dále v textu kapitoly. Srov. Jaroslav VRBENSKÝ, „Antonín Mandl – teolog českého ekumenismu“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. Česká katolická teologie po druhé světové válce. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KŘIŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 56-57; Josef SMOLÍK, „Antonín Mandl – nadšenec ekumenismu“, in *Křesťanská revue* 5 (1997) 133. V obou otázkách byly nicméně dohody uzavřeny až v devadesátých letech: srov. Martin VAŇÁČ, *Ekumenismus v České republice : příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu státu k církvím v letech 1918-2000* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2001, s. 145.

Biskupská synoda.³⁰ Elaborát této subkomise se stal osou návrhu českého episkopátu pro synodu 1971, jejíž sekretář jej označil za nejlépe vypracovaný.³¹

Na základě žádosti porady ordinářů ČSR z června 1971 byla potom Teologická komise požádána o přípravu materiálu pro stanovisko českého episkopátu k pracovním textům Biskupské synody, která se měla konat již v říjnu a listopadu téhož roku. Oto Mádr proto po konzultaci s místopředsedy a později i se souhlasem předsedy rychle sestavil čtyři subkomise, které se věnovaly jednotlivým textům.³² Do práce se reálně zapojili:

subkomise Sacerdotium ministeriale I (část doktorinální)	Josef Zvěřina, předseda Jiří Batušek Reginald Dacík OP Antonín Salajka Václav Wolf
subkomise Sacerdotium ministeriale II (část praktická)	Josef Bradáč, předseda Jan B. Bárta OFM Tomáš Černoušek Jiří Němec Stanislav Novák Josef Pašek Mečislav Razik Václav Razik František Šilhan SJ
subkomise De justitia in mundo	František Šilhan SJ, předseda Otokar Balcar Václav Frei Metoděj Habáň OP Josef Hájek Rudolf Chytil Jiří Němec Dominik Pecka
subkomise Lex fundamentalis Ecclesiae	Josef Pašek, předseda Jiří Batušek Reginald Dacík OP Jan Jaroš CSsR Václav Holakovský CSsR František Kop [?] Kučera Oto Mádr

³⁰ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 4 s přílohou.

³¹ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 5.

³² SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 7.

Jiří Němec
František Panuška CSsR
Antonín Mandl
Mečislav Razik
Josef Ryška
Antonín Salajka
František Šilhan SJ
Václav Wolf
Josef Zvěřina

Největší zájem evidentně vyvolala příprava nového kodexu kanonického práva. Výsledky prací studovaná dokumentace podrobně neprezentuje, pouze shrnuje.³³ Je proto otázkou, nakolik tyto práce ovlivnily příspěvky, které v Římě jménem československého episkopátu přednesl k naukové a praktické části rozpravy o služebném kněžství a k rozpravě o spravedlnosti ve světě biskup Štěpán Trochta.³⁴

Program třetího plenárního zasedání Teologické komise byl ovlivněn žádostí biskupa Josefa Hloucha z 1. března 1971, předloženou též jménem ostatních biskupů, aby komise posoudila článek „Naděje katolictví v zemích českých“, jehož autorem byl Bonaventura Bouše OFM.³⁵ Článek vzbudil velký rozruch.³⁶ Předsednictvo Teologické komise proto rozeslalo všem členům – na žádost biskupa Hloucha též sekretáři Liturgické komise, Janu Matějkovi – dotazník, jímž byly zkoumány názory oslovených na daný článek a také na problematiku, o níž pojednal a která se živostí reakcí ukázala jako aktuální.³⁷ Odpovědi – s přihlédnutím ke čtenářským ohlasům došlým do redakce časopisu *Duchovní pastýř* – zpracovala 27. dubna pracovní skupina ve složení Josef Zvěřina (dogmatika), Josef Bradáč (liturgika), Vojtěch Martinů (pastorálka) a sekretáři komise Vojtěch Tkadlčík a Oto Mádr. Formulovala také stanovisko Teologické komise, jež bylo po schválení předsednictvem dne 18. května zasláno Sboru biskupů a kapitulních vikářů ČSR.³⁸

Pokud jde o samotný článek, dospěla komise k tomuto souhrnnému výsledku: článek neobsahuje omyly proti víře, k sankcím proti autorovi není důvod, text je jakožto „profetická výzva burcující k zamyšlení“ vítán, přestože bylo mnoho čtenářů pobouřeno a některé

³³ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 7 - přílohy.

³⁴ ABL, neuspořádaný fond Litoměřický seminář : dokument Soukromá zpráva o průběhu II. řádného synodu biskupů v říjnu a listopadu 1971, s. 41-45, 78b-e, 106-110 (ze s. 70 vyplývá, že autorem celého textu je Trochta).

³⁵ BB, „Naděje katolictví v zemích českých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1971) 11-13; dnes též in Bonaventura BOUŠE, *Epilegomena*, Praha 2002, s. 9-15.

³⁶ Viz mj. Kazimír VEČERKA, „Naděje katolictví v zemích českých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1971) 58-59; „... A dopisy čtenářů“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1971) 78-80 (reakce Ericha Pepříka, Josefa P. Ondoka, Karla M. Valdejcha, Jana Konzala, redakce).

³⁷ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 5 s přílohou.

³⁸ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 6 a 8.

formulace nejsou odborně přijatelné nebo jednoznačné. Je žádoucí reagovat věcným zpracováním pojednaných témat, nikoli publikováním stanoviska Sboru nebo Teologické komise. Nutno ovšem dodat, že závěrečné stanovisko komise je ve srovnání se statistickými výsledky dotazníku spíše benevolentní. Například na otázku, zda jsou v článku zřejmě vysloveny omyly ve víře, sice pouze 2 respondenti odpověděli kladně (Reginald Dacík OP, Metoděj Habáň OP) a 8 záporně, ale celkem 11 dotázaných neodpovědělo. Otázku, zda jsou v článku formulace, které mohou být špatně chápány a způsobit škodu, odpovědělo kladně 18 dotázaných a pouze 1 záporně. Tón článku hodnotili kladně 2 a záporně 13 respondentů.³⁹

Třetí plenární zasedání Teologické komise dne 12. června 1971 bylo otevřeno diskusí nad Boušeho článkem.⁴⁰ Ozvaly se kritické hlasy, Bouše žádal vyjmenování všech nepřesností, ale nakonec bylo stanovisko komise plénem schváleno a debata o nepřesnostech ukončena návrhem Josefa Zvěřiny, „aby ti, kteří mají zájem na této diskusi, sami navázali styk s P. Boušem“. Komise pak dále jednala o stavu teologického studia a o průběhu dalších prací.⁴¹

Dokumentace čtvrtého zasedání z 9. října 1971 v citovaném fondu chybí. Na ohlášeném programu byla přednáška Josefa P. Ondoka CSsS a Františka Kotalíka o hermeneutice, referáty o splněných úkolech k římskému synodu, referáty o rozpracovaných úkolech (křest – Mandl, církevní příkázání – Bárta, pohřeb sebevrahů – Pašek), rozprava o nových úkolech („applicatio pro populo“: zhodnocení nejednotné praxe v diecézích a návrhy lepšího řešení, pastorační směrnice o podmínkách křtu a sňatku, vypracování vzorového zpovědního zrcadla) a referáty sekcí.⁴²

Z dozvuků je známo, že subkomisi *Applicatio pro populo* vedl Jan Jaroš CSsR, avšak její práci na sebe vzali sami ordináři. Návrhy zpovědního zrcadla byly připraveny dva; ordináři se nakonec rozhodli do kancionálu zařadit návrh Ladislava Simajchla, zatímco práce Jana Ev. Urbana OFM „byla schválena k užívání vzdělanějšími věřícími“ a tím i zapomenuta.⁴³

³⁹ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 6 s přílohami Resumé stanovisek členů Teologické komise, dobrozdání Josefa Zvěřiny k názorům Reginalda Dacíka OP a Metoděje Habáně OP, dobrozdání Josefa Bradáče k liturgické problematice a dobrozdání Vojtěcha Martinů k pastorační problematice.

⁴⁰ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 8.

⁴¹ V příloze dokumentu č. 8 je referát Josefa Bradáče „Úvod do problematiky církevních příkázání“.

⁴² SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 8.

⁴³ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 9 a přílohy s návrhy Jana Ev. Urbana OFM a Ladislava Simajchla.

Páté plenární zasedání dne 12. února 1972 jednalo především o stavu prací v subkomisích.⁴⁴ Jan B. Bárta OFM referoval o přípravě návrhu „Řádu křesťanského života“, který byl již po připomínkách přijat Sborem biskupů a kapitulních vikářů ČSR. Komise však chtěla dále pokračovat a v diskusi připojila kritické připomínky. Josef Bradáč hovořil o práci na pastorační směrnici o podmínkách křtu, Josef Zvěřina se uvolil dodat návrh pastýřského listu k zavedení nového křestního obřadu a materiál pro kázání na toto téma. Sám také komisi zpravil o stavu přípravy ekumenické dohody o vzájemném uznání křtu a pronesl přednášku na téma „Dva problémy z teologie křtu“ – o účinnosti křtu ex opere operato a o křtu nemluvnat.

Také šesté plenární zasedání, které se konalo 10. srpna 1972, v den úmrtí biskupa Josefa Hloucha, se v podstatě omezilo na zprávy o činnosti subkomisí.⁴⁵ Pastorační směrnice ke křtu byly hotovy a soustředily se na minimální podmínky ze strany rodičů pro křest dětí. Pastorační směrnice k sňatku se připravovaly (Josef Bradáč). Pastorační směrnice k pohřbu byly odevzdány Sboru (Josef Ryška). Církevní příkázání – řád křesťanského života byl v celkové koncepci schválen ordináři, kteří připojili své připomínky (Jan B. Bárta OFM). V otázce dohody o uznání křtu práce pokračovaly: Josef Zvěřina a následná diskuse stanovili potřebu prozkoumat všechny křestní formule nekatolíků, jejich závaznost, historickou motivaci a současnou praxi. Došlo také k ustavení dvou nových subkomisí, o nichž je řečeno:

subkomise ekumenická	Josef Kubalík, předseda Josef Zvěřina, sekretář
subkomise doškolování kněží	Jan Merell, předseda Josef Bradáč Reginald Dacík OP Josef Hájek Vojtěch Martinů Josef Ryška František Šilhan SJ Jan Ev. Urban OFM Bohumil Zlámal Josef Zvěřina

Sedmé plenární zasedání 7. října 1972 opět jednalo o úkolech subkomisí a odpoledne se dokonce plénum rozdělilo do skupin, které v těchto pracích pokračovaly, aby se nakonec opět sešlo plénum, práci dokončilo a výsledky schválilo.⁴⁶ Na žádost biskupa Štěpána Trochty byla učiněna poslední redakce „Řádu křesťanského života“, jehož první verze byla již v únoru

⁴⁴ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č. 10 a příloha s referátem Josefa Zvěřiny.

⁴⁵ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č.11.

⁴⁶ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č.12.

schválena sborem ordinářů a nová druhá verze byla připravena pražským sekretariátem. Po diskusi byla konečná detailní formulace ponechána na Janu B. Bártovi OFM a Otovi Mádřovi s doporučením, aby byl text po schválení ordináři otištěn v *Katolických novinách* a doprovázen pastýřským listem. V platnost měl řád vstoupit o první neděli adventní.⁴⁷

Další skupina členů Teologické komise (Václav Bogner, Jiří Batušek, František Novák) spolu s Janem Matějkou hledala vhodný překlad biřmovací formule. Dospěla ke znění „N., vtiskuj ti znamení daru Ducha svatého.“ Plénium je schválilo, ale navrhlo ještě druhou formulaci: „N., přijmi pečeť daru Ducha svatého.“ Na základě tohoto projednání zpracoval Jan Matějka pro předsedu České liturgické komise referát.⁴⁸ Skupina se také věnovala znění konsekračních slov „za mnohé – za všechny“. Pracovní skupina i plénium schválili po menší textové úpravě rozklad, který připravil pražský sekretariát a který byl zveřejněn v *Katolických novinách*.⁴⁹

Subkomise pro doškolení kněží se věnovala otázce trienálních zkoušek – byl schválen návrh olomouckých členů subkomise. Ve věci farářských zkoušek bylo doporučeno vyčkat až do znění nového kodexu kanonického práva. Pro doškolení kněží se pak skupina rozhodla nabídnout sboru ordinářů tematický program vikariálních (děkanských) konferencí na rok 1972-73, případně též vypracovaná témata. Subkomise byla ustavena v pozměněném složení:

subkomise doškolení kněží

Jan Merell, předseda
Josef Bradáč
Reginald Dacík OP
Josef Hájek
Jaroslav Kadlec
Vladimír Kryštofský
Vojtěch Martinů
[?] Nováček
Ladislav Simajchl
zástupce Českých Budějovic
zástupce Litoměřic

Nejprve ovšem Josef Zvěřina místo nemocného Josefa Kubalíka přednesl hlavní body z elaborátu Antonína Vaňka o křestních obřadech nekatolických církví v českých zemích podle jejich obřadních knih. Sám také připojil kritické připomínky. V diskusi bylo řečeno, že pokud protestantské denominace u nás užívají trinitární křestní formule, lze uznat jejich křest

⁴⁷ Text v *Katolických novinách* v r. 1972 nenalezen.

⁴⁸ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č.12 – příloha.

⁴⁹ „Za všechny“ nebo „za mnohé“?, in *Katolické noviny* 44 (29. 10. 1972) 2.

za platný. Problém je, že obřadní předpisy u nekatolíků nejsou vždy závazné, přestože se v praxi v celku zachovávají. Jednání o vzájemném uznání křtu mezi katolickou církví a nekatolickými církvemi v českých zemích „v poslední době ochablo, jednak pro úmrtí dr. Mandla, který tuto akci vedl, jednak pro sporné otázky mezi českobratrskou církví evangelickou a čl. církví husitskou. Po jejich vyřešení bude možno pokračovat v jednání s větším úspěchem.“

Studovaný spisový fond obsahuje ještě pozvánku na osmé plenární zasedání 17. února 1973.⁵⁰ Zda k němu skutečně došlo však již materiály neuvádí. Zdá se spíše pravděpodobné, že z nějakého důvodu došlo ke zrušení Teologické komise. Salajkova pozůstalost již totiž její další činnost neregistruje.

VII.3.2 Druhá Teologická komise (1975-83)

Další archiválie, tentokrát z fondu Porady ordinářů ve Spisovně České biskupské konference, pak hovoří o tom, že sekretariát pro věci církevní počátkem roku 1975 – tedy po dvou letech – schválil ustavení Teologické komise, která tak zahájila svou novou existenci,⁵¹ a vydal jejím členům jmenovací dekrety.⁵²

Za sbor ordinářů předsedal komisi kapitulní vikář českobudějovický Josef Kavale. Jména všech členů dokumentace v přehledu neuvádí. Seznam členů lze pouze rekonstruovat, přičemž není dána záruka úplnosti ani přesnosti, a je takřka jisté, že by tento seznam měl být u jednotlivých osob upřesněn dobou působení v komisi, neboť někteří z nich se střídali:

Alois Honek

Josef Hájek

Jan Jaroš CSsR

František Kotalík

Josef Koukl

Josef Kubalík

Václav Medek

Jan Merell

[?] Nováček

František Novák

⁵⁰ SKTF, neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky : obálka Teologická komise : dokument č.12. Zde dále uloženo: dokument č. 13 – poznámky k předloze De sacerdotio ministeriali (autor neuveden), dokument č. 14 – poznámky k článku Naděje katolictví (autor neuveden, evidentně A. Salajka), dokument č. 15 – poznámky k předlohám o zpytování svědomí (autor neuveden, evidentně A. Salajka), dokument č. 16 – poznámky ke stanovisku Teologické komise k článku B. Boušeho (autor neuveden, evidentně A. Salajka), dokument č. 17 – zpráva o připravených publikacích (autor neuveden, evidentně A. Salajka).

⁵¹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 10. a 11. 2. 1975 Praha.

⁵² SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1975-1976 : zápis 20. a 21. 5. 1975 Litoměřice.

Josef Pašek
František Srubek
Alois Učeň
František Vaněk
Václav Wolf, sekretář
Miroslav Zedníček
Václav Zemanec

Komise se věnovala pouze dvěma větším projektům: přípravě statutu jáhenské služby pro trvalý diakonát a pokračování v práci nad dohodou o uznání křtu mezi katolíky a nekatolíky.

Otázkou zavedení jáhenství jako trvalého životního stavu v podmínkách českých zemí se Teologická komise zabývala na základě podnětu z porady ordinářů.⁵³ Osmá schůze Teologické komise dne 17. října 1977⁵⁴ ustavila proto subkomisi, která se jí měla věnovat:

subkomise Trvalé jáhenství	Jan Jaroš CSsR Václav Medek Josef Pašek
----------------------------	---

Stejná schůze reagovala i na podnět ordinářů týkající se vzájemného uznání křtu. Byla ustavena tato subkomise:

subkomise Křest	Josef Pašek František Kotalík Václav Wolf
-----------------	---

Pokud jde o trvalé jáhenství, požádali ordináři 6. listopadu 1977 ministerstvo kultury o státní souhlas k jeho zavedení.⁵⁵ O rok později pak na ministerstvo zaslali návrh „Statutu jáhenské služby“, vypracovaný Teologickou komisí.⁵⁶ Ministerstvo však celou tuto otázku dlouhodobě blokovalo. Ještě v roce 1985 doporučoval vedoucí sekretariátu pro věci církevní František Jelínek: „spíše se věnovat přípravě plnohodnotných kněží než trvalému jáhenství“.⁵⁷ Kardinál František Tomášek v průběhu 80. let opakovaně na tuto věc poukazoval a usiloval o její prosazení. V roce 1988 pak požádal Ladislava Pokorného a Josefa Kavaleho, aby připravili novou verzi „Statutu jáhenské služby“, spolu s příslušným návrhem tříletého studia

⁵³ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Rukopisný sešit P.O. 1977: zápis 30.-31. 8. 1977 Hradec Králové.

⁵⁴ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : Zápis z 8. schůze Teologické komise při Sboru ordinářů ČSR.

⁵⁵ K dřívějším snahám v r. 1969 srov. kap. III.2.2.2d.

⁵⁶ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé, Rukopisný sešit P.O. 1978: zápis 7.-8. 3. 1978; kart. 1977,1978 : složka P.O. 28.-29. 11. 1978 Brno.

⁵⁷ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1985, 1986 : složka P.O. 19.-20. 6. 1985 Hradec Králové.

(Teologická komise již tehdy pět let opět neexistovala). Návrh Pokorného byl hotov na sklonku komunistické éry, v září 1989 (srov. kap. III.3.4.4).⁵⁸

Jednání o vzájemném uznání křtu mezi katolickou a nekatolickými církvemi byla obnovena 28. března 1978. Zdá se ale, že se veškerá činnost omezila pouze na prostudování a shrnutí stavu, který byl dosažen již dříve.⁵⁹

Druhá Teologická komise působila pouze v letech 1975-83 a poté byla její činnost z blíže neujasněného důvodu ukončena. Rozsah a hloubka její činnosti byl mnohem menší než u komise první. V zásadě se stále více omezovala na přípravu témat a přednášek vikariátních resp. děkanských konferencí, cyklu homilií a katechetických promluv do diecézních oběžníků, témat trienálních zkoušek.⁶⁰

⁵⁸ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1987, 1988, 1989 : složka P.O. 20. 9. 1988 Praha; kart. Různé : návrh Statutu jáhenské služby s průvodním dopisem Ladislava Pokorného (10. 9. 1989).

⁵⁹ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1977,1978 : složka P.O. 5.-6. 6. 1978 Litoměřice a složka P.O. 19.-20. 9. 1978 České Budějovice; kart. Různé : dokument Pokračování v přípravném jednání o vzájemném uznání křtu mezi katolickou církví a církvemi nekatolickými v ČSR a dokument Přehled o dosavadním jednání o vzájemném uznání platnosti křtu s Českobratrskou církví evangelickou.

⁶⁰ SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : obsahuje zápisy z těchto schůzí: 3. (24. 1. 1976), 4. (8. 5. 1976), 7. (13. 5. 1977), 8. (17. 10. 1977), 9. (28. 3. 1978), 10. (16. 10. 1978), 11. (15. 1. 1979), 12. (29. 10. 1979), 13. (17. 3. 1980), 14. (27. 10. 1980), 15. (23. 10. 1981), 16. (30. 11. 1982), 17. (17. 11. 1983). Také zmínky o Teologické komisi v zápisech z porad ordinářů končí v SČBK, fond Porady ordinářů, kart. 1982, 1983, 1984 : složka P.O. 26.-27. 9. 1983 České Budějovice.

VII.4 Liturgická komise

Liturgická reforma Druhého vatikánského koncilu představovala v podmínkách Československa doby komunismu jeden z nejviditelnějších projevů recepce koncilu. Vzbudila živý zájem kléru i laiků a hojně se o ní diskutovalo na nejrůznějších úrovních, včetně textů v *Katolických novinách*, v *Duchovním pastýři* a dalších periodících. Samy státní orgány hodnotily liturgii jako hlavní prostředek k naplňování koncilu a ustavily dokonce v r. 1976 při Sekretariátu pro věci církevní komisi pro liturgii.⁶¹ Komplexní studium dějin zavedení liturgické reformy v českých zemích včetně soupisu všech, kdo se na tomto díle podíleli, nebylo dosud provedeno. Existují sice texty, v nichž jsou některé důležité informace podány, tento přehled však není dostatečný.⁶²

V souladu s pokyny konstituce Druhého vatikánského koncilu o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium* čl. 44 a návazné instrukce Rady pro provádění Konstituce o liturgii zřídil sbor ordinářů v roce 1965 Celostátní liturgickou komisi, jejímž předsedou byl jmenován apoštolský administrátor v Trnavě, biskup Ambroz Lazík. Zřízení komise bylo schváleno Sekretariátem pro věci církevní. Za každou diecézi byli jmenováni dva členové. Ustavující zasedání dne 25. února 1965 doporučilo, aby byly zřízeny subkomise pro české a moravské diecéze a subkomise pro slovenské diecéze.⁶³ Tak vznikla Česká liturgická komise s předsedou biskupem Františkem Tomáškem a Slovenská liturgická komise s předsedou biskupem Ambrozem Lazíkem. V obou subkomisích byly ustaveny sekce liturgická, hudební a umělecká. Také v jednotlivých diecézích byly zřízeny diecézní liturgické komise jako poradní orgány ordinářů.

Česká liturgická komise vznikla dne 10. března 1965. Jejím předsedou byl biskup František Tomášek, sekretářem Miloslav Vlček, který byl v r. 1966 nahrazen Ladislavem Simajchlem a po jeho rezignaci a zamítnutí Vladimíra Rudolfa ze strany ministerstva kultury v r. 1967 se sekretářem od 1. srpna 1969 stal Jan Matějka. Zřízeny byly také tři sekce: pro

⁶¹ Petr SLOUK, „Státní orgány a koncil“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 38-40.

⁶² František KUNETKA, „Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích“, in Petr FIALA – Jiří HANUŠ (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 148-165; Týž, „Josef Bradáč (1920-1986)“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“, s. 67-80; Jan MATĚJKA, „Kardinál Tomášek a liturgická obnova“, in Aleš OPATRŇY (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, s. 90-95 (+ diskusní příspěvky s. 106-108); Aleš OPATRŇY, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 201-210; SČBK, fond Porady ordinářů, kart. Různé : dokument Rozhovor s dr. Janem Matějkou, sekretářem České liturgické komise. Tento fond obsahuje též různé dílčí zprávy o činnosti České liturgické komise.

⁶³ František B. SRUBEK, „Zpráva ze zasedání Celostátní liturgické komise, která se konala v Bratislavě dne 25. února 1965“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1965) 94-95.

liturgii a překlad liturgických textů, pro liturgický zpěv, pro církevní umění. Později byly sekce doplněny a pozměněny na biblickou, uměleckou, jazykovou, hudební a pastorační. Každá diecéze měla v komisi svého zástupce. Sbor ordinářů v březnu 1972 rozhodl, že z každé diecéze budou do komise jmenováni konsultori pro sekci pastorační, pro liturgickou hudbu, výtvarné umění a katechetiku. Římská Kongregace pro bohoslužbu na Tomáška přenesla některé pravomoci, které za normálních okolností přísluší biskupskému sboru. Obdržel také pravomoci zcela výjimečné – například směl povolit užívání liturgických textů ještě před posouzením kongregací. Z tohoto titulu prosazoval liturgickou reformu do jisté míry samostatně.

Práce České liturgické komise se soustředily především na přípravu liturgických textů v českém jazyce. Podle Jana Matějky se postupovalo tak, že první pracovní překlad vypracovaly přípravné pracovní skupiny, jichž bylo postupně šest, z toho pět na Moravě a jedna v Čechách. Rozmnožené návrhy byly asi v 80 exemplářích rozeslány do diecézí k připomínkovacímu řízení. Po zapracování připomínek byly pak na společném pracovním zasedání vypracovány texty určené k prozatímnímu užívání. Po potvrzení Kongregací pro bohoslužbu se staly závaznými, nikoli však definitivními – byl ponechán čas pro jejich ověření. Všechny překlady byly kontrolovány také státem. „Existovaly průběžně se měnící seznamy "zakázaných slov", která se nesměla v textech objevit. Každá stránka rukopisu musela být opatřena razítkem povolovacího orgánu. Jinak je nesměla tiskárna přijmout. Text rukopisu každé liturgické knihy musel být vyhotoven v pěti shodných kopiích na průklepovém papíře. Dvě kopie byly odeslány k potvrzení do Říma, jedna z nich se po vrácení archivovala. Jedna kopie byla určena pro tiskárnu, jednu si ponechal státní povolovací orgán a poslední, pátá, zůstávala jako pracovní text pro porovnání při korektuře.“⁶⁴

Významnou kapitolu liturgické obnovy představují práce biblické subkomise. V r. 1969, kdy se připravovaly první texty, byl k dispozici biblický překlad Hejčlův (posouzen jako jazykově zastaralý), Hegerův (posouzen jako problematický z hlediska vlastních jmen a častého přesouvání veršů) a nedokončený překlad Bognerův. Z ekumenického překladu existovalo pouze několik starozákonních knih. Z novozákonních textů přicházel v úvahu překlad Colův, Škrabalův a pro hlasitý přednes nejvhodnější překlad Ondřeje M. Petru OP. Biskupové rozhodli, aby byly starozákonné texty brány z překladu Bognerova, který potom z nedokončených knih přeložil přednostně texty z liturgických lekcí. K novozákonním textům byl zvolen překlad Petru, který se však ukázal místy příliš volný. Spolupracovník Ondřeje

⁶⁴ Jan MATĚJKA, „Kardinál Tomášek a liturgická obnova“, s. 93.

M. Petrů OP, Zdeněk Švéda, se domluvil s Janem Merellem, že budou novozákonní perikopy upravovat, záhy na to však zemřel. V r. 1970 byl proto na doporučení biskupa Štěpána Trochty vzat právě dokončený novozákonní překlad ekumenický. Kvůli námitkám některých členů ekumenické překladové komise proti úpravám tohoto překladu při použití v liturgii se od užívání textu upustilo a Bogner s pomocníky připravili překlad vlastní. K dodnes aktuálnímu názorovému střetu došlo ve věci žaltáře, který se v Bognerově překladu mnohým nelíbil. Josef Bradáč proto požádal o přípravu nového znění básníka Václava Renče. Do liturgických knih platných pro všechny diecéze se však nedostal.

Seznam všech, kdo se na práci České liturgické komise a jejích subkomisí podíleli, nebyl zveřejněn. Velmi neúplné zmínky vedle ordinářů jako hlavní protagonisty jmenují:⁶⁵

Josef Bradáč	profesor liturgiky na CMBF v Olomouci, odborník na liturgii
Bonaventura Bouše OFM	překladatelská komise
Miloslav Klisz	vedoucí pastorační sekce ČLK
Václav Konzal	překladatelská komise
Jaroslav Kouřil	profesor liturgiky na CMBF v Litoměřicích
Miloslav Máša	překladatelská komise
Jan Matějka	sekretář ČLK
Josef Myslivec	překladatelská komise
Ladislav Simajchl	redaktor jednotného kancionálu

Jak bylo řečeno, studium provádění liturgické reformy v českých zemích nebylo dosud adekvátně provedeno. Tyto práce by byly o to záslušnější, že by se netýkaly pouze liturgie jako takové, neboť by se díky sekcím založeným při České liturgické komisi dotýkaly i dalších „posvátných věd“, zejména církevního umění, církevní hudby, katechetiky a místního církevního práva. Současně by se toto bádání muselo dotknout i souvisejících diskusí, které se týkaly i širších teologických souvislostí, zejména eklesiologických.

Míněny jsou především názory Bonaventury Boušeho OFM a reakce na ně,⁶⁶ ale i diskuse jiné, například o teologickém významu slov „aby, uslyš nás, skrze“ (zejména pak

⁶⁵ František KUNETKA, „Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích“, *passim*; Václav VAŠKO, *Ne vším jsem byl rád*, s. 306 pozn. 129.

⁶⁶ Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, „České teologie umírající církve 70. let 20. století“, in *Teologické texty* 1 (2004) 7-13. Diskuse se opět staly aktuálními v souvislosti s vydáním knihy Zdeněk Bonaventura BOUŠE, *Malá katolická liturgika : tradice, kritika, budoucnost*, Praha 2004 – srov. JAS, „Dva Bonaventurové“, in *Getsemany* 12 (2004) 276; Ludmila HARTMANNOVÁ KYBALOVÁ – Pavel HRADILEK, „Jak dnes číst liturgiku Z. B. Bouše?“, in *Getsemany* 1 (2005) 15-17; Pavel HRADILEK – Zdeněk DEMEL – Ladislav HERYÁN, „Nad Malou katolickou liturgikou Bonaventury Boušeho“, in *Teologie & společnost* 1 (2005) 41-45; Pavel MAREŠ, „Liturgie a Bonaventura Bouše“, in *Souvislosti* 3 (2005) 282-284; Oto MÁDR, „Zdeněk Bonaventura Bouše, Malá katolická liturgika“, in *Teologické texty* 4 (2005) 173.

posledně zmíněného)⁶⁷ nebo o teologických souvislostech liturgického zpěvu.⁶⁸ Oživený zájem o současnou podobu liturgie přitom po takové kritické revizi a reflexi přímo volá.

⁶⁷ František B. SRUBEK, „Aby" – "uslyš nás" – "skrze"“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1965) 130-131; Vojtěch TKADLČÍK, „K jazykové úpravě liturgických textů“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1966) 16-18; -si-, „Blud či omyl?“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1966) 30-31, - dr. J. K.-, „V článku "Liturgická obnova" ...“, tamtéž, s. 31-32.

⁶⁸ „Z redakce nového kancionálu“, in *Via. Časopis pro teologii* 5 (1968) 94-96; Bonaventura BOUŠE – Václav KONZAL, „Několik poznámek k jednotnému kancionálu“, tamtéž, s. 96-99.

VII.5 Biblické překlady

K nejobdivuhodnějším plodům teologické práce druhé poloviny 20. století na poli biblistiky náleží překlady Písma svatého. V době komunistické represe jich bylo připraveno hned několik – míněny jsou úplné překlady Starého a/nebo Nového zákona. Překladů jednotlivých knih Písma nebo jejich částí je ještě mnohem více.⁶⁹ Jejich komplexní zachycení a posouzení nebylo dosud učiněno, ačkoli existuje celá řada dílčích prací. Následující přehled chce především upozornit na osoby, které se této práci věnovaly.

Po dvaceti letech usilovné práce dokončil v březnu 1951 svůj „básnický překlad“ Starého zákona – poslední část, historické knihy (ostatní knihy vydával postupně již od třicátých let) – Josef Heger. O necelý rok později, 6. ledna 1952, zemřel. Ještě předtím se dohodl s Janem Merellem na tom, jakou představu o vydání Starého zákona má. Ta byla s pomocí Františka Kotalíka a Jana Merella dodržena.⁷⁰ V l. 1955-58 pak vyšly tři svazky Hegerova překladu.⁷¹ K reedici ani komplexnějšímu hodnocení nedošlo.

Na samém počátku komunistické éry, na podzim r. 1948, vyšel překlad Nového zákona, který vzešel z pětileté spolupráce dominikánů Pavla Škrabala OP a Ondřeje M. Petru OP.⁷² Jde o první katolický překlad Nového zákona, který je deklarovaně překládán z řečtiny. Autoři vzhledem k politické situaci dokončovali svou práci ve spěchu a počítali s tím, že bude třeba provést další změny. K nim pak přistoupil Petru, který byl v exilu v Římě. Zpočátku, dokud to bylo možné, si o tom dopisoval se Škrabalem. Protože ale opět bylo nutné vydat pro potřeby exilu evangelia co nejrychleji, došlo spíše jen k drobným změnám. Evangelia byla potom vydána v r. 1951 péčí Křesťanské akademie Řím (do tiskárny dána r. 1950).⁷³ Pomaleji a samostatněji přistoupil Petru k překladu tzv. apoštoláře, který pak vyšel

⁶⁹ František VERNER, *Bibliografie českých překladů celé Bible i jejích částí*, Praha 1987; Jan MERELL, *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti*, Praha 1956, s. 59-61; Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*, Praha 1975, s. 56-60; Helena PAVLINCŮVÁ – Dalibor PAPOUŠEK (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno 1994; Pavel JARTYM, „České překlady bible“, in James Dixon DOUGLAS (ed.), *Nový biblický slovník*, Praha 1996, s. 129-133.

⁷⁰ Jan MERELL, *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti*, s. 60-61; Týž, „Na okraj Hegerova překladu Starého zákona“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 10 (1955) 182. Citované Hegerovy dopisy jsou uloženy v LA PNP, fond Merell Jan, kart. Kp A-Z, č. přír. 53/89.

⁷¹ *Písmo svaté Starého Zákona*, 1., *Knihy dějepisné*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1958; *Písmo svaté Starého Zákona*, 2., *Knihy básnické – poučné*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1956; *Písmo svaté Starého Zákona*, 3., *Proroci*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1955.

⁷² *Nový zákon*, z původního textu přeložil a vyložil Dr. Pavel ŠKRABAL OP, Olomouc 1948. Spolupráce Ondřeje M. Petru OP je Škrabalem zmíněna v předmluvě.

⁷³ *Evangelia*, z původního textu přeložil a vyložil Pavel ŠKRABAL, k tisku znova připravil Ondřej M. PETRŮ, Řím 1951. Informace o způsobu práce přináší předmluva a článek Ondřej M. PETRŮ, „Nový český překlad Apoštoláře“, in *Vinculum* řada III, č. 3-4 (červen 1953) 6. Viz také Ladislav TICHÝ, „Ondřej Maria Petru a jeho překlad Nového zákona“, in *Studia theologica* 1 (2005) 64.

ve dvou svazcích v l. 1954 (Skutky apoštolů až list Kolosanům) a 1955 (listy Tesaloničanům až Zjevení).⁷⁴

Na základě různých podnětů a připomínek připravil pak Petřů ještě jeden svůj úplný překlad Nového zákona, který vyšel v r. 1969 – s předmlouvou datovanou 28. října 1968. Na práci se podíleli také Zdeněk Švéda a František Pekárek.⁷⁵ Tento překlad se dočkal dvou dalších vydání, u třetího vydání z r. 1970 – roku úmrtí Petřů – editor Josef Krejčí přepracoval úvody k evangeliím a k listu Efesanům. Poznámky byly umístěny až za texty Nového zákona. Další, nedatované vydání již bylo úplně bez nich.⁷⁶ Překlad se dočkal i podrobnějších posudků.⁷⁷ Bylo také prokázáno, že vydání z r. 1969 přihlíželo k českému ekumenickému překladu Markova evangelia, zveřejněnému předběžně v l. 1963-64 v *Křesťanské revue*.⁷⁸

Jiný překlad Nového zákona připravil již v r. 1947 Rudolf Col. Jedná se vlastně o překlad Jana Ladislava Sýkory z r. 1909 (evangelia) a 1914 (apoštolář), opravený autorem v r. 1922, revidovaný Josefem Hejčlem v r. 1934 a nyní nově upravený Rudolfem Colem.⁷⁹ Radikálnější novost přináší až vydání z r. 1961, u něž je deklarováno, že jde o překlad z původního řeckého znění, s úvody a poznámkami.⁸⁰ Po Colově smrti (1965) vyšlo v r. 1970 ještě třetí vydání, v němž drobné úpravy provedl Jan Sokol a Jarolím Adámek CSsR.⁸¹ Důkladnější hodnocení Colova překladu existuje pouze jedno.⁸²

Svéráznou a prakticky neznámou – pouze v rukopise zachovanou – práci na poli novozákonních překladů vykonal Bohdan Chudoba. Martin C. Putna, který Chudobovy spisy a rukopisy studoval, vznik překladu nedatuje a uvádí, že autor zpracoval překlad Nového zákona z řečtiny „se zřetelem k aramejským rčením“, neboť byl veden myšlenkou

⁷⁴ *Apoštolář I*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil Ondřej M. PETRŮ OP, Řím 1954; *Apoštolář II*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil Ondřej M. PETRŮ OP, Řím 1955. Zásady překladu jsou vysvětleny v předmluvě k prvnímu svazku a obsáhle v Ondřej M. PETRŮ, „Nový český překlad Apoštoláře“, s. 6-8.

⁷⁵ *Nový zákon*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. PETRŮ O.P., řádný profesor papežské Univerzity sv. Tomáše, Řím 1969. Zásady překladu a podíl Zdeňka Švédy vysvětluje předmluva. Spolupráci Františka Pekárka pochvalně zmiňuje František KOPEČNÝ, „Nad nejnovějším překladem Nového zákona“, in *Studie* 20 (1969) 507n a TÝŽ, „Nad posledním překladem Nového zákona“, in *Via. Časopis pro teologii* 7 (1970) 109.

⁷⁶ Ladislav TICHÝ, „Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona“, s. 65.

⁷⁷ František KOPEČNÝ, „Nad nejnovějším překladem Nového zákona“, s. 507-516; TÝŽ, „Nad posledním překladem Nového zákona“, in s. 108-110; Ladislav TICHÝ, „Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona“, s. 64-68.

⁷⁸ Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*, s. 73-75.

⁷⁹ *Nový zákon*, Sýkorův překlad v revisi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Rudolf COL, Olomouc 1947.

⁸⁰ *Nový zákon*, z původního řeckého znění přeložil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Rudolf COL, předmluva Jan MERELL, Praha 1961.

⁸¹ *Nový zákon*, z původního řeckého znění přeložil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil Rudolf COL, Praha 1970. Úpravy zmiňuje Jindřich MÁNEK, *Bible v českých zemích*, s. 57.

⁸² Josef BARTOŇ, „Pozapomenutý překlad Nového zákona. (Příspěvek ke 40. výročí úmrtí českého bibliisty Rudolfa Cola)“, in *Theologická revue* 2 (2004) 187-194. Zde i odkazy na další posudky.

antropologa Marcela Jousse, že Ježíšovým výroky lze správně porozumět teprve tehdy, když jsou v nich rozpoznány aramejské rytmizované výroky, „targumy“. Prameny, z nichž targumy čerpal, však Chudoba neuvedl.⁸³

Nejrozsáhlejším biblickým překladem druhé poloviny 20. století je Český ekumenický překlad celého Písma, Starého i Nového zákona. Přípravné kroky k němu se datují od 50. let. Počátky nového překladu bible spadají do ledna roku 1961, kdy se pod vedením Miloše Biče začalo k překladu Starého zákona scházet osm kazatelů církve československé evangelické. V září téhož roku se utvořila pod vedením Josefa B. Součka také skupina pro překlad Nového zákona. V následujících letech se přidali zástupci pěti dalších církví: římskokatolické, československé (hustiské), pravoslavné, evangelické metodistické a bratrské. Byly ustaveny dvě překladatelské komise, pro Starý a pro Nový zákon. Každá z nich programově postupovala jinou metodou – Starý zákon je přeložen s důrazem na ekvivalenci až konkordantnost, Nový zákon s dynamickou korespondencí, tj. důrazem na komunikativní funkci jazyka.

Ukázky překladu vycházely od r. 1962 v *Křesťanské revue*. Od r. 1968 postupně vyšlo 14 svazků překladu Starého zákona s výkladem. V r. 1973 vyšla evangelia, v r. 1974 Žalmy, v r. 1978 apoštolů a v r. 1979 konečně celá bible. Poté ještě novozákonní skupina provedla revizi svého překladu a starozákonní skupina přeložila deuterokanonické spisy. V r. 1985 pak vyšlo revidované vydání, v r. 1987 včetně deuterokanonických knih. Podle poznámky ve vydání z r. 2001 byl text překladu Starého i Nového zákona „znovu upraven zástupci překladatelských komisí v letech 1998-2000“. V r. 2005 již šlo o 14. vydání. Vedle toho vyšla i různá vydání Nového zákona, samostatně s poznámkami nebo s fotografiemi, anebo ve spojení s další knihou Písma, např. Žalmy a Příslovími.

⁸³ Martin C. PUTNA, „Summy“ a polemiky v rukopisném díle Bohdana Chudoby“, in *Souvislosti* 3 (2005) 216-237. Putna uvádí: „Smysl svého překladu vidí ve dvojí oblasti. Stylisticky mu jde o to, vrátit skrze princip „targumů“ Ježíšovým slovům původní vznešenost a posvátnost, jež se v běžných prozaických překladech ztrácí a kterou nelze oddělit od poetické formy (...). Myšlenkově o to, zdůraznit v překladu to, co v „Překladatelově úvodu“ velmi apodikticky označuje za jádro Ježíšova poselství – a co se tolikrát objevuje v „Člověku nad dějinami“ i ve „Vím, v koho jsem uvěřil“ jako Chudobův vlastní teologický systém: svět ležící ve zlu; roztržštěný lineární čas „chronos“ versus úplný Boží čas „aión“; člověk jako celistvost, nedělitelná na smrtelné tělo a nesmrtelnou duši; „gehenna“ ne jako peklo, ale naopak jako božské světlo očekávající člověka po smrti a několik dalších bodů. Rukopisný překlad „Nového zákona“ je tedy vlastně další Chudobovou polemikou, „kontrapřekladem“ proti obvyklým církevním překladům (Jerónymovi spílá Chudoba za „Vulgatu“ podobně jako Augustinovi za koncepci věčného pekla), ba mnohdy je spíš interpretací než překladem v tradičním slova smyslu.“

Skupinu pro Starý zákon tvořili:⁸⁴

Miloš Bič, vedoucí	1961-84	
Milan Balabán	1963-76	
Jiří Farský	1975-84	
Jaroslav Fér	1977-84	
František Fišer	1972-78	
Zdeněk Fišer, poradce pro ČJ	1967-74	
Karel Flossmann	1970-84	církev římskokatolická
Jan Heller	1967-84	
Miroslav Heryán	1961-84	
Marie Hofmanová, poradkyně pro ČJ	1961-84	
Ladislav Horák	1961-84	
Radivoj Jakovljevič	1969-84	
Jaroslav Janoušek	1969-84	církev římskokatolická
Vladimír Kubáč	1963-84	
Ivan Lutterer, poradce pro ČJ	1969-84	
Josef Michal	1962-71	církev římskokatolická ?
Milan Mrázek	1961-84	
Rostislav Nechuta	1961-84	
Tomáš Novotný	1978-94	
Blahoslav Pípal	1961-77	
Anna Pípalová-Kárová	1971-77	
Josef Procházka	1970-78	církev římskokatolická
Slavie Redechovská, poradkyně pro ČJ	1967-84	
Jiří Ruml	1961-84	
Josef Sládek	1961-84	
Pavel Smetana	1962-84	
Zdeněk Soušek, tajemník	1961-84	
Vojtěch Tvrdek	1970-84	církev římskokatolická
Vladislav A. Žák	1962-84	

Revizi textu v l. 1979-84 provedli Miloš Bič, Karel Flossmann, Vladimír Kubáč, Josef Sládek a Zdeněk Souček.

Skupinu pro Nový zákon tvořili do r. 1977:

Josef B. Souček, vedoucí 1961-72	1961-72	
Jindřich Mánek, vedoucí 1972-77	1961-77	
Jarolím Adámek CSsR	1968-69	církev římskokatolická
Miloslav Hájek, tajemník	1961-77	
Jan Heller	1961-77	

⁸⁴ Obě skupiny prezentovány dle seznamu zveřejněného v *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*, 8. vydání (1. opravené vydání), Praha 2001.

Marie Jankovská, poradkyně pro ČJ	1963-77	
Antonín Liška CSsR	1976-77	církev římskokatolická
Amadeo Molnár	1961-66	
Štěpán M. Pavlinec	1961-68	
Petr Pokorný	1961-77	
Zdeněk Sázava	1976-77	
Jan Sokol	1966-77	církev římskokatolická
Jaroslav Stolař	1961-77	
Václav Žilinský	1966-77	

Přepřelovanou verzi v l. 1978-84 připravili:

Petr Pokorný	1978-84	
Luboš Holý, poradce pro ČJ	1978-84	
Antonín Liška CSsR	1978-84	církev římskokatolická
Zdeněk Sázava	1978-84	
Jindřich Slabý	1978-84	
Jan Sokol	1978-84	církev římskokatolická
Jaroslav Stolař	1978-84	
Václav Žilinský	1978-84	

Ekumenický překlad byl od počátku dodnes provázen kritickou reflexí.⁸⁵

Další významnou překladovou práci představuje výše zmíněný liturgický překlad, jehož hlavním autorem byl Václav Bogner. Role jeho spolupracovníků objasněna není, pouze u překladu Žalmů je známo, že se na něm podílel i básník František Lazecký.⁸⁶ Bogner překládal přednostně perikopy potřebné ke katolické liturgii. Úplné překlady se týkají starozákonních knih prorockých, některých knih „rozjímavých“ (sapienciálních) a knihy

⁸⁵ Srov. např. Milan BALABÁN, „V půli cesty (Několik poznámek k českému ekumenickému překladu Bible)“, in Milan BALABÁN – Kateřina DEJMALOVÁ, *Cesty vzhůru*, Praha 1997, s. 9-42; Miloš BIČ, „Zásady, průběh a očekávané plody práce na novém ekumenickém překladu Bible“, in *Křesťanská revue* 47 (1980) 101-103; Týž, „K novému ekumenickému překladu bible“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1983) 54-55; Milan HÁJEK, „První český ekumenický překlad Písma svatého“, in *Křesťanská revue* 40 (1973) 227-230; Jan HELLER, „Na okraj nového biblického překladu“, in *Křesťanská revue* 46 (1979) 88-90; Josef KREJČÍ, „Nad novým překladem Písma svatého do češtiny“, in *Studie* 31-32 (1972) 910-914; Týž, „Čtyři evangelia“, in *Studie* 38 (1975) 144-145; Antonín LIŠKA, „Ekumenický překlad bible“, in *Zpravodaj Sdružení katolických duchovních Pacem in terris ČSR* 4 (1987) 17-26; Jindřich MÁNEK, „Nová koncepce překladu“, in *Theologická revue československé církve* (1969) 38-42; Týž, „Staré a nové pojetí překladu“, in *Theologická revue československé církve* (1973) 103-106; Petr POKORNÝ, „Český ekumenický překlad Písma“, in Helena PAVLINCOVÁ – Dalibor PAPOUŠEK (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, s. 11-14; Josef VINTR, „Stylistické poznámky k českému ekumenickému překladu evangelia“, tamtéž, s. 17-24; JS [= Jan SOKOL], „Ekumenický překlad Nového zákona“, in *Via. Časopis pro teologii* 4 (1968) 80; Zdeněk SÁZAVA, „Tschechische ökumenische Bibelübersetzung“, in Hans VORSTER (ed.), *Ökumene in Ungarn, der Tchechoslowakei und polen. Beiheft zur Ökumenischen Rundschau* 64, Frankfurt am Main 1992, s. 97-102.

⁸⁶ Stanislav SEGERT, „Básnické překlady a převody biblické poezie“, in Helena PAVLINCOVÁ – Dalibor PAPOUŠEK (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, s. 67-80.

Žalmů.⁸⁷ Vedle toho Bogner v roli vedoucího nespécifikované „překladatelské skupiny biblistů“ přeložil celý Nový zákon.⁸⁸ Jde o překlad „z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě“, přičemž tato skutečnost je v předmluvě vysvětlena poukazem na apoštolskou konstituci Jana Pavla II. *Scripturarum thesaurus* z 25. dubna 1979, která provázela vydání Nové Vulgáty. Podle České liturgické komise resp. podle Bognera obsahuje přání, aby se tohoto latinského textu užívalo pro ty překlady v národních jazycích, jež slouží potřebám liturgie a pastorače. Kritický rozbor nicméně ukázal, že se jedná ze strany Bognera o nedorozumění. Současně bylo prokázáno, že u překladu Nového zákona „jde spíše o revizi překladu Ondřeje Petru OP (...), nežli o překlad zcela nový“. Poznámky a úvod „jsou v podstatě převzaty z 3. vydání překladu O. Petru z r. 1976“, a to včetně některých nedostatků nebo chyb, pouze s nerozsáhlými změnami. Úpravy v překladu usilují „o srozumitelné vyjádření myšlenek a rovněž i o určité zmenšení volnosti překladu, která je dost charakteristická pro dílo O. Petru“. Celkově „se rozhodně zvětšuje věrnost originálu“.⁸⁹

Konečně nutno zmínit ještě práci na českém překladu tzv. Jeruzalémské bible, jehož první část „připravila skupina překladatelů pod patronací Československé provincie Řádu bratří kazatelů“ počátkem 80. let 20. století. Práce pokračovaly i po r. 1989. Pracovního vydání se jednotlivé svazky dočkaly až od r. 1992. Biblický text je překládán z původního francouzského vydání Jeruzalémské bible v komparaci s originály, poznámky jsou překládány taktéž z francouzštiny a upravovány pro vlastní potřeby.⁹⁰ Tiráž uvádí tyto překladatele:

⁸⁷ *Starý Zákon. Knihy prorocké, 1, Izaiáš*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1986; *Starý Zákon. Knihy prorocké, 2, Jeremiáš, Pláč, Baruch, Jeremiášův list*, z hebrejštiny a řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav Bogner, Praha 1979; *Starý Zákon. Knihy prorocké, 3, Ezechiel, Daniel*, z hebrejštiny, aramejštiny a řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1981; *Starý Zákon. Knihy prorocké, 4, Malí proroci*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1985; *Starý Zákon. Knihy rozjímavé, 1, Job, Přísloví, Kazatel, Píseň Písní*, z řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1976; *Starý Zákon. Knihy rozjímavé, 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*, z řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1976; *Žalmy*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1973 (2. opravené vydání Praha 1995).

⁸⁸ *Nový zákon*, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě, Praha 1989.

⁸⁹ Ladislav TICHÝ, „Nový zákon“, in *Teologické texty* 5 (1993) 175-177.

⁹⁰ František X. HALAS, *Co je Jeruzalémská bible a proč by se měl vydat její překlad do češtiny*, Brno 1991; TÝŽ, „Předmluva překladatele“, in *Jeruzalémská Bible, 1, Geneze*, Praha 1992, s. V-X; TÝŽ, „Jeruzalémská bible“, in Aleš FILIP – Jiří MIHOLA, *Synesis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 35-44.

František X. Halas	překlad z francouzštiny a redakční zpracování celku
Dagmar Halasová	překlad z francouzštiny
Terezie Brichtová OP	spolupráce na překladu poznámek
Dominik Duka OP	kontrola překladu podle originálu
Stanislav Krátký	kontrola překladu vzhledem k Vulgátě a Neovulgátě
Augustin Malý	kontrola překladu podle originálu
Marek Mayer OFMCap.	kontrola překladu podle originálu
Josef Poul	kontrola překladu podle originálu
Ladislav Tichý	kontrola překladu podle originálu
Miloslav Vlček	konzultace

Vedle uvedených úplných překladů vznikla ještě řada dalších, dílčích, které se soustředily pouze na jednu část Písma. Jejich zkoumání nebylo dosud uspokojivě provedeno.

VII.6 Dějiny českého katolického exilu

Naprostě minimální je prozatím znalost o českém katolickém exilu let 1948-89, jež se v podstatě omezuje pouze na perspektivu exilu italského resp. římského. Ve skutečnosti tedy – vedle toho, co je uvedeno v kap. VI.7 – prozatím zřejmě neexistuje ani jeden text, který by souhrnně podal jeho historii, nastínil jeho organizační platformy a uvedl jména českých katolických teologů a filosofů, kteří v exilu působili. Tím naléhavější proto zpracování těchto prolegomen je.

VII.7 Historie a historiografie posvátných věd

Předchozí kapitoly rozsáhle citovaly literaturu, která se nějak dotýká dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Nyní je namístě rekapitulovat nevelký výčet prací, které se výslovně věnují historiografii „posvátných věd“ této doby. Míněny jsou ovšem prezentace ucelenější, nikoli ty, které se týkají pouze jednoho autora. Smysl takové rekapitulace na tomto místě je zřejmý: ukazuje, jaká další prolegomena je třeba zpracovat.

VII.7.1 Práce přehledové

Přehledová práce koncipovaná jako pokus zachytit dějiny české katolické teologie druhé poloviny 20. století neexistuje. Dílčí pokusy, které svým názvem naznačují uvedenou snahu, spočívají spíše v určité syntéze, jež se věnuje pouze vybraným autorům, kteří jsou navíc stereotypně charakterizováni několika svými díly.

Zřejmě nejkvalitnějšími jsou studie Karla Skalického. Jeho zájem se však týká přednostně teologie a křesťanské filosofie 19. století a první poloviny 20. století, takže další periodě se věnuje pouze částečně. Soustředí se pouze k několika osobnostem – těm nejznámějším a těm, kdo jsou spojeni s českobudějovickou diecézí.⁹¹ Oznámil nicméně zveřejnění knihy *Česká teologie ve víru ideologií 19. a 20. století*, jež by mohla plnit roli velmi zajímavé přehledové práce.⁹²

Několik osobnostních portrétů – většinou neopřehýnaných o analýzu textů – přináší sborník věnovaný „české katolické teologii po druhé světové válce“.⁹³ Z dalších, nepřiliš objevných prací, lze zmínit studie Pavla Ambrose SJ,⁹⁴ Martiny Pavelkové⁹⁵ nebo Josefa Dolisty SDB a Tomáše Machuly.⁹⁶

⁹¹ Karel SKALICKÝ, „Katolická filosofie a teologie zvláště tomistická v české společnosti XIX. a XX. století“, in *Slovo a naděje. Sborník*, Řím 1978, s. 45-79; TÝŽ, „Il pensiero ceco tra Otto e Novecento“, in Luciano VACCARO, *Storia religiosa dei cechi e degli slovacchi*, Milano 1987, s. 139-213; TÝŽ, „Katolické filosoficko-teologické myšlení 19. a 20. století“, in *Teologické texty* 6 (1998) 189-191; TÝŽ, „Tradice teologického studia v Českých Budějovicích“, in Tomáš MACHULA (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001, s. 83-96.

⁹² Karel SKALICKÝ, „Karel Havlíček Borovský. První český teolog osvobození“, in *Teologie & Společnost* 4 (2005) 32.

⁹³ „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KŘIŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998.

⁹⁴ Pavel AMBROS, *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí*, Velehrad 1999, s. 75-87 (kap. „Charakteristika teologické a duchovní reflexe českých autorů“); TÝŽ, „Česká spiritualita“, in Michal ALTRICHTER [ET ALII], *Otázky české spirituality*, Olomouc-Velehrad 2001, s. 15-31.

⁹⁵ Martina PAVELKOVÁ, „Teologická reflexe v nesvobodném Československu“, in *Veritas liberabit vos. Sborník k sedmdesátinám Karla Skalického*, České Budějovice 2004, s. 106-115.

⁹⁶ Josef DOLISTA – Tomáš MACHULA, „Církev zápasící“, in *Teologické texty* 2 (2003) 52-55.

Jak bylo řečeno, soustředí se tyto práce spíše jen k několika vybraným osobnostem a opírají se o studium pouze určitých jejich děl. Ve skutečnosti se tedy navzdory jejich názvu jedná o krátké studie autorské. Autorské studie představují ve skutečnosti největší díl dosud vykonané práce na poli dějin české katolické teologie druhé poloviny 20. století.

VII.7.2 Práce tématické

Přínosnější nežli uvedené práce přehledové jsou studie, které se hlouběji věnují určitému teologickému tématu v pojetí českých teologů. Na tomto poli lze především zmínit zajímavou knihu Tomáše Halíka, která z úzké perspektivy otevírá široký rozhled na teologickou resp. křesťanskou reflexi dané doby.⁹⁷ Teologie křesťanské praxe, tj. v podstatě teologie politické, se dotýká práce Karla Skalického.⁹⁸ Hlubší vstup do eklesiologie doby normalizace pak přináší studie Vojtěcha Novotného.⁹⁹ Zvláštní pozornost byla též věnována eklesiologii Silvestra M. Braitto OP.¹⁰⁰

Také tyto práce vychází prozatím z nedostatečných znalostí jednotlivých autorů. Jejich heuristická průprava je totiž velmi omezená. Přesto posouvají vědomosti o české teologii o něco dále.

VII.7.3 Práce oborové

Několik dílčích studií bylo vykonáno na poli dějin jednotlivých teologických oborů. Z části se jedná o portréty autorské, z části o studie bibliografické.

Českou fundamentální teologii v římském exilu souhrnně představil Karel Skalický.¹⁰¹ Vedle toho se jí věnují též texty o jejích protagonistech, tedy o Vladimíru Boublíkovi¹⁰²

⁹⁷ Tomáš HALÍK, *Víra a kultura. Pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie*, Praha 1995.

⁹⁸ Karel SKALICKÝ, „Teologie křesťanské praxe“, in *Studie* 52-53 (1977) 280-320.

⁹⁹ Vojtěch NOVOTNÝ, „České teologie umírající církve 70. let 20. století“, in *Teologické texty* 1 (2004) 7-13; TÝŽ, „Christologická založení teologií umírající církve“, in *Teologické texty* 3 (2005) 93-95; TÝŽ, „Církev v nerozdělené lásce a vydanosti. Eklesiologické základy řeholního života dle Josefa Zvěřiny“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 3-4 (2004) 267-278.

¹⁰⁰ Vojtěška BARTOŇOVÁ, *Eklesiologie II. vatikánského koncilu v porovnání s eklesiologií S. M. Braitto* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 1996; Josef Petr ONDOK, „Silvestr M. Braitto OP – eklesiolog“, in *Teologický sborník* 4 (1998) 84-87; Odilo ŠTAMPACH, „Eklesiologie Silvestra Braitto“, in *Salve* 3 (1998) 12-16.

¹⁰¹ Karel SKALICKÝ, „Fundamentální teologie na Papežské lateránské univerzitě“, in *Teologické texty* 3 (1993) 85-88.

¹⁰² Karel SKALICKÝ, „Česko-římský teolog Vladimír Boublík“, in *Teologické texty* 3 (1993) 105-106; Monica SCHREIER – Karel SKALICKÝ, *Česko-římský teolog Vladimír Boublík. Symposium k jeho nedožitým 70. narozeninám, 25.-26. listopadu 1998*, České Budějovice 1999; Václav STEINER, „Vladimír Boublík o mimokřesťanských náboženstvích“, in *Teologické texty* 4 (1999) 124-127; Jiří ŽŮREK, *Život Vladimíra Boublíka a recepce II. vatikánského koncilu v jeho díle* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2005; Veronika BARTOŠOVÁ, *Teologie nekřesťanských náboženství a problematika anonymního katechumenátu Vladimíra Boublíka* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2000.

a Karlu Skalickém.¹⁰³ Studie o tomto oboru doma chybí. Měl však pouze dva dlouhodobější představitele, z toho pouze jednoho vědecky činného. Domácí fundamentální teologii proto zastupují studie o Josefu Kubalíkovi.¹⁰⁴

Česká katolická biblistika druhé poloviny 20. století prozatím studována nebyla.

O něco lepší je situace na poli teologie dogmatické. Ctírad V. Pospíšil OFM zveřejnil dvě důkladné bibliografie týkající se jednak christologie, soteriologie a postavy Ježíše z Nazareta, jednak české trinitární teologie.¹⁰⁵ Nejedná se tedy přímo o teologickou hermeneutiku, nýbrž o prolegomena k ní. Pod jeho vedením také vznikly dvě studentské páce, které studují dogmatickou teologii v českých teologických periodících.¹⁰⁶ K dogmatické teologii připomeňme také výše citované práce věnované eklesiologii.

Prozatím nedotčena zůstala oblast dějin české morální teologie. Zmínit lze pouze studie o Otovi Mádrovi.¹⁰⁷

Nejinak je tomu s pastorální teologií. K jejím novým dějinám směřuje pouze studentská práce vzniklá pod vedením Pavla Ambrose SJ.¹⁰⁸

Totéž je třeba říci o spirituální teologii. Existuje sice řada různých prací k jednotlivým českým postavám hlubokého duchovního života, ale dějinám spirituální teologie se částečně věnuje jen několik prací studentských.¹⁰⁹ Zásadnější je dílo Václava Ventury o Janu Evangelistovi Urbanovi OFM.¹¹⁰

¹⁰³ Tomáš ŠPIDLÍK, „Skalického fundamentální teologie“, in *Studie* 78 (1981) 607-609; Karel ŘÍHA, „Fundamentální teologie v existenciálním horizontu myšlení“, in *Studie* 122-123 (1989) 133-152; Karel SKALICKÝ, *Za nadějí a smysl*, Praha 1996, s. 219-226 (bibliografie); „Bibliografie Karla Skalického“, in Jaroslav SÝKORA [ET ALII], *Mlékem a medem oplývající. Sborník českých katolických biblistů Karlu Skalickému k sedmdesátinám*, Praha 2004, s. 152-159.

¹⁰⁴ Odilo ŠTAMPACH, „Profesor ThDr. Josef Kubalík“, in *Teologické texty* 6 (1993) 215; TÝŽ, „Kubalík, Josef: Dějiny náboženství“, in *Teologické texty* 2 (1990) 76-77.

¹⁰⁵ Ctírad V. POSPÍŠIL, „Christologie, soteriologie a postava Ježíše z Nazareta v českém a slovenském jazyce. Bibliografická studie“, in PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a christologie*. Krystal, Praha 1999, s. 78-98; TÝŽ, „Česká trinitární teologie a její kontext v letech 1800 – 2005. Komentovaná bibliografická sonda do dějin české teologie“, in *Theologická revue* (v tisku).

¹⁰⁶ Petr NĚMEC, *Dogmatická teologie v Časopise katolického duchovenstva v letech 1900 – 1949* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000; Zdeněk STODŮLKA, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000.

¹⁰⁷ Jolana POLÁKOVÁ (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997.

¹⁰⁸ Petr TICHÝ, *Spirituální a pastorační témata v časopise Duchovní pastýř a jejich přínos pro českou církev v letech 1950 – 1968* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000.

¹⁰⁹ Jiřina HOUSKOVÁ, *Srovnání pojetí modlitby Reginalda M. Dacíka OP a Jana Evangelisty Urbana OFM* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 1999; Benedikta Dana MISLEROVÁ, *ThDr. Reginald M. Dacík OP – formátor sester Kongregace sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě v letech 1965-1974* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2002.

¹¹⁰ Václav VENTURA, „Jan Evangelista Urban – učitel duchovního života“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KRÍŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 7-29; TÝŽ, *Jan Evangelista Urban – život a dílo. Sonda do dějin české teologie a spirituality*, Brno 2001.

Také dějiny české liturgiky zpracovány nebyly – s výjimkou autorských studií Františka Kunetky SDB o Josefovi Bradáčovi a studentské práce o Bonaventurovi Bouše OFM.¹¹¹

Křesťanská filosofie byla zkoumána především v rámci prezentací české filosofie jako takové i v některých autorských pracích.¹¹²

Církevní dějiny se dočkaly komplexního historiografického zpracování ve sborníku příspěvků, které mapují stav a perspektivy prací podle dějinných period.¹¹³

Pokud jde o patrologii, možno z hlediska historiografie poukázat pouze k bibliografiím českých překladů patristické literatury.¹¹⁴

Kanonické právo bylo stručně uchopeno v knize Jiřího R. Tretery a ve studii Jiřího Kejře.¹¹⁵

Mnohem úplněji byly zpracovány dějiny české katechetiky. Consilie Nováková OSU věnovala druhé polovině 20. století třetí díl své práce o dějinách katecheze a katechetiky v Čechách a na Moravě.¹¹⁶ Vedle toho existuje řada prací věnovaných postavě Františka Tomáška.¹¹⁷

¹¹¹ František KUNETKA, „Kněz, vychovatel, vědec a učitel“, in *Teologické texty* 2 (1996) 72; TÝŽ, „Josef Bradáč (1920-1986)“, in *„Život se tvoří z přítomné chvíle“ : česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. Lenka KARFÍKOVÁ – Alois KRÍŠŤAN – Josef KUŘE, Brno 1998, s. 67-80; Jan RÜCKL, *Zdeněk Bonaventura Bouše OFM. Život a dílo* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2005.

¹¹² Srov. Jiří GABRIEL (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998 a zde citovaná literatura.

¹¹³ Libor JAN (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000.

¹¹⁴ Daniela ČADKOVÁ, *Úplná bibliografie překladů starořecké prózy a dramatu* [cit 2006-21-01]. Dostupný z WWW: < <http://www.clavmon.cz/antika/> >; Heinrich KRAFT, *Slovník starokřesťanské literatury : život, spisy a nauka řeckých, latinských, syrských, egyptských a arménských církevních otců*, Kostelní Vydří 2005 (překlad bibliografie českých patristických překladů Jiří Kaplan).

¹¹⁵ Jiří Rajmund TRETERA – Stanislav PŘIBYL, *Konfesní právo a církevní právo*, Praha 1997, s. 40-53 (české kanonické a konfesní právo od 19. stol. do současnosti); Jiří KEJŘ, „Die kirchenrechtsgeschichtliche Forschung in Böhmen und Mähren“, in *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung* 112/81 (1995) 328-339.

¹¹⁶ Consilie NOVÁKOVÁ, *Dějiny katecheze a katechetiky v Čechách a na Moravě*, 3., *Die Katechese und Katechetik unter kommunistischer Macht (1948-1989)*, [Praha 1995]. Strojopis nevydané práce. 1. díl česky, 2. a 3. díl německy.

¹¹⁷ Srov. Ludvík DŘÍMAL, *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*, Olomouc 2002 a zde citovaná literatura.

VII.8.4 Závěr

Jak vidno, celková bilance příliš dobrá není. Je proto namístě připomenout slova, která byla citována již v úvodu k této práci: „Nít je notně potrhána jak vzhledem k tomu, co nabízela česká teologická tvorba před rokem 1948, tak bohužel často i vzhledem k tomu, co se za nesmírných obtíží podařilo vytvořit mezi lety 1948 – 1989. Pokud má česká teologie nabýt sebevědomí a vyléčit se z komplexů méněcennosti, pokud chce usilovat o větší vážnost v církvi i ve společnosti, musí se nevyhnutelně zahledět velmi pozorně do svých vlastních dějin, které rozhodně nejsou bezvýznamné. Výše zmíněná neznalost české teologické tvorby doma plodí pochopitelně také neznalost české teologické tvorby v zahraničí.“¹¹⁸ Proto je zpracování dějin české teologické tvorby „velkým úkolem naší generace“.¹¹⁹

¹¹⁸ Ctirad V. POSPÍŠIL, „Česká trinitární teologie a její kontext v letech 1800 – 2005. Komentovaná bibliografická sonda do dějin české teologie“ (v tisku).

¹¹⁹ Ctirad V. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*, Praha 2005, s. 66.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Seznam podává pouze ty zkratky, které autor sám vytvořil nebo které považuje za méně známé mezi teology. Ostatní jsou běžně užívány.¹

ABL	Archiv biskupství litoměřického
AČKA	Archiv České křesťanské akademie
AUK	Archiv Univerzity Karlovy
LAPNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví
NA	Národní archiv v Praze
SAP	Spisovna Arcibiskupství pražského
SČBK	Spisovna České biskupské konference
SKTF	Spisovna Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty

¹ Seznam hlavních zkratek užívaných v této práci koresponduje s tím, co uvádí Jaroslav CUHRA, *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001, s. 255-256 resp. Aleš OPATRŇÝ, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002, s. 275-276 resp. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 11-14.

BIBLIOGRAFIE

1. Archivní prameny¹

Archiv biskupství litoměřického

- neuspořádaný fond Litoměřický seminář
 - rukopisný sešit Kronika katolického semináře 69/70
 - rukopisný sešit Kronika CM sem. 1970-1971
 - rukopisný sešit Studijní rok 1971/72 (kronika)
 - rukopisný sešit Kronika kněžského semináře Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. Akademický rok 1972-73
 - rukopisný sešit Kronika 1973-74
 - rukopisný sešit Kronika 1974-75, 1975-76, 1976-77, 1977-78, 1978-1979, 1979-1980, 1980-1981
 - rukopisný sešit Evidence natištěných skript CMBF Litoměřice
 - složka Představení semináře
 - složka 1967-68
 - tisk kněžského semináře v Olomouci „870-1970“
 - tisk kněžského semináře v Olomouci „Pozdrav ze semináře v jubilejním roce 1969“
 - tisk kněžského semináře v Olomouci „Jejich jména ctí národ vděčný“
 - tisk kněžského semináře v Olomouci „Vánoční pozdrav ze semináře“

Archiv České křesťanské akademie

- přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 2. 4. 1998: „Tajné studium teologie“
- přepis zvukového záznamu ze zasedání historické sekce ze dne 5. 11. 1998: „Teologické a filosofické bytové semináře před rokem 1989“

Archiv Univerzity Karlovy

- fond Akademický senát
- fond Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 1891-1981

¹ Excerpce dokumentů v Archivu biskupství litoměřického, Archivu Univerzity Karlovy, Národním archivu, ve Spisovně Arcibiskupství pražského a ve Spisovně Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty byla širší, než je uvedeno. Uvedeny jsou pouze archiválie citované nebo přímo využitě v této práci.

- fond Rektorát Univerzity Karlovy 1945-2000

Archiv české sekce Radio Vaticana

- dokument Trasm. per la Cecslov. in l. CECA 31. VII. 1950 (fotokopie, kterou autorovi poskytla Jolana Bronková)
- dokument Trasm. per la Cecslov. in l. CECA 30. VIII. 1950 (fotokopie, kterou autorovi poskytla Jolana Bronková)

Catalogus Provinciae Pragensis necnon Viceprovinciae Bratislaviensis et Viceprovinciae de Michalovce Congregationis SS. Redemptoris 1949 (fotokopie dokumentu, kterou autorovi poskytl z archivu kongregace Stanislav Příbyl CSsR)

Literární archiv Památníku národního písemnictví

- fond Beneš Josef ThDr.
- fond Merell Jan

Národní archiv v Praze

- fond Arcibiskupství pražské – Ordinariát („Pozůstalost Beran“)
 - kart. 517-1/1-6
 - kart. 517-2/1-6
 - kart. 517-3/1-6
 - kart. 517-4/1-6
 - kart. 517-5/1-7
 - kart. 517-6/1-7
 - kart. 517-7/1-7
 - kart. 517-8/1-8
 - kart. 517-9/1-8
 - kart. 517-10/1-7
 - kart. 517-11/1-8
 - kart. 517-12/1-8
- fond Klement Gottwald
 - sv. 47, a.j. 862
 - sv. 47, a.j. 863
 - sv. 48, a.j. 864
 - sv. 48, a.j. 865
 - sv. 48, a.j. 866
 - sv. 49, a.j. 868

- sv. 102, a.j. 1158
- fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1945-1954
 - sv. 20, a.j. 228
 - sv. 20, a.j. 232
- fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – předsednictvo 1966-1971
 - sv. 76, a.j. 106, bod 6 a
 - sv. 76, a.j. 106, bod 6 a
 - sv. 126, a.j. 203, bod 4
- fond KSČ – Ústřední výbor 1945-1989, Praha – sekretariát 1945-1951
 - sv. 14, a.j. 125
- fond Ministerstvo školství a kultury – Církevní odbor
 - kart. 61 : složka Církev – 47 Bohoslovecké fakulty – CMBF – A – 1956-1957
 - kart. 61 : složka Církev – 47 fakulty bohoslovecké – CMBF – zahraničí – 1964-66
- fond Ministerstvo školství a kultury – Sekretariát pro věci církevní
 - kart. 259 : složka Fakulty CMBF – Organizace, rady 1969, 1975, 1983-89, s.d.
 - kart. 259 : složka Fakulty CMBF – styk se SPVC 1968, 1971, 1977-1985
 - kart. 259 : složka Fakulty CMBF – fakultní rada 1973-1984
 - kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Organizace 1969-1989
 - kart. 260 : složka Fakulty CMBF – Majetkoprávní, finance 1967-69, 1975, 1983-89
 - kart. 264 : složka Fakulta CMBF 1971-1985
 - kart. 264 : složka Fakulta CMBF kursy, cvičení, praxe 1972, 1975, 1981-87
 - kart. 269 : složka Fakulty CMBF – tisk 1973-77, 1981-89
 - kart. 269 : složka Fakulty CMBF – styky se zahraničím 1967, 1985, 1988
 - kart. 269 : složka Fakulty CMBF – pobočka Olomouc 1968-70, 1987
- fond Státní úřad pro věci církevní, Praha
 - kart. 2 : Zápisy z porad
 - kart. 13 : Porady kolegia
 - kart. 23 : Porada u náměstků
 - kart. 24 : Porada u náměstků
 - kart. 25 : Porada u náměstků
 - kart. 26 : Porada u náměstků
 - kart. 27 : Porada u náměstků

- kart. 28 : Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF a SÚC
- kart. 29 : Denní zprávy SÚC
- kart. 30 : Denní zprávy SÚC
- kart. 31 : Denní zprávy SÚC
- kart. 32 : Periodické zprávy SÚC
- kart. 33 : Periodické zprávy SÚC
- kart. 34 : složka Periodické zprávy SÚC
- kart. 75 : Týdenní zprávy
- kart. 93 : sign. 118 : Zprávy ministerstva národní bezpečnosti zasílané SÚC 1952
- kart. 117 : sign. 117 : Zprávy o chování biskupů v izolaci a biskupů uvolněných z izolace 1951-1952
- kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty v ČSR – všeobecné záležitosti
- kart. 123 : složka Bohoslovecké fakulty 1949-1954
- fond Státní úřad pro věci církevní Dodatky
 - kart. 24 : Fakulty obecné
 - kart. 212 : Fakulty CMBF 1949-1955
- fond Zemský úřad Praha, oddělení církevní, nadační a školské
 - kart. 79, inv. č. 6280/1941 a č. 3027/1942
- fond 1087 : ÚPV – tajná spisovna
 - kart. 312, inv. č. 1652

Spisovna Arcibiskupství pražského

- dokument č. 1880/51 : Oběžník – Získání mladíků pro bohoslovecké studium
- dokument č. 3777/51 : dopis Antonína Stehlíka Vojtěchu Šandovi z 23. 6. 1951

Spisovna České biskupské konference²

- fond Porady ordinářů
 - kart. 1976
 - kart. 1977,1978
 - kart. 1979, 1980, 1981
 - kart. 1982, 1983, 1984
 - kart. 1985, 1986
 - kart. 1987, 1988, 1989

² Dle sdělení tajemníka generálního sekretáře ČBK, Mgr. Jana Štěpančíka, spisovna vedle toho, co je zde uvedeno, další archiválie z období komunismu neobsahuje. Celý fond je sestaven z materiálů kapitulního vikáře brněnského biskupství Ladislava Horkého.

- kart. Různé

Spisovna Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty

- cyklostyl Pozdrav ze semináře. Litoměřice červen 1969
- cyklostyl ŘK CM bohoslovecká fakulta Praha – Litoměřice 1969-1970
- dokument Denkschrift des Professorenkollegiums der Theologischen Fakultät der Deutschen Universität in Prag, betreffend die Zusammenlegung der theologischen Fakultäten der Tschechoslowakischen Republik, Prag 1933
- dokument Pamětní spis bohoslovecké fakulty University Karlovy o návrhu sjednotiti katolické bohoslovecké fakulty v jedinou utrakvistickou fakultu v Olomouci, Praha 1933
- fond Doktorandské studium
- fond Kádrové posudky
- fond Licenciáty
- fond Personalia
- kniha Mzdové listy 1990
- neuspořádaná pozůstalost Antonína Salajky
- rukopisný sešit Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1940
- rukopisný sešit Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1940-41
- rukopisný sešit Institutum theologicum archidioec. Pragae – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1941-42
- rukopisný sešit Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské – Katalog posluchačů 1942-43 /t.č. v Dolních Břežanech/ /Pobočka v Praze II./
- rukopisný sešit Arcidiecéz. bohoslov. učiliště pražské – Seznam přednášek. Katalog posluchačů 1943-44, 1944-45
- rukopisný sešit Institutum theologicum archidioec. Pragae – Jednací protokol
- rukopisný sešit [Aep. Seminarium Pragense] – Jednací protokol od 11. X. 1941 – 31. X. 1944
- rukopisný sešit Aep. Seminarium Pragense – Jednací protokol od r. 1944 do r. 1952
- rukopisný sešit Poznámky pro ústavní kroniku
- rukopisný sešit Seznam disertačních temat a prací předložených ke schválení

- sešit Leges et praescriptiones, quibus reguntur Catholicae Facultates Theologicae in Republica Českoslovaca ad modum Statutorum in unum redactae
- složka Akční výbor, posuzování národní a politické spolehlivosti
- složka Ap. adm. Praha
- složka CMBF – pobočka
- složka Čestný doktorát
- složka Děkanství CMBF Litoměřice A
- složka Děkanství CMBF Olomouc B
- složka Dotazníky o spolehlivosti profesorského sboru
- složka Externí profesori
- složka Fakulta bohoslovecká
- složka Fakulta bohoslovecká – pobočka v Olomouci
- složka Fakultní rada
- složka Fakultní rada – zápisy ze zasedání
- složka Instituce
- složka Kanonická mise
- složka Katechetický kurs (2x)
- složka Personalía
- složka Pobočka CMBF Olomouc
- složka Posluchači podle vzdělání
- složka Prof. P. Dominik Pecka – čestný doktorát
- složka Přednášky
- složka Přijímací řízení
- složka Přijímací řízení na vysoké školy – zápisy
- složka Rok 1989-1990
- složka Různé
- složka Seznamy
- složka Seznam přednášek
- složka Seznamy přednášek
- složka Smokovec 1951
- složka Soukromé osoby
- složka Společenské vědy
- složka Statut organizační CMBF
- složka Studijní a zkušební řády katechetického studia

- složka Studijní předpisy
- složka Studium v zahraničí
- složka Studium externí
- složka Ukončení
- složka Zápisy katedr. konferencí (1952)
- složka Zápisy o konferenci fakultního sboru
- složka Zápisy o konfer. prof. sboru – Opisy
- složka Zápisy schůzí „Růže Sušilovy“ od 26. června 1935 do 16. května 1940 a volné listy s jejich pokračováním pro období 1942-1948

Studium Generale Provinciae Bohemiae, Olomoucii – Relatio de studiis in fine anni schol. 1948-1949 (fotokopie dokumentu z 29. června 1949, kterou autorovi z archivu dominikánského řádu poskytla S. M. Dominika Bohušová OP)

2. Publikované prameny a edice dokumentů

Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensi 1940-1949

Acta Apostolicae Sedis 1948-1989

Aktuální otázky církevní politiky a vědeckého ateismu, XIII., vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1987

Annuario Pontificio per l'anno 1957, Città del Vaticano 1957

Annuario Pontificio per l'anno 1964, Città del Vaticano 1964

Annuario Pontificio per l'anno 1985, Città del Vaticano 1985

„Apoštolská konstituce o universitách a fakultách pro církevní studia“, in *Časopis katolického duchovenstva* 77 (1936) 33-48

Catalogus cleri Archidioceseos Pragensis Anno Domini MSMXLVIII, Praha 1948

Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos bohemo-budvicensis pro anno Domini 1948, České Budějovice 1948

Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. Edice dokumentů, 1., *Církevní komise ÚV KSČ („Církevní šestka“)* duben 1949 - březen 1950, ed. BULÍNOVÁ, Marie – JANIŠOVÁ, Milena – KAPLAN, Karel, Praha-Brno 1994

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, Typis polyglottis Vaticanis MCMLXIII

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus – Kodex kanonického práva, úřední znění textu a překlad do češtiny, Praha 1994

COMMISSION NATIONALE SUISSE JUSTITIA ET PAX, *Situation de l'Eglise catholique en Tchécoslovaquie. Documents, commentaires*, Fribourg 1976

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Grafy populačního vývoje 1946-2004* [2006-03-18]. Dostupné z WWW: < <http://www.czso.cz> >

DENZINGER, Heinrich – HÜNERMANN, Peter, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Bologna³2000

Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha 1995

„Důvodová zpráva k vládnímu nařízení č. 151/37 a č. 152/37 Sb. z. a n. o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých“, in *Časopis katolického duchovenstva* 1937, s. 452-459

DVOŘÁČEK, Jiří, *Pastýřské listy*, Velehrad 2001

- FREI, Bohumil Jiří, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, IV, *Dokumente und Tabellen*, München 1973
- Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. IV/3, Libreria Editrice Vaticana 1981
- Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. V/1, Libreria Editrice Vaticana 1982
- Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. X/3, Libreria Editrice Vaticana 1988
- Kardinál Josef Beran. Malý sborník dokumentů*, Praha 2000
- Katalog kněžstva arcidiecése olomoucké L. P. 1949*, Olomouc 1949
- Jan Pavel II. v Československu 21.-22. dubna 1990. Projevy, promluvy, poselství*, Praha 1990
- JAN PAVEL II., „List biskupům Československa o seminářích“, in *Studie* 81 (1982) 197-199
- , „K biskupům Československa“, in *Nový život* 4 (1982) 58-61
- , „Biskupům ČSSR "ad limina"“, in *Nový život* 11 (1987) 166-168
- , *Sapientia christiana – Ex corde Ecclesiae*, vydáno pro vnitřní potřebu Katolických teologických fakult ve spolupráci s Křesťanskou akademií Řím, Praha 1998
- , *Fides et ratio*, Praha 1999
- KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno 1993, s. 235-430
- , *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001, s. 114-173
- KUNZMANN, Adolf – PLUCHA, Fridrich, *Die tatsächliche Lage der katholischen Kirche in der ČSSR. Eine Dokumentation*, München 1973
- Oběžník* (Kapitulní konsistoř v Praze) 1955-1965
- Oběžník* (Apoštolská administratura v Praze) 1965-1968
- Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze* 1968-1977
- Oběžník arcibiskupství pražského* 1978-1990
- OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Pastýřské listy 1945-2000. Arcidiecéze pražská*, Kostelní Vydří 2003
- Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <www.psp.cz>
- PIUS XI., „Constitutio apostolica Deus scientiarum Dominus, de Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum“; SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS, „Ordinationes“, in *Acta Apostolicae Sedis* XIII (1931) 241-284

PLACHT, Otto – HAVELKA, František, *Předpisy pro vysoké školy republiky Československé*, Praha 1932

Právní poměry církví a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem, Praha 1977

„Prováděcí nařízení k Apoštolské konstituci "Deus scientiarum Dominus"“, in *Časopis katolického duchovenstva* 77 (1936) 111-132

„Prozatímní studijní řád pro studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) a škol druhého stupně (středních) na bohosloveckých fakultách (výnos MŠVU z 13. XII. 1948, č. A-115 314-V-1); Prozatímní zkušební řád pro studium kandidátů učitelství náboženství škol prvního stupně (národních) a škol druhého stupně (středních) na bohosloveckých fakultách (výnos MŠVU z 13. XII. 1948, č. A-115 314-V-2)“, in *Věstník Ministerstva školství, věd a umění* 4 (28. února 1949) 63-65

Překlad Kodexu kanonického práva [1917]. Pracovní text komise pro překlad Kodexu při CMB fakultě v Praze, pobočce v Olomouci, [s.l.] : [s.n.] [s.d.]

RABAS, Josef, *Zugnis und Zusage. Dokumente aus der Kirche der ČSSR (Materialien zur Situation der Katholischen Kirche in der CSSR IV)*, München 1981

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Quaedam temporariae normae ad constitutionem apostolicam Deus scientiarum Dominus recognoscendam*, Typis polyglottis Vaticanis MDCCCCLXVIII

Sbírka zákonů [cit. 2006-04-08]. Dostupná z WWW: <<http://www.mvcr.cz/sbirka/>>

Schematismus duchovenstva diecéze královéhradecké na rok 1949, Hradec Králové 1949

Soubor právních předpisů upravujících poměr k církvím v Československé socialistické republice, Praha 1962

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih>>

„Výnos předsedy SÚC o zavedení pětiletého studia na ŘKCMBF v Praze a v Bratislavě a jednoročního přípravného kursu pro studium bohosloví na jmenovaných fakultách“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1955) 136-137

Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2002 [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>

Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy v Praze – Katolické teologické fakulty v roce 2003 [cit. 2005-18-08]. Dostupný z WWW: <http://ktf.cuni.cz/uredni_deska/>

Vzpřimte se a zdvihněte hlavu. Sborník dokumentů k devadesátinám Františka kardinála Tomáška, Praha 1989 (samizdat, edice Duch a život)

3. Periodika³

Časopis katolického duchovenstva 1945-1949

Dialog Evropa XXI 1990-2005

Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 1950-1968, 1970-1990

Getsemany. Křesťanský měsíčník 1990-2005

Informace o církvi 1979-1990 (samizdat)

Jezuité 1992-2005

Katolické noviny 1949-1989

Katolický týdeník 1990-2005

Mundus orans. Informační bulletin o náboženství 1990-1992

Museum. Časopis slovanských bohoslovců 1938-1946

Naše jednota 1 (1952), 2-3 (1952), 4 (1953)

Nový život. Měsíčník Cyrilometodějské ligy pro kulturu a život z víry 1954-2001

Oběžník Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva 1965-1968

Orientace 1982-1989

Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku 1994-2005

Poutník. Časopis přátel sv. Františka 1994-2005

Proglas. Revue pro politiku a kulturu 1990-2000

Revue Na hlubinu 1988-1989

Revue Proglas. Měsíčník pro kulturu a politiku 2001-2002

Proglas. Literární a kulturní příloha Revue Politika 2003-2005

Salesiánská rodina 1991-2003

Salus. Pracovní sešity pro bioetiku a pastorální medicínu 1988-1990 (samizdat)

Salus. Sešity pro bioetiku a pastorální medicínu 1990-1993

Salve. Revue pro teologii a duchovní život 1990-2005

Studie 1958-1990

Teologický sborník 1978-1979 (samizdat)

Teologický sborník. Ekumenický čtvrtletník pro teologii 1995-2002

³ Excerpce úplných řad v uvedených obdobích. Neplatí pro *Katolické noviny* a *Katolický týdeník*.

Texty resp. Teologické texty 1979-1989 (samizdat)

Teologické texty. Časopis pro teologii a službu církve 1990-2005

Teologie & Společnost 2003-2005

Věstník katolického duchovenstva 1949-1954

Via. Časopis pro teologii 1968-1970

*Vinculum. Oběžníky českých kněží v exilu 1951-1965, 1970-1972 (k dispozici pouze neúplná řada, podtitul nebyl vždy uváděn a měnil se, např. *Našim kněžím v exilu* v r. 1955)*

Zimní kvatembr 1945-1946

Zpravodaj Východočeského krajského výboru Sdružení katolických duchovních Pacem in terris v Hradci Králové 1972-1988

Zpravodaj Sdružení katolických duchovních Pacem in terris ČSR 1986-1987

*Zpravodaj Severomoravského krajského výboru Sdružení katolických duchovních Pacem in terris v Ostravě 1972-1988 (v r. 1980 slovo *Zpravodaj* změněno na *Rozhledy*)*

4. Literatura⁴

- „... A dopisy čtenářů“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1971) 78-80
- ADÁMEK, Milan, *Filosoficko-theologické učiliště a kněžský seminář ve Vidnavě (1899-1945)* (disertační práce obhájená na CMBF v Litoměřicích), Litoměřice 1982
- , „Výchova kněží rakouské (československé) části vratislavské diecéze (1899-1945)“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1984) 89-92
- Advanced Rapid Library* [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW:
<<http://svk6.svkl.cz/aRLreports/redo/redo99.htm>>
- „Akční program Díla koncilové obnovy“, in *Katolické noviny* 19 (12. 5. 1968) 3
- ALAN, Josef (ed.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945-1989*, Praha 2001
- „Alma mater cyrillomethodiana pragensis. Rozhovor s prof. Mons. ThDr. Josefem Hronkem, děkanem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1953) 9-10
- ALTRICHTER, Michal [ET ALII], *Otázky české spirituality*, Olomouc-Velehrad 2001
- ALTRICHTER, Michal [ET ALII], *Křesťanství a kultura*, Velehrad 2003
- AMBROS, Pavel, *Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí*, Velehrad 1999
- , „Česká spiritualita“, in ALTRICHTER, Michal [ET ALII], *Otázky české spirituality*, Olomouc-Velehrad 2001, s. 15-31
- , *Pastorální teologie. 5, Církev, kultura, společnost, misie*, Olomouc 2002
- , *Teologicky milovat církev. Vybrané statě z pastorální teologie*, Velehrad 2003, s. 253-283 (kap. „Typologizace farní duchovní správy let 1948-1999 na území dnešní ČR“)
- Apoštolář I*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil Ondřej M. PETRŮ OP, Řím 1954
- Apoštolář II*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlil Ondřej M. PETRŮ OP, Řím 1955
- AUBERT, Roger [ET ALII], *The Common Christian Roots of the European Nations. An International Colloquium in the Vatican, 2, Written contributions to the twelve carrefours*, Florence 1982
- „Auri sacra fames“, in *Věstník katolického duchovenstva* 11 (1952) 3-5

⁴ Seznam neobsahuje díla učitelů CMBF citovaná v kap. IV.2. Symbolem — naznačuji, že jde o další dílo autora, který byl uveden výše.

- BABIČKA, Václav, „Dějepisectví konfesní, ekumenické a sekulární“, in JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 15-17
- BAGIN, Anton [ET ALII], *Facultas theologica Ss. Cyrilli et Methodii Bratislavae 1936-1986. Zborník štúdií*, Bratislava 1986
- BALABÁN, Milan, „V půli cesty (Několik poznámek k českému ekumenickému překladu Bible)“, in BALABÁN, Milan – DEJMALOVÁ, Kateřina, *Cesty vzhůru*, Praha 1997, s. 9-42
- BARBAGLIO, Giuseppe – DIANICH, Severino (ed.), *Nuovo dizionario di teologia*, Cinisello Balsamo 2000
- BARBAGLIO, Giuseppe – BOF, Giampiero – DIANICH, Severino (ed.), *Teologia*, Cinisello Balsamo 2002
- BÁRTA, Jan B., *Syntéza učení víry*, 1-3, Praha 1969 (reedice v jednom svazku: Praha 1991)
- BARTÁSKOVÁ, Lucie, *Čeští dominikáni v době komunismu* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2001
- BARTH, Karl, *Protestantská teologie v XIX. století*, 1. Prehistorie, Praha 1986
- BARTOŇ, Josef, „Pozapomenutý překlad Nového zákona. (Příspěvek ke 40. výročí úmrtí českého biblisty Rudolfa Cola)“, in *Theologická revue* 2 (2004) 187-194
- BARTOŇOVÁ, Vojtěška, *Ekleziologie II. vatikánského koncilu v porovnání s ekleziologií S. M. Braita* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 1996
- BARTOŠOVÁ, Veronika, *Teologie nekřesťanských náboženství a problematika anonymního katechumenátu Vladimíra Boublíka* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2000
- BARTŮŇEK, Václav, „Jan Merell“, in MERELL, Jan, *Kázání na hoře*, Praha 1964, s. 77-88
- , „Životní jubileum spectabilis děkana CMBF“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1964) 97
- BASTL, Ondřej – HANUŠ, Jiří – VÉVODA, Rudolf, „Česká a moravská církev od josefinismu k modernismu“, in JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 60-68
- BB [= BOUŠE, Bonaventura], „Naděje katolictví v zemích českých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1971) 11-13
- BENDA, Klement, „Josef Cibulka“, in *Kapitoly z českého dějepisu umění*, II., Praha 1987, s. 161-170

- BENDA, Patrik, *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*, Praha 2003
- BENEŠ, Petr Regalát [ET ALII], *Historia Franciscana. Katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604-2004)*, Praha 2004
- BERÁNEK, Josef, *Hovory s Petrem Kolářem*, Brno 2001
- , *Václav Malý : k hledání pravdy patří pokora*, Praha 2002
- , *Jan Sokol : nebát se a nekrást*, Praha 2003
- BEZDÍČEK, Josef, *Tomáško a jeho doba*, Řím 1969
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*, 8. vydání (1. opravené vydání), Praha 2001
- „Bibliografie Josefa Petra Ondoka“, in *Teologie & Společnost* 6 (2003) 27
- „Bibliografie Karla Skalického“, in SÝKORA, Jaroslav [ET ALII], *Mlékem a medem oplývající. Sborník českých katolických biblistů Karlu Skalickému k sedmdesátinám*, Praha 2004, s. 152-159
- BIČ, Miloš, „Zásady, průběh a očekávané plody práce na novém ekumenickém překladu Bible“, in *Křesťanská revue* 47 (1980) 101-103
- , „K novému ekumenickému překladu bible“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1983) 54-55
- BÍLEK, Jiří – KAPLAN, Karel, *Pomocné technické prapory 1950-1954. Vznik, vývoj, organizace a činnost / Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*, Praha 1992
- BÍLEK, Jiří, *Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci*, Praha 2002
- BÍLKOVÁ, Andělka, „K prvnímu výročí smrti otce Josefa Zvěřiny“, in KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút – ZVĚŘINA, Josef, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995, s. 131-148
- Biskupové brněnské diecéze 1882 – dnes*. Dostupný z WWW: <<http://www.biskupstvi.cz/>>
- BLABOLIL, Antonín, *Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800-1918*, Praha 1970

- BLÁHA, Robert, „Kolik stojí svoboda. S teologem Oto Mádrem o komunismu, odboji a životě ve vězení“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 1 (2006) 10-13
- BLAŽEK, Petr (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*, Praha 2005
- BOF, Giampiero, „Teologia“, in BARBAGLIO, Giuseppe – BOF, Giampiero – DIANICH, Severino, *Teologia*, Cinisello Balsamo 2002, s. 1601-1674
- BOHÁČ, Zdeněk, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999*, Kostelní Vydří 1999
- Bohemikální autoři. Křesťanství (1901-2000)*, Praha : Centrální katolická knihovna 2001 [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckk.cz/pub/auth.xml>>
- Bohosloví. Co a jak číst pro studium jeho jednotlivých oborů*, Praha 1946
- BOUŠE, Zdeněk Bonaventura, *Epilegomena*, Praha 2002
- , *Malá katolická liturgika : tradice, kritika, budoucnost*, Praha 2004
- BOUŠE, Bonaventura – KONZAL, Václav, „Několik poznámek k jednotnému kancionálu“, in *Via. Časopis pro teologii* 5 (1968) 96-99
- Boží dobrodruh. Hrst vzpomínek Jaroslava Sallera*, [podle autorových vzpomínek zapsala GRUNCLOVÁ, Kateřina], Kostelní Vydří 1999
- BRADNA, Antonín, „Svědectví diecézního kněze“, in OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 68-70
- , *Zaradoval jsem se... Útržky ze života*, Kostelní Vydří 2002
- „Brána pražského semináře se otevírá...“, in *Zimní kvatembr* (19., 21. a 22. prosince 1945) 10-11
- BROŽ, Jaroslav – MIKULICOVÁ, Mlada (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty, VIII., K 100. výročí narození prof. ThDr. Jana Merella*, Praha (v tisku)
- BROŽ, Jaroslav (ed.), *Ton logon asfaleia. Sborník Katolické teologické fakulty UK v Praze k 80. narozeninám ThDr. Františka Nováka*, Praha 2000
- BROŽ, Miroslav, *Církev v proměnách času 1996-1999. Sborník Českobratrské církve evangelické*, Praha 2002
- BROŽEK, Stanislav, „Josef Vlach Vrutický – 100 let od narození“, in *Vlastivědný sborník Podřipsko* 7 (1997) 22-26

- BYSTRÝ, Jan, *Organizace Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris jako pastorační problém* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2001
- CAMPATELLI, Maria, „Esistono le vocazioni dei popoli? Alcuni spunti a partire da Vladimir Solov'ëv“, in ŠPIDLÍK, Tomáš [ET ALII], „*Lezioni sulla Divinumanità*“, Roma 1995, s. 409-447
- CANOBBIO, Giacomo – CODA, Piero (ed.), *La Teologia del XX secolo: un bilancio*, 1., *Prospettive storiche*, Roma 2003
- CASAROLI, Agostino, *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989)*, Kostelní Vydří 2001
- CAVALLI, Fiorello, *Governo comunista e Chiesa cattolica in Cecoslovacchia*, Roma 1950
- , „Sviluppi della tattica comunista contro la Chiesa cattolica in Cecoslovacchia“, in *La Civiltà Cattolica* 102 (1951) 481-494
- CEKOTA, Vojtěch, „Teologická fakulta (1860-1996)“, in *Padesát let z dějin obnovené univerzity*, Olomouc 1996, s. 39-55
- , „CMBF v Olomouci v letech 1968-1974“, in *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 29 (2000) 197-202
- CIKLER, Zdeněk, „Povídání s panem profesorem“, in *Setkání* 2 (1994) 15
- COFFELE, Gianfranco, „Storia della teologia“, in CANOBBIO, Giacomo – CODA, Piero (ed.), *La Teologia del XX secolo: un bilancio*, 1., *Prospettive storiche*, Roma 2003, s. 249-325
- CONGAR, Yves, „Théologie“, in *Dictionnaire de théologie catholique* XV/1, Paris 1946, sl. 341-502
- , „Dějiny církve jako "locus theologicus"“, in *Teologický sborník* 3 (2000) 61-68
- „Congressus studiosorum orbis terrarum Pragae "17. November"“, in *Museum* 73 (1945-46) 7-10
- CUHRA, Jaroslav, „Milénium pražského biskupství. Pandán k desetiletí duchovní obnovy“, in *Historické studie k sedmdesátinám Milana Otáhalo*, Praha 1998, s. 48-58
- , *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*, Praha 1999
- , „Nejen ze života církví. Vznik Sdružení katolických duchovních Pacem in terris“, in *Historický obzor* 5-6 (1999) 128-131
- , „Katolická církev přelomu 80. let v diplomových pracích příslušníků StB. Krátká analýza a edice dokumentů“, in *Securitas Imperii* 5 (1999) 3-145

- , „Pražský biskup Tomášek a stát v čase ostré normalizace (1969-1982)“, in OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 17-25
- , „Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky Pražského jara“, in FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 112-124
- , „Dekret Quidam episcopi a zánik Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris“, in *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Studia historica* 49 (2001) 167-178
- , *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*, Praha 2001
- , „Vatikán a Československo v šedesátých letech“, in OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 16-30
- , „Skrytý zápas. Stát, katolická církev a mládež v druhé dekádě normalizačního režimu“, in VANĚK, Miroslav A KOL, *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*, Praha 2002, s. 107-143
- , „Čeští teologové 50. let 20. století: Otec své doby: Jan Evangelista Urban (1901-1991); Teolog, který se nestal vědcem: Adolf Kajpr (1902-1959)“, in *Setkání* 2 (2003) 5
- , „Čeští teologové 50. let 20. století: Aristokrat ducha: Antonín Mandl (1912-1972); Jeden z posledních svědků: Oto Mádr (*1917); Teolog originálního jednání: Jan Baptista Bárta (1921-1982)“, in *Setkání* 3 (2003) 5
- , „Katolická církev a odpor vůči "normalizačnímu" režimu“, in BLAŽEK, Petr (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*, Praha 2005, s. 67-78
- Cyrlometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Sborník na paměť jejího obnovení a začlenění do svazku v říjnu 1990*, Olomouc 1991
- ČADKOVÁ, Daniela, *Úplná bibliografie překladů starořecké prózy a dramatu* [cit 2006-21-01]. Dostupný z WWW: < <http://www.clavmon.cz/antika/> >
- ČARNOGURSKÝ, Ján, *Váznil ich za vieru*, Bratislava 1990

- ČEJKA, Gustav, „Život a dílo ve službě padesátiletého kněžství vyšehradského probošta prof. dr. Josefa Beneše“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1979) 76-77
- ČEJKA, Gustav (ed.), *Teologické studie. Sborník přednášek X. teologického kursu CMBF v Litoměřicích září 1979 a přednášek tiskového semináře SKD Mariánské Lázně v dubnu 1980*, Litoměřice 1982
- , *Sborník teologických statí I., Přednášky XI. teologického kursu CMBF – 1980*, Praha 1982
- , *Sborník teologických statí IV.*, Praha 1985
- , *Sborník teologických statí V.*, Praha 1986
- , *Sborník teologických statí VI.*, Praha 1987
- , *Sborník teologických statí*, Praha 1988
- ČEJKA, Gustav – POKORNÝ, Ladislav (ed.), *Sborník teologických statí II.*, Praha 1983
- ČERNOCKÝ, Bohuš, „Církev a vlast nás volají“, in *Věstník katolického duchovenstva* 4 (1950) 6-7
- , „Den vítězství pracujícího lidu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 2 (1953) 1-2
- ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001
- ČERVINKA, Václav, „Konec války v Dolních Břežanech“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1972) 79
- Češi v Chicagu [cit. 2005-08-08]. Dostupný z WWW:
<<http://www.radio.cz/cz/clanek/59622>>
- ČIHÁK, Josef, *Theologus čili Studium katolické teologie, 1., Organizace katolického studia bohosloveckého*, Praha 1927
- Československý hudební slovník, díl 2, Praha 1965
- „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 85-86 (1983) 153-156
- „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 87-89 (1983) 391-394
- „Čí jsou Katolické noviny?“, in *Studie* 96 (1984) 576-580
- DACHOVSKÝ, Karel, *Umlčený zvon. Román o knězi Janu Bártovi vězněném 16 let pro víru*, Praha 1990
- , *Cesta františkánského kněze Jana Bárty. Historická studie o knězi vězněném 16 let pro víru*, Praha 1991 [obálka: 1992]

- DE CARVALHO AZEVEDO, Marcello, *Inkulturace a požadavky modernosti*, Velehrad 2000
- „Dějinné rozhodnutí našeho duchovenstva“, in *Katolické noviny* 13 (31. 3. 1968) 3
- DEMEL, Zdeněk, „Po stopách jednoho smutného výročí. K zrušení diecézních bohosloveckých učilišť a seminářů v roce 1950“, in *Studia theologica* 1 (2001) 61-65
- DOHNALOVÁ, Emilie, „Arcibiskupská knihovna v Olomouci“, in *Krok* 4 (2004) 25-28
- DOKOUPIL, Blahoslav (ed.), *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000*, Brno – Olomouc 2002
- DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931
- DOLEŽAL, Miloš, „Až po směně jsem mohl studovat. Vzpomínky prof. Jaroslava Kadlece, doyena českých církevních historiků“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 7 (červenec 2001) 4
- , „Křesťanská akademie Řím (pokus o portrét jednoho exilového vydavatelství)“, in *Souvislosti* 1 (2002) 125-137
- DOLISTA, Josef – MACHULA, Tomáš, „Církev zápasící“, in *Teologické texty* 2 (2003) 52-55
- DOMABYL, Gustav, „Alumnát královéhradecký“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., Praha 1912, s. 337-339
- „Dopis Ivana Medka“, in *Studie* 62 (1979) 163-166
- „Doslov“, in KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút – ZVĚŘINA, Josef, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995, s. 123-130
- „Doškolovací katechetický kurs“, in *Katolické noviny* 31 (4. 8. 1968) 2
- DOUGLAS, James Dixon (ed.), *Nový biblický slovník*, Praha 1996
- dr. J. K.-, „V článku "Liturgická obnova"...“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1966) 31-32
- DŘÍMAL, Ludvík, *František Tomášek jako katecheta dětí a mládeže*, Olomouc 2002
- DŘÍMAL, Maxmilián, *Pastorační působení profesora Kolakoviče na území Československa* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2001
- DUKA, Dominik, *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha²1992
- , „Desetiletí“, in *Salve* 1 (1997) 13-22
- DUKA, Dominik [ET ALII], *Jsmo totiž v Jeho rukou, my i naše slova. Sborník k 10. výročí úmrtí otce Metoděje Habáně OP*, Praha 1994
- Duše poutníka: Tomáš Špidlík v rozhovoru s Janem Paulasem*, Kostelní Vydří 2004

- „Dvacet let časopisu Studie“, in *Index Studií 1958-1978*, Řím 1979, s. 3-4
- DVOŘÁK, Jiří – NERADOVÁ, Květoslava, *O Bohu a víře. Výběrová bibliografie knih s náboženskou tematikou*, Praha 1992
- DVOŘÁK, Ladislav, „Alumnát českobudějovický“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., Praha 1912, s. 330-340
- DVOŘÁK, Pavel, „Tiskový seminář“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 6 (1980) 95
- „Editorial – Pokání je setkávání v lásce“, in *Teologické texty* 8 (1983) 2
- EKUMENICKÁ SEKCE PŘI HUSOVĚ FAKULTĚ, „Orientační přehled publikací z oboru teologie a náboženství vyšlých v církevních (resp. fakultních) edicích za třicetiletí od r. 1949 do r. 1978 v jazyce českém a slovenském“, in *Theologická revue církve československé husitské* 13 (1980) 52-64, 93-96
- ELŠÍKOVÁ, Monika, *Dobré dílo Anastáze Opaska*, Praha 1999
- Evangelia*, z původního textu přeložil a vyložil Pavel ŠKRABAL, k tisku znova připravil Ondřej M. PETRŮ, Řím 1951
- Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského. Jubileum, ktoré je výzvou*, Bratislava 1994
- FIALA, Petr, „Povinnost vydat svědectví. Na okraj rozhovoru s otcem biskupem Stanislavem Krátkým“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 102-105
- , „Biskup Stanislav Krátký a skrytá církev“, in FILIP, Aleš – MIHOLA, Jiří, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 62-81
- FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří, „Teologie konvergence, integrace a svobody : Stanislav Krátký a dynamické pojetí tradice moravského katolicismu“, in *Teologický sborník* 4 (1997) 58-59
- , *Skrytá církev. Felix M. Davídek a společenství Koinótés*, Brno 1999
- FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000
- , *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Brno 2001
- FILIP, Aleš – MIHOLA, Jiří, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003

- FILIPÍ, Pavel, „Křesťanská revue pod vedením Josefa Smolíka“, in *Křesťanská revue* 3 (2002) 74-77
- FILIPÍ, Pavel – PIVOŇKA, Petr, *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha 1992
- FILIPSKÝ, Jan (ed.), *Kdo byl kdo. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté*, Praha 1999
- FORBELSKÝ, Vít, *Česká christologie v první polovině 20. století* (diplomová práce obhájená na TF JU), České Budějovice 2001
- FORMANOVÁ, Lucie – GRUNTORÁD, Jiří – PŘIBÁŇ, Michal, *Exilová periodika. Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945*, Praha 1999
- FREI, Bohumil Jiří, *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1968*, I/1-2, II/1-2, III, Neuried 1989
- , *Staat und Kirche in der Tschechoslowakei vom Februarumsturz 1948 bis zum Prager Frühling 1968*, IV, *Dokumente und Tabellen*, München 1973
- FUCHS, Jiří, „Příčiny polarizace“, in *Distance. Revue pro kritické myšlení* 3 (2000) 5-22
- GABRIEL, Jiří (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998
- GABRIEL, Josef, „Člověk vědoucí a ušlechtilý“, in DUKA, Dominik [ET ALII], *Jsme totiž v Jeho rukou, my i naše slova. Sborník k 10. výročí úmrtí otce Metoděje Habáně OP*, Praha 1994, s. 77-79
- GELLNER, Ernest André, *Národy a nacionalismus*, Praha 1993
- GŁOMBÍK, Czesław, *Český novotomismus třicátých let : iniciativy, kulturní kontext, polemiky*, Olomouc 1995
- Gréckokatolícky kňazský seminár biskupa Petra Pavla Gojdiča v Prešove zo dňa 21. novembra 1996*, Prešov 1996
- GROCHOLEWSKI, Zenon, „Teologická fakulta na státní univerzitě“, in *Teologické texty* 4 (2003) 156-158
- GRUNTORÁD, Jiří, „Samizdatová literatura v Československu sedmdesátých a osmdesátých let“, in ALAN, Josef (ed.), *Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945-1989*, Praha 2001, s. 493-507

- HAAG, Herbert, „Biblické zprávy o stvoření dnes“, in *Oběžník (Apoštolská administratura v Praze)* 3 (1967)
- HÁJEK, Milan, „První český ekumenický překlad Písma svatého“, in *Křesťanská revue* 40 (1973) 227-230
- HALAMA, Jindřich, (ed.), *75 let Evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1994
- HALAS, František X., *Co je Jeruzalémská bible a proč by se měl vydat její překlad do češtiny*, Brno 1991
- , „Předmluva překladatele“, in *Jeruzalémská Bible*, 1, *Geneze*, Praha 1992, s. V-X
- , „Jeruzalémská bible“, in FILIP, Aleš – MIHOLA, Jiří, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 35-44
- HALÍK, Tomáš, *Víra a kultura. Pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie*, předmluva SKALICKÝ, Karel; doslov VRÁNA, Karel, Praha 1995
- HALKO, Jozef, „Československá rozvědka a Vatikán, Druhý vatikánský koncil“, in *Pamät' národa* 2 (2005) 13-19
- HANÁKOVÁ, Jitka, *Edice českého samizdatu 1972-1991*, Praha 1997
- HANAKOVIČ, Štefan (ed.), *130 rokov Spolku svätého Vojtecha a 150 rokov Katolíckych novín*, Trnava 2001
- HANUŠ, Jiří, *Snění v plné bdělosti. Rozhovory s Odilonem Ivanem Štampachem*, Brno 1997
- , „Dominik Pecka, tvář člověka“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 36-44
- , *Pozvání ke studiu církevních dějin*, Brno 1999
- , „Felix M. Davídek a jeho pojetí církve“, in *Teologický sborník* 2 (1999) 53-58
- , „Právo na dějiny a interpretace tradic. Diskuse o náboženských a národních tradicích v českém poválečném prostředí“, in *Teologie & Společnost* 2 (2004) 15-21
- , *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005
- , *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, Brno 2005
- , „Teilhard v Čechách a na Moravě“, in *Teologie & Společnost* 2 (2005) 10-13
- HANUŠ, Jiří (ed.), *Ve znamení naděje : proměny teologie a církve po II. vatikánském koncilu*, Brno 1997

- , „Téhle knížce by mohl rozumět jediný člověk v Československu". Rozhovor s Jiřím Němcem“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 5-6 (1997) 56-61, 5-6 (1998) 57-61
- , *Mezi tradicí a reformou. Rozhovory o moravském katolicismu ve 20. století*, Brno 2002
- , *Ekumenické církevní dějepisectví. Dějiny, analýzy, perspektivy*, Brno 2003
- HANUŠ, Jiří – STRÍBRNÝ, Jiří (ed.), *Stát a církev v roce 1950*, Brno 2000
- HANZALOVÁ, Jarmila (ed.), *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*, Praha 1997
- HARTMANNOVÁ KYBALOVÁ, Ludmila – HRADILEK, Pavel, „Jak dnes číst liturgiku Z. B. Bouše?“, in *Getsemany* 1 (2005) 15-17
- HAUPTOVÁ, Zoe, „Vojtěch Tkadlčík (8.2.1915-25.12.1997)“, in *Slavia – časopis pro slovanskou filologii* 4 (1997) 517-518
- HAVEL, Václav, *Moc bezmocných*, Praha 1990
- HAVELKA, Miloš, *Spor o smysl českých dějin 1895-1938*, Praha 1995
- , *Dějiny a smysl. Obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895-1989*, Praha 2001
- HAVLÍČEK, Petr – OVEČKA, Petr, „Dobrodružství s Kristem: rozhovor“, in *Jezuité* 6 (2005) 6-9
- HAVRÁNEK, Jan, „Univerzita Karlova, rozmach a perzekuce 1918-1945“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 47-59
- HAVRÁNEK, Jan – POUSTA, Zdeněk (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998
- HEIDLER, Alexander, „O volbě a dělbě práce vědecké a spisovatelské mezi českými katolíky v exilu“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 5-7
- , „Povolání ke kněžství a péče o kněžský dorost“, in *Nový život* 1 (1963) 8-9
- HEIN, Lorenz, „"Uzdravení dějin" jako spiritualita ekumenického církevního dějepisectví“, in *Teologický sborník* 1 (2002) 73-80
- HEJDA, Jiří, *Žil jsem zbytečně. Román mého života*, Praha 1991
- HEJDÁNEK, Ladislav [ET ALII], „Bytové semináře“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 1 (1999) 26-32
- HELLER, Jan, „Na okraj nového biblického překladu“, in *Křesťanská revue* 46 (1979) 88-90
- , *Podvečerní děkování. Vzpomínky, texty a rozhovory*, Praha 2005
- História a súčasnosť Univerzity Komenského v Bratislave*, Bratislava 2000

- Historie teologického konviktu* [cit. 2006-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://konvikt.cirkev.cz/>>.
- „Hlasy čtenářů“, in *Katolické noviny* 15 (14. 4. 1968) 5
- HLAVICA, Vít *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima doc. ThDr. Jaroslava Studeného. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- HOBBSAWM, Eric. J., *Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita*, Brno 2000
- HOBZEK, Josef, „Josef Cibulka. Nástin životopisný“, in LÍBAL, Dobroslav – VILÍMKOVÁ, Milada, *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr. Josefa Cibulky*, Praha 1957, s. 7-20
- HOFMANOVÁ, Antonie, *Rozsvítil jsem lampu*, Svoboda nad Úpou [s.d.]
- HOFFMANN, Bedřich, *A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov⁴1946
- HOCHMANN, František, „Dělník ve službě Pána. K šedesátinám děkana CM bohoslovecké fakulty prof. Dr. L. Pokorného“, in *Katolické noviny* 25 (29. 6. 1975) 3
- HOJDA, Jan (ed.), *Identita církve – identifikace s církví*, Svitavy 2002
- HOLAKOVSKÝ, Václav, „Dělník Boží. Za ThDr. Lic. bibl. Jarolímekem Adámekem“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (1970) 17
- HOLEČEK, František J., „Církevní dějiny a dějinná církve. K metodologii teologické introspekce na poli církevních dějin“, in JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 7-14
- HOLICKÝ, Dominik, „Kanonisté v diecézním semináři a u církevních soudů v Českých Budějovicích do roku 1948“, in *Teologické studie* 1 (2004) 73-78
- HOLOTA, Benedikt V., *Nebyl jsem hrdina. Vzpomínky na totalitu 1950-1989*, Kostelní Vydří 2002
- HOŠKOVÁ, Martina, *Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2000
- , „Kardinál František Tomášek a jeho zásahy ve prospěch pronásledovaných komunistickým režimem“, in MIKULICOVÁ, Mlada – KUBÍN, Petr (ed), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, 4., K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 233-259

- hp-, „Jaroslav Beneš“, in GABRIEL, Jiří (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998, s. 34
- HRADILEK, Pavel, „Antonín Liška: biblista, učitel, pastýř“, in *Getsemany* 11 (2003) 290-291
- , „Svědectví o Janu Konzalovi“, in *Teologie & Společnost – speciál S* (2005) 4-7
- HRADILEK, Pavel – DEMEL, Zdeněk – HERYÁN, Ladislav, „Nad Malou katolickou liturgikou Bonaventury Boušeho“, in *Teologie & společnost* 1 (2005) 41-45
- HRDINA, Ignác A., „Postavení českých teologických fakult v rámci státních univerzit“, in *Právník, teoretický časopis pro otázky státu a práva* 6 (1998) 554-557
- HRONEK, Josef, *Katechetika. Duch a forma katolického vyučování náboženství*, Praha 1946
- , „Jděte tedy a uče všechny národy!“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 1
- , „Výchova a vzdělání kněžského dorostu“, in *Katolické noviny* 19 (6. 5. 1951) 3
- , „Res nostra agitur. Slovo ke kursu pro přípravu na bohosloví“, in *Věstník katolického duchovenstva* 12 (1951) 3-5
- , „Jednoroční přípravný kurs na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1952) 8-9
- , „Byl to den krásný, velký... Radostná glosa k otevření přípravného kursu na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1952) 25-27
- , „Závěr roku na Cyrilometodějské fakultě“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5-6 (1953) 2
- , „Do nové etapy práce naší fakulty v Litoměřicích“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 113-114
- , „Našim bohoslovcům na přivítanou“, in *Katolické noviny* 40 (4. 10. 1953) 3
- , „V úctě a vděčnosti... K osmdesátým narozeninám univ. prof. Dr. Vojtěcha Šandy“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 122-123
- , „Za zemřelým univ. profesorem ThDr Vojtěchem Šandou“, in *Katolické noviny* 2 (1954) 3
- , „Za univ. profesorem ThDr Vojtěchem Šandou“, in *Věstník katolického duchovenstva* 1 (1954) 2-3
- , „Jak studují naši bohoslovci“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1954) 69
- , „Život a práce Cyrilometodějské fakulty“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5 (1954) 3-5
- , „Z naší fakulty“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 3 (1954) 40-41

- HUBER, Jiří, „Po Duchovním pastýři Teologické texty“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (únor 1990) 23
- HUBER, Kurt A., „Die Prager theologischen Fakultäten von 1883/1891 bis 1945“, in *Die Teilung der Prager Universität 1882 und die intellektuelle Desintegration in den böhmischen Ländern* (Hrsg. SEIBT, F.), München 1984, s. 37-54
- , „Das Jahr 1938 in den Priesterseminarien von Böhmen-Mähren“, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien*, sv. VII, Königstein 1985, s. 152-188
- HUŇKA, Jan, *Prsten věrnosti. Život a utrpení Stanislava Zely, světícího biskupa olomouckého*. Olomouc 2003
- CHAROUZ, Jindřich Z., *Biskup-vyznavač Josef Karel Matocha 1888-1961*, Olomouc 1991
- , *Výchova a vzdělání duchovenstva v Brně*, [s.l.], [s.d.] (uloženo: Biskupství brněnské – Knihovna)
- , „Zřízení diecézního semináře v Brně“, in *Dialog Evropa XXI* 1-4 (2002) 56-67, 1-4 (2003) 72-83
- , „Zrušení biskupského alumnátu a teologického učiliště v Brně“, in *Časopis Matice moravské* 1 (2002) 101-113
- , „Konec brněnského alumnátu v roce 1950“, in FILIP, Aleš – MIHOLA, Jiří, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 55-61
- „Instalace nového děkana kol. kapituly u Všech svatých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1951) 23
- Instrumentum laboris: Nenechme si vzít budoucnost*, Plenární sněm Katolické církve v ČR – první zasedání 6.-12. července 2003 na Velehradě, [Praha 2003]
- j-, „Poznámky k rozhovoru se Stanislavem Krátkým“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 116-121
- J. K., „Katechetické studium?“, in *Katolické noviny* 44 (2. 11. 1969) 3
- JAK, „Komentář“, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 40-49
- JÁCHYM, Radim, „Otec Baptista Bárta, jak jsem ho znal“, in *Poutník* 4 (1997) 12-14
- , „Jan Baptista Bárta“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 63-66
- JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000

- JAS [= SPOUSTA, Jan], „Dva Bonaventurové“, in *Getsemany* 12 (2004) 276
- JANDOUREK, Jan, *Tomáš Halík : ptal jsem se cest*, Praha 1997
- JARTYM, Pavel, „České překlady bible“, in DOUGLAS, James Dixon (ed.), *Nový biblický slovník*, Praha 1996, s. 129-133
- JELÍNEK, Ivan, *Jablko se kouše*, Praha 1994
- „Jezuité v odboji (podle rozhovoru s Rudolfem Duškem SJ 25. 5. 1995 zpracoval Jaroslav Šebek)“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 6 (červen 1995) 4
- JÍLEK, Ladislav – MALŮŠEK, Antonín, *P. Antonín Šuránek. Krátký životopis*, Olomouc 2002
- JINDROVÁ, Kamila – TACHECÍ, Pavel – ŽĎÁRSKÝ, Pavel, *Mistr dialogu Milan Machovec. Sborník k nedožitým osmdesátým narozeninám českého filosofa*, Praha 2005
- Josef Beneš. [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW:
 <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benesj.php>
- „Josef Zvěřina sedmdesátníkem“, in *Informace o církvi* 6 (1983) 4-6
- JS [= SOKOL, Jan], „Ekumenický překlad Nového zákona“, in *Via. Časopis pro teologii* 4 (1968) 80
- JUDÁK, Viliam, „Vysoká škola bohoslovecká v Nitre do r. 1950“, in *Theologos* 4 (2000) 71-81
- JVS, „Radostná slavnost bohoslovců“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 3 (1951) 12-13
- , „Zahájení nového školního roku na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1951) 9-10
- K. V. [= VRÁNA, Karel], „Několik poznámek k edičnímu programu Křesťanské akademie“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 7
- KADLEC, Jaroslav, „Tisíciletá tradice theologického studia na vysokých školách pražských“, in *Slovo a život. Sborník studií vydaných k sedmdesátým narozeninám prof. ThDr. Jana Merella, děkana Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích*, Praha 1974, s. 18-35
- , „Tchèque“, in *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et historie*, 15, Paris 1991, sl. 87-114
- , „Profesor Kubalík slaví osmdesátiny“, in *Katolický týdeník* 25 (1991) 3
- , *Dějiny katolické církve*, I. díl, Olomouc ³1993

- , *Českokobudějovická diecéze, České Budějovice 1995*
- KADLECOVÁ, Erika, „Byloje i dumy“, in *Výběr z čs. čtenářské samoobsluhy 1* (1985) 47-62
(samizdat)
- , „Oživení zájmu o náboženství“, in *Studie 104-106* (1986) 188-196
- , *Studie* [cit. 2006-02-28]. Dostupné z WWW:
<<http://snem.cirkev.cz/download/Kadlecova.htm>>
- KACHNÍK, Josef, „Alumnát olomoucký“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný, I.*, Praha 1912, s. 340-342
- Kapitoly z českého dějepisu umění, II.*, Praha 1987
- KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno 1993
- , *Pět kapitol o Únoru*, Brno 1997
- , „Jednání československé vlády s Vatikánem (1962-1965)“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu 5-6* (1999) 40-50
- , *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973*, Brno 2001
- , *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953-1956*, Brno 2005
- KAPLAN, Karel – PAČL, Vladimír, *Tajný prostor Jáchymov*, České Budějovice 1993
- KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994
- Kardinál Tomášek : generál bez vojska?*, uspořádali a spojovacími texty opatřili HARTMANN, Jan, SVOBODA, Bohumil, VAŠKO, Václav, Praha 2003
- KASAN, Josef, „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze zahájila“, in *Věstník katolického duchovenstva 11* (21. 10. 1950) 2-4
- , „Péče státu o náboženskou výchovu“, in *Věstník katolického duchovenstva 10* (1950) 6-7
- , „Nová úprava studia na katolických fakultách bohosloveckých : prohloubení bohosloveckého studia“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva 1* (1951) 3-4
- KASPER, Walter, *Uvedení do víry*, Řím 1987
- KAŠIČKA, Zdeněk, *Otec Braitto. Životopis olomouckého dominikána 1898-1962*, Praha 1993
- Katolická církev v lidové demokracii*, Praha 1951
- KATUNINEC, Milan, „Spolok svätého Vojtecha od konca druhej svetovej vojny po zmenu na "účelové zariadenie" (1945-1954)“, in *Historický časopis 2* (2005) 305-326

KEJŘ, Jiří, „Die kirchenrechtsgeschichtliche Forschung in Böhmen und Mähren“, in *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistische Abteilung* 112/81 (1995) 328-339

„Kdo dnes tvoří skrytou církev?“, in *Getsemany* 6 (2000) 143-145

KINDERMANN, Adolf, „Das Prager Intermezzo“, in *Ius et salus animarum. Festschrift für Bernhard Panzram* (Hrsg. MOSIEK, U. – ZAPP, H.), Freiburg 1972, s. 11-24

KINDL, Vladimír, „K některým aspektům právního postavení církví v období přechodu od kapitalismu k socialismu v Československu“, in *Třicet pět let církevních zákonů v ČSSR. Výběr studií a článků k 35. výročí schválení zákonů č. 217 a 218/1949 Sb.*, vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1985, s. 60-119

—, „Výběr z literatury o politickém a právním postavení církví a o právní regulaci na území ČSSR do [sic!] roku 1918 do současnosti“, in *Třicet pět let církevních zákonů v ČSSR. Výběr studií a článků k 35. výročí schválení zákonů č. 217 a 218/1949 Sb.*, vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1985, s. 178-187

—, „Národní shromáždění a osnovy tzv. církevních zákonů v říjnu r. 1949“, in SOUKUP, Ladislav (ed.), *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám*, Praha 1995, s. 305-311

—, „Výběrová komentovaná bibliografie o právní úpravě svobody vyznání a svědomí a o právním postavení církví a náboženských společností na území České republiky za období od května r. 1945 do konce r. 1994“, in SOUKUP, Ladislav (ed.), *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*, Praha 2003, s. 35-42

KLEINEIDAM, Erich, „Die Philosophisch-Theologische Hochschule und das Priesterseminar zu Weidenau“, in *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien*, XII., Königstein 1993, s. 127-177

KMEŤ, Norbert, *Postavenie cirkví na Slovensku 1948-1951*, Bratislava 2000

Kňazský seminár sv. Gorazda v Nitre, Bratislava 1995

Kněží olomoucké arcidiecéze a kněží, působící a žijící v olomoucké arcidiecézi [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.ado.cz>>

KNÍČHAL, Jaroslav, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima Mons. P. Ericha Pepříka. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000

- KNOPP, František, *Česká literatura v exilu 1948-1989. Bibliografie*, Praha 1996
- KOFRONĚ, Jan, „Václav Komárek“, in *Getsemany* 7-8 (1994) 2-3
- KOLÁČEK, Josef, „Padesát let českého vysílání ve Vatikánském rozhlasu“, in *Jezuité* 4 (1998) 14-16
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, úvodní slovo a vědecká redakce STRÍBRNÝ, Jan, Kostelní Vydří 2002
- KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv. 1]. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000
- KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv.] 2. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2000
- KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ, *Kamínky [Sv.] 4. Drobná svědectví o pronásledování křesťanů v době komunistické totality i o jejich snahách o svobodu a blaho vlasti*, Hradec Králové 2001
- KOMÁREK, Karel, *P. Mgr. Josef Olejník. Kněz a skladatel liturgické hudby*, Olomouc 2001
- KONZAL, Jan, *Zpověď tajného biskupa*, rozhovor připravil FLIEDR, Bob, Praha 1998
- , „Studium teologie v době totality“, in *Getsemany* 5 (1998) 90-95
- KONZAL, Václav, „Hrstka vzpomínek na Miloslava Mášu“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Josef, Brno 1998, s. 103-111
- KOPEČNÝ, František, „Nad nejnovějším překladem Nového zákona“, in *Studie* 20 (1969) 507-516
- , „Nad posledním překladem Nového zákona“, in *Via. Časopis pro teologii* 7 (1970) 108-110
- KORDAČ, František, „Alumnát litoměřický“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., Praha 1912, s. 335-337
- KOREC, Ján Chryzostom, *Od barbarskej noci. Listy z väzenia*, Bratislava 1991
- , *Od barbarskej noci*, Bratislava 1992
- , *Od barbarskej noci. Na slobode*, Bratislava 1993
- KORONTHÁLYOVÁ, Markéta (ed.), *Sborník Katolíckej teologickej fakulty*, Praha 1998

- KOTALÍK, František, „In memoriam ThDr. Vojtěch Šanda“, in *Archiv orientální* 22 (1954) 497-500
- [KOTEK, Alois,] *Z celého srdce. O A. Šuránkovi*, Vrchoslavice 1990
- KOTRBA, Emil, „Z Litoměřic – nového sídla CM bohoslovecké fakulty“, in *Věstník katolického duchovenstva* 9 (1953) 2-3
- , „125 let Časopisu katolického duchovenstva“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 10 (1953) 158-159
- KOUDELKA, František – NOSKOVÁ, Alena – PREČAN, Vilém, *Vedení KSČ o disentu a opozici. Dokumenty z ledna 1986 – října 1989*, Praha 1999
- KOUŘIL, Jaroslav, „Msgr. prof. dr. J. Hronek opět děkanem CMBF“, in *Věstník katolického duchovenstva* 7-8 (1954) 6
- KOUŘIL, Miloš, „Učitelé církevních dějin na bohoslovecké fakultě v Olomouci“, in MIKULICOVÁ, Mlada – KUBÍN, Petr (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, IV., K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 336-343
- , „Dvojí výročí prof. Bohumila Zlámala“, in *Vlastivědný věstník moravský* 4 (2004) 418-419
- KRÁTKÝ, Stanislav, *K plnosti. Rozhovory Jana Mazance s dobrým bratrem a biskupem skryté církve*, Brno 2004
- KRATOCHVIL, Anton, *Die kommunistische Hochschulpolitik in der Tschechoslowakei. Geschichte und Analyse der Entwicklung bis zur Gegenwart*, München 1968
- KRATOCHVÍL, Antonín, *Žaluji, III., Cesta k Sionu*, Praha 1990
- KREJČÍ, Josef, „Nad novým překladem Písma svatého do češtiny“, in *Studie* 31-32 (1972) 910-914
- , „Čtyři evangelia“, in *Studie* 38 (1975) 144-145
- KRISTENOVÁ, Soňa, *Skrytá církev v kontextu dějin se zaměřením na pražskou obec ES a její význam dnes* (diplomová práce obhájená na ETF UK), Praha 2001
- „Kritika, výhrady a požadavky“, in *Katolické noviny* 13 (31. 3. 1968) 4
- KRÜGER, Friedhelm, „Ekumenické církevní dějepisectví a obecné dějiny“, in *Teologický sborník* 3 (2000) 69-72
- „Křesťanská odpověď“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (červenec 1968) 21

- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút, *Knihá víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha 1996
- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút – ZVĚŘINA, Josef, *Žít jako znamení. Rozhovory s Josefem Zvěřinou*, Praha 1995
- KUBALÍK, Josef, „Učitel křesťanské moudrosti“, in *Katolické noviny* 51-52 (Vánoce 1968) 5
- KUBES, Milan – ŠUSTROVÁ, Ivana (ed.), *Charta 77 k situaci církví a věřících v ČSSR. Výbor z materiálů Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných z let 1977-1987*, Mnichov 1987
- KUBÍN, Petr (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, III.*, Praha 2000
- KUBÍN, Petr – MIKULICOVÁ, Mlada – SVOBODA, David, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty, VII., In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005
- KUČERA, Zdeněk – LÁŠEK, Jan B. (ed.), *Docete omnes gentes*, Brno 2004, s. 125-136
- KUDRNOVSKÝ, Alois, *Nová úprava studia na katolických fakultách bohosloveckých*, zvláštní otisk z Věstníku Klubu duchovenstva československé strany lidové Sursum 1937, Praha 1937
- , *Bohověda a její studium*, Praha 1947
- KUNCÍŘ, Ladislav, *Život pro knihu*, Purley 1985
- KUNETKA, František, „Kněz, vychovatel, vědec a učitel“, in *Teologické texty* 2 (1996) 72
- , „Josef Bradáč (1920-1986)“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. Česká katolická teologie po druhé světové válce, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 67-80
- , „Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích“, in FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 148-165

- KUNŠTÁT, Miroslav, „Teologie se vrací na Univerzitu Karlovu“, in *Katolický týdeník* 11 (18. 3. 1990) 1
- , „Velké stěhování (z Litoměřic do Prahy)“, in *Informační bulletin Univerzity Karlovy* 6 (1989-1990) 16-18
- , „Die Theologische Fakultät der Prager Karls-Universität nach 1945“, in *Archivpraxis und historische Forschung: mitteleuropäische Universitäts- und Hochschularchive* (Hrsg. MÜHLEBERGER, K.), Wien 1992, s. 227-238
- , „Epilog dějin teologické fakulty býv. Německé univerzity v Praze (1938-1945)“, in *Traditio et Cultus. Miscellanea historica bohemica Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 241-251
- , „Teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 61-68
- , „Katolická teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 351-357
- , „Evangelická teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 359-363
- , „Husitská teologická fakulta“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 365-367
- KVĚT, Jan A KOL., „Medailon vzpomínek na Josefa Petra Ondoka“, in *Teologie & Společnost* 6 (2003) 22-26
- LANG, Jan, „Vzpomínám...“, *Nový život* 7-8 (1980) 133
- LARCHER, CH. – PAISSAC, J. – ISAAC, J., *Úvod do teologie – Bůh a jeho stvoření*, Olomouc [s. d.].
- LESŇÁK, Rudolf, *Listy z podzemia. Súborná dokumentácia kresťanskej samizdatovej publicistiky na Slovensku v rokoch 1945-1989*, Bratislava 1998
- LÍBAL, Dobroslav – VILÍMKOVÁ, Milada, *Umění věků. Sborník k sedmdesátým narozeninám profesora Dr. Josefa Cibulky*, Praha 1957
- „Licenciát bohosloví“, in *Časopis katolického duchovenstva* 1948, s. 264
- LIŠKA, Antonín, „Ekumenický překlad bible“, in *Zpravodaj Sdružení katolických duchovních Pacem in terris ČSR* 4 (1987) 17-26
- LIŠKA, Ondřej, *Církev v podzemí a společenství Koinótés*, Tišnov 1999

- LITERÁK, Petr, „Za profesorem Panuškou“, in *Katolický týdeník* 3 (17. 1. 1993) 4
- LOCHMAN, Jan Milíč, *Oč mi v životě šlo. Cesty českého teologa doma i do širého světa*, Praha 2000
- LUBAC, Henri de, *Les églises particulières dans l'Église universelle*, Paris 1971
- LUDVÍK, František, *České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Dokumenty – projevy – směrnice*, Příbram 1946
- LUXMOORE, Jonathan – BABIUCHOVÁ, Jolanta, *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*, Praha 2003
- MACEK, Jaroslav, *Biskupství litoměřické*, Kostelní Vydří 2005
- MÁDR, Oto, „Umění číst periodikum“, in *Teologické texty* 1 (1979) 3-10
- , „Takzvaná podzemní církev“, in *Studie* 85-86 (1983) 62-69
- , „Český katolický samizdat 1978-1985“, in *Studie* 104-106 (1986) 241-250
- , „Proč Teologické texty“, in *Teologické texty* 1 (duben 1990) 1
- , „Josef Zvěřina“, in *Teologické texty* 4 (1990) 160
- , *Slovo o této době. Výbor z díla*, [vybrala a uspořádala Jolana POLÁKOVÁ], Praha 1992
- , „Jarolím Adámek, biblista a mučedník“, in *Teologické texty* 3 (1992) 120
- , „Slovenská katolická kultura a Ladislav Hanus“, in *Teologické texty* 4 (1992) 155
- , „Teolog Josef Zvěřina“, in *Teologické texty* 3 (1993) 106
- , „Vídeňský přítel ThDr. Erharter“, in *Teologické texty* 6 (1993) 36
- , „Vojtěch Tkadlčík“, in *Teologické texty* 1 (1995) 36
- , „Václav Říha – po čtyřiceti letech“, in *Teologické texty* 4 (1996) 144
- , „Hus a čeští katolíci v průběhu dvacátého století“, in *Teologické texty* 8 (1997) 84-86
- , „Dvacáté narozeniny Teologických textů“, in *Teologické texty* 1 (1998) 1
- , „Bernhard Häring“, in *Teologické texty* 5 (1998) 180
- , „Živá teologie včera a zítra“, in *Teologické texty* 6 (1998) 193-195
- , „Biblista a přítel Heinz Schürman“, in *Teologické texty* 4 (2000) 165
- , „Morální teolog Alfons Auer“, in *Teologické texty* 4 (2000) 165
- , „Pražská dílna katolického samizdatu“, in *Teologické texty* 2 (2003) 73-74
- , „Změna je život“, in *Teologické texty* 4 (2005) 133
- , „Zdeněk Bonaventura Bouše, Malá katolická liturgika“, in *Teologické texty* 4 (2005) 173

- MÁDR, Oto – POSPÍŠIL, Ctirad V., „Jan Evangelista Urban“, in *Teologické texty* 1 (2001) 31-33
- MADRE, Alois, „Theologiegeschichte“, in HÖFER, Josef – RAHNER, Karl (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, 10, Freiburg 1966, sl. 71-76
- MACHULA, Tomáš (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001
- MAJAR, Vincenc, „K nové úpravě theologického studia“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 2-3
- MALÝ, Radomír, „Kardinál Tomášek a osmdesátá léta“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 29-34
- MALÝ, Václav, „Il samizdat cattolico in Cecoslovacchia, la voce della responsabilità“, in *L'Altra Europa* 5 (1988) 90-93
- , „Pohled disentu na kardinála Tomáška“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 56-58
- MANDL, Antonín, „České křesťanství“, in *Katolické noviny* 17 (28. 4. 1968) 1 a 3
- , „Pout' na Velehrad L. P. 1968“, in *Katolické noviny* 20 (19. 5. 1968) 1-2
- , „Srdce věci“, in *Souvislosti* 4 (1990) 7-16
- MÁNEK, Jindřich, „Nová koncepce překladu“, in *Theologická revue československé církve* (1969) 38-42
- , „Staré a nové pojetí překladu“, in *Theologická revue československé církve* (1973) 103-106
- , *Bible v českých zemích*, Praha 1975
- MANZANARES, Julio, „Las Universidades y las Facultades Eclesiásticas en la Nueva codificación canónica“, in *Seminarium. Commentarii pro seminariis, vocationibus ecclesiasticis, universitatibus* 35 (1983) 572-590
- MAREK, Pavel, „Katolická moderna a směry dalšího výzkumu“, in *Teologie & Společnost* 1 (2005) 5-6
- , *Arcibiskup pražský prof. dr. František Kordač : nástin života a díla apologety, pedagoga a politika*, Olomouc 2005

- MAREŠ, Pavel, „Liturgie a Bonaventura Bouše“, in *Souvislosti* 3 (2005) 282-284
- MARCHISANO, Francesco, „La legislazione accademica ecclesiastica. Dalla Costituzione Apostolica "Deus scientiarum Dominus" alla Costituzione Apostolica "Sapientia Christiana"“, in *Seminarium. Commentarii pro seminariis, vocationibus ecclesiasticis, universitatibus* 2-3 (1980) 332-351
- MARTINEK, Michael, „Inkulturace, spiritualita a pastore“, in *Teologické texty* 5 (2005) 194-198
- MASTILIAK, Ján, *Hrst' vzpomienok (na roky 1950-1965)*, Prešov 1993 [2005-09-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.redemptoristi.nfo.sk/misionar> >
- MATĚJKA, Jan, „Kardinál Tomášek a liturgická obnova“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 90-95
- MATĚJKA, Pacifik Mir., *Ne mečem a měščem, ale bezbranností lásky. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*, Velehrad 1999
- MATUŠKA, Jan, *Portrét P. ThDr. Antonína Mandla* (bakalářská práce obhájená na KTF UK), Praha 2004
- MED, Oldřich, *Kniha víry*, pro vnitřní potřebu SDB, s.l. 1968
- MED, Oldřich – TOPINKA, Josef, *Kniha naděje*, I-II, pro vnitřní potřebu SDB, Praha 1994-1995
- MEDEK, Václav [ET AL.], *Cokoli jste učinili... : Sborník příspěvků k sedmdesátinám vyšehradského probošta dr. Josefa Beneše*, Praha 1974
- MEDEK, Václav, „Redakční sdělení“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1979) 1
- MERELL, Jan, „Na okraj Hegerova překladu Starého zákona“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 10 (1955) 182
- , „Životní dílo Msgre Dr Josefa Hronka“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1954) 163-164
- , „Pětileté studium na naší theologické fakultě“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1955) 123
- , *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti*, Praha 1956
- , „Quod felix, faustum, fortunatumque sit“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1962) 26-27

- , *Malý bohovědný slovník*, Praha 1963
- , *Kázání na hoře*, Praha 1964
- MERELL, Jan – TOMS, Stanislav, „Vrátí se bohoslovecká fakulta z "vyhnanství"?“, in KRATOCHVÍL, Antonín, *Žaluji*, 3., *Cesta k Sionu*, Praha 1990, s. 54-56
- MIHOLA, Jiří, „Ad plenitudinem – Portrét Stanislava Krátkého, XXV. mikulovského probošta, k jeho 80. narozeninám“, in FILIP, Aleš – MIHOLA, Jiří, *Synésis. Sborník Mikulovského centra pro evropskou kulturu*, 1, Brno 2003, s. 23-34
- MICHAL, Jaroslav (za redakci), „Zpráva redakce“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 3 (prosinec 1970) 48
- MIKEŠ, František, „Biskup Felix Maria Davídek, jeho multidisciplinární teologie a řád praxe“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 81-102
- , „Biskup Davídek a podruhé umlčené společenství Koinotés. Výzva k dialogu“, in *Teologie & Společnost* S (2005) 13-26
- MIKEŠ, Petr, *Právní postavení katolické teologické fakulty na státní univerzitě v ČR po roce 1989* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2005
- MIKOŠKO, František, *Nebudete ich môcť rozvrátiť. Z osudov katolickej cirkvi na Slovensku v rokoch 1943-89*, Bratislava 1991
- MIKULA, Felix, „Osobné zážitky a postrehy“, in *Proměny* 3 (1973) 60-66
- MIKULÁŠEK, František, „Aby bylo jasno“, in *Katolické noviny* 27 (7. 7. 1968) 3
- , *Za zdí a bez zdí. Vzpomínky známého jezuitu dlouho vězněného komunisty pro víru*, Praha 1992
- MIKULICOVÁ, Mlada – KUBÍN, Petr (ed.), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, 4., *K počtĕ devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002
- MISLEROVÁ, Benedikta Dana, *ThDr. Reginald M. Dacík OP – formátor sester Kongregace sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě v letech 1965-1974* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2002
- MÍŠKOVÁ, Alena, „Německá univerzita za druhé světové války“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, IV., 1918-1990, Praha 1998, s. 213-231
- , *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*, Praha 2002

- MOSIEK, U. – ZAPP, H. (Hrsg.), *Ius et salus animarum. Festschrift für Bernhard Panzram*, Freiburg 1972
- MUCHE, Vojtěch [ET ALII], *Vzpomínky na Heřmana Josefa Tyla O. Praem.*, Praha 2005
- MUSIL, Jiří V., „K životnímu výročí P. Josefa Olejníka“, in *Studie* 127 (1990) 66-73
- , „K osmdesátinám olomouckého hudebního pedagoga a skladatele Mons. Josefa Olejníka“, in *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Paedagogica, Musica* V, Olomouc 1996, s. 131-137
- MUSIL, Jiří V. [ET ALII], *Teolog, filosof a psycholog P. Metoděj Habáň OP (1899-1984) jak jsme ho znali : sborník příspěvků ze vzpomínkového semináře k životnímu výročí v roce 1999*, Olomouc 2000
- „Na počest vzácného jubilea prof. Jaroslava Kadlece“, in *Setkání* 2 (1994) 3-19
- „Nač je užitečný štír? Rozhovor s Josefem Petrem Ondokem“, in HANUŠ, Jiří (ed.), *Mezi tradicí a reformou. Rozhovory o moravském katolicismu ve 20. století*, Brno 2002, s. 147-176
- NAJMON, Viktor, *Skrytá katolická církev od roku 1948 do roku 1989* (diplomová práce obhájená na ETF UK), Praha 2003
- „Náročnost chvíle“, in *Katolické noviny* 12 (24. 3. 1968) 1
- Naši biskupové* [cit. 2005-07-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.biskupstvi-ltm.cz/>>
- NAVRÁTIL, Augustin, „Petice a další aktivity moravských katolíků“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 78-89
- „Návrh akčního programu“, in *Katolické noviny* 14 (7. dubna 1968) 3
- Neboj se a pojď! Rozhovory s Mons. Erichem Pepříkem o jeho kněžském povolání i některých aktuálních otázkách dnešní doby*, Vsetín [1999?]
- „Nejpříznivější podmínky vývoje k svatému úřadu kněžskému“, in *Katolické noviny* 41 (18. 10. 1953) 3
- NEKOVÁŘOVÁ, Milada, *Mons. Doc. ThDr. Jaroslav Studený - pastýř a stavitel* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2004
- NĚMEC, Jaroslav, *Vybrané kapitoly z dějin evangelizace světa*, I. díl, Olomouc 1991
- NĚMEC, Ludvík, *Church and State in Czechoslovakia. Historically, Juridically, and Theologically Documented*, New York 1955

- NĚMEC, Petr, *Dogmatická teologie v Časopise katolického duchovenstva v letech 1900 – 1949* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- NEŠPOR, Václav, *Dějiny university olomoucké*, Olomouc 1947
- NEULS, Jindřich – DVOŘÁK, Miroslav, *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, Praha 1950
- NEUSCHL, Robert, „Fakulta bohoslovecká v Olomouci“, in PODLAHA, Antonín (ed.), *Český slovník bohovědný*, IV., Praha 1930, s. 19-22
- NEUWIRTH, Vladimír, „K založení prvního českého teologického časopisu“, in *Studie* 96 (1984) 591-592
- NEUWIRTH, Vladimír (ed.), *Profesor Josef Vašica. Jeho život, vztahy k rodině a k rodnému kraji*, Opava-Olomouc 1994
- „Nostra corrispondenza. V. Cecoslovacchia“, in *La Civiltà Cattolica* 101 (1950) 456
- „Nová organisace bohosloveckých fakult“, in *Katolické noviny* 30 (23. 7. 1950) 2
- NOVÁK, František, *Jan Nepomucký Hejčl a jeho životní dílo*, Praha 1999
- NOVÁK, Pavel Kryštof, „K 80. narozeninám P. Stanislava Krátkého“, in *Věstník Historicko-vlastivědného kroužku v Žarošicích* 12 (2003) 38-40
- NOVÁKOVÁ, Consilie, *Dějiny katecheze a katechetiky v Čechách a na Moravě*, 1-3, [Praha 1995]. Strojopis nevydané práce. 1. díl česky, 2. a 3. díl německy.
- NOVOTNÁ, Eva, *Dějiny Pokoncilní knihovny (1968-2002)* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2002
- , „Zachované historické knihovny Arcibiskupství pražského“, in *Čtenář* 10 (2004) 330-332
- , „František Verner“, in *Teologické texty* 4 (2005) 162-164
- NOVOTNÝ, Vojtěch, „In memoriam: Vladimír Neuwirth (1921-1998)“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 3 (1998) 301-307
- , „Ježíš se podivil...“ (Mt 8,10): Význam jeho údivu dle Tomáše Akvinského“, in BROŽ, Jaroslav – MIKULICOVÁ, Mlada, *Sborník Katolické teologické fakulty k 80. narozeninám ThDr. Františka Nováka*, Praha 2000, s. 257-287
- , „Josef Zvěřina a pražská teologická fakulta“, in *Teologické texty* 2 (2003) 78-79
- , „České teologie umírající církve 70. let 20. století“, in *Teologické texty* 1 (2004) 7-13
- , „Pastorační cíl církevních studií“ a „autentické teologické vidění“, in *Teologické texty* 4 (2004) 156-159

- , „Česká teologie 2. pol. 20. století a péče o místní církev“, in *Teologické texty* 5 (2004) 201-202
- , „Církev v nerozdělené lásce a vydanosti. Eklesiologické základy řeholního života dle Josefa Zvěřiny“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 3-4 (2004) 267-278
- , „Hans Urs von Balthasar a české země“, in *Mezinárodní katolická revue Communio* 2 (2005) 196-204
- , „Christologická založení teologií umírající církve“, in *Teologické texty* 3 (2005) 93-95
- , „Josef Zvěřina, teologická fakulta a křesťanské umění“, in ROYT, Jan – OTTOVÁ, Michaela – MUDRA, Aleš, *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k počtě Jiřího Kuthana. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, Praha – České Budějovice 2005*, s. 35-64
- , „Societas libera et spontanea. John Locke a "empirický" pojem církve“, in KUBÍN, Petr – MIKULICOVÁ, Mlada – SVOBODA, David, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty, VII., In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005, s. 43-60
- NOVOSAD, Jaroslav, *Štěpán Trochta : svědek „T“*, Praha 2001
- „Nový školní rok uveden ve jménu svatých Cyrila a Metoděje“, in *Katolické noviny* 6 (3. 9. 1950) 2
- Nový zákon*, z původního textu přeložil a vyložil Dr. Pavel ŠKRABAL OP, Olomouc 1948
- Nový zákon*, z původního řeckého znění přeložil a vysvětlivkami opatřil Dr. Ondřej M. PETRŮ O.P., řádný profesor papežské Univerzity sv. Tomáše, Řím 1969
- Nový zákon*, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě, Praha 1989
- „Nový život“, in *Vinculum* řada III, 10 (únor 1954) 10
- „O litoměřickém semináři“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 117-118
- „O Mádrovi hovoří Václav Vaško“, in *Mundus orans. Informační bulletin o náboženství* 7 (1992) 4-6
- „O skryté Církvi. Rozhovor s Otcem biskupem prof. Stanislavem Krátkým“, připravil FIALA, Petr, in *Getsemany. Ročenka 1995. Církev v podzemí*, Praha 1995, s. 106-116

- OBR, Karel, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima ThDr. Františka Vymětala. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- ODVÁRKA, Antonín, *V říši zalomeného kříže*, Sedlec-Prčice 1995
- , *Deváté blahoslavenství. Román ze šuplíku*, Sedlec-Prčice 1996
- OLBERT, Franz, „Vzpomínky na kontakty s otcem kardinálem“, in OPATRŇY, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 45-50
- , *Pan farář vzpomíná. Obrázky z padesáti let kněžství 1947-1997*, Sedlec-Prčice 1997
- OLIVA, Eduard, „Potřebujeme kněze“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (1950) 2-4
- , „Otázka kněžského dorostu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 5-6 (1953) 1
- om [= MÁDR, Oto], „Živá teologie“, in *Via. Časopis pro teologii* 7 (1969) 2. strana obálky
- om [= MÁDR, Oto], „U nás v době samizdatu“, in *Teologické texty* 5 (1992) 188
- ONDOK, Josef Petr, „Silvestr M. Braitto OP – eklesiolog“, in *Teologický sborník* 4 (1998) 84-87
- , „Antonín Mandl – kněz a teolog“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 49-53
- , *Bereme smích vážně?*, Svitavy 2000
- , „Antimonsignore Antonín Mandl“, in *Teologický sborník* 3 (2002) 40-41
- , „Josef Zvěřina. Cesta od filozofie umění k teologii“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 4 (2003) 30-32
- , „Josef Zvěřina. Člověk, kněz a mukul“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 2 (2003) 7-9
- , *Muklovský Vatikán*, Brno 2005
- OPASEK, Anastáz, *Dvanáct zastavení. Vzpomínky opata břevnovského kláštera*, Praha ²1992
- OPATRŇY, Aleš, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze*, Kostelní Vydří 2002
- , „Jak čteme koncil dnes, jak byl čten za totality?“, in OPATRŇY, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 7-15

- , „Biskup Tomášek a uskutečňování koncilu v pražské arcidiecézi“, in OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 120-126
- , „Pastorační program biskupa Tomáška“, in OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 135-196
- , „Jak byl čten koncil v Čechách a na Moravě“, *Teologické texty* 1 (2003) 28-31
- , „Za Mons. Josefem Hermachem“, in *Zpravodaj pražské arcidiecéze* 2 (2003) 1
- OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000
- OPATRNÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002
- „Organizační řád“, in *Katolické noviny* 19 (12. 5. 1968) 4
- Orientalia z knihovny ThDr. Vojtěcha Šandy. [Katalog knih]*, sest. DURYCHOVÁ, Marie a PETR, Václav; [Úv.:] KOTALÍK, František, Praha 1955
- „Otázka kněžského dorostu v ČSR“, in *Vinculum* řada VII, 4 (leden 1959) 5-7
- OTTER, Pavel, *Církevní politika 1949. Dokumenty a komentáře*, Heršpice 1992
- OVEČKA, Petr, „30 let CML a KA“, in *Nový život* 5 (1980) 90-91, 7-8 (1980) 133-134
- , „Budeme končit?“, in *Nový život* 9-10 (2001) 101
- PACNER, Pavel, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima P. Česlava Ludvíka Malíka, OPraem. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001
- Padesát let z dějin obnovené univerzity*, Olomouc 1996
- PASTUSZAK, Jarosław, „Inkulturace křesťanství či křesťanská kultura?“, in ALTRICHTER, Michal [ET ALII], *Křesťanství a kultura*, Velehrad 2003, s. 44-51
- „Pastýřské listy katolických biskupů o bohosloveckém studiu“, in *Věstník katolického duchovenstva* 4 (1952) 2-3
- PAVELKOVÁ, Martina, „Teologická reflexe v nesvobodném Československu“, in *Veritas liberabit vos. Sborník k sedmdesátinám Karla Skalického*, České Budějovice 2004, s. 106-115
- PAVERA, Libor, *Josef Vašica (30. 8. 1884 – 11. 4. 1968). Pokus o portrét*. Opava 2001
- PAVLACKÁ, Jana, *Josef Olejník a jeho přínos v oblasti liturgické hudby po II. vatikánském koncilu* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 1996

- PAVLÍK, Jan, „Jaké pravdy se bojíme (K článku O skryté církvi II. – Petr Fiala: Bojíme se pravdy?)“, in *Proglas. Revue pro politiku a kulturu* 10 (1992) 7-10
- , *Budou vás vydávat soudům. Dějiny české T. J. provincie v době komunistického útlaku v letech 1950-1990*, Praha 1995
- , „Vzpomínky na setkání s P. Šilhanem“, in *Jezuité* 1 (2005) 8-9
- PAVLINCOVÁ, Helena, „Josef Zvěřina“, in GABRIEL, Jiří (ed.), *Slovník českých filosofů*, Brno 1998, s. 659-660
- , *Filosofická revue 1929-1948. Bibliografie časopisu olomouckých dominikánů*, Praha 1994
- , „Čeští novotomisté o společnosti a demokracii“, in *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* B46 48 (2000) 105-111
- PAVLINCOVÁ, Helena – PAPOUŠEK, Dalibor (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno 1994
- PAZDERKA, Josef, „Začátky“, in *Jezuité* 1 (2002) 13-14
- PAŽOUT, Jaroslav, *Československé studentské hnutí v šedesátých letech dvacátého století (sbírka Ivana Dejmala)* [2006-03-28]. Dostupné z WWW: <<http://libpro.cts.cuni.cz/>>
- PECKA, Dominik, „Dr. Silvestr M. Braitto O.P. (14. VI. 1898-25. IX. 1962)“, in *Křesťanská revue* 6 (1968) 123-124
- , *Z deníku marnosti*, Brno 1993
- , *Starý profesor vzpomíná. Vlastní životopis*, Praha 1996
- PECKA, Jindřich – BELDA, Josef – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost 1967-1970. Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970*, Praha-Brno 1998
- PEŠEK, Jan – BARNOVSKÝ, Michal, *Štátní moc a církev na Slovensku 1948-1953*, Bratislava 1997
- PEŠEK, Jan – BARNOVSKÝ, Michal, *Pod kuratelou moci. Církev na Slovensku v letech 1953-1970*, Bratislava 1999
- PEŠEK, Jiří ET ALII, „Německá univerzita v Praze v letech 1918-1939“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 181-211
- „Pětašedesátiny prof. dr. Františka Vymětala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1985) 176
- PETRÁŠOVÁ, Ludmila, „Vězeňské tábory v jáchymovských uranových dolech 1949-1961“, in *Sborník archivních prací* 2 (1994) 333-445

- PETRŮ, Ondřej M., „Nový český překlad Apoštoláře“, in *Vinculum* řada III, č. 3-4 (červen 1953) 6-8
- PETŘÍK, Jiří, *Proměny pastorační situace české církve v letech 1945-1989 očima Mons. ThDr. Antonína Huvara. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- Písmo svaté Starého Zákona, 1., Knihy dějepisné*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1958
- Písmo svaté Starého Zákona, 2., Knihy básnické – poučné*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1956
- Písmo svaté Starého Zákona, 3., Proroci*, v překladu Josefa HEGERA, Praha 1955
- PITTAU, Giuseppe, „Akademická tradice na církevních fakultách. Apoštolská konstituce "Sapientia christiana"“, in *Salve. Revue pro teologii a duchovní život* 2 (2001) 10-20
- PLACHÝ, Jiří, „"Rozpracování" duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 5-90
- , „Biskup Trochta v hodině velké zkoušky“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 129-134
- PLANNER, František, „Předmluva vydavatele“, in *Studie* 1 (1958) 1
- , „Příběh Nepomucena“, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců. Speciál : Nepomucenum 1929-1999 duben 1999*, s. 7-23
- PLÍŠKOVÁ, Magdaléna, *ThDr. Josef Čihák – novodobý mučedník padesátých let* (diplomová práce obhájena na KTF UK), Praha 2002
- PLOJHAR, Josef, „Vlastenecký kněz“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (listopad 1950) 1-3
- , „Odkaz Února“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (únor 1968) 21-22
- , „V duchu Února k rozkvětu našeho společenství“, in *Katolické noviny* 9 (3. března 1968) 1
- Pocta bojovníkům za mír : projevy Vojtěcha Šandy, Josefa Plojhara a Alexandra Horáka při slavnostní promoci*, Praha 1951
- „Pod ochranou Páně, pro hojnost ve vědě i k dobru lidu a republiky“, in *Katolické noviny* 44 (29. 10. 1950) 3
- PODIVÍNSKÝ, Tomáš, *Teologické texty v samizdatu* (diplomová práce obhájená na FSV UK), Praha 1992

- , „Pohled z Říma na samizdatové Teologické texty. Rozhovor s Karlem Vránou“, in *Teologické texty* 6 (1994) 205-206
- PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*, 1-5, Praha 1912-1923
- PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný*, 1-5, Praha 1912-1932
- „Pohled na kardinála Tomáška z Vatikánu. Biskup Škarvada odpovídá na otázky, které klade Dr. Stříbrný“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Význam kardinála Tomáška v období normalizace a přechodu k demokracii. Sborník textů ze symposia ke 100. výročí narození kardinála Tomáška*, Praha 2000, s. 51-55
- POJSL, Miloslav, „Za Mons. prof. ThDr. Vojtěchem Tkadlčíkem“, in *Střední Morava* 6 (1998) 110-112
- , „Obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci a vliv II. vatikánského koncilu na teologické vzdělání“, in FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (ed.), *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*, Brno 2000, s. 138-147
- , „Mons. prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík“, in *Cyriľomethodiana. Sborník k uctění památky Mons. prof. ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka*, Praha 2000, s. 11-15
- , „Zemřel Mons. prof. ThDr. Vojtěch Tkadlčík“, in *Sborník velehradský, třetí řada* 3 (2000) 83-85
- POKORNÝ, Ladislav, „Stříbrné jubileum CMBF“, in *Katolické noviny* 42 (26. 10. 1975) 1 a 3
- , „Teologické studie“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1982) 127-128
- , „Dvacet let od smrti profesora Cibulky“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1988) 77
- , „Vzpomínka na profesora Michala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1988) 99
- , „Dvacetpět let Duchovního pastýře“, in *Katolické noviny* 25 (29. 6. 1975) 3
- POKORNÝ, Ladislav (ed.), *Sborník teologických statí III.*, Praha 1983
- POKORNÝ, Petr, „Český ekumenický překlad Písma“, in PAVLINCOVÁ, Helena – PAPOUŠEK, Dalibor (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno 1994, s. 11-14

- , „Komenského evangelická bohoslovecká fakulta“, in BROŽ, Miroslav, *Církev v proměnách času 1996-1999. Sborník Českobratrské církve evangelické*, Praha 2002, s. 35-36
- POLÁK, Tomáš, „Perzekuce katolické církve v Praze v letech 1939-1945“, in HLAVÁČEK, Ivan – BLÁHOVÁ, Marie (ed.), *Milénium břevnovského kláštera (993-1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, Praha 1993, s. 293-308
- , *17. listopad a Univerzita Karlova*, Praha 1997
- POLÁKOVÁ, Jolana, „Biografický přehled“, in Oto MÁDR, *Slovo o této době*, Praha 1992, s. 293-294
- POLÁKOVÁ, Jolana (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997
- , „V těžce linii“, in *Teologické texty* 5 (2005) 177
- Pontificium collegium Nepomucenum : pro Cechoslovachia, Romae* 1929
- „Porady kněží a Katolické akce v exilu“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 1-2
- POSPÍŠIL, Ctirad V., „Některé otázky spojené s ekleziologií společenství (4)“, in *Teologické texty* 4 (1998) 119-120
- , „Christologie, soteriologie a postava Ježíše z Nazareta v českém a slovenském jazyce. Bibliografická studie,“ in PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a christologie*. Krystal, Praha 1999, s. 78 - 98
- , „Problematika partikulární církve v současné eklesiologii a její význam pro život diecéze“, in HOJDA, Jan (ed.), *Identita církve – identifikace s církví*, Svitavy 2002, s. 70-79
- , *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha²2002
- , „Tajné studium teologie“, in *Teologické texty* 2 (2003) 72-73
- , *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*, Praha 2005
- , „Česká trinitární teologie a její kontext v letech 1800 – 2005. Komentovaná bibliografická sonda do dějin české teologie“, in *Theologická revue* (v tisku)
- POSPÍŠILOVÁ, Jana, *Naděje v lepší budoucnost. Život ThDr. Karla Skoupého*, Brno 2005
- POSSET, Johanna, *Česká samizdatová periodika 1968-1989*, Brno 1991
- POUSTA, Zdeněk, „Univerzita Karlova v letech 1947-1953“, in *Dějiny Univerzity Karlovy*, IV., 1918-1990, Praha 1998, s. 263-305

- PRAŽÁK, Josef, „Boží Tělo 1949 v Praze. Vzpomínky svědka na 19. června 1949“, in *Nový život* 6 (1978) 133-134
- Priestervereinigung „Pacem in terris“. Eine kritische Analyse* (Materialien zur Situation der Katholischen Kirche in der CSSR V), München 1983
- „Prohlášení ustavujícího sjezdu“, in *Katolické noviny* 21 (26. 5. 1968) 3
- PROCHÁZKA, Jaromír, „Evangeličtí a katoličtí duchovní v roce 1968“, in *Křesťanská revue* 1 (1994) 22-24
- „Projev rektora UK prof. Radima Palouše na slavnosti inkorporace teologických fakult do svazku Karlovy univerzity“, in FILIPI, Pavel – PIVOŇKA, Petr, *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy*, Praha 1992, s. 33-35
- „Přípravný kurs na bohosloví“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1952) 130
- „Přípravný kurs na bohosloví zahájen“, in *Věstník katolického duchovenstva* 1 (1952) 4.
- „Příspěvek k světovému míru“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (říjen 1970) 13
- PUTNA, Martin C., „"Summy" a polemiky v rukopisném díle Bohdana Chudoby“, in *Souvislosti* 3 (2005) 216-237
- R. L., „Prohloubení bohosloveckého studia a sociální zabezpečení laických učitelů náboženství“, in *Věstník katolického duchovenstva* 9 (1950) 12
- , „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze“, in *Věstník katolického duchovenstva* 10 (15. 9. 1950) 4-5
- RABAS, Josef, *Una Chiesa in catene. Materiali sulla situazione della Chiesa cattolica in Cecoslovacchia*, Milano 1986
- RADOUCHOVÁ, Jaroslava, *Řešení církevní a náboženské otázky v Československu v letech 1948-51* (kandidátská práce předložená na FF UK), Praha 1964
- RAHNER, Karl, „Theologieggeschichte“, in RAHNER, Karl (ed.), *Sacramentum Mundi. Theologisches Lexikon für die Praxis*, IV, Freiburg-Basel-Wien 1969, sl. 874-883
- RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert, *Teologický slovník*, Praha 1996
- RAJMON, Miroslav, „Před dvaceti pěti lety“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1964) 161

- , „V zájmu míru a přátelství“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (listopad 1970) 17
- , „Poučení z dějinné minulosti“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 5 (1972) 78
- RÁZEK, Adolf, „Exkomunikační dekrety“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 135-194
- , „Proces Oto Mádr a spol.“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 1 (2006) 39-41
- re-, „Bylo by škoda o něm nevědět“, in *Katolické noviny* 34 (24. 8. 1969) 2
- REDAKČNÍ RADA, „Z historie časopisu katolického duchovenstva“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (říjen 1970) 1
- „Redakční sdělení“, in *Teologické texty* 4 (1980) 32
- REGINA, Sara, *Miloslav Vlk. Da lavavetri a Cardinale*, Cinisello Balsamo 1998
- REGNER, Jan, *Historie Vatikánského rozhlasu* [cit. 2005-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.radiovaticana.cz/>
- Retroinformace 13. Katolická církev v českých zemích 1939-1989*, Praha 1998
- „Revolta v arcibiskupském semináři“, in *Polední list* 99 (9. 4. 1935)
- ROCCHETTA, Carlo – FISICHELLA, Rino – POZZO, Guido, *La teologia tra rivelazione a storia. Introduzione alla teologia sistematica*, Bologna 1985
- Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy 1993-1996*, Praha 1996
- Rok 1947. Česká literatura, kultura a společnost v období 1945-1948*, Praha 1998
- ROSKOVEC, Vladimír, „Ökumenismus von unten. Begegnungen der christlichen Intelligenz in den sechziger Jahren“, in VORSTER, Hans (ed.), *Ökumene in Ungarn, der Tchechoslowakei und polen. Beiheft zur Ökumenischen Rundschau 64*, Frankfurt am Main 1992, s. 78-82
- ROUS, Antonín, „Dopis redakci Katolického týdeníku“, in *Getsemany* 3 (1993) 15
- „Rozhojňte řady dělníků Páně!“, in *Katolické noviny* 39 (24. 9. 1950) 1
- „Rozhovor s litoměřickým ordinářem Jeho Milostí nřdp. proboštem Msgre Eduardem Olivou, kapitulním vikářem“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 118
- RÜCKL, Jan, *Zdeněk Bonaventura Bouše OFM. Život a dílo* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2005

- RUDOLF, Vladimír, „K diskusi“, in *Katolické noviny* 11 (17. 3. 1968) 1
- RYBÁŘ, Jan, „Jezuité v našich zemích v uplynulých 50 letech“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 103-108
- , „Poznámky k teologii Antonína Mandla“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. Česká katolická teologie po druhé světové válce, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 59-62
- ŘÍČAN, Rudolf – MOLNÁR, Amadeo, *12 století církevních dějin*, Praha 1989
- ŘÍČAN, Rudolf, *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1969
- ŘÍHA, Karel, „Fundamentální teologie v existenciálním horizontu myšlení“, in *Studie* 122-123 (1989) 133-152
- ŘÍHA, Oldřich (ed.), *Zdeněk Nejedlý a Universita Karlova*, Praha 1953
- Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1950-1951*, Praha 1950
- Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze 1951-1952*, [Praha 1951]
- ŘÍSKÝ, Bernard, „Moje cesta za svatým Františkem. Bohosudov“, in *Poutník. Časopis přátel sv. Františka* 11 (2004) 28-30
- SALESIÁNI DONA BOSKA, *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů*, Řím 1984
- „Sametová revoluce litoměřických bohoslovců“, in *Katolický týdeník* 3 (21. 1. 1990) 5
- SAMSOUR, Josef, „Alumnát brněnský“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český slovník bohovědný*, I., Praha 1912, s. 342-344
- SÁZAVA, Zdeněk, „Tschechische ökumenische Bibelübersetzung“, in VORSTER, Hans (ed.), *Ökumene in Ungarn, der Tchechoslowakei und polen. Beiheft zur Ökumenischen Rundschau* 64, Frankfurt am Main 1992, s. 97-102
- Sborník k prvnímu desetiletí Husovy fakulty 1919/20-1928/29*, Praha 1930
- SCHÜRMAN, Heinz, „Obnova z duchovního středu“, in Jolana POLÁKOVÁ (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997, s. 19-20
- SEGERT, Stanislav, „Básnické překlady a převody biblické poezie“, in PAVLINCOVÁ, Helena – PAPOUŠEK, Dalibor (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno 1994, s. 67-80
- SEIBT, F. (Hrsg.), *Die Teilung der Prager Universität 1882 und die intellektuelle Desintegration in den böhmischen Ländern*, München 1984

- SCHARBERT, Josef, „Der Alte Orient und die semitischen Sprachen an den Hochschulen Böhmens und Mährens von 1848 bis 1945“, in EICHLER, Richard W. (ed.), *Sudetendeutsche Traditionen in der Theologie, Ethik und Pädagogik*, München 1983, s. 39-72
- , „Fürchte dich nicht! Ich bin bei dir“. *Rückblick eines Theologieprofessors auf seine Jugend in chaotischer Zeit*, Königstein 1991
- SCHMITZ, Heribert, „Kirchliche Hochschulen nach der Apostolischen Konstitution Sapientia Christiana von 1979“, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 1 (1981) 45-90, 2 (1981) 477-527
- , „Die Entwicklung des kirchlichen Hochschulrechts von 1917-1980“, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 2 (1982) 424-478
- SCHREIER, Monica – SKALICKÝ, Karel, *Česko-římský teolog Vladimír Boublík. Symposium k jeho nedožitým 70. narozeninám, 25.-26. listopadu 1998*, České Budějovice 1999
- SCHULZE, Hagen, *Stát a národ v evropských dějinách*, Praha 2003
- si-, „Blud či omyl?“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1966) 30-31
- SIROTEK, Karel – HROMÁDKA, Drahomír, „Znalecký posudek z oboru státně bezpečnostního a politického zpravodajství v trestní věci proti Otto Mádrovi a spol.“, in KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, přílohy
- SKALICKÝ, Karel, „Teologie křesťanské praxe“, in *Studie* 52-53 (1977) 280-320
- , „Katolická filosofie a teologie zvláště tomistická v české společnosti XIX. a XX. století“, in *Slovo a naděje. Sborník*, Řím 1978, s. 45-79
- , „Il pensiero ceco tra Otto e Novecento“, in VACCARO, Luciano, *Storia religiosa dei cechi e degli slovacchi*, Milano 1987, s. 139-213
- , „Postavení církví a věřících v Československu osmdesátých let“, in *Studie* 126 (1989) 422-446
- , „Osudy katolické církve v Československu (1918-1988)“, in *Studie* 130-131 (1990) 358-376
- , „Slovo na rozloučenou s našimi čtenáři“, in *Studie* 132 (1990) 405-410
- , „Pokus o nástin ideové linie Studií“, in *Studie* 132 (1990) 410-418
- , „Fundamentální teologie na Papežské lateránské univerzitě“, in *Teologické texty* 3 (1993) 85-88

- , „Česko-římský teolog Vladimír Boublík“, in *Teologické texty* 3 (1993) 105-106
- , „Exilová Křesťanská akademie a časopis Studie“, in *Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech*, Praha 1995, s. 62-64
- , *Za nadějí a smysl*, Praha 1996
- , „Katolické filosoficko-teologické myšlení 19. a 20. století“, in *Teologické texty* 6 (1998) 189-191
- , *Radost a naděje. Církev v dnešním světě*, Kostelní Vydří 2000
- , *Zápasy o zítřek aneb Quo vadis Ecclesia*, Rychnov nad Kněžnou 2000
- , „Tradice teologického studia v Českých Budějovicích“, in MACHULA, Tomáš (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001, s. 83-96
- , „Biskup Tomášek na koncilu ve Věčném městě – viděný zorným úhlem tehdejšího Říma“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 96-105
- , „Karel Havlíček Borovský. První český teolog osvobození“, in *Teologie & Společnost* 4 (2005) 32-40
- SKOBLÍK, Jiří, „Vzpomínky na přítomnost“, in POLÁKOVÁ, Jolana (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997, s. 21-26
- , „Litoměřický seminář v padesátých letech“, in *Teologické texty* 3 (2003) 105-106
- , *Večer věnovaný námětu „1000 let české teologie“* [cit. 2005-08-25]. Dostupný z WWW: < <http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/teologie.htm>. >
- SLADEK, Paulus, „Adolf Kindermann – Rektor des Prager Theologenkonvikts“, in *Weihbischof Dr. Adolf Kindermann – Leben, Werk und Wirken* (Hrsg. LIEBALL, J.), Königstein/Ts. 1975, s. 38-47
- „Slavnostní zahájení nového školního roku na Cyrilometodějské římskokatolické fakultě v Praze“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 11-12 (1951) 31
- „Slavnostní Veni Sancte při zahájení nového školního roku na Cyrilometodějské římskokatol. bohoslovecké fakultě“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1953) 136
- SLOUK, Petr, *Wie ein Weg durch den Nebel. Rezeption des Zweiten Vatikanischen Konzils durch die tschechische Kirche im Spiegel von 31 qualitativen Interviews mit Zeitzeugen*

- (disertační práce obhájená na Katholisch-Theologischen Fakultät der Universität Wien),
Wien 2001
- , „Státní orgány a koncil“, in OPATRŇY, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002,
s. 31-42
- Slovník osobností Valašska* [cit. 2005-08-17]. Dostupný z WWW:
<<http://www.divadloschod.cz/val.atheny/soz/sz.php?cat=19>>
- Slovo a život. Sborník studií vyd. k 70. narozeninám prof. ThDr. Jana Merella*, Praha 1974
- „Slovo redakce“, in *Teologické texty* 12 (1986) 46
- SMOLÍK, Josef, „Komenského bohoslovecká fakulta v Praze“, in *Křesťanská revue* 56 (1989)
225-232
- , „Theologie v období totality“, in *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity
Karlovy 1993-1996*, Praha 1996, s. 16-25
- , „Antonín Mandl – nadšenec ekumenismu“, in *Křesťanská revue* 5 (1997) 131-133
- , „Druhý vatikánský koncil a evangelíci u nás“, in HANUŠ, Jiří (ed.), *Ve znamení naděje.
Proměny teologie a církve po II. vatikánském koncilu*, Brno 1997, s. 75-81
- SOBOTKA, Pavel, *Proměna pastorační situace české církve v letech 1948-1989 očima
P. Františka Hřůzy. Pastorální analýza na základě cíleného interview* (diplomová práce
obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001
- SOLDÁT, Alois, „Alumnát pražský“, in PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef (ed.), *Český
slovník bohovědný*, I., Praha 1912, s. 332-335
- , „Fakulta bohoslovecká v Praze“, in PODLAHA, Antonín (ed.), *Český slovník bohovědný*,
IV., Praha 1930, s. 11-19
- SOUKUP, Ladislav (ed.), *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám*, Praha
1995
- SOUSEDÍK, Stanislav, „Český tomista“, in *Via. Časopis pro teologii* 2 (1970) 32
- SPRÁVCOVÁ, Božena, *Čaroděj dřímá v každém z nás. Hovory s Ivanem O. Štampachem*, Praha
2004
- SRUBEK, František B., „Zpráva ze zasedání Celostátní liturgické komise, která se konala
v Bratislavě dne 25. února 1965“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického
duchovenstva* 5 (1965) 94-95

- , „"Aby" – "uslyš nás" – "skrže"“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1965) 130-131
- STÁREK, Z., *Slovník českých sbormistrů*, díl 2., Praha 1982
- STARÝCHOVÁ, Xavera Anna, *Formační literatura Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského (1948-1989). Analýza proměny charismatu Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- Starý Zákon. Knihy prorocké, 1, Izaiáš*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1986
- Starý Zákon. Knihy prorocké, 2, Jeremiáš, Pláč, Baruch, Jeremiášův list*, z hebrejštiny a řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav Bogner, Praha 1979
- Starý Zákon. Knihy prorocké, 3, Ezechiel, Daniel*, z hebrejštiny, aramejštiny a řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1981
- Starý Zákon. Knihy prorocké, 4, Malí proroci*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1985
- Starý Zákon. Knihy rozjímavé, 1, Job, Přísloví, Kazatel, Píseň Písní*, z řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1976
- Starý Zákon. Knihy rozjímavé, 3, Sirachovec, Kniha moudrosti*, z řečtiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1976
- STAVĚL, Cyril, „Vzpomínáme. K výročí smrti kard. Berana (17. května 1969)“, in *Nový život* 5 (1999) 82-83, 86-87
- STEINER, Václav, „Obsah jednotlivých čísel“, in *Studie* 132 (1990) 418-484
- , „Rejstřík autorů“, in *Studie* 132 (1990) 485-499
- , „Rejstřík věcný“, in *Studie* 132 (1990) 500-507
- , „Vladimír Boublík o mimokřesťanských náboženstvích“, in *Teologické texty* 4 (1999) 124-127
- STEHLÍK, Antonín, „Padesátiny ministra dr. J. Plojgara“, in *Věstník katolického duchovenstva* 3 (1952) 1-2
- , „Cyrilometodějská fakulta zahajuje“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 8 (1953) 113

- STODŮLKA, Zdeněk, *Dogmatická teologie v Teologických textech 1978 – 1998* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- STŘÍBRNÝ, Jan, „Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit“, in JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 78-115
- , „Josef Zvěřina v PTP“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 2 (2003) 10-13
- STŘÍBRNÝ, Jan (ed.), „Večer Jana Evangelisty Urbana“, in *Universum. Revue České křesťanské akademie* 8 (2001) 28-40
- Studium římskokatolického bohosloví*, Praha 1952
- SUK, Jiří – JANIŠOVÁ, Milena – PREČAN, Vilém, *Hlasy občanské společnosti 1987-1989. Výběr z textů a dokumentů*, Praha 1999
- SVATOŠ, Ambrož, „Řád bratří kazatelů v období komunistické totality 1948-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 87-92
- Svedl jsi mě, Hospodine. Jaroslav Škarvada v rozhovoru s Bohumilem Svobodou*, Kostelní Vydří 2002
- SVOBODA, Bohumil (ed.), *Kniha o Janu Lebedovi. Sborník k 10. výročí úmrtí*, Praha 2001
- SVOBODA, Bohumil, *Víra je můj pevný hrad. Rozhovory s arcibiskupem Karlem Otčenáškem a jeho přáteli*, Praha 2004
- SÝKORA, Jaroslav [ET ALII], *Mlékem a medem oplývající. Sborník českých katolických biblistů Karlu Skalickému k sedmdesátinám*, Praha 2004
- ŠANDA, Vojtěch, *De Petri Ciriaci, nuntii apostolici, legatione Pragensi*, Pragae 1933
- , „Jednoroční přípravný kurs na CM fakultě“, in *Věstník katolického duchovenstva* 11 (1951) 2-3
- ŠEBEK, Jaroslav, „Nedobrovolná rezignace“, in *Perspektivy. Příloha Katolického týdeníku* 7 (červenec 1996) III
- , „Zkoumání církevních dějin v období první republiky – bílá místa a další směry bádání“, in JAN, Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000, s. 69-77
- , „Politizace obrodných katolických hnutí v meziválečném Československu“, in *Teologie & Společnost* 1 (2005) 7-11
- ŠIGUT, František, „Obnovení CM bohoslovecké fakulty v Olomouci“, in *Katolické noviny* 21 (26. 5. 1968) 4

- ŠIMEČEK, V. , „Životní jubileum profesora dr. Ladislava Pokorného“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 6 (1985) 117
- ŠIMEK, Michal, „Ekumenické aspekty politických procesů 50. let v Československu“, in *Ekumenický liturgický sborník* 7 (2000) 102-108
- ŠIMULČÍK, Ján, *Svetlo z podzemia : z kroniky katolíckeho samizdatu 1969-1989*, Prešov 1997
- , *Zápas o svedomie. Hladovka študentov bohosloveckej fakulty v roku 1980*, Prešov 2001
- ŠKARVADA, Jaroslav, *Z archivu pastýře exulantů*, Kostelní Vydří 1996
- , „Na rozloučenou“, in *Nový život* 11-12 (2001) 123
- ŠKRÁŠEK, Josef, *Dělník na cyrilometodějské líše. Život a dílo preláta ThDr. Františka Cinka*, Olomouc 1996
- ŠMAHEL, František, „Jaroslav Kadlec – historik církevních dějin“, in MIKULICOVÁ, Mlada – KUBÍN, Petr (ed), *In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, IV., K počtě devadesátých narozenin prof. ThDr. Jaroslava Kadlece*, Praha 2002, s. 19-28
- ŠPIDLÍK, Tomáš, *Spiritualita křesťanského Východu*, Řím 1983
- , „Národní církev“, in *Nový život* 9-10 (1977) 181-183
- , „Skalického fundamentální teologie“, in *Studie* 78 (1981) 607-609
- , „Tratti salienti della spiritualità slava“, in AUBERT, Roger [ET ALII], *The Common Christian Roots of the European Nations. An International Colloquium in the Vatican, 2, Written contributions to the twelve carrefours*, Florence 1982, s. 342-351
- , „Spiritualita národa“, in *Nový život* 7-8 (1995) 127-129
- , „Slovanská spiritualita“, in ŠPIDLÍK, Tomáš [ET ALII], *Spiritualita, formácia & kultúra (zborník Centro Aletti)*, Velehrad 1995, s. 23-31
- , „Slovanský personalizmus“, in ŠPIDLÍK, Tomáš [ET ALII], *Spiritualita, formácia & kultúra (zborník Centro Aletti)*, Velehrad 1995, s. 33-35
- , *Ruská idea. Jiný pohled na člověka*, Velehrad 1996
- , „K prvním pramenům české teologie“, in *Teologické texty* 6 (1998) 183
- , „K otázce identity české teologie“, in *Jezuité* 6 (1999) 22-24, 1 (2000) 19-21, 2 (2000) 22-23, 3 (2000) 18-20, 4 (2000) 24-25
- , „Cesty české teologie“, in ALTRICHTER, Michal [ET ALII], *Otázky české spirituality*, Olomouc-Velehrad 2001, s. 9-14

- ŠPIDLÍK, Tomáš [ET ALII], „*Lezioni sulla Divinumanità*“, Roma 1995
- ŠPIDLÍK, Tomáš [ET ALII], *Spiritualita, formácia & kultúra (zborník Centro Aletti)*, Velehrad 1995
- ŠTAMPACH, Odilo, „Kubalík, Josef: Dějiny náboženství“, in *Teologické texty* 2 (1990) 76-77
- , „Profesor ThDr. Josef Kubalík“, in *Teologické texty* 6 (1993) 215
- , „Silvestr Maria Braitó“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 31-35
- , „Eklesiologie Silvestra Braitó“, in *Salve* 3 (1998) 12-16
- ŠTOGROVÁ-DOLEŽALOVÁ, Jarmila (ed.), *Almanach Arcibiskupského gymnasia Praha-Bubeneč. Sborník u příležitosti výstavy k 90. výročí vzniku Arcibiskupského gymnasia v Praze*, Praha 2003
- ŠURÁK, Peter, *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM (1888-1960)*, Prešov 1997 [cit. 2005-08-25].
Dostupný z WWW: < <http://www.grkatpo.sk/publikacie> >
- , *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945-1989*, Prešov 1999
- , „Dejinný prierez Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove a biskup Pavol Gojdič“, in *Theologos* 4 (2000) 17-24.
- ŠURÁNEK, Antonín, *Pozdrav ze semináře 1936-1949*, ed. KOTEK, Alois, Olomouc, s.d.
- , *Osudy bohoslovců v Reichu*, uspořádal a do tisku připravil KOTEK, Alois, [Olomouc] [2002]
- ŠVARCOVÁ, Magdalena Marie, *Spiritualita České kongregace sester dominikánek v proměně času. Analýza formační literatury 1950-1989* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- TAJOVSKÝ, Vít, *Člověk musí hořeti. Rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera*, Praha 2001
- „Teologicko-pastorační kurs v Praze“, in *Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze* 6 (1968)
- „Teologicko-pastorační kurs (pokračování)“, in *Oběžník apoštolské administratury pražské arcidiecéze* 13 (1968)
- Teologie. Dálkový kurs*, 1-2, [s.l.] [s.d.]

- TICHÝ, Ladislav, „Litoměřická bohoslovecká fakulta do roku 1989“, in *Teologické texty* 4 (1990) 139-140
- , „Nový zákon“, in *Teologické texty* 5 (1993) 175-177
- , „Ondřej Maria Petru a jeho překlad Nového zákona“, in *Studia theologica* 1 (2005) 64-68
- , *Odborné curriculum vitae*. Dostupné z WWW:
 <<http://oldwww.upol.cz/UP/Struktura/Cmtf/Katedry/biblickevedy.htm#12>>
- TICHÝ, Petr, *Spirituální a pastorační témata v časopise Duchovní pastýř a jejich přínos pro českou církev v letech 1950 – 1968* (diplomová práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2000
- TKADLČÍK, Vojtěch, „K jazykové úpravě liturgických textů“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1966) 16-18
- TOMÁŠEK, František, „Dopis Katolickým novinám“, in *Studie* 75 (1981) 306-307
- , „Dopisy otce kardinála Tomáška PiTu a Katolickým novinám“, in *Studie* 84 (1982) 610-611
- TOMEK, Prokop, *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989*, Praha 2000
- TOMÍŠKOVÁ, Helena, *Sloužil všem*, Olomouc 2001
- TOEPFER, Jan, *Pražská obec v kontextu Skryté církve* (bakalářská práce obhájená na ETF UK – JABOK), Praha 2000
- TOPINKA, Josef, „Salesiáni Dona Boska v Čechách a na Moravě v letech 1948-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 81-87
- Traditio et Cultus. Miscellanea historica bohemia Miloslao Vlk archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993
- TRETERA, Jiří R., „Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950“, in HANUŠ, Jiří – STRÍBRNÝ, Jan, *Stát a církev v roce 1950*, Brno 2000, s. 21-33
- , *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří 2002
- TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav, *Konfesní právo a církevní právo*, Praha 1997
- TROCHTA, Štěpán, „Duchovnímu pastýři do nového roku“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1971) 1-2
- TROJAN, Jakub S., „Theologie zdola. (Příspěvek k bohoslovecké sebeanalýze období normalizace v Čechách)“, in *Ročenka Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy 1993-1996*, Praha 1996, s. 25-33

- Třicet pět let církevních zákonů v ČSSR. Výběr studií a článků k 35. výročí schválení zákonů č. 217 a 218/1949 Sb., vydal Státní sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury ČSR, Praha 1985*
- TŘÍŠKA, Josef (ed.), *Bohemia, Ecclesia, Universitas. Sborník k osmdesátinám Jaroslavu Kadlecovi*, Praha 1991
- „Úmrtní oznámení ThDr. Antonína Vondráčka“, in *Zimní kvatembr* (18., 20. a 21. prosince 1946) 5
- URBAN, Jan Evangelista, *Dnešní přístup k teologii. Křesťan v současném světě*, [Praha] 1969
- , „Živá teologie“, in *Katolické noviny* 5 (2. 2. 1969) 1
- , *Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu 1969*, Kostelní Vydří 2004
- URBÁŠEK, Pavel, „Únor 1948 a tzv. studijní prověrky na Univerzitě Palackého v Olomouci“, in *Vlastivědný věstník moravský* 1 (2002) 37-51, 2 (2002) 137-143
- „Usnesení III. sjezdu Mírového hnutí katolického duchovenstva ČSSR“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (leden 1967) 17
- „Ústředí teologie“, in *Via. Časopis pro teologii* 3 (1968) 57
- „V novém duchu“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (duben 1968) 61
- V. S., „Václav Štěch (1921-1971)“, in *Studie* 25-26-27 (1971) 407-408
- VACCARO, Luciano, *Storia religiosa dei cechi e degli slovacchi*, Milano 1987
- VACEK, Josef, *Dějiny pronásledování katolické církve v sedmdesátých a osmdesátých letech se zaměřením na okres Příbram* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2000
- VAGAGGINI, Cipriano, „Teologia“, in *Nuovo dizionario di teologia*, a cura di BARBAGLIO, Giuseppe e DIANICH, Severino, Cinisello Balsamo ⁸2000, s. 1549-1652
- VANÁČ, Martin, *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939. Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století* (diplomová práce obhájená na FF UK), Praha 1999
- , „Výuka jednotlivých oborů na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v letech 1891-1939“, in KUBÍN, Petr (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, III.*, Praha 2000, s. 122-157

- , *Ekumenismus v České republice : příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu státu k církvím v letech 1918-2000* (diplomová práce obhájená na KTF UK), Praha 2001
- , „Předstupně ekumenismu“, in *Getsemany* 1 (2001) 10-12
- , „Ekumenické hnutí a římskokatolická církev“, in *Getsemany* 5 (2001) 94-103
- , „Ekumenické styky v období let 1918-1960“, in *Getsemany* 7-8 (2001) 164-186
- , „Křesťanské církve v českých zemích v 60. letech (1960-1968)“, in *Getsemany* 10 (2001) 220-232
- , „Husova Československá evangelická fakulta bohoslovecká a Univerzita Karlova do roku 1939. Příspěvek k dějinám Evangelické teologické fakulty“, in *Teologická reflexe* 2 (2001) 132-154
- , „Memorandum profesorů KTF z roku 1936 proti přestěhování fakulty do Dejvic“, in *Getsemany* 7-8 (2002) 173-179
- , „Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891-1939“, in KUČERA, Zdeněk – LÁŠEK, Jan B. (ed.), *Docete omnes gentes*, Brno 2004, s. 125-136
- , „Problémy s umístěním Katolické teologické fakulty české univerzity v letech 1891-1939“, in KUBÍN, Petr – MIKULICOVÁ, Mlada – SVOBODA, David, *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty, VII., In memoriam doc. ThDr. PhDr. Karla Vrány*, Praha 2005, s. 376-392
- VANĚK, Miroslav A KOL, *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*, Praha 2002
- VAŠKO, Václav, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, I.*, Praha 1990
- , *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce, II.*, Praha 1990
- , *Pátá kolona v církvi*, Praha 1996
- , „Teolog, jen teolog?“, in POLÁKOVÁ, Jolana (ed.), *Teolog Oto Mádr*, Praha 1997, s. 13-18
- , *Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis*, Kostelní Vydří 1999
- , „Kardinál Beran a jeho zápas s totalitou“, in *Soudobé dějiny* 2-3 (2001) 385-408
- , „Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu“, in *Securitas imperii* 11 (2005) 91-128

- , „Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let“, in KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 16-19
- , „Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv“, in OPATRŇÝ, Aleš (ed.), *Kardinál Tomášek a koncil*, Praha 2002, s. 75-89
- , *Dům na skále*, 1., *Církev zkoušená: 1945-začátek 1950*, Praha 2004
- VEČERKA, Kazimír, „Naděje katolictví v zemích českých“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 4 (1971) 58-59
- , „Pan doktor Metod Habáň“, in DUKA, Dominik [ET ALII], *Jsme totiž v Jeho rukou, my i naše slova. Sborník k 10. výročí úmrtí otce Metoděje Habáně OP*, Praha 1994, s. 55-60
- VEDRAL, Antonín, *Život a dílo kněze, teologa a slavisty Vojtěcha Tkadlčíka* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2001
- Velehradský sborník 1950*, Praha 1950
- „Velké osobnosti Podřipska: Josef Vlach – Vrutický“, in *Roudnické noviny* 1 (23. 11. 1999) 2
- VENTURA, Václav, „Mission de France – zkušenost církve“, in *Teologické texty* 4 (1990) 155-157
- , „Jan Evangelista Urban – učitel duchovního života“, in „*Život se tvoří z přítomné chvíle*“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 7-29
- , *Jan Evangelista Urban – život a dílo. Sonda do dějin české teologie a spirituality*, Brno 2001
- VERNER, František, „Rejstřík ke sborníkům teologických kursů CMBF 1970-1979“, in POKORNÝ, Ladislav (ed.), *Sborník teologických statí III.*, Praha 1983, s. 112-120
- , „Soupis Catalogus cleri arcidiecézí pražské a olomoucké, diecézí českobudějovické, královéhradecké, litoměřické a brněnské“, in *Duchovní pastýř* 10 (1986) 186-193
- , *Bibliografie českých překladů celé Bible i jejich částí*, Praha 1987
- , *Bibliografie české katolické literatury 20. století*, Praha 2001 (lístkový katalog v CKK KTF UK)
- VESELÝ, Gejza, „Predstavení Bohemica a Nepomucena od roku 1884 do 1995“, in *Brázda. Časopis nepomucenských bohoslovců* 1 (1995-96) 7-8
- VESELÝ, Zdeněk, „Úprava bohosloveckého studia“, in *Katolické noviny* 38 (17. 9. 1950) 1-2
- „Via, její zrod a idea“, in *Via. Časopis pro teologii* 1 (1968) 1

- VINTR, Josef, „Stylistické poznámky k českému ekumenickému překladu evangelia“, in PAVLINCOVÁ, Helena – PAPOUŠEK, Dalibor (ed.), *Česká bible v dějinách evropské kultury*, Brno 1994, s. 17-24
- VLČEK, Vojtěch, „Procesy s řeholníky v 50. letech a v první polovině 60. let“, in KOLEKTIV AUTORŮ, *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 117-120
- , „Čeští mučedníci z doby komunismu“, in *Teologické texty 2* (2003) 55-60
- , „Služebníci nevěrní. Kolaborace kněží s režimem ve 40. a 50. letech“, in *Teologické texty 2* (2003) 60-63
- , *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004
- VLČEK, Vojtěch (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948-1989)*, Olomouc 2005
- VNUK, František, „Cyrilometodská bohoslovecká fakulta v letech 1950-1956“, in *Historický zborník 6* (1996) 86-111
- , *Dokumenty o postavení katolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1945-1948*, Martin 1998
- , *Popustené putá. Katolícka cirkev na Slovensku v období liberalizácie a nástupu normalizácie (1967-1971)*, Martin 2001
- [VOKOUN, Jaroslav], „Osmašedesátníci a církve“, in *Ekumenický liturgický sborník 3* (1999) 60-63
- VOPATRNÝ, Gorazd, *Pravoslavná cirkev v Československu v letech 1945-1951*, Brno 1998
- VOREL, Jaroslav – ŠIMÁNKOVÁ, Alena – BABKA, Lukáš, *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, III.*, Praha 2004
- VORSTER, Hans (ed.), *Ökumene in Ungarn, der Tchechoslowakei und polen. Beiheft zur Ökumenischen Rundschau 64*, Frankfurt am Main 1992
- VRÁNA, Karel, „Papežská kolej Nepomucenum“, in *Studie 130-131* (1990) 381-390
- , *Křesťanství a kultura*, Svitavy 2004
- VRBENSKÝ, Jaroslav, „Antonín Mandl – teolog českého ekumenismu“, in „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998, s. 54-58
- „Všichni členové biskupského sboru v ČSR vyslovili souhlas s bohosloveckými fakultami“, in *Katolické noviny 42* (15. 10. 1950) 3
- „Vycházejí z lidu, jdou s lidem, jsou rádci lidu“, in *Katolické noviny 42* (25. 10. 1953) 3

- „Vyjádření kardinála Miloslava Vlk, Velkého kancléře Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, k odnětí kanonické mise prof. ThDr. Václavu Wolfovi“, in *Acta Curiae archiepiscopalis Pragensis* 5 (15. 5. 2002) 4-5
- „Vzpomínáme“, in *Katolický týdeník* 31 (30. 6. 1995) 7
- „Vzpomínky Inocence Kubíčka“, in *Poutník. Časopis přátel sv. Františka* 6 (2005) 28-30
- WEIS, Martin, *Dějiny českobudějovické diecéze se zvláštním přihlédnutím k táborskému vikariátu v letech 1938-1989* (disertační práce obhájená na KTF UK), Praha 1995
- , „Českobudějovická teologická studia v minulosti a současnosti“, in MACHULA, Tomáš (ed.), *Deset let Teologické fakulty Jihočeské univerzity (Teologické studie 2001)*, České Budějovice 2001, s. 105-113
- , „Osudy katolické církve na jihu Čech – péče o kněžský dorost a CMBF“, in *Studia theologica* 1 (2003) 77-81
- WINTER, Eduard, *Mein Leben im Dienst des Völkerverständnisses. Nach Tagebuchaufzeichnungen, Briefen, Dokumenten und Erinnerungen*, Berlin 1981
- WINTEROVÁ, Miriam Therese, *Z hlubin bezedných. Příběh Ludmily Javorové vysvěcené na římskokatolického kněze*, Brno 2003
- XERES, Saverio, „Storia della Chiesa“, in CANOBBIO, Giacomo – CODA, Piero (ed.), *La Teologia del XX secolo: un bilancio, 1., Prospettive storiche*, Roma 2003, s. 203-246
- Z historie charity* [cit. 2006-21-01]. Dostupný z WWW: < <http://www.charita.cz/> >
- „Z kroniky naší provincie“, in *Salesiánská rodina* 5 (1996) 10-13
- „Z litoměřického semináře“, in *Katolické noviny* 51-52 (vánoce 1968) 5
- „Z pastýřského listu brněnského biskupa dr. K. Skoupého“, in *Katolické noviny* 24 (16. 6. 1968) 1
- „Z redakce nového kancionálu“, in *Via. Časopis pro teologii* 5 (1968) 94-96
- „„Za všechny" nebo "za mnohé"?,“ in *Katolické noviny* 44 (29. 10. 1972) 2
- „Základní studium teologie“, in *Naše rodina* 16 (1990) 7
- „Zahajovací projev děkana Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty prof. Dr. Vojtěcha Šandy“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1951) 4-6
- ZACH, Aleš, *Kniha a český exil 1949-1990. Bibliografický slovník nakladatelství, vydavatelství a edic*, Praha 1995

- „Závěrečná přehledná zpráva o poradách a resoluce“, in *Vinculum* řada VII, 3 (září 1958) 2-5
- „Ze vzpomínek ThDr. Emila Pluhaře“, in *Scripta bioethica* 2 (2001) 30-31
- „Ze zahájení CMF v Olomouci dne 8. října 1968“, in *Katolické noviny* 42-43 (27. 10. 1968) 2
- ZEDNÍČEK, Miroslav, „Katolická teologická fakulta na Univerzitě Karlově“, in KORONTHÁLYOVÁ, Markéta (ed.), *Sborník Katolické teologické fakulty*, Praha 1998, s. 14-17
- ZEMEK, Jakub Antonín, *Vatikánský špión*, podle autentických magnetofonových nahrávek přepsali, upravili a uspořádali bratři dominikáni, Olomouc ²2002
- „Zemřel ThDr. Vojtěch Martinů“, in *Katolický týdeník* 30 (1995) 3
- ZÍBAL, Pavel, *Šéfe, znáte Želiv?*, Olomouc 1994
- Zik-, „Významná pocta církevním hodnostářům“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 1 (1961) 16-17
- ZILYNSKÁ, Blanka, „Poválečná obnova a zápas o charakter univerzity“, in *Dějiny Univerzity Karlovy, IV., 1918-1990*, Praha 1998, s. 235-261
- , „Cesta k ovládnutí českých univerzit komunistickou stranou (1945-1948)“, in *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 1-2 (1996-1998) 73-86
- , „Univerzita Karlova v kontextu vývoje společnosti v letech 1945-1948“, in *Rok 1947. Česká literatura, kultura a společnost v období 1945-1948*, Praha 1998, s. 161-176
- ZLÁMAL, Aleš Vojtěch, „Řádové františkánské studium 1945-1989“, in *Teologický sborník* 2 (1996) 103
- ZLÁMAL, Bohumil, *Msgre Dr. František Cinek, protektor Stojanovy literární jednoty bohoslovců olomouckých ve svých padesáti letech*, Olomouc 1938
- , *Příručka církevních dějin, X/2*, Olomouc 1972
- , „Olomoucká teologická fakulta v ideovém přehledu 400 let“, in *Zpravodaj Severomoravského krajského výboru Sdružení katolických duchovních Pacem in terris v Ostravě* 5 (1973) 10-12
- , „Co vytrpěl český kněz. In memoriam Fr. Cinek, † 3. 9. 1966“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 7 (1973) 110-111
- Zůstane v naší lásce. Ze vzpomínek na Jana Lebedu - bohoslovce, kněze, básníka*, shromáždila a výběr uspořádala SVOBODOVÁ, Doubravka [S.l.] 1998

- ZVĚŘINA, Josef, „Theologie a doba. O potřebě theologického myšlení“, in *Časopis katolického duchovenstva* 3 (1945) 151-153
- , „Předmět teologie“, in *Křesťanská revue* 1 (1968) 8-11
- , *Odvaha být církví*, Mnichov ²1983
- , „K článkům "Rozhovor o knihách" a "Dopis" v Katolických novinách č. 31/1986“, in *Informace o církvi* 10 (1986) 9-11
- , „Memorandum o novém pojetí teologické fakulty a o novém duchu studia (15. leden 1990)“, in *Teologické texty* 2-3 (2002) 111
- , *Vzdor ducha. Z dopisů a kratších zamyšlení*, Praha 2002
- , *Teologie agapé. Dogmatika, I*, Praha ²2003
- , *Teologie agapé. Dogmatika, II*, Praha ²2003
- , *Pět cest k radosti*, Praha 2003
- Žalmy*, z hebrejštiny přeložil a poznámkami opatřil Václav BOGNER, Praha 1973
- Život a dílo Mons. ThDr. Antonína Šuránka. Sborník přednášek*, Ostrožská Lhota 1996
- „Život se tvoří z přítomné chvíle“. *Česká katolická teologie po druhé světové válce*, ed. KARFÍKOVÁ, Lenka – KŘIŠŤAN, Alois – KUŘE, Josef, Brno 1998
- Životopis Mons. ThDr. Antonína Šuránka* [cit. 2005-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.pastoracnicentrum.wz.cz/zivotopis.php>>
- ŽŮREK, Jiří, *Život Vladimíra Boublíka a recepce II. vatikánského koncilu v jeho díle* (licenciátní práce obhájená na CMTF UP), Olomouc 2005
- 70 let nakladatelství Vyšehrad 1934-2004*, Praha 2004
- „75 let prof. ThDr. Bohumila Zlámala“, in *Duchovní pastýř. Měsíčník katolického duchovenstva* 9 (1979) 142-143

ANOTACE

Il lavoro presente, intitolato „Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století“ (Prolegomena per la storia della teologia cattolica in Boemia nella seconda metà del secolo XX), studia il retroterra storico della riflessione teologica degli cristiani cattolici del tempo del regime comunista nella Cecolovacchia (1948-1989). In tal modo le prolegomena si presentano come presupposto per un'interpretazione storicamente corretta del pensiero teologico del detto periodo. Il significato complesso del titolo viene spiegato nell'Introduzione.

Seguono poi quattro capitoli dedicati alla storia dell'insegnamento „ufficiale“ della teologia: si presentano le vicende della Facoltà di teologia a Praga nel periodo della seconda guerra mondiale (I), negli inizi del regime comunista (II), nel tempo della sua permanenza (III), e il suo corpo docente (IV). Un altro capitolo studia in contrappunto la storia dell'insegnamento „clandestino“ della teologia, sorto in alternativa (V). Viene poi un capitolo dedicato alle riviste di teologia – quelle ufficiali, quelle di „samisdat“ e quelle dell'esilio (VI). L'ultimo capitolo offre il panorama degli altri temi possibili (VII). In tal modo esso svolge pure il ruolo della conclusione all'opera.

Sebbe molta attenzione viene prestata alla Facoltà di teologia, lo studio non intende presentare semplicemente la sua storia. L'intento del lavoro mira oltre – verso le prolegomena per la storia della teologia ceca e in tal modo ipso facto ancora più in là, verso la teologia come tale. Esso è quindi formalmente storico, intenzionalmente però teologico. Vuol offrire alla teologia la possibilità di istruirsi dagli aspetti positivi e quelli negativi della riflessione teologica della chiesa locale in Boemia e Moravia del detto periodo, comprendere meglio il suo presente e aver cura della sua tradizione.

OBSAH

PŘEDMLUVA	1
ÚVOD	2
1. Dějiny teologie a jejich prolegomena	3
1.1 Dějiny teologie jako součást teologie	3
1.2 Dějiny teologie jako součást církevních dějin	6
1.3 Historická prolegomena a teologická hermeneutika	10
2. Česká katolická teologie	12
2.1 Program spojený s interpretací přítomnosti	12
2.2 Program spojený s interpretací národní povahy	17
2.3 Reflexe místní církve	20
3. Důvody pro studium dějin české teologie	23
4. Periodizace a vnitřní členění české katolické teologie	26
4.1 Periodizace	26
4.2 Diferenciace	27
4.2.1 Kritérium vnitřní oborové specializace	27
4.2.2 Kategorie církevně-společenské příslušnosti	28
5. Prezentace dalších kapitol	29
6. Metoda a archivní prameny	32
KAPITOLA PRVNÍ	34
Teologická fakulta Karlovy university a Arcidiecézní bohoslovecké učiliště pražské v letech 1939-1945	
I.1 Situace do 17. listopadu 1939	34
I.2 Od 17. listopadu 1939 do 17. června 1942	38
I.3 Od 18. června 1942 do 16. května 1945	42
I.4 Poválečná obnova teologické fakulty	47
Příloha č. 1 – Přehled vyučujících a předmětů	52
Příloha č. 2 – Počet zapsaných studentů	54
Příloha č. 3 – Počet zapsaných řeholníků	55
Příloha č. 4 – Přesun z Prahy do Dolních Břežan	56

KAPITOLA DRUHÁ	61
Postup státní moci proti katolickému studiu teologie v letech 1948-1954	
II.1 Výchozí stav teologického studia (1945-1948)	61
II.1.1 Katolická církev	61
II.1.1.1 Teologické fakulty	62
II.1.1.2 Diecézní bohoslovecká učiliště	64
II.1.1.3 Řádová bohoslovecká učiliště	66
II.1.1.4 Učitelé teologických fakult a učilišť v r. 1949-50	67
II.1.1.5 Počet studentů katolické teologie v roce 1948	73
II.1.1.6 Neškolské formy teologického studia	74
II.1.2 Nekatolické církve	75
II.1.3 Právní statut katolických teologických fakult a učilišť	76
II.1.3.1 Teologické fakulty	77
II.1.3.2 Diecézní a řádová bohoslovecká učiliště	79
II.2 První etapa postupu proti teologickému studiu (1948-1949)	81
II.2.1 Přípravné stádium	81
II.2.2 Působení akčních výborů a inspekčních komisí	83
II.2.3 Ustavení lektora společenských nauk	86
II.2.4 Začátky tvrdého kurzu	91
II.2.5 Církevní zákony	94
II.2.6 Příprava redukce teologického studia	96
II.3 Redukce teologického studia (duben-červen 1950)	99
II.3.1 Stav teologického studia počátkem dubna 1950	99
II.3.2 Likvidace řádových bohosloveckých učilišť	100
II.3.3 Likvidace řeckokatolické Vysoké školy bohoslovecké	102
II.3.4 Vyčlenění teologických fakult z univerzit	102
II.3.5 Reakce teologických fakult	104
II.4 Reorganizace teologického studia (květen-říjen 1950)	106
II.4.1 Příprava reorganizace	106
II.4.2 Prověrky bohoslovců	112
II.4.3 Pokus o politické školení profesorů teologických učilišť	114
II.4.4 Vládní nařízení o bohosloveckých fakultách	115
II.4.5 Likvidace olomoucké fakulty a diecézních učilišť	119

II.4.6	Organizační statut bohosloveckých fakult a reforma studia	120
II.4.7	Kanonická problematičnost reorganizace	122
II.4.8	Reakce biskupů	125
II.4.9	Postoj Svatého stolce	136
II.4.10	Profesorský sbor a představení semináře	141
II.4.11	Nábor studentů	146
II.5	Bohoslovecká fakulta v počátcích (říjen 1950 – říjen 1954)	150
II.5.1	Reorganizace v propagandě	150
II.5.2	Hlavní linie vývoje mezi říjnem 1950 a červnem 1952	153
II.5.2.1	Studium a studenti	153
II.5.2.2	Profesorský sbor a představení semináře	155
II.5.3	Hlavní linie vývoje mezi červnem 1952 a červnem 1953	158
II.5.4	Vystěhování fakulty do Litoměřic	161
II.5.5	Završení reorganizace teologických studií	165
II.5.6	Úvahy SÚC o převedení teologických fakult do správy církví	167
II.6	Závěr	169
 KAPITOLA TŘETÍ		 171
Teologická fakulta v letech 1955-1990		
III.1	Období let 1955-1967	172
III.1.1	Hlavní linie vývoje	172
III.1.2	Prodloužení studia (1955)	180
III.1.3	Otázka zřízení stolice liturgiky (1965-66)	185
III.1.4	Výhledový plán (1966-67)	189
III.1.5	Přijímání uchazečů	193
III.2	Období let 1968-1974	198
III.2.1	Fakulta v Litoměřicích	198
III.2.1.1	Doba Pražského jara (březen – srpen 1968)	198
	a) Počátky	198
	b) Fakulta a Dílo koncilové obnovy	201
	c) Postoj fakulty k událostem	202
	d) Osmělení	203
	e) Snaha o návrat do Prahy	206

	f) Jednání předsednictva ÚV KSČ	208
	g) Další snaha o návrat do Prahy	209
	h) Dopis biskupů o uspořádání teologického studia	210
	i) Kauza čestných doktorátů	211
III.2.1.2	Doba přednormalizační (září 1968 – březen 1970)	212
	a) Snaha o zřízení konzultačního střediska v Praze	212
	b) Zahájení akad. roku 1968-69	213
	c) Obnova pedagogického sboru	214
	d) Spolek katolických bohoslovců	217
	e) Snaha o včlenění do Univerzity Karlovy a o zařazení do resortu vysokého školství	218
	f) Svatý stolec a kanonické postavení fakulty	219
	g) Pokus o revizi statutu a studijního a zkušebního řádu	220
	h) Katechetické studium v Praze	222
	i) Další obnovné kroky	223
III.2.1.3	Doba protonormalizace (duben 1970 – červen 1974)	225
III.2.1.4	Přijímání uchazečů	230
III.2.2	Pobočka v Olomouci	234
III.2.2.1	Doba Pražského jara (březen – srpen 1968)	235
III.2.2.2	Doba přednormalizační (září 1968 – březen 1970)	239
	a) Zřízení pobočky	239
	b) Zahájení činnosti	241
	c) Žádost o obnovu teologické fakulty v plném rozsahu	242
	d) Dálkové studium	245
	e) Otevření třetího ročníku	249
	f) Návrhy na změnu právních předpisů	250
	g) Období nejistoty	252
	h) Memorandum moravskoslezských ordinářů	254
III.2.2.3	Doba protonormalizace (duben 1970 – červen 1974)	256
	a) Rozhodnutí o postupném uzavření pobočky	256
	b) Žádost o nové projednání memoranda	257
	c) Ukončení činnosti olomoucké pobočky	258

III.3	Období let 1974-1989	260
III.3.1	Personální politika	260
III.3.2	Pokus o reformu studijního plánu	267
III.3.3	Otázka kanonického postavení fakulty	270
III.3.3.1	Sapientia christiana	271
III.3.3.2	Čestné doktoráty	274
III.3.3.3	Intervence Svatého stolce	276
III.3.4	Požadavky kard. Františka Tomáška	278
III.3.4.1	Propedeutický kurz	279
III.3.4.2	Studium v zahraničí	281
III.3.4.3	Fakulta na Moravě	282
III.3.4.4	Učiliště pro vzdělávání jáhnů	283
III.3.5	Přijímání uchazečů	284
III.3.6	Stav fakulty na počátku roku 1989	289
III.4	Epilog roku 1989-1990	292
III.4.1	Sametová revoluce na CMBF	292
III.4.2	Obnova pedagogického sboru	294
III.4.3	Reinkorporace do svazku univerzit	296
III.4.4	Promeškaný kairos	298
	Příloha č. 1 – Děkani a proděkani CMBF v Praze v letech 1950-1990	301
	Příloha č. 2 – Počet studentů CMBF v Praze v letech 1950-1990	302
	1. Posluchači v letech 1950-60	302
	2. Posluchači v letech 1960-70	303
	3. Posluchači pobočky v Olomouci v letech 1968-74	304
	4. Posluchači v letech 1970-80	305
	5. Posluchači v letech 1980-90	306
	6. Vývoj počtu posluchačů v letech 1950-89	307
	7. Vývoj počtu posluchačů 1. ročníku v letech 1950-89	308
	8. Přijímací zkoušky v l. 1979-89	309
	Příloha č. 3 – Doktorské promoce na CMBF v Praze v letech 1950-1989	310
	1. Řádné doktoráty	310
	2. Počet řádných doktorských promocií v letech 1950-1989	313
	3. Čestné vlády	314

Příloha č. 4 – Dozor StB nad CMBF	315
1. Ve světle registračních protokolů	315
2. Ve světle diplomových prací	317
Tab. 1 Seznam učitelů CMBF evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB	320
Tab. 2 Seznam osob evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB, jež byly možná učiteli CMBF	321
Tab. 3 Objektové svazky evidované v registračních protokolech StB, jež se týkají CMBF	322
Tab. 4 Seznam vybraných ordinářů evidovaných v registračních protokolech jako spolupracovníci StB	323
KAPITOLA ČTVRTÁ	324
Učitelé teologické fakulty v letech 1950-1989	
IV.1 Obory církevních studií a jejich učitelé	328
IV.1.1 Fakulta v Praze (1950-53) a v Litoměřicích (1953-89)	328
IV.1.1.1 Křesťanská filosofie	328
IV.1.1.2 Fundamentální teologie	328
IV.1.1.3 Starý zákon	328
IV.1.1.4 Nový zákon	328
IV.1.1.5 Dogmatická teologie	329
IV.1.1.6 Morální teologie	329
IV.1.1.7 Pastorální teologie	329
IV.1.1.8 Liturgika	330
IV.1.1.9 Církevní dějiny a patrologie	330
IV.1.1.10 Církevní umění, křesťanská archeologie a ochrana památek	330
IV.1.1.11 Církevní právo	330
IV.1.1.12 Pedagogika a katechetika	331
IV.1.1.13 Církevní zpěv	331
IV.1.1.14 Latina a řečtina	331
IV.1.1.15 Hebrejština a semitské jazyky	332
IV.1.1.16 Církevní slovanština	332

IV.1.1.17	Další předměty	332
IV.1.2	Pobočka v Olomouci (1968-74)	333
IV.1.2.1	Křesťanská filosofie	333
IV.1.2.2	Fundamentální teologie	333
IV.1.2.3	Starý zákon	333
IV.1.2.4	Nový zákon	333
IV.1.2.5	Dogmatická teologie	333
IV.1.2.6	Morální teologie	333
IV.1.2.7	Pastorální teologie	334
IV.1.2.8	Liturgika	334
IV.1.2.9	Církevní dějiny a patrologie	334
IV.1.2.10	Církevní umění a křesťanská archeologie	334
IV.1.2.11	Církevní právo	334
IV.1.2.12	Pedagogika a katechetika	334
IV.1.2.13	Církevní zpěv	334
IV.1.2.14	Latina a řečtina	335
IV.1.2.15	Hebrejština	335
IV.1.2.16	Církevní slovanština	335
IV.1.2.17	Další předměty	335
IV.2	Portréty jednotlivých učitelů	336
IV.2.1	Adámek, Jarolím (1915-1969)	336
IV.2.2	Adámek, Milan (1941)	338
IV.2.3	Balcar, Otokar (1907-1983)	339
IV.2.4	Bartůněk, Václav (1898-1985)	341
IV.2.5	Batušek, Jiří (1919)	343
IV.2.6	Bayer, František (1905-?)	344
IV.2.7	Benda, Vladimír (1927)	345
IV.2.8	Beneš, Jaroslav (1892-1963)	347
IV.2.9	Beneš, Josef (1905-1979)	349
IV.2.10	Bouše, Zdeněk Bonaventura (1918-2002)	351
IV.2.11	Bradáč, Josef (1920-1986)	352
IV.2.12	Cibulka, Josef (1886-1968)	355
IV.2.13	Cikrle, Vojtěch (1946)	357

IV.2.14	Čejka, Gustav (1927)	358
IV.2.15	Hermach, Josef (1924-2002)	359
IV.2.16	Hladík, Dušan (1959)	360
IV.2.17	Hrdý, Antonín (1888-1954)	361
IV.2.18	Hronek, Josef (1890-1954)	362
IV.2.19	Huber, Jiří (1932)	363
IV.2.20	Janhuba, František (1939)	364
IV.2.21	Jaroš, Jan (1909-1985)	365
IV.2.22	Jedlička, František (1920-1984)	366
IV.2.23	Kadlec, Jaroslav (1911-2004)	367
IV.2.24	Kasan, Josef (1905-1965)	369
IV.2.25	Kleveta, Antonín (1904-1969)	370
IV.2.26	Knödl, Josef (1939-1993)	371
IV.2.27	Koronthály Vladimír (1951)	372
IV.2.28	Koronthályová, Markéta (1952)	373
IV.2.29	Kotalík, František (1917-1993)	374
IV.2.30	Koukl, Josef (1926)	376
IV.2.31	Kouřil, Jaroslav (1913-1981)	377
IV.2.32	Kovařík, Bohumil (1902-1975)	378
IV.2.33	Krátký, Stanislav (1922)	379
IV.2.34	Kryštofský, Vladimír (1909-1986)	380
IV.2.35	Kubalík, Josef (1911-1993)	381
IV.2.36	Lang, Bohumír (1924)	384
IV.2.37	Luska, Josef (1907-1990)	385
IV.2.38	Mádr, Oto (1917)	386
IV.2.39	Martinů, Vojtěch (1911-1995)	387
IV.2.40	Martiš, Libor (1913-?)	388
IV.2.41	Matějka, Jan (1932)	389
IV.2.42	Medek, Václav (1922-1982)	391
IV.2.43	Merell, Jan (1904-1986)	393
IV.2.44	Michal, Jaroslav (1911-1988)	396
IV.2.45	Němeček, Jan (1896-1968)	398
IV.2.46	Novák, František (1919-1999)	399

IV.2.47	Novák, Stanislav (1917)	400
IV.2.48	Olejník, Josef (1914)	402
IV.2.49	Opatrný, Jan (1895-1968)	404
IV.2.50	Panuška, František (1909-1992)	405
IV.2.51	Pluhař, Emil (1913-2004)	407
IV.2.52	Pokorný, Ladislav (1915-2000)	408
IV.2.53	Poul, Josef (1910-1990)	411
IV.2.54	Prokop, Stanislav (1946)	412
IV.2.55	Racek, Miloslav (1925-1980)	413
IV.2.56	Rosenreiter, Lubomír (1929-1981)	414
IV.2.57	Ryška, Josef (1915)	415
IV.2.58	Sahan, Karel (1899-1972)	416
IV.2.59	Salajka, Antonín (1901-1975)	417
IV.2.60	Sporer, Antonín (1940)	419
IV.2.61	Stratil, Václav (1911-1993)	420
IV.2.62	Studený, Jaroslav (1923)	421
IV.2.63	Šanda, Vojtěch (1873-1953)	423
IV.2.64	Šíma, Josef (1889-1970)	425
IV.2.65	Šuránek, Antonín (1902-1982)	426
IV.2.66	Tichý, Ladislav (1948)	428
IV.2.67	Tkadlečík, Vojtěch (1915-1997)	429
IV.2.68	Tobola, Jaromír (1916-1988)	431
IV.2.69	Vaněk, František (1916-1986)	432
IV.2.70	Víšek, František (1911-?)	433
IV.2.71	Vlach-Vrutický, Josef (1897-1977)	434
IV.2.72	Vymětal, František (1920-2000)	435
IV.2.73	Wiesner, Hynek (1940)	436
IV.2.74	Wolf, Václav (1937)	437
IV.2.75	Zahradník, Jaroslav (1908-?)	439
IV.2.76	Zedníček, Miroslav (1931)	440
IV.2.77	Zemanec, Václav (1925)	442
IV.2.78	Zlámal, Bohumil (1904-1984)	443
IV.2.79	Zvěřina, Josef (1913-1990)	444

KAPITOLA PÁTÁ	446
Utajované studium teologie v letech 1950-1989	
V.1 Období let 1950-1968	446
V.1.1 Vznik utajovaného studia	446
V.1.2 Centralizační, internační a přeškolovací tábory	448
V.1.3 Pomocné technické prapory	452
V.1.4 Věznice	454
V.1.5 Studium při zaměstnání	460
V.1.5.1 Studium individuální	461
V.1.5.2 Studium organizované v diecézi	461
V.1.5.3 Studium organizované v řeholi	463
V.1.5.4 Studium dálkové v zahraničí	466
V.2 Období let 1968-1989	467
V.2.1 Roky 1968-1970	467
V.2.2 Roky 1970-1989	471
V.2.2.1 Studium organizované františkány	471
V.2.2.2 Studium organizované dominikány	474
V.2.2.3 Studium organizované jezuity	476
V.2.2.4 Studium organizované salesiány	477
V.2.2.5 Studium organizované Václavem Dvořákem	478
V.2.2.6 Studium organizované Janem Konzalem	480
V.2.2.7 Studium organizované Josefem Zvěřinou	483
V.2.2.8 Studium organizované Otou Mádrem	487
V.2.2.9 Studium organizované F. M. Davídkem a Stanislavem Krátkým	488
V.2.2.10 Menší formy utajovaného studia teologie	488
V.3 Závěr	490
KAPITOLA ŠESTÁ	491
Katolická teologická periodika v letech 1948-1989	
VI.1 Duchovní pastýř (1950-1968)	491
VI.2 Via (1968-1970)	499
VI.3 Duchovní pastýř (1970-1990)	504

VI.4	Teologický sborník, Teologické texty (1978-1989)	508
VI.5	Domácí teologická periodika na konci roku 1989	513
VI.6	Excursus	516
VI.6.1	Katolické noviny	516
VI.6.2	Oběžník CMVKD (MHKD)	520
VI.6.3	Sborník teologických statí	522
VI.6.4	Oběžník Arcibiskupství pražského	523
VI.7	Exilová periodika	525
VI.7.1	Nový život	525
VI.7.2	Studie	529
VI.7.3	Další exilové časopisy	533
VI.8	Závěr	535
KAPITOLA SEDMÁ		536
Další potřebná prolegomena		
VII.1	Přístup k zahraniční teologické literatuře	536
VII.2	Dějiny nakladatelství křesťanské literatury	541
VII.3	Teologická komise	543
VII.3.1	První Teologická komise (1970-73)	543
VII.3.2	Druhá Teologická komise (1975-83)	553
VII.4	Liturgická komise	556
VII.5	Biblické překlady	560
VII.6	Dějiny českého katolického exilu	566
VII.7	Historie a historiografie posvátných věd	567
VII.7.1	Práce přehledové	567
VII.7.2	Práce tématické	568
VII.7.3	Práce oborové	568
VII.7.4	Závěr	571

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	572
BIBLIOGRAFIE	573
1. Archivní prameny	573
2. Publikované prameny a edice dokumentů	580
3. Periodika	584
4. Literatura	586
ANOTACE	639
OBSAH	640

Vojtěch NOVOTNÝ, *Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století* (disertační práce předložená na Univerzitě Karlově v Praze – Katolické teologické fakultě), Praha 2006

Cílem práce je studium vybraných historických reálií teologické reflexe těch křesťanů, kteří se v období druhé světové války (1939-1945) a vlády komunistické strany v Československu (1948-1989) hlásili k místní katolické církvi v českých zemích jako ke své. Jedná se o témata, která umožní další práci na poli historických prolegomen a dějinně korektní teologickou hermeneutiku české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Užíván je nejširší význam pojmu teologie, který odpovídá tzv. posvátným neboli církevním vědám. Konfesní předznamenání přitom vědomě vymezuje a omezuje tématické pole. Bližší vymezení tématu a epistemologického statutu práce přináší Úvod.

Jednotlivým motivem všech kapitol je budování prolegomen k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století. První čtyři studie jsou proto věnovány dějinám „oficiálního“ teologického vzdělávání: sledují klíčové momenty pražské teologické fakulty v období druhé světové války (I.), v počátcích komunistického režimu (II.) i v době jeho trvání (III.), a mapují personální obsazení jednotlivých oborů (IV.). Další studie v kontrastu zachycuje dostupné informace o utajovaném teologickém vzdělávání, které vzniklo jako alternativa k teologické fakultě (V.). Následuje studie věnovaná vývoji oficiálně schválených, samizdatových a některých exilových teologických periodik ve sledovaném období (VI.). Poslední kapitola nastiňuje další možná a potřebná témata historických prolegomen (VII.). Tím současně plní i funkci jakéhosi závěru celé práce.

Aplikujeme-li na studovaná témata kritérium církevně-společenské příslušnosti, jež je rozpracováno v Úvodu, je zřejmé, že se jedná jak o prolegomena k teologii „legální“ (angažované teologii příslušníků „církve kolaborující“ nebo k nekompromitovaně loajální teologii příslušníků „církve koexistující“), tak také – byť v menším rozsahu – k „teologii bezprostředně pokoncilní obnovy“ příslušníků církve veřejně vystupující, „disidentské“ teologii příslušníků „církve podzemní“ a (zdaleka nejméně) k teologii „exilové“.

Ačkoli se čtyři ze sedmi kapitol věnují katolické teologické fakultě, nejsou cílem práce přímo její dějiny, přestože tuto funkci plní práce také, a to značně podrobně. Promyšlení dějin teologické fakulty může být ostatně cestou k jejímu poučenému a moudrému vedení v současnosti. Tyto myšlenky stály v samém počátku autorova zájmu o historii pražské teologické fakulty.

Ve skutečnosti ale mří práce jako celek k oblasti prolegomen, tj. vlastně ipso facto za ni, k vlastním dějinám české katolické teologie tohoto období a dokonce ještě mnohem dále. Sama o sobě je to tedy práce neteologická, je však vedena teologickou a pastorální intencí: zprostředkovat teologickému poznání možnost, aby se poučilo z kladů i záporů teologické reflexe místní církve v českých zemích daného období, uvědomilo si lépe vlastní dějinnost a mohlo pečovat o tradici této místní církve.

Přes zřejmou tematickou provázanost je každá kapitola samostatnou studií, jejíž délka se řídí studovaným námětem a dostupností informací. To umožňuje přehledné a celistvé zachycení daného tématu v chronologickém vývoji. Nese s sebou nicméně i záporný efekt: žádná perioda není představena v celku, její poznání je možné pouze transversální četbou všech kapitol. Také celkový přehled o činnosti jednotlivých osob je daným postupem znemožněn.

Metoda, jež byla použita, je ve všech kapitolách v hrubých rysech stejná: téma je studováno především v pořadí daném chronologií událostí (tedy do jisté míry formou kroniky), v textu se střídá výklad a hodnocení s citáty z archivních pramenů a další literatury. Zejména v prvních třech kapitolách byl hojnými a někdy i delšími citáty nebo podrobnějším podáním obsahu některých textů sledován také dokumentační cíl.

Právě na co největší úplnost dokumentace byl položen velký důraz. Aby se práce vyvarovala jednostrannosti, byly při studiu archivních pramenů využívány jak zdroje státní správy, tak i materiály provenience církevní, univerzitní a fakultní. Práce však není založena pouze na přímém bádání v archivech, ale i na publikovaných pramenech, excerpce periodik a na sekundární literatuře. Šíři studia dokládá rozsáhlá bibliografie.